
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00674326 4

OBRES DE RAMON LULL

EDICIÓ ORIGINAL

FETA EN VISTA

DELS MILLORS I MÉS ANTICS MANUSCRITS

Volum XV

OBRES DE RAMON LULL

EDICIÓ ORIGINAL AMB VARIANTS I FACSÍMILS DELS MÉS ANTICS M.SS.

Volums en 8.u major, a l'entorn de 400 pàgines cadascún. Ademés dels tres pertanyents a l'edició Rosselló (1886-92), hi ha publicats per la COMISSIÓ EDITORA LULLIANA (1906-1917) i per Moss. SALVADOR GALMÉS (des de 1922 sota el patronat de la *Diputació Provincial* de Balears i de l'*Institut d'Estudis Catalans* de Barcelona) els següents volums:

—Doctrina Pueril. Libre del Orde de Cavallería Libre de Clerecía. Art de Confessió: amb 2 facsímils en fototípia i mostres de traduccions; pròlec general, variants i notes den M. Obrador: vol. I . . 30 pts.

—Libre de Contemplació: set toms amb proemis, facsímils policromats, variants i notes: vols. II-VIII . . . . 175 pts.

—Libre de Blanquerna, contenint el d'Amic e Amat, amb proemi, dos facsímils, variants i mostres d'escriptura: vol. IX . . 30 pts.

—Libre de Sancta María, seguit de les Hores de Sancta María i del Libre de Benedicta tu in mulieribus, amb un facsímil policromat, introducció, variants i mostres d'escriptura: vol. X . . . 25 pts.

—Arbre de Sciencia; tres toms, amb facsímils, introducció, taula general de rúbriques i variants: vols. XI-XIII . . . . . 75 pts.

—Proverbis de Ramon. Mil proverbis Proverbis d ensenyament; amb un facsímil en fototípia, introducció i variants: vol. XIV 20 pts.

—Libre de Demostracions; amb proemi, dos facsímils en fotogravat i variants: vol. XV . . . . 27'50 pts.

Els volums I—XI, inalterats, només es venen en col·lecció completa i amb compromís moral per part del comprador de sotscriure's als nous volums que es publicaran.—Els volums XII i següents no són venals per a formar col·lecció amb exemplars adulterats amb adherències a la portada i a alguna pàgina, posteriors a la publicació.

EN PREPARACIÓ

—Art demostrativa. Taula general. Lo .vj.èn seny: (un tom).

OBRES DOCTRINALS
DEL
ILLUMINAT DOCTOR MESTRE RAMON LULL

LIBRE DE DEMOSTRACIONS

qui es una branca de la ART DATROBAR VERITAT, escrit a Mallorca devers l'any M.CC.lxxv.

TRANSCRIPCIÓ DIRECTA
AMB FACSIMILS, PROEMI I VARIANTS DELS MÉS VELLS MANUSCRITS
PER
Moss. Salvador Galmés

PALMA DE MALLORCA
PATRONS: DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BALEARS,
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DE BARCELONA
* 1930 *

En l'Estampa de n'Amengual i Muntaner, S. A.—Campana, 4

Palma de Mallorca

Nihil obstat

Lic. Natalis Garau, Censor

Palmae, die 28 maii 1930

Imprimatur

† Josephus,

Archiepiscopus-Episcopus Maioricensis

De mandato S. E. Rmae.

Lic. Joannes Rotger,

Pro-Cancell.

PROEMI

EL LIBRE DE DEMOSTRACIONS es un dels de la primera brostada lulliana qui esclatà vigorosament entorn de l'*Art d'atrobar veritat* o *Art major*.

Es molt difícil de determinar la cronologia de les primeres obres del Mestre, ja que es citen mútuament com si totes fossen escrites ensems. Adhuc la primera, l'*Art d'atrobar veritat*, ja en cita d'altres.[1] Això fa creure que, si les cites no foren afegides posteriorment, com creim d'algunes, en els vuit o nou anys d'estudi amb que es preparà el benaventurat Autor, comptant des de sa conversió, anà compilant i destriant material ideològic que potser classificava, una mica fluctuant, ara d'una manera, suara d'altra, per a bastir i proporcionar l'edifici de la seva ingent concepció, per tal que respongués adequadament a la finalitat que es proposava en el seu doble aspecte especulatiu i pràctic. Tal volta la «il·lustra-

1. Cita l'*Ars universalis* i el *L. de Contemplació.*

ció»[1] que rebé en el puig de Randa, no fou altra cosa que la intuició, inspirada per Deu nostre Senyor, de l'ordenament[2] de tot aquell material, i d'ella sortí, precís i net, com objectes de llunyania dins la diafanitat de l'aire, un esquema complet en el tot i detallat en cada part. Vendria a esser com si les obres que *havia d'escriure* en la carta o paper, li romanguessen *escrites,* o millor, estereotipades, en la ment. Des d'aquella hora, que en general es compta devers l'any 1272, i potser fos una mica abans, pul·lulà la producció lulliana amb vitalitat extraordinària. L'*Art d'atrobar veritat*, arrel i tronc de tot l'*opus,* va acompanyada del *Libre del gentil,* del *de Contemplació,* del DE DEMOSTRACIONS, de la *Art universal,*[3] i dels quatre *Començaments,* a saber, *de Teologia, de Filosofia, de Dret* i *de Medicina,* branques mestres de l'arbre científic lullià, emprant una metàfora cara a l'Autor. Aquestes obres, al menys les tres primeres, les escrigué, sembla, a casa seva i al monestir de la Reial, convivint encara amb sa muller i sos infants.[4] Totes revelen l'empenta poixant d'aquella saba vital que no s'havia d'estroncar durant tota la seva vida.

Enamorat l'Autor del seu sistema o *Art* i segur de la seva bondad, dalia d'aplicar-la, de conèixer-ne tota la seva virtualitat. D'antuvi escriví, sembla, seguint les normes generals d'aquella *Art*, el *L. del Gentil* per als infeels, els predilectes del seu zel, com a més freturosos de socors i remei espiritual, volent convèncer-los per via de demostraciò; i tot seguit compilà el gran *L. de Contemplació* destinat a tothom en general per a encendre'ls

---

1. *Vida coetania* 3, 1. Ell meteix parla d'aquesta «illustració» en alguns passatges de ses obres, concretament en *Desconort,* 8 i 35. — 2. *Vida coetania* ib. «donant-li orde e forma de fer los dits libres». — 3. No estam segurs de que sia aquest el seu nom català: en llatí porta el de *Ars universalis* o *Lectura Artis compendiosæ inveniendi veritatem.* — 4. Cfr. *Vida coetania,* ib. i *L. de Contemplació* cc. 134, 9; 138, 7; 143, 24; 315, 29; 316, 7.

en l'amor de l'Amat per via de meditació. En aquestes obres l'aplicació de l'*Art* es gairebé especulativa, però deseixit del pes inmens del *L. de Contemplació,* en feu la primera experiència rigorosament científica en el LIBRE DE DEMOSTRACIONS, "qui es una branca de la *Art d'atrobar veritat*", com diu ell mateix.

Davant ell s'obria l'horitzó immens, ple de llum i d'escalfor, dels seus projectes vastíssims qui es perfilaven dins tota l'amplària del món conegut. S'hi rebolcaven els infeels en fosca d'error i els crestians en llum malalta d'enteniment, i ell es donava en coratge de fer-hi claror viva, com el sol qui il·lumina i escalfa, i per això fecunda i madura, i sentia l'exultació de sa força prepotent qui l'empenyia a córrer com a gegant. Dues ombres, però, l'entelaven adesiara: 1.er el menyspreu de les gents, del qual s'en dolia, sembla, no a esguardament de sí mateix, que ell se considerava «indigne que son nom fos escrit en aquest LIBRE ne en altre»,[1] sino quant a l'obra, tement potser que no hi refluís el menyspreu de sa persona; i 2.n la cura de la família i del patrimoni qui l'embargaven i es ressentien de la seva dedició absoluta a la gran tasca que Deu li encomanava. Tenia dret d'abandonar els seus? Ell es sentia indigne de que Deu l'hagués elegit per instrument, però es sentia ensems instrument de Deu, i no duptà. Ell mateix ens dirà els motius[2] de la seva resolució afirmativa, sobreposantse als afectes més cars i esvanint les ombres. La lluita interior, però, qui la recontaria?

Creim que el LIBRE DE DEMOSTRACIONS nasqué en mig d'aquella lluita. Tot i esquematitzat, si voleu, abans d'escriure res o, al més, desprès de la *Art d'atrobar veritat,* no va esser compost fins que l'Autor tengué llest el *L. de Contemplació,* i ja havia tornat de Montpeller

1. *Demostracions,* pròlec. – 2. *Demostracions,* l. IV, c. 37, § 1, 2 i 3. Cfr. de més el c. 28, § 3.

amb l'afalagadora concessió de Miramar que li atorgà l'infant en Jaume, desprès rei, de Mallorca. Aquella gràcia no fou segurament estranya a la decisió de separar-se dels seus, sentint que aquest era el voler de Deu, i sembla que havia d'esser llavors, vers l'any 1274 o 1275, que se n'anà a recés eremitori i es donà tot a vida contemplativa, bo i preparant la desitjada fundació de Miramar; i havia d'esser llavors també, que na Blanca Picany, la seva muller, se queixava de que ell s'havia fet tant contemplatiu que no tenia esment ni cura de l'administració dels seus bens, en perjui d'ella i de llurs infants. Doncs be: en el capítol «de vida contemplativa e activa»,[1] al final de l'obra, on suposa consumada la separació conjugal, se justifica d'una manera general en aparièncía, ben personal en realitat, dels càrrecs o greuges de sa muller. Això ens fa creure que a les hores devia esser el moment vitenc de la questió, i com sigui que sabem que la queixa-demanda de na Blanca se va resoldre jurídicament a 13 de març de 1275,[2] suposant que el procés degué incoar-se mesos abans i que l'Autor ja devia escriure la darrera part, deduim la probabilitat de que cal asignar a l'obra, la data de 1275, i concretant més encara, la segona mitat d'aqueix any, tenint present que, comptant-se els anys des de l'Encarnació, la data de 13 de març, correspon a la darreria (vuit dies abans de cap d'any) de 1275, i segons el compte d'ara, al tercer mes de 1276. Amb tots aquests antecedents. ja gosariem també d'assenyalar Miramar com a lloc on va esser escrit el LIBRE DE DEMOSTRACIONS

L'obra es de caràcter teològico-apologètic, la primera d'aquest genre que escrigué l'Autor. Es departida en quatre parts, que anomena *libres,* de cinquanta capítols cadascuna, dedicats a provar per «raons necessàries»:

---

1. *Demostracions* ib. — 2. Per virtut d'aquella resolució se li donà curador dels bens. Vid. PASQUAL: *Vindiciæ Lullianæ*. I: pp. 114-115.

I, que l'enteniment per gràcia de Deu ha possibilitat d'entendre els articles; II, l'existencia de Deu; III, la santa Trinitat; IV, l'encarnació i l'adveniment de nostre senyor Jesu Crist.

L'Autor amuntega les proves amb profusió inexhaurible i variadíssima (deixant endevinar que encara en té més), com si us volgués sadollar de demostracions, que avui, potser, trobarem puerils unes, casuístiques altres, fluixetes aquestes, més bones aquelles, abundant les filosòfiques i de teodicea, plenes totes d'enginy intellectual i d'erudició enciclopèdica. L'estil s'anima poc a poquet, i gradualment s'escalfa, arribant, ara i adès, sobretot en el llibre IV, a esclatar en esplais de lirisme que us commou, com ecos no estingits encara de la gran simfonia del *L. de Contemplació.*

L'obra conté belleses reals i delineacions majestuoses. Es com una selva imponent i ombrívola on admirau, seguit i arreu, exemplars de vegetació robusta, i us hi sobten adesiara clapes de llum i nius d'amor. El pensament hi voga en ritme variat, amb intermittències de plaer i d'emoció qui es resolen en meravella. No sense motiu l'obra fou traduida en llatí amb el nom de «mirandorum demonstrationum»: *demostracions meravelladores.*

L'Autor l'escrivia, com hem insinuat, «per tal que'ls infeels sien enduits a la santa fe catòlica, e que al enteniment sia conegut (reconegut) l'onrament e la vera luu per la qual Deus l'à inluminat con pusca entendre los articles per rahons necessaries». [1]

La finalitat primera, endur els infeels a la fe catòlica, el constrenyia a defugir la prova o demostració de fe, que no hauria admesa l'adversari, i a adoptar la *raó necessària,* que no podia esser rebatuda. Però quant a l'abast d'aquest qualificatiu, es ja prou sabut que el concepte

1. *Demostracions,* pròlec.

que enclou era una mica subjectiu i personal de l'Autor, entenent per *raó necessària,* més aviat que una demostració apodíctica, una demostració de congruència, major o menor,[1] que no pot esser negada sense negació de principis comunament admesos.[2] – La mateixa finalitat, i encara el seu temperament, el portaven a prescindir de l'expressió rigorosament científica i a emprar formes més elàstiques i de vegades de gran gosadia. Però els qui l'han titllat d'heterodoxe, no han sabut o no han volgut llegir a la vora de cada expressió d'un concepte agosarat, un «axí parle» implícit, com els que sovint hi empra explícitament. – Aquella mateixa finalitat encara, i sobretot les condicions paleogràfiques dels manuscrits emprats, ens ha fet duptar de l'autenticitat, per tothom admesa, del passatge on es citat St. Anselm i Ricard de St. Víctor.[3] Quina autoritat podien tenir entre infeels aquests dos grans doctors de l'Esglesia? L'Autor en prengué segurament doctrina; però ell, qui a penes cita l'Evangeli i qui evidentment esquivava les proves d'autoritat, completament inútils en aquest cas, no freturava de recolzar mai en ells.

La conversió dels infeels! Vet-ací l'obsessió del benaventurat Mestre. La malastrugança d'esser en via de damnació turmentava el cor i la pensa del novell apòstol, i davant l'incúria dels qui tenien comanda expressa de Jesu Crist de menar-los a camí de vida, i davant el desposderament dels pobres errats, ell, a qui havien hagut de donar curador dels seus bens i família, es constituia i proclamava «*procurador* de l'apetit dels infeels». Es la primera vegada[4] que pren tal nom i càrrec, que en

1. Cfr. *Demostracions,* § darrer del pròlec, on parla dels diferents graus d'entendre; i l. II, c. 13. – 2. Vid. *Blanquerna,* c. 78, 2 (p. 284) i cfr. LONGPRÉ. *Dictionaire de Theologie Catholique,* LULLE, col. 1125, on cita autors i textes. – 3. *Demostracions,* I, c. 14. (p. 18 del nostre text). – 4. «Novellament fet» diu ell meteix, *Demostracions* IV, pròlec.

endavant ha de vindicar estrènuament com un dels primers senyals de noblesa, de gloria,... i de treball.

En el curs de l'obra també s'adreça, adesiara, als jueus: els retreu el Talmut [1] i els atribueix inferioritat numèrica respecte als sarrains, en homes religioses i en amadors de filosofia. [2]

Essent el LIBRE DE DEMOSTRACIONS una branca de la *Art d'atrobar veritat,* no es estrany que la citi sovint. En el llibre IV o part darrera, cita també dues vegades [3] el *Libre de Trinitat.* Quina obra es aquesta? Hi ha alguns tractats del Beat Ramon sobre la santa Trinitat, tots de passat l'any 1300. No es pot referir, doncs, a aquests. D'altre part, ni l'Autor en altres obres, que sapiguem, ni els catàlegs coetanis, ni els posteriors, [4] tampoc no esmenten aquest *Libre;* i això ens ha de fer creure que la cita es refereix a la tercera part, *terç libre,* de DEMOSTRACIONS, dedicat tot a provar la trinitat de Deu. Malgrat això, la forma de citar en els dos llocs esmentats, diferent de la que usa en altres indrets, [5] per a indicar els llibres-parts de DEMOSTRACIONS, ens deixa una lleugera sospita, potser infundada, de si podria tractar-se d'una obra perduda.

També es cita aquest LIBRE DE DEMOSTRACIONS en obres immediatement posteriors del Mestre, com en l'*Art universal* (dues vegades), en el *L. del Sant Sperit* (dues vegades), en la *Doctrina pueril* i en *Blanquerna.*

Es bo de veure que de bell antuvi aquesta obra havia d'assolir predicament, i que fou traduida a llatí; però dins la successió històrica no es de les que tingueren més sort. El text original no es estat publicat fins ara:

---

1. *Ib.* IV, c. 15, 5. – 2. *Ib.* IV, c. 48, 4. – 3. *Ib.* IV, cc. 19, 1; 43, 4. – 4. Des del primer, del mateix Autor, any 1311, fins al darrer del Dr. C. Ottaviano, Paris, 1930 *(Ars compendiosa de R. Lulle).* – 5. *Ib.* IV, cc. 27, 3; 28, 2; 40, 4.

la versió llatina, només en l'edició de Magúncia, i no en coneixem cap manuscrit. En camvi en tenim dos de bons del text català. Son:

M, de la Biblioteca Reial de Munich, base de la present edició.

Ms. 606. – *Hisp. 62,* codi en 125 fols de pergamí, escrit d'una sola mà, a doble columna, de número de linies variable des de 40 a 51, o sien unes 44 el libre I, fins a 51 els II i III, i només una quarentena el IV. No tenim les mides ni n'hem pogut veure cap descripció. Les lletres capitals de cada llibre o part, son historiades senzillament en policromia, creim, una mica més que les altres la del llibre IV,[1] i les inicials de capítol una mica menys. Els paragrafs son dividits per calderons, blaus i vermells, segurament. Cada un dels llibres comença plana nova. La lletra, gòtica monacal, es tota seguida, igual i ben feta.

Aquest ms., que tenim en fotocòpia, va sufrir esmenes en dues èpoques aproximades entre sí i no massa llunyanes de la data d'escripció, que calculam, a través de l'aspecte de la fotocòpia, una de darreria del XIV.è segle, de poca importància relativament,[2] i altres de principi del XV.è, molt més profondes. L'autor o autors d'aquestes, alteraren i deturparen el text amb raspadures, algunes reescrites, borrons i afegits, cancellant mots, passatges i àdhuc paragrafs sencers o donant-los una redacció nova i diferent de la primitiva, amb la bonissima intenció, cal que suposem, d'abrigar el Mestre contra la furia dels seus detractors, potser quan les fortes escomeses de Fr. Nicolau Aimerich, sense pensar que amb les esmenes venien a reconeixer-li els defectes

1. Fol 81 r.º, del que en donam una reproducció sencilla, de tamany molt reduit (p. 410). – 2. La principal d'aquestes esmenes es l'afegit on s'hi citen St. Anselm i Ricard de St. Victor (fol 3 v.º: pàg. 18 del nostre text).

mateixos de que el volien escusar. El seu intent, sembla, no era altre que donar al llenguatge de l'Autor major precisió teològica. No cal dir que hem posat la més gran cura en restituir la lliçó primitiva, i en general, creim, haver-ho aconseguit.

Aquest codi es sense dubte, el millor, no solament per la major antiguitat, sino també per la cura i esment de l'escriba o copista, tot i trobar-hi frequents omissions o *salts* de mot a mot subsanades per ell mateix.

F, de la Biblioteca Provincial Balear, que fou per temps d'en Pere Florença.

Ms. sense catalogar, del XV.è segle, format de 191 fols de pergamí fort i gruixat, en fol menor (tamany total: 275 × 210 mm.; caixa: 198 × 143 mm.) escrit d'una sola mà, amb lletra gòtica monacal, grossa, clara i bella, a doble columna de 35 línies, amb inicials senzilles bicromes (vermell i blau, i blau i morat) rúbriques vermelles, i calderons blaus i vermells alternant. Va relligat en pergamí. Al davant hi ha una fulla de guarda de pergamí, on posteriorment (XVII.è *o* XVIII.è segle) s'hi afegí la taula de rúbriques, en lletra corrent de l'època. El text comença al fol 1 r.° amb una caplletra bicroma i orla lateral tricroma, del qual en donam reproducció en colors. Segueix el text seguit fins al fol 64, mancant el plec IX (fols 65-72) suplit amb altres tantes fulles de paper verjurat en blanc. Manquen encara el plec XV (fols 113-120), el XIX (fols 145-152), suplits tots dos amb fulles del mateix paper verjurat, i el fol 190, suplit per un fol de pergami tot en blanc. No hi ha esmenes ni afegits en no esser algun mot al marge, del mateix copista, i algunes apostilles marginals, molt poques, en llatí, de lletra posterior. Com se compren bé es d'una gran valor per a la fixació del text. Però en canvi hi ha frequents omissions o *salts* de mot a mot, efecte de distraccions de l'escriba. – A la fulla aferrada

interiorment a la cuberta de darrera, hi ha tres notes iguals de contengut, però amb distinta redacció, segurament per que no agradà la primera ni la segona. La tercera diu: *⟨a⟩ xx de marc ay⟨n⟩ 1491 conprí yo pere florenca lo present libre de mà del coredor de la cort Venies fora cort al cantó del apotecari questà al cantó de les corts de la gouernació.*

Comparant aquests dos codis, sorpren tot d'una la concordança no solament del text pertot arreu, sino també de grafies en molts indrets. Discrepancies de concepte, a penes n'hi ha en lloc, i les de forma son comptadíssimes, com veureu en l'aparell crític. I malgrat això, tot i ben propins, no procedeixen directament d'un tronc comú. Si ens es permès d'aplicar-los noms de parentiu carnal, diriem que son consaguinis en segon amb tercer grau canònics, o sia que d'un codi primitiu, en devallaren directament M i X (desconegut), i d'aquest en procedeix F.

Hi ha encara altres manuscrits: a) *Ms. 597-Hisp. 53* de la mateixa Biblioteca de Munich, (XIV.e - XV.e segle) escrit en 227 fols de paper, in 2.º, que ens sembla haver lletgit, en notes que prengué en Mateu Obrador, que es copia del M; b) *Ms.* sense catalogar, de la Causa Pia Lulliana, de Palma, de 300 fols de paper in 8.º, copiat del ms. F, per Gabriel Rotger de Menorca, l'any 1663; c) *Ms. 27,* de la mateixa Causa Pia, del XVIII.e segle, escrit en 512 pàgines de paper in foleo[1] copia del F, i amb les mateixes llacunes d'aquest. Darrera va la *taula* escrita de mà posterior. No cal dir que essent aquests tres manuscrits copies dels dos primers, no tenen cap valor per a la fixació del text. En canvi ens ha fet bon servei,

Mg, versió llatina de la Edició de Magúncia (T. II,

1. Comptant-n'hi de blancs destinats a suplir les llacunes.

1722) feta directament, sembla, del ms. M, per Ju Salzinger, qui adoptà part de les esmenes d'aquell text, però no totes. La versió es molt ben feta i feel, tant de fons com de lletra, si bé hi ha mots, molt pocs, que no va entendre el traductor, com es veurà en l'aparell crític; però, pel demés, la seva literalitat es de valor inapreciable per a fixar el text, i la seva fidelitat ens ha permès de descifrar passatges duptosos.

Característiques generals de grafia. Els mss. M i F coincideixen generalment, si no sempre en els casos qui es corresponen, al menys en la tònica general. Notem:

1.er Casos coincidents: [a]) carència absoluta de *ç*; [b]) *a* = *ha* i *ha* = *a*, *o* = *ho* i *ho* = *o*, *i* = *hi* (sovint M, rarament F); [c]) *g* = *j*: *pugar, mengar, jutgar* = *pujar, menjar, jutjar* (més sovint F que M), i *g* = *gu: aiga, poges, segir* = *aygua, pogues, seguir;* [d]) *h* suprimida o afegida a principi de paraules usualment amb o sense ella: *aver* en totes les seves formes, *hordenar, hixir, hobrar, hus; hedificar* (M), *himaginar* (F), *ostia* (M), *hostia* (F), *huls* o *huuls* o *huuyls* (F), i *h* intercalada: *raho* (usual M, adesiara F); [e]) *u* = *l: autar* (sovint F), *autre* (sovint M, F); [f]) *tems* = *temps* (usual M, sovint F), *ensercar, sert.*

2.on Casos divergents: [a]) *entallectual* (M); [b]) *s* mediál = *ss* o *c: aso, inposibol, couengesen ; filiasio entensio* (M), i *z* = *s* medial: *uzar, dezamar, sarazins* (M); [c]) *conpusio* = *conpusició* (sovint F); [d]) *pecar, ocasio* (M) = *peccar, occasio* (F); [e]) *jusan, subiran* (M) = *jusa, subira* (F); [f]) *ordial* (M) = *ordinal* (F); [g]) *tan solament* (M) = *tant solament* (F); [h]) *ingnorar* (F); [i]) els plurals *-ants, -ents (infants, elements),* perden la *t (infans, elemens)* en F; [j]) *ho* darrera *no (no ho era)* sovint es suprimit per F *(no era).*

Per evitar confusions i facilitar la lectura, hem posada *h* inicial a la 3.a persona de l'indicatiu *aver* (deixant-la sense, però accentuada, només quan la fereix direc-

tament una consonant: *là = la ha, sà = se ha)* i a les partícules pronominals *ho, hi;* escrivim *temps* en lloc de *tems,* i *encercar, cert,* en lloc d'*ensercar, sert* del codis; suprimim l'*h* inicial dels mots generalment sense *(ús, ixir, ordenar, obrar),* i posam *ss* o *ç* en lloc de *s* de M, conservant, però la *z = s.* Pel demés seguim la grafia de M en el text, i la de F en les variants de l'aparell crític.

El projecte primitiu era de publicar el L. DE DEMOSTRACIONS en dos volums. Després la dificultat d'una divisió adient i proporcionada, ens resolgueren a fer-ne un de sol, tot i la seva extensió extraordinària. Això explicarà l'anomalia de la signatura.

Ms. **F**, de la Biblioteca provincial Balear: XV.è segle.

Libre de demostracions

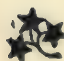
SIGLA

M = M.s. de la Biblioteca Reial de Munich, base de l'edició (s. XIV).

F = M.s. de Mallorça (s. XIV).

Mg = Text llatí de l'edició iniciada per Iu Salzinger (Tom II, Magúncia, 1722).

[ ] = Afegits a un o altre dels manuscrits.

DEUS gloriós alt eccelent sobre tots honraments, digne de molt magnificada vertut, ab gracia e ab ajuda vostra e ab entenció donrar vos e servir, comensa aquest LIBRE DE DEMOSTRACIONS[1] qui es una branca de la *Art de atrobar veritat.*

Del pròlec

ON lumà enteniment[2] sia menyspreat sejus enfrels homens qui dien que aquell no pot entendre per necessaries rahons la sancta trinitat de Deu ni la gloriosa encarnació del Fill de Deu, e con Deus a demostrar enteniment[3] aja pujada la humana especia sobre les altres especies qui li son dejus en nobilitat, per assò .j. home coupable pobre mesquí ab poc denteniment menyspreat de les gents, indigne que

1. M, *manca* de demostracions.—2. F, lenteniment huma,—3. F, ab luma enteniment creat: *Mg, ad demonstrandam* (M, demostrar *corregit* [noble]) *nobilitatem intellectus.*

son nom sia escrit en est[1] LIBRE ni en altre, per gracia de Deu comensa aquest LIBRE e preposa aquest acabar, per tal quels infeels sien enduyts a la sancta fe catòlica e que al enteniment sia conegut lonrament e la vera luu per la qual Deus là inluminat con pusca entendre los articles per rahons necessaries.[2]

¶ Aquesta branca es departida en .iiij. *libres:* lo primer[3] es en .l. capítols a provar per rahons necessaries que lenteniment per gracia de Deu ha possibilitat de entendre los articles; segon[4] es en .l. capítols on se prova per necessaries rahons Deus esser; ters[5] es en .l. capítols per los quals se prova per necessaries rahons la sancta trinitat divina; lo quart es departit[6] en .l. capítols per los quals se prova per necessaries rahons la encarnació e laveniment de nostre Senyor Deus Jhesu Crist.

¶ Qui vol cullir fruyt útil vertuós[7] de la branca damunt dita, cové que tracte aquella ab .iiij. condicions: la primera es que hom aja entenció de loar e servir Deu; segona[8] es que hom aferm possíbol cosa esser al enteniment entendre per necessaries rahons los .iiij. libres damunt dits: cor si[9] en lo comensament era negada possibilitat, lenteniment no auria endressament ni aparellament con pogués entendre ni ensercar si a ell es possíbol o inpossíbol cosa entendre los libres damunt dits; la tersa condició es que hom atreboesca a Deu la major nobilitat qui pusca caber en lenteniment, entenent enperò que en Deu no ha major ni menor; quarta[10] condició es que sia entesa diferencia enfre .j. entendre e altre en .iiij. maneres: primera es con lenteniment entén per demostració sensual alcuna cosa sensual, axí con aur qui es conegut per funiment e cavaller per son senyal,[11] o axí con forma

1. F, aquest.—2. F, *afegeix la rúbrica* De la Divisio daquest libre.—3. F, la primera.—4. F, la segona.—5. F, la tersa.—6. F, la quarta es departida.—7. F, e util uertut: *Mg, utilem et virtuosum.*—8. F, la segona.—9. F, Car en si.—10. F, la quarta.—11. F, ho caualer per son senyal. La segona es *(omès tot el simil següent de la forma artificial i natural).*

artificial qui demostra son maestre o forma natural qui significa natura; segona es con la cosa entellectual[1] es demostrada per la sensual, axí con moviment de cors humà qui significa ànima, o pràtica qui es demostració de thesòrica;[2] tersa[3] es con per demostració entellectual es coneguda cosa[4] sensual, axí con la thesòrica qui dona demostració de la pràtica; quarta[5] es con ab demostració entellectual en la especulativa es coneguda cosa entellectual, axí con Deu qui es significat e demostrat per la major contrarietat qui es enfre vicis e vertuts, cor[6] si Deus privava desser no seria tan gran contrarietat enfre vicis e vertuts con es: on, con major e esser se covenguen, per assò es significat per la major contrarietat que Deus es.

¶ Certa[7] cosa es que segons que aquestes[8] .iiij. maneres de la quarta condició son diverses, cové que lenteniment aja diverses ses operacions, so son sos entendres, e segons que lenteniment pren pus fortment los uns objects quels altres; e cor les demostracions entellectuals son pus prop en natura al enteniment que les sensuals, se seguex que les .iiij. maneres damunt dites son les unes en pus alt e en major grau enteses que les altres. On, per assò cové que hom leu con pus alt pusca[9] en est LIBRE son enteniment.

1. M, entallectual *(usual)*.—2. F, *afegeix* e axi con forma artificial qui demostra son maestre o forma natural qui significa natura.—3. F, la tersa.—4. F, *manca* cosa.—5. F, la quarta.—6. F, Quar.—7. M, Serta *(passim)*.—8. F, segons aquestes.—9. M, leu [con] pus alt *(esborrat)* pas (pus ?) alt.

COMENSA lo primer *libre* en lo qual se prova que lenteniment ha possibilitat con per necessaries rahons entena los articles de la santa fe cathòlica.

I

ERTA cosa es e manifesta que error mills es mortificada e destruida ab rahons necessaries que ab fe, e assò es per so cor enteniment e lum de saviea se covenen en entenedre, e fe e innorancia se covenen en creure. On, per assò es demostrat al humà enteniment que los infeels qui cada dia punyen[1] en destruir la santa Esgleya romana, son pus leugerament a confondre les errors[2] e les falses opinions daquells e son pus aparellats a reebre veritat per necessaries demostracions que per fe ni per creensa demostrada a ells per home; cor Deus tan solament es aquell qui dona lum de fe als homens quis convertexen creent[3] veritat; mas home per la vertut de Deu ha poder dentendre e de mostrar e de reebre veritat per rahons necessaries. On, con assò sia enaxí, si era cosa que lenteniment no agués possibilitat de entendre los articles per necessaries rahons, mas que ab

---

1. F, cascun iorn punyen: *Mg, quotidie augmentantur.*—2. *Mg, possint confundi* (M, ...a confondre) *in suis erroribus.*—3. F, e creen.

fe tan solament hom pogués aquells creure, seguirsia que Deu e menor e defalliment se concordassen[1] contra major e acabament, en quant no auria ordenat ni vulgut que la major utilitat fos, e auría vulgut que fos la menor tan solament. On, con Deu e major e acabament se covenguen, e vol e ha ordenat en alcuns homens con error sia destruida per lum de fe, quant més vol e ha ordenat que error sia destruida per lum de enteniment inluminat per lo lum de la subirana saviea!

II

Con nostre senyor Deus aja creada ànima a la sua semblansa, a significar que ell es .j. en .iij. persones, engenrant lo Pare lo Fill, ixent lo Sant Esperit del Pare e del Fill, egualment les persones esser una essencia divina, per assò Deus vol que en la ànima la memoria menbrant alcú object engenre[2] egual entendre de son remenbrament,[3] e de la memoria e del enteniment isca egual voler ab lo menbrar e ab lentendre, la qual egualtat es feta en la forma del object qui es en lànima menbrat e entès e amat egualment. On, enaxí con lo Pare engenra egual a sí, so es lo Fill, enaxí vol que la memoria engenre egual entendre de son menbrament; e enaxí con lo Pare el Fill, ixent dells lo Sant Esperit, fan egual a sí mateys, enaxí ha[4] vulgut que de la memoria menbrant e del enteniment entenent isca voler qui sia egual al menbrar e al entendre; e assò per significar que enaxí con lobject egualment es reebut per les .iij. potencies de la ànima, enaxí totes les creatures egualment son objectes

1. F, couenguessen.—2. M, engenra.—3. F, menbrament.—4. F, assimateixs Enaxi [ha].

a les .iij. persones divines. E enaxí con la memoria e lenteniment e la volentat son en una substancia, enaxí, e molts mills encara sens tota conparació, les .iij. persones son una essencia divina: cor enaxí con les .iij. potencies de lànima se covenen ab menor nobilitat en quant no son substancia, mas potencies en substancia, a significar la major nobilitat qui es en Deu, per so cor[1] les .iij. persones no son potencies en substancia, enans[2] son proprietats essencials en una essencia tan solament divina,[3] enaxí lànima e ses potencies dona[4] demostració ab sa menor nobilitat, de la major nobilitat de son creador, con dona[5] ab sa operació damunt dita demostració de la paternitat e de la filiació e de la processió divina.[6] On, con assò sia enaxí, si era cosa que lenteniment no agués possibilitat de entendre los articles, seguirsia que la ànima auría major possibilitat de entendre les coses ab qui menys se cové a demostrar e a significar, e que agués major inpossibilitat de entendre los objects pus nobles los qual mills significa e demostra: e assò es inpossíbol.

III

ENTELLECTUALMENT entenem que la essencia el poder e la saviea e la volentat de nostre Senyor Deus son aytan[7] acabadament en la pera e en altra creatura[8] con en lenteniment humà; mas la operació de Deu es major en lenteniment que en la pera, en quant lenteniment es pus nobla creatura. On, con lenteniment aja possibilitat de reebre la forma de la pera, bes seguex que aja possibilitat de entendre los articles; cor si li era cosa inpossíbol, seguirsia que

1. F, con.—2. F, ans.—3. F, diuinal.—4. *Mg, dant.*—5. *Mg, cum dent.*—6. F, diuinal.—7. F, e aytan.—8. F, o en la criatura.

lenteniment e la pera se covenguessen e que lenteniment els articles nos covenguessen: e assò es inpossíbol, la qual inpossibilitat es demostrada per la major operació de Deu quis cové mills ab lenteniment que ab la pera en quant comparació de una creatura ab altra, ab la qual operació lenteniment nos covenria mills ni tan acabadament si no pudía entendre los articles, con fa ab la pera; e si lenteniment se covenia mills ab la pera que ab la operació de Deu, seria significat que Deus se covengués ab innorancia e ab injuria e ab defalliment, e que fos contrari a la vertut de sa operació. On, con assò sia inpossíbol, per assò es significat que enaxí con Deu se cové ab sa operació en lenteniment, que enaxí lenteniment per gracia de Deu se covenga ab sa operació en la operació de Deu per tal que pusca entendre Deu e les sues obres.

IIII

Con sia cosa que nostre Senyor Deus aja creada diversitat enfre pera e enteniment per so que per una manera sia conegut pus noble que la pera e per altra manera sia conegut pus noble que lenteniment, per assò Deus demostra sí major que la pera en so que Deus sab la pera e la pera no sab Deus, e demostra sí major que lenteniment con Deus sia sabent més lenteniment que lenteniment Deu, On, si lenteniment no avia possibilitat en poc ni en molt de entendre en Deu trinitat, no sen puria fer comparació, con Deu sabés més lenteniment que lenteniment trinitat, e sería destruida la manera damunt dita segons la qual Deus demostra sí pus noble que lenteniment, e seria lenteniment semblant a la pera en inpossibilitat de entendre trinitat: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es

significat que lenteniment ha alcuna possibilitat de entendre trinitat. E si Deus avia dada possibilitat al enteniment de entendre sa unitat e no li avia dada possibilitat per la qual pogués[1] entendre trinitat, auria diferenciejat la unitat de Deu[2] lenteniment de la pera qui no entén unitat ni trenitat, e la trinitat[3] auría egualat lenteniment ab la pera en inpossibilitat de entendre trinitat; e seguirsia que la unitat de Deu se covengués ab la nobilitat del enteniment e que la trinitat fos contraria a la nobililitat del enteniment; e si assò era enaxí, seguirsia que la unitat de Deu fos contraria a la trinitat: e assò es inpossíbol.

V

MANIFESTA cosa es que si Deus avía donada possibilitat al enteniment de entendre los articles, e la volentat descreya aquella possibilitat e lenteniment no uzava de la gracia a ell feta, que[4] la volentat e lenteniment serien contraris a la obra divinal; e si Deus no ha donada possibilitat al enteniment de entendre los articles e la volentat creu que lenteniment naja possibilitat e lenteniment se mou con pusca entendre los articles, seguexse que lenteniment e la volentat son contra Deu. On, con creure possibilitat se covenga ab major[5] en volentat qui ama los articles, e descreure la possibilitat damunt dita se covenga ab menor caritat, e uzar de gracia en lenteniment quis mou a entendre los articles se cové ab major nobilitat, per assò es significat que so qui es de major nobilitat en la volentat e en lenteniment se cové[6] ab esser, e la menor nobilitat contraria a

1. F, no pogues.—2. *Mg, Deus cum sua unitate.*—3. *Mg, et cum trinitate.*—4. F, *manca* que.—5. M, ab maior [caritat]: *Mg, cum majori caritate.*—6. F, couenga.

la major nobilitat damunt dita se covè[1] ab no esser; e si assò no era enaxí, seguirsia que Deu se covengués ab menor nobilitat: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

VI

VERA cosa es que major se covè ab triangle entellectual qui sia conpost de menbrar e entendre e voler, e menor se covè ab triangle qui sia conpost dublidar e innorar e voler; e per assò lo triangle major covèse mills a moure .j. altre triangle entellectual qui es conpost de menbrar e entendre e desamar vici, quel triangle menor, e per assò lo triangle major ha major aparellament que prenga vertut per object que no ha lo menor: on, per assò es significat quel triangle major ha major possibilitat de pendre lobject de necessitat que no ha lo triangle menor; e per assò lo triangle major es contra vicis ab demostracions necessaries, per so con pren les vertuts objectes a ell[2] per demostracions necesssaries, e lo triangle menor es contra is vicis ab lum de fe tan solament, per ço con pren les vertuts objectes a ell per lum de fe. On, per assò de necessitat se covè que si al triangle menor es feta gracia con entena[3] los articles catòlics, quant més covè esser feta gracia al triangle major con entena aquells! E si assò no era enaxí seguirsia que al menor qui es menys contra vicis e pren menys per objects les vertuts, fos feta gracia major que al major damunt dit: e assò es inpossíbol, cor si era possíbol coventias ab Deu privació de justicia e

1. F, couenga.—2. M, a els.—3. *Mg*, *credat*.

de acabament e de saviea, e covenrias Deu ab menor contra major. Mas cor al triangle major es pus greu cosa entendre que al menor creure, per assò es ubligat tot hom[1] a reebre la gracia quis dona en lo menor e nou es[2] en lo major; cor siu era no serien los homens[3] licenciats a uzar de les coses temporals segons que son per lo triangle menor.

VII

Si la alteració de la fe qui es en veritat no era en lenteniment potencialment ni actual, seguirsia que la error e la descreensa qui es en falsetat contra la veritat damunt dita, no fos alterable en veritat ni en entendre en lenteniment actualment ni potencialment. On, con veritat se covenga ab major e ab esser e ab acabament, e falsetat se covenga ab menor e ab privació e ab defalliment, seguexse que veritat e enteniment se covenguen ab mijà, so es actu e potencia; e si assò no era enaxí seguirsia que egualment se descovenrien ab lenteniment veritat e falsetat: e assò es inpossíbol, con sia cosa que enteniment e major se covenguen ab veritat, e innorancia e menor se covenguen ab falsetat.

VIII

Manifesta cosa es que per necessaries rahons se prova Deus esser, e esser .j. e esser infinit eternal poderós savi volent acabat[4] &c. segons que avem provat en la *Art de*

1. F, es tot hom obligat.—2. F, no es.—3. M, [los homens].—4. F, e acabat.

atrobar veritat. On, con en la essencia de Deu se covenga aytambé la trinitat ab acabament con la unitat[1] e la infinitat &c., de necessitat se cové que aytan possíbol cosa sia al enteniment reebre demostracions necessaries per les quals entena trinitat esser, con es a reebre[2] demostracions necessaries on es demostrat Deus esser e esser .j. e esser eternal &c.; e si assò no era enaxí seguirsia que n la essencia divina e en lenteniment humà se covengués la trinitat ab menor e ab privació e ab defalliment, e ques covenguessen[3] en la essencia divina e en lumà enteniment la unitat el poder divinal ab major e ab esser e ab acabament, e assò es inpossíbol. E encara hi ha altre inconvenient, so es a saber, per lenteniment qui reebria[4] major gracia per la unitat e per la saviea divina &c., que per la trinitat divina: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es demostrat que aytan aparellat object es la trinitat al enteniment con la unitat &c.

VIIII

De necessitat se cové que la veritat qui es en Deu se covenga ab major, e la veritat e la falsetat qui son en creatura se covenguen ab menor, con sia cosa que Deu sia major que creatura. On, sil lum de creensa quels homens an en les creatures se convertex en entendre ab que lenteniment entén les creatures, de necessitat se cové que en alcuns homens siguents la natura e lestrument per lo qual lenteniment ha aparellament de reebre gracia de Deu, pusca lo lum de fe esser convertit en entendre;

1. F, ueritat.—2. *Mg, quam possibile est ipsi recipere.*—3. F, couengues.—4. M, F, que (F, que per) lenteniment qui reebria: *Mg, quod intellectus reciperet (potser* que l'enteniment reebria).

e si assò no era enaxí seguirsia que la veritat qui es en Deu fos contraria a major, e la veritat qui es en creatura se concordàs ab major,[1] e que lenteniment fos major per entendre creatura que per entendre Deu: e assò es inpossíbol.

X

MANIFESTA cosa es que si la volentat se cové ab major en fe esperansa per lum de fe, que enteniment se covenga ab major en caritat esperansa per lum dentendre: cor enaxí con la volentat puja a major fe esperansa amant los articles que lenteniment no entén, enaxí lenteniment puja a major caritat esperansa entenent[2] los articles; e si assò no era enaxí seguirsia que lenteniment no pogués uzar tant de sa natura con la volentat, e seria demostrat que lenteniment fos menor creatura que la volentat, e que Deus volgués més esser amat per volentat que conegut per enteniment: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat que Deus ha ordenat com hom pusca guaanyar[3] aytan gran mèrit per molt amar entenent con per molt amar creent.

XI

CON sia cosa que enfre veritat e falsetat no aja null mijà, de necessitat se cové que la una no sia en laltra actualment ni potencialment. On, si alteració de fe, so es entendre qui es en veritat,[4] no era potencialment ni actualment en

1. F, menor.—2. F, *manca* entenent.—3. F, guaayar.—4. F, *manca* qui es en veritat.

lenteniment, e descreensa[1] qui es en falsetat sia sa alteració potencialment e actual en lenteniment, seguirsia que fe veritat contrastassen a creensa falsetat ab menoritat e ab privació e ab defalliment, e que creensa falsetat[2] fossen contra fe veritat ab majoritat e ab esser e ab acabament: e assò es inpossíbol e ha contrari seny.

XII

ATORGADA cosa es que lesser de les creatures es en .iij. maneres: la una sí es con tòtes creatures son en la saviea de Deu; laltra es con son formalment en ànima, so es en[3] lenteniment qui aquelles entén; tersa es con son en elles metexes. On, con en la volentat pusca esser amada veritat e falsetat en la ymagenativa e en la fantasia opinant que la veritat sia falsetat e *e converso*, e assò per gran frevor de volentat, per assò les creatures no[4] son en lenteniment moltes de vegades: on, per assò Deus ha ordenat con lenteniment reeba los significats de les creatures e con aja natura con sia conservat[5] e que no reeba en sí falsetat en loc de veritat, e *e converso*. On, si volentat quis cové ab menor, segons que damunt es significat, ha possibilitat de fruir trinitat, quant més lenteniment quis cové ab major! On, con assò sia enaxí, per assò es significat que Deus vol que les creatures sien en lenteniment per tal que sien mijà enfre Deu e lenteniment, ab lo qual lenteniment aja aparellament de conèxer Deu e ses obres; e si assò no era enaxí seguirsia que Deus debades[6] agués meses les creatures en lenteniment, e assò es inpossíbol;

1. *Mg, et alteratio credulitatis.*—2. F, e falsetat.—3. M, *manca* en.—4. M, que (?) no.—5. *Mg, et ut habeat naturam conseruandi illa (significata).*—5. F, dabades *(passim)*.

çor si era possíbol seguirsia que so qui es debades se covengués ab Deu e so quis fa a aventura[1] se covengués ab enteniment, e que la causa final se covengués ab falsetat e ab ventura: e assò es inpossíbol.

XIII

Certa cosa es que ab la causa final mills si cové lo menbrar e lentendre el voler, que no fa ublidar e innorar[2] e voler; e si assò no era enaxí seguirsia que la causa final se covengués ab menor e son contrari ab major: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat que en aquest mon lenteniment hà possibilitat de entendre los articles segons que en aquest mon se cové ab menor movent se al major qui es son conpliment en gloria perdurable, al qual moviment es aparellament lo lum de fe qui es termenat en esta present vida; cor si lo lum de fe era en gloria, seguirsia que lenteniment se mogués infinidament a son conpliment e que null temps aquell[3] no aconseguís: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat que si menbrar e[4] entendre e amar se covenía[5] ab menor e ab la materia, e ublidar e innorar e amar se covenien ab major e ab la causa final, que lenteniment fos termenat[6] en esta present vida e que fe fos en gloria perdurablement: e assò es inpossíbol.

1. F, a uentura.—2. F, ingnorar *(forma usual en tots els temps verbals i noms derivats.*—3. M, nuls tems aquels.—4. F, *manca* e.—5. *Mg,* convenirent.—6. M, [no] fos termenat *(esborrat)* [sino]: F, no fos sino.

XIIII

MANIFESTA cosa es a nos per lum[1] de fe, que Jhesu Crist significa que lenteniment per necessitat de rahó pot entendre los articles, dient a sen Tomàs: Per so cor mas vist as creegut;[2] dient a aquell: Mit los teus dits al costat meu. Encara, que menjà bresca, a significar que ell era home; encara, que manà que hom lamàs de tot son cor e de tota sa pensa. On, per assò es significat que aytan ubligat[3] es lenteniment a entendre de tota sa forsa con la volentat a amar; e si assò no era enaxí seria significat que home per entendre Deus bo no fos ubligat a amar Deu, e seriau per creure Deus bo. Item entenem que en los miracles que Jhesu Crist fé[4] els apòstols els altres sents, es significat que lenteniment ha natura con pusca entendre per necessaries rahons los articles, cor miracles son demostracions necessaries al enteniment.[5]

1. F, lo lum.—2. F, dient a sent Thomas. Benahuyrat sera quim ueura. —3. M, hubligat *(passim)*.—4. F, feu.—5. M, *al marge inferior afegeix de la mateixa ma, sembla, peró de tinta mes recent:* Item Jhesu Crist dix yo son luu qui son vengut en lo mon. E qui veu mi veu aquell qui ma trames, e qui creu en mi creu en aquell qui ma trames. Item dix yo dare en vosaltres so qui direts. Item la humilitat e la misericordia e les altres vertuts qui son en lo subiran be les quals signifiquen la encarnacio de Jhesu xrist, signifiquen que la subirana trinitat a tanta de humilitat e misericordia e larguea e bonea que senclina a esser objecta al enteniment, cor si nou faia no significarien les vertuts damunt dites la encarnació del .f. de deu. Item anselm e ricart de sen uictor e molts daltres sants signifiquen en lurs paraules que lenteniment a possibilitat de entendre los articles: *Mg, admet aquest afegit com auténtic i n'insereix la versió en el text.*

XV

Con sia cosa que per lome predestinat sia significat al enteniment que en Deu ha acabada saviea, e per lome presís[1] sia demostrat al enteniment que en Deu ha acabada justicia, e aquestes demostracions sien fetes al enteniment de necessitat, segons assò se covó que lenteniment aja possibilitat de reebre per necessaries rahons les demostracions dels articles; e assò es per so cor major e acabament se covenen mills a demostrar al enteniment los articles, que la salvació ni la dampnació dels homens. E si assò no era enaxí e era lo contrari, seguirsia que Deus amaria més esser conegut per acabada saviea e acabada justicia en la salvació e la dampnació dels homens, que en la sua essencia ni en les sues obres: e assò es inpossíbol, cor si era possíbol seguirsia que Deus se covengués ab menor en essencia e ab major uzant de les creatures.

XVI

Si era cosa que lenteniment no agués en potencia actual possibilitat de entendre los articles, e aja[2] en potencia actual[3] possibilitat de entendre les creatures e la operació daquelles, seria significat que les creatures aguessen major possibilitat de esser en lenteniment que Deu ni ses obres, e seria demostrat que pus principal rahó fos que lenteniment entesés creatures que creador: e assò es in-

1. *Mg, praescitum.*—2. *Mg, haberet.*—3. M, actualitat *corregit* actual.

possíbol, cor si era possíbol lenteniment entendria que la final rahó per que Deus ha creades les creatures seria que fossen conegudes e amades, con sia cosa que voler e entendre se covenguen, e seguirsia que Deus se covengués ab menor e les creatures ab major:[1] e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat que la final rahó per que Deus ha creades les creatures es per esser conegut e amat; per la qual final rahó al enteniment es demostrada la possibilitat per la qual ell pot entendre los articles de la fe cathòlica.

XVII

MANIFESTA cosa es que esser e acabament se covenen, e que privació e defalliment se covenen. On, si lenteniment qui priva de entendre e ha defalliment en cors per lo peccat original, e enperò sís cové ab esser e ab acabament en quant entén en les creatures e en lur operació[2] per veres demostracions, bes seguex que lenteniment per necessaries rahons entena en Deu e en ses operacions,[3] so es a dir en los articles, con sia cosa que ab so que entén en Deu e en ses operacions se covenga mills ab esser e ab acabament contra privació e defalliment, que no fa ab so que entén en les creatures e en la operació[4] daquelles. E si dassò era lo contrari, seguirsia que lenteniment fos pus contrari a sa privació e a son defalliment ab sí matex e ab les creatures que ab Deu ni ab ses obres: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment se

1. F, *manca* e les creatures ab major.—2. *Mg. intelligit creaturas et illarum operationes.*—3. Mg, *intelligat Deum et suas operationes.*—4. F, les operacions

cové mills ab son esser e ab son acabament conexent Deu e ses obres, que conexent les creatures e lur operació.[1]

XVIII

CERTA cosa es que lenteniment en quant se cové ab creatura e ab menor, entén pus leugerament creatura e la operació daquella que no fa creador ni sa[2] operació, qui es pus divers al enteniment que no es creatura. Mas cor Deu e major se covenen, e creatura e menor, cové que lenteniment entena més en major que en menor; cor si nou feya seguirsia que lenteniment fos major per entendre menor que major:[3] e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles, per so que sia significat que Deus es creador e enteniment creatura; la qual significació es feta en so que lenteniment entén pus leugerament creatura que creador, e entén més e pus vertuosament e ab major afany en creador que en creatura. On, enaxí con la forma es pus demostrable al enteniment sí matexa que la materia, per so cor enfre la demostració de la forma e lenteniment no ha mijà e hao en la demostració que fa[4] de la materia, enaxí les creatures son pus demostrables al enteniment que Deu, per so cor enteniment es creatura e Deu es creador; e enaxí con forma no tan solament ha enteció a demostrar la materia, ans ho ha a demostrar sí matexa

1. M, *afegeix a continuació (marge inferior de la segona columna) de la mateixa ma, al parèixer i de tinta més nova:* E si tu qui no ames entendre los articles per so que major fe ajes e per major fe major gloria ajes, amaries mes deus que tu matex si volies entendre los articles per so que mes lamases: *Mg. incorpora at text la versió d'aquest afegit amb la variant:... si... plus amares Deum quam temetipsum, velles intelligere...*— 2. M, la.—3. F, fos menor per entendre que maior.—4. *Mg, quam forma facit.*

qui es pus noble que la materia, enaxí Deus no tan solament vol que lenteniment aja conexensa de les creatures, ans vol que ho aja del creador qui es pus noble.

XVIIII

Si era cosa que lenteniment no agués possibilitat de entendre trinitat ni encarnació, seguirsia que a ell fos inpossíbol cosa entendre creador salvació dampnació:[1] cor en axí con Deu se cové mills ab trinitat que a esser[2] creador ni salvador e damnador dels homens, enaxí se cové que lenteniment sia mills aparellat a entendre trenitat que creador ni salvador ni dampnador dels homens; e enaxí con lo Fill de Deu se covenc mills a pendre carn que a recrear lumà[3] linyatge, en axí lenteniment cové que aja major aparellament a entendre encarnació que recreació; e si tant era que lenteniment no entesés creador ni recreació, seria demostrat que en Deu privàs acabada bonea, en quant no auria donat al enteniment gracia com conegués so qui[4] li es covinent e necessari a conèxer.

XX

Segons la gran saviea de Deu es significat que en lenteniment dAdam ans que pecàs era potencialment o actualment possibilitat de entendre los articles; cor si nou fos no fóra significat al enteniment, ni fóra Adam punit

1. *Mg, Salvatorem Damnatorem.*—2. *Mg, quam cum esse.*—3. F, luman.—4. F, que.

tan fortment, nil puniment nos covengra tan be ab acabada justicia, nil peccat nos covengra tan be a esser general en la humana especia, con fa per so cor los articles foren objects en actu o en potencia al enteniment dAdam ans que peccàs. On, con assò sia enaxí, si fos cosa que en lo temps aprés la encarnació e la passió de Crist[1] no fos en lenteniment humà actualment ni potencialment possibilitat de entendre los articles, fóra significat que en la encarnació e la passió[2] agués privació dacabament e que si covengués defalliment, en quant no agra tornada la possibilitat damunt dita en lenteniment: e assò es inpossíbol, que en la encarnació del Fill de Deu e en la recreació se covenguen privació defalliment.[3]

XXI

Con la vertut de Deu sia font del lum[4] del enteniment humà, per assò lenteniment entén que lo Fill de Deu no tan solament sencarnà per recrear lumà linyatge, enans ho fo per demostrar les vertuts de Deu al enteniment. On, si lenteniment no avía possibilitat de entendre los articles, seguirsia en ell inpossibilitat esser per la qual no puria entendre les vertuts de Deu, e seguirsia que lo Fill de Deu sencarnàs e murís debades pus nos seguís la entenció per la qual sencarnà: e[5] assò es inpossíbol.

1. F, ihesu xpst.—2. F, e passió.—3. F, e defaliment.—4. F, de lum.—5. F, *manca* e.

XXII

So per que home ha openió en la fantasía que lenteniment no aja possibilitat de entendre los articles, es per so cor la volentat desama que la fe se covenga ab menor; e so per que home ha openió en la fantasia que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles, es per so cor[1] la volentat ama que lenteniment se covenga ab major en entendre. On, si era cosa que[2] so que la volentat ama amant major fe fos en veritat, e so que ama amant major entendre fos en falsetat, seguirsia egualtat de menor enfre la volentat e lenteniment e la fantasia; e la volentat e la fe e la fantasia se covenrien ab egualtat major, e la volentat e lenteniment no sobre pujarien la fantasia: e assò es inpossíbol, con sia cosa que lenteniment e la volentat sien en pus alt grau que la fantasia.

XXIII

Manifesta cosa es que aquest mon se cové ab menor nobilitat e laltre ab major, e assò es per so cor aquest mon es[3] per la segona entenció e lautre es per la primera. On, per assò lenteniment no pot aver tan gran vertut en entendre en aquest segle con en lautre; cor si ho[4] avia, seguirsia que la quantitat daquest segle e del altre fos egualment entesa per lenteniment: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment

1. F, con.—2. F, si era que.—3, F, con aquest mon no *(esborrat)* es. —4. F, si u.

ha possibilitat en est mon[1] de entendre los articles per la segona entenció, segons comparació del autre, car si nou avia no seria en est mon per la segona entenció; e si en aquest mon lenteniment entenia los articles per la primera entenció e en lautre per la segona, seria aquest mon major en lenteniment que lautre: e assò es inpossíbol; e si lenteniment no avia possibilitat de entendre en est mon los articles,[2] seguirsia que en est mon fos debades creat, e si ho era seria demostrat que Deu se covengués ab menor e ab defalliment: e assò es inpossíbol. Mas cor lenteniment no ha possibilitat de entendre los articles en est mon per la primera entenció, per assò de la ymaginativa[3] e de la fantasia formas[4] opinió que lenteniment no aja possibilitat de entendre los articles, per so cor no entén aquells de tan gran necessitat con fa so que entén en aquest mon per la primera entenció, la qual se demostra de major necessitat al enteniment en les coses qui son en aquest mon per la primera entenció, que en aquelles qui hic son per la segona.

XXIIII

RAHÓ natural es que lenteniment no pot tan be[5] entendre lobject con faria si en lo seu sobject, so es lànima, no era potencialment innorancia: cor enaxí con lo foc nos cové tan be en lo conpost con fa en sa simplicitat, en axí lenteniment no pot tan be entendre en lànima en la qual innorancia es potencialment, con faria si a lànima era inpossíbol cosa innorar. On, per assòs seguex que lenteniment no pot tan subtilment entendre en aquest

1. F, *manca* en est mon.—2. F, los articles en est mon.—3. F, himaginatiua.—4. F, formes.—5. F, tambe (*passim*).

segle con en laltre les coses qui son segons lautre segle e no segons aquest. Mas de les coses qui son en lenteniment segons aquest segle no es enaxí; cor aytan leugerament entén lenteniment en aquest segle con en lautre, que tot sia més que sa part, e que blanc sia contrari de negre. Mas cor los articles se covenen més[1] ab lenteniment segons conparació per laltre segle que per aquest, per assò lenteniment no pot tan leugerament entendre los articles en aquest mon con fa en lautre, e entén pus leugerament en aquest mon que tot es més que sa part e que blanc es contrari a negre, que no fa los articles; e per assò es semblant en la fantasía que lenteniment no entena los articles pus que nols entén axí leugerament en est[2] mon con fa tot esser més que sa part. On, si tant era que lenteniment no agués en potencia a entendre los articles, seguírsia que lenteniment fos major per entendre major[3] cosa esser tot que sa part, que per entendre major sens part, infinit,[4] lo qual es major quel major de sa part, so es lo tot: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

XXV

SEGONS demostració natural es significat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles; cor si lo foc quis covè ab menor uza de sa natura en los corses elementats, jassía que en aquells laigua sia contraria a la operació del foc, bes seguex que lenteniment, quis covè ab major nobilitat quel foc, pusca entendre los articles; cor si nou feya

1. F, mils.—2. F, aquest.—3. F, *manca* per entendre major.—4. *Mg, hoc est infinitum.*

seguirsia que la operació del foc se covengués ab major nobilitat que la operació del enteniment: e assò es inpossíbol; mas enaxí con lo foc greument e ab treball uza e ha sa obra en les corses conposts per rahó de laigua qui li contrasta, enaxí lenteniment greument e ab treball entén los articles en aquest mon, per rahó de la frevoltat del cors qui accidentalment per peccat ses desordenat a esser sobject a lànima; e per assò es semblant en la fantasia que lenteniment no aja possibilitat de entendre los articles.

XXVI

Certa cosa es que Deus ha creat en lenteniment entendre; mas per rahó del peccat original accidentalment ses esdevengut que en lenteniment es potencialment innorancia per la qual entendre cau potencialment en lenteniment. On, si la volentat ha possibilitat de amar los articles los quals lenteniment innora, e aquella volentat se cové ab innorancia quis cové ab privació e ab menor e ab defalliment, bes seguex que lenteniment aja possibilitat de entendre los articles uzant de entendre quis cové ab esser e ab major e ab acabament. E si assò no era enaxí, seguir sia que Deus se covengués mills a inluminar e a fer gracia a la volentat quis cové ab innorancia e ab menor, que al enteniment quis cové ab entendre e ab major, e assò es inpossíbol, cor si era possíbol seguirsia que Deus e volentat e menor se covenguessen contra enteniment e major: e assò es inpossíbol, la qual inpossibilitat[1] innoren aquells qui dien que si lenteniment pudia entendre los articles seguiras quels sents[2] qui son passats sà enrere los agren enteses

1. M, [in]possibilitat: F, possibilitat.—2. F, segons los santz.

per necessaries rahons: on, aquests aytals innoren so que lurs paraules signifiquen en esser concordansa enfre Deu e menor e termenació; cor si lurs paraules eren veres, seguir sia que tot so que Deus pot donar al enteniment sia ja donat a aquells qui son passats sà enrere: e assò es inpossíbol.

XXVII

Con sia veritat quel Fill de Deu sencarnàs en nostra dona verge Sancta Maria a significar e a demostrar[1] les molt glorioses vertuts divinals essencials de Deu e les molt nobles vertuts de nostre Senyor Jhesu Crist, e con fe[2] esperansa no covenguen esser en Jhesu Crist, e fe esperansa se covenga ab la volentat[3] qui ama los articles que lenteniment innora, bes seguex que lenteniment aja possibilitat de entendre los articles; cor si nou avia, seguirsia que Jhesu Crist on no es fe esperansa, se covengués mills ab la volentat quis cové ab fe esperansa, que ab lenteniment quis cové ab entendre e ab saviea: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat quel Fill de Deu no tan solament venc pendre carn per so que Deus e ses vertuts fos vist[4] ab lum de fe, enans ho feu[5] per tal que Deus e ses vertuts fos vist ab lum de enteniment.

1. F, a demostrar e a significar.—2. *Mg, et non conveniat quod fides.* —3. F, e fe e esperansa se couenga (M, couenga *corr.* -gan : *Mg, conveniant)* ab uolentat.—4. *Mg. viderentur (item postea).*—5. M, fou (?).

XXVIII

Rahó natural es que innorancia e menor e tenebres se covenen, e entendre e major e lum se covenen. On, si la ànima ha possibilitat de amar e creure los articles sens que no usa de entendre en aquells, e aja en sí menor en quant son entendre no es en actu, per lo qual menor se cové ab tenebres ab les quals se cové innorancia, bes seguex que ànima aja possibilitat de entendre los articles usant de lum denteniment inluminat per lum de gracia e per les demostracions necessaries qui significuen al enteniment Deu e ses obres; cor la ànima qui creu en[1] los articles no creu ab altre lum sino ab aquell que reeb de Deu, e lànima qui entén los articles entén aquells ab lum que reeb de Deu lo lum de son enteniment e ab les demostracions que les creatures significuen al enteniment con pusca entendre Deu e ses obres.

XXVIIII

Manifesta cosa es que la luu del sol se cové ab major e la luu de la luna ab menor, per lo qual major e menor la luu major enlumina la menor. Encara es rahó natural que aer e luu se covenen, cor sens que laer no luís hom no puria veer, e la luu del aer se cové ab menor e la luu del sol qui enlumina laer se cové ab major; e si dassò era lo contrari, seguirsia que la absencia del sol no formàs

1. F, *manca en.*

nit ni la sua presencia dia: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es significat que enaxí[1] con lo sol enlumena menor luu a significar que sa luu es major que cella[2] de la luna ni del aer, que enaxí Deu enlumena la luu del enteniment qui entén los articles a significar que ell es[3] major e lenteniment menor; e enaxí[4] con la terra qui no luu es inluminada per la lugor del foc e del aer e de laygua e del sol, cor si la terra avia luu de sí matexa no seria materia[5] de que fossen tenebres, enaxí[6] Deus inlumina la volentat qui creu los articles, la qual volentat no ha luu de sí matexa, mas que es enluminada del lum de gracia, a significar que Deus se cové ab major, e la volentat de lànima qui vol los articles, ab menor. On, si era cosa que lenteniment no pogués entendre los articles, seria significat quel sol el foc e laygua e laer aguessen major operació en inluminar una luu altra, que no auria Deus en lànima en la qual no inlumenaria luu denteniment entenent los articles, mas que tan solament inlumenaria la volentat no avent luu de sí matexa: e assò es inpossíbol.

XXX

CERTA[7] cosa es que la forma es demostració de la materia e que la forma nos puria moure a demostrar la materia sens movedor: on, con sia cosa que la materia e la forma se covenguen ab menor, e lenteniment e lentendre se covenguen ab major, bes cové que sil menor ha movedor,[8] que laja lo major. On si era cosa inpossíbol que lenteniment no pogués entendre los articles, seguirsia que

1. F, que axi.—2. M, cela: F, aquela.—3. M, quel es.—4. F, e axi.—5. M, [materia].—6. F, da que... E en axi.—7. F, Vera.—8. M, a mouedor [a son bo]: *Mg, habet motorem ad suum bonum.*

la materia e la forma el movedor se covenguessen ab major, e que lenteniment e lentendre e Deu se covenguessen[1] ab menor: e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat es demostrat que Deus en quis vol e en qual temps se vol mou en lenteniment entendre de potencia en actu entenent lenteniment los articles: cor enaxí con la forma es moguda per lo movedor als objects majors e menors,[2] enaxí Deus qui es lo major el subirà movedor, mou lenteniment a entendre los articles qui son objects majors e pus nobles a ell a entendre[3] que nulls altres objects. E si assò no era enaxí, seguirsia que Deus se covengués mills a donar los objects menors quels majors a lenteniment:[4] e assò es inpossíbol.

XXXI

Con sia cosa que enteniment e volentat sien diverses creatures, per assò s seguex que diversament servesquen e signifiquen en lur operació lo creador; e per assò lànima qui ama e creu los articles los quals lenteniment innora, significa la granea e la noblea dels articles en quant lenteniment no pot entendre aquells e la volentat ama e creu aquells part[5] los termes del enteniment. Mas lenteniment per altra manera servex e demostra lo creador entenent los articles; cor aytant con ell mills e més entén los articles, daytant significa sí matex esser mellor creatura e pus nobla, per so cor pus nobles objects entén; e hon major demostració fa de sa nobilitat e de sa operació, major demostra lo creador el donador daquella nobilitat e operació

1. F, lenteniment entendre e deu se couengues.—2. F, menors e majors.—3. F, a eyl entendre.—4. F, a donar al enteniment los obiectz menors quels maiors.—5. *M, ultra.*

major que lenteniment ha en entendre[1] los objects majors e pus nobles. On, si era cosa inpossíbol que lenteniment no pogués entendre los articles, seguirsia que lànima innorant e amant pogués mills significar noblea del creador, que la ànima entenent e amant: e assò es inpossíbol.

XXXII

Entesa cosa es que lenteniment e la volentat an diverses operacions e uficis[2] en les vertuts theologes e cardenals. Cor volentat se cové més ab fe que lenteniment, per so cor la volentat ama e creu los articles que lenteniment no entén adoncs con la volentat se vest àbit de fe, e lenteniment entén que pren àbit de justicia con entén que no pot entendre so que la volentat ama. En la esperansa volentat se cové ab fe per una manera e enteniment per altra, cor la volentat ama e espera so que[3] lenteniment no entén que de necessitat la volentat aja so que desija, e lenteniment entén en esperansa quals coses son covinents a esser esperades segons esguardament de gracia e de justicia. En la caritat la volentat ama per fe con hi ama so que lenteniment noy entén, e en caritat enteniment entén con entén so que la volentat ama. En justicia enteniment si cové mills que la volentat, cor amar jutjar con lenteniment nou entén,[4] no es voler quis covenga ab justicia; mas con la volentat ama en justicia so que lenteniment hi entén e lenteniment hi entén so que la volentat hi ama, adoncs se covenen volentat e enteniment egualment ab justicia. Prudencia se cové mills ab entendre que ab creure; mas enteniment e volentat si covenen con lenteniment entén

1. M, a entendre.—2. M, huficis.—3. *Mg. quamvis.*—4. F, no enten.

saviament so que la volentat ama, e la volentat si cové con ama so que lenteniment saviament entén. Encara si covenen per altra manera; cor la volentat se cové ab prudencia con ama saviament sobrels termens del enteniment; lenteniment si cové con entén saviament que no basta a entendre so que la volentat ama sobrels termens del enteniment. En fortitud[1] volentat e enteniment si covenen egualment con lenteniment entén so que la volentat ama e la volentat ama so que lenteniment entén. E assò matex se seguex de trempansa.[2] On, si lenteniment e la volentat se covenen ab les vertuts damunt dites qui son carrera[3] e luu de perdurable benauyransa, bes seguex ques covenguen en los articles, en los quals se descovenrien[4] si la volentat avia possibilitat damar e creure[5] los articles sens que lenteniment no agués possibilitat daquells a entendre. On, con la volentat e lenteniment se covenguen en les vertuts damunt dites quis covenen ab menor, bes seguex ques covenguen en los articles quis covenen ab major, con sia cosa que concordansa e major se covenguen mills ab[6] esser e ab acabament e ab possibilitat, que concordansa e menor.

XXXIII

PER rahó natural se cové que home[7] sia pus diferenciejat dels inracionals[8] per enteniment que per volentat; cor per entendre es hom luny dels inracionals[9] en quant ells no entenen ni an enteniment, e per volentat los es hom prop en quant hom a vegades vol so que lenteniment no entén

1. F, fortitudo.—2. F, tempransa.—3. M, carera.—4. F, descouenen.—5. F, e de creure.—6. M, ab *corr.*—7. F, hom.—8. M, racionals.—9. M, [in]racionals.

els inracionals volen sens enteniment. On, con assò sia en axí, e home e major se covenguen e inracionals e menor, bes seguex que si la volentat ha possibilitat damar los articles, que lenteniment aja possibilitat daquells a entendre;[1] e si assò no era enaxí seguirsia quels articles fossen pus prop[2] object a la ànima en so en que[3] ellas cové ab menor, e quen fossen pus luny en so en que ella se cové ab major; e assò es inpossíbol, cor si era possíbol, seguirsia quels articles se concordassen ab menor e ab defalliment contra major e acabament.

XXXIIII

NATURAL rahó es que enaxí con lum sensualment se cové ab foc, enaxí entellectualment entendre se cové a esser lum en enteniment. On, enaxí con lo lum de la candela[4] devalla per lo fum de la candela a avall,[5] apagada sobtosament, estant prop dejús la encesa, e assò per so cor lo foc desija pujar ab sa forma, enaxí lenteniment devalla entendre les demostracions que les creatures donen de sí matexes per tal que lenteniment pusca entendre Deu e ses obres; les quals demostracions lenteniment reeb con les entén e con entén per elles Deu e ses obres. On, sil foc[6] e sa lugor an possibilitat con desigen pujar ensems al loc quis cové pus fortment a lur simplicitat, e an possibilitat de devallar a enjús per tal que pusquen pujar a ensús, bes seguex que lenteniment e son entendre ajen possibilitat de pujar a ensús, so es, a reebre per objects

1. F, dentendre aquels.—2. M, prob *(passim)*.—3. F, en so que.—4. *Mg, Naturalis ratio est quod quemadmodum lumen sensuale convenit cum igne, sic intelligere, quod est lumen intellectuale, conveniat cum intellectu, quemadmodum lumen candeiæ.*—5. F, a aual de la candela.—6. M, si foc.

los articles, con sia cosa manifesta que lenteniment e son entendre devallen adoncs con uzen dels objects juzans, en nobililat, als articles. E si assò no era enaxí e que lenteniment devallàs entendre los objects jusans e que no pogués pujar entendre los subirans, seguirsia quel foc e sa luu fossen de pus nobla condició que lenteniment e son entendre; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles; cor sil foc quis cové ab menor devalla per so que ús[1] de pujar, e usa de pujar per so con devalla, bes seguex que lenteniment, quis cové ab major, aja possibilitat de entendre los articles devallant entendre les demostracions que les creatures significa de lur creador.

XXXV

Si era veritat que al enteniment[2] fos inpossíbol cosa entendre la trinitat, sería significat que Deus agués vedat entendre[3] al enteniment per tal que no conprengués, entenent, tota la trinitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol seria significat que menor se covengués ab trinitat e major ab enteniment. Mas cor lenteniment es licenciat de entendre la trinitat segons que pot reebre, e defall a entendre tota la nobilitat e la granea de la trinitat, per assò es significat que la trinitat e major se covenen, e lenteniment e menor. On, con aquesta significació se covenga ab major e la significació primera se covenga ab menor, per assò es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles segons ques cové ab menor, mas no ha possibilitat de conpendre tota la granea e la nobi-

1. F, ab menor per so que hus.—2. F, que lenteniment.—3. *Mg, intelligere Trinitatem.*

litat dels articles majors e pus nobles que lenteniment. On, aquells qui dien que lenteniment no pot entendre en[1] est mon la trinitat, cor si la entenia conpendria aquella, son contra lenteniment qui en gloria entén la trinitat sens que no la conprèn, enans es conprès per ella, e son contraris a la significació damunt dita quis cové ab major; e aquells qui dien que en gloria lenteniment entendrà trinitat, se covenen ab aquells qui dien que lenteniment ha possibilitat en est mon de entendre trinitat, jassia que no la entena tan manifestament con en lautre.[2]

XXXVI

MANIFESTA cosa es que major utilitat e pus nobla cosa es desijar entendre los articles, que desijar que[3] la fe, la qual hom ha en los articles, se covenga ab majoritat; e si assò no era enaxí e era lo contrari, seguirsia que fe e majoritat se covenguessen, e que los articles e enteniment e menor se covenguessen, e que desijar entendre los articles fos pecat; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enteniment ha possibilitat de entendre los articles. E si era cosa que lenteniment agués possibilitat de entendre los articles, mas que no entesés aquells per defalliment de les creatures qui aquells no significassen e per defalliment de Deu qui aquells no demostràs al enteniment, seria significat que Deus debades e sens rahó agués creada la possibilitat en lenteniment, e auria creada debades la unitat e la trinitat que Deus ha posada en les creatures a significar la sua trinitat e unitat, axí con lo mon qui es .j. e es en .iij. especies les quals son

1. M, [en].—2. M, lautra.—3. M, [que].

entellectuitat sensualitat animalitat, e tots los individuus daquestes especies son en unitat e trinitat cascú singularment en sí. On, con sia inpossíbol cosa que Deus aja creada nulla creatura debades ni sens rahó, per assò es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

XXXVII

Naturalment les creatures qui son dejús la especia humana servexen home sens que no lentenen. On, si lenteniment servia Deu sens que no lentesés, seria semblant e egual a les creatures qui son dejús ell; e assò es inpossíbol. E si lenteniment no servia en altra manera Deu sino uzant de sa natura en entendre les creatures, seria menys noble que les creatures[1] qui li son dejús en nobilitat, qui uzants de lur natura e de lurs proprietats[2] servexen home. E si assò era[3] enaxí seria demostrat quel serviy que lenteniment fa a Deu fos tan solament en entendre les creatures; e assò es inpossíbol, con sia cosa que major nobilitat se cové que Deus sia entès, e menor nobilitat se cové[4] que les coses creades sien enteses. On, si so quis cové ab major nobilitat se covenia ab privació e ab defalliment, e so quis cové ab menor nobilitat se covenia ab esser e ab acabament, seguirsia que Deus se covengués ab privació e ab defalliment; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

1. F, seria semblant a (M, [que]) les creatures.—2. F, [e de lurs proprietats].—3. M, no *(tatxat)* era.—4. *Mg, cum conveniat cum majore nobilitate quod Deus intelligatur et cum conveniat cum minore.*

XXXVIII

Certa cosa es que los ulls veent, e les orelles oent,[1] el nas odorant, el gustus gustant, el tactus palpant, endressen lo cors a aquelles coses qui li son pus fortment necessaries, lo qual endressament damunt dit es mugut e aministrat per lànima qui es forma del cors e dels senys damunt dits. On, sils senys corporals, quis covenen ab menor, an movedor quils mou a aquelles coses qui al cors son pus necessaries, bes seguex que la memoria e lenteniment e la volentat ajen movedor qui moua la memoria a menbrar e lenteniment a entendre e la volentat a amar so qui a la ànima es de major necessitat, la qual major necessitat es que Deu, qui es pus noble e pus acabat object al remenbrament e al enteniment e a la volentat que negú[2] altre object, sia menbrat e entès e amat. E si assò no era enaxí, seguirsia quel menys noble agués major nobilitat en uzar ab menor nobilitat, quel pus noble en fruir la major nobilitat; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

XXXVIIII

Manifesta cosa es que lenteniment inlumina la volentat a pendre lobject, amant o desamant, segons ques cové lobject a esser amat o desamat e segons quantitat covinent

1. M, F, hoent.— 2. M, que a negu.

a la volentat en amar o desamar lobject. On con sesdevé que la volentat ama so que deuria desamar e *e converso*, adoncs lenteniment inlumina aquella ab la sinderasis per tal ques[1] convertesca la volentat de menor a major, lo[2] qual menor es vici el qual major es vertut; e con sesdevé que la volentat ama més o menys lobject que nos cové, adoncs lenteniment inlumina la volentat demostrant a ella la quantitat segons la qual se cové lobject ab major nobilitat o ab menor. Mas de la volentat no es enaxí alcunes vegades, cor en quant ama so que deuria ahirar e ahira so que deuria amar, e ama la major nobilitat sots[3] la menor e ahira lo major defalliment sots lo menor, adoncs es contra lenteniment: per la qual contrarietat lentendre del enteniment se convertex en innorancia alcunes vegades. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que la volentat se cové ab menor e lenteniment ab major en nobilitat. On, si la volentat quis cové ab menor ha possibilitat de amar los articles, quant més lenteniment quis cové ab major ha possibilitat dentendre los articles![4]

XL

Veritat es que diversitat[5] e concordansa se covenen ab major e ab esser, e diversitat e contrarietat se covenen ab menor e ab privació. On, con sia diversitat enfre lenteniment e la volentat, e con ajen concordansa en esser ensems en .j. sobject e ensems a pendre .j. object entès e amat, per assò es demostrat que lenteniment e la volentat diversament se concorden en posseyr possibilitat per la

1. F, ab la sinderalis *(Mg. cum synteresi)* per tal que.—2. F, la.—3. M, sens *corr.* sots.—4. M, *manca* ha possibilitat dentendre los articles.—5. F, differencia *(per* diversitat *en tot aquest capitol).*

qual lenteniment pusca entendre e la volentat pusca amar los articles. On, si era cosa que la volentat pogués amar los articles e lenteniment nols pogués entendre, seguirsia que la volentat se covengués ab posibilitat e lenteniment ab inpossibilitat, e serien la volentat e lenteniment diverses e contraris en .j. sobject; els articles covenriense[1] a esser objects a la volentat e serien contraris al enteniment. On, con diversitat e concordansa sia enfre lenteniment e la volentat per la qual se covenen ab majoritat e ab esser, per assò la possibilitat que la volentat ha actual con ama los articles, significa que lenteniment ha possibilitat con aja en potencia entendre ab que entena los articles.

XLI

SEGONS que es la diversitat enfre enteniment e volentat, se seguex[2] que es diferencia en lufici que enteniment e volentat an en pendre lobject; cor lenteniment per la qualitat del object entén aquell, e la volentat per la qualitat del object ama o desama aquell. On, si lenteniment e la volentat se concorden es convenen en lur ufici[3] e en lur proprietat en pendre object creat, bes seguex ques deguen covenir en lur ufici e en lur proprietat en pendre object increat, con sia cosa que lobject increat aja beneficiat lenteniment e la volentat, es covenga ab major nobilitat que lobject creat; per lo qual benifici e per la qual major nobilitat se seguex de necessitat que lenteniment e la volentat an pus noble ufici e pus nobla proprietat e major concordansa e acabament con fruexen object increat, que no an con uzen dobject creat. E si dassò era lo contrari,

1. F, e los articles covendriense. — 2. F, differencia entre lenteniment e uolentat segueix. — 3. M, hufici *(passim)*.

seria demostrat que la nobilitat e la granea de Deu se covengués ab menoritat, e que la mesquinea e la frevoltat qui es en les creatures se covengués ab majoritat; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que lenteniment ha possibilitat de fruir la sancta trinitat aytan acabadament con la volentat.

XLII

NATURALMENT lagulla se mou a la caramida e la caramida mou e tira a sí la agulla,[1] e assò es per acabada concordansa e influencia qui es enfre la caramida e la agulla; cor tant es la terra prop de sa simplicitat en la caramida e en lo ferre don es feta la agulla, que per aquella gran propinquitat la menor quantitat[2] se mou a la major e la major quantitat tira a sí la menor. On, con la caramida e la agulla se covenguen ab menor nobilitat e noy sia pura simplicitat, e enperò sí engenren moviment segons que damunt es dit, bes seguex que Deus, quis cové ab major nobilitat e es pura simplicitat, moua a sí lenteniment, e que lenteniment se moua a entendre Deu, con sia cosa que lenteniment se covenga[3] ab major simplicitat e nobilitat que la propinquitat de la simplicitat de la terra qui es en la caramida e en la agulla. E si assò no era enaxí, seria demostrat que la major nobilitat e simplicitat se covengués ab menor influencia e operació, e que la menor simplicitat e nobilitat[4] se covengués ab major influencia e operació; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

1. F, assi laguyla *(formes sovints)*.—2. M, [quantitat].—3. M, couega.—4. F, *manca* e nobilitat *(Mg, nobilitas et simplicitas)*.

XLIII

Per demostració natural es significat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles; cor si lo foc qui per gran concordansa, la qual ha ab laer e ab la terra escalfant laer e reebent secor de la terra, tira a sí laygua qui li es contraria, quant més Deus qui ha creada lànima a ymage[1] de sí, en la qual es lenteniment, se cové a inluminar lenteniment, per lo qual lum pusca entendre son acabament! ni quant més lenteniment quis cové ab major nobilitat quel foc ni laygua, ha major aparellament con pug[2] entendre son compliment! E si assò no era enaxí e era lo contrari, seria senblant que so qui es contrari, agués major possibilitat e endressament con sapropinquàs[3] a son contrari, que les coses quis covenen sens contrarietat; e assò es impossíbol.[4]

XLIIII

Sensualment sentim e entellectualment entenem que la bella disposició del object sensual sentit, mou la volentat del home a reebre plaer daquell[5] object sentit per vista o per gustus o per tactus, e axí dels altres senys; cor aytant con lobject se demostra pus manifestament e espressa als senys sensuals, e aytant com lenteniment més[6] met en sí

1. F, himage.—2. *Mg, possit.*—3. F, sa propincas.—4. F, *afegeix* Item quant mes es molt lega cosa a dir e a considerar que so qui es pus noble sia meyns noble en esser conegut e amat.—5. M, daqel *(passim)*.—6. M, [mes].

aquell object, aytant més lenteniment e lobject[1] mouen la volentat e la volentat se mou al object amant aquell. On, si lobject qui es cosa sensual, ha natura e proprietat que moua la volentat qui es cosa entellectual, e si lobject qui es cosa sensual mou lenteniment quis mou movent la volentat, lo qual enteniment es cosa entellectual, bes seguex que Deus qui es essencia entellectual, moua lenteniment qui es cosa entellectual, a entendre los articles; e si lobject sentit quis cové ab menor nobilitat ha possibilitat que moua lenteniment a entendre e la volentat a amar, bes seguex que la encarnació e la passió del Fill de Deu quis cové ab major nobilitat, aja possibilitat con moua lenteniment a entendre e la volentat a amar los articles. E si assò no era enaxí, seria demostrat que major concordansa fos enfre sensualitat e entellectuitat que enfre una entellectuitat e altra, e que la encarnació se covengués ab menor nobilitat els objects sentits ab major; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

XLV

MANIFESTA rahó es demostrada al humà enteniment, que Deu per sí tan solament no es conegut per lenteniment en aquest mon, en lo qual lenteniment se cové ab menor segons esguardament del[2] major ab lo qual lenteniment se covenrà en gloria adoncs con conexerà Deu sens mijà. On, con Deus sia en est mon demostrable per mijà, axí con les coses entellectuals qui son demostrables ab mijà, so son les coses entellectuals, per assò lenteniment qui

1. M, elobiect (el *corregit*). — 2. F, de.

entén Deu[1] per demostracions, ha son entendre prop de innorancia segons esguardament del entendre que ha en les coses que entén sens mijà, axí con blanc lo qual entén contrari de negre, el tot esser més que sa part; e per assò lenteniment es pus prop a dubitació con entén ab mijà, e pus luny con entén sens mijà. On, con assò sia enaxí, per assò es significat que enaxí con hom guanya[2] major mèrit per fe segons que la[3] fe es major, que enaxí guanya hom major mèrit per entendre con entén ab mijà que con entén sens mijà: cor enaxí con la fe dona a hom major passió con hom creu trenitat e encarnació que no fa con hom creu en la unitat de Deu tan solament, enaxí lenteniment qui entén ab mijà dona a hom major passió hon pus fort sapodera[4] a entendre; lo qual apoderament fa pus fortment con entén ab mijà que con entén sens mijà. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que si home per fe ha possibilitat de guaanyar mèrit, bes seguex que hom aja mèrit per entendre, con sia cosa que hom sapoder[5] en lenteniment pus fortment a entendre los articles, que per fe creent aquells. E si assò no era enaxí, seguirsia que Deus se covengués ab injuria e ab menor e ab defalliment; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lenteniment ha possibilitat de guanyar mèrit entenent los articles, lo qual mèrit li seria inpossíbol a guanyar si era cosa que li fos inpossíbol entendre los articles.

1. *Mg, hoc est, cum rebus intellectualibus, idcirco intellectus, qui cum sensualibus intelligit Deum.*—2. M, F, guaya o guaaya *(passim)*.—3. *Mg, sua.*—4. *Mg, conatur.*—5. *Mg, debeat majorem conatum adhibere.*

XLVI

Certa cosa es que la pràtica es moguda per la thesòrica, con sia cosa que la thesòrica ordó[1] aquella a la fi a la qual la pràtica es moguda: on, enaxí con la ànima es forma del cors, enaxí la thesòrica es forma de la pràtica. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que la corropció de la forma de la pràtica e creensa se covenen, e la generació de la forma de la pràtica e entendre se convenen. On, con corropció e menor se covenguen e fe e menor se covenguen per la conveniencia qui es enfre fe e creensa, e con generació e major se covenguen e major e entendre ajen concordansa per la conveniencia qui es enfre generació e entendre, bes seguex que si hom ha possibilitat per fe de creure los articles, que aja hom possibilitat per enteniment de entendre los articles. E si assò no era enaxí e era lo contrari, seguirsia que majoritat e generació e possibilitat se covenguessen ab privació, e que menoritat e corrupció e inpossibilitat se covenguessen ab esser; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que hom ha possibilitat de entendre los articles.

XLVII

Natural rahó es quel moviment de la vegetable es pus noble en lo cors animat que en lo vegetat tan solament, e assò es per so cor la final rahó es pus nobla en lo cors

1. M, hordo.

animat que en lo vegetat; e assò matex es de la sinsitiva, lo moviment de la qual es pus noble en lanimal racional que en lanimal inracional, per so cor la causa final es pus nobla en lanimal racional que en lanimal inracional. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que lenteniment es pus noble en entendre Deu que creatura, per so cor la causa final a ques mou a entendre es major con entén Deu que no es con entén creatura. On, con sia cosa que esser e major se covenguen, e privació e menor, bes seguex que si la final rahó es en la vegetable, que sia en la sinsitiva, e si es en la sensitiva[1] que sia en la rahó; e si lenteniment uza de final rahó con entén les creatures, bes seguex que aja possibilitat de fruir Deu e de entendre los articles. E si assò no era enaxí, seguirsia que lenteniment e fruir se covenguessen ab menor e ab privació, e que la vegetable e la sinsitiva e la racional e uzar se covenguessen ab esser e ab major; e assò es inpossíbol, cor si era possíbol seguirsia que lenteniment fos menor que son menor e fos major per[2] menor e menor per major; e assò es inpossíbol.

XLVIII

SEGONS cors natural lo foc e laygua se covenen ab mijà en generació per calor e humiditat, e en corropció per fredor e sequetat: en generació per so cor lo foc escalfa laer e laygua reeb humiditat del aer, e lo foc mortifica la fredor ajustada ab la humiditat escalfada e mortifica la fredor en la sequetat qui[3] reeb fredor; e per assò la forma de laygua substancial, so es fredor, convertexse en forma ac-

1. F, sincitiua *i* sencitiua *(passim)*.—2. M, que.—3. F, que.

cidental, so es calor, en aygua escalfada, la qual calor se covć ab humiditat en generació; e per contrari seny, la fredor accidental per la qual es privada la forma substancial, so es la calor natural, e la secor fredejada en la qual la calor es mortificada, covenense en corropció. On, con assò sia enaxí, per assò es significat que enfre lenteniment e làngel benigne donat a ell per custodi, haja conveniencia,[1] per la qual[2] làngel lo pusca endur a entendre Deu e ses obres; e que enfre lenteniment e làngel maligne aja conveniencia per la qual lo demoni pusca endur lenteniment a innorar Deu e ses obres, consintent[3] enperò la rahó a aquell. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que làngel, qui ha conexensa de la trinitat e dels articles, se pusca mills convenir ab lenteniment humà con lacost a Deu e a ses obres el luny de vicis e de peccats, si lenteniment ha possibilitat de entendre los articles, que no faria si aquells a entendre[4] li eren cosa inpossíbol; e lo demoni ha major aparellament de esser contrari al àngel benigne e al enteniment, e lenteniment nà major possibilitat de guaanyar mèrit o colpa, si ha possibilitat de entendre los articles, que no auria si aquells a entendre li eren cosa inpossíbol. On, con conveniencia e major sien concordants, e desconveniencia e menor, e major e possibilitat se covenguen ab esser, e menor e inpossibilitat se covenguen ab privació, per assò es demostrat[5] que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles.

1. F, a inconveniencia.—2. *Mg, per quam:* M, F, per lo qual.—3. M, F, consinten.—4. F, si a aquels entendre.—5. F, significat.

XLVIIII

Manifesta cosa es segons rahó natural, que sò no puria esser especia sens oyment:[1] cor enaxí con lonc no basta a esser cors sens ample e pregont, enaxí lo brugit el tocament dels corses no basta a esser especia per sí tan solament. On, enaxí con forma qui[2] es compliment del cors, enaxí oyment es forma qui es compliment de sò e de vou:[3] on, con oyment sia forma, segons que damunt es dit, per assò es demostrat que vou se cové ab major nobilitat que sò, con sia cosa que oyment e animalitat se covenguen, e vou e animalitat, en natura. On, con oyment sia pus noble en animal racional que en los inracionals, per assò es demostrat que vou se cové ab major nobilitat en home que en altra especia. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que lenteniment ha possibilitat de entendre los articles: cor enaxí con vou puja de grau en grau en major nobilitat dentrò a la especia humana e sobre aquella no pot pujar més a amunt en nobilitat naturalment, enaxí entendre, qui es pus nobla cosa que oyment, cové que pug de grau en grau per vertut de Deu dentrò que enteniment entena los articles sobrels quals no pot aver pus noble son entendre. E si assò no era enaxí e loyment pudia pujar de la menor nobilitat a la major, e que lentendre no agués aquesta possibilitat matexa, seguirsia que oyment se covengués ab major nobilitat e entendre ab menor; e assò es inpossíbol; cor si era possíbol seguirsia que Deu en ses obres se covengués ab menor nobilitat contra major; e assò es inpossíbol.

1. M, F, hoyment *(passim)*.—2. *Mg, manca aquest relatiu.*—3. F, ueu.

L

Con nostre Sènyer Deus aja ordenat[1] que per unes demostracions hom nentena[2] altres, per assò nos per la demostració speculativa sensual significam la possibilitat que lenteniment ha de entendre los articles. On, per assò deym que la vertut visiva no va al object, cor si ho fahia mourias dels ulls e vouria enans los objects qui li son pus prop que aquells qui li son pus luny, los quals objects luny pren aytan tost con aquells qui li son prop; e so per que veu pus declaradament lobject prop quel luny, es per so cor la luu del object prop es pus acostada als ulls[3] que la luu del object luny; e so per que hom no pot veer lobject con es massa prop als ulls, es per so cor ne fall la luu e lespay quis covè[4] esser enfrels ulls e lobject. Si era cosa que lobject vengués als ulls, seguirsia que la color del object acoloràs los ulls e ques mogués de la superficiens, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat, e per les rahons damunt dites, es significat que la luu dels ulls e la luu qui es en lobject son tèrmens a linya lugorosa continua en aer lugorós en figura de triangle, enfre la qual linya els ulls e lobject no ha mijà. On, con assò sia enaxí e con la vertut visiva sensual se covenga ab menor nobilitat, e enperò sí ve a compliment per ordenat aparellament[5] e endressament, bes segueix que la vertut vesiva entellectual quis covè ab major nobilitat, aja per gracia de Deu possibilitat con venga a compliment per los objects qui li son major compliment de benauyransa; e si assò no era enaxí, seguirsia que la vista sensual se covengués ab major e la

1. M, hordenat: F, hordonat *(usual)*.—2. F, hem entena.—3. F, all uyls.—4. M, fal luu... qui coue.—5. F, aparaylament *(i en altres indrets* apparaylament, *forma usual)*.

entellectual ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que enaxí con la vista sensual ha aparellament per lo qual se mou a aquells objects qui li son pus necessaris,[1] e encara a altres objects qui no li son tan necessaris, enaxí la vista entellectual, per ordenada disposició, ha aparellament con se moua a entendre los objects a ella pus necessaris, so son los articles, e encara a altres qui no li son tan necessaris.

¶ Acabat es lo primer libre per gracia e per vertut de Deu, en lo qual es demostrat per necessaries rahons que Deus segons la sua gran nobilitat ha donada possibilitat al enteniment de entendre los articles cathòlics. On, si negú aquest libre vol calumniar[2] ni destruir per necessaries rahons, covè que do[3] rahons pus necessaries que les .l. rahons quis contenen en est libre, les quals sien contraries a les rahons daquest libre, significants major nobilitat en Deu e en lenteniment que la nobilitat qui en aquest libre es significada a gloria e a laor, a reverencia[4] e a honor de Nostre Sènyer Deus.

1. M, necessaries.—2. F, calumpniar.—3. F, don.—4. F, e a reuerencia.

DEUS qui sots lum e resplandor de tots lums e de totes resplandors e qui conprenets tots comensaments e totes fins, ab gracia e ab ajuda e ab benedicció vostra comensa lo segon *libre* en lo qual es encercada la molt eccelent subirana bonea.

Del pròlec

A la vista sensual e al lum entellectual es demostrable la gran error dels gentils e dels ydolàtrics[1] qui son en tenebres per les quals van a perdurables penes per defalliment del lum de fe e de enteniment enluminat per aquell qui es inluminament de veritat, del qual los infeels reeben benefici en esta present vida. On, con sia molt covinent cosa als feels crestians beneficiats e inluminats daquell qui es font e lum de vida perdurable, que ajuden e acorren a lurs semblants creatures, e con sia molt descovinent cosa e cruel e sens caritat no ajudar a aquells, per assò nos ab entenció damar e loar e servir lo subiran[2] be, e per tal que aquells qui son en error ne prenguen lum ab lo qual sapien aver conexensa de lur

1. M, ydolatrix.—2. F, sobira *(passim)*.

creador e isquen[1] de les tenebres en que son, encercam[2] e demostram los significats e les demostracions per les quals Deus es demostrable per necessaries rahons.

¶ Con lo primer article dels cathòlics sia amar[3] e loar e obeyr .j. Deu molt gloriós e molt digne de tota honor, per assò nos en tot est libre entenem encercar la subirana bonea esser, ab entenció de encercar e atrobar lo damunt dit article; e[4] cor nos en tot aquest libre tenim la manera e la regla de la *Art de atrobar veritat* qui novellament es atrobada, encercam la subirana bonea per la demostració desta figura, ab la qual e en la qual nos encercam lo subiran be.

bonea granea	bonea eternitat	bonea poder
bonea savіea	bonea amor	bonea vertut
bonea veritat	bonea gloria	bonea acabament
bonea justicia	bonea senyoria	bonea simplicitat

¶ Les rúbriques quis contenen en est libre son per manera de discripció e de demostració en est encercament, en lo qual ha mester .vj. condicions: la primera es que les .xij. cambres quis contenen en la figura damunt dita entenam eguals en nobilitat e en granea e en tot so quis cové a subirana bonea; la segona condició es que totes les cambres ensems entenam esser subirana bonea; tersa es que en cada cambra sia bonea predicat e lautre dicció sobject,

1. M, F, hisquen *(passim)*.—2. F, enserquan.—3. M, [creure] amar: *Mg, credere amare*.—4. F, manca e.

enperò no dehim[1] que en Deu aja cambra ni cambres, ni figura ni figures, ni sobject ni predicat, mas que enaxí nos covè parlar segons la art aquesta;[2] quarta condició es que ab eternitat nos certifiquem de so quis covè a subirana bonea; quinta es que seguescam la regla dels .iij. graus de demostració qui son en lo .xiij. capítol; sexta es que en aquest encercament seguescam la manera de les .iiij. condicions quis contenen en lo pròlec del primer libre.

I

De bonea granea[3]

SABUT es per necessaries demostracions que los uns bens son subirans als altres; cor los[4] inracionals son sobiran be a[5] les plantes en quant uzen de sensualitat, e los racionals son sobirà be als inracionals en so que uzen de rahó: doncs de necessitat se covè que alcuna cosa sia, la qual sia subiran be;[6] cor si tots los bens eren eguals en nobilitat e que negú be no fos subirà a altre be, seguirsia de necessitat que los inracionals no fossen major be que les plantes, nils racionals quels inracionals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable subiran be esser.

2. Con sia cosa que los racionals sien major be que los inracionals, encercam si los racionals son subiran be, per la demostració de la figura quis conté en lo pròlec, la

1. F, deym *(usual)*.—2. F, segons aquesta art.—3. M, [e de] granea. *En totes les altres rúbriques d'aquest libre, que semblen de mà posterior, els noms van sempre units per les partícules* e de.—4. F, les.—5. M, maior be que *corregit posteriorment sobre raspat, lo mateix que en la línia seguent. La lliçó ens sembla adulterada i per això preferim la de* F, *que es la del text; la de Mg, consona amb la de* M.—6. M, [be].

qual nos demostra que enaxí com .v. no[1] caben en .iij., en axí infinitat de bonea de[2] granea de eternitat de poder de saviea de amor de virtut de veritat de gloria de acabament de justicia de senyoria de simplicitat, no cab ni es conpresa en lo be dels racionals; cor siu feya covenrias que la lur bonea agués totes les proprietats damunt dites. Doncs los racionals no abasten a esser subiran[3] be: doncs de necessitat se cové alcuna altra cosa esser[4] qui sia subiran be ab la qual se covenguen totes les cambres de la figura.

3. Seria ver que alcú o alcuns o ensems dels particulars[5] fos subiran be? No es ver: cor los particulars son dejús les especies e subiran be nos cové que sia dejús a[6] altre be; encara, que los particulars son en pluralitat on ha diversitat e contrarietat e comensament e fi e moltes daltres qualitats, ab les quals nos cové eternitat, la qual se cové ab be qui sia infinit en granea e en poder e ab les altres[7] cambres.

4. Certa cosa es que los universals, ni en part ni en tot, no basten a esser subiran be; cor los particulars se covenen ab esser e los universals ab essencia: e cor esser se cové ab major e essencia[8] ab menor, es inpossíbol quels universals sien subiran be en nobilitat e quels particulars sien jusan be; cor si era possíbol, seguirsia quel be qui es pus luny de no esser, fos jusan be, e quel be qui es pus prop de no esser, fos subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que los universals no poden esser subiran be.

5. Con ajam demostrat que los racionals nils particulars nils universals no poden esser subiran be, e con ajam demostrat que subiran be cové esser de necessitat, cové doncs que subiran be sia so quis cové a aver les

---

1. F, qui no.—2. M, [bonea], *manca* de.—3. F, no abasten de subira.—4. F, *manca* esser.—5. F, *manca fins a l'altre mot* particulars. —6. F, *manca* a.—7. *Mg, et aliis.*—8. M, *afig* [so es especia]: F, *Mg, admeten aquest afegit com autèntic.*

.xiij.[1] proprietats essencials les quals apelam vertuts vertuoses essencials, qui ensems[2] son una essencia qui es subiran be infinit en bonea en[3] granea en eternitat e en les altres proprietats quis contenen en la figura; e si era cosa que les vertuts damunt dites no abastassen a esser subiran be, covenria que fos alcuna cosa pus nobla que bonea infinida en granea, e que eternitat infinida en granea, e que poder e les altres vertuts infinides: e assò es inpossíbol, que null be pusca esser subirà a infinit be; cor si ho era, seguirsia que fos una infinitat e eternitat pus nobla que altra, e assò es inpossíbol; e si era cosa quel be qui es infinit no abastàs a esser subiran be, e quel be finit fos subiran be, seguirsia que hom fos per menor be pus prop e pus semblant a subiran be, e per major be fos hom pus luny e pus desemblant a subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, so qui es major be seria menor e so qui es menor be seria major, e assò no es ver.

II

De bonea eternitat

Rahó consent que temps[4] e moviment e potencia universal se covenen mills ab eternitat en durabletat que los individuus de les especies; mas los individuus de la humana especia se convenen mills ab eternitat en nobilitat que temps ni moviment ni potencia. On, per assò rahó no consent que moviment ni temps ni potencia nils individuus de la humana especia sien subiran be; cor siu eren seguir

1. M, .xiij. *corr.* .xij.: *Mg, duodecim.*—2. M, en son (?) essencia *corr.* ensems.—3. F, *manca* en.—4. M, tems *(forma usual).*

sia que eternitat se covengués ab menor be en quant se covenria ab menor durabletat e nobilitat, per lo qual menor seria inconvenient ab bonea infinida en granea e en poder e en saviea e en les altres cambres quis contenen en la figura: per la qual inconveniencia no abastaria a esser subiran be;[1] e si la humana especia era subiran be, covenrias eternitat ab lo menys noble, so es la especia, e no ab lo pus noble, so son los individuus racionals, e si ho feya, no puria esser subiran be;[2] e si eternitat no era subiran be, e bonea infinida en granea e en poder e en les altres cambres era subiran be, seguirsia que subiran be pogués esser[3] sens eternitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, subiran be auria comensament de sí matex o de juzan be, e assò no es ver; cor inpossíbol cosa es que negun be pusca esser comensament de[4] sí matex ni que juzan be sia comensament de subiran be. On, con sia manifesta cosa que temps e moviment e potencia e animals sien en esser e no abasten a esser subiran be, de necessitat se covà que sia alcuna altra cosa la qual sia en bonea eternal infinida, en granea[5] e en poder e en les altres cambres, e que aquella sia subiran be.

III

De bonea poder

MANIFESTA cosa es que si es subiran poder, que aquell poder sia subiran be; cor si subiran poder se covenia a

1. *Mg, comença paragraf.*—2. M [e si la humana... subiran be] *afegit de mà posterior.*—3. M, [esser].—4. F, *manca fins a l'altre mot* de.—5. M, sia eternal infinida en [bonea] granea: *Mg,* = M.

esser jusan be,[1] seguirsia que so qui es subiran be no fos poder; e assò es inpossíbol, que subiran be sia sens poder.

2.[2] E si subiran poder es alcuna cosa e aquell poder no es subiran be, inpossíbol cosa es que poder sia be; e si poder subiran no podia esser be, quant menys poder jusà poria esser be! E si subiran poder era jusan be, seguirsia que jusà poder fos subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si subiran poder es, que aquell poder es subiran be.

3. Poder dànima en entendre e en voler e en fer be e mal e en les altres operacions a les quals ànima es sobject, nos cové a esser subiran poder, e assò matex se seguex del poder de natura e del poder dels individuus de les especies;[3] cor en cascú dels poders damunt dits ha defalliment, per lo qual defalliment se desconvenen ab eternitat, la qual eternitat se descovenria ab bonea infinida en granea e en poder e en les altres cambres de la figura sis convenia ab los poders damunt dits: per la qual inconveniencia es demostrable la inpossibilitat la qual es que los poders damunt dits se covenguen ab eternitat e que eternitat se descovenga ab bonea infinida en granea e en poder &c. On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se cové quel poder de ànima e de natura e dels individuus e tots los altres poders qui nos covenen ab eternitat, sien juzanş al be quis cové ab eternitat.

4. Seria ver quel subiran poder fos poder de eternitat en firmament eternal e en potencia de plantes e de sanc en aygua eternal? No es ver: cor lo poder del firmament e de la potencia damunt dita nos cové ab infinida bonea en granea &c., e per assò nos pot convenir ab eternitat, sens la qual no pot esser subiran be.

5. Seria cosa que eternitat e lo poder del firmament e poder de potencia universal en plantes e en sanc, fos

1. M, [be.]—2. *Mg, no comença paragraf.*—3. *Mg, et specierum.*

subiran poder e subiran be, sens que eternitat nos covengués ab bonea infinida en granea en poder e ab les altres cambres? No es ver: cor eternitat sens vertut e acabament e simplicitat no seria sens comensament e fi; e si nou era, doncs no seria eternitat; e si nou era, lo firmament ni la potencia no purien esser subiran be.

6. Subiran be e subiran poder, serien eternitat e lo firmament e acabament e vertut e simplicitat e la potencia damunt dita, e que les altres cambres de la figura res no fossen? No es ver: cor si era ver, seguirsia que eternitat vertut acabament simplicitat, se covenguessen ab defalliment e ques descovenguessen ab acabament, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que acabament e defalliment fossen una cosa matexa, e eternitat e comenment e fi, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat subiran poder esser, lo qual se cové a subiran be quis cové a bonea infinida en granea e en poder &c. sens lo qual, poder e subiran be no purien esser los poders damunt dits qui nos covenen a esser subiran be: on, con aquells poders sien en esser, segons que sentim e entenem, doncs de necessitat se cové subiran poder e subiran be esser.

IIII

De bonea saviea

Veritat es que saviea es be; cor si era mal, seguirsia que innorancia fos be, e assò no es ver: on, con sia de necessitat que saviea sia be, per assò nos encercam la subirana saviea qui es subiran be.

2. Enaxí con eternitat se cové a esser subiran be, per so cor es durament sens comensament e fi, enaxí eternitat se cové a esser subiran be per so cor es scient[1] sí matexa sens comensament e fi: cor enaxí con durament qui ha comensament e fi nos cové a esser subiran be, en axí eternitat, si be ses sens comensament e fi, per tot so nos covenria a esser subiran be sens que no sabés sí matexa sens comensament e fi, e assò es per so cor[2] subiran be sà aytan acabadament a saviea qui sapia[3] eternitat sens comensament e fi, con a[4] durabletat qui sia sens comensament e fi; e si eternitat se covenia a saber sí matexa sens comensament e fi, e no sabia sí matexa sens comensament e fi, covenrias per durabletat de eternitat a pus nobla nobilitat que sí matexa, e auria defalliment de nobilitat en sí matexa en quant auria innorancia de sí matexa; e si assò era enaxí, seria inpossíbol cosa que eternitat fos subiran be; cor siu era seguirsia que subiran be e innorancia e defalliment fossen una cosa matexa, e assò es inpossíbol.

3. Si negues que eternitat no sia nulla cosa, doncs afermes que subirana bonea e subirana saviea no es sens comensament: on, daytal negació e afermació se seguex que subiran durament e subirana saviea an de sí matexs comensament, e assò no es ver; cor nulla cosa no pot esser comensament de sí matexa, e si ha comensament daltre, doncs ja negues que so qui ha comensament no es subiran be; e si afermes que eternitat e subirana saviea an fi e negues que no han comensament, doncs ja afermes que innorancia e defalliment e corropció e mort e privació se covenen a subiran be, e lur contrari a subiran[5] mal; e assò es inpossíbol.

4. Certa cosa es que enaxí con eternitat nos covenria a esser subiran be avent comensament e fi e innorant sí matexa esser sens comensament e fi, enaxí subirana saviea

1. F, sient *(forma usual)*.—2. F, con.—3. M, sap[ia] *corregides les lletres* ap.—4. M, F, ha.—5. F, *repeteix* be e lur contrari a subira.

nos covenria a esser subiran be si .j. infinit no sabia sí matex e altre infinit infinidament scient sí matex e altre, e sabut infinidament per altre qui infinidament sapia sí matex; cor si no era mas .j. infinit qui sabés sí matex tan solament infinit, seria finit en quant no sabria altre infinit ni seria sabut infinidament per altre infinit; e si assò era en axí, seguir sia que eternitat fos pus nobla bonea que saviea, cor eternitat se cové a esser durament sens comensament e fi en essencia qui sia gran infinidament en granea e[1] en poder e en saviea e en les altres vertuts qui s contenen en la figura; e linfinit qui no sabria altre infinidament ni seria sabut per altre infinidament, mas que sabria sí matex tan solament infinit, nos covenria a tanta de nobilitat con eternitat: e si assò era en axí, seguir sia que eternitat fos subiran be e saviea juzan be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguir sia que saviea agués comensament, e si navia[2] eternitat no puria esser subiran be segons que damunt es dit.

5. Con ajam demostrat per necessaries rahons que la saviea qui es subiran be cové esser sens comensament e fi, es negat per necessaries demostracions que neguna saviea qui aja comensament e fi no pot esser subiran be. On, si tu dius quel sobject qui es potencia a innorancia,[3] ol desig de natura o dels animals inracionals o de les plantes o la saviea[4] universal es subiran be, doncs ja negues la coveniencia de eternitat e de subirana saviea qui es una essencia infinida en bonea e en granea e[5] en eternitat e en les altres proprietats qui s contenen en la figura, sens les quals es inpossíbol cosa esser subiran be.

1. F, *manca* e.—2. F, siu auja.—3. F, ha ingnorancia.—4. *Mg, vel sapientiæ*.—5. F, *manca* e.

V

De bonea amor

De necessitat se cové que amor e amar so quis cové a esser amat, e lamat e lamant son be; cor si nou eren, seguirsia que lur contrari [no][1] fos mal, e assò no es ver. On, con assò sia enaxí, doncs nos encercam la subirana amor qui es subiran be.

2. Certa çosa es que enaxí con eternitat se cové a esser sens[2] comensament e fi, enaxí eternitat sà a amor qui sia gran[3] sens comensament e fi en bonea en poder e en les altres cambres quis contenen en la figura, e si la amor nos covenia a esser sens comensament e fi, seria eternitat[4] subiran be e amor jusà, e assò es inpossíbol; cor[5] si eternitat se covenia ab amor infinida en granea e en les altres proprietats, e amor era finida e termenada, seguirsia que en eternitat privàs subiran be e que eternitat se covengués a esser subiran be, e assò no es ver; cor si ver era, seguir sia que eternitat e subiran be e privació de subiran be e jusan be fossen una cosa matexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable subirana amor qui es subiran be sens comensament e fi en essencia infinida en bonea e en granea e en eternitat &c.

3. Manifesta cosa es que si eternitat se cové a esser subiran be per so cor es sens comensament e fi, que enaxí e molt mills encara[6] sens tota conparació, se cové a esser subiran be per so cor es infinida; cor la infinitat e la

1. F, *manca* no. — 2. M, [sens]. — 3. F, *manca* gran. — 4. *Mg, sequeretur quod æternitas esset.* — 5. F, con. — 6. F, *manca* encara.

eternitat son essencia qui es subiran be, e no comensament ni fi [1] en essencia no son subiran be; cor si u eren serien [2] essencia substancial, e seguirsia que comensament e fi poguessen esser substancia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que [3] enaxí con per manera de locució [4] es demostrat que eternitat se covÉ a esser subiran be per so cor no ha comensament ni fi, enaxí amor qui sia sens comensament e fi se covÉ a esser subiran be; e enaxí con segons veritat eternitat se covÉ a esser subiran be per so cor [5] se covÉ a infinitat, enaxí amor segons veritat se covÉ a esser subiran be si es infinida.

4. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que enaxí con eternitat se covē a esser subiran be per so cor se covÉ a bonea infinida en granea en poder en saviea, enaxí covÉ ques covenga a subiran be amant sí matexa [6] infinidament; cor si la eternitat era bonea infinida en granea en poder en saviea, e no amava sí matexa o amava sí matexa finidament, covenria que agués en sí matexa defalliment damor, e seria subiran be per infinida bonea e granea e poder e saviea, e seria jusan be per amor finida; e assò es inpossíbol, que subiran be e jusan be sien una cosa matexa en eternitat ni en altra cosa. [7] E si era cosa que amor infinida, quis covÉ a infinida bonea e granea e poder e saviea, fos subiran be, e que nos covengués a eternitat, seguirsia de necessitat que amor infinida e finida fos subiran e jusan be; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la subirana amor se covÉ a eternitat, sens la qual no puria esser subiran be.

5. Humana consideració entén que enaxí con subirana amor nos covenria a esser subiran be sens eternitat infinida, enaxí subirana amor nos covenria e esser subiran be sens amador infinit qui amàs infinidament amat infinit

1. *Mg, et principium et finis* (F, fiei).—2. M, serian (*la a corregida*): seriau?—3. F, con.—4. M, loqutio.—5. F, con.—6. *Mg, se ipsum.*—7. M, F, *calderó.*

per lo qual fos amat infinidament; e enaxí con lamador nos covenria a esser subiran be si no amava infinidament amat infinit e no era amat infinidamet per lamat infinit, en axí lamador nos covenria a esser subiran be si no amava sí matex infinidament; e assò matex se seguex del amat. E si era cosa que fos .j. amador infinit tan solament qui no fos amat per altre amador infinit, seguirsia que subiran be damor no fos egual en nobilitat ab subiran be de eternitat; cor subirana eternitat se cové a esser subiran be per so con se cové a durar infinidament e a saber sí matexa infinidament, e lamador infinit covenrias tan solament a esser subiran be per amar sí matex, e no per esser amat per altre egual a sí matex.

6. E si tu dius que lamador infinit es egual en nobilitat ab eternitat, posat que no sia amat per altre amador infinit e que sapia sí matex e que sia durant amant sí matex infinidament, no es ver: cor eternitat no pot esser considerada pus alta ni pus nobla, ni no ha null defalliment e ha tot acabament pus se cové a esser una essencia infinida en bonea e granea e poder e saviea e amor &c.; e amor, si no amava .j. infinit altre infinit per lo qual fos amat, no seria considerada tan nobla ni nos covenria tan be ab essencia infinida en bonea e granea, &c.,[1] con eternitat; cor posat so que damunt es dit, a eternitat no defall[2] null acabament, e negat que .j. infinit no am altre infinit ni sia amat .j. infinit per altre, es negat que[3] subirana amor no ha tot acabament.

1. F, et cer. *(passim)*.—2. F, fal.—3. M, [que].

VI

De bonea vertut

CERTA[1] cosa es que vertut es be; cor si era mal, seguir sia que defalliment de be fos vertut, e assò no es ver; e si vertut no era be ni mal, seguirsia que defalliment de be no fos mal, e assò no es ver. On, con sia manifesta cosa que vertut sia be, per assò nos encercam la subirana vertut qui es subiran be.

2. Certa cosa es que vertut es en paraules e en erbes[2] e en peres, e aquesta vertut no abasta a esser subiran be; cor fe esperansa caritat justicia prudencia fortitudo trempansa,[3] son pus nobles vertuts en home que no es la vertut qui es en paraules e en erbes e en peres.

3. Seria vertut subirana la vertut qui es en los senys particulars? No es ver: cor los particulars no usen continuadament de vertut ni poden usar de vertut sens sobject e object, e lànima ha pus noble usament de vertut que los particulars; cor caritat es pus nobla vertut que no es vertut vesiva ni gustativa ni les altres vertuts dels particulars.[4]

4. Seria doncs la vertut dels elements vertut subirana? No es ver: cor negú element no usa de sa[5] vertut matexa en sí matex; cor lo foc no escalfa ni enlumena sí matex, mas altre, ni negú element no pot usar de sa vertut sens ajuda daltre. On, con a subirana vertut se covenga que ús de sa vertut en sí matexa sens ajuda dal-

1. M, Ser[t]a: F, Vera.—2. F, herbes *(usual)*.—3. F, tempransa *(usual)*.—4. *Mg, sensuum particularium.*—5. F, [sa].

tra vertut, doncs altra vertut cové esser subirana qui no sia vertut elementada.

5. La vertut del firmament e dels corses celestials seria vertut subirana? No es ver: cor pus nobles son les vertuts thesòriques e les vertuts praticals en lànima, que no son les vertuts dels corses celestials en los corses elementats.

6. [1] Seria doncs subirana vertut la vertut de lànima? No es ver: cor ànima es sobjecta a innorancia e a vicis qui son contraris de vertuts, e ànima no uza continuament de ses vertuts; e cor subirana vertut se cové a essencia qui ús continuament de vertut la qual no sia potencia[2] a vici, per assò cové que so[3] qui es subirana vertut, sia pus alta vertut e pus nobla que la vertut de lànima.

7. Serien totes les vertuts damunt dites particulars de una vertut universal qui sia especia, e aquella que sia subirana vertut? No es ver: cor vertut pus nobla es en los particulars que en los universals, con sia cosa que los particulars uzen de vertut, e en los universals no sia usament de vertut.

8. [4] Con sia cosa que neguna de les vertuts damunt dites ni totes ensems no abasten a esser subirana vertut, seria ver que alcuna daquelles qui sia pus acabada, sia subirana vertut jassia que no aja tot acabament, e que vertut qui agués[5] tot acabament no sia en esser? No es ver: cor eternitat se cové a tot acabament e si no avia vertut acabada covenrias ab defalliment, e seguirsia que eternitat eternalment usàs de acabament e de defalliment, e assò es inpossíbol; cor[6] si era possíbol, seguirsia que defalliment nos covengués ab privació ni acabament ab durament, e assò no es ver.

9. Seria ver que eternitat res no fos? No es ver: cor si eternitat res no era, seguirsia que so qui es agués comensament de sí matex, e assò es inpossíbol; e si eternitat

1. F, *no bi ba calderó.*—2. M, essencia *tatxat* potencia.—3. F, asso.—4. F, *sense calderó.*—5. M, ages: F, aia: *Mg, babet.*—6. M, con.

res no era, seguirsia que pus nobla vertut fos creure falsetat que saber veritat; cor fe[1] qui creu que Deus es eternal e es subirana vertut, endressa hom a vertuts e desvia hom de vicis;[2] e si era sabut que Deus res no fos, la sciencia seria a[3] hom ocasió de menysprear vertuts e damar vicis. On, con sia cosa inpossíbol que error ni falsetat sia occasió de vertut qui es be, e que sciencia e veritat sien occasió de vici qui es mal, per assò es demostrable Deus esser, sens lo qual fe no auria lum ni forsa a endressar hom a vertut.

10. [4] Com tu ajes demostrat que neguna de les vertuts damunt dites no pusca esser subirana vertut, demostra, doncs, qual es aquella vertut qui es subirana. Respost es a aquesta demanda e demostrat es que subirana vertut es bonea infinida en granea e en eternitat e en poder e en les altres vertuts quis contenen en la figura, les quals vertuts damunt dites son una vertut matexa en una essencia infinida en bonea en granea en eternitat e en les altres vertuts de la figura, les quals vertuts son essencials proprietats vertuoses, sens les quals vertuts no serien en esser neguna de les vertuts damunt dites, qui no abasten[5] a esser subirana bonea: cor si ho eren, seguirsen ia la inconveniencia de eternitat damunt dita; e cor la[6] essencia infinida en bonea en granea en eternitat e en les altres vertuts de la figura, ha proprietats diverses qui son vertuts personals substancials essenciales acabades infinides en bonea e en granea e en eternitat e en les altres vertuts de la figura, per assò es demostrable que so qui es subirana vertut es usar[7] .j. infinit en bonea en granea en eter-

1. F, la (M [la]) fe.—2. F, uicijs.—3. M, [a].—4. *Mg, Obj.*—5. F, basten.—6. F, en la.—7. M, fruir, *corregit amb tinta més fresca, aquí sobre raspadura, i en totes les altres formes i derivats qui segueixen en aquest capítol, adès sobre raspat, adès sobreposat a tatxadura. Abans deia* usar de *o* usament de, *i en romanen vestigis en alguna partícula* de *no cancel·lada:* F, *posa per tot* fruir *o* fruiment, *però conserva adesiara la partícula* de *no cancel·lada, segurament per inadvertencia, en el codi progenitor: Mg, per tot* fruor, fruitio. *Hem restituida la lliçó primitiva.*

nitat e en les altres vertuts de la figura,[1] daltre infinit en bonea en granea en eternitat e en les altres vertuts de la figura, e que ensems los infinits sien una essencia tan solament, una vertut infinida en bonea en granea en eternitat e en les altres vertuts de la figura. On, con aquesta vertut aytal sia, sens la qual no pogués esser neguna altra vertut, segons que damunt es demostrat, e cor nulla altra vertut no pusca esser a aquesta egual, per assò cové esser dita subirana vertut.[2]

11. Seria ver que fos una vertut infinida en bonea en granea en eternitat e en les altres vertuts de la figura, e que usàs de[3] sí matexa sens que no usàs .j. infinit daltre infinit ni no agués neguna diversitat de proprietats, e que aquesta vertut aytal fos subirana vertut? No es ver: cor molt pus noble ús de vertut es usar una vertut infinida daltra vertut infinida e usar[4] de sí matexa, que no es usament duna vertut infinida tan solament sens usament de vertuts infinides.

12.[5] Tu dius que eternitat bonea granea, e les altres vertuts de la figura, son una essencia e una vertut matexa, e dius que major vertut es usar .j. infinit daltre infinit, que no es una vertut infinida usar de sí matexa: doncs de so que dius se seguex que major vertut es usar .j. infinit daltre, que no es usar eternitat de sí matexa; e per assò conclous que eternitat sia jusana vertut. Respost es a aquesta questió e demostrat es que so per que los infinits damunt dits no son pus nobles que eternitat, es per so cor aquells infinits qui usen la .j. de laltre son proprietats diverses eternals qui usen la una de lautra infinidament e eternalment, e son una eternitat matexa e una essencia matexa: e assò matex se seguex de bonea e de granea e de poder e de les altres vertuts quis contenen en la figura.

---

1. F, *manca fins a l'altre mot* figura.—2. F, *afig* e subira be.—3. M, fruis *corr.* de *tatxal:* F, fruis, *et sic de ceteris* (*Cfr. la nota 7 de la pág. 66*).—4. F, e fruir e usar.—5. *Mg, Obj.*

VII

De bonea veritat

SABUT es que veritat es be; cor si era mal seguirsia que falsetat fos be, e assò no es ver: on, con siam certs que veritat es be, per assò encercam la subirana veritat qui es subiran be.

2. Vera cosa es que la pera e la planta es en esser, mas no usen de veritat: cor enaxí com lome cec[1] qui no ha ab que ús de color, enaxí les peres e les plantes e los altres corses inanimats no an ab que usen de veritat jassia[2] que vera cosa sia lur esser. On, con a la nobilitat de subirana veritat se covenga obra[3] de veritat, per assò es demostrat que la veritat qui es en los corses inanimats no abasta a esser subirana veritat.

3. Los inracionals per los senys particulars usen de veritat, mas aquella veritat no ha forma de veritat per so cor es ús qui es sens rahó e enteniment; e per assò no pot esser subirana veritat.

4. Los racionals usen de veritat sensual ab los particulars[4] e dentellectual ab les .iij. potencies de l ànima; enperò no abasta lur veritat a esser subiran be, cor home es sobject a innorancia e ha en potencia amar falsetat e desamar veritat; e per assò nos covê sa veritat a esser subirana veritat.

5. Vera cosa es que ànima es, e en quant sos naturals

---

1. M, F, sec.—2. F, iatzsia.—3. M, obra *corregit amb tinta més fresca:* ús? *(Cfr. la nota 5 de la pág. 71, § 13).*—4. *Mg. cum quinque sensibus particularibus.*

comensaments no innora ni es[1] en ella pecat potencialment ni actualment; mas per rahó del cors cau[2] en ella pecat e innorancia, enperò no abasta a esser subirana veritat, cor subiran be nos cové que per sí ni per altre sia enclinat a potencia ni a pecat; cor si ho feya seguirsia que nulla cosa no seria subirana a defalliment: e assò es inpossíbol, que acabament no sia subirà a defalliment, con sia cosa que esser e acabament e major se covenguen, e no esser e defalliment e menor.

6. Seria lànima, aprés que es partida[3] del cors, subirana veritat? No es ver: cor estada es objecta a pecat en lo cors, e subirana veritat nos cové que pug[4] dels defalliments als acabaments, ans es de sa nobilitat que continuament e eternal estiy[5] en sos eccellents honraments.

7. Seria en esser una ànima qui fos materia a totes ànimes, e que aquella fos subirana veritat? No es ver: cor posat que la ànima fos, no usaria de veritat en sí matexa, mas en ses parts, axí con la ordial[6] materia, qui no usa de forma[7] sino en ses parts;[8] ni lànima on devallassen les ànimes no puria esser subirana veritat, pus que ses parts fossen enclinades a esser sobjectes de pecat: cor enaxí con la materia ordial es potencia a totes formes corporals elementals e no abasta a esser potencia de forma entellectual ni a forma de cors celestial, enaxí lànima damunt dita, si era subirana veritat, no seria qui inclinàs[9] ses parts a falsetat e a error qui es contrari de veritat.

8. Seria lo firmament e los corses celestials subirana veritat? No es ver: cor enaxí con lome cec qui no pot usar de color per so cor no ha ulls,[10] enaxí lo firmament ni ses parts, per so cor no son animats sos particulars sensuals,[11] no poden usar de veritat, e si eren[12] aniimats sens[13]

1. F, mes.—2. F, accidentalment cau.—3. F, qui es departida.—4. F, puig *(usual)*.—5. F, estia *(usual)*.—6. F, ordinal: *Mg, ordinalis (formes usuals)*.—7. *Mg, sua forma*.—8. F, *calderó*.—9. *Mg, non inclinaret*.—10. F, huul.—11. F, sensuals: M, *en blanc*.—12. M, e serien? *corregit*.—13. *Mg, sua* (senys?).

particulars sensuals, per tot so[1] no abastarien a esser subirana veritat; cor los racionals qui an senys sensuals e entellectuals ab que usen de veritat, serien pus nobles en ús de veritat que los corses celestials.

9. Seria sol pur enteniment subirana veritat? No es ver: cor lenteniment no conprèn la veritat de les coses, sino per manera dobject; cor la pera en que en Sortes té[2] sos peus, jassia que en Sortes la entena, per tot so la pera no es en lo ventre de en Sortes; e cor subirana veritat covè ques covenga ab granea qui tot quant es conprenga e termén en sí e sapia tot quant es, per assò lenteniment no ha abastament a esser subirana veritat.

10. Seria veritat que en quant es especia veritat[3] fos subirana veritat e que totes les veritats damunt dites fossen sos individuus qui li fossen dejús? No es ver: cor en axí con humana especia no usa de veritat, enaxí veritat en especia no usa de sí matexa ni nos covè[4] ab eternitat, qui sens ús[5] de veritat nos covenria a esser subiran be.

11. Seria eternitat genre e que lo firmament e los elements e justicia veritat saviea[6] humanitat e les altres species fossen especies de eternitat? No es ver: cor eternitat en quant se descovè ab comensament e fi, se covè ab acabament es descovè ab defalliment; e si eternitat era genre a[7] les especies damunt dites, covenrias ensems ab acabament e ab defalliment: cor ab[8] acabament se covè, segons que damunt es dit, ab defalliment se covenria per so que si era genre no usaria de saviea ni de caritat;[9] cor null genre no usa de neguna de ses[10] coses: e cor esser e major e acabament se covenen, e privació e defalliment e menor, per assò es inpossíbol cosa que eternalment sien esser e acabament e major, e privació e

---

1. F, asso.—2. F, en qui... ten.—3. *Mg, est species veritatis.*—4. F, es especia qui no usa... nis coue.—5. M, us *tatxat* obra *sobreposat:* F, obra. (*Cfr. la nota 5 de la pág. 71*, § 13).—6. F, e ueritat e sauiea.—7. F, ab.—8. F, *manca* ab.—9. F, cor si era... de sauinea ni de ueritat ni de caritat.—10. F, daquestes: *Mg, istarum.*

defalliment e menor, especies de eternitat qui en quant se descové ab comensament e fi, se cové ab esser acabament e major, e en quant se cové ab esser e acabament e major, se descové ab privació e ab defalliment e ab menor. On, per esta[1] conveniencia e inconveniencia es, doncs, demostrat que eternitat es denant[2] a privació e a defalliment e a menor, e que no es genre, ans es veritat essencial infinida en bonea e en granea e en les altres cambres de la figura; e aquesta veritat aytal es subirana a totes altres veritats e es subiran be de tots bens.

12. Seria veritat sens eternitat? No es ver: cor si eternitat es, de necessitat se cové que veritat sia sens comensament e fi; cor sens que ver no fos, eternitat res no seria; e si eternitat res no era, seria comensament de sí matex:[3] e assò es inpossíbol.

13. Seria subirana veritat essencia infinida en bonea granea[4] &c. sens que no fos una veritat infinida qui obràs[5] daltra veritat infinida ni no fos mas una veritat infinida tan solament? No es ver: cor enaxí con lo cors den Sortes per la nobilitat de la ànima es major en nobilitat quel cavall, enaxí lo maestre qui usa de saviea en sí matex e en altre, so son los escolans als quals mostra veritat, auria major ús de veritat en quant usaria de saviea[6] en sí e en altre, que no auria la subirana saviea qui obràs en sí tan solament sens diverses savis infinits en bonea e[7] en granea e en eternitat e en les altres cambres, qui obrassen de saviea la .j. en lautre e cascú en sí matex infinidament en una essencia infinida en bonea e en granea e en eternitat e en les altres cambres. On, con sia inpossíbol que nulla veritat en nulla[8] manera pusca ni deja esser major ni egual a

1. F, aquesta.—2. F, dauant.—3. *Mg, veritas esset principium sui ipsius.*—4. F, granea bonea.—5. M, obras *cancel·lat, i al marge* fruis, *correcció repetida en les altres formes d'aquest verb en tota la resta del capítol:* F, fruis, *aquí, i les altres formes de* fruir, *en la resta també del capítol: Mg, accepta les correccions de M, igual que* F.—6. F, *afig* fruis.—7. M, *manca* e.—8. F, neguna.

la veritat subirana, e home agués mellor manera a usar de veritat que[1] la subirana veritat on no obràs .j. ver infinit daltre[2] ver infinit, per assò es demostrat que sens que .j. ver infinit no ús del ver daltre infinit[3] no puria esser subirana veritat quis covengués ab eternitat: cor enaxí con eternitat se descové a aver comensament e fi, e assò per so cor[4] se cové a esser sens comensament e fi, enaxí subirana veritat se cové que .j. ver infinit ús[5] daltre ver infinit e que ensems sien una essencia vera infinidament en bonea e en granea, e *cetera*.

VIII

De bonea gloria

MANIFEST es que gloria es be; cor si era mal, seguirsia que pena fos be, e si gloria no era be, seguirsia que pena no fos mal, e assò es inpossíbol. On, con gloria sia be, per assò nos encercam la subirana gloria, qui es subiran be.

2. Veritat es que lo desig e lapetit natural de les plantes e dels elements qui desigen a conpondre lo conpost e a esser[6] en lur loc, el desig de la materia ordial qui desija a conservar les especies, e lapetit dels inracionals e de les altres coses naturals, no poden esser subiran be; cor en tots aquests desigs damunt dits ha defalliment de be.

3. Certa cosa es que home ha benenansa e desig, mas enperò no abasta a esser subirana benenansa;[7] cor home es

1. F, e que.—2. F, on no fos fruiment de .j. uer e daltre (M, *corregit*=F. *Cfr. la nota 5 de la pág. 71).*—3. *Mg. fruatur* (M, no us *corr.* fruesca: F, a fruir) *altero vero infinito. (Cfr. nota 7 de la pág. 66, § 10).*—4. F, con.—5. M, us *corr.* fruesca: F, fruesca *(Cfr. dita nota 5, pág. 71).*—6. F, compost desser.—7. F, benahuyransa.

sobject a pena, e la colpa per la qual se convenen pena e privació de benenansa,[1] es en home en potencia; e subirana gloria nos cové ab pena ni ab privació ni ab colpa.

4. Anima, ans que sia en lo cors ni après la mort del cors,[2] no abasta a esser subirana gloria; cor ans que sia en lo cors no es res, ni après lo cors[3] no pot esser subiran be, cor si ho fos no fora estada en ella potencia de peccat dementre que era[4] en lo cors; ni subirà be nos cové que de so qui es vil pug a so[5] qui es noble, ans se cové que infinidament e eternal estiy en sa nobilitat e en sa altea.

5. De necessitat se cové que lo firmament se mova[6] per sí matex o per altre, o per sí matex e per[7] altre. On, sil firmament se mou per sí matex desijant alcuna cosa a la qual[8] se mova, doncs no ha subirana gloria, cor fretura ha de so a ques mou; e si es mugut per altre, doncs lo movedor es subiran be al qual se cové subirana gloria; e sil firmament avia gloria e no la avia lo movedor, seguir sia que gloria se covengués mills ab menor en[9] nobilitat que ab major, e assò no es ver; e si lo firmament se mou per sí[10] e per altre, doncs lo firmament no pot esser subiran be a aquell per quis mou, cor egual no es de sobre son egual; e si lo firmament se mou per sí e que aquell moviment sia son acabat desig, seguirsia que lo moviment li fos particular qui li donàs conpliment a son desig; e posat que assò sia ver, per tot so nos seguex que son desig sia subiran be: cor lo firmament no ha senys particulars sensuals ni no usa de rahó ni de mèrit ni de colpa, e seria pus subirana benenansa que cella[11] del home qui ha senys particulars per los quals ha benenansa e usa de rahó e ha mèrit e colpa segons ses obres; e si subirana gloria avia lo firmament sens que no la merís, seguirsia que gloria se desco-

1. F. benahuyransa *(passim per* benananansa).—2. *Mg, no tradueix* ni apres la mort del cors.—3. M, cors? *corregit borrós, potser* trespàs?: *Mg, mortem corporis.*—4. M, es.—5. M, F, asso.—6. F, moue.—7. F, o per.—8. F, al qual.—9. F, *manca* en.—10. F, *manca fins als altres mots* per si.—11. F, benahuyransa que aquela (M, sela).

vengués ab los particulars sensuals e ab les .iij. potencies de lànima e ab mèrit; e si ho faya, mèrit nos covenria ab benenansa ni pena ab colpa,[1] e assò es inpossíbol; cor si era possíbol major ni esser ni justicia ni saviea ni caritat nos covenrien ab acabament, ni menor ni privació ni innorancia nos covenrien ab defalliment: e assò no es ver.

6. Con sia demostrat que negú dels desigs ni dels apetits damunt dits no pusquen esser subirana gloria, e assò per so cor hi ha defalliment, dehim[2] que per alcuna benenansa qui es en alcú e alcuns dels appetits damunt dits, e per lo defalliment de benanansa qui es en aquells, es demostrable lo subiran be de gloria[3] qui es sens tot defalliment: cor si era alcú o alcuns o ensems dels desigs damunt dits subirana gloria e que no fos nulla altra gloria[4] subirana a aquella, seguirsia que eternitat se covengués ab acabament de gloria e ab defalliment de gloria: ab acabament se covenria en quant se cové ab essencia infinida en bonea e en granea &c., e aquesta conveniencia es per so cor nos cové ab comensament ni ab fi, es cové ab essencia qui sia sens comensament e fi; e ab defalliment se covenria en so que no auria acabament de gloria en nulla cosa qui fos eternal, pus no fos nulla altra gloria mas la benenansa e lapetit dels particulars damunt dits. On, con sia inpossíbol cosa que eternitat eternalment ni accidentalment se covenga ensems ab acabament e defalliment de gloria, per assò es demostrable alcuna acabada gloria[5] esser en essencia infinida en bonea e en granea e en les altres cambres, ab les quals se cové eternitat, e que de la influencia daquella gloria subirana ajen comensament les benenanses els appetits dels particulars damunt dits, qui son juzan be. E si assò no era enaxí, seguirsia que esser e major e acabament se covenguessen ab defa-

1. F, ni colpa ab pena.—2. F, deym *(forma usual en tot el codi)*.—3. F, lo be qui es subira de gloria.—4. F, neguna altra cosa.—5. F, gloria acabada.

lliment de gloria e[1] de be, e que privació e menor e defalliment de gloria e de be nos covenguessen: e assò es inpossíbol.

7. Con ajam demostrat que subiran be de gloria cové esser alcuna cosa qui sia eternal infinida en bonea e granea e eternitat[2] &c., e que aquella infinidament glorieg en sí matexa de sí matexa en infinida bonea e granea &c., encara per tot so aquesta essencia ni gloria ni be ni eternitat ni bonea infinida en granea &c., no abastaria a[3] esser subiran be de gloria sens que no fos .j. infinit en gloria e en bonea e granea &c. qui gloriejàs en altre infinit en gloria e en bonea &c. e que fos gloriejat daquell, e que ensems fossen una essencia infinida en gloria e en bonea e granea[4] &c.: cor enaxí con la vertut visiva del home freturaria del pus noble object natural si tota la humana especia era tan solament en .j. home, e que no fos en esser mas .j. home, lo qual object seria privació daltre home, enaxí la pus nobla gloria privaria de esser si .j. infinit en gloria e en bonea e granea, &c. no gloriejava altre infinit &c. e no era gloriejat daquell: cor enaxí com lome bo ha major plaer natural de veer son bon fill e son bon fill ha major plaer de veer son bon pare, que no es lo plaer que an en veer null altre object sensual, enaxí la major gloria cové que sia de .j. infinit ab altre infinit en bonea e[5] granea &c. e que ensems sien una essencia infinida &c. E si assò no era la subirana gloria, seguirsia que lenteniment fos pus alt e pus noble en considerar pus alta e major gloria, que no seria la subirana gloria ab[6] la qual eternitat se covenria: e assò es inpossíbol, que finit pusca considerar pus alta e major gloria que la gloria infinida.

1. F, *manca* e.—2. F, e en granea e en eternitat.—3. F, *manca* a.—4. F, *manca* e granea.—5. F, e en.—6. M, a[b].

VIIII

De bonea acabament

CERTA cosa es que acabament es be; cor si era mal seguirsia que defalliment fos be, e si acabament no era be seguirsia que defalliment no fos mal; e assò no es ver. On, con siam certs que acabament es be, per assò nos volem encercar lo subirà acabament qui es subiran be.

2. De necessitat se covè que si en[1] los particulars ha acabament per una manera e defalliment per altra, e[2] que en los universals aja acabament per una manera e defalliment per altra, e *e converso*. On, per assò nos encercam primerament lacabament el defalliment qui es en[3] los particulars, per tal que vingam[4] als universals e dels universals vingam al mon.

3. Manifest es que en los conposts dels elements, so son plantes e animals e metalls, ha compliment e acabament en quant pervenen a edat e a[5] acabada forma. Mas en cascú daquells[6] conposts ha defalliment; cor les plantes els animals els metalls, tots son enclinats a corropció, quis covè ab privació e ab defalliment.

4. En los objects artificials, enaxí con hi ha acabament per so cor venen a perfeta forma, enaxí hi ha[7] defalliment per so cor senclinen a corropció.

5. En lo firmament e en ses parts ha acabament en quant nos covenen ab corropció e en quant lo firmament[8]

---

1. *Mg, quod in.*—2. *La e es reforçativa* = que també: *Mg la fa conjunció llevant a l'oració el caire condicional.*—3. F, essen.—4. F, uenguem.—5. F, *manca* a.—6. F, aquestz.—7. M, [i]a.—8. *Mg, in firmamento.*

es circular[1] moviment; enperò defalliment hi ha en so que lo firmament ni ses parts no son animats ni uzen de rahó e son quantitat[2] finida e no fan lur operació per manera de elecció e de libertat[3] quis covè ab acabament.

6. En la ànima dome ha acabament en quant pot uzar de vertuts e en quant es incorrompable e en quant es conpliment del cors e en quant consec[4] alcuna cosa que desija; mas enperò defalliment hi ha en so que pot peccar e nos pot sadollar ni no pot estar ab lo cors perdurablement ab lo qual ama estar, ni no pot defendre lo cors de corrupció e ha innorancia e ublidament[5] e molts daltres defalliments.

7. En los universals, axí con los genres e les especies, ha acabament en quant no son corrompables; mas hay defalliment en quant no uzen de vertut sino en los particulars. E en justicia saviea amor[6] e en les altres vertuts universals ha acabament en quant no son corrompables ni alterables; mas en quant no uzen de vertut sino en los particulars, covè que ajen defalliment.

8. Con sia demostrat que en los particulars e en los universals[7] damunt dits aja acabament e defalliment, de necessitat se covè que lo mon en general aja acabament e defalliment; cor si nou avia no seria universal a sos particulars e los particulars aurien altre universal qui no seria lo mon, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo mon ha acabament e defalliment.

9. De necessitat se covè que lo major acabament sia en alcuna cosa en la qual no aja null defalliment, o que sia alcuna[8] cosa on aja menys de defalliment que en altra. On, en[9] quant lo mon ha acabament per una manera e ha defalliment per altra, per assò es demostrat que lo mon no es acabament sens defalliment. On, si dehim que lo

1. F, sirgular.—2. *Mg, in quantitate.*—3. M, [e de libertat]: *Mg, et ex libertate.*—4. *Mg, consequitur.*—5. M, hublidament.—6. F, e amor.—7. M, [e en los uniuersals].—8. F, en alcuna.—9. F, O en.

mon es subirà acabament e que los particulars son jusà acabament, o dehim que lo mon sia jusà acabament e los particulars sien subirà acabament, direm so qui no es ver; cor lo tot no es més que totes ses parts, ni les parts del tot no son més que lur tot. E si dehim que lo mon es subirà acabament e que alcuna o alcunes de ses parts sien jusà acabament, direm contra veritat; cor lo mon en quant conté més de defalliment que alcuna o alcunes de ses parts, no pot esser subirà acabament, cor so on ha més de defalliment no es digne que sia subirà a assò on nà menys.[1] E si dehim que alcú o alcuns particulars son subirà acabament e lo mon sia juzà acabament, direm contra veritat, cor més es tot que sa[2] part.

10. Com ajam demostrat que lo mon ni sos particulars no pusquen esser subirà acabament, de necessitat se cové que sia alcuna altra cosa que[3] no sia lo mon ni sos particulars e que aquella sia subirà acabament, os cové que subirà acabament res no sia.

11. Si posam que acabament subirà[4] res no es, afermam que tots los universals son eguals[5] els particulars son eguals en nobilitat, e assò no es ver:[6] cor pus nobles son los racionals que los inracionals, e mellor es .j. home que altre,[7] e pus nobla cosa es eternitat que comensament e fi.

12. Seria subirà acabament[8] .j. particular o .j. universal, e que lautre particular o universal fos acabament jusà? No es ver: cor null[9] particular no ha[10] més dacabament que son tot, so es lo mon. Doncs qual cosa es aquella qui es subirà acabament? Respost es[11] a aquesta questió que eternitat, qui es sens comensament e fi, es subirà acabament en essencia infinida en bonea e[12] en granea e en poder e en les altres cambres, la qual eternitat no es lo mon, ans es

1. M, [n] amenys.—2. F, la.—3. F, alcuna cosa qui.—4. M, acabam[ent subira].—5. M, son eguals *cancel·lat:* F, *Mg, manquen.*—6. F, *manca* ver.—7. F, que en altre.—8. M, [acabament].—9. F, negu.—10. M, no a [en si]: F, *Mg, adopten l'afegit.*—11. M, *manca* es.—12 F, *manca* e.

altra cosa qui nos cové ab null[1] defalliment e covés ab tot acabament.

13. Serien eternitat e lo mon en general subirà[2] acabament? No es ver: cor si Deus no era res e que lo mon fos eternal, covenriense egualment ab eternitat acabament e defalliment. On, con eternitat se covenga ab acabament per so cor nos cové ab comensament e fi, e[3] no ha en sí nulla cosa per ques covenga ab defalliment, es demostrat que eternitat altra cosa es qui no es lo mon, e si no ho era,[4] seguirsia que esser e major e durament eternal e acabament nos covenguessen, ni no esser ni privació ni comensament[5] ni fi ni corropció ni defalliment nos covenguessen: e assò es inpossíbol.

14. Con ajam demostrat per forsa de rahons necessaries Deus esser qui es subirana bonea e subirà acabament, encara cové que lo nostre enteniment pug pus alt entendre lo subirà acabament; cor si era[6] .j. acabament subirà infinit en bonea e en granea e en les altres vertuts de la figura, e que no usàs[7] .j. infinit acabament en bonea e en[8] granea &c. daltre acabament infinit en bonea e en granea &c., e aquest ús[9] que fos[10] infinit, seguirsia que tot quant avem dit damunt no abastàs a esser subirà acabament; cor pus nobla e pus alta consideració es que .j. acabament infinit en bonea &c. fassa .j. altre acabament infinit en bonea &c. e que ús daquell[11] infinidament en bonea &c., que no seria si .j. acabament infinit en bonea &c. fruia de[12] sí matex tan solament e no daltre[13] senblant a sí en infinida bonea &c. On, so qui es object a pus nobla consideració e pus[14] alta, cové que sia subirà acaba-

1. F, negu.—2. M, subirana, *tatxades les lletres* na.—3. M, [e].—4. F, no era.—5. M, comensament *corr.*—6. M, si era *tatxat* si era.—7. M, fruis *corr. sobre raspat:* F, *Mg, adopten la correcció. (Cfr., com per les cites 9 i 11, la nota 7 de la pág. 66).*—8. F, *manca* en.—9. M, us *tatxat* [fruiment]: F, *Mg*, = M *corregit.*—10. *Mg, non esset.*—11. M, us *tatxat* [fruesca] aquel *esborrada la preposició* d: F, *Mg*, = M *corregit.*—12 M, de *tatxat.*—13. M, altre *esborrada la* d.—14. M e [a] pus.

ment,[1] e si no ho era seguirsia que la consideració humana qui pendria lobject fos subirà acabament, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que .j. acabament infinit ús daltre[2] acabament infinit eternalment, e del usament[3] e de la influencia daquells es covinent cosa que sia donat comensament al mon e a son acabament.

X

De bonea justicia

MANIFEST es que justicia es be; cor si era mal o si no era be, seguirsia o que injuria fos be o que injuria no fos mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que justicia es be, lo qual be encercam en subirana[4] justicia qui es subiran be.

2. Si justicia no fos ans quel mon e no fos fora los tèrmens on es termenat lo mon, seguiras que no fos altra cosa justicia sino la justicia qui es particular del mon. On, con los particulars de justicia ajen comensament e fi, e sia en aquells potencialment injuria, e con justicia en quant es especia a aquells no usa de jutjar ni de saviea ni de caritat ni de les altres vertuts quis covenen ab eternitat e ab subirana bonea de justicia, per assò eternitat, qui es subirà durament, nos cové ab la justicia qui es especia, ni ab los individuus daquella, a esser ensems ab ella eternal; cor si ho feya, seguirsia que justicia e defalliment

1. F, *manca fins a l'altre mot* acabament.—2. M, infinit fruis (*Mg, fruatur*) altre *corr. sobre raspat:* F, fruis infinit daltre.—3. M, fruiment *corr. sobre raspat:* F, *Mg,* = M *corregit (Cfr. la nota 7 de la pág. 66).*— 4. F, ensercam (M sercam) esser subirana.

de justicia se covenrien egualment ab eternitat. On, con eternitat e acabament de justicia se covenguen, e con injuria e defalliment e privació se covenguen, per assò es demostrat que la justicia qui es especia, ni ls particulars daquella, no son eternals, per lo qual defalliment que an de esser eternals no abasten a esser subirana justicia ni subiran be.

3. Si fos eternitat eternalment sens justicia, covengras ab defalliment; cor molt mills sens tota comparació se cové eternitat ab acabament per justicia, que no fa per so cor[1] no ha comensament ni fi; cor justicia es de la essencia de acabament, e no comensament[2] ni fi no son essencia, sino que son demostració que la eternitat es infinida durabletat. On, si eternitat se cové ab esser e ab acabament per so cor es sens comensament e fi, quant més se cové ab esser e ab acabament per so cor es essencia justa, infinida en justicia e[3] en bonea e en granea e en les altres cambres de la figura! E si assò no era enaxí, seguirsia que eternitat se covengués a esser eternal per menor, so es per no aver comensament ni fi, e que nos covengués a esser eternal per major, so es per justicia e per les altres vertuts de la cambra; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable lo subiran be de justicia esser eternal.

4. Si fos cosa que lo mon fos eternal sens comensament, e que la subirana justicia creàs eternalment sens comensament e fi, ànimes, e que les mesés en corses[4] animats de racionalitat, e que aquells corses resuscitassen,[5] seguiras que tota la ordial[6] materia no abastara a esser corses animats, e covengra que Deus infinidament creàs la materia e estesés lo mon on cabés, per tal que les ànimes aguessen corses en que fossen: e assò es inpossíbol. E si

1. *F*, con.—2. *Mg*, *et principium*.—3. M, *manca* e.—4. M, *mezes en* co[r]ses.—5. M resusitasen *(grafia usual)*: *Mg*, *resuscitaret*.—6. M, hordial: *F*, ordinal *(usual)*: *Mg*, *ordinalis seu prima (passim)*.

Deus no resuscitàs los corses dels homens, no fóra acabada justicia, per so cor lo cors humà es[1] sobject a justicia e a injuria segons mèrit e colpa. On, con sia inpossíbol que Deu aja defalliment de justicia segons que damunt es significat, per assò es demostrat que lo mon no es eternal.

5. [2] Si justicia es eternalment, covè que justicia eternalment sia obrant de sí matexa en altre; cor justicia sens que no jutjàs nos covenria a esser eternal ni a esser acabada: doncs, lo mon covè que[3] sia eternal en lo qual justicia jutge. Respost es a aquesta questió e es demostrat que de necessitat covè que sia .j. just infinit en justicia e en bonea e en granea e en eternitat e en les altres cambres de la figura, e que aquell fassa .j. altre just infinit[4] en bonea granea eternitat e en les altres cambres de la figura, e que aquell ús[5] de justicia sens que en negú daquells infinits bons grans eternals, no sia colpa; cor si ho era no seria digne que fos[6] eternal; e si era la essencia qui es subiran be de justicia, sens usament[7] de justicia infinit[8] en bonea e granea e[9] eternitat &c., auria la justicia defalliment, e si la justicia usava infinidament de justicia[10] en altra cosa qui no fos de la[11] essencia, seguir se nia la inconveniencia damunt dita. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrable que lo subirà ús[12] de justicia es que .j. eternal just infinit, ús e fassa[13] en altre just eternal infinit, sens lo qual ús no puria esser acabament en subirana justicia; e per la influencia daquell ús tan gran e tan gloriós, es creat *evum*[14] qui es eternitat avent comensament e esser sens fi; e los particulars daquella eternitat qui merexen eser jutjats, seran jutjats sens nulla fi, e si la sentencia

---

1. M [es].—2. *Mg, Dices:*—3. F, coue que lo mon.—4. M, fassa *(corr. sobre raspat: Mg, producat)* .j. altre infinit just.—5. M, us *cancel·lat* [obre]: F, obre.—6. M, que no? *esborrat* fos.—7. M, fruiment *corr.* frui *sobre raspat:* F, fruiment.—8. *Mg, infinitæ.*—9. F, en granea e (M, [e]) en.—10. F, obraua (M, obraua *corr.* obra *sobre raspat)* infinidament *(manca* de justicia).—11. M, [de] la: *Mg, de sua.*—12. M, us *cancel·lat* [fruiment]: F, fruiment: *Mg, fruitio (lo mateix en els altres casos de la resta del capítol).*—13. M, us e *cancel·lat* fasa: F, fassa: *Mg, habet.*—14. F, euoum.

daquells avia nulla fi, seria demostrat que lús subirà de .j. eternal infinit just ab altre eternal infinit just, agués fi; e si ho avia auria eternitat e tot so qui es, fi, e esdevenria en no esser tot[1] quant es: e assò es inpossíbol.

XI

De bonea senyoria

SABUT es que senyoria es be, cor si nou era seguirsia que servitut fos pus nobla cosa que senyoria, e assò es inpossíbol: on, con sia senyoria be, per assò nos encercam la subiraña senyoria, qui es subiran be.

2. De necessitat se cové que si subirana senyoria es nulla cosa, que sia sens nulla[2] servitut, o que sia menys[3] serva e sotsmesa a altra[4] senyoria; cor en altra manera no puria esser subirana senyoria.

3. Seria lo mon subirana senyoria? No es ver: cor lo tot no pot aver senyoria sobre totes ses parts ensems; cor si ho avia, seria lo tot senyoria e servitut ensems, e assò es inpossíbol que una cosa tan solament sia ensems senyor e sèr de sí matexa.

4. Seria lo mon subirana senyoria e que alcú o alcuns de sos particulars fossen sos sotsmesos? No es ver: cor lo mon no usa de rahó[5] ni de saviea ni de justicia, e a subirana senyoria se[6] cové que ús[7] de rahó e de saviea e de justicia, e que hom la conega per senyoria subirana;[8]

1. F, e tot.—2. M, nulla *esborrat: Mg, no tradueix aquest mot.*—3. *Mg, ullo modo.*—4. M, [que] a altra: F, que altra.—5. F, rao *(passim).*—6. M, [se].—7. M, us *cancel·lat* [obre]: F, obre: *Mg, utatur.*—8. F, conega aquela per (M, la *cancel·lat* conega [aquela esser] per *cancel·lat*) subirana senyoria.

mas hom per natura no conex esser lo mon[1] subiran senyor, ans hom naturalment se sent sotsmès a pus nobla cosa quel mon: cor axí con per natura lo foc desija pujar sens que no usa de rahó ni de volentat, enaxí los homens qui per necessitat de demostracions no conexen Deu, mas quel creen, se senten ubligats a esser sotsmesos a pus noble senyor que no es lo mon.

5. Lo firmament ni sos particulars ni los elements nils conposts daquells ni la materia ni la forma universal no an dignitat que abasten a esser subirana senyoria, cor no usen de justicia ni de rahó ni de saviea ni de les altres coses sens les quals no puria esser subirana senyoria.

6. Seria home o ànima subirana senyoria? No es ver: cor home es[2] sotsmès a pecat con peca, e ànima autretal, e home es sotsmès a trebay e a fam e a set e a calt e a fret e a malautia e a mort, e ànima es sotsmesa a innorancia e a ublidament.[3] On, subirana senyoria nos covè ab nulla daquestes coses quis covenen ab defalliment e ab servitut.

7. Seria senyoria per sí, en quant es especia, subirana senyoria, e que los particulars fossen en servitut[4] della? No es ver: cor senyoria pus nobla[5] cosa es en los particulars que no es en la especia; cor en los particulars uza .j. particular daltre a esser senyor daquell qui es senyor daltre, e en la especia no ha null ús de senyoria.

8. Seria ver que no fos en esser senyoria qui no agués[6] alcuna servitut, e que alcuna cosa qui aja més de senyoria que altre e menys de servitut que altre fos subirana senyoria? No es ver: cor eternitat enaxí con se covè ab acabament per no aver comensament e fi, enaxí se covè ab acabament per no esser serva ni sotsmesa a nulla cosa. On, si eternitat se covè ab acabament per no aver comensament ni fi ni servitut, de necessitat se covè que

1. F, lo mon esser.—2. F, no *tatxat* es.—3. M, hublidament.—4. F, siruitut *(passim)*.—5. M, noba.—6. F, agues.

eternitat sia acabada senyoria sens nulla servitut; e si eternitat era eternal sens que no fos senyoria, nos covenria a[1] esser eternal, per rahó del defalliment que auria en sí matexa de senyoria; e si eternitat era eternal sens que no fos senyoria, seguirsia que senyoria avent servitut en sí matexa se covengués mills ab esser e ab major e ab acabament, que senyoria avent tot acabament sens servitut e sens null[2] defalliment, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, esser e major e acabament nos covenrien ab senyoria, ni no esser ni menor ni defalliment ab servitut, e assò es inpossíbol: cor enaxí con esser e major e acabament se covenen ab senyoria, enaxí no esser major ni acabament en servitut en la qual es menor e defalliment, se cové ab servitut. On, si no esser de major e de acabament es en[3] senyoria on ha menor e defalliment e servitut, quant més sens tota comparació se cové que sia esser de major e de acabament en senyoria infinida en bonea e granea &c.!

9. [4] Si es en esser subirana senyoria infinidament en bonea e[5] granea &c., de necessitat se cové que infinidament e eternal ús[6] de senyoria aquella essencia qui es subirana senyoria; cor sens usament de senyoria no seria digna de esser eternal: on, si uza de senyoria eternalment, cové que eternalment sia servitut, sens la qual no pot esser uzament de senyoria. Respost es a aquesta questió que enaxí con nos cové que subirana justicia ús[7] sens comensament de creatures, en creatures, enaxí la subirana justicia cové que ús de creatures[8] a ella sotsmeses, avent les creatures comensament, mas no fi; e cor senyoria no usa sens servitut en altre, per assò en la essencia divina no ha ús[9] de .j. senyor eternal infinit en bonea e granea &c., ab altre senyor eternal infinit en bonea e granea

---

1. M, a[b]: F, ab.—2. F, negu.—3. F, *manca* en.—4. *Mg, Dices:*—5. F, e en.—6. M, us *cancel·lat* [obre]: F, obre.—7. M, *també* us *cancel·lat* [obre]: F, obre.—8. M, creatura.—9. M, [no] aus: F, no a aus.

&c., sens que la .j. no es senyor de lautre;[1] mas cascú per sí e ensems ab lautre son aparellats infinidament a esser senyors e senyor de creatura,[2] si fos cosa que la creatura agués tant dacabament que pogués esser eternal sens comensament.

XII

De bonea simplicitat

MANIFEST es que simplicitat es be, cor si era mal, seguirsia que en lo foc fos mala cosa calor e leugeria, e en laer humiditat e leugeria, e en laygua fredor e ponderositat, e en la terra secor e ponderositat: e assò es inpossíbol; cor si era cosa que les qualitats simples damunt dites fossen mal, seguirsia que mala cosa fos lesser elemental e lurs conposts; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que simplicitat es bé. On, nos per so[3] cor simplicitat es bé, encercam la subirana simplicitat, qui es subiran be.

2. Certa cosa es que enaxí con esser privació, acabament defalliment, major menor, sajusten en lo conpost dels elements, enaxí simplicitat e composició[4] sajusten en los conposts elementats; e enaxí[5] con esser e les qualitats damunt dites[6] an alcuna conveniencia per la qual sajusten en lo conpost e an per altra manera[7] inconveniencia per la qual se departexen, enaxí los simples per manera de generació se convenen a conpondre lo conpost, e per manera

1. M, sens que la .j. no es senyor de lautre *cancel·lat:* F, *Mg, manca.*—2. F, creatures.—3. F, asso.—4. F, compassio.—5. M, [e]naxi.—6. F, ditas.—F, manera de generacio.

de corropció se desconvenen a privar lo compost; e si assò no era enaxí, seguirsia que generació e corropció no fos.

3. Certificats som que eternitat es axí[1] simpla cosa, que nos cové ab comensament ni fi; cor si ho feya, seguir sia que de so[2] qui es eternal e qui ha comensament e fi, fos conpost alcú esser, axí con posem que los elements sien eternals e que conponen la planta qui ha comensament e fi: e assò es inpossíbol; cor manifesta rahó natural es que los simples son pus nobles en sí matexes[3] que en los conposts, cor cascú es en sí matex sens corrompció e en lo conpost formas corrompció de tots .iiij.; e per assò cascú dels simples requer tornar a son simple e vol altre conpost on pusca aconseguir so ques[4] cové a sa pura acabada simplicitat. On, con eternitat se covenga ab major e ab acabament e ab esser, e lo conpost ab menor e ab defalliment e ab privació, e assò per so cor[5] se cové a comensament e fi e a çorropció, per assò es inpossíbol que de eternitat e de altra cosa avent comensament e fi se pusca conpondre neguna cosa; cor si ho faya, eternitat se covenria ab major e ab acabament e ab esser per sí matexa e ab lo contrari per altre,[6] e seria conposta de acabament e de defalliment e de esser e de[7] no esser e de major e menor, e assò no es ver; cor inpossíbol cosa es que menor e defalliment e privació e comensament e fi pusquen pervertir ni inclinar lur contrari en eternitat qui es tan subirana bonea, ni que la fassen inconvenient que ella nos covenga ab les cambres de la figura, ab les quals se descovenria si ab los defalliments damunt dits se convenia en conposició.

4. Los elements, so per[8] ques covenen a conpondre la planta els altres conposts, es per desig lo qual an en encercar[9] lo compliment de lur simplicitat; cor si cascú era acabadament simple, ja no encercaria en altre, qui fos son

1. F, enaxí.—2. F, dasso.—3. F, mateixs.—4. F, quis.—5. F, quar.—6. M, altra.—7. F, *manca* de.—8. F, per so.—9. F, essercar.

contrari, son compliment; e per so cor ho fa, es demostrat que negú dels elements no ha son compliment al qual se mouen. On, si la eternitat no era acabada es conponia ab altra cosa, seria encercant son conpliment en altre, e seria demostrat que alcuna cosa[1] fos major en durabletat que durabletat sens fi e sens comensament, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que de so[2] qui es eternal nos conpon nulla cosa, per la qual demostració es significat que les especies de les plantes e dels animals e dels metalls no son eternals, e que es alcuna cosa simpla eternal en bonea e granea e poder &c., la qual es subirana simplicitat.

5. Manifest es que los accidents se covenen ab major simplicitat que substancia, e substancia se cové a[3] major durabletat que accidents. On, en quant los accidents se covenen mills ab simplicitat que substancia, se covenen per manera de simplicitat mills[4] ab eternitat que no fa substancia; e en quant substancia se cové ab major durabletat que los accidents, se cové per manera de durabletat mills ab eternitat que no fan los accidents. On, si era veritat que eternalment fossen accidents en substancia, seguirsia que eternitat fos conposta de contraris, en quant serien eternals coses acabament e defalliment, lo qual acabament e defalliment es significat en la conveniencia que eternitat auria ab los accidents e ab substancia sobjecta[5] a aquells si eren eternals coses: e assò es inpossíbol, que eternitat sia de contraris; cor tot so qui es de contraris es potencia a comensament e a fi. On, con sia inpossíbol cosa que comensament e fi se covenguen ab eternitat, per assò es demostrat que los accidents ni les substancies objectes a aquells no son eternals, ans es una altra essencia qui es subirana simplicitat eternal e subiran be.

6. Seria ver que la simplicitat del foc, qui es pus

1. F, *manca* cosa.—2. F, dasso.—3. *Mg, cum.*—4. M, [mils].—5. F, en los accidens e en... [s]obiecta.

noble element quels altres, fos subirana simplicitat? No es ver: cor lo foc ni negú dels altres elements, jassia que sien de natura corporal, per tot so[1] nos seguex que sien corses[2] simples avents materia e forma e conjuncció cascú per sí, e avent cascú les .iij. disminsuracions sens les quals null cors no pot esser; cor si cascú element era cors simple per sí, avent les coses damunt dites quis covenen a cors, seguirsia que fossen .iiij. corses simples, e que de ells nos feés conpost; cor negú element[3] no desijaria que feés parts de sí e ques conposés ab parts de son contrari, ans amaria més esser sí matex simple; e si los elements violentment e costreta eren departits contra lur desig, seguirsia que desig natural no fos tan noble en operació natural, con es per so cor los elements francament encerquen lur simplicitat, la qual no an segons que ab ella se covenen, per lo qual encercament es demostrable la subirana simplicitat eternal, qui nos conpon ab altre ni encerca son acabament, lo qual ha en sí matexa.

7. Seria[4] veritat que cascú dels elements fos cors simple avent so ques[5] pertany a cors, e que la ordial materia fos conposta de les parts d'aquelles, e que los elements simples fossen subirana simplicitat, e aquells elements don seria conposta la ordial materia fossen jusana simplicitat? No es ver: cor si eren los elements simples e eren corses[6] cascù per sí sens que noy agués part ni parts dels altres elements, e que alcunes parts fossen departides dells, on fos conposta la ordial materia, seguirsia que la materia fos termenada en ells e que ells fossen estremitats a ella, e assò no es ver;[7] cor si fos ver, cada[8] element simple, essent cors simple e avent so qui pertany a cors, fóra contra la ordial materia a destruir aquella desijant cobrar ses parts e desijants tornar les parts a lur simple e no desijar[9] re-

1. F, per so.—2. F, coses.—3. F, dels elemens.—4. M, F, Si era.—5. F, quis.—6. F, coses.—7. F, fossen ensems ab els initats a ela no es uer.—8. F, cascu.—9. *Mg, appeterent.*

tornar[1] als conposts. E si fossen los .iiij. simples eternals sens comensament, es ja passat lo[2] temps que tota la ordial materia fóra destruida e negú dels conposts qui ara son no seria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que los elements simples no son corses simples avents tot so qui pertany a cors, ans es la simplicitat daquells semblant ab[3] lome qui no es pare e desija esser pare: on, jassia que desig aver fill, per tot so no es pare. On, jassia que los elements simples desigen cors simple conpost de simpla materia e forma e conjuncció avent les .iij. dismensuracions, e la materia ha aquell desig matex per so cor dells es conposta, per tot so nos seguex que ells sien corses simples avents so quis pertany a cors; e enaxí[4] con la materia desija la conservació de la especia humana en los racionals e la conservació de la especia cavallina en los cavalls, enaxí desija que cada element sia simple en lo loc qui li covè: cor axí con los uns membres son pus alts quels altres en lo cors, axí com los ulls[5] qui son pus alt en lo cors que lo nas e lo nas que les mans, enaxí la materia ha los uns elements en sí matexa segons simplicitat en pus alt loc[6] que los altres, axí con lo foc qui es pus alt que laer e laer que laygua; e per assò los uns elements desigen pujar e los altres avallar, lo qual pujament e avallament fan per la materia, lo qual pujament ni[7] avallament nos puria fer si cada[8] element era cors simple avent so qui pertany a cors e era quantitat discreta, con sia cosa que .j. cors no pusca passar per lo loc on altre cors sia, avent cascú cors cantitat discreta.

8. Lo firmament ni ses parts no abasten a esser subirana simplicitat, cor tot cors covè esser conpost de materia e de forma; ni lo moviment del firmament ni dàls ni temps[9] no son simplicitat subirana, cor no poden esser sens sob-

---

1. F, a tornar.—2. M, tot *tatxat* lo.—3. F, a.—4. M, [e]naxi.—5. M, axi con *corr.* los uns *corr.* uls.—6. M. alt[s] loc[s]: *Mg, altioribus locis.*—7. F, e.—8. F, cascu.—9. F, ni dels tems: *Mg, et aliorum nec tempus.*

ject qui es conpost, so es lo cors movent e essent en temps,[1] e subirana simplicitat cové que sia estant per sí sens conpost.

9. La ànima dels inracionals nos cové a esser subirana simplicitat, jassia que sia forma del cors, cor en la destrucció del cors es destruida e tornada a non re; ni lànima del racional no abasta a esser subirana simplicitat, jassia que sia forma e compliment del cors, cor a pecat senclina e a[2] innorancia quis covenen ab menor e ab defalliment. On, con eternitat se covenga ab major e ab acabament, per assò covés[3] a esser subirana simplicitat sens ànima quis cové ab menor e ab defalliment.

10. Seria lo mon subirana simplicitat, e que la simplicitat qui es en sos particulars fos jusana simplicitat? No es ver: cor lo mon es conpost de .iij. especies, so es a saber sensualitat e entellectuitat e animalitat, e subirana simplicitat no pot esser simplicitat e conposició, ans cové esser pura simplicitat sens nulla conposició, la qual se covenga a eternitat qui es simpla sens comensament e fi, ab la qual eternitat nos cové lo mon qui es conpost de les especies damunt dites: per la qual inconveniencia es lo mon demostrable a esser comensat, e la eternitat es demostrable a esser sens fi e sens comensament, en essencia infinida en bonea e en granea &c., en la qual essencia covenen esser diverses simples eternals infinits en bonea e en granea &c. sens nulla conpusició: cor enaxí con lànima racional sobrepuja[4] la inracional en vertut per entelligencia e per usament de rahó, enaxí la subirana simplicitat cové que sobrepug tota altra simplicitat per manera de pluralitat de simples en essencia simpla sens nulla conposició, la qual simplicitat no sia en nulla altra essencia avent en sí pluralitat; cor major e pus eccellent vensiment e sobrepujament fa la subirana simplicitat a la jusana si es una

1. F, ensems.—2. *Mg, habet.*—3. F, per so com es.—4. M, sobrepuga racional.

essencia simpla avent pluralitat de simples sens que no es conposta daquells, que no faria si era[1] una essencia simpla sens pluralitat.

11. Con ab les .xij. cambres ajam encercada e atrobada la subirana bonea, per assò covè que les rúbriques esdevenidores prenam per manera de mijà ab lo qual encerquem la subirana bonitat. On, jassia que assats bastantment aquella ajam demostrada, bona cosa es[2] que per moltes demostracions aquella demostrem; cor aytant com veritat es per més demostracions demostrada, daytant es pus fortment[3] lunyat lenteniment a la innorancia per la qual lenteniment innora e la memoria ublida veritat.

XIII

Dels tres graus de demostració necessaria[4]

SENSUALMENT sentim e entellectualment entenem que demostració necessaria es be, cor si era mal seguirsia que les coses qui donen demostració de veritat e lenteniment qui reeb aquella demostració fos mal, e que innorancia e error fos be;[5] e assò es inpossíbol. On, con sia[6] vera cosa que demostració sia be, per assò nos encercam la pus necessaria demostració per tal que per aquella sia a nostre enteniment demostrable lo subiran be.

2. Tres son los graus de demostració, so es a saber demostració sensual e demostració entellectual de cosa finida e demostració entellectual de cosa infinida. Lo se-

1. F, si no era, si no: *Mg, quam si esset.*— 2. F, *manca* es.—3. F, forment.—4. F, *manca* necessaria.—5. *Mg, essent malum... essent bonum.*— 6. F, com si era.

gon mou[1] es de major necessitat quel primer el ters quel segon.

3. Lo primer mou es en .ij.es especies: la una es axí con tot corrompable qui es més que sa part, segona es axí con tot incorrompable qui es més que sa part; e cor eternitat se covè ab incorrompable es descovè ab corrompable, per assò es de major necessitat la segona especia que la primera.[2] Lo tot corrompable qui es més que sa part es axí con lo cors qui es més que la sua mà, el tot incorrompable qui es més que sa part es[3] axí con lo firmament qui es més que sa part, o lo mon qui es més que alcuna o alcunes de ses especies o de sos particulars. On, enaxí con lo tot incorrompable es[4] més que sa part, enaxí covè de necessitat que sia més quel tot corrompable qui es més que sa part corrompable; e si assò no era enaxí, seguirsia que incorrompable no fos més que corrompable, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que major necessitat aporta que tot qui sia incorrompable sia més que sa part, que no es lo tot corrompable més que sa part; cor si major necessitat no aportava, seguirsia que tot incorrompable no fos més quel tot corrompable: e assò es inpossíbol, con sia cosa que esser incorrompable sia luny de esser corrompable en quant li es prop corropció, e no esser sia luny a incorrompable en quant no es potencia[5] a corrompció a la qual es potencia lesser corrompable, per la qual potencia esdevé en temps que no es més que sa part, adoncs com lo cors e la mà e les altres parts[6] son en privació.

4. Lo segon grau de demostració es axí con la totalitat de lànima, qui es més quel tot sensual qui es més que sa part; e assò es per so cor ànima no *fa* part de sí matexa ni li es necessitat que sia partida[7] e es pus nobla

1. *Mg. gradus (=modus).*—2. M, F, *calderó.*—3. F, [es].—4. F, o en axi... qui es.—5. *Mg. in potentia.*—6. M, [e les altres parts].—7. M, [de]partida: F, departida.

que no es lo cors; cor si no ho era seguirsia que les .iij. potencies de lànima no fossen pus nobles quels .v. senys particulars, e assò es inpossíbol: cor si era cosa que en lo mon no agués mas una ànima tan solament, mellor seria lànima que tot lo romanent, so es lo mon sensual,[1] e assò es per so cor la ànima uza de sensual e dentellectual, e lo mon en quant es sensual no pot usar dànima ni de nulla cosa entellectual. On, enaxí con animalitat qui està més en lo seny de gustar e de sentir[2] que no fa en los altres .iij. particulars, e assò per so cor null[3] animal no viuria sens gustar e sentir,[4] e viuria sens veer e oyr[5] e odorar, enaxí demostració necessaria pus fortment està e es demostrada per entellectualitat que per sensualitat; cor si entellectuitat no era res, inpossíbol cosa seria que nulla demostració fos feta, per so cor no seria qui la demostració reebés: on, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que més es lo tot entellectual quel tot sensual; e cor veritat e demostració se covenen mills en lentellectual que en lo sensual, per assò es de major necessitat la demostració entellectual que la sensual; mas cor la demostració sensual se fa pus leugerament que la entellectual, per so cor se fa sens mijà als senys sensuals, e la demostració entellectual se fa ab major escuredat per so cor passa per mijans, so son les coses sensuals, per assò par en la fantasia que la demostració sensual sia de major necessitat que la entellectual, e per assò los homens qui no an subtil enteniment amen més les demostracions qui son fetes de una sensualitat ab altra, que no fan les demostracions quis fan de una entellectuitat ab altra; e per assò poden esser enans decebuts que aquells qui amen més les demostracions entellectuals, los quals no serien pus certificats quels amadors de demostracions sensuals si les

1. M, so es lo mon sensual *tot tatxat:* F, *Mg, manca.*—2. *Mg, tactus.*—3. F, negu *(et alibi passim* neguna, neguns, negunes, *per* nul, nula, nuls, nules *de* M).—4. *Mg, tangere.*—5. F, hoir *(passim).*

demostracions sensuals eren de tan gran necessitat con les entellectuals.

5. Lo ters grau de demostració es que enaxí con se cové que de major necessitat sia la demostració sensual quis fa de[1] incorrompable que de corrompable, e major necessitat conté la demostració quis fa de cosa entellectual finida que de corporal, que enaxí se cové de necessitat que sia alcuna cosa entellectual infinida don se fassa demostracions[2] ab coses infinides, a demostrar que aquell tot infinit es de major necessitat que no es null altre tot qui sia finit; e si assò no era enaxí, seguirsia que eternitat qui es infinida[3] en durabletat, no demostràs major necessitat que so qui es finit en durabletat e en quantitat; é assò es inpossíbol: cor si una ànima en la qual innorancia e pecat es potencialment, es més en sa totalitat que no es tota sensualitat, e assò segons manera de nobilitat, quant més cové que sia una essencia infinida en bonea &c. en la qual innorancia ni pecat ni null defalliment no sia potencialment ni actual, la qual essencia es[4] subirana bonea qui es més de be que no es tot altre be sensual ni entellectual, la qual demostra major necessitat de sí matexa que no fa nulla altra cosa! e assò per so cor se demostra ab qualitats essencials vertuoses infinides en bonea e granea &c., e nulla altra cosa no pot demostrar sí matexa sino ab qualitats e ab proprietats finides e termenades.

6. Enaxí con lome quis mira en lo mirall tort,[5] e lo mirall sensualment mostra a la vista[6] que les faysons de la cara son tortes, e lo remenbrament de la memoria qui menbra les faysons de la cara ésser dretes demostra al enteniment que aquelles faysons son de bona dispusició, e la demostració que la memoria fa al enteniment qui entén es de necessitat, e nou es cella[7] que lo mirall fa a la vista

1. F, *manca* de.—2. M, demostracions *taixades ns finals: Mg, demonstratio.*—3. M, F, [in]finida.—4. F, es la.—5. *Mg, curvo.*—6. F, demostra (M, [de]mostrà) *manca* a la vista.—7. F, e no es aquella.

sensual,[1] enaxí e molt mills encara sens tota conparació es major demostració qui es[2] feta de cosa infinida en bonea e en granea &c. qui demostra sí matexa per infinida bonea e granea &c. esser infinida bonea e granea[3] *e cetera*, e per altra cosa infinida en bonea e granea &c., que no es la demostració que la memoria fa al enteniment segons que damunt es dit: e assò es per so cor una cosa infinida en bonea &c. se demostra per sí matexa e per altra infinida en bonea &c., e la memoria no demostra al enteniment sino per coses finides; e cor demostració de coses infinides se cové ab major e ab veritat e ab acabament e ab eternitat, e demostració qui es feta de coses finides se cové ab menor e ab comensament e fi, per assò de necessitat se seguex[4] que demostració de coses infinides se covenga molts mills ab esser, que demostracions de coses finides, la qual demostració de coses finides[5] se covenria ab esser mills que la demostració de coses infinides si null be no era de coses infinides demostrable.

7. Con ajam per lo ters mou de demostració demostrada la subirana demostració qui es subiran be, per assò cové afermar major necessitat de demostració ésser per est[6] ters mou que per altre. Mas enaxí con lome qui puja a[7] lauta e rosta[8] muntanya se lassa pus fortment que no fa con puja en los munts qui son pocs, enaxí lenteniment pus greument reeb les demostracions[9] quis fan de coses infinides que celles quis fan de coses finides;[10] e per assò en[11] la fantasia par que lenteniment no entena tant ni de tan gran necessitat en[12] la demostració quis fa per lo ters grau en lo qual més entén, con per la demostració quis fa per lo primer e per lo segon en lo qual tant no

1. F, corporal.—2. F, sia.—3. F, *manca fins a l'altre mot* granea.—4. M, se coue *tatxat* seguex.—5. M, [la qual... finides].—6. F, aquest *(et alibi passim* aquesta, *per* est, esta, *de* M).—7. M, a *tatxat* [en]: F, en.—8. M, e rosta *tatxat:* F, *Mg, manca.*—9. M, les demostracions reeb.—10. M, F, de coses finides (M, [in]finides) que seles (F, aqueles) quis fan de coses infinides *(M, raspat* in).—11. M, [a]?—12. M, con *tatxat* [en].

entén; cor si tant hi entenia, seguirsia que lo ters mou no donàs major e pus necessaria demostració que lo primer ni l segon.

XIIII

De desig[1] natural

Con nos siam encercadors del subiran be, volem aquell encercar ab lo desig natural, e aquell desig[2] encercam en qualitat: cor enaxí con subiran[3] be es demostrable per les .xij. cambres de la figura, segons que avem provat, enaxí es demostrable per los .x. predicaments e per los .v. universals e per los comensaments de metafisica[4] e per los altres mijans de filozofia, en los quals lo subiran be es demostrable.

2. Enaxí con lome qui no es pare e desija fembra per tal que pusca aver fill, enaxí lo foc, per tal que pusca uzar de calor escalfant, desija aer e terra, escalfant laer e reebent secor de la terra; e cor laer dona humiditat a laygua e laygua dona fredor a la terra, per assò ix conpost de tots .iiij. lo conpost quel foc desija escalfar, so es lo pebre o lanimal colèric; e cor lo foc es ab son contrari en aquell conpost, per assò son desig no ha conpliment en aquell cors, jassia que sia de la qualitat del foc.

3. Laygua desija uzar de fredor, e per assò desija laer e la terra, e conpon la carabassa e[5] lome fleumàtic; mas lo foc hi ha son desig, lo qual es en destrucció de la carabassa; e cor la fredor es major que la calor en la cara-

1. F, apetit.—2. F, apetit... apetit.—3. F, lo subira.—4. M, metafisica.—5. M, en.

bassa, per assò lo foc no pot aver son acabat[1] desig en la carabassa: e assò matex se seguex en tot so quis fa per generació e corropció natural.[2] On, con lo foc no aja acabat desig en so qui es de sa qualitat ni qui es[3] contra sa qualitat, per assò es inpossíbol que lo foc sia sobject a qualitat qui es[4] eternal, con sia cosa que eternitat se covenga ab acabament e lo foc ab defallent desig; e si lo foc era eternal e que son desig e sa operació no fos eternal,[5] seria lo foc eternal sens operació, e seguirsia que en eternitat cabés defalliment.[6] On, con eternitat sia qualitat quis cové ab acabament en so que no ha comensament ni fi, per assò es inpossíbol que eternitat sia qualitat de nulla cosa avent defalliment: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo desig natural e lo foc qui es sobject a aquell desig e lobject naturalment desijat, an comensament, lo qual comensament lur ha donat eternitat qui es subiran be en infinida bonea e granea &c.; lo qual subiran be es desijat naturalment per los bens juzans, en quant es forma et conpliment daquells.

XV

De semblant e de desemblant

Ab bens qui sien senblants e desemblants nos cové a encercar lo subiran be, qui es demostrable per los jusans bens qui son semblants e desemblants.[7]

2. Manifest es que segons comparació, los bens cor-

1. F, acabat son.—2. M, *calderó: Mg, a part i núm.* 4.—3. F, ni es.—4. F, sobiect acabat qui sia.—5. F, *passa a l'altre mot* eternal.—6. *Mg, a part i núm.* 5.—7. F, e dedesemblans.

rompables, per la corropció dels conposts elementats, son desemblants a eternitat segons comparació de temps e de moviment, qui son bens incorrompables senblants a eternal be en comparació dels bens corrompables. On, con eternitat nos covenga nis semble ab comensament ni ab fi, e con[1] temps e moviment se covenguen ab primer e derrer,[2] e primer e derrer se covenguen[3] es senblen ab comensament e fi, per assò eternitat se desenbla ab temps e ab moviment; e per assò es demostrat que la semblansa que temps e moviment an ab eternitat, segons que damunt es dit, es per esguardament del durament major qui es en temps e en moviment, que no es en los conposts elementats corrompables. On, per assò cové de necessitat que temps e moviment ajen comensament; cor si eren sens comensament, seguirsia que eternitat,[4] temps moviment, primer derrer,[5] comensament e fi, fossen ensems senblants coses ab eternitat; e assò es inpossíbol, con sia cosa que eternitat sia desemblant ab primer e derrer e ab[6] comensament e fi quis senblen es covenen ab temps e ab moviment.

3. Si eternitat es be senblant ab temps e ab moviment, qui son bens senblants ab primer e derrer, qui[7] son bens senblants ab comensament e fi, quant més sens nulla comparació se cové que eternitat aja en sí eternals bens senblants e desenblants en infinida bonea e granea e eternitat &c.! cor si no ho avia, seguirsia que eternitat fos senblant e desenblant ab bens finits[8] e termenats qui son senblants e desenblants daltres bens finits e termenats avent comensament e fi, e que no agués senblants e desenblants bens eternals infinits en bonea granea eternitat e en les altres cambres de la figura, e que aquells bens sien una subirana essencia qui sia bonea subirana infinida en granea &c.; e assò es inposíbol, que eternitat sia sem-

1. M, cor.—2. F, e ab derrer.—3. F, couenen.—4. *Mg, no tradueix aquest mot.*—5. F, e derrer (M, derer).—6. M, [ab].—7. F, e ab derrer e qui.—8. F, ab infinits.

blant e desemblant ab be finit, e que no aja senblants e desenblants bens infinits, con sia cosa que eternitat sia be infinit en cascuna de les cambres de la figura.

XVI

De ànima e de cors

SABUDA cosa es que ànima no envellex; cor si ho faya, seguirsia que les sues .iij. potencies envellissen, les quals no envellexen, ans on més la ànima està en lo cors, qui es ordenat estrument a la ànima, més de objects pren[1] e pus vertaderament la memoria e lenteniment e la volentat los prenen.

1. [2] On, con sia veritat que ànima no envellesca e quel cors envellesca per lenvelliment de sos .v. particulars e de sos membres, seria veritat que lo cors fos jusà be e que lànima, qui no envellex, fos subiran be? No es ver: cor jassia so que ànima se covenga ab eternitat en quant eternitat ni ànima no envellexen, per tot assò ànima nos covè de tot en tot ab eternitat, per so cor en ànima es innorancia e pecat quis covenen ab defalliment e ab comensament e fi,[3] ab lo qual defalliment e comensament e fi, eternitat se descové: per la qual inconveniencia ànima es demostrable que es creada e que no es subiran be; cor si era increada e era subiran be, en totes coses se covènria ab eternitat.

3. Seria ver que lànima, aprés la mort del cors, no fos res? No es ver: cor en so que lànima ha pus nobla natura quel cors e es daltra natura quel cors, es demostrat[4]

1. F, prenen.—2. M, F, *sense calderò.*—3. F, ab comensament e defalliment e fi.—4. F, demostrable.

quel pus noble no pot perir en lo destruiment del menys noble; cor si ho faya, no seria pus noble ni seria daltra natura. On, enaxí con lo foc qui es en lo conpost, no perex ni priva de esser, si be lo conpost esdevé en privació, e assò per so cor la ordial materia desija conservació daquell en altre conpost desijat per lo foc, enaxí lànima qui es[1] més quel cors e qui nos pot sadollar en lo cors, cové esser conservada aprés la privació del cors; cor si no ho era, no seria de tan nobla ni de pus nobla natura quel cors, la materia del qual es conservada en altre cors.[2]

4. Seria ver que enaxí con los elements, quis desolven en lo cors corrompable, per generació se muden en altre cors, que enaxí, lànima con es partida del cors se mudàs[3] en altre cors? No es ver: cor so per que los elements se muden de .j. cors en altre, es per so que atroben la pura simplicitat que cascú element encerca, la qual no atroben en negú conpost: mas cor la ànima no desija simple corporal, no desija esser en altre cors aprés que es ixida del cors on era, ni no desija a[4] esser en altre cors per esser conpliment daquell, pus sia cosa que ella no pusca aver conpliment a sí matexa en negú cors; e si desijava a esser en .j. cors e puys en altre per esser conpliment e forma daquell, desijaria acabament e conpliment daltre e no de sí matexa, qui ha defalliment dementre que es en cors; e assò es inpossíbol, que la ànima avent defalliment en sí matexa, encerc conpliment daltre e no de sí matexa.

5. Seria la ànima, aprés la mort del home, retornada a altra ànima que fos enaxí universal a totes ànimes con es la ordial materia a tots sos particulars, la materia dels quals retorna a ella aprés la mort? No es ver: cor sotspo-

1. *M*, quis.—2. *M*, *(al marge)* F, *afegeixen:* per tal que la fi conserve la especia per la qual conseruacio la inmortalitat de la anima es demostrable per so que sia en ela la subirana caritat e iusticia demostrable: *Mg, accepta l'afegit.*—3. F, enaxi *(manca* que) com lanima... ques mudas.—4. F, *manca* a.

sat que lànima universal fos en esser, per tot so negú de sos particulars no volria tornar a ella; cor pus acabada seria cascuna ànima en sí matexa que en la materia, axí con cascú particular de la ordial materia es[1] pus noble en lo conpost que en la materia; e per so cor la ordial materia no li pot donar en sí matexa[2] lo conpliment ni lacostament[3] de esser, lo qual lo particular avia en lo conpost esdevengut en privació, per assò encontinent quel particular es per corropció desolvent[4] en alcú conpost, se conpon en altre. On, si lànima universal no podia dar[5] lo conpliment a lànima particular en sí matexa e lànima particular amava més esser en la universal que en sí matexa, amaria esser defalliment,[6] e seria de pus noble condició lo cors que la ànima, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que nos cové ab esser[7] ànima universal.

XVII

De operació miraculosa e de operació natural.[8]

MANIFESTA cosa es que operació natural es conposta de .ij.es especies, les quals son generació e corropció, sens les quals no puria uzar dels conposts sobjects a sa operació.[9] On, con so qui es subiran be se covenga de necessitat a esser eternal be sens comensament e fi, e con

1. F, qui es.—2. M, en si matexa donar *corr.*—3. *Mg, constantiam.*—4. *Mg, dissolutum.*—5. F, donar.—6. *Mg, in defectu.*—7. F, coue esser.—8. F, operassio uniuersal.—9. *Mg, sua operatione in compositis subjectis.*

generació natural se covenga ab comensament, e corropció se covenga ab fi, per assò es la operació de natura demostrable que no es subiran be, cor si ho era, nos covenria sa operació ab comensament e fi.

2. Si tu dius que natura es eternal e que[1] es subiran be, mas que sa operació ha comensament e fi, la qual operació dius que es jusan be, doncs ja afermes que subiran be sia eternal sens que no fassa[2] en sí matex ni en altre, e assò no es ver: cor enaxí con subiran be se cové ab eternitat, sens la qual nos covenria a esser subiran be per so con auria comensament e fi si ab eternitat nos convenia, enaxí subiran be sens que no obràs de be nos covenria a esser subiran be; e cor natura no obra de subirà ús eternal, segons que tu dius, per assò significlues e demostres per tes paraules que natura no es subiran be.

3. Veritat es que enaxí con lo foc es pus noble que negú dels altres elements, enaxí li[3] cové pus nobla operació; cor sens pus nobla operació no puria esser pus noble. On, si al[4] foc, per so cor es pus noble element, cové pus nobla operació, e sensualment sentim e entellectualment entenem que lo foc ha aquella operació que li cové, doncs de necessitat se cové que so qui es subiran be aja pus nobla operació que natura e que aja so que li cové. On, con natura aytantost con fo ac sa operació e usà de sí matexa en altre naturat,[5] so es lo conpost natural, doncs de necessitat se cové que so qui es subiran be eternalment sia obrant de sí matex en altre be eternat infinitat[6] acabat &c.; e si assò no fos enaxí, seguiras que la natura fos de pus nobla operació quel subiran be; e assò es inpossíbol.

4. Manifesta cosa es que natura per manera de corropció dona, objects[7] als .v. particulars, alcuns accidents qui no son en lo sobject, mas los particulars son objects, e natura corrompuda e malauta en los particulars es sobjecta a

1. M, [que].—2. *Mg. operetur.*—3. F, *manca* li.—4. M, con *(tatxat)* si al: F, si lo.—5. F, e naturat.—6. *Mg. infinitato.*—7. *Mg. pro objecto.*

aquells accidents, axí con al carcanyell[1] malaute, qui sent amargor con gusta la poma dolsa o la mel. On, laccident damargor no es en la poma ni en la mel, cor siu era no seria la poma ni la mel dolsa: doncs, aquella amargor es accident a la qual es sobjecta la malautia del carcanyell desviat[2] de son ús e de son ufici, lo qual li es donat per generació[3] e per bona dispusició, per so que senta dolsor en les coses dolses e amargor en les coses amargoses. On, si natura ha aquest poder qui fa esser accidents sens que no son en la poma ni en la mel e son objects als particulars, el sobject daquells es corropció e malautia quis cové ab privació e ab no esser, e[4] la poma ni la mel no demostren lur dolsor al gustus, bes seguex que so qui es subiran be per operació miraculosa do als .v.[5] particulars accidents per objects, sens[6] que no sien en la essencia de la cosa ni no ajen null sobject, ni la substancia no do per objects sos accidents ni ses qualitats als particulars; e si assò no era enaxí, seguirsia que natura agués pus nobla operació e major poder quel subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que natura fos subiran be.

5. Con sia demostrat que so qui es subiran be cové esser demostrable per pus nobla operació que cella de natura, per tal que sia vist pus noble que natura, cové de necessitat que enaxí con natura dona al carcanyell sà, per object, la dolsor qui es en la poma e en la mel, e lamargor qui es en lo fel el vinagre, que enaxí aquella cosa qui es subiran be aja altra operació pus nobla que natura, e do per object als .v. particulars, la sanitat dels membres del home qui era contret[7] e del home resuscitat qui es viu. On, si so qui es subiran be no usàs daytal operació en lo be jusà, no fóra demostrable sí matex esser subirà be: doncs, aquell be qui fa los miracles damunt dits

1. *Mg, in gutture.*—2. F, desuiat: M, desigant: *Mg, quod appetit.*—3. F, *afig:* de son officr *(repetit).*—4. F, *manca* e.—5. M, F, v. seyns: *Mg, quinque sensibus.*—6. M, sens *corregit.*—7. *Mg, paraliticus.*

e qui cové quels fassa per demostrar sí matex esser subiran be, cové de necessitat que sia subiran be.

XVIII

De sinonima[1]

SABUT es que enaxí con la lugor del sol se cové ab tot so qui dell reeb lugor, que enaxí ab so qui es subiran be se cové tot so qui dell reeb be. On, con sia necessaria cosa que so qui es subiran be sia eternal, si era cosa que subiran be e eternitat se convenguessen segons que la luu del sol se cové ab la menor luu que enlumina e lo major be se cové ab lo menor be que acaba, seguirsia que so qui es subiran be no fos de sí matex eternal, ni so qui es eternal no fos de sí matex be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que subiran be e eternitat son una cosa matexa.

2. Si tu dius que lo mon es eternal, dius que los seus[2] particulars incorrompables son eternals, so es lo sol e la luna e les esteles e los elements e les especies, e per assò[3] que dius afermes que null dels particulars damunt dits no es pus noble que altre; cor si[4] egualment son eternals, e subiran be e eternitat covenen[5] esser una cosa matexa, segons que damunt es provat, conclous que null[6] be no es subirà a altre, e assò no es ver; cor pus nobla e major es la lugor del sol que de la luna, e pus nobla e major es la calor del foc que del aer, e pus nobla es la humana especia que no es la[7] especia del pomer ni del

1. *Mg. synonimia.*—2. M, sens.—3. F, so.—4. F, e si.—5. M, se *tat-xat* couenen (se couenen a?).—6. F, tu enclous que negu.—7. F, que la.

cavall. On, con assò sia enaxí, de necessitat se covè que eternitat sia una cosa e altra cosa sia so qui no es subiran be; cor si eternitat e so qui no[1] es subiran be eren una cosa matexa, seguirsia que so qui es subiran be e eternitat no fossen una cosa matexa: e assò es inpossíbol, que eternitat se descovenga a esser una cosa matexa ab so qui es subiran be e ques covenga a esser una cosa matexa ab so qui no es subiran be. On, con assò sia inpossíbol, doncs per esta inpossibilitat es demostrable lo comensament qui es en so qui no es subiran be, e es demostrable la eternitat qui es en subiran be.

3. Si tu dius que eternitat es qualitat inseparable del mon e dels particulars damunt dits, doncs ja dius que qualitat es accident no estant per sí mas per altre; e si assò es[2] enaxí, es qualitat subiran be e juzà ensems: subirà[3] es en quant es eternal e[4] juzà en quant es estant per altre e no per sí matexa; e assò es inpossíbol, que eternitat sia subiran be e juzà ensems: per la qual inpossibilitat es demostrable que lo be subirà eternal, es be essencial substancial, per sí matex estant, eternejant .j. eternal infinit en bonea &c. altre eternal infinit en bonea[5] &c.

4. Enaxí con lo foc no pot escalfar sí matex, mas altre, per so cor calor es en ell qualitat e no es substancia, enaxí lo mon ni negú de sos particulars no pogra eternejar sí matex si eternalitat[6] fos qualitat e no substancia del mon e de sos particulars; e enaxí con lo foc escalfa altre e no sí matex, enaxí lo mon eternejara altre mon e no sí matex ni sos particulars, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la qualitat eternal substancial qui es subiran be, en lo qual .j. eternal eterneja altre eternal infinit en bonea &c., sens lo qual eternejament no puria esser eternitat subiran be ni esser[7] sens comensament e fi.

1. M, [no].—2. F, no es.—3. F, subira be (M, [be]).—4. F, *manca* e.—5. *Mg, in bonitate magnitudine &c.*—6. *Mg, æternitas.*—7. F, ex.

XVIIII

De accident

MANIFEST es que dues especies son daccident inseparable: la una es con en la tesòrica par possíbol so qui en la pràtica es inpossíbol,[1] axí con a lome a qui es viarès[2] que lo corp negre pusca esser blanc, e assò li es viarès per so cor alcú cors negre ha vist o entès enblanquit, e que lo firmament pusca esser eternal per so cor es incorrompable: lautra especia es con en la thesòrica e en la pràctica es demostrable egualment so qui es inpossíbol, axí con a lome a qui es demostrat en la tesòrica e en la pràtica que inpossíbol cosa es que en. iiij. no aja .ij. ni que tot no sia més que sa part.

2. So per que aquestes .ij.es especies son diverses, es per so cor lenteniment en la primera especia no es purament desnuat de la ymagenativa[3] ni de la fantasia, e per assò son entendre no ha acabada forma adoncs con hom en la thesòrica cogita que sia possíbol en la pràtica so qui hi es[4] inpossíbol: mas de la segona especia no es enaxí; cor tant ses denuat e lunyat lenteniment de la fantasia e tant es pujat a ensús, que per assò entén en la thesòrica esser inpossíbol so qui es inpossíbol[5] en la pràtica. On, con assò sia enaxí, per assò nos volem encercar lo subiran be qui es demostrable per les .ij.es especies damunt dites.

3. Sabut es que enaxí con la ymagenativa e la fantasia, en la comunitat dels .v. senys particulars, donen e presenten al enteniment per so que entena, enaxí li tollen

1. M, F, [in]possibol.—2. F, uijares *(usual)*.—3. F, himaginatiua *(usual)*.—4. F, qui es (M, i es).—5. F, possibol.

per la primera especia daccident damunt dita per so que lenclinen a innorancia, la qual ha con hom se cuida que sia possíbol so qui es inpossíbol o que sia inpossíbol so qui es possíbol. On, si tu dius que lo mon e temps e moviment e lo firmament e les especies e los altres particulars del mon, son coses eternals per so cor no son corrompables[1] ni alterables, afermes per la primera especia e negues per la segona; cor per so cor tu cogites que eternitat se cové ab coses incorrompables e no ab corrompables, ymagenes fantasticament que tot incorrompable sia eternal, e innores so que entens con cogites per la segona especia que eternitat no tan solament se cové ab incorrompable, que enans ho fa ab acabada bonea infinida en granea e en poder e en les altres cambres de la figura, la qual conveniencia no an lo mon ni sos particulars ab aquelles cambres de la figura, jassia so que sien incorrompables, la qual incorrompció lur es donada del subiran be incorrompable quis cové ab totes les cambres de la figura, a demostrar que enaxí con ell es incorrompable, dona bens qui son incorrompables, sens los quals bens incorrompables no fóra demostrable sa essencia esser incorrompable.

4. Enaxí con per la primera especia en la thesòrica te par possíbol quel corp pusca esser blanc, e aquesta possibilitat no es vera en la pràtica, per so cor lo corp se cové ab negror e descovés ab blancor, enaxí, per so cor no saps entendre ni uzar de enteniment nil sabs lunyar de la fantasia ni de la ymagenativa, tes semblant que eternitat e incorropció ajen conpliment a esser subiran be, e innores la inpossibilitat de la pràtica la qual es per so cor sens infinida bonea e granea e les altres cambres de la figura, eternitat e incorropció no purien esser subiran be, lo qual subiran be entens en la thesòrica e en la pràtica, adoncs con entens que[2] eternitat e incorropció se

1. F, incorrompables. — 2. F, com.

covenen ab infinida bonea e granea e ab les altres cambres de la figura.

5. Con sia custuma de error e de desviament de veritat la primera especia e sia aquella via per la qual son passats los filosofs[1] qui an afermat quel mon es eternal, e con la segona especia sia via lugorosa per la qual van aquells qui de necessitat conexen lo mon esser creat e esser alcuna cosa qui es subiran be, doncs si tu vols encercar ni atrobar la subirana bonea, jassia que primerament te covenga a passar[2] per la primera especia en quant de la ymagenativa e de la fantasia puges al entendre, guardat no taturs en la primera especia, e passa e puja con enans pusques a la segona en la qual se fa demostració necessaria; cor tot so qui sia demostració necessaria, cové que sia egualment significat en la thesòrica e en la pràctica esser possíbol o inpossíbol.

XX

De resurrecció

SENSUALMENT sentim e entellectualment entenem que molts homens[3] justs passen desta present vida qui no son en est mon guaardonats del be que fan, e molts homens peccadors passen desta vida qui[4] no ic son punits dels mals que fan. On, si es cosa que subiran be sia nulla cosa, cové de necessitat que eternalment sia just; cor si no ho era,[5] seguirsia que subiran be se descovengués, per defalliment de justicia, aytan fortment ab eternitat con

1. F, philòsops.—2. F, se couenga passar.—3. M, omens.—4. M que.—5. F, sia eternalment iust. Cor si no era.

eternitat, per acabament, ab comensament e fi; e assò es inpossíbol que eternitat e subiran be se descovenguen; cor si ho fayen, seguirsia que eternitat nos descovengués ab comensament e fi, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que subiran be es just eternalment; cor si no ho era, seguirsenien les inconveniencies damunt dites.

2. Certa cosa es que eternitat en sí matexa nos cové ab durament qui sia sens comensament e que aja fi, ni ab durament que aja comensament e no aja fi, ni ab durament que aja comensament e fi; cor si ab neguna destes coses se covenia, no seria so que es e seria so que es: e assò es inpossíbol que eternitat sia e no sia.

3. Certa cosa es que eternitat, en altra cosa qui no sia eternal, se cové molt mills ab durament qui [1] aja comensament e no aja fi, que no fa ab durament qui aja comensament e fi; cor major influencia es de be lo durament qui ha comensament e no ha fi, que no es lo durament qui ha comensament e fi: doncs, lo be quis cové mills ab eternitat es demostrable esser en major e en acabament, e lo be quis cové menys ab eternitat [2] es demostrable en menor e en defalliment: e si assò no era enaxí, seguirsia que so qui es més e pus noble se descovengués ab major e ab esser e ab acabament, e so qui es menys e menys noble se descovengués ab menor e ab defalliment, [3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable resurrecció qui serà be sens fi, durant, per la influencia del durament qui es eternal, sens comensament e fi, la qual eternitat jutjarà lo durament comensat sens tota fi, per tal que aquell aja conexensa perdurablement de la eternitat qui es subiran be.

4. De necessitat se cové que enaxí con subiran be cové esser demostrable per coses incorrompables avents

1. M, [que].—2. M, [ab eternitat].—3. *Mg, cum minoritate privatione et defectu.*

comensament e no avent fi, segons que en lo .xix. capítol es dit, covè esser demostrable per guaardó e per puniment qui sia comensat e no aja fi;[1] e si assò no era enaxí, seguirsia que pus nobla cosa fos eternitat en so qui es subiran be, que justicia, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que eternitat fos subiran be e justicia jusà, e assò es inpossíbol, segons que damunt es provat: on, es demostrat que eternitat no seria digna de esser subiran be si fallia de justicia.

XXI

Del primer comensament

Certa cosa es que comensament de be es be; cor si no ho era,[2] seguirsia que so qui es comensament de mal de colpa no fos mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que so qui es comensament de be es be. On, nos per assò encercam subiran comensament, qui es subiran be.[3]

2. Considerat es que materia e forma e privació son comensaments dels conposts elementats, e les .iiij. causes son comensaments de les formes artificials. On, con les formes naturals sien pus nobles que les artificials e les artificials ajen comensament de faedor qui es primer a les formes, axí con lo fuster qui es ans que la nau, de necessitat se covè que los .iij. comensaments naturals damunt dits ajen faedor e comensador qui sia primer a les formes naturals; cor si no ho avien,[4] seguirsia que les formes ar-

1. M. comensament e *subpuntejat i posteriorment taixat* fi. — 2. F, si no era. — 3. F, on per asso nos... qui es be subira. — 4. M, auian.

tificials fossen pus nobles que les naturals, cor aurien comensador primer e uzant de intelligencia e de rahó, e les formes naturals no aurien primer als .iij. comensaments ni no serien comensades[1] de comensament qui uzàs de entelligencia ni de rahó ni de libertat, e serien menys nobles que les artificials; e assò es inpossíbol, con sia cosa que les formes artificials sien per cors de natura retornant a les naturals, e les naturals no retornen naturalment a les artificials: per lo qual retornament es demostrat que les formes naturals son pus nobles que les artificials: per la qual demostració es demostrat que los .iij. comensaments naturals an primer comensador qui ha entelligencia e qui fa e comensa so ques vol francament e saviament, e ordona[2] tot so ques vol, e aquest aytal es aquell primer comensament que nos encercam.

3. Si tu dius que la materia ordial es lo primer el subiran comensament a les especies e a los individuus daquelles, no es ver: cor pus nobla cosa es la causa final que la especia, e si no ho era,[3] la forma nos mouria de la materia a la causa final e mourias[4] de la causa final a la materia, e assò es inpossíbol per manera de generació; mas per manera de corropció quis descové a esser subirà comensament, la forma corrompent se mou de la causa final a la materia, per entenció que per manera de generació se moua altra vegada de la materia a altra final rahó en altre compost.

4. Si tu dius que la forma es subiran comensament, no es ver: cor major nobilitat ha so a ques mou, so es la causa final, e so qui es pus[5] noble covè esser subirà a so qui es menys noble; e majorment la rahó per que forma natural no pot esser subirà comensament, es per so cor se covè ab potencia e ab privació, quis descovenen ab

1. M, comensametdes *corr.* comensades.—2. *Mg, et sapienter* (F, saviament) *ordinat* (M, hordenada ?).—3. F, no era.—4. F, mourics.—4. M, [pus].

eternitat, sens la qual no pot esser nulla cosa subirà comensament.

5. Si tu dius que privació es subirà comensament per so cor sens privació nulla forma natural no puria reebre comensament, no es ver: cor privació no es res, e en lo comensament del conpost no ha null ufici, cor si hó avia, alcuna cosa seria, e so qui no[1] es nulla cosa en sí matexa ni en altre,[2] no pot esser subirana a so[3] qui es en sí matexa e en altre.

6. Si tu dius que la causa final[4] natural es subirà comensament per só cor mou a sí matexa la forma e la forma se mou a ella, no es ver: cor la causa final natural[5] ni artificial nos cové ab eternitat per so cor[6] no es conpliment a la forma qui retorna a la materia per corropció, per la qual esdevé en privació; cor si conpliment era daquella sens null defalliment, seria actualment eternal: e assò es inpossíbol segons cors natural.

7. Si tu dius que lo maestre qui es comensament de la forma artificial es primer comensament, no es ver: cor ans[7] fo la materia del maestre quel maestre, e la forma del maestre fo enans potencialment quel maestre, e enans fo la materia de la nau quel maestre, e enans fo en la materia en potencia la forma de la nau que la forma del maestre en actu; e cor al primer subirà comensament se cové que sia enans per totes maneres quel comensat, per assò es inpossíbol que home pusca esser primer ni subiran comensament.

8. Si tu dius que ànima es primer e subiran comensament, no es ver: cor innorancia e peccat son potencialment en ànima, e ànima se mou a major de sí matexa desijant son compliment, lo[8] qual no ha ni atroba en esta present vida; e nulla cosa qui no aja conpliment e en qui

1. F, [no].—2. F, altra *(forma repetida a la linia següent).*—3. M, F, asso.—4. M, [final].—5. M, [natural].—6. *Mg. quia eternitas.*—7. F, abans.—8. M, la.

sia defalliment potencialment, no pot esser subirana ni primera a tots comensaments.

9. Si tu dius que no es .j. comensament subirà ni primer a tots comensaments, mas que son molts comensaments, no es ver: cor enaxí con los particulars ensems son lo mon qui es .j., enaxí cové de necessitat que sia .j. comensament qui sia comensament de tots comensaments.

10. E si tu dius que lo mon es subirà e primer comensament a alcú o a alcuns[1] de sos particulars, no es ver: cor lo mon no fo ans que sos particulars, ni subiran comensament nos cové que tan solament sia comensament de .j. o dalcuns comensaments, enans cové que sia comensament de tots comensaments; cor si de tots no era comensament, nos covenria ab eternitat quis cové a[2] esser abans que totes les coses qui an comensament. On, con lo mon no pusca esser enans ni major que tots sos particulars, per assò lo mon no abasta a esser subirà ni primer comensament.

11. Si tu dius que lo mon es eternal e que la eternitat del mon es primer e subirà comensament a tots comensaments, no es ver: cor enaxí con eternitat se descové a aver comensament, enaxí se descové a esser qualitat de nulla substancia qui aja quantitat finida, la qual quantitat finida ha comensament de .j. terme tro a altre;[3] e enaxí con eternitat per natura de acabament e de infinitat se descové a aver comensament, enaxí se cové a esser primer e subiran comensament del mon e de sos particulars e de tot so qui ha quantitat[4] finida. E si assò no era enaxí, seguirsia que eternitat se covengués ab quantitat finida e ques descovengués ab granea infinida en bonea e en poder e en les altres diccions de la figura; e assò es inpossíbol, la qual[5] inpossibilitat es demostrable per durament infinit eternal e per la quantitat finida dintre la qual lo

1. F, o alcuns. —2. M, [a]. —3. F, en altre. —4. F, cantitat. —5. F, per la qual.

mon e sos particulars son termenats: per la qual demostració es demostrable lo primer comensament qui es subiran be e es comensament de tots comensaments.[1]

XXII

De alteració

MANIFEST es que alteració es en los individuus de les especies, mas no es en les especies, e assò es per so cor los elements no han operació sens alteració de so que conponen; cor sens alteració no purien uzar de lurs proprietats ni purien conpondre los conposts elementats. On, con assò sia enaxí, per assò nos volem encercar la subirana bonea ab alteració.

2. De necessitat se cové que major concordansa e major semblant de[2] natura sia en so on les preposicions se convertexen, que no es en so on nos convertexen; axí con qui diu que tot animal es mouable, mas tot mouable no es animal, cor si ho era, la planta e lo firmament serien animal; e tota cosa qui sia alterable ha comensament e fi, e tot so qui ha comensament e fi es alterable: doncs major conveniencia e senblansa ha enfre alteració e comensament e fi, que no ha enfre animal e moviment; cor si no ho havia, seguirsia que tot moviment se convertís en animal, e assò es inpossíbol.

3. Si tu negues que Deus no es res, ni no es altre mon mas aquest en que est, afermes que los elements e lurs proprietats e lur ús son eternals. On, de la tua nega-

1. F, de totz comensament de totz comensamens.—2. M, [de].

ció e afermació se forma conclusió qui diu que eternitat egualment se covè ab inalterable e ab alterable; cor si lo foc es eternal e lo foc ha natura e proprietat que sens null cessament[1] tota ora escalfa e tot so que escalfa altereja, cor sens alteració de so que escalfa no puria escalfar, de necessitat se covè que si lo foc es eternal, que alteració sia eternal. On, con eternitat sia sens comensament e fi, e alteració no seria[2] sens comensament e fi, per assò es demostrat que enaxí con tot animal seria destruit si era destruit[3] tot moviment, e no seria destruit tot moviment en lo destruiment de tot animal, enaxí si era destruida eternitat, seguirsia que fos destruida tota alteració,[4] e si era destruida tota alteració, per tot so nos seguex que fos destruida eternitat. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable que eternitat e alteració nos covenen, per la qual inconveniencia tes demostrat que alteració no es eternal; e si alteració no es eternal, nil foc nils altres elements no son eternals, cor sens usament de lurs qualitats, no purien usar de esser;[5] e si los elements no son eternals, seguexse que lo firmament nils corses celestials no son eternals, cor sens que los elements e lurs conposts no fossen, no aurien en que usassen los signes ni les plantes, sens lo qual ús no purien uzar de esser.[6]

4. Si tu dius que eternitat e alteració se covenen per mijà, so es per lo foc, e[7] los altres elements, qui es enalterable e qui ha calor inalterable,[8] e per aquesta conveniencia afermes que alteració, quis covè ab la operació[9] del foc, se covenga ab eternitat, doncs tu not guardes del engan quet fa la primera especia daccident, de la qual te mana guardar en lo .xix. capítol,[10] ni tu no menbres la segona

1 M, sesament.—2. *Mg, non sit.*—3. F, destrouit *(passim).*—4. F, *manca fins a l'altre mot* alteració.—5. *Mg, suo esse.*—6. *Mg, suo esse.*—7. M, e [per].—8. F, qui son inalterables *(manca* e qui ha calor inalterable, *tot tatxat en* M *i corregit*=F): *Mg, qui ignis et suus calor est inalterabilis, et per alia elementa quæ sunt inalterabilia.*—9. F, ab operassio.—10. *Mg, jubeo cavere in ultimo núm. decimi noni capitis.*

especia per la qual es demostrable lengan qui es fet per la primera; cor molt mills se cové, sens tota conparació, que eternitat sia en alcuna cosa qui eternalment eterneg altre infinit en bonea e en granea &c. sens que aquell o aquells que eterneja[1] no sien alterables e sien eguals ab aquell per[2] qui son eternats en infinida bonea e granea &c., que no es enfre eternitat e alteració, jassia que lo foc e sa calor sia inalterable; cor operació de coses infinides inalterables molt mills se cové ab eternitat, qui es infinida inalterable, que no fa operació de coses finides termenades qui alteregen tot so en que fan ni obren. On, con assò sia en axí, doncs so qui mills e de major necessitat se cové, te cové afermar; cor si de necessitat te covenia afermar so qui menys se cové, seguirsia que demostració necessaria no seria nulla cosa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable lo subiran be lo qual nos encercam.

XXIII

De pecat

Con sia cosa que lo subiran be sia tan alt e tan eccellent[3] e tan noble que per tot so qui es sia demostrable, per assò nos volem encercar aquell[4] per la demostració per la qual pecat lo significa e l demostra al humà enteniment.

2. Veritat es que lo pus noble conpost qui sia[5] es home; cor en null conpost no ha tant de be natural con[6] en home, cor en home son les .v. potencies, so es a sa-

1. M, alterega.—2. F, *manca* per.—3. F, excellent.—4. F, aquel ensercar.—5. F, qui sia elementat (M, [elementat]): *Mg, quod est elementatum.*—6. F, cor.

ber, vegetativa sinsitiva ymagenativa racionalitat[1] mutiva, e en vegetable no ha sinsitiva ni ymagenativa ni racionalitat, ni inracional no ha racionalitat; e en home son pus nobles potencies la vegetativa e la sinsitiva e la ymagenativa e la mutiva, que[2] no son en los altres conposts, e assò es per raó cor[3] en home participen aquelles potencies ab la racionalitat, per la qual participació son pus nobles que en altre conpost.

3. Sensualment sentim e entellectualment entenem que no es negú conpost qui senclí[4] a tan vils obres ni a tan desordenades con home; cor null conpost no auciu sí matex, ni ama més altra cosa que aquells qui son de sa especia, ni fa contra so qui li es viarès, ni usa contra natura ab altre; e alcuns homens pecadors aucien sí matexs, e alcuns homens usen ab fembres e ab homens contra natura, e menten a sient, e amen més diners o[5] altres coses que lur pruxme,[6] e menuguen e beuen més que nols requer natura, e fan molts de pecats per los quals son de pus vils obres que los vegetables ni que los inracionals. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable que alcú be subirà es qui per gracia e per liberalitat de sí matex dona més bens naturals a home que a altre conpost, e per justicia fa los homens pecadors esser pus vils que null altre conpost. On, si fos cosa que subiran be no fos aquell que nos encercam, no fóra qui a home agués donat més que a altre conpost, ni no fóra qui lenclinàs[7] a esser pus vil que altre conpost.

4. Si tu dius que natura, enaxí con dona més al inracional que al vegetable, dona més al racional que al inracional, e quel home de son franc voler senclina als pecats damunt dits, e que per so[8] que dius entenes[9] a negar

1. F, sensitiua e himaginatiua e rationalitat.—2. F, qui.—3. F, com.—4. F, senclin.—5. *Mg, et.*—6. F, pruisme.—7. F, ni fora qui lenclinas per justicia (M, [per justicia]): *Mg, nec esset... per justitiam.*—8. F, senclinas.... e per so.—9. *Mg, intendis* (F, entenés?).

subiran be, doncs ja dius que home per so cor ha franc voler, pot esser de pus vil condició que altre conpost, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que franc voler fos mal e que no fos be, e assò no es ver; cor null home no es[1] qui desam franc voler ni qui sia inclinat a fer pecat per franc voler; mas axí con lome qui no usa be de enteniment con innora ni de son menbrar con ublida, axí lome peccador no usa be de son franc voler con ama vicis e desama vertuts; e cor desamant vertuts e amant vicis fa contra lo subiran be qui es subirana vertut, per[2] assò la subirana vertut lo fa esser pus vil que altre conpost, en la qual viltat nol puria inclinar nulla cosa sino so qui es subiran be, qui per obra de justicia lo fa pus vil que altra cosa, la qual justicia no an los particulars nils universals del mon ni lo mon: doncs, altra cosa cové que sia subiran be qui aja la justicia per la qual home pecador es punit a esser de pus vil condició que altre conpost.

XXIIII

De sustentació

Veritat es que sustentació es be; cor si era mal, seguir sia que los conposts no amassen esser: on, con tots los conposts elementats naturalment desigen lur esser, per assò es demostrat que sustentació sia be, e cor es be, per assò nos encercam ab sustentació lo[3] subiran be.

2. De necessitat se cové que so qui es subiran be sia subirana sustentació de tots los bens jusans; cor si assò no

1. F, no es nul home.—2. F, e per.—3. F, [lo].

era enaxí, seguirsia que subiran be fos sostengut per altre e no per sí matex, e que subirana sustentació no fos en aquell qui es subiran be, e assò es inpossíbol: cor si era possíbol, seguirsia[1] que .j. subiran be fos sostengut per altre e una subirana sustentació per altra, e assò a infinit nombre: e assò es inpossíbol, cor si era possíbol, seguir sia que una eternitat fos sostenguda per altra e .j. be[2] eternal per altre, e assò a infinit nombre; e si ho era, seguirsia que la eternitat jusana fos pus prop de comensament e fi que la subirana: e assò es inpossíbol, que nulla eternitat sia prop de comensament e fi; cor si ho era, seria[3] potencia a comensament e fi, enaxí con la ordial materia qui es potencia als conposts elementats: e assò es inpossíbol, cor si era possíbol, seguirsia que comensament e fi fossen particulars de eternitat e que fossen coses substancials e no accidentals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada una subirana sustentació e .j. subiran be tan solament esser qui sosté totes les jusanes sustentacions e tots los bens jusans.

3. Certa cosa es que home nos pot sostenir per sí matex; cor sens les plantes el metalls e les arts mecàniques no puria viure. On, con home sia sobre en nobilitat a tots los conposts, e home no pot sostenir sí matex menys de menor be de sí matex, e con so qui es subiran be covê esser sostengut per sí matex tan solament, segons que damunt es[4] provat, doncs demostrat es que home no es subiran be.

4. Veritat es que natura no ha nulla especia tan nobla con la humana especia, e la humana especia no es sostenguda per sí matexa, cor la ordial materia la conserva en los individuus daquella e en sí matexa, desijant la conservació daquella. On, con la humana especia no

1. M, *lo que segueix va afegit al marge, de mà distinta i posterior, sembla, fins a l'altre* seguirsia *qui ve.*—2. F, *manca* be.—3. F, seguiria.—4. F, auem (M, *es tatxat* [auem]).

sia conservada per sí matexa, mas per altre, per assò es demostrat que la humana especia no es subiran be.

5. La ordial materia no es sostenguda per sí matexa, cor composta es de sos particulars, so son los elements, e conservada es en los individuus de les especies per los corses celestials; e cor es sostenguda per altre e no per sí matexa, e en altres es conservada, so son los composts, e en sí matexa, per assò es inpossíbol que sia subiran be.

6. Los elements no son sostenguts per sí matexs, cor a pus noble de sí matexs[1] se mouen, so es a la causa final e als conposts individuus de les especies naturals, e conpliment encerquen en aquells en los quals no latroben, e defalliment an en sí metexs per so cor lo conpliment que no an desigen; e cor subirana sustentació e subiran be cové esser sens null defalliment avent tot acabament, per assò es demostrat que los elements no poden esser subiran be.

7. Ánima nos sosté per sí matexa, cor si ho faya, usaria de ses potencies sens ajuda del cors, e si era ans quel cors es sustenia per sí matexa, no senclinaria a esser en lo cors, en lo qual no pot usar sens lo cors de ses potencies, e en lo qual es potencialment en ella innorancia e pecat; e si lànima sostenia sí matexa aprés la mort del cors e era subirana sustentació,[2] seguirsia que subirana sustentació fos de pus nobla condició en .j temps que en altre, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol e ànima era subirana sustentació, covenria que fos eternal, cor sens eternitat no puria esser subirana sustentació; e si era eternal, seguirsia que eternitat fos pus nobla en .j. temps que en altre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que ànima no es subirana sustentació ni subiran be.

8. Lo firmament, ni sos particulars, nos sosté per sí matex, cor sens lo moviment no seria sostengut: cor en

1. M, matex.—2. F, *salta a l'altre mot sustentació.*

axí con la ordial materia, qui[1] no seria sostenguda sens que no fos potencia a les formes alterables, enaxí lo firmament e[2] sos particulars no serien sostenguts sens que no fossen potencia a moviment.

9. Moviment no pot esser sostengut per sí matex, cor accident es, e sustentació se cové molt mills a[3] substancia que a accident; e per assò es demostrat que null accident no pot esser subiran be.

10. Si tu dius que lo mon ab[4] sos particulars e ab sos universals sosté sí matex, e vols dir que lo mon es subirana sustentació e alcú o alcuns de sos particulars es jusana sustentació, no es ver: cor so qui es subirana sustentació, qui[5] sosté sí matex e tots altres bens, no cové aver particulars qui li sien necessaris a sa[6] sustentació; cor si ho avia seria sostengut per aquells e no menys daquells, axí con lome qui puja per larbre, qui sens ses mans e sos peus no seria sostengut en larbre. On, con al subiran be, qui es subirana sustentació, se cové que lacabament que ha no laja per so que li sia necessari a esser sostengut, ans laja per sa nobilitat matexa sens que no sia occasió de sa sustentació, per assò es demostrable que lo mon, qui ha sos particulars e sos universals necessaris, no pot esser subirana sustentació ni subiran be.

11. Si tu dius que eternitat es qualitat al mon e que lo mon se sosté per sí, per so cor es eternal, no es ver: cor eternitat seria qualitat e lo mon substancia, e la substancia sosté laccident, e seria una cosa eternitat e altra so per que seria sostenguda, e so per que seria sostenguda se covenria ab subiran be e ella[7] ab jusan be; e assò es inpossíbol, que eternitat aja nulla cosa sobre sí subirana: cor enaxí con eternitat nos cové que per menor de sí matexa sia sostenguda, enaxí nos cové que per major de sí matexa sia sostenguda; cor eternitat no ha nulla ne-

---

1. *Mg, manca el relatiu.*—2. F, ni.—3. M, ab.—4. F, ni.—5. F, [qui].—6. F, *manca* sa.—7. F, e ela se couenria.

cessitat daltra cosa ni de sí matexa, cor si ho avia no seria acabada.

12. Con ajam encercada la subirana sustentació en les coses damunt dites, so es en lo mon e en sos particulars, e no ajam trobada[1] aquella en neguna daquelles, e con de necessitat se covenga que subirana sustentació sia alcuna cosa qui sia subiran be, per assò es demostrat que de necessitat se cové que subirana sustentació no sia neguna de les coses damunt dites, e que sia altra cosa qui aja més de acabament que aquelles e que no aja lo defalliment daquelles e que sia infinida essencia en bonea en granea en eternitat e en les altres cambres quis contenen en la figura, sens les quals no puria esser subirana[2] sustentació ni subiran be.

XXV

De quantitat

De necessitat se cové que quantitat sia be; cor si no era be seguirsia quels mijans bens[3] qui son prop als majors bens e luny[4] als menors bens, no fossen majors bens quels mijans bens qui son prop als menors bens e luny[5] als majors bens, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable quantitat esser be, per la qual nos volem encercar lo subiran be.

2. Certa cosa es que quantitat[6] es en .ij.es especies, la una es conposta e lautra es simpla. La quantitat conposta es en .ij.es especies, la una es continua, lautra es discreta:

1. F, atrobada.—2. F, la subirana.—3. M, bes.—4. M, luyns.—5. F, e son luny.—6. F, cantitat *(passim)*.

quantitat continua sà per manera de dismensuracions, axí con linya; quantitat discreta s à per manera de differencia, axí con nombre e loc e temps: quantitat simpla es axí con punt unitat estament.[1]

3. Si tu dius que la quantitat continua qui té de la subirana superficiens del cel enperial tro a laltra vora[2] daquell matex cel, es subirana quantitat, doncs tu dius que la cambra on està lome savi just caritatiu, ha pus nobla quantitat que lome estant en ella, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que la cambra fos pus noble quel home: e assò no es ver.

4. Si tu dius que quantitat discreta es subirana quantitat, no es ver: cor pus nobla cosa es quantitat en home savi just vertuós, que no es en nombre ni en loç ni en temps; cor si no ho era, seguirsia que mellor nombre fos de coses finides qui fos infinit nombre, que nombre finit de coses infinides, e[3] que mellor cosa fos quantitat en .iij. homens vicioses que en .j. vertuós, e mellor cosa seria quantitat en la cambra e en lo temps que en lome savi just qui es en la cambra e en temps: e assò es inpossíbol.

5. Si tu dius que quantitat simpla es subirana quantitat, no es ver: cor molts punts e moltes unitats e molts estaments[4] ha en lo mon, qui es més que alcú o alcuns de sos particulars; cor si no ho era,[5] seguirsia que tot no fos més que sa part, e assò es inpossíbol.

6. Si tu dius que en la ànima qui es pus vertuosa que altra ànima, es subirana quantitat, no es ver: cor jassia que la ànima justa aja pus nobla quantitat que no ha lo cors qui ha continua quantitat de la una superficients subirana tro a laltra, per tot so nos seguex que la ànima, qui es termenada dintre lo cors subirà, sia major per manera de continua quantitat quel subiran cel; e cor assò[6] qui es subiran be se covè que sia major per nobilitat e per gra-

1. *Mg, instans.*—2. *Mg, ad alteram oppositam superficiem.*—3. M, [e].—
4. *Mg, instantia.*—5. F, no era.—6. F, a (M, [a]) asso (a so?).

nea de essencia que nulla quantitat ni que tot so qui ha quantitat, per assò es demostrable que la ànima no ha subirana quantitat.

7. Si tu dius que lo mon en universal ha subirana quantitat e que alcú o alcuns de sos particulars es jusana quantitat, no es ver: cor major cosa es durament en eternitat, que no es tot lo mon ni tots[1] sos particulars; cor eternitat no ha comensament ni fi, e lo mon es termenat ab sos particulars dintre la subirana superficients, la granea de la qual ha comensament e fi.

8. Si tu dius que lo mon es eternal sens comensament e fi durable, e que son durament es subirana quantitat, no es ver: cor enaxí con eternitat se descové a aver comensament e fi, enaxí se descové que sia qualitat[2] de nulla substancia qui sia en quantitat finida ni termenada; e enaxí con color se descové a esser major que la superficients en que es, enaxí lo mon, qui ha quantitat finida, se descové a esser sobject de qualitat[3] infinida; e enaxí con eternitat se descové a esser qualitat de substancia finida, enaxí, e molt mills sens tota conparació, se cové a esser infinida per substancia qui sia infinida en bonea granea[4] poder &c.; e si assò no era enaxí, seguirsia que les coses quis covenen en nobilitat se descovenguessen en esser e ques covenguessen en no esser,[5] e que les coses quis descovenen en nobilitat se covenguessen en esser e ques descovenguessen ab no esser,[6] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la subirana bonea qui es major que nulla de les quantitats[7] damunt dites.

1. F. *manca* tots.—2. F, calitat *(passim)*.—3. M, de qualitat *tot talxat* de qualitat *(repetit)*.—4. F, en granea.—5. *Mg*, *cum esse... cum non esse...* —6. *Mg*, *cum esse... cum non esse...*—7. F, que neguna de les qualitats.

XXVI

De affermació e de negació

VERA[1] cosa es que affermació qui aferma so qui es, es be, e si afferma so qui no es,[2] es mal; e negació qui nega so que no es, es be, e si nega so que es, es mal; e si assò no era enaxí, seguirsia que veritat no fos be ni falsetat no fos mal, e assò es inpossíbol. On, con afermació e negació se pusquen convertir en be o en mal, segons que damunt avem provat, per assò nos volem encercar lo subiran be ab afermació[3] e ab negació.

2. Afermació qui aferma una essencia esser, qui es subiran be infinit en bonea e en granea e en eternitat[4] e en les altres çambres de la figura, se cové ab major esser e ab major nobilitat; e negació qui nega que de so[5] qui es subiran be no defall infinida bonea granea eternitat ni neguna de les altres cambres de la figura, se cové ab major esser e ab major nobilitat. On, con major nobilitat e major granea se covenga mills ab esser que menor, e con la afermativa e la negativa sien majors e pus nobles si son demostrables subiran be infinit en bonea granea &c., que no serien si aquell subiran be no demostraven, per assò se seguex que so per que la affermativa e la negativa[7] son majors e pus nobles, es demostrable, lo qual demostrable es subiran be; cor sil subiran be res no era, no seria qui donàs a la affermativa e a la negativa la nobilitat ni la granea la qual an con prediquen de subiran be.

1. M, Ser[t]a.—2. F, [no] es mal.—3. F, fermacio.—4. F, e granea e eternitat.—5. F, nega dasso.—6. F, uegetatiua *(item més avall)*.

3. Certa cosa es que la afermativa qui aferma so que es, se cové ab aquell esser que aferma e ab major; e la affermativa qui aferma so que no es, se descové ab major e ab esser per negació, e covése ab menor e ab no[1] esser per afermació; e si assò no era enaxí, seguirsia que veritat se covengués ab menor e ab no esser,[2] e falsetat ab esser e ab major, e assò es inpossíbol. On, si era veritat que la afermativa[3] qui aferma subiran be esser aquella cosa qui ha totes les cambres de la figura, afermava so que no fos, e la afermativa qui aferma que alcuna cosa qui defall de les cambres de la figura es subiran be, e era enaxí con ho afermava,[4] seguirsia que veritat e subiran be se covenguessen ab menor e ab defalliment e ab privació, e que falsetat e error se covenguessen ab major e ab esser e ab acabament, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat[5] es demostrable lo subiran be que nos encercam. On, enaxí con lo subiran be es demostrable per les .ij.es afermatives damunt dites, enaxí es demostrable per .ij.es negatives[6] senblants a les .ij.es afermatives damunt dites.

4. Manifest es que eternitat se cové mills ab esser que so qui ha comensament e fi, e per assò es demostrable que eternitat nos cové ab no esser, quis cové ab comensament e fi, ni so qui ha comensament e fi ab eternitat, quis descové ab no esser. On, con la afermació qui aferma subiran be esser aquella cosa en la qual son les cambres de la figura, se covenga ab be de resurrecció e de parays[7] e ab be de gloria dàngels e domens justs qui no aurà fi, e la negació qui nega lo subiran be que la afermativa aferma se descovenga ab be, e cor be e esser e major se covenguen, e mal e no[8] esser e menor se covenguen, per assò es demostrable que so que la afermativa aferma es veritat, e so que la negativa nega[9] es contrari de veritat. E si assò no

1. M, [no].—2. F, ab no esser e ab menor.—3. F, affermacio.—4. F, con afferma.—5. F, imp.° (*passim per* impossibol).—6. F, uegetiues.—7. F, ab be e ab resurreccio de parays.—8. F, [no].—9. F, nega la negatiua.

era enaxí, seguir-sia que be é major se covenguessen ab nó esser, é que mal e menor se covenguessen ab esser, é assó es inpossibol.

5. Si tu dius que afermació qui afermás subirans bens infinits en[1] nombre, e cascú ha[2] les cambres de la figura, fos major e pus nobla que la negació qui nega subirans bens infinits en nombre, no es ver: cor inpossibol cosa es que infinits bens en nombre pusquen esser subiran be la .j. al altre; e si era axí con tu dius, no serien be subirà, negú daquells, a altre be. E si tu dius que cascú daquells es subiran be a senblant segle daquest, e que cascú ha creat son segle, no es ver: cor si ver era, seguir sia que fossen segles infinits, e assò es inpossibol; cor[3] infinit nombre de corses infinits, no aurien los corses loc en que fossen, con sia cosa que tot loc cové esser finit e termenat.[4] E si tu dius que los uns segles fossen en los altres,[5] no es ver: cor .j. cors no cab en .j. loc ab altre cors. E si tu dius que cascú dels subirans bens infinits en nombre son subirans bens als bens daquest mon, no es ver: cor si ver era, seguir sia que cascú home agués infinits senyors e infinits creadors en nombre, e assò es inpossibol: per la qual inpossibilitat[6] es demostrat que la tua afermació no es de tan gran nobilitat con la mia negació, qui conclou que .j. subiran be es qui es subirà a tots los bens daquest mon, e que es infinit en bonea e en granea e en les altres cambres de la figura.

1. M, [en].—2. M, e cascu a *talxat* [ages]: F, e que cascu agues.—3. cor <si era>?: *Mg, quia si infinitus numerus... esset.*—4. *Mg, apart i núm. 7.*—5. *Mg, quod unus mundus esset in altero.*—6. F, imp.°

XXVII

De demostració qui es sobre natura

Enaxí con sensualment de la vertut del vidre e del plom se conpon pus nobla vertut que la vertut que cascú ha per sí matex, e aquella vertut pus nobla es la vertut del mirall,[1] qui es vertut representativa qui representa les coses sensuals objectes a aquella vertut, enaxí[2] de la vertut que la ymagenativa pren en la fantasia de la comunitat dels .v. particulars, e de la vertut que lenteniment ha per sí e per la participació de la memoria e de la volentat, se forma es conpon mirall entellectual en lo qual es demostrable lo subiran be, e per assò nos volem encercar en aquell mirall[3] lo subiran be per demostracions necessaries.

2. Enaxí con de la materia e de la forma se conpon pus noble, so es lo conpost, e aquella nobilitat es en lo conpost per so cor[4] la causa final mou la materia e la forma al conpost, enaxí de so que la ymagenativa offer al enteniment e de so que lenteniment ha de sí matex e de la memoria e de la volentat, se conpon pus nobla vertut que no es la vertut que lenteniment ha per sí ni que la vertut que la imagenativa li ofer; e si assò no era enaxí, seguir sia que la forma e la materia elemental fossen[5] de pus nobla condició en so que conponen pus noble de sí matex,[6] que la ymagenativa ni lenteniment, qui no purien conpondre pus nobla vertut que la lur matexa. On, con sia cosa inpossíbol que la materia ni la forma ajen més ni

1. F, miray.—2. M, ena[xi].—3. F, en aquel mirayl enscercar.—4. F, com.—5. F, la materia e la forma..., fos (M, fose[n]).—6. F, matexes.

tanta vertut que la ymagenativa ni que lenteniment, per assò es demostrable de necessitat[1] que de la ymagenativa e del[2] enteniment se conpon pus nobla vertut[3] que no es la vertut que lenteniment ha per sí ni la vertut que la ymagenativa ha per sí matexa.

3. Manifest es que enaxí con lo cors[4] natural es abastant a conpondre alcuns conposts, axí con les plantes els metalls, enaxí de la ymagenativa e del enteniment se pot conpondre vertut per la qual lenteniment pot pendre per objects[5] so que los particulars donen a la ymagenativa en la fantasia e so que lenteniment pren per object en so qui pertany[6] a ànima e a ses operacions: mas axí con natura, qui no pot per sí tan solament conpondre animal racional, e assò per so cor en animal[7] ha més que natura no aporta al cors del racional, so es ànima,[8] enaxí de la vertut tan solament del enteniment ni de la vertut que la ymagenativa li aporta dels particulars, nos pot conpondre operació ni vertut per la qual lenteniment pusca pendre per object, per demostracions necessaries, lo subiran be qui es sobre sa natura[9] e sobre la natura sensual; cor si ho faya, seguirsia que lo subiran be no fos més a ensús que la vertut entellectiva ni que la sinsitiva, e assò es inpossíbol, cor si era possíbol, no seria subiran be: mas en axí con cors e ànima abasten a conpondre racional, axí parle, en axí enteniment e ymagenació, ab lobject eternal infinit en bonea e[10] granea que lenteniment pren, abasten a conpondre pus nobla vertut que no es aquella que lenteniment ha per sí ni la ymagenativa li aporta; e aquella pus nobla vertut es lo mirall en lo[11] qual lo subiran be es demostrable, e aquell mirall es de .iij. coses, les quals son la vertut del object eternal infinit &c. e la vertut del en-

1. M, de necessitat *tot tatxat:* F, *Mg, manca.*—2. F, [de]... [de]l.—3. M, *(afegit)* F, a entendre: *Mg, ad intelligendum.*—4. *Mg, cursus.*—5. *Mg, pro objecto.*—6. F, apertany.—7. F, animal racional: *Mg,*=F.—8. M,[la] anima: F, lanima.—9. M, sobre natura.—10. M, en.—11. F, la.

teniment, e[1] de les altres potencies ab ells participants,[2] e de la ymagenativa ab la vertut de les altres coses sensuals quis pertanyen a sa participació.

4. Si fos cosa que aquella cosa que nos apelam subiran be no fos res, seguiras que alcuna altra cosa fos subiran be; cor de necessitat se cové que si jusan be es, que sia subiran be: e que jusà be sia alcuna cosa, sensualment ho sentim e entellectualment ho entenem en so que veem e entenem que los uns bens son majors e pus nobles que ls altres. On, si aquell be que nos deim que es eternal infinit en bonea, res[3] no era, covengra de necessitat que so qui fóra lo subiran be fos lo conpost de la operació entellectiva e de la ymagenativa; cor la ymagenativa ve ab los bens particulars al enteniment en la fantasia, e lenteniment reeb[4] aquells e usa de sí matex, e del remenbrament e de la volentat crex son entendre on pus lobject es menbrat e amat, e de tot assò fas una[5] operació pus nobla que lenteniment ni la ymagenativa, segons que damunt es dit. On, si fos aquesta operació subiran be, seguiras que subiran be fos conpost de menys noble be e que ell fos lo pus noble be; e si ho fos, fóra ocasionat a esser pus noble per bens menys nobles; e assò es inpossíbol, que so qui es subiran be sia occasionat a esser pus noble[6] per bens menys nobles: cor enaxí con a eternitat se cové que no sia occasionada per altre durament menys noble que sí matexa, cor si ho era seria occasionada a esser eternal per durament[7] avent comensament e fi qui es menys noble que durament eternal, enaxí so qui es subiran be no cové que sia ocasionat ni per major ni per menor de sí matex, mas que[8] per sí sia subiran be, cor en altra manera nos covenria ab eternitat, quis cové a esser subiran be, ni eternitat no auria les cambres quis contenen en la figura.

1. F, *manca* e.—2. F, ab el participans.—3. F, re.—4. F, troba.—5. F, fas (*Mg, facit*) [i.ª].—6. F, noble be.—7. M, perdurablement.—8. F, qui.

5. On, con la vertut quis conpon del enteniment e de la ymagenativa fos subiran be si Deus res no fos, e aquella[1] conpusició no abast a esser subiran be, segons que damunt avem dit, e alcuna cosa cové esser[2] subiran be, doncs de necessitat se cové que aquella cosa qui es subiran be, sia aquell object que lenteniment pren sobre coses finides, entenent lenteniment en aquell infinida bonea e granea &c.

XXVIII

De entendre e de ymagenar[3]

SABUT es que lo foc escalfa laer: on, en so que laer en sa humididat escalfada reeb calor del foc, cové que la humiditat cresca e muntiplic per lescalfament que reeb, lo qual creximent se fa en lo conpost qui es de la conplecció de la sanc en lanimal, e en lo vegetable qui ha conplecció de calt e de humit. On, si era cosa que laer no cresqués en conpost ni en sí matex per so que reebria del foc, seguirsia que fos senblant al vexell buyt qui no crex si be reeb la licor que hom met en ell, e assò es inpossíbol, que laer en quant es simple sia buyt; e si laer crexía en sí matex e no en conpost per so que reeb del foc, seguir sia que fos en sa simplicitat engenrat per lo foc, axí con la forma del arbre qui es crexent per la generació de la multiplicació de la materia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que laer nils altres elements en quant son simples no crexen per so que los uns reeben dels altres, mas en so ques conponen crexen crexent lo

1. M, e quela.—2. F, esser qui sia (M, [qui sia]).—3. F, e imaginar.

conpost; e si en sí ni en altre nulls[1] dels elements no crexia, seguirsia que la .j. no reebés del altre, e assò es inpossíbol.

2. Enaxí con sensualment laer crex en particular conpost per so que ha de sí matex e per so que reeb del foc, enaxí entellectualment lenteniment crex son entendre per so que ha de sí matex e de les altres potencies de la ànima e per so que li ofer la ymagenativa dels particulars en la fantasia; cor si nou feya, seria de menys nobla vertut que laer, e assò es inpossíbol, con sia cosa que la vertut entellectiva sia molt pus nobla que la sinsitiva. On, con sia veritat que lenteniment multiplica son entendre, segons que damunt es dit, per assò nos, qui som encercadors del subiran be, volem, per entendre e per ymagenar, encercar lo subiran be.

3. Enaxí con los elements no crexen en quant son simples, mas crexen en particulars conposts, enaxí enteniment ni ymaginació, en quant son simples potencies, no crexen, mas crexen en operació en los objects que prenen: cor enaxí con lo foc per so cor[2] se cové ab acció e cor es pus noble que laer quis cové ab passió, ha pus nobla operació en lo conpost que laer, enaxí lenteniment qui[3] es de pus nobla natura que la ymagenació, e[4] ha pus nobla operació en lobject que no ha la ymaginació; e per assò lenteniment se desnua[5] es departex de la ymaginació e puja pus alt entendre que la ymaginativa no pot imagenar; cor si pus alt no pujava, no puria entendre les coses entellectuals que la ymagenativa no pot imagenar, axí con àngel e ànima e fe caritat e les altres vertuts, e devalla entendre tot so que la ymagenativa pot ymagenar, axí con cel e home e les altres coses corporals.

4. Manifest es que la ymaginativa pot ymagenar lo mon esser eternal, e assò pot ymagenar per so cor lo firmament es incorrompable; mas no pot ymagenar eternitat

1. F, ni an altre negu. —2. F, *manca* per so cor. — 3. *Mg, manca el relatiu.* —4. F, *manca aquesta e reforçativa.* — 5. F, desuia.

sino en[1] cosa corporal. On, si era ver que eternitat no fos en altra cosa sino en lo mon e que Deus no fos res, seguir sia que lenteniment no sobre pujàs son entendre sobre limagenament, e si nou feya, no seria pus noble en entendre que la ymaginació en ymagenar, e assò es inpossíbol; cor lenteniment, per so cor es de pus nobla natura que la ymaginativa, segons que damunt es dit, pot entendre eternitat en altra cosa qui no es lo mon, so es en aquell subiran be que nos encercam, e la ymagenació no la pot ymagenar sino en cosa corporal finida en quantitat. On, si de necessitat lenteniment pot pus alt pujar que ymaginació, cové que so en[2] que pot, sia alcuna cosa subirana a assò que la ymaginativa no pot ymagenar; e si no ho era, seguirsia que lenteniment no pogués ni degués pujar sobre la ymagenativa; e si pujava sobre la ymagenativa pendre alcú o alcuns objects que la ymagenativa no pot ymagenar, e que aquells objects res no fossen, doncs lenteniment no entendria, ans innoraria e seria menys noble que la ymagenativa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable[3] lo subiran be esser aquella eternitat que lenteniment pot pus alt entendre, a la qual la ymagenativa no pot pujar ymagenar.

5. Si tu dius que lenteniment vens la ymagenativa en so que entén caritat e les[4] especies, les quals la ymaginativa no pot ymagenar, e que no la vens en eternitat, no es ver: cor enaxí con lenteniment sobre puja[5] la ymagenanativa en caritat e en les especies, qui son coses[6] menys nobles que eternitat, enaxí cové que la vensa e que la sobre pug en so qui es pus a ensús e pus noble que la caritat qui es en home ni que les especies; e si assò no era enaxí, seguiras[7] que la operació del enteniment e de la ymaginativa fos egual en lo pus noble, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lo pus noble, so es eternitat,

1. M, [en].—2. F, [en].—3. F, demostrat.—4. F, e les altres.—5. F, sobre puja e vens.—6. F, qui son coses qui son.—7. F, seguiries.

se covengués aytant ab menys noble, so es ymaginació, con ab pus noble, so es lenteniment; e assò es inpossíbol.

6. Manifesta cosa es al humà enteniment que la ymaginació[1] no pot ymagenar nulla cosa sobre la subirana superficients del subiran cel, e lenteniment entén que part terme corporal covè esser de necessitat alcuna cosa. On, si era ver que Deus no fos res[2] ni sobre la subirana superficients no fos nulla cosa, seguirsia que lenteniment no vensés la ymagenativa part lo terme on la ymaginativa no pot ymagenar; e si lenteniment no entenia e innorava, con cuyda entendre, que part lo subiran terme aja alcuna cosa, seria la ymaginació de pus nobla condició que lenteniment en lo pus alt terme, en quant ymaginaria veritat e lenteniment la innoraria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable lo subiran be esser, qui es so que lenteniment entén part lo subiran terme e es so que la ymaginativa no pot ymagenar part aquell terme.

7. Si fos veritat que part lo subiran estrem[3] corporal no agués nulla cosa, inpossíbol fóra que lenteniment agués vertut per la qual passàs part aquell[4] terme entendre alcuna cosa, cor no agra de qui agués la vertut, cor[5] tota vertut fóra termenada dintre lo subiran terme. On, con lenteniment pas entendre part aquell terme alcuna cosa esser, doncs de necessitat se covè que alcuna cosa hi sia per la qual lenteniment aja vertut e possibilitat de entendre part aquell terme: e aquella cosa es lo subiran be que nos encercam.

8. Si tu dius que lenteniment con entén[6] part lo subiran terme es subiran be, no es ver: cor innora e consent a pecat; e subiran be nos covè a esser qui sia en .j. temps de pus noble estament que en altre ni qui senclin a pecat; cor totes aquestes coses se descovenen ab eternitat quis covè a esser subiran be.

1. *Mg, imaginativa.*—2. F, res no fos.—3. F, estiem.—4. M, [aquel].—5. F, da que... cor dintre.—6. F, dius con lenteniment enten.

XXVIIII

De possibilitat e inpossibilitat

De necessitat se cové que si subiran be es nulla cosa, que sia major possibilitat esser aquell be que null altre be, e que sia major inpossibilitat no esser aquell be que null be altre;[1] cor si assò no era enaxí, inpossibol cosa seria que fos subiran be. On, con nos encerquem lo subiran be, per assò volem aquell encercar ab la major possibilitat e inpossibilitat, la qual major possibilitat e inpossibilitat encercam ab .vj. coses, de les quals son les .iiij. apòsits,[2] so es a saber, esser no esser, acabament defalliment, e les .ij. son[3] major durament e[4] major nobilitat.

2. Veritat es que so qui ha major nobilitat que so qui la ha menor, ha major possibilitat desser, e es major inpossibilitat que no sia que so qui ha menor nobilitat; e assò es per so cor noble se cové ab esser e ab acabament, e no noble se cové ab no esser e ab defalliment. On, con home sia pus noble quel[5] datiler ni laurifany ni la ymage del aur, per so cor es de més coses e de pus nobles conpost,[6] per assò se seguex que major possibilitat es home esser e major inpossibilitat es home no esser, que datiler ni aurifany ni aur; mas cor lo cors del home es pus aparellat a corropció quel datiler ni laurifany ni laur, per assò datiler aurifany aur, an major possibilitat de esser e major

1. F, altre be.—2. M, de les quals son les .iiij. apòsits *tot raspat i la raspadura buida: Mg, no tradueix els mots raspats de M.*—3. M, e les .ij. son, *també raspat i blanc: Mg, tampoc no ho tradueix.*—4. M, e *esborrada.*—5. F, que.—6. M, conposts, *esborrada la s final.*

inpossibilitat de no esser que home, e assò per manera de durabletat; e cor al subiran be se cové que sia pus noble e pus durable que altre be, per assò es demostrable que home ni negú conpost elementat no ha possibilitat de esser subiran be, e que inpossíbol es que so qui es subiran be sia nulla cosa conposta dels elements.

3. Certs som que los elements simples son incorrompables e los conposts daquells son corrompables, los quals conposts son pus nobles quels simples; cor si no ho eren,[1] nos mourien los simples a conpondre aquells ni a cercar en ells lur acabament. On, con sia veritat quels simples sien pus durables els conposts sien pus nobles, per assò es inpossíbol que los uns nils altres sien subiran be; cor si ho eren, covenrias que lo subiran be se covengués ab defalliment de nobilitat o ab defalliment de durament, e si ho faya, seguirsia ques covengués ab no esser, per la conveniencia qui es enfre defalliment e no esser; e assò es inpossíbol, que lo subiran be se covenga ab defalliment ni ab no esser.

4. Veritat es que per manera de durabletat, lo firmament els corses celestials e temps e moviment se covenen mills ab esser que home; mas, cor home[2] usa de rahó e de caritat e de[3] justicia saviea e de les altres vertuts, se cové ab major nobilitat que lo firmament ni los corses celestials ni que temps e moviment. On, si era veritat que lo firmamentn ni los corses celestials ni temps ni moviment fossen subiran be, seguirsia que lo subiran be fos menys noble que home: e assò es inpossíbol.

5. Lo mon en universal es incorrompable, e per assò per manera de durament es major possibilitat lo mon esser e major inpossibilitat lo mon no esser, que home qui es corrompable; mas cor lo mon en universal no usa de rahó e ha particular qui usa de rahó, so es home, per assò son particular ha més[4] de nobilitat quel mon: cor enaxí

1. F, no eren.—2. F, [home].—3. F, *manca* e de.—4. F, sa (sà) a mes.

con la mà el peu, qui no poden usar de rahó, no an tan gran nobilitat con home qui usa de rahó, enaxí, per contrari seny, lo mon ha particular pus noble que sí matex, per so cor no pot en universal uzar de rahó de la qual uza home qui es son particular; e cor home es pus noble quel mon, per assò lo mon no ha possibilitat que sia subiran be; e cor home es corrompable, per assò es inpossíbol que home sia subiran be al mon, qui es incorrompable.

6. Con neguna de les coses damunt dites no aja possibilitat a esser subiran be, e cor subiran be covenga esser alcuna cosa, cor sil subiran be no era,[1] inpossíbol cosa[2] seria que fos lo juzan be, doncs de necessitat se cové que sia alcuna cosa qui sia subiran be, la qual no sia neguna de les coses damunt dites ni nulla cosa quis covenga ab defalliment de durabletat ni ab defalliment de nobilitat.

7. Si fos cosa que subiran be de major nobilitat fos en una essencia e no en altra, e subiran be de major durament fos en una essencia e no en altra, e que so qui seria major nobilitat no fos en la essencia on fos major durabletat, e so qui fos major nobilitat[3] no fos en so qui agués major nobilitat, seguiras de necessitat que la major possibilitat qui fos fóra esser major nobilitat[4] en una essencia on no fos major durabletat, e que major durabletat fos en altra essencia on no fos major nobilitat, e seguiras que .ij. subirans bens fossen cascú en sa essencia separat del autre; e si assò fos enaxí, seguiras que la major inpossibilitat qui fos fóra que[5] en una essencia fossen ensems major durabletat e major nobilitat; e si assò fos enaxí, seguiras que cascú dels .ij. bens damunt dits fos conpost dels .iiij. apòsits;[6] cor lo be qui fóra subirà en durabletat e no en nobilitat, se covengra ab esser e ab acabament, en quant fóra pus durable que altre esser, e covengras ab defalliment e ab no esser quis cové ab defalliment, en

1. *Mg, nihil esset.*—2. F, *manca* cosa.—3. M, en *taixat* nobilitat: *Mg, duratio.*—4. F, major nobilitat esser.—5. M, [que].—6. *Mg, oppositis.*

quant no agra major nobilitat que altre esser: e assò matex se seguira del esser qui fóra pus noble que altre esser qui[1] no fóra tan durable con altre esser. On, con major possibilitat se covenga mills a essencia qui sia acabada en major durament e en major nobilitat que altra essencia, e major inpossibilitat se covenga a no esser essencia qui sia per una manera subiran be e per altra jusan be, per assò es demostrable que de necessitat se cové que aquell be qui es pus durable e pus noble, es en una essencia tan solament infinida en bonea granea eternitat e en les altres cambres de la figura, la qual es lo subiran be que nos encercam.

8. De necessitat se cové que enaxí con a aquella essencia qui es subiran be se cové major nobilitat e major durament[2] que a nulla altra essencia qui no sia aquella, que enaxí li cové obra qui sia pus nobla e pus durable que[3] obra daltra essencia; cor si no ho era, nos covenria a esser subiran be. On, con la major possibilitat de obra que hom pusca cogitar es[4] obrar, so es fer, axí parle,[5] .j. infinit daltre infinit en durabletat e en nobilitat, e la[6] major inpossibilitat que hom pusca albirar no es major que inpossibilitat que .j. infinit fassa[7] ab defalliment, daltre[8] infinit en nobilitat e en durament, per assò es demostrable que lo subiran be ha en sí obra[9] de .j. infinit en nobilitat e en durament qui fa en altre[10] infinit en durabletat e en nobilitat; e si assò no era enaxí, seria demostrable que la major possibilitat e inpossibilitat nos concordassen en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que lo subiran be, enaxí con se cové en essencia ab major nobilitat e ab major durament, enaxí la obra que ell ha en sí matex de .j. infinit ab altre, es la pus nobla e la pus durable que nulla altra obra.

---

1. *Mg, et.*—2. M, du[rament].—3. M, [que].—4. M, es *esborrat* es.—5. F, [obrar so es fer axi parle] que.—6. M, *manca* la.—7. M, *davant* fassa *hi ha dues lletres esborrades.*—8. M, daltre *esborrada la* d.—9. M, obra en si *amb nota de transposició.*—10. *Mg, qui faciat alterum.*

9. Si fos cosa que en la essencia qui es subiran be, no fos possíbol cosa obrar .j. infinit en altre infinit, e assò per so cor si assò[1] fos possíbol, que fos inpossíbol que .j. infinit pogués fer altre[2] infinit acabadament, seguiras que major cosa e pus nobla fos en lo subiran be[3] inpossíbol que possíbol; cor fóra en lo subiran be inpossíbol que feés .j, infinit altre sens defalliment, e noy fóra possíbol que .j. infinit feés altre acabadament; e assò es inpossíbol, que en lo subiran be sia nulla cosa major ni pus nobla que altra: per la qual inpossibilitat es demostrable que en lo subiran be se covenen en major possíbol e[4] inpossíbol egualment, avent lo subiran be possíbol[5] actual de fer .j. infinit altre acabadament, e es inpossíbol que[6] .j. infinit fassa altre ab defalliment.

XXX

De temps[7] e de[8] moviment

SABUT es que temps e moviment son be; cor si eren mal, seguirsia que tot so qui fos en temps e agués moviment, fos mal, e assò es inpossíbol. On, con temps e moviment sien be, per assò nos volem encercar lo subiran be ab temps e ab moviment.

2. Manifesta cosa es que si temps pretèrit res no fos, moviment res no fóra,[9] nil temps qui es present no fóra vengut de potencia en actu, ni temps futur res no seria;

1. M, e per so cor si [aso].—2. M, daltre *la* d *cancel lada.*—3. F, [be].—4. M, o *corr.* e.—5. M, possibol *corr.* possibil[itat]: *Mg, possibilitatem.*—6. *Mg, et actualem impossibilitatem quod.*—7. M, F, tems (*M, usual, F, passim).*—8. M, de *esborrat.*—9. *Mg, si motus nihil esset, tempus præteritum nihil esset.*

e assò es inpossíbol segons lo cors natural quis cové ab temps e ab moviment.

3. Certificats som que eternitat es cosa qui nos cové ab comensament e fi; e cor sens comensament e fi[1] nulla cosa movable no seria movent a temps pretèrit ni a present,[2] ni seria movable en temps present, e si no ho era[3] seguirsia que temps pretèrit res no fos, e si no era no seria moviment ni temps present ni esdevenidor, segons que damunt es dit, per assò es demostrat que nulla cosa qui sens comensament e fi no fos res, no pot esser eternal; cor si ho era, seguirsia que enaxí con temps e moviment se covenen ab comensament e fi, se covengués eternitat ab comensament e fi; e si ho faya, seguirsia que si comensament e fi no fos, eternitat res no fos; e assò es inpossíbol, con sia cosa que eternitat e acabament e major se covenguen ab esser, e comensament e fi e defalliment e menor se covenguen ab[4] no esser. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que nulla cosa qui sia en temps ni qui aja moviment, no pot esser eternal, cor si ho era seguirsia[5] que so qui es subiran be pogués esser subiran be sens eternitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que nulla cosa qui sia en temps ni qui aja moviment no pot esser subiran be.

4. Seria ver que les especies qui son en temps present, sens que no passen en temps pretèrit ni no son[6] movables, fossen ensems o alcuna o alcunes subiran be? No es ver: cor les especies son conservades per la materia, qui es potencia a moviment, e son conservades en lurs[7] individuus qui son movables e trespassables en temps pretèrit, e per assò nos covenen a esser so que son[8] sens comensament e fi e sens temps e moviment, quis descovenen ab eternitat, quis cové a esser subiran be, ab lo qual nos covenria si

1. M, [e fi].—2. *Mg, nulla res... moueretur a tempore præterito ad præsens.*—3. F, no era.—4. M, e *corr.* ab.—5. F, seguirias.—6. *Mg, et sint.*—7. F, los.—8. *Mg, no tradueix* so que son.

ab aquell se covenia ab temps[1] e ab moviment e ab comensament e fi; e si eternitat se covenia a esser subiran be ab temps e ab moviment e ab comensament e fi, inpossíbol cosa seria ques descovengués ab temps e ab moviment e ab[2] comensament e fi. On, con sia inpossíbol que eternitat nos descovenga ab temps e moviment e comensament e fi, per assò es demostrable que les especies no son eternals, sens la qual eternitat no pot esser aquella cosa qui es subiran be.

5. Seria ver que lo firmament e son moviment fossen eternals, jassia que sien en temps sens que no passen en lo temps pretèrit? No es ver: cor si temps e moviment res no eren, lo firmament res no seria, e si temps e lo firmament res no eren, lo[3] moviment res no seria, e si lo firmament e moviment res no eren, temps res no seria, e si neguna destes coses no era,[4] per tot so nos seguex que eternitat res no fos; cor si eternitat era destruida en lo destruiment de temps e de[5] moviment e del firmament, seguirsia que eternitat fos so que es ab temps e ab moviment e ab firmament; e assò es inpossíbol, con sia cosa que temps e moviment no pusquen esser sens comensament e fi, segons que damunt es dit, ab qui eternitat nos cové a[6] esser so que es: per la qual disconveniencia que eternitat ha ab comensament e fi, es demostrable que lo firmament e son moviment no son subiran be.

6. Si tu dius que lo mon es eternal e es subiran be per so cor no es movable ni no passa en temps pretèrit, no es ver: cor lo mon es conpost de particulars qui son movables, so es del firmament e dels elements e dels conposts daquells; e cor eternitat no es conposta ni movable ni ha particulars, per assò lo mon conpost, avent particulars movables, no pot esser subiran be, jassia que en general no sia movable; cor so qui es subiran be no tan solament

1. *Mg, si conveniret cum tempore.*—2. M, ab... ab *tatxats:* F, *manquen.*—3. F, *manca* lo.—4. F, res no era.—5. M, de[l].—6. M, [a].

se descové ab moviment, que ans ho fa ab tot inmovable qui sia conpost e qui aja particulars movables.

7. Si tu dius que so qui es subiran be es en temps e no[1] en moviment, no es ver: cor enaxí con tu destruiries tot cors si destruies tot lonc e ample e pregont,[2] enaxí destruiries tot temps si destruies[3] la *ara* quis mou del temps futur al temps present e la *ara* quis mou del temps present al temps pretèrit; e axí con en lo destruiment de cors no destruiries ànima, per so cor no ha lonc ni ample ni pregont,[4] axí[5] en lo destruiment de temps no destruiries eternitat, per so cor no ha *ara;* e cor eternitat no es destruable per lo destruiment dassò on temps sería destruable,[6] per assò temps e eternitat nos covenen a esser subiran be.

8. Si tu dius que no es nulla[7] altra eternitat sino cella del mon, e que en lo destruiment del mon sería destruida eternitat, no es ver: cor ja avem provat quel mon nos cové a esser subiran be, segons que damunt es dit; e cor eternitat es inmovable e es cuvinent a esser[8] en essencia infinida en bonea &c., per assò ja sfos quel mon fos destruable, per tot so nos seguex que eternitat, qui es pus nobla cosa quel mon e quis cové a pus nobla cosa quel mon,[9] fos destruable.[10]

9. Si tu dius que subiran be no sia res, cor si era alcuna cosa covenrias[11] que agués pus nobla operació en sí matex que la operació que ha en uzar de jusan be, e si operació avia en sí matex, covenria que agués moviment, con sia cosa que moviment e operació se covenguen, e si moviment avia, nos covenria a esser subiran be, no es ver: cor enaxí con lo mon nos cové a esser subiran be per so cor es quantitat finida e es conpost de coses movables

1. F, *manca* no.—2. F, destrouies... pregons.—3. F, *manca* si destruies.—4. F, pregon.—5. M, axi con (*tatxat* con).—6. M, [per lo destruiment... destruable] *afegit al marge de mà posterior* —7. M, nula *tatxat:* F, *manca.*—8. F, es innorable e es cuuinent en esser.—9. *Mg, quam cum mundo.*—10. F, *repeteix des de l'altre mot destruable fins al final, amb la variant* qui es pus durable e pus nobla.—11. F, co alcuna cosa couenria.

e ha moltes daltres inconveniencies per les quals es inconvenient a esser subiran be, enaxí so qui es subiran be, per la gran conveniencia que ha en sí matex en[1] esser acabat de tots acabaments, es covinent a esser subiran be per pus nobla operació la qual ha en sí matex, sens la qual operació, so es fruiment, no puria esser subiran be: cor enaxí con per essencia se cové a esser subiran be, en axí per[2] fruiment essencial infinit inmutable, cové ques covenga a esser subiran be. On, enaxí con lo subiran be obra del jusà be con usa daquell sens que no es movable, jassia quel juzan be sia movable, enaxí, e molt mills sens tota conparació, cové que lo subiran be no sia en sí matex movable, jassia que aja en sí matex operació inmutable eternal, sens la qual no puria esser subiran be; cor sil subiran be no fruia son be matex eternalment, seria pus noble en uzar del jusan be que en esser eternal sens fruiment de be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat[3] es demostrable que ell froex eternalment de son be metex; e si era cosa que ell no fruis de be eternalment per so que en son fruiment no fos moviment, seguirsia que agués defalliment en sí matex en quant no puria fruir de be per so que no fos movable; e assò es inpossíbol, que en lo subiran be aja null defalliment de be, per so que noy aja defalliment, ans ha acabament de be sens defalliment.

1. M, per *tatxat* [en].—2. F, *manca* per.—3. F, *manca* per la qual inpossibilitat.

XXXI

De fruir e de[1] usar

De necessitat se covė que fruir be e uzar de be sia be; cor si era mal, seguirsia que vicis fossen vertuts e vertuts fossen vicis, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que fruir be e uzar de be es be, ab lo qual be nos volem encercar lo subiran be.

2. Veritat es que fruir es pus nobla operació que uzar; cor si no ho era, seguirsia que lo cavaller degués fruir en son cavall[2] e que degués uzar de son bon e[3] noble senyor rey, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que hom degués uzar daquell qui pot donar gloria o pena, e que hom degués fruir en so qui no pot donar gloria ni pena, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que fruir es pus nobla operació que uzar; e per assò es demostrat que si subiran be es alcuna cosa, covė que fruesca son be matex e que no ús de son be matex, cor[4] si ho faya seria conpost de pus nobla e de menys nobla operació: per la qual menys nobla operació no seria digne de esser subiran be.

3. Sabut es que home, nils altres conposts, no pot fruir son be matex de eternitat ni de poder infinit ni de saviea e de[5] caritat infinida ni de nulla altra vertut, mas pot uzar de be finit. On, si null be no era subiran a home o al mon o a alcú[6] de los particulars del mon, e home nil mon ni sos particulars no poden fruir lur be matex infinit

1. M, de *esborrat*: F, *manca*.—2. *Mg, quod nobilis eques deberet frui suo equo.*—3. M, e so.—4. F, con.—5. F, *manca* de.—6. F, o alcu.

ni eternal, per assò es demostrable que si nulla cosa no era subiran be, que fruiment de be no seria nulla cosa. On, con fruir be e major e acabament se covenguen mills ab esser, que uzar de be e menor e defalliment, per assò es demostrat e provat que subiran be es alcuna cosa sens la qual fruir no seria pus nobla operació que uzar.

4. Seria ver que subiran be no fos res, e que tu pogueses fruir lo bon rey savi e[1] just e poderós per sa nobilitat, e lo mon e sos particulars pus nobles en lur nobilitat? No es ver: cor tu no pots fruir eternitat acabada en infinida bonea e granea &c. en home ni en lo mon ni en negú de sos particulars; e si[2] subiran be no era nulla cosa, pus profitable obra te seria que uzasses del rey e del mon e de sos particulars, que si en ells fruies; cor en ta vida tajudaries del be de[3] que uzaries, e aprés ta mort not valria re[4] so en que fruit auries; e per so cor fruir es pus nobla operació[5] que uzar, segons que damunt es significat, per assò cové de necessitat que subiran be sia alcuna cosa en lo qual pots fruir eternitat infinida en bonea e granea e *cetera*, e seràs aprés ta mort guaardonat si as fruit lo subiran be.

5. Con ajam demostrat quel subiran be es, cové que digam con lo subiran be fruex de[6] sí matex e uza de be jusà: cor axí con home se cové a esser be juzà per so cor pot fruir subiran be e del be de[7] que uza pren sustentació a ses necessitats, enaxí[8] lo subiran be, per contrari seny, fruex sí matex e uza de be, so es de les creatures, a be daquelles e no per so que a ell sia necessitat uzar daquelles; e per assò covés[9] a esser subiran be, e les creatures covenense a esser jusan be.

6. Certa cosa es que lo subiran be fruex sí matex en unitat de essencia e en pluralitat de persones, fruent cas-

1. F, *manca* e.—2. M, si negu *ratllat*.—3. F, *manca* de.—4. F, nula re.—5. F, obra.—6. M, de *tatxat:* F, *manca*.—7. F, *manca* de.—8. M, *afig* per contrari seny *tot esborrat*.—F, 9. coue.

cuna persona sí matexa e lautra; cor pus noble fruiment es considerat que una essencia infinida en bonea &c. fruesca sí matex[1] e que aja pluralitat en sí matexa e que cascú individuu sia fruent sí matex e lautre e la essencia, e la essencia fruesca sí matexa e cascú de sos individuus, e que aquell fruiment sia de essencia infinida en bonea &c. e de individuus infinits en bonea &c., que no seria si en la subirana essencia no era pluralitat e que fruís sa unitat matexa.

7. Si tu negues que en la subirana essencia no ha pluralitat, e assò negues per so con[2] as temor que no aferms conpusició[3] esser en la subirana essencia, doncs tu negues so per que la subirana essencia es demostrable esser subiran be: cor axí con la subirana durabletat es eternitat, la qual eternitat es subiran durament per so cor no ha comensament ni fi, enaxí lo subiran fruiment es que sens conpusició pusca una essencia fruir sí matexa e aver en sí matexa pluralitat, e cascú de sos individuus fruesca infinidament &c.; e si la subirana bonea no[4] fruia en sí pluralitat per so que no fos conposta, no seria subirana en simplicitat al be juzà qui no pot esser en unitat ni en pluralitat sens conpusició, e seria axí con lome malaute qui ha set e no gosa beure[5] per pahor que no li fassa mal; cor si pus nobla cosa es fruir en unitat e en pluralitat, e lo subiran be, per so que no agués conpusició, no amava esser en pluralitat, no auria acabament per lo qual fos subiran be a la jusana unitat e la pluralitat, qui no poden esser una essencia sens conpusició. On,[6] con sia inpossíbol que null acabament defalla al subiran be, per assò[7] es demostrable que lo subiran be ha e pot aver tot lo pus noble fruiment que tu pusques considerar, e encara molt pus noble que considerar no pots; cor si no ho havia, no seria subiran a ta[8] consideració, e assò es inpossíbol.

1. *Mg. se ipsa.*—2. F, cor.—3. F, compusio.—4. F, no fen *tatxat.*—5. F, boure.—6. F, *manca* on.—7. F, so.—8. F, *manca* ta.

XXXII

De unitat e de pluralitat e de simplicitat e de conpusició.[1]

VERITAT es que be es en unitat e en pluralitat e en simplicitat e en conpusició; cor home es .j. e es en pluralitat, e es la ànima daquell simpla e lo cors conpost, e cascuna daquestes coses es be; cor si no ho eren e eren[2] mal, seguirsia que a home fos mal aver unitat pluralitat simplicitat conpusició; e si no avia neguna destes coses, res no seria, e seguirsia que li fos mellor cosa no esser que esser, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que unitat pluralitat simplicitat conpusició, son bens, ab los quals bens nos volem encercar lo subiran be.

2. Sabut es que qual que cosa sia jusan be, cové esser de necessitat qui[3] sia .j. simple particular de conpost avent pluralitat, axí con ànima qui es una substancia simpla e es particular dome, qui es conpost de ànima e de cors, o axí con lo foc qui es .j. simple particular de la materia prima[4] conposta dels .iiij. elements,[5] o es .j. conpost avent pluralitat, axí con home qui es .j. e es conpost[6] avent pluralitat, axí[7] con lo cors conpost dels .iiij. elements qui ha pluralitat, e axí de les altres coses senblants. On, enfre les altres rahons per que aquestes coses damunt dites no abasten a esser subiran be, es per so con la conpusició ab

1. F, e simplicitat e compusicio.—2. F, nou era e era.—3. F, que.—4. F, primera materia.—5. *Mg, compositum de materia prima quatuor elementorum.*—6. F, *manca fins a l'altre mot* conpost.—7. *Mg, aut sicut.*

la qual participen la unitat e la pluralitat e la simplicitat, nos cové ab eternitat quis cové a[1] esser subiran be, sens la qual no puria esser subiran be.

3. Si es veritat que lo subiran be sia res, de necessitat se cové que sia alcuna essencia avent unitat e pluralitat e simplicitat e no[2] conpusició; cor si no avia unitat ni pluralitat ni simplicitat, res no seria, e si avia conpusició no seria eternal; cor conpusició e eternitat nos convenen; e si lo subiran be era una essencia simpla e no era en pluralitat, o era pluralitat simpla qui no fos en unitat, o era simplicitat tan solament o unitat o pluralitat, seguir senien moltes inconveniencies per les quals nos covenria a esser subiran be; cor si lo subiran be era[3] unitat simpla sens pluralitat, seguirsia que en altra essencia fos una pluralitat qui fos subirana a tota altra pluralitat, e serien .ij.es essencies subiranes, la una en unitat simpla, lautra en pluralitat conposta, e assò es inpossíbol; e si eren pluralitats eguals qui fossen subiranes a totes altres pluralitats, serien senblants al subiran be qui es en unitat subirana a totes altres unitats, e assò es inpossíbol; e si lo subiran be era pluralitat simpla sens que no fos .j. en essencia, seguirsia que simplicitat eternitat infinitat, se covenguessen a pluralitat e no a unitat, e assò es inpossíbol; e si lo subiran be era simplicitat[4] o unitat o pluralitat tan solament, seguirsia que lo subiran be fos qualitat daltra cosa, e que fos cosa accidental e no esencial, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat e significat que so qui es subiran be es en unitat e en simplicitat e en pluralitat; cor mills se cové lo subiran be ab nobilitat en essencia qui per unitat simpla sia pus nobla que totes altres essencies en lur unitat e pluralitat e simplicitat[5] e conpusició, e mills se cové ab nobilitat essencia qui sia en pluralitat simpla per la qual sia subirana a tota

1. F, *manca* a.—2. M, [no].—3. F, era 1.ª *tatxat.*—4. M, [simplicitat].—5. F, e simplicitat e pluralitat.

la unitat e la pluralitat e simplicitat[1] e la conpusició de les altres essencies, que no faria si lo subiran be era[2] tan solament .j. e simple,[3] o era pluralitat e simpla, o era una unitat o una simplicitat o una pluralitat.

4. Si la pluralitat de la ànima se covê molt mills ab simplicitat que la unitat del home ni del cors, doncs demostrat es que lo subiran be es[4] pluralitat simpla; cor si era possíbol que nulla pluralitat fos simpla, inpossíbol cosa seria que nulla pluralitat fos pus prop de simplicitat que altra; e cor alcuna pluralitat es pus prop a simplicitat que altra, per assò es significat e demostrat que de necessitat se covê que alcuna pluralitat sia simpla, la qual sia lo subiran be. E si tu dius que enaxí con eternitat se descovê ab conpusició, enaxí se descovê ab pluralitat, no es ver: cor enaxí con eternitat se covê a esser subiran be, per so cor es sens comensament e fi, enaxí eternitat se covê ab pluralitat simpla a esser subiran be, sa pluralitat, de tota altra pluralitat e de tota unitat[5] qui no sia eternal.

5. Si home quis covê ab menor, pot esser .j. conpost en pluralitat, seguexse quel subiran be quis covê ab major, pusca esser .j. simple en pluralitat. E si tu dius que tot so qui es en pluralitat covê esser conpost de necessitat, doncs ja negues que lo subiran be no ha poder per lo qual pusca més esser en pluralitat que home; e si la ànima quis covê ab menor, ha poder que sia simpla en la pluralitat don home es conpost, quant més lo subiran be quis covê ab major, pot esser simple en pluralitat! e si lo subiran be es infinit en granea, covê que sia .j. simple en lo loc de la pera e part aquell loc, sens que no sia lo loc[6] conpost dell ni de la pera, ni la pera conposta del loc ni del subiran be. On,[7] sil subiran be pot esser .j. simple en la pera conposta sens conpusició, bes seguex

1. F, e la simplicitat e pluralitat.—2. M, *manca* era. —3. F, .j. simple.—4. F, es en.—5. *Mg, sit supremum bonum omni alteri pluralitati et omni unitati.*—6. M, [lo loc].—7. F, cor.

que pusca esser .j. simple en subirana pluralitat simpla; e si assò no era enaxí, seguirsia que conpusició inpossibilitat[1] e major se covenguessen, e pluralitat e simplicitat e possibilitat[2] e menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be es aytan[3] simple en subirana pluralitat con en subirana unitat, a la qual simplicitat no abasta null altre be.

XXXIII

De subirana operació[4]

CERTA cosa es que operació es be; cor si era mal, seguir sia que los conposts e ls elements qui an pus nobla operació que los altres, fossen menys nobles, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que operació es be, ab lo qual volem encercar la subirana operació qui es subiran be.

2. Manifest es que les unes operacions son pus nobles que les altres, e per assò es demostrable que alcuna operació es en alcuna essencia, qui es pus nobla operació que totes les altres; e si assò no era enaxí, e eren moltes essencies on fossen eguals operacions en nobilitat sens que la una essencia no fos pus nobla que lautra, seguir sia que cascuna essencia e sa operació se covengués ab eternitat; e cor eternitat se cové ab essencia infinida en bonea e[5] granea &c., es inpossíbol que sien moltes essencies ni moltes obres eternals infinides en bonea e[6] granea &c., sens que la[7] una essencia no sia lautra en una essencia

1. F, e imp.º—2. F, e p.º—3. M, aytan be *ratllat.*—4. F, operassio *(usual).*—5. F, en.—6. F, en.— F, *manca* la.

infinida en bonea en granea en[1] eternitat e en les altres cambres de la figura: per la qual inpossibilitat es demostrat que no son en nombre infinit[2] operacions subiranes en nobilitat en diverses essencies qui no sien una essencia e una operació; mas cové que si son operacions eguals en nobilitat qui sien sobre totes altres operacions, e que sien[3] en una essencia e en una operació qui sia subirana a totes altres essencies e a totes altres operacions, e aquella es lo subiran be que nos encercam.

3. Demostrable cosa es que natura no ha subirana operació; cor natura no fa en sí matexa, mas en altre, so es en lo conpost naturat; cor si natura feya en sí matexa e no en[4] altre, seguirsia que lome e lo ferre e la poma fossen natura, e assò[5] no es ver; e cor subirana operació covenga esser en sí matexa, per so que lobrat sia egual al obrant e la operació sia egual al obrant e al obrat, per assò es demostrat que natura no es subirana en operació: per la qual demostració es demostrat que natura no es subiran be quis cové ab subirana operació.

4. Operació miraculosa no es subirana operació en crear re de no re ni en sanar los contrets ni en resucitar los morts ni en les altres operacions[6] miraculoses senblants a aquestes: cor enaxí[7] con natura ha pus nobla obra en los animals que en los vegetables e en los racionals que en los inracionals, axí la operació subirana ha pus nobla obra en sí matexa que en altre; e si assò no era enaxí, seguirsia que la subirana operació fos conposta de so[8] qui es subiran be e jusà, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que eternitat e subirana operació se descovenguessen adonc con lo mon no era, e assò es inpossíbol, que eternitat e subirana operació se descovenguen: per la qual inpossibilitat es demostrat que la

1. F, e granea e (M, en *esborrada la* n) eternitat.—2. *Mg, infinitæ.*—3. *la* e *es reforçativa=també. (Mg, sint... et quod sint).*—4. M, [en].—5. M, so.—6. F, obres.—7. F, cor axí.—8. F, dasso.

subirana operació cové esser en sí matexa, per la qual demostració lo subiran be es demostrable.

5. Home fa obres fora sí matex, axí con formes artificials les quals se corrompen, e engenra altre home quis corromp, e usa de vertuts qui venen de potencia en actu, e fa daltres coses; e tota esta[1] obra se descové ab eternitat quis cové ab[2] subirana operació: e per assò es demostrable que home no fa subirana obra, per que[3] nos cové a esser subiran be.

6. Ánima ha tres potencies ab que obra, con la memoria menbrant engenra entendre en lenteniment e en la volentat voler, e de lo remenbrar e lentendre ix voler qui ama egualment lobject segons que es remenbrat e entès. On, jassia que aquesta operació sia molt nobla, per tot so no abasta a esser subirana operació; cor si la ànima menbràs e entesés[4] e amàs sí matexa infinida en bonea e granea e eternitat &c., e si la memoria menbràs e entesés[5] e amàs sí matexa e lenteniment e la volentat ab remenbrament e entendre e voler infinit en bonea e[6] en granea &c., e que fos menbrada e[7] entesa e amada per lenteniment e la volentat ab remenbrament e entendre e voler infinit en bonea e en granea[8] &c., e assò matex se seguís del enteniment e de[9] la volentat, adoncs fóra possíbol cosa que la ànima agués subirana operació; mas cor la memoria no entén ni ama, ni lenteniment no menbra ni vol, ni la volentat no menbra[10] ni entén, ni so que fan les .iij. potencies nou fan infinidament ni eternal, per assò no abasten a esser subirana operació; e per assò es demostrable que ànima no[11] es subiran be.

7. La obra del firmament no es subirana operació; cor los uns corses no entenen ni amen los altres ni no son infinits en bonea &c., a la qual infinitat se cové eternitat;

---

1. F, aquesta.—2. F, a.—3. M, e(?) perque.—4. F, membras enteses.—5. F, membras enteses.—.6 F, *manca* e.—7. F, *manca* e.—8. F, e granea.—9. M, [de].—10. F, no membra ni membra.—11. M, [no].

e per assò es inpossíbol que lo firmament sia subiran be, pus defall de subirana operació.

8. Lo mon, en quant sos particulars obren, obra en sí matex; mas cor sos particulars no an la acabada operació quis cové ab eternitat e ab infinitat qui sia en bonea granea &c., per assò dels defallents particulars nos pot formar subirana operació; e per assò es demostrable lo mon no esser subiran be, per so cor no ha subirana operació.

9. Con sia demostrat que lo mon ni sos particulars no ajen subirana operació, e con sia demostrat que subirana operació sia en alcuna cosa, per assò es demostrat que lo subiran be es alcuna cosa qui obra e obrà, ans quel mon fos, en sí matexa, amant entenent gloriejant sí matexa infinidament en bonea granea eternitat &c.; e aquella operació es en pluralitat de proprietats, en la qual operació una proprietat obra e fa de sí matexa altra proprietat infinida en bonea e granea e eternitat, e cascuna proprietat entén[1] e ama sí matexa e lautra, e[2] es entesa e amada per lautra, e assò infinidament en bonea granea &c.; e aquesta es la subirana operació que nos encercam, sobre la qual no pot pujar la humana[3] consideració entendre pus nobla operació.

10. Si tu dius que en lo subiran be no cal que aja operació de plurals proprietats diverses, cor abasta que la subirana essencia entena e am e glorieg si matexa, no dius ver: cor pus nobla obra[4] es que .j. infinit en bonea granea eternitat, fassa de sí matex altre infinit en bonea granea eternitat &c., que no seria la operació on aquesta operació no seria; e pus nobla operació es que .j. infinit en bonea en granea en eternitat, entena e am sí matex e altre infinit en bonea e granea e eternitat &c. e sia entès e amat per aquell, que no seria si .j. infinit en bonea e[5] granea &c. entenia e amava sí matex tan solament e no

1. F, infinida en bonea granea eternitat e enten.—2. M, [e].—3. F, subirana.—4. F, cosa.—5. F, *manca* e.

era entès ni amat per altre semblant e egual a sí matex en entendre e amar e en[1] infinida bonea e *cetera*.

11. Si tu dius que lo subiran be no obrava ni faya nulla cosa[2] ans quel mon fos, doncs ja dius que no ha operació quis covenga ab eternitat, sens la qual no pot esser subiran be, e afermes que los elements son pus nobles qui obraren tan tost con foren; e si dius que al subiran be no cové atribuir la pus nobla operació que lumà enteniment pusca considerar, cor si ho faya, covenria afermar que lo subiran be ha fets mil milia segles qui son mellors que .j., no dius ver: cor si no li atriboexs la pus nobla operació que en ell[3] pots entendre, entendràslo menys noble que ton enteniment, qui pus nobla operació entén; e si per so que no li atreboesques pus nobla operació en crear mil milia segles que en crear .j. segle tan solament, te lexes que en ell no entenes la operació quis cové a esser pus nobla que mil milia ni que infinits segles, negaràs la pus nobla operació per la menys nobla, e la tua negació serà contraria a la pus nobla operació, la qual se cové ab esser e ab[4] acabament e ab afermació; e cor nos seguex que per la menys nobla operació sia en privació la pus nobla, per assò ta negació es demostrable esser falsa.

XXXIIII

De potencia

CON lo mon sia mirall a lumà enteniment per lo qual lo subiran be es demostrable, e con potencia sia particular

1. F, *manca* en.—2. F, be obraua ni feya alcuna cosa.—3. M, els.—4. F, a esser e a.

del mon, per assò nos volem ab potencia encercar lo subiran be.

2. Alcunes coses son qui an alcunes proprietats per les quals a lumà enteniment son pus secretes que les altres, e per assò lumà enteniment esforsas pus fortment[1] en entendre aquelles, que altres qui no son tan difícils a entendre, e per aquell apoderament que lenteniment fa en sí matex e per lo lum don es inluminat, puja a[2] entendre lo subiran secret, so es lo subiran be, qui per los majors secrets es pus fortment demostrat; cor aytant con lenteniment sapodera pus fort en sa vertut, daytant pot pus altament entendre e de major necessitat; e si assò no era enaxí, seguirsia que lenteniment fos de menys nobla vertut que la materia, qui on pus savertua,[3] conpon pus noble conpost e pus vertuós: e assò es inpossíbol, que lo conpost de materia sia pus noble que lentendre.

3. La potencia universal, so es la ordial materia, en so que nos corromp ni reeb creximent en sí matexa, mas que es potencia, per manera de generació e corropció, a les formes particulars estants en ella, axí con home en laer el pex[4] en laygua, e essent la materia en los particulars, axí con aer en home e aygua en pex, la ymaginativa ymagena aquella esser eternal, e per so que ymagena, vol inclinar[5] lenteniment a fantasia, entenent fantasticament que la potencia sia eternal e que sia subiran be, cor tot so qui sia eternal sens comensament e fi, se cové a esser[6] subiran be; mas axí[7] con lo baró vigorós qui nos lexa vensre a menys forts de sí, enaxí lenteniment entén que eternitat es tan nobla bonea en sí matexa, que no tan solament se cové ab essencia incorrompable, enans[8] ho fa ab essencia infinida en bonea granea eternal[9] &c.; e cor

1. F, son a luma enteniment... que (M, les *tatxat)* altres e per so... es pus fortment.—2. M, *manca* a.—3. F, sauertuda (M, -[d]a).—4. F, lome... ol pex.—5. *Mg, ideo imaginativa imaginatur illam esse æternam; et quia imaginativa vult inclinare.*—6. F, *manca* esser.—7. *Mg, ideo sicuti.*—8. F, que enans.—9. *Mg, æternis.*

entén que la potencia es quantitat finida termenada en loc e en bonea e en poder &c., e no ha entelligencia, per assò sobre puja la ymaginativa e entén lo subiran be esser pus nobla essencia que la ordial materia; cor si nou era,[1] eternitat no auria ab ques[2] covengués acabadament, sens lo qual acabament no puria esser subiran be.

4. Si era cosa que subiran be no fos res o no fos tan nobla cosa con li cové, seguirsia que eternitat no auria vertut ni natura per la qual se covengués mills ab les cambres de la figura, que la potencia. On, con eternitat se covenga de tot en tot ab les cambres, e la potencia no si cové sino en quant es incorrompable, per assò es demostrable que eternitat se cové a esser subiran be, e la potencia a[3] esser jusà; e si assò no era enaxí, seguirsia que major e subiran be se contrariejassen, e menor e be jusà,[4] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo subiran be[5] es demostrable en eternitat, el jusan be en potencia.

5. En so que la potencia se demostra al enteniment que ella es passiva a generació e a corropció de formes, sens que ella nos destruex ni suja de esser passiva, dona aparencia al enteniment que ella sia eternal; e en quant los particulars no son durables, ans son corrompables, los particulars donen demostració al enteniment que la potencia no es eternal; cor si ho fos, axí con agra vertut de esser eternal, agra vertut que so qui sengenrara della no fos corrompable. On, per assò lenteniment puja més a amunt reebre[6] pus alta e pus nobla demostració, entenent que si la potencia ha vertut que sofira, eternalment sens fi, que della sien engenrats los conposts corrompables, quant més cové que en la essencia eternal, qui es subiran be, aja acció qui fa eternalment, sens comensament e fi, alcuna proprietat passiva qui sens corrompiment de sí matexa sufira esser feta sens que so qui es engenrat ni fet

1. F, no era.—2. F, quis.—3. M, [a].—4. F, e menor be e iusa.—5. F, *manca* lo subiran be.—6. F, mes amunt rebre.

no venga en corropció, e que enaxí con en[1] la potencia e del faedor qui en ella engenra e corromp les formes e les mou de potencia en actu, ix conveniencia, la qual se corromp en la corropció dels conposts, enaxí del engenrador e del engenrat qui son en eternitat, isca conveniencia qui nos corrompa, ans sia eternal sens comensament e fi! E si assò no fos enaxí, seguiras que la potencia agra major nobilitat en soferir, quel subiran be, e que major acció agra en ella lo movedor qui mou sos particulars de potencia en actu e de actu a corropció, que no agra en eternal[2] lengenrador qui, sens que no aduu de potencia en actu lengenrat ni de actualitat nol mou a corropció, engenra aquell sens fi e sens comensament. On, con sia inpossíbol que en so qui[3] no es eternal aja nulla cosa pus nobla que en so qui es eternal,[4] per assò es demostrable que si en la potencia ha nobla passió e alcú hi ha nobla acció, e de la acció e passió ix nobla concordansa, quant més cové que en eternitat, qui es subiran be, aja molt pus nobla acció e passió e[5] concordansa! E si assò no era enaxí, seguirsia que nobilitat dacció e de passió e de concordansa se covengués ab menor e ab no esser e ab defalliment, e son contrari ab major[6] e ab esser e ab acabament; e assò es inpossíbol.

1. F, de.—2. *Mg, in æterna.*—3. F, en (M, [en]) so que.—4. M, es en eternal.— M, [e] que *cancel·lat.*—5. F, menor.

XXXV

De differencia e de concordansa e de contrarietat e de[1] egualtat.

De necessitat se cové que so qui es subiran be sia eternal: los conposts dels elements son bens diverses e concordants en alcuns individuus, mas ab eternitat no son eguals, per so cor an comensament e fi, e per assò no poden esser subiran be, jassia que sien diverses e concordants en alcuna cosa.

2. Si eternitat avia contrarietat e desegualtat, no seria digna a esser subiran be: los .iiij. elements son contraris en la ordial materia e no segualen en negú conpost ni en la materia ni enfre ells matexes; cor si ho faien nos mourien[2] als conposts ni los conposts no serien corrompables: on, con los elements en la materia ajen contrarietat e desegualtat, per assò nos covenen ab eternitat, quis descové ab contrarietat e ab desegualtat, los elements ni la materia: per la qual inconveniencia no son dignes de esser subiran be; cor si eternitat se cové a esser[3] subiran be, tot so quis descové[4] ab eternitat, se descové a esser subiran be.

3. En lo firmament e en los corses celestials ha diversitat e concordansa e egualtat e contrarietat e desegualtat, axí con los uns signes qui son pus nobles quels altres, e los uns son contra los altres en los conposts elementats, e los uns hi an major nobilitat que los altres;

1. M, *totes les preposicions* de *raspades i en blanc:* F, *manquen.*—2. F, couenrien.—3. F, *manca* esser.—4. M, [des]coue.

e cor contenen de contrarietat e de desegualtat, per assò son inconvenients ques covenguen ab eternitat, sens la qual no puria esser subiran be: per la qual inconveniencia no abasten a esser subiran be.

4. Ánima ha diverses potencies e concordants e eguals con usa egualment de alcú object menbrat e entès e amat egualment; mas cor la operació de ses potencies ve de potencia en actu e dactu torna en potencia, per assò se descové ab eternitat, qui nos cové ab actualitat qui venga de potencia ni que torn en potencia, ab la qual actualitat eternitat se descové per la inconveniencia qui es enfre ella e potencia. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que ànima nos cové a esser subiran be; cor si ho faia nos descovenria[1] ab eternitat quis cové a esser subiran be.

5. Lo mon es conpost de bens diverses e concordants e eguals, axí con los racionals qui son diverses en[2] individuitat e concordants en operació e eguals en especia, e axí dels altres particulars; e cor en lo mon ha contrarietats e desegualtats de elements e de operacions, e de major e menor,[3] e primer e derrer, e de moltes altres coses, per assò lo mon nos cové ab eternitat qui no ha contrari ni desegual; e per assò es demostrat quel mon nos cové a esser subiran be.

6. Con ajam provat que negú dels bens damunt dits no sien subiran be, e assò ajam provat per so cor contenen de contrarietat e de desegualtat, quis descovenen ab eternitat quis cové ab subiran be, doncs cové de necessitat que si eternitat se descovenia a esser subiran be si contenia de contrarietat e de desegualtat, ques covenga a esser subiran be avent en sí proprietats diverses concordants e[4] eguals, sens nulla contrarietat ni desegualtat; cor molt mills, sens tota comparació, se descové eternitat ab contrarietat si ha en sí concordansa, e ab desegualtat si

---

1. M, [des]couenria.—2. F, *manca* en.—3. F, menor e maior.—4. F, *manca* e.

ha en sí egualtat, que no faria si no avia[1] en sí concordansa ni egualtat. On, con assò sia enaxí, dones demostrat es que eternitat ha en sí proprietats concordants e eguals, e per la demostració de les proprietats concordants e eguals es demostrada la diferencia qui es en les proprietats, sens la qual noy puria esser concordansa ni egualtat: cor enaxí con home no puria esser sens que animal no fos, enaxí concordansa ni egualtat no puria esser sens diversitat de coses concordants e eguals.

7. Con ajam demostrat que eternitat nos covenga a esser[2] jusan[3] be, per so cor los bens jusans contenen de bens contraris e desequals, e eternitat se covenga a esser subiran be, per so cor ha bens diverses e concordants e eguals, doncs demostrat es que eternitat es subiran be qui es una essencia infinida en bonea e granea e eternitat[4] &c., e ha en sí plurals bens diverses concordants eguals, a la nobilitat ni a la altea de la qual essencia[5] ni de la pluralitat ni de la diversitat e concordansa e egualtat, no abasten neguns dels bens jusans.

8. Si tu dius que eternitat nos cové ab diverses bens, per so que no sia conposta daquells, dones ja negues al subiran be infinit poder e infinida bonea e infinida granea e infinit acabament e infinida simplicitat, e totes les altres cambres li negues; cor si eternitat no avia diverses proprietats per so que no fos conposta, no auria concordansa ni egualtat per so que no fos conposta, e defalliria de aver acabament per so que no agués conpusició; e cor eternitat ha infinit poder e es infinida per totes les cambres de la figura, per assò pot aver diverses proprietats e pot aver concordansa egualtat[6] sens conpusició: e cor assò no pot aver null be jusà, per assò es demostrable

1. F, si auia.—2. M, [a esser].—3. F, subira.—4. F, bonea granea eternitat.—5. M, a la [qual] nobilitat ni a la (a la *tatxat)* altea de la qual *(tatxat)* essencia: F, ab la qual nobilitat ni altea de la essencia: Mg,=F.—6. F, e egualtat.

lo be subirà, en sa infinida eccellencia e altea, esser subirà a tots altres bens.

XXXVI

De primer e derrer

Enaxí con lo subiran be encercam ab so qui a ell se cové, enaxí lo volem encercar ab so qui a ell se descové; e cor ab lo subiran be se descové tot so qui ha primeria e derreria,[1] per assò volem encercar lo subiran be ab so qui ha primer e derrer.

2. Manifest es a lumà enteniment que eternitat nos cové ab so qui ha primer e derrer;[2] cor si ho faia, seguir sia ques covengués ab comensament e fi quis covenen ab tot so qui ha primer e derrer. On, si Deus no era res, eternitat no auria en que fos mas en lo mon e en sos particulars incorrompables, axí con los genres e les especies e los elements simples e lo firmament e los corses celestials; e cor lo mon no seria sens sos particulars universals, ni sos particulars no serien sens primeria e derreria de lurs[3] individuus, per assò es demostrat que eternitat no seria sens que[4] primeria e derreria no fos; e cor eternitat se descové ab primeria e derreria, per assò es significat esser alcuna cosa qui no aja primeria ni derreria e que sia sens que primeria e derreria no fos, [e que eternitat se covenga ab aquella en esser sens que pri-

1. M, tot [so qui a] primeria e (F, e ha) derreria. *Restituim aquests dos vocables que aquí, i en tota la resta del capítol, son esmenats en* primer *i* derrer, *raspades les* ia *finals, i les raspadures en blanc:* F, primer e derrer *pertot: Mg, primum et ultimum, també pertot.*—2. M, derer *passim.*—3. F, los.—4. M, sens que no *tatxat:* F, q. *cancel·lat* sens que.

mer e derrer no fos],[1] la qual cosa es lo subiran be que nos encercam.

3. Los conposts elementats primerament son en potencia e derrers[2] son en la actualitat, e per assò no son sens primer e derrer, per lo qual primer e derrer se descovenen ab eternitat quis covė a esser subiran be: per la qual inconveniencia es demostrable que los conposts no son lo subiran be.

4. Los elements simples, los uns son primers a conpondre los conposts que los altres, axí con lo foc qui conpon lo colèric; e con[3] lo foc ha natura de pujar, per assò comensa .j. punt e posan altre sobre aquell e fa linya, e per so[4] cor lo foc escalfa laer e reeb secor de la terra, conpon .j. punt lo qual posa en través a la linya, lo qual covė esser posat en través per laer qui ha natura de pujar e per la terra qui ha natura de avallar,[5] e de la linya e del punt qui es en través formas lo cors; e cor laer dona a laygua e laygua doña a la terra, e cor lo colèric es de conplecció calda e seca, e la aygua es contraria al foc e laer a la terra, per assò lo primer element qui es a[6] la conpusició del colèric es lo foc, e aprés la terra, e aprés laer, el derrer laygua; e assò matex se seguex en los altres elements segons ques convenen ab[7] les compleccions que conponen. On, con los elements no poguessen obrar sens primeria e derreria, e con ells res no fossen sens operació, per assò es significada una altra operació pus nobla quis covė ab eternitat sens primeria e derreria; cor si eternitat no avia operació eternal sens primer e derrer, auria defalliment de poder e de acabament en quant no puria obrar eternalment sens primer e derrer. On, con sia cosa inpossíbol que eternitat aja defalliment de poder ni de acabament ni de negun be, per assò es demostrat que eternitat ha alcuna operació sens primeria

1. M, *afegit al marge:* F, *manca*.—2. M, derers: F, derres.—3. F, cor. —4. F, per asso *(manca e)*.—5. F, natura deualar.—6. *Mg, in*.—7. F, a.

e derreria, per la qual se cové a esser subiran be, la qual operació no pot aver lo be jusà;[1] cor lo firmament no fa res sens primer e derrer, ni la ànima autretal; cor enans[2] comensa la operació dels .v. particulars, que de les tres potencies de la ànima, e axí de les altres coses semblants a aquestes; e cor nulla destes[3] coses no fassa res sens primeria e derreria, e eternitat se covenga a operació qui fassa sens primeria e derreria, per assò es demostrable la subirana operació, per la qual es demostrable lo subiran be.

5. Si tu dius que lo subiran be no ha operació eternal, doncs tu dius que la eternitat es ans que la obra quel subiran be ha en los jusans bens: doncs la obra es derrera e la eternitat primera; e de so que dius, significues defalliment de obra en lo subiran be, en so que no seria sa obra sens primeria e derreria, e si no ho era, no auria dignitat per la qual fos subiran be als elements e als conposts qui no obren sens primeria e derreria.

6. E si dius que lo subiran be no obra eternalment, e assò dius per negar en lo subiran be primer e derrer, doncs tu significues lo subiran be esser senblant al home ferrat[4] qui correria més que lome qui no es ferrat, si ferrat no era; cor si dius que lo subiran be no obra eternalment en sí matex, per so que no aja sa obra[5] primer ni derrer, seguex se segons so que dius, que ell no aja acabament per lo qual pusca obrar eternalment sens primer e derrer; e si nou avia,[6] no seria subiran be als bens jusans, qui[7] no poden obrar sens primer e derrer.

7. [8] E si dius que lo subiran be no ha obra en sí eternal[9] per so cor no li cal aver operació, doncs ja afermes que lo subiran be obra[10] en los jusans bens per alcuna necessitat de sí matex; e cor es inpossíbol que lo subiran

1. F, nul be qui sia iusa.—2. F, atretal. cor anans.—3. M, nules [destes]: F neguna daquestes.—4. *Mg, catenato.*—5. F, en si matex eternalment... [sa] obra.—6. M, sino auia.—7. M, [qui].—8. F, *sense calderó.*—9. F, en si obra eternal.—10. F, noa *(tatxat)* obra en si eternal *(tatxat* en si eternal).

be aja necessitat dels bens jusans, e cor usa dells, per assò es demostrat que lo subiran be no obra en los bens jusans per necessitat, mas per franc albitre;[1] e de la sua operació eternal ix influencia e gracia als bens jusans e a la operació daquells, e per la influencia e la gracia ès significat quel subiran be no obra en sí matex per necessitat; cor si en los bens jusans obra de franc voler, quant més es demostrat que en sí matex no obre[2] costretament, mas francament!

XXXVII

De misericordia e de[3] misericordiejat

Con encercar lo subiran be sia lo mellor[4] el pus alt el pus noble encercament qui pusca esser, per assò cové que nos ab tot lo poder del enteniment encerquem lo subiran be, lo qual encercam encercant la subirana misericordia qui es subiran be.

2. Enaxí con eternitat dona demostració del subiran be per so cor es durament sens comensament e sens fi, enaxí misericordia qui sia primera a misericordiejat, es demostrable lo subiran be:[5] cor enaxí se cové misericordia qui sia primera a misericordiejat, a esser subirana misericordia, con[6] fa eternitat qui sia sens comensament e fi, a subiran durament. E si en los bens qui son jusans, lo gramàtic ha àbit de gramàtica, si be aprèn lògica o altra sciencia, enaxí cové que en lo subiran be misericordia sia eternal sens que no sia misericordiejat sens comensament;

1. F, arbitre.—2. F, obra.—3. M, de *esborrada:* F, *manca.*—4. M, sia lo melor *tot tatxat* sia lo melor.—5. *Mg, esse supremum bonum.*—6. F, cor.

cor si en lo subiran be no pudia esser misericordia sens misericordiejat, seguirsia que fos[1] egual be al gramàtic qui no pot esser gramàtic ans que gramàtica; e si era egual be dels bens jusans, seguirsia que subiran be no fos nulla cosa. On, con sia veritat que eternitat se descovenga ab lo[2] gramàtic es covenga ab misericordia, per assò es demostrable que si l gramàtic ha en àbit gramàtica, jassia que no ús daquella, quant més cové esser alcuna cosa qui sia convenient a esser eternal e misericordiosa[3] ans que l mon fos! E si assò no era enaxí, seguirsia que eternitat nos covengués mills ab misericordia que ab lo gramàtic, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que misericordia cové esser[4] alcuna cosa ans que misericordiejat, la qual misericordia cové esser subiran be.

3. De necessitat se cové que misericordia sia primera a misericordiejat o misericordiejat a misericordia, o que sien ensems eternals o avents comensament. On, si misericordia es primera a misericordiejat, seguexse que misericordia es subiran be e misericordiejat jusà; e si misericordiejat es primer a misericordia, inpossíbol es que misericordia aja dignitat per la qual pusca ni dega[5] donar ni perdonar a misericordiejat, e si no ho feia,[6] misericordiejat no seria; e si eren ensems en .j. temps eternals o no eternals, serien eguals en nobilitat de durabletat, e seguirsia que misericordia no degués ni pogués misericordiejar a egual de sí, e si no ho faia, misericordiejat res no seria, e si era, seguirsia que[7] misericordia faés contra justicia e daria so que no auria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que misericordia es primera a misericordiejat, per la qual primeria es demostrable lo subiran be qui es ple de misericordia.

4. Si[8] dius que la misericordia subirana el misericordiejat son eguals en durabletat, mas que la misericordia

1. M, [fos]. — 2. F, *manca* lo. — 3. F, misericordia. — 4. F, esser en. — 5. F, deja. — 6. F, e si o feya. — 7. M, [seguirsia que]. — 8. F, si tu.

ha alcuna nobilitat que lo misericordiejat no ha, e per aquella nobilitat potli donar e perdonar, no es ver: cor lo subiran be no puria esser subiran be si null altre be era egual a ell en nulla nobilitat: cor enaxí con en los bens qui son jusans, paciencia no pot esser sens passió ni operació sens alteració ni pluralitat sens conpusició, enaxí se cové que en lo subiran be[1] sia paciencia sens passió e operació sens alteració e pluralitat sens conpusició; cor si no ho era,[2] seguirsia quel subiran be no agués uertut ni nobilitat per la qual pogués esser subiran be als bens jusans. On, en axí con en lo subiran ha so que[3] no pot aver lo jusan be, enaxí lo subiran be ha per totes maneres pus nobla misericordia que no es lo misericordiejat; e en axí con en los bens jusans paciencia no pot esser sens passió ni obra sens alteració ni pluralitat sens conpusició, enaxí la misericordia jusana, la qual los uns homens an als altres, no pot esser sens que misericordiejat no fos.

5. Si negues que en lo subiran be no avia misericordia ans quel mon fos, e assò negues per so cor no entens que misericordia pusca esser sens misericordiejat, doncs tu afermes que en lo subiran be no ha paciencia per so que noy sia passió, ni noy ha obra per so que noy sia alteració, ni noy ha pluralitat per so que noy sia conpusició; e per assò la tua negació e afermació es de enteniment fantàstic qui no es desnuat de la ymaginació qui ymagena los bens jusans, per la qual ymaginació tes viarès,[4] que lo subiran be no pusca aver en sí so que no poden aver los bens jusans. On, si tu leves a ensús ton enteniment, tu entendràs que enaxí con lo subiran be obra en los bens jusans sens alteració de sí matex, axí obra ab misericordia paciencia pluralitat en sí matex sens alteració e passió e conpusició[5] e misericordiejat; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be fos pus nobla en la

1. F, be subira.—2. F, si no era.—3. F, com lo subira be qui.—4. F, uijares *(usual)*.—5. F, compassio *ratllat* [compusicio].

operació que ha[1] en los bens jusans, que en la operació que ha en sí matex, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que los jusans bens fossen occasió a sa nobilitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran be auria defalliment, per lo qual no seria poderós[2] de esser subiran be, e so que faria en los bens jusans, faria per necessitat de sí, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que lo subiran be ha tanta de nobilitat e de poder, que la operació que ha en sí matex es molt pus nobla[3] que la operació que ha en les creatures; cor si no ho havia, seguirsia que les creatures fossen eguals a lur creador, e assò es inpossíbol.

6. Si dius que lo subiran be obra en sí matex sens pluralitat, no es ver: cor lo faent e lo fet no poden esser sens diversitat, e si diversitat hi ha, cové de necessitat quey aja[4] pluralitat; e si negues en lo subiran be eternal operació per so que no aferms en ell conpusició de pluralitat, doncs ja devalla ton enteniment a la fantasia e conpares la subirana operació qui pot esser sens conpusició,[5] a la jusana operació qui no pot esser sens conpusició, e conpares al subiran be menor nobilitat que als jusans bens qui no son sens operació; cor molt pus nobla cosa es l esser qui es e es operant, que no seria si[6] era e no obrava.

7. Si tu dius que enaxí con Deus auria major poder si faia una cosa simpla esser en .j. temps morta e viva, en axí auria en sí matex pus nobla obra si obrava sens pluralitat, no es ver: cor Deus no pot fer en .j. temps una cosa matexa esser morta e viva; cor si fer ho pudia, seguirsia que en ell fossen .ij. poders contraris en operació la .j. al autre, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol auria contrari en sí, per la qual contrarietat no puria aver dignitat de esser subiran be.

1. M, *manca* ha.—2. F, no auria poder.—3. F, es tan nobla e molt mils.—4. F, que aia.—5. F, *manca fins a l'altre mot* conpusició.—6. F, sin (*cancel·lada la* n).

XXXVIII

De major e mijà e menor[1]

Sabut es que los uns bens son majors e los altres menors, e alcuns bens hi ha[2] qui no son majors ni menors, axí con lo firmament qui es major be quel sol, e lo sol que la luna, e la luna que lestela, e los racionals que los inracionals, e los inracionals que los vegetables, e los vegetables que los metalls, e substancia que accident, e ànima que cors, e sentir que veer, e veer que odorar,[3] e caritat que esperansa, e axí de les altres coses semblants a aquestes.

2. Certa cosa es que los uns bens son majors quels altres per alcuna manera e menors per altra, axí con lo sol qui es major que home en durabletat e en quantitat, e home es major quel sol en nobilitat per intelligencia e per caritat. On, con assò sia enaxí, per assò nos volem encercar lo subiran be ab los .iij. graus damunt dits.

3. De necessitat se cové que si subiran be es, cové que sia be on no aja major ni menor ni mijà qui sia enfre major e menor; cor si ho havia, no seria divers be dels bens jusans, los quals son majors per una manera e menors per altra, segons que damunt avem dit: e per assò nos volem encercar lo subiran be en los bens qui son majors per totes maneres, sens que per nulla[4] manera no son mijans bens ni menors.

4. Rahó necessaria es que si lo subiran be és nulla cosa, que[5] sia eternal; cor sens eternitat no puria esser su-

1. *Mg. De majoritate et minoritate.*—2. M, hia *(taixada la i?)*.—3. F, adorar.—4. F, neguna *(passim per nula de M)*.—7. F, qui.

biran be; e si lo subiran be era eternal e no avia infinida bonea granea &c., no seria subiran per infinit[1] a bonea granea e[2] poder e *cetera,* qui son en los bens jusans, en so que seria finit en bonea granea &c.; e si infinit no era,[3] eternitat sens infinida bonea granea &c. no abastaria a esser subiran be. On, con eternitat es per totes maneres major durament que altre, e per so cor es major durament que altre se cové a esser subiran be, per assò es demostrable alcuna cosa esser quis covenga a esser subiran be per majoritat de bonea granea poder &c.; cor si no ho era,[4] eternitat se covenria per una manera a esser subiran be e per altra si descovenria, e assò es inpossíbol; cor de necessitat se cové que so qui per alcuna manera se cové a esser subiran be, que si covenga per altra e que no si descovenga per nulla manera; cor si per nulla manera si descovenia, inpossíbol cosa seria que per nulla manera si covengués. On, con eternitat per subirà durament se cové a esser subiran be, per assò es demostrable subiran be esser alcuna cosa qui per totes maneres sia major en essencia e en nobilitat, que null altre be ni[5] que tots los altres bens.

XXXVIIII

De primera entenció e de segona

VERITAT es que en los conposts elementats, moviment demostra movedor e mugut, e lo moviment el movedor

1. F, infinitat.—2. F, *manca* e.—3. *Mg, si æternitas non esset infinita.* —4. M, sino o auia; F, si no era.—5. M, nulla *(tatxades* la) altra essencia *(tatxat* essencia) be ni.

son per la segona entenció, e lo mogut es per la primera,[1] axí con la pera quis mou a avall per la ponderositat, la[2] qual desija que lo conpost, so es la pera, sia a son loc; e assò matex es del arbre crexent qui es mugut per los elements, los quals desigen que larbre pug pendre aquella forma qui li cové.

2. Coneguda cosa es que lo mogut es per la segona entenció e la causa final es per la primera, axí con la pera o larbre, qui son muguts segons que damunt avem dit, e mouense a la causa final, so es a saber, que la pera es muguda a estació de son loc, e larbre a la forma qui li cové; e la causa final de la pera e del arbre es per la segona entenció, e lo conpliment, so es la fi, es per la primera; cor lestació natural de la pera e la forma acabada del arbre son conpliment del moviment, e per assò covenense a primera entenció.

3. Con sia cosa que tots los moviments naturals se mouen o per la primera entenció o per la segona, e cor la primera entenció se covenga ab major be e la segona entenció se covenga ab menor be, per assò nos volem encercar lo subiran be ab la primera e ab la segona entenció en los moviments qui son en los jusans bens.

4. Manifesta cosa es que si negú dels conposts elementats es subiran be, que home cové esser aquell subiran be, con sia cosa que home sia pus noble que negú dels altres conposts; e cor home no es eternal e la fi de son moviment, so es sa perfeta edat, no es durable, ans tan tost con es vengut a perfeta edat senclina es mou a corropció, per assò es inpossíbol[3] que home sia subiran be, lo qual be cové esser eternal e incorrompable.

5. Vera cosa es que lo firmament es movable. On, si lo firmament se mou per donar conpliment als corses terrenals, es son moviment per la segona entenció e los

1. M, primera [entencio]?—2. F, lo.—3. F, inpossibol cosa (M, [cosa]).

corses terrenals son per la primera entenció;[1] e si lo firmament mou sí matex per la segona entenció, seguexse que no sia subiran be, con sia cosa que la segona entenció se covenga ab jusà be; e si lo firmament mou sí matex per la primera entenció, seguexse que son moviment sia per la segona entenció, e so a ques mou, per la primera. On, si lo firmament era subiran be, seria subiran be per so a ques mou e seria jusà be en son moviment, e seguirsia quel subiran be fos conpost de major e menor, e assò es inpossíbol. E si dius que lo firmament ha son conpliment en son moviment, doncs tu dius que lo seu moviment es lo subiran be, e lo firmament lo jusà, e assò no es ver: axí con no es ver que, jassia que ànima sia conpliment del cors, per tot so nos seguex quel home sia subiran be.[2] E si tu dius quel firmament nos mou per neguna entenció, doncs mouse debades, e si ho fa, inpossíbol cosa es que sia subiran be; cor pus nobla cosa es la causa final, que no es so quis mou debades. E si tu dius que lo firmament nos mou per sí matex, ans es mugut per altre, doncs ja afermes que lo mouedor es pus nohle que lo firmament: per la qual major nobilitat es demostrable que lo firmament no es subiran be.

6. Manifesta cosa es que los elements simples nos mouen per la primera entenció als conposts; cor si ho faien, con aurien conposts aquells e ls aurien muguts a perfeta forma, nos desconpondrien ni[3] corromprien aquells. On, con ells se mouen als conposts per la segona entenció, per assò es demostrable que alcuna altra cosa es a la qual se mouen per la primera entenció; e cor aquella no an, ans encerquen aquella en los conposts, per assò es demostrable que los elements ni los conposts no son lo subiran be; cor si ho eren, nos mouria lo foc dels locs alts als locs baxs a ell innaturals,[4] ni la terra no pujaria

1, F, *manca* entenció.—2. *Mg, A part i núm.* 6 —3. F, nis.—4. F, baixs nels innaturals.

als locs alts, e atrobarien en los locs quis covenen, so que encerquen.

7. Si tu dius que so[1] a ques mouen los elements es subiran be, no es ver: cor lo subiran be no seria digne de esser subiran be si era encercat e que no fos atrobable. On, con los elements no aconseguesquen so que encerquen ni so a ques mouen, per assò es demostrat que so qui es subiran be, es pus alta e pus nobla cosa que so a que los elements se mouen.

8. Si tu dius que los corses celestials costretament mouen los elements als conposts sens que los elements no an enteneió a assò a ques mouen, no es ver: cor la operació natural no seria tan nobla con es si los elements de libertat no obraven encercant lur conpliment, lo qual es la conjuncció simpla[2] que cascú element cerca per so que sia cors simple, axí con lo foc e la calor, qui cerquen conjuncció simpla foguenca[3] sens que no sia conposta ab negú dels altres elements. E si dius que aquella conjuncció es lo subiran be, no es ver: cor pus prop[4] es de no esser, que los encercadors daquella, per la qual propinquitat no es digna de esser subiran be.

9. Si dius que si subiran be fos nulla cosa, covengra que agués[5] primera enteneió o segona, o que fos sens entenció, no es ver: cor axí con eternitat es on no ha major ni menor, enaxí subirana entenció es on no ha major ni menor; e enaxí con de la influencia de eternitat ix lo durament qui ha comensament e fi e major e menor, en axí de la influencia de la subirana entenció qui es subiran be, ix la entenció bona on ha segon e primer; e enaxí con eternitat es demostrable a esser subiran be per so cor no ha major ni menor, enaxí la subirana entenció es demostrable a esser subiran be per so cor en sí matexa ha alcuna operació on no ha primera entenció ni segona,

1. F, asso. — 2. F, simpla coniunctio (M, coniuctio *usual*). — 3. M, fogenca: F, foquegenca. — 4. M, prob. — 5. M, couenguda qui ages.

mas que tota aquella operació es acabada entenció. E si tu dius que entenció no pot esser sens que no sia[1] segona o primera, dius ver en los bens jusans; mas si en lo subiran be no avia entenció sens segon e primer, la etérnitat seria sens entenció, sens la qual nos covenria a esser subiran be, e covenrias a esser subiran be per durament; e si avia entenció on agués segon e primer, auria major e menor, e si ho avia, no seria subiran be; e cor eternitat se covenga per durament infinit a esser subiran be, per assò es demostrable que en eternitat no ha nulla cosa per la qual se descovenga a subiran e a què quis cové ab[2] subiran be, so es entenció sens segon e primer, qui es demostrable per la entenció on ha segon e primer.

10. E si, per so que negues[3] pluralitat en lo subiran be, negues que en lo subiran be no ha entenció, doncs ja afermes que pus nobla cosa es voler sens entenció que[4] voler ab entenció, e no dius ver: cor lome ha pus noble voler que linfant, per so cor vol ab entenció e linfant vol sens entenció; e si lo subiran be no avia en sí matex entenció, seguirsia que sens entenció usàs dels jusans bens, e si ho faia no seria acabat en bonea granea eternitat &c., e si acabament no avia en totes les cambres de la figura, inpossíbol cosa seria que fos subiran be.

1. F, *manca* sia.—2. M, a subiran e a [a]que[la cosa] quis coue ab; F, a subira be a aquela cosa quis coue a *(Mg et habeat illam rem...)*—3. F, que no es.—4. M, con *(=quam?)*.

XL

De forma

Certa cosa es que[1] forma pot esser considerada en moltes maneres, mas .iiij. son les formes qui an esser reyal: la primera forma es la forma subirana la qual nos encercam; segona[2] es lo sensible qui es conpost de forma e de materia; tersa es ànima e àngel qui es forma spiritual invesibla; quarta es la forma que la ànima es del[3] cors en quant es conpliment daquell. Daltres formes son qui no an esser reyal, axí con calor[4] moviment especia, e la forma qui es en potencia[5] e la forma que lenteniment pren *in abstractu* e la ombra del arbre, e axí[6] de les altres formes semblants a aquestes. On, con esser reyal se covenga ab major e so qui no ha esser reyal se covenga ab menor,[7] e cor lo subiran be se covenga ab major e lo jusà be ab menor, per assò es demostrable que la subirana forma no es essencia qui no aja esser reyal, cor si ho era, no seria subirana;[8] e per assò no cal a nos que la encerquem en les formes qui no an esser reyal.

2. Con lo sensible sia conpost de materia e de forma, e con conpost e menor se covenguen, e simple e major, e con lo pus noble conpost sensible sia lo cors de lome, e con ànima sia forma e conpliment daquell cors

1. M, *desprès de* que *hi ha dues lletres raspades* (la?). — 2. F, la segona. — 3. F, al. — 4. *Mg*, *color*. — 5. F, *manca* e la forma qui es en potencia. — 6. F, e en axi. — 7. F, *manca fins a l'altre mot* menor *qui vé*. — 8. M, no *(esborrat)* es essencia qui no *(tatxat)* aia *(tatxat* ia) esser reyal cor si [no] o era no *(tatxat)* seria [jusa be] subirana *(tatxat)*: F, es essencia qui a esser reyal. cor si nou era seria jusa be: *Mg*, = M *corregit i* F.

qui es corrompable, per assò es demostrable que nulla forma sensible no es la subirana forma que nos encercam; cor si ho era, covenrias ab incorropció e ab inifinitat, e auria acabament de sí matexa e no daltre, e seria simple, e covenrias ab eternitat quis cové a subiran be.

3. Veritat es que ànima es pura forma, mas es[1] conposta de forma e de materia entellectual, la qual conpusició[2] cové esser en la ànima, per so que sia demostrable la subirana forma esser pus simpla[3] que la ànima; cor si la ànima no era[4] conposta, la subirana forma no auria per que fos[5] pus simpla que la ànima, e si no ho avia, covenrias de necessitat que la ànima fos subirana forma o que la[6] subirana forma fos conposta, e assò es inpossíbol; cor la ànima qui pot pecar e innora e ublida, nos cové ab eternitat qui es subirana forma de durar e qui es simpla e en la qual no ha nulla alteració, sens la qual eternitat ànima no puria esser subirana forma. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable que ànima[7] es conposta e que no es subirana forma.

4. Manifest es que ànima es forma al cors: on, jassia que ella[8] sia forma al cors, per tot so nos seguex que ànima sia subirana forma en esser forma al cors;[9] cor pus nobla es la forma que la ànima ha en sí matexa, que no es la forma que ha en esser acabament del cors: cor enaxí con lo sol qui es forma, e per so cor es forma e[10] sos rags feren en larbre, es lo sol forma al arbre, con[11] larbre sia forma de la ombra, e lo sol ha en sí forma reyal e la forma que larbre reeb del sol en fer ombra no[12] es forma reyal, enaxí[13] ànima es forma, e[14] per so cor es ab lo cors .j. conpost, es forma e acabament del cors. Mas la forma que la ànima ha en sí es pus reyal que cella quel cors

1. *Mg, non sit..., sed sit.*—2. F, compusio.—3. F, nobla.—4. F, [no] era.—5. M, *afig* conposta *tatxat*.—6. F, o aquela.—7. F, la anima.—8. M, quel cors *(tatxat)* ela.—9. F, fi. en esser fo[r]ma *(manca* al cors).—10. M, [e].—11. F, cor.—12. M, [no].—13. F, e en axi.—14. F, *manca* e.

reeb de la ànima; cor si no ho era,[1] seguirsia que la ànima fos més essencial fora de sí matexa que en sí matexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que la forma quel cors reeb de la ànima en esser acabat per ella, no es subirana forma; e so per que es demostrable que la forma que la ànima ha en esser conpliment del cors, es reyal, es per so que[2] home, en quant lo cors, daquella materia es[3] que son los altres conposts; mas cor[4] per lajustament de la ànima es pus noble conpost que tots los altres, per assò es la forma damunt dita ab esser reyal.

5. Con ajam demostrat que la segona forma ni la tersa ni la quarta no sien la subirana forma, de necessitat se covȇ que la subirana forma sia altra[5] cosa o que no sia res. E si dius que subirana forma no es res, no es ver: cor si lo cors, qui es particular del mon, ha major nobilitat per altre que per sí matex, so es la ànima, quant més se covȇ que la forma del mon universal sia acabada per alcuna forma reyal pus nobla que cella de sí matex![6] cor si no ho era, seguirsia que lo particular agués major nobilitat que luniversal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable[7] la primera forma que nos encercam, la qual es forma al mon e a sos particulars en donar esser e conpliment e sustentació e obra al mon e a sos particulars: cor enaxí con larbre no puria esser forma a la ombra sens lo sol, enaxí lo mon, qui no es més que sos particulars, no puria esser forma ni acabament a sos particulars sens major de sí matex, so es la primera forma qui li dona acabament en sa universitat e en sos particulars.

6. E si tu dius que enaxí con la ànima es forma al cors, que enaxí lo mon es forma a sos particulars, no es ver: cor la ànima, so per que es forma al cors es per so cor es altra cosa qui no es lo cors e es pus nobla que

1. F, con si no era.—2 F, cor.—3. F, ses.—4. F, *manca* cor.—5. F, alcuna.—6. F, que aquela de si matexa.—7. F, demostrat.

lo cors; mas lo mon no es altra cosa fora sos particulars, cor si ho era, no seria conpost dells; e si no avia pus nobla forma per pus noble de sí matex, seria lo teu cors pus noble que lo mon, qui ha forma, per la tua ànima,[1] pus nobla que cella que ton cors ha per sí matexa;[2] e con tu sies particular del mon, per assò es inpossíbol que tu[3] sies pus noble quel mon.

7. Si tu dius que enaxí con la ànima no es forma del cors mort, enaxí la subirana forma no era forma en sí ans quel mon fos, no es ver: cor si la ànima, qui no es subirana forma, roman forma aprés la mort del cors, quant més la subirana forma en sí matexa era e es forma ans quel mon fos! cor si no ho fos, la ànima fóra pus nobla que ella, e la subirana forma fóra ocasionada en aver esser formal per lo mon, e assò es inpossíbol.

8. Si tu[4] dius que lo mon es eternal per so que la subirana forma sia eternalment forma e conpliment al mon, no es ver: cor pus nobla forma es la subirana forma en sí matexa, que no es la forma quel mon ne reeb, axí con la ànima qui ha pus nobla forma en sí, que no es la forma que lo cors reeb della; e cor la subirana forma es pus nobla en sí que no es cella quel mon ne reeb, per assò es la forma pus nobla pus durable que la menys nobla, e per assò es la més nobla eternal e la menys nobla ha comensáment.

9. Si tu dius que lo subiran be no es forma, cor si era forma covenria que agués materia, no es ver: cor si lo subiran be no era forma, no puria esser object reyal a la ànima, e seria una cosa lo subiran be e altra so que la ànima pendria per object; e si ho era, inpossíbol cosa seria que nulla[5] ànima pogués menbrar ni entendre ni amar lo subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que en lo subiran be no seria infinida bonea

1. F, lo seu cors molt pus noble... per la qual es anima.—2. M, matexa *raspada la* a *final: Mg, per se ipsum.*—3. F, *manca* tu.—4. F, *manca* tu.—5. F, neguna.

granea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que lo subiran be es forma, lo qual[1] no ha materia: cor enaxí con conpusició se lunya més de la pluralitat de la ànima que del cors e més de la pluralitat del àngel que de la ànima, e tant es luny de la subirana forma qui es més a ensús que nulla altra forma, que[2] la subirana forma es pluralitat simpla sens nulla conpusició, enaxí la subirana forma per la gran e per la eccellent altea e noblea[3] qui es en ella, materia no pot esser en ella; cor si ho era, no auria per que fos subirana a altres formes qui no poden esser sens materia; e si lo subiran be no era forma, no auria ab que fos subirana bonea[4] a totes formes e a totes materies, e si fos alcuna altra essencia qui fos sens forma e materia, fóra demostrable esser egual ab lo subiran be: on, si lo subiran be agués materia e forma, fóra dels jusans bens.

10. Si tu dius que la subirana forma es finida per so cor lenteniment la pren per object, e tot quant lenteniment pren, pren finit, no es ver: cor axí con larbre no fa egual ombra en granea als rags del sol per so cor no es tan gran con los rags del sol, enaxí lenteniment, per so cor es jusà be e es creatura finida e termenada, no pot tant pendre de la subirana forma con es la subirana forma: on, so quen pren es fenit en lenteniment, mas no en la subirana forma.

11. Si tu dius que pus lenteniment tot quant pren es finit, no[5] pot entendre infinit, no es ver: cor axí con lo cors per la ànima reeb acabament, enaxí lenteniment reeb del subiran be acabament per lo qual entén infinit part so que ell pren finit; cor si no ho faya, lo subiran be no li seria forma reyal, e lo cors seria pus noble per la participació de la ànima, que lenteniment per lo subiran be, essent object a ell, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que enaxí con lo cors per los .v. particu-

1. F, la qual: *Mg, quæ.* — 2. F, *manca* que: *Mg, quod.* — 3. F, nobla. — 4. M, en *tatxat* bonea. — 5. F, e no.

lars ha ses vertuts pus nobles per rahó de la ànima e usa de les coses corporals qui son defora lo cors, enaxí lenteniment inluminat per lo subiran be, entén, part so que ha de sí matex, infinit be en bonea granea eternitat &c.; e en axí con lo cors dintre sí matex e dintre sa superficients[1] usa de les coses que sos .v. particulars li aduen de so qui es fora lo cors, enaxí lenteniment dintre sí matex qui es finit, entén infinit per lo lum e la ajuda que li fa lo subiran be donant sí matex per object a la justa ànima qui lo menbra e lentén e lama infinit en bonea granea &c.; cor si lo subiran be no era entès infinit en bonea e granea &c., no seria demostrable que fos subiran be; e si no ho era, no seria subirà[2] en demostració als jusans bens qui an demostració per la qual[3] son demostrables esser jusans bens, e assò es inpossíbol: cor enaxí con lo subiran be es subirà en totes nobilitats als jusans bens, enaxí cové de necessitat que sia subirà[4] en demostració a totes altres demostracions.

XLI

De actualitat

DEMOSTRAT es que actualitat es be, cor tot so qui es actualment ama son esser; e con es mugut a corropció alcú esser, contrasta a aquella corropció aytant con pot; e tot so qui es en potencia es agradablement mouable a actualitat. On, con per totes estes coses sia demostrable que actualitat sia be, per assò nos volem encercar la subirana pura actualitat qui es subiran be.

1. M, subperficients *cancel·lada la* b.—2 F, no era... subira be.—3 *Mg, demonstrationes per quas* (M, los quals).—4. M, *afig* be *cancel·lat.*

2. Sabut es que eternitat se descové ab tota actualitat qui sia mouable de potencia a actu e de actu a corropció; e assò es per so cor eternitat es[1] actualitat inalterable e qui null temps no fo en potencia ni en corropció, e per assò es demostrable que nulla actualitat ab la qual se descové eternitat, no pot esser eternal ni subiran be; cor si ho era, seria demostrat que so qui es subiran be no fos eternal, e assò es inpossíbol.

3. Demostrat[2] que nulla actualitat moguda de potencia e mouable a corropció no pot esser subirana, es[3] demostrat que negú dels conposts[4] elementats no poden esser subiran be; cor si ho eren, seguirsia que la actualitat daquells fos subirana actualitat, o quels conposts en la potencia o en la corropció fossen subiran be, e assò es inpossíbol.

4. Ver es que los elements simples son en actu sens que no son en potencia sens conpusició ni nos mouen a corropció en lur simplicitat; mas cor ells no an operació sino en los conposts qui venen de potencia en actu e quis mouen de actu a corropció, e a la subirana acció,[5] quis cové ab eternitat, cové operació qui sia pura actualitat en sí matexa, e los elements obren en lurs[6] conposts fora lur simplicitat, per assò es demostrable que la actualitat simpla ni la composta dels elements, no es subirana actualitat en los conposts qui venen de potencia en actu.[7]

5. Veritat es que lo firmament e los corses celestials son en actu sens que no son venguts de potencia nis mouen a corropció. On, si tu dius que la actualitat daquells es subirana actualitat, no es ver: cor sil firmament e sos particulars[8] eren subirana actualitat, covenria que eternitat fos qualitat daquells, e si ho era, lo sobject

1. M, [eternitat es] *de la mateixa mà.*—2. F, demostrat es.—3. F, e es.—4. M, [conposts] *també de la mateixa mà.*—5. M, forma *cancel·lat* acció.—6. F, e en si... e en *cancel·lat* los elemens... los.—7. M, en los conposts... en actu *tot tatxat:* F, *Mg, manca.*—8. F, *manca fins a l'altre mot* particulars.

de eternitat seria conpost en so que lo firmament e sos particulars son conposts de materia e de forma; e cor eternitat se cové ab simpla actualitat a[1] la qual no sia sobjecta nulla conpusició,[2] per assò es demostrable que la actualitat dels corses celestials no es subirana; cor si ho era, seguirsia que subirana actualitat nos covengués ab eternitat sens conpusició,[3] e assò es inpossíbol, con sia cosa que simpla actualitat se covenga ab eternitat e ab major, e conposta actualitat se descovenga ab eternitat e ab major es covenga ab cors e ab menor. On, con sia demostrable que la actualitat conposta ha so ab ques cové, quant més, sens tota comparació, se cové de necessitat que la simpla subirana actualitat aja tot so ab[4] quis cové, so es a saber, infinitat de bonea granea eternitat &c.! cor si no ho avia, seguirsia quel jusan be agués so ab ques cové, e que lo subiran be no agués so ab ques cové, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, so qui es jusan be seria subiran be, e so qui es subiran be seria jusan be; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo subiran be es demostrable.

6. Vera cosa es que ànima es en actu sens que no ve de potencia nis mou a corropció; mas cor ses potencies no an actualment lurs operacions, ans ve lur operació de potencia en actu e de actu torna en potencia, cor si no ho faia la ànima continuament menbraria e entendria e amaria estant en lo[5] cors, per assò es demostrat[6] que la ànima, jassia que en essencia sia actualment, per tot assò nos cové a esser subirana actualitat; cor si ho faia, seguirsia que en lo subiran be pogués esser flixat alcú defalliment, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lo subiran be fos conpost de major e menor e de acabament e de[7] defalliment, e si ho era, seguirsia que eternitat seria subiran be avent durament infinit e finit, e assò es inpossíbol: per

1. F, ab.—2. F, compusio *(passim)*.—3. F, comparacio.—4. F, *manca* ab.—5. M, enlo *tatxat* en lo.—6. F, demostrable.—7. F, *manca* de.

la qual inpossibilitat es demostrat que ànima no ha[1] subirana actualitat.

7. Si tu negues que en la subirana actualitat no ha operació, doncs tu afermes que la actualitat qui es sens operació es pus nobla que la actualitat qui ha operació, e assò no es ver: cor les especies son en actu e no an operació, e cor son sens operació, no abasten a[2] aver esser reyal, al qual esser abasten lurs individuus, per so cor an actualitat on ha operació.

8. Si tu, per so que negs[3] pluralitat en la subirana actualitat, negues que la subirana actualitat no ha operació en sí matexa, mas fora sí matexa, doncs tu afermes que la subirana actualitat es subirana en los bens jusans on obra e no en sí matexa, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo foc simple, qui obra fora sa simplicitat en laygua que escalfa, seria pus noble en laygua que en sí matex, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria pus noble en operació en laygua ab quis contrariejaria, que[4] en laer ab quis concorda, en quant obra pus fora de sí matex en laygua que en laer, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, de calor e de fredor seria engenrada e conservada vida en los conposts, e seria mortificada de humiditat e de secor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que la actualitat qui ha en sí matexa sa operació, es pus nobla que no es la actualitat qui la ha fora sí matexa; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo foc agués pus nobla operació que la ànima, qui en sí matexa la memoria menbrant engenra en lenteniment entendre, e del remenbrament e entendre ix lo voler de la volentat qui ama lobject menbrat e entès. On, con sia inpossíbol que la operació del foc sia tan nobla con cella de la ànima, per assò es demostrable que si la ànima, qui no abasta a esser subirana actualitat, segons que damunt avem dit, ha pus nobla ope-

1. F, no a no *cancel·lat*.—2. F, *manca* a.—3. F, necs.—4. M, [que].

ració quel foc, per so cor obra en sí matexa una operació qui es de .iij. potencies, quant més la subirana actualitat ha pus nobla operació, per so cor en sí matexa obra una operació qui es una essencia infinida en bonea granea &c.!

9. Si tu dius que operació de .j. infinit qui obràs e feés infinits en nombre, es subirana operació, no es ver: cor si .j. infinit obrava infinits en nombre, seria potencia a infinits, e si era potencia no seria pura actualitat, e si no ho era, no puria esser subiran be.

10. E si dius que mellor operació seria de major o menor nombre que de .iij. tan solament, no es ver: cor la major concordansa dona demostració de la major e la pus nobla operació,[1] axí con generació de pare a fill e la conveniencia damdós, qui es major que nulla altra concordansa, axí con en los conposts, que la conjuncció qui ix de la materia e de la forma es la major[2] concordansa qui sia en ells.

XLII

De justicia e de[3] misericordia

Con aquesta Obra seguesca la regla e la manera de la *Art de atrobar veritat,* e cor en aquella *Art* les vertuts son conpostes en diverses cambres per donar diverses significacions e demostracions, per assò nos encercant[4] lo subiran be de la justicia e de la misericordia qui son en lome just e misericordiós, reebem significació e demostració per la qual venim a conexensa[5] del subiran be: cor enaxí con per la forma artificial lo maestre es demostra-

1. F, demostracio.—2. M, e la [forma es] maior.—3. F, *manca* de. —4. M, F, nos (M, nos [qui]) encercã.—5. F, conoxensa.

ble sensualment, enaxí per la operació e la conveniencia qui es en justicia misericordia, lo subiran be es[1] demostrable entellectualment.

2. Tres son les maneres en que justicia misericordia[2] se covenen en home just e misericordiós: la primera es con justicia se covó ab misericordia con lome misericordiós fa misericordia, e misericordia se cové ab justicia con lome just fa justicia; segona es con se covenen ensems, axí con lo rey que[3] ponex alcú coupable en partida, e en partida li perdona; tersa es con justicia se cové ab misericordia con misericordia es contra crueltat qui es son contrari, e misericordia se cové ab justicia con justicia es contra injuria.

3. Manifest es al humà enteniment que enaxí con home es pus a amunt en nobilitat que no es null conpost elementat, e assò es per so cor[4] pot aver les .iij. concordanses damunt dites, les quals los conposts no poden aver, que enaxí home[5] es més a enjús en nobilitat que no son los altres conposts, con ha en sí .iij.[6] concordanses contraries a les .iij. damunt dites, les quals .iij. concordanses son de injuria crueltat. On, con assò sia enaxí, doncs[7] per assò es demostrat que home no pot esser subiran be, ni negú dels conposts; cor si home o altre conpost[8] fos subiran be, agra tan altament e tan nobla justicia e misericordia, que inpossíbol cosa fóra que per lur contrari devallàs a enjús.[9]

4. Los elements simples, ni la ordial materia qui es dells composta, ni la[10] forma universal, ni los corses celestials, nils accidents als quals aquestes coses damunt dites son sobjectes,[11] no an les .iij maneres de concordansa en justicia ni en misericordia; e cor aquella concordansa es més a amunt en nobilitat que nulla altra concordansa qui sia

1. M, es [lo subiran be]. — 2. F, e misericordia. — 3. F, con. — 4. F, con. — 5. M, [home]. — 6. F, les .iij. — 7. F, *manca* doncs. — 8. M, fos *rallat* conpost. — 9. M, a [e]nius. — 10. M, nila *tatxat* nila. — 11. F, sobietz.

en les coses damunt dites, per assò es demostrat que los elements e *cetera*, no son subiran be.

5. Si lo gloriós subiran be que nos encercam, res no era, covenria de necessitat que molts subirans bens fossen;[1] cor eternitat fóra subiran be per so cor ha pus noble durament e cor es primera a tot so qui a comensament e fi, e cascú home qui agués les .iij. concordanses de justicia e de misericordia fóra subiran be; e cor sia inpossíbol que home pusca esser subiran be, per assò es demostrable que eternitat, on no es demostrable que no[2] sia subiran be, es subiran be avent les .iij. maneres damunt dites de concordansa,[3] sens les quals no puria esser subiran be; cor si ho era, seguirsia que home agués alcuna dignitat per la qual se covengués mills a esser subiran be, que so qui es subiran be, e assò es inpossíbol.

6. Enaxí con la justicia misericordia qui es en home, no abasta a esser subiran be, e assò per so cor se cové ab menor nobilitat en home, enaxí cové de necessitat que la justicia e la misericordia qui son en lo subiran be, se covenguen ab major nobilitat en lo subiran be; cor si no ho[4] faien, seguirsia que home el subiran be se covenguessen en egualtat de justicia e de misericordia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que la justicia e la misericordia qui es en lo subiran be, es més a ensús que la justicia e la misericordia qui es en home.

7. Certa cosa es que enaxí con la pluralitat qui es en ànima es més a ensús que cella[5] del cors, e assò per so cor sacosta més a simplicitat, e cella del àngel es més a ensús que cella de la ànima per so cor es pus simpla essencia, enaxí so per que la justicia misericordia qui[6] son en lo subiran be, son tant a amunt en nobilitat sobre la justicia e la misericordia qui es en home,[7] que[8] la justicia e

1. F, fossen molts subirans bens.—2. F, [no].—3. F, de concordansa damunt dites.—4. M, si [n]o [o].—5. F, aquela *passim*.—6. M, [qui] *(sospitam llacuna)*.—7. F, lome.—8. *Mg, est quia.*

la misericordia qui son en lo subiran be son una substancia metexa, e la justicia e[1] misericordia qui son en home son accidents, e la .j. no es lautre. E si assò no era enaxí, seguirsia que enaxí con ànima no seria tan noblament a ensús sobre lo cors si no era en pluralitat e en unitat, e que sa pluralitat e sa unitat[2] fos pus simpla e que cella[3] del cors fos pus conposta, enaxí[4] la justicia e la misericordia qui son[5] en lo subiran be no purien esser més a ensús que la justicia e la misericordia qui es en home, si no eren[6] una essencia matexa per molt eccellent e alta conveniencia.

8. Enaxí con en home seria destruida la[7] concordansa damunt dita, qui es enfre justicia misericordia, si justicia misericordia eren una cosa matexa, enaxí seria destruida en lo subiran be sens concordansa de diverses suppòsits; e si per la unitat de justicia misericordia en la subirana essencia no era concordansa de justicia misericordia, seguirsia que per concordansa la justicia e la misericordia qui son en home se covenguessen mills a esser subiran be, que la justicia e la misericordia del subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que en lo subiran be aja pluralitat en la qual .j. just miseridiós se covenga ab altre just misericordiós, e que ensems sien una essencia justa misericordiosa; cor si no ho eren, seguirsia que en la justicia e la misericordia qui son en home agués major concordansa que en la justicia e la misericordia qui son en lo subiran be, en so que la justicia e la misericordia qui son en home se covenen en una essencia, so es en .j. home, e lo just e lo misericordiós qui es en lo subiran be nos covenria ab lautre just misericordiós en esser .j. be e una essencia matexa, ni no aurien major nobilitat de concordansa en essencia que la justicia e la misericordia de lome, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que en la subi-

1. F, e la.—2. F, e unitat.—3. M, que *tatxat* [e] cela; F, [e] que aquel[a].—4. F, e enaxi.—5. M, no son.—6. M, eran.—7. M, [la].

rana essencia ha diverses justs e diverses misericordioses qui ensems son una essencia en la qual no es diversitat de justicia e[1] de misericordia.

9. E si dius que inpossíbol cosa sia que en diverses misericordioses misericordia nos diferencieg, ver dius en quant diverses suppòsits, mas en quant essencia no es ver: cor si .ij. reys posseexen[2] egualment alcú cavaller coupable al qual perdonen, la misericordia no es diversa, mas les persones son diverses.[3] On, si en los reys, qui son bens jusans, se seguex que misericordia no sia diversa en sí matexa si be es en[4] diverses persones, quant més en lo subiran be, en lo qual cové que la misericordia els subpòsits sien una essencia matexa! cor si no ho eren, no seria en lo subiran be nobilitat pus alta que en lo jusan be, en lo qual jusan be la misericordia es una cosa e altra cosa es cascú de los sobjects on es misericordia.

XLIII

De prima causa

ENCERCANT so qui es prima causa, som encercadors del subiran be; cor aquella cosa qui es prima causa cové esser de necessitat subiran be, cor si no ho era, seguirsia que so qui es[5] jusan be no fos per lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la prima[6] causa esser subiran be.

1. M, e *tatxada* [ni:] F, ni.—2. F, *al marge* [ponexen].—3. F, no es diuersa per si (M, [per si]) mas les persones son diuerses, e per les persones es la .i.ª misericordia diuersa a lautre (M [e per les persones la i.ª misericordia es diuersa a laltra]: *Mg*, = F.—4. M, [en].—5. F, [so qui es].—6. F, primera *(passim per* prima *de* M,).

2. Manifest es que eternitat e major se covenen, e comensament e menor; e per assò es demostrable que causa se cové ab major e causat ab menor; cor causa es enfre causat e eternitat, e causat es enfre causa e comensament; e cor causa es pus prop[1] a eternitat e pus luny a comensament que a causat, e causat es pus luny de eternitat e pus prop a comensament que causa, per assò es demostrable major en causa e menor en causat.

3. De necessitat se cové que si primera causa es nulla cosa, que aquella sia eternal, cor si no ho era, seguir sia que fos ensems causa e causat en una essencia matexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que si prima causa es, cové[2] que sia eternal, e si prima causa res no es, seguexse de necessitat que so qui es causat sia per causa qui no sia prima causa, e si ho es, covense[3] de necessitat que la causa qui no es primera causa sia per sí matexa o per lo causat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que la prima causa es, e que es eternalment per sí matexa, e es causa a tota causa qui no sia primera e a tot causat.

4. Si tu dius que lo mon en universal e sos particulars incorrompables son eternals, e lo mon e sos particulars son prima causa, e los particulars corrompables son[4] causats dells, doncs tu afermes que lo mon e sos particulars incorrompables son subiran be, e los particulars causats e corrompables son jusà be, e assò es inpossíbol; cor lo mon en universal, ni sos particulars, no usa dels jusans bens ab intelligencia ni ab caritat ni ab justicia ni ab les altres vertuts essencials quis covenen al subiran be, sens les quals lo subiran be no auria dignitat de esser subiran be; cor home qui no ha dignitat de esser subiran be, qui usa de[5] intelligencia e de caritat e de justicia

1. M. prob *passim*. — 2. F, primera causa es coue de necessitat. — 3. F, coue. — 4. M, fi *cancel·lat* son. — 5. M, qui *un blanc de dues lletres raspades* (no?) [usa de]: F, qui no *subrallat* usa de *(Mg, qui utitur)*.

en los bens qui li son dejús, auria alcuna pus nobla vertut quel subiran be,[1] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable lo mon e sos particulars esser jusan be al subiran be qui es eternal infinit[2] en saviea caritat justicia &c., lo qual es causa del mon e de tots los particulars del mon qui son jusan be.

5. Si dius que la nobilitat que la prima causa ha a esser prima causa, ha per lo causat, no es ver: cor axí con eternitat, qui[3] no ha son durament infinit per so qui ha comensament e fi, enaxí la primera causa no ha sa nobilitat per so qui es causat, cor si ho avia, seguirsia que per essencia fos prima causa e subiran be, e per operació e per lús que ha en lo causat fos subirana nobilitat, e assò es inpossíbol: cor enaxí con se cové per essencia a esser prima causa e subiran be, enaxí se cové a subiran be, per[4] operació essencial la qual la prima causa ha en sí matexa sens causat, a esser subiran be; cor si no ho avia aytal operació en sí matexa, seguirsia so que[5] tu dius en quant auria operació en altre e no en sí matexa, e no puria obrar sens causat.

6. Si tu dius que lo causat es eternal, e assò dius per so cor no pots entendre eternal causa sens eternal causat, demostrat es a nos que ton enteniment no as desnuat de la fantasia ni not guardes del engan que prens per la primera especia daccident, de la qual te mana guardar[6] en lo capítol daccident: cor enaxí con en lo subiran be aquest nom, creador, hi es segons relació de creatura, enaxí en lo subiran be aquest nom, prima causa, hi es segons relació de lo causat e de la causa qui no es primera. E cor tu vols axí usar de ton enteniment en lo subiran be con en los bens jusans, en los quals no pots entendre causat sens causa, per assò as enteniment fantàstic, lo qual no auries[7]

1. F, alcuna pus noble uertut auria que no auria lo subira be.—2. F, e infinit.—3. *Mg. manca.*—4. *Mg. quod per.*—5. F, que? *raspat* so que.—6. *Mg, te jubeo cauere.*—7. F, aurias.

si més a ensús lo levaves: cor enaxí con lo subiran be es més a ensús quel jusà, enaxí covė que lenteniment pus altament entena en lo subiran be, que en lo jusà; cor si egualment entenia en lo subiran be e en lo jusà, seguirsia que lo subiran be no fos demostrable esser subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que enaxí con en lo jusan be no pots entendre pare sens causa e causat, enaxí en lo subiran be, on te covė més a ensús entendre, pots entendre Pare e Fill sens causa e causat: per lo qual entendre lo subiran be tes demostrable.

7. Si tu per atribuir major nobilitat a la prima causa, dius que lo mon, qui es son causat, es eternal, no es ver: cor major nobilitat es a la prima causa que aja causada la causa de non re, que si eternalment sens comensament la causava; e lo causat qui seria eternal seria pus prop a la prima causa en dignitat en quant seria eternal e no seria creatura, que no es si ha comensament e es creada de no re, e aytant con li seria pus prop, daytant te seria lo subiran be demostrable menys a ensús, e lo jusà be més a ensús.

8. Si altra vegada retornes a so que dius afermant que lo mon covė esser eternal, per so que la prima causa aja operació eternal, nos dehim que tes paraules nos meten en carrera con entenam pus nobla operació en lo subiran be que cella que tu dius; cor inpossíbol cosa es que lo mon sia sens comensament, cor si fos eternal sens comensament, lo subiran be desijara eternalment esser causat per so que fos causa; e si ho feés, desijara[1] menor, so es causat, per tal que fos major, so es causa; e si ho faés, fóra causa per lo causat e fóra major per lo menor, e desijara aver operació en altre per so cor no la pogra aver en sí matex; e assò es inpossíbol, cor si fos possíbol, no fóra subiran be, e fóra sa operació senblant a la ope-

1. M, desigara *segueix un blanc de dues o tres lletres raspades.*

ració qui es en lo jusan be; mas cor lo subiran be obra eternalment sens comensament e fi en sí matex, sens que no es causa ni causat en sa essencia ni en sa operació, qui es sa essencia matexa, per assò ha pus nobla operació que tu[1] no dius, la[2] qual lo demostra esser subiran be, per so cor aytal operació tan nobla nos cové al jusan be.

9. Moltes son les rahons per les quals es demostrable lo comensament del mon, e enfre les altres, es nos demostrable per nombre e per justicia; cor si lo subiran be eternalment sens comensament e fi obràs en lo mon, fóra demostrat que eternalment creara ànimes e eternalment jutjàs en elles;[3] e si ho feés, non privara neguna desser, e multiplicara[4] aquelles infinidament; e si ho faés, nombre no fóra especia, cor null temps no foren .ij. denant .iij. ni iij. denant més, ni .j.[5] o més no fóra la fi de la especia de nombre; e si no ho fos, nombre no fóra especia: e cor es inpossíbol que lo subiran be no sia just ni que nombre no sia especia, per assò es demostrat que lo mon ha comensament, e que .ij. son denant a .iij., e que .j. o més es detràs lo nombre qui li es denant.

XLIIII

De donar

DONAR el donador el do e cell quil do[6] reeb, no son mal; cor si eren mal, no donar ni do ni reebre do, seria be; e si eren be, seguirsia que si subiran be es nulla cosa, que no do ni reeba do, e assò es inpossíbol: per la qual

1. M, [tu]. — 2. F, lo. — 3. M, els. — 4. F, montiplicara — 5. F, *manca* ni .j. — 6. e aquel qui lo do.

inpossibilitat es demostrable que si subiran be es, que en ell aja[1] donador e do e reebedor de do.

2. De necessitat se cové que on pus noble es lo do e aquell qui lo do reeb, daytant es pus noble lo donador; e on pus noble es lo donador, pus noble es lo do; e on pus noble es lo do, pus noble es cell qui l do reeb, cor si no ho era, no seria a ell útil lo do; e on pus noble es cell qui l do reeb, pus noble es lo do, cor si no ho eren, no serien pus nobles los .v. particulars dels racionals que dels inracionals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que si l subiran be es nulla cosa, cové de necessitat que egualment sien en ell nobles lo donador e l do e cell qui l do reeb; cor si la .j. era pus noble, covenrias a esser subiran be, e los altres a esser jusan be, e seria conpost lo subiran be de pus noble e de menys noble: e assò es inpossíbol.

3. Veritat es que lo pus noble donador qui sia en los conposts elementats es home; cor[2] home dona sa thesòrica e sa pràtica a la fi de alcuna causa final, axí con lo metge a sanitat, e lo savi a mostrar[3] saviea; e home dona plantes e metalls e inracionals, e .j. home dona home a altre home. On, si negú dels conposts elementats[4] es subiran donador ni subiran be, cové que sia home[5] aquell. On, con home no sia eternal e sia corrompable, e en[6] home sia avaricia en potencia, e cor eternitat se cové ab subiran be, e subiran donador se cové ab subiran be, per assò es demostrable que home, ni negú conpost elementat, no pot esser subiran be.

4. Veritat es que los .iiij. elements se donen los uns als altres conponent la materia ordial, qui s dona a sos particulars conposts per tal que les formes a les quals es potencia esdevenguen en actu, e tot assò es do natural. On, si aquest do es subiran do, cové que natura qui l do

1. F, ha.—2. F, cō.—3. F, a amostrar.—4. F, *manca* elementats.—5. F, home sia.—6. M, [en].

dona e qui es lo do e reeb lo do, sia subiran donador e subiran reebedor e subiran be, e assò es inpossíbol; cor si subiran donador es nulla cosa, cové quel do[1] que dona nol tolla a altre; e cor natura no pot dar ni dona a .j. sens que no tolla a altre, per assò es demostrable que natura no es subiran be.

5. Lo sol dona lugor e calor als corses terrenals, e[2] les altres planetes e los signes donen als conposts elementats; mas no donen justicia saviea caritat, cor no son animats; cor si lo sol nils altres corses celestials eren animats, axí con lo sol dona lugor,[3] daria saviea e so que contendria de animalitat, axí con lome savi qui[4] fa altre savi per so cor ha animalitat; e cor saviea[5] e les altres vertuts son pus noble do que lugor ni calor, per assò es demostrable que los corses celestials no donen subiran do ni son subirans donadors ni no son subiran[6] be.

6. Lo mon en universal no dona, axí con home qui en quant es especia res no dona; mas los particulars del mon donen los uns als altres; e cor donar e subiran be e eternitat se covenen,[7] per assò lo mon qui no dona, nos cové a esser subiran be ni a esser eternal.

7. Si era veritat que lo subiran be que nos encercam no fos res, seguirsia que home fos subiran be en quant es pus noble donador que negú dels altres particulars del mon; e cor home no pusca esser[8] subiran be, segons que damunt avem dit,[9] per assò es demostrat que si l'[10] subiran be que nos encercam no es res, que home es e no es subiran be, e assò es inpossíbol, que home ensems sia subiran be e jusà; cor[11] home nos cové ab eternitat, qui es subiran durament e no jusà e quis cové ab subiran be e no ab jusà, e si home era subiran be e eternitat jusà, seguirsia que lo subiran be e menor e defalliment se

1. F, don.—2. M, *afig* a *raspada*.—3. M, enaxi... [dona lugor].—4. M, qui n ?:—5. F, sauiea iusticia.—6. F, dons ni subira.—7. M, couen.—8. M ,*afig* segos(=seiós?) *tatxat*.—9. F, es dit.—10. M, si[l].—11. F, e si.

covenguessen, e lo jusà be e major e acabament, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con fill no puria esser sens que pare no fos,[1] enaxí jusan be no puria esser jusà sens que alcuna cosa no fos subiran be; cor si subiran be res no era, so qui es be jusà no auria a qui fos jusan be; e cor jusan be es en esser, per assò es demostrable lo subiran be.

8. Con ajam demostrat subiran[2] be esser, e cor en lo subiran be cové aver pus noble donador e do e reebedor del do, que en lo jusan be, segons que damunt avem dit, per assò cové de necessitat que en lo subiran be aja diverses subpòsits qui ajen egual nobilitat, sens los quals no y puria aver egualtat de donador e[3] de do e del reebedor qui reeb lo do: cor si l subiran[4] donador donava menor do que sí matex, no daria tot sí matex, e si no dava[5] tot sí metex, aquell qui l do reeb no seria egual al subiran be, e si lo do e cell qui l do reeb no eren eguals en nobilitat al subiran donador, lo subiran be seria major en essencia e menor en operació, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que fos conpost de major e menor, e de subiran be e de jusà;[6] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que de necessitat se seguex que en lo subiran be aja eguals subpòsits, sens los quals no y puria esser egualtat de donador e de do e daquell qui l do reeb, axí parle; cor en est loc la pràtica sensual no abasta a la thesòrica en vocables, segons que avant[7] en est capítol darem esplanació de so que ara inpropriament[8] dehim.

9. Si tu dius que enaxí con lo subiran be no pot fer egual a sí matex, que[9] enaxí no pot donar egual[10] de sí matex ni pot donar egual do de sí matex, ver dius en quant unitat de essencia; mas en quant pluralitat[11] de sub-

---

1. F, sens pare: *Mg*,=F, (M, que *i* no fos *tatxats)*.—2. F, lo subira.—3. F, *manca* e.—4. M, *afig* be *cancel·lat* (?).—5. F. donaua.—6. F, e iusa.—7. F, auem.—8. F, propiament.—9. M, [que].—10. F, a egual: *Mg, æquale (sibi ipsi)*.—11. F, de pluralitat.

pòsits, no dius ver: cor la ànima qui no ha nobilitat de esser subiran be, ha diverses potencies, e la memoria e lenteniment donen egual voler a la volentat con ama egualment lobject menbrat e entès en egual quantitat del voler; e cor les tres potencies no son la ànima, ans son potencies, per assò lo do que memoria e enteniment donen, no es la volentat, mas es lo voler, lo qual la memoria dona ab menbrar e lenteniment ab entendre, donant la memoria lo menbrar e l'enteniment lentendre a la volentat, per tal que li donen voler; e cor la memoria no dona sí matexa, ni lenteniment sí matex, a la volentat, ni donen[1] la volentat, es lo do menor que la memoria e lenteniment e la volentat; e per assò les .iij. potencies no abasten a esser una essencia matexa. Mas en lo subiran be no es enaxí; cor lo do e aquell qui lo do reeb son una cosa matexa e .j. subpòsit matex, e assò es per so cor lo donador ols donadors e lo dó, so es aquell[2] quil do reeb, son una essencia, una substancia matexa e .j. subiran be infinit en donar e en do e en reebre dó, e aquells quils donen,[3] donen tots sí matexs; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no agués nobilitat per la qual pogués esser subiran be a la ànima ni als altres particulars del mon.

10. Si dius que lo subiran be no donava ans quel mon fos, no es ver: cor los particulars del mon donaren tantost con foren, e si lo subiran be no donàs eternalment, no fóra tan noble donador en durament eternal, con los particulars del mon en durament no eternal, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, fóra demostrat que en durament avent comensament, agra major nobilitat que en durament no avent comensament, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, eternitat fóra jusan be, e no eternitat subirà, e assò no es ver.

11. Si tu dius que lo mon es eternal e que lo subiran

1. M, *afig* sim cancel·lat.—2. F, e los dons e aquel.—3. F, quil do donen: *Mg, qui donant illud.*

be dona eternalment al mon e que no dona en sí matex a altre sí matex, no es ver: cor si en lo subiran be no avia subpòsit qui donàs a altre subpòsit, noy seria egualtat de donar e de do; e cor damunt ho avem provat, per assò es demostrat que so que dius no es ver; e cor lo do qui es en lo subiran be es pus noble que lo do quel subiran be dona al mon, qui es jusà be, per assò es demostrable que lo subiran[1] do cové esser pus concordant ab eternitat, que lo jusà do: per la qual major concordansa lo mon es creatura demostrable.[2]

XLV

De servir

SERVIR es be; cor si era mal, deservir seria be, e assò es inpossíbol. On, con servir sia be, per assò nos volem encercar lo subiran be ab la demostració que servir ne dona.

2. Demostrable es lo serviy que los conposts elementats fan a home, axí con los vegetables e los inracionals[3] e los metalls: axí con los arbres e les erbes e les sements e les salses[4] qui servexen home e an natura e proprietat de[5] servir home; axí con los arbres qui son covinents a la art de fusteria e a fer foc, e les sements a menjar, e lo vi a beure, e les salses a saburir[6] les viandes, e les erbes a sanar, e lo li a vestir, e loli a[7] inluminar e a menjar.

3. Los inracionals an natura e proprietat de servir home: axí con lo cavall qui es covinent a cavalcar, e lo bou

1. M, *afig* be *cancel·lat.*—2. *Mg, est demonstrabile mundum esse creaturam.*—3. M, [in]racionals.—4. *Mg, aromata.*—5. F, e de.—6. F, a seburir: *Mg, ad condiendum.*—7. F, *manca* a.

a arar, e laze a fex portar, e lo moltó a menjar, e la lana a vestir, e lo ca a cassar e a guaytar, e lo gat a destruir les rates, el segí de la serp a sanar, e lo verí a triaga, e laustor[1] a cassar, e la galina a menjar, e la ploma a jaer, e lo pex a menjar, e axí dels altres inracionals.

4. Los metalls tots servexen home: cor lo ferre es covinent a ferreria, e la reya a arar, el càvec a cavar, e la agulla a cusir, e lespaa a conbatre, e laur e les peres precioses[2] a tresorejar e a *bene esse*,[3] e la sal a salar, e les peres a edificar, e axí de los altres metalls.

5. Los corses celestials servexen home: axí con lo sol qui dona lugor e calor, e la luna ha operació en les plantes per tal que sien covinents a[4] servir home, e axí dels altres corses celestials, e per so que los corses celestials fan en los terrenals. Los elements servexen home: axí con foc per calfar e per coure viandes,[5] e laygua a boure e a lavar, e laer a alenar e oyr[6] e veer, e la terra a abitar e a sembrar.

6. Con home sia servit a ses necesitats per totes les coses damunt dites, e con home no servesca aquelles,[7] per assò es demostrat que home ha major nobilitat que negú dels bens damunt dits. On, si neguna de les coses[8] damunt dites es subiran be, covè de necessitat que home sia aquell subiran be;[9] cor si no ho era, seguirsia que lo menys noble fos subiran be; e cor lo menys noble no pot esser subiran be, ni home no es cuvinent a esser subiran be per so cor ha molts de falliments qui nos[10] covenen ab eternitat, quis covè ab subiran be, per assò es demostrat que inpossíbol cosa es que lo be qui es en home nil be qui li es dejús en nobilitat, pusca esser subiran be: per la qual inpossibilitat es demostrable lo subiran be: cor enaxí con home ha dejús sí bens e home no pot esser subiran

---

1. F, el estor.—2. M, e les percioses: *Mg, et pretiosa.*—3. F, *manca* e a bene esse (M, ese).—4. M, *afig e cancel·lada.*—5. F, e cou les uiandes.—6. F, hoir *(passim)*.—7. F, a aqueles.—8. F, cosa de les.—9. M, be *ratllat.*—10. M, molts defaliments (F, de defaliments) qui [no]s.

be, enaxí cové que aja sobre home alcuna nobilitat qui sia subiran be, e que home sia servit per los bens qui li son dejús, per tal que ell sia sirvent lo be qui li es desús, lo qual subiran be cové esser eternal, cor sens eternitat no seria covinent a esser subiran be, e cové que aja intelligencia, cor[1] sens entelligencia no puria esser servit per home.

7. Certa cosa es que los bens qui son dejús home en nobilitat, no servexen la especia del home, ans servexen[2] los individuus de la especia, ni home no es servit per les especies dels bens qui li son dejús, mas per los individuus de les especies; e cor cascú home es be en unitat e en trinitat, e cascú de los individuus qui li son dejús li servex[3] avent unitat e pluralitat, per assò es demostrable que lo subiran be es en unitat e en pluralitat;[4] e per tal que home sia pus cuvinentment naturat a servir son senblant en unitat e en pluralitat, cové que home aja unitat e pluralitat; e enaxí con home es pus covinentment servit per los bens qui li son dejús, per so cor son en unitat e en pluralitat, que no fóra si no fossen en unitat ni en[5] pluralitat, per assò lo subiran be es pus covinentment servit si home ha unitat e pluralitat, e lo subiran be autretal,[6] que no fóra si home agués unitat e pluralitat e que lo subiran be no agués unitat ni pluralitat.

8. Manifest es que enaxí con home no es digne de esser subiran be, per so cor es servit dels jusans bens per so cor li son necessaris, que enaxí lo subiran be sia digne de esser subiran be per so cor no ha necessitat de los jusans bens; cor si lo subiran be era servit avent necessaris[7] aquells serviys, seria demostrat que ell fos necessari a altre subiran be, e axí dentro a infinit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que al[8] subiran

1. F, *manca* cor.—2. M, seruex.—3. M, seruex[en]: F, servex en: *Mg, serviunt.*—4. F, per asso... en pluralitat *repetit.*—5. F, que no foren si no (M, *manca* no)... e en.—6. F, atretal.—7. M, ...essaris *corregit posteriorment: potser deia* necessitat de.—8. M, [a] lo.

be no es necessari que sia servit, mas per manera dobject, so es a saber, que sia amat e conegut et obeyt e loat e menbrat, e que lome esper dell[1] gracia e benedicció, e que[2] aquell quil conex e lama, que li graesca e que do laor e conexensa dell a aquells qui no lamen nil conexen ni li an grat del bens terrenals quels dona.

XLVI

De colpa e de pena

Con hom sia sobject a colpa e a pena, e con[3] null sobject de colpa ni de pena no pusca esser subiran be, per assò nos volem encercar lo subiran be per les demostracions que colpa e pena donen a home[4] del subiran be.

2. Veritat es que en lo jusan be, justicia e esser se covenen en .ij.es maneres: la primera e la pus nobla es per so cor justicia e esser son covinents bens[5] la .j. al altre, cor si nos covenien, seguirsia que injuria e no esser nos covenguessen, e assò es inpossíbol; la segona manera es que justicia a esser se covenen contra colpa, cor si nou fayen, seguirsia que en los bens jusans no fos conveniencia enfre justicia e esser, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que esser e justicia[6] se covenen ab pena contra lesser qui ha colpa.

3. Sabut es que colpa e esser se descovenen; cor per la colpa la justicia se cové a[7] donar pena, e per la pena lesser qui ha colpa se cové ab no esser, cor tota pena enclina son sobject a destrucció e a no esser; e si tota pena des-

1. F, del esper lome.—2. F, *manca* que.—3. F, cor.—4. F, *manca* a home.—5. F, bens cuuinens.—6. F, iusticia e esser.—7. F, *manca* a.

truia lo sobject de colpa, pus lo sobject fos destruit, justicia no auria en qui punís la colpa; e si era sens operació, descovenrias ab esser, cor nulla cosa sens qual que operació nos cové ab esser; e si justicia nos covenia ab esser, covenrias ab privació e ab no esser; e si ho faia, seguirsia que no[1] fos subirana a colpa e a pena, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable lo subiran be qui conserva lo sobject de[2] colpa per so que justicia aja en qui obre,[3] la qual conservació no pot esser feta per lo jusan be.

4. Si tu dius que colpa es be, per so cor per colpa justicia e esser e pena se covenen contra lesser de colpa, sens la qual colpa nos covenrien, no es ver: cor si en la primera especia damunt dita en lo be jusà, justicia e esser se covenen sens colpa e pena, quant més se covenen en alcuna cosa qui sia subiran be, la qual fos ans que fos colpa e pena! E si assò no era enaxí, seguirsia que justicia e esser se covenguessen sens colpa e pena en home qui nos cové ab eternitat, e que nos covenguessen en alcuna cosa quis covenga ab eternitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que pus nobla essencia fos aquella qui ha comensament e fi, que aquella qui no ha comensament ni fi;[4] e assò es inpossíbol.

5. Si tu dius que enaxí con colpa no es primera al mon, que enaxí justicia no es primera a pena, no es ver: cor si larbre se cové ab esser[5] sens colpa e pena, bes seguex que justicia, qui es pus nobla cosa que arbre, se covenga ab esser[6] sens colpa e pena; cor si no ho faia, arbre seria pus noble que justicia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat[7] que justicia fo ans que colpa e pena, per la qual demostració es[8] demostrada la subirana operació de justicia, qui eternalment obra en lo subiran be de justicia sens colpa e pena: cor si

1. F, si ofeya seguirias que justicia no.—2. F, de la.—3. F, obra.—4. F, e fi.—5. F, a esser.—6. F, a esser.—7. F, demostrable.—8. F, *manca* demostracio es.

no pogués obrar sens colpa e pena, no agra ab que fos subirana al jusan be.

6. Manifest es que si colpa no fos primera a pena, misericordia no fóra demostrable, cor tantost con fóra la colpa, fóra la pena; e cor nos som certs que molts homens son coupables qui no son punits, per assò es a nos demostrable misericordia. On, si lo subiran be que nos encercam no fos res, misericordia res[1] no fóra sino en home; e cor misericordia se cové a subiran be e home no s cové ab eternitat, qui s cové ab subiran be, per assò es demostrable la subirana misericordia qui es subiran be, la qual no turmenta lo coupable encontinent que ha colpa; e assò fa per so que deman perdó per tal que sia digne de reebre perdó, per lo qual perdó, la subirana misericordia qui s cové ab esser eternal, delesca la colpa qui no s cové ab esser; e si assò no fos enaxí, no fóra qui pogués privar colpa, la qual se covengra ab esser pus no[2] pogués esser privada, e subirana misericordia no agra esser, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguir sia que eternitat se covengués ab colpa e no ab misericordia; e assò es inpossíbol.

7. Si colpa fos primera a pena per so que lo jutge agués deliberació de jutjar[3] pena segons la colpa, fóra demostrable innorancia en lo subiran be; e cor colpa es primera a pena, per assò es demostrable innorancia en home, la qual encontinent que es la colpa, no ha conexensa de la pena qui s cové al coupable. On, si fos ver que lo subiran be res no fos, home fóra subiran be per justicia, e eternitat fóra jusan be per innorancia; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat[4] lo subiran be es demostrable: per la qual demostració es demostrat que la rahó per que colpa es ans que pena,[5] es per so que en los bens jusans home aja enans en la thesòrica saviea, que en la pràtica justicia.

1. M, res *tatxat:* F, *Mg, manca.*—2. F, nol.—3. F, a iutjar.—4. F, *manca* inpossibilitat.—5. F, *manca* ans que pena.

XLVII

De libertat

LIBERTAT es be; cor si era mal, seguirsia que servitut fos be, e seria libertat airable e servitut[1] amable, e assò es inpossíbol. On, con libertat sia be, per assò nos encercam la subirana libertat qui es subiran be.

2. Veritat es que home ha libertat a fer be e mal; e cor a[2] subirana libertat se descovenga elecció de fer mal, so es pecat, per assò es demostrable que la libertat qui es en home no pot esser subirana libertat; e si la libertat qui es en home no pot esser subirana ni home no pot esser subiran be, e si home, qui es pus noble que negú dels conposts elementats, no pot esser subiran be, doncs ni[3] los conposts qui li son dejús en nobilitat, no poden aver libertat per la qual sien dignes de esser subiran be.

3. En operació natural[4] no ha libertat subirana; cor jassia que lo foc, de libertat natural, escalfa laer e ab laer escalfa laygua, la aygua calda costretament escalfa, cor escalfar es contra sa operaeió natural; e assò matex se seguex del foc,[5] cor lo foc so que fa en engenrar lo fleumàtic,[6] costretament ho fa, per so cor engenrar fleumàtic es contraria operació de engenrar colèric; e cor en la operació ha nulla contrarietat de libertat, per assò natura defall moltes de vegades en so que eleg, axí con a fer .vj. dits en la mà e a privar ulls del home cec e a neular los fruyts, e axí de les altres coses senblants a aquestes;

1. F, siruitu[t].—2. F, [a].—3. M, [ni].—4. M, [natural].—5. F, matex es del foch.—6. F, flaumatic, *manca fins a l'altre mot* fleumàtic.

e cor a subirana elecció e libertat nos cové passió ni defalliment, per assò es demostrat que la libertat que los elements an en conpondre o en desolre los conposts, no es subirana libertat; e si los elements no an subirana libertat, ni la ordial materia conposta dells no la pot aver.

4. Los corses celestials qui an operació en los terrenals, no an subirana libertat; cor home ha maior libertat a eleger diverses operacions e a obrar contra moviment e cors natural, que los corses celestials, qui per cors natural fan so que fan. On, si home ha major libertat que los corses celestials, e home no ha dignitat de esser subiran be, quant menys los corses celestials an libertat de esser subiran be!

5. Lo mon en general no ha subirana libertat: cor en axí con especia, qui no ha libertat ni ha[1] elecció, enaxí lo mon en quant es universal no ha libertat; e si lo mon, sens que no usàs de libertat ni de elecció, era subiran be, seguirsia que fos eternal, e que eternitat e subirana libertat e elecció se descovenguessen, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que elecció e libertat se descovengués ab lo pus noble e ques covengués ab lo menys noble, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia ques covengués mills[2] als inracionals que als racionals,[3] e a les plantes que als inracionals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que la subirana elecció e libertat se cové ab eternitat, qui es lo subiran be que nos encercam.

6. Con ajam provat e demostrat ab subirana libertat subiran be esser, per assò lo subiran be demostra que sa subirana libertat francament fa, en lo jusan be, qual cosas vol pus noble o menys noble o egual; cor si lo subiran be feia tota hora en lo jusan be egual o pus noble o menys noble, no auria subirana libertat en obrar e usar del jusan be: per la qual inperfeta libertat no auria digni-

1. F, *manca* ha.—2. M, si era possibol ques couenges seguirssia mils *amb nota de trasposició.*—3. M, inracionals *cancel·lat* in.

tat de esser subiran be; cor si elegia en lo jusan be a fer alcuna cosa nobla e puxes quen faés altra pus nobla e puxes altra pus nobla, e que nulla ora no feés menys noble, o si feya .j. noble e altre menys noble, e que[1] pus agués fet menys noble no feés pus noble, o si faya .j. noble e altre egual a aquell e puxes altre egual a aquell, e que nulla ora no feés sino coses eguals,[2] seria demostrat que en ell no auria tan franca libertat con en los bens jusans, en los quals natura e home fan de franca volentat .j. noble e altre pus noble, e .j. noble e altre menys noble, e .j. egual a[3] altre egual, e seria demostrat que lo jusan be no fos posseyt per lo subirà; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la libertat que lo subiran be ha en sí matex a fer eguals coses en sí matex; cor si lo subiran be avia libertat en fer major e menor[4] e egual en lo jusan be, e no avia libertat en fer alcunes coses en sí matex eguals, o si avia libertat de[5] fer en sí matex alcuna cosa * pus nobla que altra, seria demostrat que sa libertat seria inperfeta: per la qual inperfecció no seria digna de esser subirana, sens la qual subiranitat, lo subiran be no seria digne de esser subiran be.

XLVIII

De esser e no esser

TANT es alta e eccellent la subirana bonea, que no tan solament es demostrable ab esser, que ab no esser es de-

1. F, *manca* que.—2. F, eguals a aqueles (a aqueles *tatxat)* coses.—3. *Mg, et.*—4. F. menor e maior.—5. M, den?

* F, *manca un plec, el IX (fols 65-72).*

mostrable; e per assò nos encercam lo subiran be ab esser e ab no esser, a demostrar la manera diversa que cada cosa ha a demostrar lo subiran be.

2. Si era veritat que lo subiran be que nos encercam, res no fos, de necessitat se seguira que de acabament fos, per eternitat, més en esser, que de defalliment; e per la privació del subiran be, auria més en esser de defalliment que de acabament.

3. So per que es demostrable més dacabament esser en esser per eternitat, que de defalliment, es per so cor eternitat es més, que tot lo defalliment qui es en esser: cor tot lo defalliment qui es, se nové ab menor, e ha comensament e fi, e ha quantitat;[1] e eternitat se cové ab major e ab infinit e ab acabament, e no ha quantitat ni defalliment. On, aytant con infinit se cové ab major, e finit ab menor, aytant ha més en esser per eternitat dacabament, que de defalliment per no eternitat.

4. So per que es demostrable que sil subiran be no era res, més de defalliment auria en esser que de acabament, es per so cor les cambres de la figura, qui es al comensament dest LIBRE, serien finides. On, si cascuna privava de infinitat, més seria de defalliment en esser, que de acabament; cor no seria infinida bonea granea, ni no seria infinit poder, &c. On, con sia inpossíbol que esser pusca contenir ensems més de acabament que[2] de defalliment e més de defalliment que de acabament, per assò es demostrable que lo subiran be que nos encercam es, lo qual es eternalment; e si es, cové que sia infinit en bonea granea &c., a demostrar que per lesser daquell subiran be se seguex que més de acabament ha per totes maneres en esser, que de defalliment, la qual demostració no seria sil subiran be no era infinit en bonea granea &c.

5. Si era ver que acabament e defalliment fossen en-

1. M, e a comensament e fi e a quantitat.—2. M, e.

sems eternals, seguirsia que fossen .ij. comensaments, la .j. bo e lautre mal, e serien amdós subirans: la .j. seria subirà a tot be, e lautre a tot mal;[1] mas la .j. comensament no seria subirà al altre per eternitat, e assò es inpossíbol: cor enaxí con lo subiran be seria per nobilitat subirà a tot altre be, enaxí per nobilitat de eternitat es demostrat que lo subiran be covẻ esser subirà a tot mal; e si assò no era enaxí o era lo contrari, seria demostrat que eternitat nos covengués ab major nobilitat que no eternitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que eternitat se covẻ ab subiran be e que nos covẻ ab subiran mal.

6. Si en eternitat avia egualment acabament e defalliment, seguirsia que acabament eternalment fos contra defalliment, e defalliment contra acabament; e si assò era enaxí, seguirsia que acabament adugués de no esser, esser, e que defalliment enclinàs esser a no esser, e assò egualment; cor si la una operació era major que lautra, seria loperant major subirà al altre. On, con esser e acabament se covenguen ab major en so que acabament conserva esser e de no esser fa venir esser, e con no esser e defalliment se covenguen ab menor en so que son contra esser e acabament, per assò es demostrable que no es eternitat[2] defalliment sens comensament: per la qual demostració es demostrat que esser acabat se covẻ ab eternitat sens comensament, lo qual acabat esser es lo subiran be que nos encercam.

7. Sabut es que en lo general,[3] generació e corropció poden aver un sobject metex, axí con en la una nafra del cors nafrat on sengenra sanitat e en lautra se corromp, o axí con la especia[4] en la qual alcuns de sos individuus son sobjects a generació e los altres a corropció; mas en especial, en null sobject no pot esser en .j. temps generació e corropció; cor si ho era, seguirsia que generació e cor-

1. M, [e serien... ...a tot mal].—2. *Mg, in æternitate.*—3. *Mg, in generali.*—4. *Mg, in specie.*

ropció no fossen contraris, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que si en lo sobject qui no es eternal no poden caber .ij. contraris, quant menys esser e no esser, e acabament e defalliment, poden caber ensems en eternitat! E si tu dius que en eternitat poden caber, per so cor eternitat es major quel sobject finit on generació e corropció no poden caber en .j. temps, no es ver: cor enaxí con en lo sobject finit per manera de menor[1] no poden caber generació e corropció en .j. temps, enaxí <en> eternitat, per manera de nobilitat major, no pot caber defalliment ab acabament; cor si ho faia, eternitat auria menor nobilitat que lo sobject menor no eternal, en lo qual, defalliment no cab ab acabament ni acabament ab defalliment.

XLVIIII

De contrarietat

CONTRARI se cové ab menor e concordant ab major; e si dassò era lo contrari, seguirsia que contrarietat fos subirana a concordansa, e si concordansa era dejús contrari[2] en nobilitat, seguirsia que contrari e esser se covenguessen, e concordansa e no esser, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si lo subiran be es res, de necessitat se cové que aja en sí concordansa, cor sens concordansa no auria ab que fos subirà a contrarietat.

2. Veritat es que lo sobject de generació e de corropció es sobject a la contrarietat ab la qual esser e privació se contrariegen: cor si no ho[3] era, generació e

1. *Mg, minoris nobilitatis.*—2. *Mg, inferior contrario.*—3. M, [no o].

corropció no aurien sobject en ques contrariejassen. On, con lo major contrari de corropció sia generació, e lo major contrari de esser[1] sia privació, per assò es demostrat que si lo subiran be es nulla cosa, que de necessitat se covè que aja en sí generació, sens la qual no seria demostrable ab subirana demostració, que en ell no sia corropció ni privació; e si ab subiran demostrament no era demostrable, no seria digne de esser subiran be.

3. Si tu dius que enaxí con en lo firmament no ha mester generació per so que noy sia corropció, enaxí en lo subiran be no ha mester generació per so que noy sia corropció, no dius ver: cor pus inpossíbol cosa es que corropció pusca esser en so on ha eternalment generació, que en so on no ha generació; cor en quant noy ha generació, no es demostrat que noy pusca esser corropció e privació. On, con en los conposts qui no poden esser subiran be ès demostrada corropció e privació, per so cor la generació qui es en aquells no es eternal, e cor incorropció e privació no es tan fortment negada en los corses celestials on no ha generació, con es en alcuna cosa eternal on aja eternalment generació, per assò es demostrable que aquella cosa on ha generació eternal, es més a ensús en nobilitat, que no es lo firmament ni los conposts elementats, la qual cosa ès lo subiran be que nos encercam; cor si l be on no es tant negada corropció ni privació es en esser, quant més lo be on ès més negada corropció e privació, es![2] Cor si no ho era, seguirsia que so qui es prop[3] a no esser fos, e no so qui es luny a no esser, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo subiran be es demostrable.

4. Sabut es que[4] en la essencia qui no[5] es eternal, esser e no esser son contraris, e per assò[6] es demostrat que en la essencia eternal, esser e no esser no son con-

1. M, corropcio *esborrat* esser.—2. *Mg, est in esse.*—3. M, prob.—4. M, que [per so cor]: *Mg, quod per hoc, quia.*—5. M, [no].—6. M e per asso *tot tatxat: Mg, manca.*

traris; cor si ho eren, seguirsia que eternitat fos sobjecta a esser o a no esser eternalment; e cor esser e eternitat se covenguen, e con no esser no pusca esser[1] contrari a esser sens comensament e fi, per assò es demostrat que no esser no pot esser res en eternitat ni no ha ab que contrarieg esser[2] eternal, e que lesser contrariat per no esser, es contrariat per no esser ab mijà, so es son[3] comensament e sa fi. On, con null esser avent comensament ni fi no pusca esser subiran be, e cor no esser no pot contrariar esser[4] eternal, per assò es demostrat que lesser eternal qui no es contrariejat per no esser, es lo subiran be que nos encercam, lo qual no ha contrari qui li vet ni li tolga infinida bonea granea, &c. On, con assò sia en axí, per assò es demostrat que enaxí con esser e eternitat se covenen sens contrari, que enaxí esser e eternitat e infinida bonea granea, &c. se covenen sens privació; cor si nou feien, seguirsia que eternalment privació contrariàs la essencia eternal, e assò es inpossíbol segons que damunt avem provat: per la qual inpossibilitat lo subiran be es demostrable.

5. Manifest es que acabament e defalliment son contraris. On, si lo subiran be que nos encercam, es nulla cosa, de necessitat se covè que sia en alcuna essencia en la qual acabament e defalliment no sien contraris; cor si ho eren, la essencia subirana no auria noblea ni vertut per la qual fos subirana a la essencia jusana, qui es sobjecta a la contrarietat de acabament e a defalliment[5] qui en ellas contrariegen; e cor esser e major e acabament se covenguen, e no esser e defalliment e menor, e cor esser e acabament se covenen en los jusans bens, on se covenen no esser e defalliment, de necessitat se covè que sia alcuna essencia en la qual esser e acabament se covenguen, <e> en la qual no esser ni defalliment no sien nis covenguen;e si assò no[6] era

1. M, [esser].—2. *Mg, ipsi esse.*—3. *Mg, cum suo.*—4. *Mg, ipsi esse.*—5. *Mg, et defectus.*—6. M, [no].

enaxí, seguirsia que esser e acabament nos covenguessen ab major sens no esser e defalliment e menor, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que nulla cosa nos covenria ab altra sens son contrari, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo subiran be es demostrable.

6. Veritat es que en genre ni en especia, esser ni acabament nos covenen nis contrariegen ab no esser ni ab defalliment, e *e converso;* cor si ho faien, covenrias de necessitat que en genre e especia agués alcuns e alcuna operació,[1] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la subirana operació el subiran fruiment en que esser e acabament se covenen sens no esser e defalliment; cor si esser e acabament nos poden convenir en los genres ni en les especies ni en los individuus de les especies, nos poden convenir sens que aquells nos covenguen ab no esser e ab defalliment: doncs, de necessitat se cové esser alcuna tan alta e tan eccellent essencia en qui esser e acabament se covenguen sens no esser e defalliment; cor si no ho faien, seguirsia que eternitat no agués en sí conveniencia sens no esser e defalliment, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo subiran be es demostrable al humà enteniment.

L

De amant e amor e amat

Amant e amor se covenen ab major, e amat qui no sia amant se cové ab menor; e si assò no era enaxí, seguirsia

1. *Mg, aliquæ vel aliqua operatio.*

que amor nos covengués ab major, ni desamor ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lamat qui no es amant, no pot esser subiran be.

2. Certificats som que amor es .j. dels universals del mon, e los amants son los particulars damor; cor les amors qui son en los particulars, son los individuus damor. On, con amor sia universal e[1] les amors sien en los amants qui son particulars, per assò es demostrat que la amor qui es universal, nils amants ni les amors qui son en aquells, no abasten a esser subiran be; cor si eren subiran be, seguir sia que subiran be fos conpost de universal e de particulars e dels individuus del universal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat quel mon ni sos universals ni sos particulars no poden esser subiran be; cor si esser pudien subiran be, seguirsia que subiran be pogués esser sens amor e amant e amat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que amor e amant e amat se convenguessen ab menor, e lur contrari ab major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que de necessitat se cové que sia alcuna altra cosa[2] qui no sia lo mon ni sos universals ni sos particulars, en la qual sia amor e amant e amat; e aquella cosa es[3] subirà gloriós be que nos encercam.

3. Enaxí con especia no es amant, e subiran bé nos cové a esser subiran be sens amant, enaxí lo subiran be nos cové a esser subiran be sens que no sia ensems amor e amant e amat, e que lamat sia amor e amant, e la amor sia amant e amat, e lamant sia amor e amat, e que noy sia confusa concordansa ni diversitat damor e amant e amat; e si assò no era enaxí, lo subiran be no auria ab que fos subiran be al jusà be on ha amor e amant e amat, lo qual amat es amant, jassia que no sia amor; e cor en lo jusan be nulla essencia no pusca esser amor qui sia amant e amada,

1. M, en *corregit* e.—2. M, alcuna que sia altra cosa *amb nota de trasposició: Mg, quod est aliqua alia res.*—3. M, es *(corregit)* [lo]?

cové que so qui es subiran be al jusan be, sia amor qui sia essencia amant e amada, la qual amada sia amadora.

4. Si en lo subiran be no avia diversitat de amant e amat amant, seguirsia que amor fos subirana en lo jusan be e que fos jusana en lo subiran be; cor major amor es en home qui sia amant sí metex e altre egual a sí metex e que sia amat[1] per aquell que ama, lo qual am sí metex, que no seria en lo subiran be, si lo subiran be amava sí metex sens que no agués en sí metex amant qui amàs sí metex e egual de sí metex, e que fos amat per egual de sí metex amant sí metex, e que ensems la amor fos .j. subiran be; e cor es inpossíbol que amor sia subirana en lo jusà be e jusana en lo subiran be, per assò es demostrable que si amor no pot esser subirana en home, de necessitat se cové que sia subirana en alcuna altra cosa, cor si no ho era, home puria esser subiran be; e cor home no ha possibilitat[2] de esser subiran be, per assò es demostrable lo subiran be en altra essencia on ha pus nobla amor e amant e amat amant, que en home.

¶ Acabat e complit es lo segon libre per gracia e per ajuda del subiran be qui es acabament e conpliment de tots los bens jusans, lo qual subiran be avem encercat e atrobat per rahons necessaries, per lo qual encercament e atrobament lenteniment pot esser levat a reebre les necessaries demostracions de la subirana obra per la qual es demostrable la gloriosa santa subirana trinitat divina.

1. M, amant.—2. M, possibili[tat] (ili *corregit*).

SIGLA

Les deturpacions de que fou objecte el m.s. M en època ja llunyana – sospitam que a darreries del XIV.è segle o començament del XV.è – modificant en alguns passatges la lliçó primitiva i àdhuc alterant-ne el concepte, amb raspadures sobre escrites, borrons i afegidures, ens aconsellen de introduir una sigla nova, M^1, per a expressar totes les correccions i esmenes d'altra o d'altres mans posteriors, distintes dels afegits o tatxadures de l'escriba copista en el primer repàs de confronta, inmediatament desprès de copiat el m.s.

M = M.s. de la Biblioteca Reial de Munich, base de l'edició (s. XIV).

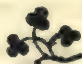
M^1 = Correccions posteriors del m.s. M.

F = M.s. de Mallorca (s. XIV).

Mg = Text llatí de l'edició iniciada per Iu Salzinger (Tom II, Magúncia, 1722).

[ ] = Afegits a un o altre dels manuscrits.

< > = Adicions de l'editor.

DEUS subirà a tots bens, del qual devallen tots acabaments! Un home mesquí, on ha molts defalliments, vol, Sènyer, escriure lo ters *libre,* e per assò ofer a vos son enteniment per tal que lencenats[1] e lenluminets de tal lum on veja e pusca escriure les demostracions necessaries on la vostra gloriosa trinitat es significada e demostrada.

¶ *Del pròlec*

SI a Deu plaia, temps[2] e ora seria que per necessaries demostracions aguessem conexensa de la santa trinitat qui es en nostre Sènyer Deus; cor vengut es lo temps en lo qual lumà enteniment es molt alt pujat per inluminament de fe e de la sacra escriptura e de philosofia, e la volentat vol que lenteniment pug més a ensús per tal que ella sia pus fervent e pus agradable al subiran be, e que retorn la frevor e la devoció dels apòstols e dels màrtirs, per tal que los sants homens qui ara son e qui seran, donen conexensa de la santa trinitat a los infeels qui la descreen e la innoren. On, si natura, qui es creatura, puja la forma sobre la materia tro a la causa final per tal que per la fi la especia sia conservada, si al

---

1. M, lensenats: *Mg, illum instruas.*—2. M, tems *forma usual.*

piadós creador plaia, ora e temps seria que la sua santa piadosa trinitat se baxàs als sants homens e ques lexàs entendre per necessaries demostracions, per tal que la santa Esgleya ne sia mills fortificada contra la error dels infeels qui punyen[1] en lo destruiment daquella, e per tal que hom, dementre que es temps, ab molt gran caritat pusca endur a vera carrera los infeels qui no cessen danar a infinides penes per so cor no amen ni no entenen la santa trinitat subirana.

¶ Sis son[2] les çondicions dest libre: la primera es que segons la regla e la art on avem encercat lo subiran be, encerquem la subirana obra; cor enaxí con per la conexensa que avem del subiran be, avem conexensa de .j. Deu, enaxí per la conexensa que[3] hom ha de la subirana obra, ha conexensa de la subirana trinitat: segona condició es que nons enbarguem a encercar la santa trinitat per inproprietats de vocables, con sia cosa que de Deu hom no pusca parlar sens inproprietats de vocables; cor si sens inpropries paraules[4] hom ne pudia parlar, seguirsia que Deu no fos subirà a les paraules: tersa condició es que hom entena en la subirana obra totes les cambres desta figura

obra bonea	obra granea	obra eternitat	obra poder
obra saviea	obra amor	obra virtut	obra veritat
obra gloria	obra acabament	obra simplicitat	obra libertat

sens les quals no puria esser subirana obra, sens la qual subirana obra subiran be no seria so que es: quarta con-

1. *De pugnare llatí: Mg, exaltantur.*—2. M, .vi. son.—3. M[1], per ? *raspat* que.—4. *Mg, sine improprietatibus verborum.*

dició es que la pus nobla obra[1] que hom pusca entendre, atreboesca al subiran be: quinta condició es que enaxí con en lo segon libre som certificats del subiran be ab eternitat, enaxí en aquest terç libre siam certificats de la subirana obra per granea infinida; cor enaxí con ab subiran be se cové eternitat, enaxí ab subirana obra se cové granea infinida: .vj.ª condició es que entenam que la subirana obra es més a ensús quel nostre enteniment, e que lenteniment, so que entén[2] de la subirana obra, ha conpliment a entendre de la subirana obra per rahons necessaries; cor si la subirana obra[3] no era més a ensús que lenteniment e que nos pogués demostrar al enteniment per necessaries demostracions, no seria subirana obra.

I

De la obra de bonea

Lo subiran be o ha obra en sí metex o no: enperò deim[4] que la subirana obra es diversa a la jusana obra; cor si no ho era, no seria subirana obra: on, si en lo subiran be no ha obra, cové de necessitat que so qui es subirana obra sia la obra que lo subiran be ha en les creatures, e si la obra subirana era la obra que lo subiran be ha en crear creatures e en fer en creatures, seguirsia que la subirana obra no fos res ans que fossen les creatures, e si no ho era,[5] seguirsia que en lo subiran be no fos operació eternal, e assò es inpossíbol; cor operació eternal e major

1. M, hobra.—2. *Mg, per hoc quod intelligit.*—3. M, no era mes *(repetit) tatxat.*—4. M, la *cancel·lat* deim. —4. *Mg, si hoc esset.*

se covenen, e operació avent comensament e menor se covenen, e cor major obra se cové ab lo subiran be e menor ab lo jusà, per assò es demostrat que en[1] lo subiran ha operació eternal; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be agués major be en sí metex per obra qui no fos en sí metex, que per obra qui fos en sí metex, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que obrament de be no fos be ni obrament de mal no fos mal; e assò es inpossíbol.

2. Enteniment enten que pus alta e pus nobla e major es obra qui sia ab l obrant e l obrat .j.ª essencia, que no es la obra qui no pot esser .j.ª essencia ab l obrant e l obrat. On, si en lo subiran be no ha obra qui sia .j.ª essencia ab l obrant e l obrat, ni en lo jusà be no ha obra qui sia .j.ª essencia ab l obrant e l obrat, doncs subirana obra res no es; cor si ho era, coventria que aquella cosa qui seria subirana obra, fos .j.ª essencia metexa ab l obrant e l obrat. On, con lo jusà be no sia sens jusana obra, doncs de necessitat se cové que lo subiran be no sia sens subirana obra; cor si ho era, seguirsia que per privació de subirana obra fos dejús al jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha subirana obra.

3. [2] E si tu dius que en lo conpost natural es la causa efficients e la materia e la forma, e que ensems son .j. conpost qui es obra, no es ver: cor si era ver, seguirsia quel conpost fos natura, e assò es impossíbol. E si dius que lo mon es .j.ª essencia qui es unida de obra e del obrant e l obrat qui son en lo mon, no es ver: cor moltes son les obres e molts son los efficients els obrats qui son en lo mon e qui son per sí metexs essencies, e si eren ab lo mon .j.ª essencia, no aurien quantitat discreta e seria lo mon essencia avent quantitat continua, e seria lo mon axí unit

1. M [*en*].—2. M¹, *al marge* [Q.°].

de sos particulars, con lo cors del home es unit de sa carn e de sos ossos; e assò es inpossíbol.

4. Veritat es que en los conposts la forma es be, e es li lo la materia[1] e la conjuncció qui ix della e de la materia,[2] e lo conpost li es be qui es unit de la forma e de la materia e de la conjuncció, e per assò es demostrat que la forma ha .iiij. especies de be en la operació en lo cors e altres .iiij. nà la materia e altres .iiij. nà la conjuncció[3] e lo conpost nà altres .iiij., cor lo conpost es be e es li be la materia[4] e la forma e la conjuncció. On si en lo jusà be ha bona obra per ajustament de diverses bens, quant més en lo subiran be cové aver bona obra per ajustament de[5] diverses bens![6] cor si no ⟨ho⟩ avia, seguirsia quel jusan be agués pus nobla obra en sí metex quel subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha diverses bens qui son una subirana obra, de la qual devallen e venen totes les bones obres qui son en lo jusan be, a demostrar que la jusana operació ve de la subirana per tal que la subirana sia demostrable en la jusana: cor enaxí con se descové que jusan be no venga de subiran be, enaxís descové que jusana obra no venga de subirana obra. On, sis descové que jusana obra no venga de subirana, de necessitat se cové que en lo subiran be aja subirana obra; cor si no ho avia, seguirsia que inconvenient cosa fos que jusana obra vengués de subirana ni que jusan be vengués de subiran be; e assò es inpossíbol.

5. Sabut es que la ànima qui enten fa alcuna cosa; cor si res no faia, res no entendria. On, sil subiran be[7]

---

1. M^1, e (es li lo *tot tatxat)* la materia [es be].—2. M^1, materia [es be].—3. M^1, que la forma a .iij. especies de be en la operacio on lo cors [es conpost] e altres .iij. e altres .iiij. *(repetició)* na la materia e altres .iij. na la conjunccio: *Mg*,=M^1.—4. *Mg, et babet tria bona quæ sunt materia.*—5. M^1 ajustament de *tatxat.*—6. *Mg*, (Glossa Dis. *Nota secundam conditionem in prologo præmissam per totum bunc Librum ne offendaris impropriis vocabulis, qualia sunt in divinis conjunctio et facere, et plura similia, sine quibus de Deo non possumus loqui).*—7. M^1, be [so es lo p.].

enten, covê que alcuna cosa fassa; cor si res no faia, res no entendria, e si res no entenia, subiran be no seria; e si lo subiran be no feia res ans quel mon fos, seguexse que lo subiran be no entenia sí metex ni amava, e si sí metex entenia e amava ans quel mon fos, covê que alcuna cosa feés, e si alcuaa cosa faia, covê de necessitat que alcuna obra agués en sí metex; cor sens obra, inpossíbol cosa es que nulla cosa sia feta.

6. Veritat es que la memoria menbrant sí metexa fa entendre en lenteniment, jassia que no fassa lenteniment; e cor la operació que la memoria fa en lenteniment es jusana obra, covê que la subirana obra, qui es en lo subiran be, sia pus alta e major que cella[1] de la memoria. On, con la obra de la memoria fos major si faia lenteniment e lentendre, e es menor con no fa sino solament entendre, per assò es demostrat que en la subirana obra ha alcú entendiment qui entenent sí metex fa altre enteniment e fa en aquell entendre; e si assò no era enaxí, la subirana obra no auria vertut ni nobilitat per la qual fos subirana a la obra de la ànima.

7. Si la memoria qui es en lo jusà be, menbrant sí metexa, entenia, pus nobla obra auria en son remenbrar, que no ha con menbra e no enten, cor lenteniment es aquell qui enten; e so per que la memoria menbrant sí metexa no pot entendre sí metexa ni altre ensems, es per so cor no fa lenteniment. On, si en lo subiran be ha pus nobla obra e major que en la memoria, de necessitat se covê que la obra qui seria major e pus nobla en la memoria, sia en lo subiran be; cor si no ho era, la obra del subiran be no seria sobre la memoria ni no auria acabament.

8. La memoria menbrant sí metexa no menbra altre, ni lenteniment entenent sí metex no enten altre, ni la volentat amant sí metexa no ama altre. On, con major

1. M, sela *usual.*

obra fos si la memoria menbrant sí metexa menbrava altre e lenteniment entenent sí metex entenia altre e la volentat amant sí matexa amava altre, per assò es demostrat que la obra per la qual les .iij. potencies de la ànima aurien major obra, covè esser en la subirana obra; e si aquella obra hi covè esser, seguexse que en lo subiran be aja diverses bons e que cascú entena sí metex e lautre, e am sí matex e lautre, lo qual altre entès e amat noy puria esser sens diversitat de subpòsits.

9. [1] Si dius que lo subiran be entenent sí metex enten altre, so es la creatura, ver dius; mas major e pus nobla obra es si entenent sí metex enten altre en sí metex egual en nobilitat a sí metex, e enten creatura, que no seria si tan solament entenia sí metex e creatura; cor pus nobla obra seria en la ànima si entenent sí metexa entenia en sí metexa[2] altre, so es la memoria, e entenia totes creatures, que no seria si entenia sí metexa e altra ànima, e no entenia altre en sí metexa; e cor la obra on la ànima[3] seria pus nobla, covè esser en la subirana bonea, covè de necessitat que la subirana essencia, entenent sí metexa, entena en sí metexa altre e altre, so son les ecxistencies, e que entena totes les creatures, e cascuna ecxistencia entena la essencia subirana e sí metexa e les altres ecxistencies e totes les creatures; e aquesta obra de enteniment es la subirana obra que ños encercam, la qual es la subirana trenitat que nos encercam gloriosa.[4]

10. Manifest es que mellor obra es en lo be qui fa altre be, que no seria en lo be qui feés sí metex, e si fos mellor obra en lo be qui feés sí metex, que en lo be qui fa altre be, fóra alcun be en esser qui feés sí matex; e cor null be no sia en esser qui fassa[5] sí metex, e con molts bens sien qui fan altres bens, per assò es demostrat que

1. M [1], [Q.°].—2. M, entenia *tatxat* entenia en si metex[a].—3. *Mg, alterum in se ipso; et quia opus per quod anima.*—4. *Mg, suprema gloriosa Trinitas quam nos inquirimus.*—5. M [1], [fassa] *al marge:* M, fees.

mellor obra es en lo subiran be si .j. be hi fa altre,[1] que no fóra si lo subiran be feés sí metex, o si .j. be noy feés altre be; cor si l subiran be feés sí metex, no fóra sa obra subirana al jusan be qui fa altre be, e si en lo subiran be .j. be no faia altre be, lo jusan be auria major obra e pus nobla en quant .j. be hi fa altre be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be .j. be hi fa altre be.

11. Veritat es que en la obra de les substancies sensuals e entellectuals se covenen mills nombre de .j. e .iij., que no fa null altre nombre; cor natura fa .j. conpost de .iij. coses, materia e forma e conjuncció; e ànima es .iij. coses, materia e forma e conjuncció; e animal es .iij. coses, ànima e cors e la conjuncció; e lo mon es .j. e es .iij. coses, sensualitat entellectualitat animalitat; e lo maestre qui fa la obra artificial ajusta .iij. coses qui son la forma artificial, so es materia e forma e la conjuncció ab que les conjuny. On, si la obra qui es en lo subiran be fos de més o de menys que de .j. e de .iij., fóra menor obra que la jusana operació: cor enaxí con la operació jusana seria menor si era de menys coses que .iij. o si era de més coses que .iij., enaxí la subirana operació no seria subirana si no era pus covinent que la jusana en lo nombre on la jusana operació ha sa proporció e sa covinentea e sa ordenació. On, con assò sia enaxí, doncs per la demostració, la qual avem de la subirana obra, es demostrada la santa trinitat qui es en lo subiran be.

1. M, altre *talxat* altre.

II

De la obra de granea

De necessitat se covė[1] que si en lo subiran be ha obra, que lo subiran be e sa obra se covenguen en egual granea; cor si no[2] ho faien, seguirsia que ol subiran be fos[3] subiran a sa obra, o que sa obra fos subirana al subiran be. On, con assò sia inpossíbol, per assò es demostrat que si en lo subiran be ha obra, que ell e sa obra an egual granea.

2. Si en lo subiran be no ha obra,[4] covė que ell sia major e pus a ensús en nobilitat que nulla obra, e si la obra que lo subiran be ha en lo jusan be, es subirana obra, seguexse que lo subiran[5] be no puria aver subirana obra sens lo jusan be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lo jusan be fos ocasió e materia con lo subiran be fos de pus noble estament e de pus noble poder e saber, e de les altres cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha operació la qual es major e pus nobla que la operació que lo subiran be ha en lo jusan be. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable la santa trinitat, qui es la subirana obra.

3. Veritat es que major obra es en durabletat la obra que los corses celestials fan en los terrenals e la obra que los elements simples fan en los conposts, que no es la obra que la ànima den Sortes fa en la especulativa e en la pràtica; mas la ànima den Sortes ha pus nobla obra

1. M[1], [se cove].—2. M[1], [no].—3. *Mg, vel esset:* M, no fos.—
4. *Mg, si... est opus.*—5. M, la subirana (la *corr.* lo, na *tatxat*).

que no an los corses celestials nils elements, cor pus nobla obra es creure esperar amar jutjar mostrar fortejar atrempar, que no es so que los corses celestials nils terrenals fan. On, con los corses celestials els terrenals e ànima sien jusan be, cové de necessitat que lo subiran be aja major e pus nobla obra que lo jusan be, e si ha major obra e pus nobla que lo jusan be, cové que si lo subiran be ha bonea, que aja bonejar, e si ha granea que aja granejar, e si ha eternitat que aja eternejar, e si ha poder que aja poderejar, e si ha saviea que aja saviejar, e si ha amor que aja amar, e si ha vertut que aja vertuejar, e si ha veritat que aja vertedejar, e si ha gloria que aja gloriejar, e si ha acabament que aja acabar, e si ha simplicitat que aja simpliciejar, e si ha libertat que aja liberejar; e si assò no avia, no seria subiran be a la ànima qui ha fe e creure, e ha esperansa e esperar, e ha caritat e amar, e ha justicia e jutjar, &c. On, con sia inpossíbol que la ànima no sia jusà be al subirà, cové de necessitat que en lo subiran be sia so que damunt es dit, e si ho es, de necessitat se cové quey sia trinitat de persones en les quals sia bonejar granejar, &c.; cor sens persones e sens nombre de .iij. persones qui sien una essencia, no puria esser tan gran ni tan nobla la obra[1] de bonejar granejar, &c.; e que assò sia ver enaxí, es demostrat per los conposts quis covenen a .j. e a .iij. en quant son materia e forma e la[2] conjuncció.

4. Sabut es que major e pus nobla entenció ha lo maestre en fer nau, que en fer barca, e major e pus nobla entenció ha natura en conservar la especia dome, que de cavall. On, si en lo subiran be no avia obra,[3] seguirsia que la entenció sua fos finida en entencionejar, e que sa entenció fos infinida en so que lo subiran be es infinit e sa entenció e ell son una cosa metexa. On, con en lo

1. *Mg, tam nobile opus sicut est* (M[1] [con es]) *opus.*—2. M[1], la *taixat.*—3. M, hobra.

subiran be entenció e entencionejar se covenguen en granea infinida, cové de necessitat que lo subiran be aja entenció qui aja entenció a engenrar infinit en bonea granea eternal, &c.; e con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable la santa trinitat, sens la qual entenció no auria entencionejar infinit en bonea granea, &c., e assò es inpossíbol; cor si la materia es .j.ª cosa ab sa entenció, la qual ha en conservar les especies, e si entenció es .j.ª cosa ab la ànima, quant més cové que entenció e entencionejar sien .j.ª cosa metexa ab lo subiran be! ab lo qual no serien .j.ª cosa sil subiran be era infinit e sa entenció e son entencionejar avien fi; e si avien fi o si en lo subiran be no avia entenció, seguirsia que lo subiran be no fos subiran be a materia e a ànima per entenció qui es be; e assò es inpossíbol.

5. [1] Si tu dius que enaxí con la nau es major obra que la barca per so cor es de majors e de més fusts que la barca, enaxí la obra del subiran be fóra major si fos de infinits subpòsits en nombre e que [2] cascún subpòsit infinit feés infinits subpòsits infinits en essencia e en nombre, no es ver: cor enaxí con tots los fusts de la nau an forma e conveniencia a esser .j.ª forma de nau, enaxí los subpòsits qui son en lo subiran be, cové que sien infinits en essencia e que sien finits en nombre; cor si eren finits en essencia, serien .j.ª essencia finida, e si eren infinits en nombre, inpossíbol cosa seria que poguessen esser .j.ª essencia, e si no ho eren, no seria .j. subiran be infinit en bonea granea eternitat poder, &c.; e cor subiran be es, cové que no sien infinits subpòsits en nombre.

6. Enaxí con granea infinida se cové ab obra infinida, enaxí granea finida se cové ab obra finida; e si granea infinida se descovenia ab obra infinida, seguirsia que granea finida se descovengués ab obra finida, e sis [3]

1. M², [Q.º].—2. *Mg, et si.*—3. M¹ e sis: M, e aso es inpossibol sis,

descovenia ab obra finida, possíbol cosa seria ques covengués ab obra infinida; e con sia inpossíbol que granea finida se covenga a obrar obra infinida, per assò es demostrat que inpossíbol cosa es que infinida granea se descovenga ab obra infinida, e sis cové ab obra infinida, de necessitat se cové que en infinida granea aja pluralitat, per la qual la santa[1] trinitat es significada e demostrada.

7. Certa cosa es que si en lo jusan be avia obra qui fos de diverses infinits e concordants infinits, major obra e pus nobla hi auria que no ha, con sia cosa que la obra qui es en lo jusan be sia de diverses[2] finits e concordants finits, e per so cor son finits en diversitat e en concordansa, es possíbol cosa que en la obra sien contraris: la qual possibilitat fóra inpossibilitat si en lo jusan be agués obra de diverses e de concordants coses infinides en granea e en nobilitat; e cor lo jusan be fóra subiran be si so qui hi es concordant e divers finit, fos infinit en granea e en nobilitat, per assò cové de necessitat que la obra qui es en lo subiran be aja la nobilitat per la qual lo jusan be fóra subiran be si agués so per que fóra subiran be; e si assò no fos enaxí, seguiras que lo jusà be no fos subiran be si fos avent obra de diverses e de concordants infinits, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la gloriosa trinitat es demostrable en lo subiran be.

1. *Mg, sancta gloriosa.*—2. M[1], de [los bens] diuerses: *Mg, bonorum diversorum.*

III

De la obra de eternitat

Eternitat es infinit durament, e ab infinit durament molt mills si cové obra infinida que finida. On, si obra subirana es res, cové de necessitat que sia en lo subirà be o que sia per lo subiran be; e si es[1] en lo subiran be, cové que sia infinida, enaxí con lo subiran be qui es infinit, e si no es en lo subiran be, cové que sia en lo jusà e cové que sia finida, enaxí con lo jusan be qui es finit. On, con infinit durament e infinida obra se covenguen, e finit durament e finida obra se covenguen, per assò es demostrat que en eternitat ha obra infinida; cor si no ho avia, inpossíbol cosa seria que infinit[2] durament e infinida obra se covenguessen; e si la conveniencia major no era en les coses majors, inpossíbol cosa seria que fos en les menors; e si en les menors no era, inpossíbol cosa seria que finit durament e finida obra se covenguessen; e si nos covenien, de necessitat se covenria finit durament ab infinida obra o finida obra ab infinit durament; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria que durament e obra se covenguessen; e si nos covenien, de generació nos faria obra durable ni de corropció obra destruable, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que infinit durament ha eternal obra, e per la eternal obra es demostrable eternal generació don[3] es eternal durament, e per la eternal generació es demostrable eternal conveniencia enfre

1. M, si [es].—2. M, nobre *tatxat* durament.—3. *Mg, per quam.*

lengenrador e lengenrat, sens la qual conveniencia nos purien convenir lengenrador ni lengenrat a obrar eternal durament.

2. Certificats som que los elements, en quant son simples, son incorrompables, e en quant son concordants los uns ab los altres, concordense per generació en los conposts en los quals son corrompables per corropció, la qual corropció es en los conposts per la contrarietat qui es en los elements. On, si fos cosa que la obra natural retornàs aquells conposts metexs con los agra corromputs, <axí com>[1] en Sortes metex e son cavall metex e les[2] plantes metexes que retornassen altra vegada per obra natural, seguiras que la obra de natura fos pus nobla e major que no es; e si natura engenràs los conposts e que negú non corrompés, fóra pus nobla sa obra que no es; e si natura era engenrant per tots los locs on es la ordial materia, pus nobla obra e major agra que no ha; cor la ordial materia es per tots los locs qui son dejús la espera de la luna, e natura no engenra en la ordial materia sino en los locs on son los conposts avent forma, e materia es[3] en aquells locs on aquells son e es per tots los altres locs on aquells no son, en los quals locs es lespay qui es enfre .j. cors formal e altre. On, si la obra de natura fos per totes estes coses, pus alta e pus nobla e pus durable e major fóra que no es, e con la obra de natura[4] sia jusan be e jusana obra, cové de necessitat que so qui ha subirana obra e es subiran be, aja so per que lo jusan be seria pus noble que no es, ab que lo subiran be, enperò, no agués negú defalliment en aver so que auria per so que fos subirà en obra[5] al jusan be. On, con assò sia enaxí, doncs per esta figura damunt dita e entellectuejada en la obra de natura, es demostrable la subirana operació que nos encercam;

1. axi com?: M[1] *raspat: Mg, veluti si.*—2. M[1] e les *sobre raspat.*—3. *Mg, habentia forma et materia, et materia est.*—4. M[1] *després de* natura *dues lletres raspades.*—5. M[1] obra *raspada una lletra davant i corregida la* a.

cor si en la eternal operació ha alcú eternal qui eternalment e per tots los locs del mon, e fora lo mon, infinidament engenra .j. eternal infinit metex[1] sens nulla corropció e alteració, cové de necessitat que aquella obra sia subirana en eternitat e en granea e en nobilitat a la obra jusana, jas fos que natura agués la nobilitat dobra damunt dita; e si assò no fos enaxí, seguiras que lo subiran be no agués en sí obra ab que fos subirà a la obra de natura damunt dita, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

3. E si tu dius que obrant e creant lo subiran be lo jusà, es subirana obra a la jusana e no cal que en ell .j. eternal infinit engenre altre eternal infinit, no es ver: cor si lo subiran be no avia en sí obra que .j. eternal infinit engenràs altre eternal infinit, natura, qui auria la obra damunt dita, auria en sí qui engenraria engenrat incorrompable, e seria avent en sí concordansa de individuus qui en durabletat serien eguals al subiran be, e si ho eren per durar, no serien jusans bens, ans serien eguals al subiran be; e assò es inpossíbol.

4. Los corses celestials son durables e incorrompables, e so per que segons lur natura son durables e incorrompables, es per so cor ha concordansa enfre la materia e la forma don son conposts sens nulla contrarietat; e los conposts elementats serien mills durables e incorrompables que los corses celestials, si la concordansa que an[2] per generació a esser conposts, era enfre la materia e la forma sens contrarietat; mas cor hi es ab contrarietat, per assò son corrompables. On, con assò sia en axí, per assò, doncs, es demostrat que si en[3] los corses celestials la materia engenràs la forma sens que noy fos contrarietat e quey fos la concordansa que hi es, pus inpossíbol cosa fóra que hi fos corropció, que no es ara

1. *Mg, eumdemque infinitum.*—2. M, an *taixat* an.—3. M[1], [en].

con hi es concordansa sens generació. On, si en los corses celestials, qui son jusan be, agués major inpossibilitat quey fos corropció si hi fos generació, doncs en lo subiran be, on ha major inpossibilitat quei sia corropció que en lo jusan be, cové de necessitat que aja generació e concordansa sens contrarietat; cor si no ho avia, seguirsia que noy agués major inpossibilitat de corropció que en lo jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

5. Accident no es durable per sí metex, ans dura per la operació de son sobject. On, si laccident era per sí metex pus noble en durar que no es, auria la nobilitat de durar per sí metex e no per son sobject, e si ho avia, seria altra cosa que no es, so es substancia avent unitat unida de materia e de forma e de conjuncció. On, si laccident, qui es jusan be, se convertia en substancia, qui es pus nobla cosa que ell, si per sí metex pudia durar e aver unitat e trinitat, e per aver unitat e trinitat duraria sens lo sobject sens lo qual no dura, doncs de necessitat se cové que lo subiran be aja unitat e trinitat per tal que per sí metex sia durable e estant; e si assò no era enaxí, seria demostrat en lo subiran be que enaxí con accident, qui es .j. e no pot durar per sí metex per so cor sa unitat no es en .iij., enaxí lo subiran be no puria durar per sí metex si era unitat qui no fos en .iij.; e enaxí con .iij. accidents qui no fossen .j.ª substancia no purien durar si be eren .iij., enaxí lo subiran be si era en .iij. bens[1] o en més e no eren los .iij. bens[2] una essencia, no puria esser durable per sí metexa.[3] On, con lo subiran be sia per sí metex estant e durable, per assò es la santa trinitat demostrable en la demostració daccident.

1. M, bens: M¹, persones: *Mg, personis.* — 2. M, los .iij. bens *raspat;* M¹, les .iij. persones: *Mg, tres personæ.* — 3. *Mg, per se ipsum.*

IIII

De la obra de poder

PODER <dobrar be> es be; cor si era mal, no poder de obrar be seria be, e si ho era, poder de obrar be seria mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que poder de fer mal es mal;[1] cor si era be, poder de fer be seria mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que poder de obrar be es be; e si poder de obrar be es be, seria major obra e major be e major e pus esprés poder si .j. poder obrava e feia de * sí metex altre poder, que no es lo poder qui fa be e obra be de alcuna cosa qui no es poder, axí con lo fuster qui fa la nau[2] de fusta, la qual fusta no ha poder de fer nau. On, con lo subiran be se covenga ab subiran poder e ab subirana obra, cové de necessitat que en ell .j. poder infinit eternal[3] obre e fassa de sí matex altre[4] poder infinit eternal, cor si nou faia, no auria son poder tan espressa obra en obrar be, con ha per so con .j. poder obra de sí metex altre[5] poder; e cor la pus pura e espressa obra de poder cové esser en lo subiran be, per assò es demostrable la santa trinitat que nos encercam, sens la qual la pura espressa obra de poder damunt dita, no puria esser en lo subiran be; e si no ho era, seguirsia que en natura, qui es jusan be, agués pus pura e pus espressa obra de poder

---

1. M[1], *afegeix* [con se fa mal].
* *Repren el M.s.* F,.
2. F, fa nau.—3. F, *manca* eternal.—4. M[1], altre *tatxat: Mg, manca.*—5. M[1] altre *tatxat: Mg, manca.*

que en lo subiran be; cor en natura .j. poder fa de sí metex altre poder, axí con lo foc simple qui de sí metex engenra altre poder en laer que escalfa, lo qual aer ha poder descalfar laygua, e sil foc simple pudia engenrar altre foc simple, auria major poder que no ha en quant no pot engenrar poder simple; e cor es inpossíbol que en lo jusan be,[1] poder aja tan esprés poder con en lo subiran be, per assò es demostrable que en lo subiran be .j. poder simple infinit engenra altre[2] poder simple infinit; cor si no ho faia, lo foc puria aver pus esprés poder si engenrava altre poder simple; e cor lo foc no puria engenrar[3] poder infinit si be lo foc simple engenrava altre foc simple, per assò es demostrat que en lo jusà be null poder no puria aver tant de poder con lo subiran be, ab que en lo subiran be .j. poder simple engenra altre[4] poder simple: cor enaxí con lo subiran be sobrepuja lo jusà per infinitat e per eternitat de poder, enaxí cové quel sobrepug per puritat e per espressitat e reyaltat[5] dobra poderosa.

2. Manifest es que obra e poder se covenen; cor lo poder de natura tantost con fo creat, tantost obrà e no cessa dobrar, e si sol .j. moment cessava d obrar e ques descovengués universalment ab obra, seria enaxí destruida la obra natural, segons cors natural, con es destruit lo cors del home encontinent que li es tolt lo cap,[6] ol ram del arbre qui es destruit encontinent que es partit[7] del arbre. On, sil poder natural e sa obra se covenen tan fortment en lo jusan be, quant més de necessitat cové[8] que en lo subiran be se covenguen subiran poder e subirana obra! cor enaxí con la forma e la materia se covenen pus fortment[9] en la obra natural que en la artificial, e assò per so cor la conveniencia es per poder natural, e la conveniencia que an en la obra artificial es per poder ac-

1. F, *manca* be.—2. M[1], altre *tatxat.*—3. M, engenrar *sobre raspat.*—4. M[1] altre *tatxat.*—5. *Mg, realitatem.*—6. M, cab.—7. F, departit.—8. F, coue de necessitat.—9. *Mg, et fortius.*

cidental, enaxí, e molt mills sens tota comparació, se covenen lo subiran poder e la subirana obra en lo subiran be; e si assò no era enaxí, seguirsia que per[1] menor conveniencia de poder e dobra, la obra artificial fos pus nobla que la natural, en quant seria senblant pus fortment a inconveniencia[2] de poder e dobra subirana, que la obra natural; e si assò era[3] enaxí, seguirsia que en lo subiran poder e en la subirana obra agués menys de concordansa[4] que en la obra artificial per so que per molt[5] poca concordansa feta entre poder subirà e obra subirana, fos lo[6] subiran be pus noble que la obra artificial el poder daquella, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es molt escurament, en esta demostració molt necessaria, demostrada.

3. Si lo foc de sí metex engenràs laer, e que laygua no fos contraria al foc, major poder agra lo foc en engenrar calor en laer, e major calor ixira del aer en laygua escalfada, e major fóra la obra de engenrar calor e de ixir calor, que no es en so que lo foc no engenra laer, mas que hi engenra[7] calor, e laygua no es concordant al foc, ans li es contraria. On, con aquesta majoritat de poder e dobra fos en lo jusan be si fos enaxí con damunt es dit, doncs de necessitat se cové que la obra e lo poder e la generació e la processió per quel jusà[8] be fóra major, cové que sia en lo subiran be; cor si no ho fos, seguiras quel poder e la obra del subiran be no fos desobre lo poder e la obra del jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la gloriosa trinitat es demostrable.

4. Si tu dius que per so que en lo subiran be aja pus alt e pus noble poder que en lo jusà, cové quel subiran be sia foc e aer e aygua, e ques covenguen segons que damunt es dit, no es ver: cor axí con al subiran

---

1. M[1], [per].—2. *Mg, convenientiæ.*—3. F, no era.—4. F, menys concordansa.—5. F, *manca* molt.—6. F, fos (*Mg, esse?*) son.—7. F, que engenra.—8. F, per la qual lo jusa.

be se cové caritat e en[1] jusan be se cové caritat, e al subiran be se descové fe esperansa menjar, e en[2] jusan be se cové fe esperansa menjar, enaxí al subiran be se cové que aja so per que lo jusan be se covenria ab major nobilitat si ho avia, e que no aja so que lo jusan be ha, pus[3] lo subiran be se n covengués ab menor nobilitat.

5. Si natura, qui es jusan be, obra ab diverses e ab concordants e ab contraris poders, quant més lo subiran be cové que obre ab diverses poders e concordants e no contraris! e si en lo jusan be se pot fer obra de diverses e concordants e contraris poders, quant més en lo subiran be se pot fer obra de diverses e concordants e de[4] no contraris poders! e si en lo jusan be .j. poder engenra e fa senblant[5] poder a sí matex, jassia que en la obra aja contrarietat, quant més en lo subiran poder .j. poder hi pot[6] fer e engenrar altre poder senblant a sí matex en nobilitat! e si en lo jusan be obra finida e poder finit se covenen, quant més en lo subiran be poder infinit e obra infinida se covenen! E si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos demostrable en lo jusan be, e si no ho era, seria lo jusan be creat debades, e si ho era, lo subiran be seria[7] inperfet, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la subirana obra que nos encercam.[8]

6. En obra natural, poder de natura fa de pomer e de presseguer enpeltat la .j. en lautre, poma préssec[9] qui es quax senblant, en sabor e en forma, a poma e a préssec, e en los animals fa de cavall e de somera, mul; e cor lo poder de natura no pot conservar en la poma préssec[10] tota la forma e la sabor de la poma e del préssec, ni en lo mul tota la forma del cavall e de la somera, per assò

---

1. M[1], F, en lo.—2. M[1], F, en lo.—3. F, que a lo jusa be pus *(Mg, per quod)*.—4. M, [de].—5. M, altre *raspat* [senblant].—6. M, i pot: F, pot.—7. F, seria lo subira be.—8. M[1], [que nos ensercam].—9. M, F, presec *usualment*.—10. F, lo poma presec.

es demostrat en lo subiran be que .j. poder engenra de sí metex altre[1] poder senblant a sí metex en infinida bonea granea eternitat, &c., e del poder engenrador e del poder engenrat, ix altre[1] poder egual e senblant als .ij. poders don ix infinida bonea granea eternitat, &c.; e cor en natura no sia aytal obra tan acabada, per assò es lo subiran poder e la subirana obra demostrable en lo subiran be, e lo jusan poder e la jusana obra en lo jusan be.

7. Lo pintor ha poder[2] de pintar senblant figura de sí metex, e auria major poder si aquella figura podia fer individuu de sa especia, que no ha en pintar aquella; e assò es per so cor[3] la pintura animada de racionalitat seria conposta de pus diverses coses: per la qual major diversitat seria demostrable major poder en lo pintor qui aquelles diversitats concordaria a esser .j. animal. On, si en lo jusan be assò era major poder, doncs de necessitat se cové que en lo subiran be .j. poder fassa altre[4] poder senblant a sí matex, e que sia major diversitat de la .j. poder[5] al altre, que no seria la diversitat de la materia de la pintura qui reebria animalitat; cor si major diversitat no y era, seria diversitat finida; e enaxí con lo poder del pintor se cové mills a engenrar senblant poder a sí metex con lo pintor engenra fill en la fembra, que no fa con lo pintor pinta sa ymage en la paret, enaxí cové que en lo subiran be lo subiran poder[6] se covenga mills a engenrar altre[7] poder, quel poder del pintor; cor si no ho faia, seguirsia que lo subiran poder fos en concordansa finit, e si era finit, inpossíbol cosa seria que fos en lo subiran be; cor tot so qui es en lo subiran be es infinit: per lo qual infinit es demostrat que la generació que .j. poder fa daltre[8] en lo subiran be, es molt diversa e dessemblant ab[9] generació natural qui es en lo jusan be.

---

1. M¹, altre *tatxat*.—2. M, a natura de poder.—3. F, com.—4. M¹, altre *tatxat*.—5. M¹, poder *tatxat*.—6. M, be *tatxat* poder: F, be.—7. M¹, altre *tatxat*.—8. M¹, daltre *tatxat*.—9. F, ab la.

8. Si tu dius que enaxí con en lo jusan be es inpossíbol que de la pintura quel pintor pinta e de racionalitat, lo poder del pintor pusca fer home, que enaxí sia inpossíbol que en lo subiran be .j. poder infinit pusca engenrar altre poder infinit, no es ver: cor so per que lo pintor no pot fer de la pintura home, es cor lo pintor el seu poder e la pintura e home son coses finides les quals nos covenen en infinida bonea granea eternitat, &c. Mas en lo subiran be no es enaxí; cor jassia que lo poder qui engenra e lo poder qui es engenrat sien infinits, per tot so no roman que ells nos covenguen a esser .j.ª essencia infinida en bonea granea eternitat, &c., e assò es per so cor an[1] .j.ª egualtat metexa en infinida bonea e granea[2] e eternitat: per la qual egualtat se covenen en existencies e en esser .j.ª essencia.[3]

9. La creatura, qui ha[4] unitat e pluralitat, auria major poder que no ha si pudia esser simpla, e ha menor poder con de necessitat covó esser conposta: doncs, so qui seria major poder en lo jusan be, covó esser en lo subirà; e si lo firmament ab diverses poders obra en los terrenals poders, e fa pus nobla obra que no faria si no obrava ab diverses poders, covó de necessitat que lo subiran be obre en sí ab diverses poders[5] per so que sa[6] obra ne sia pus nobla, con sia cosa que diversitat e concordansa de poders se covenguen ab major, e no diversitat ni concordansa de poders se covenguen ab menor; e si pus nobla obra es aquella qui es de poders infinits, que la obra qui es de poders finits, covó que en lo subiran be sia la pus nobla obra e ls poders pus nobles, e si ànima sens que no agués[7] diverses poders no puria esser forma al cors, covó que lo subiran be, qui es forma e conpliment de la ànima,

1. M[1], [an].—2. F, bonea granea.—3. F, en existencies *(Mg, in subsistentiis)* .i.ª essencia.—4. M, [creatura qui a].—5. M, -es poders *tatxat:* M[1] diuers [subposit daltre los quals son .j. poder].—6. M, sia *raspada la* i.—7. F, que en si no ages.

aja diverses poders per tal que per senblant obra[1] sia conpliment a la ànima, ab lo qual la ànima es conpliment al cors. On, con assò sia enaxí, doncs per tot assò es demostrable la santa trinitat de nostre Senyor Deus.

V

De la obra de saviea

SAVIEA es be; cor si no ho era, innorancia no seria defalliment de be, e assò es inpossíbol: e humana especia es be; cor si no ho era, sos individuus no serien be, e assò es inpossíbol. On, con saviea e humana especia sien be, si fos cosa que la saviea e la especia fossen .j.ª essencia e .j.ª cosa metexa, foren saviea e la especia en pus alt grau de be que no son. On, con saviea e la especia sien jusan be, covè de necessitat que aquella nobilitat, o major, que la saviea e la especia aurien si eren .j.ª cosa metexa, aja lo subiran be; cor si no ho avia, no seria subirà a saviea ni a especia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be e sa[2] saviea son .j.ª essencia metexa e .j.ª cosa metexa.

2. Si la jusana essencia e poder e saviea e volentat eren .j.ª cosa metexa, covenria de necessitat que en aquella essencia agués obra de essenciejar e de poderejar e de saviejar e damar; cor per lo poder, la essencia puria essenciejar e la saviea saviejar e la volentat amar; e per la saviea, la essencia sabria essenciejar e lo poder poderejar e la volentat amar; e per la volentat, la essencia vulria

1. M, [obra].—2. M, [e] sa.

essenciejar e lo poder poderejar e la saviea saviejar; e per la essencia, lo poder puria poderejar e la saviea saviejar e la volentat amar; e per lo poder, la[1] essencia e la saviea e la volentat poderejarien; e per la essencia, lo poder e la saviea e la volentat essenciejarien; e per la saviea, la essencia[2] e lo poder e la volentat saviejarien; e per la volentat, la essencia e lo poder e la saviea amarien. E si aquesta obra era en lo jusan be, seria lo jusan be e sa obra en molt pus alt grau que no es, e seria inpossíbol que en ell fos corropció ni innorancia ni pecat ni negú dels altres defalliments qui son en lo jusan be; mas cor en lo jusan be essencia e poder e saviea e voler no son .j.ª cosa matexa, per assò lo jusan be no pot esser en lo grau damunt dit; e cor lo subiran be es sobre lo jusà, covè de necessitat que en ell sia la nobilitat per la qual lo jusan be seria més a ensús que no es, si avia aquella nobilitat per la qual seria pus noble; e si l subiran be no avia la nobilitat e la obra damunt dita en sí metex, no auria ab que fos subiran be al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la subirana obra que nos encercam; cor si la obra damunt dita es en lo subiran be, covè de necessitat que lo subiran be sia[3] .j.ª essencia, e que en aquella essencia aja pluralitat sens la qual noy puria esser la obra damunt dita, e que en essencia sien .j.ª cosa metexa lo poder e la saviea[4] e la volentat del subiran be, e que en persones sia differencia e concordansa en la essencia, per la qual differencia e concordansa pusca esser la obra damunt dita; cor si en la essencia ha differencia e concordansa de .j.ª essencia e altra, pot poderejar e saviejar e amar essenciejant la .j.ª essencia en lautra, e sens[5] differencia e concordansa inpossíbol cosa seria esta obra damunt dita.

1. M, e la.—2. M, la essencia [la] sauiea *amb nota de trasposició.*—3. M, sian?—4. F, essencia.—5. M[1], si en la essencia a differencia [duna persona e altra] e concordansa de .i.ª essencia (F, *manca fins a l'altre*

3. [1] Si tu dius que segons la figura de la obra damunt dita, lo Fill engenra lo Pare e lo Sant Espirit essenciejant la .j.ª essencia lautra, [2] no es ver: cor diversitat e concordansa seria confusa en la subirana obra si cascuna de les persones engenrava lautra e cascuna ixia de lautra; e si differencia e concordansa hi era destruida, la essencia nil poder nil saber nil voler no aurien acabada obra en so que destruirien aquella cosa sens la qual no puria esser la obra, e destruent differencia e concordansa, destruirien la obra, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la essencia e les persones serien contraries les unes a les altres e cascuna seria contraria a sí metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que differencia e concordansa es, en la obra conservada, en tan gran infinitat e nobilitat, con es la essencia e la obra e con son les persones. On, con molt major differencia [3] sia que .j.ª essencia engenre altra e que de .ij. essencies isca altra essencia, que no seria si cascuna essencia [4] engenrava lautra e exia de lautra, pot esser molt major concordansa enfre .j.ª essencia [5] e altra, que no seria si la differencia era menor; cor de majors differencies poden esser majors concordanses, e on més de differencia e de concordansa pot esser en la subirana obra, més pot cada persona essenciejar e [6] poderejar e amar [7] en sí metexa, e més poden ensems essenciejar e [8] poderejar e saviejar e amar en esser .j.ª essencia infinida en poder e en saviea e en volentat en la qual son .iij. persones infinides en poder e saviea e volentat.

---

mot essencia) pot *(tatxat* e altra) podereiar e sauieiar e amar *(tatxat* essencieiant... en lautra), e sens: *Mg, si in essentia est differentia unius personæ et alterius et concordantia unius personæ et alterius una persona potest possificare sapientificare et amare alteram; et sine.*—1. M[1], *al marge* [Q.º].—2. *Mg, et Sanctum Spiritum qui procedit* (M[1], [es procesit]) *producente qualibet persona alteram.*—3. F, essencia *cancel·lat* [differencia].—4. M[1] que .i.ª [persona] *(en lloc de* essencia *tatxat)* engenre altra e que de (M, [de]) .ii. [persones] iczca? altra [persona] que no seria si cascuna [persona]: *Mg* = M[1].—5. M[1], [persona]: *Mg, persona.*—6. M[1], cada (F, cascuna) ...essencieiar e *tot tatxat.*—7. *Mg, possificare sapientificare et amare.*—8. M[1], essencieiar e *tatxat.*

4. Si fos cosa que la humana especia uzàs de poder e de saviea e de volentat, e agués tant de poder e saber e voler que pogués en sos individuus conservar generació e quen privàs corropció, seguiras que la obra que la especia agra en sos individuus, fóra pus nobla que [1] la obra que natura ha en aquells en quant hi conserva corropció; e si la obra de la especia fos pus nobla si agués so que no ha, e la [2] especia sia jusà be, cové que lo subiran be aja aquella nobilitat dobra e major, per la qual la especia seria pus nobla que no es; e si ha [3] aquella nobilitat dobra e major, cové que enaxí con la humana especia muntiplicaria sos individuus tant, que tota la ordial [4] materia hi seria mester e sos individuus serien per tots los locs qui son dejús lespera de la luna, que enaxí lo subiran be aja en sí alcú suppòsit qui infinidament engenre altre suppòsit per [5] tots los locs finits qui son en lo mon e per la infinitat qui es part lo mon, e que daquella generació no sia privada corropció ni en aquella generació no sia corropció; e si assò no era enaxí en lo subiran be, no seria la obra de [6] lo subiran be demostrable esser pus nobla que la obra de la especia, si avia lo poder el saber el voler damunt dit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat [7] la subirana trinitat es demostrable.

5. Si yo avia acabada essencia e acabat poder [8] e acabada saviea e acabada volentat, e que tot ensems fos .j.ª essencia [9] metexa, seguirsia que si yo engenrava fill, que engenràs essencia e [10] poder e saviea e volentat acababa, e que engenràs inpossibilitat de corropció; e si no engenrava fill avent so que damunt es dit, no auria acabament en ma essencia ni en mon poder ni en ma saviea ni en mon voler, e si acabament avia en engenrar acabada essencia

1. F, que no es.—2. M, no es a[c]la.—3. M, e sia: F, e si.—4. F, ordinal *sempre per* ordial *de* M.—5. M¹, [qui sia] per: *Mg, quod sit per.*—6. M, [la obra de].—7. F, *manca* inpossibilitat.—8. M¹, Si yo [auia] acabat poder.—9. M, essencia *sobre raspat.*—10. M¹, essencia e *tot tatxat:* F, *manca.*

acabat poder acabada saviea acabada volentat, e no engenrava, inpossibilitat de corropció no seria bona obra;[1] e si bona obra no era, generació no seria be ni corropció mal, ni essencia ni poder ni saviea ni volentat ni acabament no serien be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

6. [2] E si tu dius que yo auria pus acabada obra si engenrava molts fills, que no he en engenrar .j. fill tan solament, ver dius; mas en[3] lo subiran be no es enaxí, con a mi e al[4] meu fill no es necessitat que siam .j.ª essencia; e so per que nons es necessitat, es per so cor som finits; mas sil subiran Pare[5] qui es infinit, engenra Fill, cové que lengenre infinit senblant a sí metex, axí con yo qui son finit senblant al fill meu, e quel subiran Pare, el subiran Fill sien .j.ª essencia infinida; cor inpossíbol es que sien plurals essencies[6] infinides sens que no sien .j.ª essencia. E si dius que el subiran Pare fóra mellor si engenràs molts fills infinits e que fos ab ells .j.ª essencia, no es ver: cor enaxí con generació se cové a .ij. en nombre, so es Pare e Fill, e no a menys[7] de .ij., enaxí se cové al ters nombre, so es a la processió, per la qual tots .iij. sien .j.ª essencia; e si per .iij. subpòsits la essencia no avia compliment[8] e navia[9] mester .iiij. o més, seguir sia que en lo jusan be agués pus nobla obra que en lo subiran be,[10] en quant essencia reeb esser reyal de materia e forma e conjuncció; e si en la essencia subirana no avia obs més de .iij. subpòsits, e lo Pare volia que ni

1. M. [en] de *tatxat* engenrar acabada essencia (M[1], acabada essencia *tatxat)* acabat poder acabada saviea acabada uolentat e [de] engenrar (de engenrar *tatxat)* inpossibilitat de corropcio [e no engenraua] no seria bona obra: F, en engenrar acabament acabada sauiea e acabada uolentat e impossibilitat de corropcio e no engenraua, no seria bona obra. —*En el text donam la lliçó de Mg, que ve a esser la de* M, *just canviant de lloc el claudator* [e no engenrava].—2. M[1], *al marge* [Q.º].—3. M, *al tatxat* en.—4. F, cor a mi ni al.—5. M, [pare] be: F, .p.—6. *Mg, plures personæ.*—7. *Mg, et non pluribus et non paucioribus.*—8. M, e no auia conpliment *(repetit) tatxat.*—9. F, e no auia.—10. F, *manca* be.

agués més engenrant .ij. o més fills, seria vana e superflua sa obra, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en la subirana obra no ha mas .iij. subpòsits tan solament.

7. De necessitat se cové que la subirana saviea sapia tot lo be e tot lo mal qui es en lo jusan be; cor si nou faya, no seria en lo subiran be; e enaxí con assòs cové de necessitat, se cové de necessitat que la subirana amor am tot lo be qui es en lo jusan be e que no am tot lo mal; cor si amava tot lo mal, amaria pecat, e si amava peccat, no seria en lo subiran be. On, si fos veritat que[1] en lo subiran be no agués nulla operació, covengra de necessitat o que la saviea no sabés tot lo jusan be, o que la amor amàs pecat en lo jusan be, o que la saviea fos major en lo jusan be que la amor; e si la saviea fos major en lo jusan be que la amor, fóra la saviea[2] subirana a la amor del subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que alcuna obra de vertut cové esser de necessitat en lo subiran be, en tal manera que la saviea e la volentat sien egualment en subiranitat al jusan be e que sien egualment en lo subiran be. On, con assò no pogués esser sens alcuna obra[3] subirana, per assò demostra la obra[4] e significa al humà enteniment la trinitat qui es en lo subiran be; cor si obra hi ha, cové que trinitat hi sia de necessitat,[5] segons ques conté en lo paragrafi damunt dit.

8. Manifest es que saviea e obra de saviea se covenen; cor sis descovenien, seguirsia que la saviea qui es en actu, nos covengués ab major, ni la saviea qui es en potencia, ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que saviea e obra se covenen: per la qual conveniencia es demostrat que en la subirana saviea

1. M, [ueritat que].—2. M, [sauiea]: *Mg, sapientia supremi boni.*—3. M, cosa *cancel·lat* obra.—4. F, la obra demostra.—5. F, de necessitat que trinitat hi sia.

ha obra; cor si en la subirana saviea[1] se descovenia obra, inpossíbol cosa seria ques covenguessen en lo jusan be saviea e obra; e si en la subirana saviea ha obra, cové que enaxí con en lo jusan be saviea finida se cové ab obra finida, que en lo subiran be saviea infinida se covenga ab obra infinida; e si la subirana[2] saviea se covenia ab obra finida es descovenia ab infinida, descovenrias ab sí metexa e covenrias ab lo jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la trinitat subirana es demostrable.

VI

De la obra de amor

AMOR es be; cor si no era be caritat no seria vertut, e assò es inpossíbol; e si caritat es vertut, cové que obra damor sia be; cor si era mal, caritat seria vici. On, con amor e sa obra sien be en lo jusan be, cové de necessitat que en lo subiran be aja amor e obra damor; cor si no ho havia, seguirsia que lo subiran be fos jusà al jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en lo jusan be amor no es sens sa[3] obra, quant més cové esser en lo subiran be amor qui no sia sens obra de sí metexa! cor si en lo subiran be nos covenia amor pus fortment ab sa obra, que en lo jusan be, la subirana amor e sa obra no serien sobre la amor e la obra qui son en lo jusan be; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la trinitat subirana es demostrable.

2. Lo ferrer obra de ferre: on, sil ferrer fos de

1. M, obra *cancel·lat* sauiea.— 2. F, subira.— 3. F, [sa].

ferre e obràs de ferre, molt mills se covengren lo ferrer e sa obra, que no fan. On, con ferrer[1] e sa obra nos covenguen tan be con la amor subirana e sa obra, cové que en la amor subirana aja amor qui obre de sí metexa obra damor; cor sil ferrer, qui fóra ferre, obrara de sí metex obra de ferre, la amor subirana cové que de sí metexa obre obra damor: cor enaxí con sil ferrer fos tot lo[2] ferre qui es, covengra que de sí metex obràs obra de ferre, enaxí si en lo subiran be ha amor infinida, cové de necessitat que obre obra damor infinida de sí metexa. On, enaxí con lo ferrer, qui seria tot ferre, faria obra de ferre de sí metex diversa a sí metex, cor sens diversitát no puria obrar, enaxí en lo subiran be qui es tot amor, si .j.ª amor fa de sí metexa obra damor, cové de necessitat que fassa diversitat enfre sí metexa[3] e sa obra. On, con assò sia enaxí, doncs per assò la santa trinitat tes afigurada e significada.

3. Si tu dius[4] que enaxí con es inpossíbol en lo ferrer que obre de sí metex ferre per so cor no es ferre, enaxí es inpossíbol que en lo subiran be aja amor qui obre de sí metexa altra amor, doncs tu dius que inpossíbol cosa es que[5] en lo subiran be amor pusca obrar obra damor per so cor lo subiran be no es amor; e cor negues que lo subiran be no es amor, afermes que lo jusan be qui ha amor, es subiran[6] be, e assò es inpossíbol. E si dius que de exempli on sia afermada possibilitat esser so qui es inpossibilitat, nos pot donar comparació de so on es[7] possibilitat, doncs tu no fas differencia enfrel subiran be el jusà; cor si tot[8] so qui es inpossíbol en lo jusan be era inpossíbol en lo subirà,[9] seguirsía que tot so qui fos possíbol en lo subiran be, fos possíbol en lo jusà, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, no seria[10] subiran be ni jusà.

1. F, lo ferrer.—2. M, [lo].—3. M, matex.—4. F, Si dius.—5. M, *repeteix* inpossibol *cancel·lat.*—6. M¹, F, be sia amor e subira.—7. *Mg, quod est.*—8. F, cor tot.—9. F, subira be.—10, M, seria, *i tres lletres raspades.*

4. Ab obra damor molt mills si cové amant que amat, cor amant no pot esser sens amor e obra damor; cor si ho era, seria amant e no amant, e si ho era, seguir sia que amor e sa obra fossen e no fossen, e assò es inpossíbol; e amat pot esser sens que no sia amor ni amant. On, si en lo subiran be avia amor e obra damor e amant e amat, e que lamat[1] no fos amor ni obra damor ni amant, auriay major e menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha diverses subpòsits, e que la .j. es amant sí metex, e amant sí metex fa de sí metex altre amant, e cascú amant es amat per lautre e per sí metex; e amant cascú amant sí metex e lautre, son amats daltre amant ixent dels .ij. amants, lo qual es amant sí metex els altres .ij. amants; e aquesta amor dels .iij. amants es tan gran e tan acabada, que cascú dels amants e la amor de cascú es infinida en bonea granea eternitat[2] e en les altres cambres de la figura, e per la infinitat damants e amats e amors qui es en cascuna de les cambres, tots .iij. los amants e los amats e les amors e lurs obres, son .j.ª essencia infinida en bonea granea eternitat e en les altres cambres de la figura; e si aquesta amor e sa obra no es en lo subiran be, si la amor e la obra damunt dita fos en esser, fóra lo subiran be pus alt e pus noble que no es; e assò es inpossíbol, que lo subiran be pusca esser dejús a nulla amor ni a nulla obra damor per alta ni per nobla que la amor ni la obra pusca esser considerada ni entesa; cor si ho fos, lenteniment qui es jusà be, presera pus altament object damor e dobra[3] damor, que la amor ni la obra damor qui es en[4] lo subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lenteniment pujaria sobre lo subiran be entendre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat t es demostrable.

1. F, amant.—2. F, et c.—3. M, [d]obra.—4. F, qui en en.

5. [1] Si dius que en lo subiran be agra pus nobla [2] e pus alta amor e obra damor si hi fossen més de .iij. amants e amats, no es ver: cor si ni avia més obs, seria demostrat que la amor e la obra damor nos pogués acabar de .iij. infinits, e serien demostrats los .iij. infinits aver defalliment; e en quant a la obra damor no nà més de .iij. obs, son demostrables [3] esser acabats en bonea granea, &c. E si dius que .ij. amants abasten [4] a la obra subirana damor, e quel ters [5] noy sia obs, no es ver: cor de la concordansa e de la agradable amor que la .j. amant ha al altre e a sí metex, cové ixir egual, [6] amant e egual infinit en bonea granea eternitat, &c.; e si no ho feés, seguiras que los subpòsits qui foren .ij. tan [7] solament, fossen pus nobles e aguessen pus reyal esser, que la conveniencia ni la amor qui fóra enfre am.ij. [8] los amants; e assò es inpossíbol.

6. En lo jusan be generació es apetible e amable, per so cor per generació venen les formes de potencia en actu, e per generació sacosten es conjunyen los [9] uns bens als altres; e cor corropció fa contraria obra de generació, per assò en lo jusan be corropció es airable. On, si en la subirana obra [10] no fos amable generació sens que lo subiran be no airàs corropció, a demostrar que en sa generació no es potencialment ni actual corropció, no fóra demostrable esser subiran be al jusà per generació amable e per corropció no airable, la qual corropció es airable per lo jusan be per so cor es en ell mouable de potencia en actu. On, con per generació en lo jusan be te descovengues ab corropció et covengues ab esser reyal, e cor per corropció te descovengues ab generació e ab [11] esser reyal et covengues ab privació, per assò cové de necessitat que en lo subiran be aja per generació esser

1. M[1], [Q.º].—2. F, pus nobla obra.—3. M, do *o* de (don?) *tatxat* son demostrables: F, son doncs demostrats: *Mg. est demonstrabile.*—4. F, abastassen.—5. M, quel .iij.—6. M, egualment *cancel·lat* -ment.—7. F, .iij. tant.—8. F, ab.ij.—9. F, coniungen los (M, al[o]s).—10. M, lo subiran be obra *corregit* la subirana obra.—11. M, [generacio e ab].

reyal, e que noy sia privació ni corropció; e si assò es[1] en axí, generació e corropció demostrartan pus noblament lo subiran be, que no farien si en lo subiran be[2] no era generació. On, con tu sies ubligat, segons esta ART, a afermar la major nobilitat que pusques entendre del subiran be, per assò est[3] ubligat a afermar generació esser en lo subiran be: per la qual generació trinitat tes demostrable.

7. [4] Si dius que enaxí con menjar boure durmir, ulls[5] mans, fe esperansa, abstinencia sanitat, son bens en lo jusan be, que enaxí covê[6] esser en lo subiran be per so que sia pus subirà, no es ver: cor los bens que tu dius, son bens en lo jusan be per raó dels defalliments qui son en lo jusan be; e cor en lo subiran be no aja null defalliment, per assò seria jusan be si avia[7] dels bens jusans en sí, pus en lo jusan be son per los defalliments que ha en sí; mas axí con caritat justicia e los altres bens qui son en lo jusan be, poden esser en lo subiran be, ab quei sien pus noblament e sens null defalliment, axí menjar e los altres bens damunt dits, pogren esser en lo subiran be, ab que noy fossen ab defalliment.

8. Home ha poder[8] damar major de sí o egual de sí o menor de sí[9] ab major o menor o egual amor. On, con en lo subiran be no aja major ni menor,[10] covê que pusca amar egual de sí[11] e ab egual amor de sí; e si assò no era en axí, seguirsia que amor fos pus francament en lo jusan be que en lo subirà; e assò es inpossíbol.

9. Natura es damor que lamant ama tot so que lamat ama, e ama tots aquells qui amen lamat. On, si en lo subiran be no era trinitat, e amor ha aquesta natura en lo jusan be, doncs sens que trinitat no fos en lo subiran be, amor no pogra tan be seguir sa natura en lo subiran be con en lo jusà; e assò es inpossíbol.

1. F, no es.—2. M, *manca* be.—3. F, es.—4. M, [Q.º].—5. F, e dormir huyls.—6. F, couenen.—7. *Mg, si haberet aliquid.*—8. M, maior *tatxat* poder.—9. F, dessi...dassi.—10. F, menor ni maior.—11. F, assi.

10. Manifest es que cada[1] individuu ama naturalment més los individuus de sa especia, que no fa individuus daltra especia, e contra natura aira pus fortment los individuus de sa especia, que negú dels altres individuus qui son daltres especies. On, si la subirana trinitat no es en lo subiran be, amor subirana no pot seguir en lo subiran be la natura que la amor jusana seguex en lo jusan be; e cor la amor subirana es de[2] pus alta natura que la jusana, cové que pusca aver pus alta manera a amar, que la jusasana; e si ho ha, cové[3] que trinitat[4] hi sia e que no sia airable los subpòsits[5] qui son en lo subiran be; cor si ho era, auria en sí e en aquells defalliment; e assò es inpossíbol.

11. Sabut es que enaxí con en lo jusan be enteniment encerca veritat, e la volentat bonitat, e la memoria representament de veritat e de[6] bonitat, e aquesta operació ha esguardament a .j.ª fi, so es[7] .j. acabament, enaxí cové de necessitat que en lo subiran be aja diverses bens quis covenguen a .j.ª fi, so es conpliment, molt pus alta e pus nobla,[8] sens tota comparació, que la fi qui es en lo jusan be; cor si en lo subiran be ha .j.ª fi infinida en bonea granea eternitat, a la qual se covenguen los diverses subpòsits, e que dejús aquella fi, ni dessús, no aja nulla nobilitat en lo subiran be, adoncs te serà lo subiran be demostrable enaxí esser subirà al jusan be per subirana fi, con per subirana caritat e per subiran poder. On, si en lo subiran be no avia pus alta fi e pus[9] nobla que en lo jusà, e la fi sia pus nobla cosa en lo jusan be que lo poder ni la justicia daquell, no seria lo subiran be avent en sí senblant be pus subirà quel pus noble be jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la trinitat t es demostrable, sens la qual trinitat, en lo jusan be fóra la pus

1. F, cascu.—2. M[1], [de].—3. F, e sis coue.—4. M, eternitat? *raspada la e? inicial.*—5. *Mg, quod non sit* (F, noy sia) *odibile esse supposita.*—6. M. [de].—. F, so es a (M,[1] [a]).—8. F. so es a .i. compliment molt pus noble e pus alta.—9. F, ni pus.

subirana fi quis covengués ab esser,[1] e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, lo jusà be fóra subiran per fi, e lo subiran be jusà per privació de fi; e assò es inpossíbol.

VII

De la obra de vertut

VERTUT e sa obra se covenen; cor sis descovenien, seguir sia que en la noblea de la vertut no fos ennobleyda[2] la obra, e assò es inpossíbol. On, con vertut e sa obra se covenguen en lo jusan be, de necessitat se coué ques covenguen en lo subiran be; cor si vertut e obra se covenien en lo jusan be e no en lo subirà, vertut e obra serien subirana conveniencia en lo jusan be e no en lo subiran, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que vertut e sa obra se covenen en lo subiran be; e sis covenen en lo subiran be, cové que pus acabadament se covenguen en lo subiran be que en lo jusà;[3] cor si pus acabadament nos convenien en lo subiran be que en lo jusà, lo subiran be no seria per acabament subirà al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que vertut e obra se covenen pus acabadament en lo subiran be que en lo jusà; e si pus acabadament se covenen, cové que ans quel jusan be fos, se covenguessen, e que infinidament, per infinida bonea granea eternitat &c., se covenguen;[4] e sis covenen per infinida bonea granea eternitat, &c., cové de necessitat que en lo subiran be aja vertut infinida en bonea &c. qui fassa altra vertut

1. F, a esser.—2. M, ennobleyada *raspada la a primera.*—3. F, *manca fins a l'altre mot* jusà.—4. F, couenguessen.

infinida en bonea &c., e que de amdues les vertuts isca altra vertut infinida en bonea &c.; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria ques covenguessen en lo subiran be vertut[1] e obra segons ques cové, e cor se covenguen segons ques cové, segons que damunt avem provat, per assò es en actu[2] demostrada la santa trinitat que nos encercam.

2. Lo sol ab .j.ª vertut fa en los corses terrenals[3] diverses obres, axí con la cera, que desol,[4] e la terra, que desseca; e assò metex fa lo foc ab .j.ª vertut metexa, so es calor. On, si en lo subiran be no avia .j.ª vertut qui en la essencia subirana feés[5] diverses obres, seguirsia que unitat de vertut fos pus nobla en lo sol e en lo foc qui son jusan be, que en lo subirà, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que unitat de vertut fos subirana en lo jusan be, e en lo subirà fos jusana, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la trinitat que demanes tes significada. E si dius que la trinitat noyc sia[6] significada de necessitat per so que damunt es dit, doncs tu afermes que si la .j.ª vertut operativa, que deym,[7] era en lo subiran be, que aquella fos contraria a les cambres de la figura, e si ho es, mostra ho de necessitat, e nos farem aquella afermació metexa que tu fas; cor la rahó per que nos negam so que tu afermes, es per so cor entenem que la .j.ª vertut operativa, qui es en lo subiran be, se cové ab totes les cambres de la figura.

3. Lo fuster de .j. fust metex pot fer diverses obres, e ab .j.ª ymagenativa e .j.ª mà differencieja .j.ª obra daltra en lo fust. On, si la unitat del fuster e del fust an tan gran vertut, en lo jusan[8] be, que diverses obres poden esser fetes del fust per unitat de vertut, quant més en lo subiran be .j.ª vertut pot de sí metexa fer altra![9] cor si

1. M, ueritat.—2. F. es a tu.—3. M, corses celterrenals.—4. M, desol[ue]?—5. M^1, qui en si fees (la *corregit* si, essencia subirana *tatxat*): *Mg, quæ in se faceret.*—6. M, not sia (-t sia *corregit*): *Mg, tibi non (significetur).*—7. F, nos deym.—8. M, subira *cancel·lat* jusan.—9. F, si la .j.ª vertut pot fer de si matexa altra.

lo fuster pot obrar en altra vertut qui no es de sa especia, bes seguex que sil subiran be ha major vertut e major poder[1] quel fuster, quel subiran be aja en sí metex .j.ª vertut qui obre en altra qui sia en lo[2] subiran be metex, enaxí con lo fuster qui ha .j.ª mà qui obra en altra natura qui no es senblant en vertut a la vertut de la mà.

4. Si lo foc no agués mas .j.ª vertut tan solament, so es calor, ni no fos[3] altra cosa mas aquella calor tan solament, e lo foc pogués crear creatura, ja lo foc no pogra crear altra cosa mas calor; cor si no agués en sí metex diverses vertuts, no agra ab que creàs diversitat en creatura, e si diversitat fos en la creatura quel foc creara, fóra la diversitat comensament de sí metexa o fóra increada; e assò es inpossíbol, que en lo jusan be nulla cosa pusca ni pogués[4] esser increada ni sia comensament de sí metexa. On, la rahó ni la vertut per que la calor del foc fa diverses obres en la cera e en la terra,[5] es per rahó de la diversitat qui es enfre la cera e la terra; cor si diversitat noy fos, ja lo foc noy pogra aver diverses obres si doncs lo foc no agués en sí metex diverses vertuts: cor enaxí con .j.ª vertut pot aver diverses obres en diverses coses, enaxí poden diverses agents obrar de .j.ª materia diverses obres, axí con en lo fuster e en lo fust, cor la ymagenativa fa en la thesòrica, del fust, diverses obres, e lo fuster en la pràtica. On, con assò sia enaxí, doncs per assò tes afigurat que si lo subiran be no agués en sí mas .j.ª vertut tan solament e que en aquella vertut no agués nulla diversitat, ja no agra creada cor[6] .j.ª creatura tan solament, en la cual no agra nulla diversitat. On, con[7] diversitat e pluralitat sia en les creatures, si la diversitat qui es en lo jusan be fos increada, fóra en lo subiran be, e si ho fos, fóra creatura e

1. F, maior poder e maior vertut.—2. F, [sia en lo].—3. F, ni fos.—4. F, pusques.—5. F, terra que deseca.—6. *Mg, et si in illa virtute non esset ulla differentia personalis* (M[1], [personal]) *non creasset nisi*.—7. M, con la (la *tatxat*).

creador, e assò es inpossíbol; e si diversitat de sí metexa agués comensament, la sua diversitat fóra subirana e no fóra jusan be al subirà per creació, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat tes demostrat que la subirana vertut ha en sí metexa diverses vertuts qui son .j.ª vertut essencial, la qual per la unitat e per la diversitat que ha en[1] ses proprietats, ha creada en creatures unitat e diversitat de vertuts, en cascuna de les quals creatures ha unitat e trinitat, a demostrar que elles son obra de la subirana unitat qui és en trinitat.

5. Home ha vertut de engenrar fill de sí metex, e la fembra ha natura[2] que della isca fill per nativitat. Mas sobre aquesta generació ha altra generació menys conposta, axí con lo foc qui engenra de sí metex calor en laygua[3] calda, e del foc e de laygua ix vapor. Sobre aquest grau[4] nà altre pus[5] prop a simplicitat, so es a saber, que lo foc engenra en laer calor, e del foc e del aer ix calor en laygua. Altre grau pus vertuós ha més a ensús, so es que la ànima, estant forma al cors, engenra de sí metexa vertut en lo cors, e de la vertut de la ànima e del cors ix vertut en los .v. particulars del cors. E sobre aquest grau nà altre qui es més a ensús, so es a saber, que la memoria menbrant engenra en lenteniment entendre, e del remenbrament e lenteniment[6] ix voler en la volentat. A amunt ha altre grau pus simple e pus vertuós, so es a saber, en làngel; cor per so cor làngel continuament sens null cessament menbra e entén e ama son sobiect,[7] e per assò la generació que son remenbrament fa del entendre, e la processió qui ix de son remenbrament e son entendre en la volentat, son ab major vertut e ab major simplicitat que no son la generació e la processió qui son en la ànima.

1. M[1], F, la (F, lo) qual per la unitat que a en si e per la diuersitat que a en (M, *afegeix* si *cancel·lat*): *Mg*,=M[1], F.—2. F. vertut.—3. M, ayga *passim*.—4. M, sobre aquest (*manca* grau): *Mg, super istam*.—5. F, mes.—6. *Mg, recolere et intelligere* (M[1], enten[dre] *cancel·lat* -ment).—7. M[1], obiect (*raspada la* s) e per asso: *Mg, objectum ideo*.

On, si fos cosa que lo remenbrament del àngel pogués engenrar lenteniment e la operació del enteniment, .j.[a] cosa metexa fóra en làngel la memoria e son remenbrament sens nulla diversitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat tes demostrat que làngel cové aver en sí metex alcuna compusició,[1] a demostrar que la vertut del subiran be sia sobre ell en nobilitat de unitat e pluralitat[2] e pura simplicitat sens nulla compusició. On, enaxí con lo teu cors, per so cor as calor natural, sescalfa pus fortment on pus tacostes al foc, e assò per so cor lo foc actual on tescalfes aduu més a actualitat la calor que as[3] en potencia on més al foc tacostes, enaxí los damunt dits graus son los uns subirans als altres per so cor sacosten més en vertut e en simplicitat al subiran be, los uns quels altres. On, enaxí con lo foc no escalfaria ton cors sens que no agués calor en sí metex, enaxí lo subiran be no faria pus simples les unes vertuts que les altres ni les unes pluralitats que les altres, sens que ell no fos simple en unitat e en pluralitat. On, con sens pluralitat lo subiran be no pogués aver simplicitat de diverses vertuts, per assò tes demostrada la subirana pluralitat[4] que demanes.

6. Con en lo jusan be ajam encercada la pus alta vertut operativa, e aquella ajam atrobada pujant lenteniment de .j. grau en altre, vols tu[5] pujar més a ensús ton enteniment a entendre pus alta vertut operativa? Entín, doncs, que en[6] subiran be .j. poder infinit en totes les cambres de la figura,[7] engenra diversament de sí metex .j.[a] saviea infinida en totes les cambres de la figura; e entín con lo poder damunt dit es .j.[a] saviea infinida en totes les cambres de la figura, qui engenra de sí metexa diversament infinit poder en totes les cambres, lo qual poder es la saviea engenrada damunt dita; e entín con lengenrador

1. F, compusio *passim*.—2. F, sobrel ... e de pluralitat.—3. F, qui es.—4. M, uertut *taixat* pluralitat.—5. *Mg, si tu vis.*—6. F, en lo.—7. F, *manca fins a l'altre mot* figura.

damunt dit es .j.ª amor infinida en les cambres, qui engenra de sí metexa diversament .j.ª amor infinida en aquelles cambres metexes; e entín con del Pare e del Fill ix diversament .j.ª amor .j. poder .j.ª saviea, qui es Sant Espirit infinit en aquelles cambres metexes on lo Pare el Fill son infinits; e entín con lo Pare el Fill el Sant Espirit[1] son .j.ª essencia infinida en aquelles cambres on lo Pare el Fill el Sant Espirit son infinits. On, si tu aquesta vertut e aquesta obra entens, pus alta e pus nobla obra entendràs, que neguna vertut ni neguna obra que en lo jusan be pusques entendre, e si en lo subiran be entens la vertut e la obra damunt dita, e per so que entens no entens negú defalliment en lo subiran be ni en ses cambres, doncs, per que desames assò entendre? ni si ho entens, per que ho negues?

7. En lo jusan be, pare e engenrador son .j.ª cosa metexa con engenra fill,[2] mas con ha engenrat fill no es engenrador. On, si en lo subiran be ha Pare, cové que sia subirà al pare qui es en lo jusan be, e si l Pare subirà es més a ensús en vertut que l jusà, cové que l Pare subirà e engenrador sien .j.ª cosa metexa, e lo Fill subirà e generació passiva sien .j.ª cosa metexa, a demostrar que lo fill qui es en lo jusan be no es .j.ª cosa metexa ab generació; cor si ho era, con lo pare l engenra seria engenrat, e con es engenrat, lo pare l engenraria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat t es demostrada la subirana paternitat e filiació e processió; cor per so cor lo Pare e engenrador son .j.ª vertut metexa, e lo Fill e generació son altra vertut, e lo Sant Espirit e processió son altra vertut, per assò s cové egualment trinitat a cascuna de les persones.

8. [3] Si la vertut qui es[4] en lo subiran be es Sant Espirit, ixia del[5] Pare e no del Fill, ixiria de[6] Pare e no de en-

1. M, lo pare el fil [el sant espirit]: F, lo .p. el .f. el .s.s. *usuals*.— 2. F. p ... f. (=pare ... fill).—3. M¹, *al marge* [Q.º].—4. M¹, es *taixat: Mg, manca*.—5. M, de.—6. F, del.

genrador, e si ho faia, lo Pare e engenrador no serien .j.ª cosa metexa, e si no ho eren, eternitat nos covenria ab engenrador ni al Fill,[1] e assò es inpossíbol, segons que damunt avem provat; e si lo Sant Espirit ixia del Fill e no del Pare, seguirsia quel Fill e sa generació no fos del Pare, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguir sia que fill fos sens pare, e assò es inpossíbol en lo subiran be: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be engenrant lo Pare lo Fill, ix lo Sant Espirit del Pare e del Fill.

9. Sabs per que tu no pots esser pare o fill infinit? Per so cor[2] es ton pare e ton fill finit, e est en lo jusan be; mas si tu avies la vertut de les cambres de la figura, series subiran be, e si subiran be eres, vulries esser Pare o Fill o Sant Espirit infinit en totes les cambres, e amaries més esser Pare o Fill o Sant Espirit, que esser Deu infinit sens que no ages[3] fill infinit o que no fosses fill infinit[4] o que no fosses sant espirit infinit; cor pus alta vertut e pus nobla es en lo Pare o en lo Fill[5] o en lo Sant Espirit, que no fóra en Deu si no agués en sí mas .j. infinit, so es sí matex. On, con assò sia enaxí, doncs tu, infeel, per que negues en lo subiran be, so que tu vulries esser en aquell si avies vertut per la qual ho poguesses esser?

1. *Mg, et cum Filio.*—2. F, com.—3. F, agues: *Mg, haberes.*—4. F, *manca fins a l'altre mot* infinit.—5. F, e en lo .f.

VIII

De la obra de veritat

VERITAT es be; cor si no era be, falsetat no seria mal; e assò es inpossíbol. On, con veritat sia be en lo jusà be, de necessitat se cové que veritat sia en lo subiran be; cor si veritat no era en lo subiran be, la veritat qui es en lo jusan be seria subirana al subiran be; e assò es inpossíbol.

2. En lo jusan be veritat e obra se covenen; cor sis descovenien, concordarsien en obra falsetat e be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en lo jusan be veritat e obra se covenen, quant més cové ques covenguen en lo subiran be veritat e obra! On, si veritat e obra se covenen pus fortment en lo subiran be que en lo jusà, cové que en lo subiran be veritat e obra sien[1] .j.ª cosa metexa ab lo subiran be; cor si no ho eren,[2] nos covenrien pus fortment veritat e obra en lo subiran be, que en lo jusà; e si subiran be e veritat e sa obra son[3] .j.ª cosa metexa, cové de necessitat que en lo subiran be aja veritat qui obre e fassa infinidament e eternal de subiran be e veritat,[4] altra veritat qui sia subiran be, e que de amdues les veritats isca altra veritat qui sia subiran be, e que totes .iij. sien eguals veritats e eguals bens, e que sien .j.ª essencia qui sia subiran be e subirana veritat e subirana obra; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria que lo subiran be e sa veritat e sa obra fossen infinidament en bonea granea eternitat &c., .j.ª cosa metexa, e si

1. M, seco *tatxat* sien.—2. F, no eren *(passim omet* ho).—3. M, se couenen *tot cancel·lat* son.—4. F, e de veritat.

no ho eren, no seria en la veritat e la obra subirana, infinitat en les cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

3. Lo pintor qui fa ymage dome en la paret, no fa tan vertadera obra en pintar home, con en engenrar[1] de sí metex home[2] en la fembra, e cor més de veritat ha en engenrar home que en pintar home, per assò[3] ha mellor obra e ha més de be en engenrar home, que en pintar home. On, si fos possíbol que lome qui engenra fill fos veritat e obra infinida, e que engenràs de sí metex veritat e obra infinida, molt major fóra en veritat e en obra lo fill, que lo fill qui es engenrat de veritat e de obra finida: per la qual fi[4] es fill finit en veritat e en obra. On, con lo subiran be cové que sia pus noble en veritat e en obra, que lo jusà, cové de necessitat que la veritat e la obra per quel jusan be fóra més a ensús, sia en lo subiran be; cor si no ho era, seguirsia que lo subiran be no agués ab que[5] fos subirà, en veritat e en obra, al jusan be, segons ques cové a veritat e obra qui sia infinida en bonea e en granea eternitat, &c.

4. Veritat es que lo[6] cors del home pren per object veritat[7] ab los .v. particulars, e la ànima pren veritat per object en ses .iij. potencies ab aquells .v. senys particulars; e sobre los .v. particulars la ànima pren object entellectual, al qual object a pendre no pot abastar lo cors. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que en ànima ha més de veritat e que sa obra es pus vera, que cella del cors: per la qual major veritat e obra sobre la infantasia,[8] reeb demostració del subiran be sobre rahó natural e fe. On, si a la[9] ànima, qui es jusan be, es bona cosa que sia pus vera e que aja pus vera obra quel cors,

1. M, en pintar obra *tatxat* home con engenrar.—2. M, ome.—3. M, [per aso].—4. M. infinida *cancel·lat* fi.—5. F, qui.—M, es que *(corregit sobre* a?) lo: F, es aprensible a lo.—6. M[1], veritat *tatxat:* F, *manca: Mg, veritatem sensualiter.*—7. *Mg, phantasiam.*—8. M, si la.

doncs de necessitat se cové que al subiran be sia bona cosa aver en sí metex més de veritat e que sa obra sia pus vera, que cella del jusan be. On, si lo[1] subiran be no avia en sí metex obra qui fos sens lo jusan be e que fos ans quel jusan be e part los termens on lo jusan be es termenat, seguirsia quel subiran be fos senblant[2] en obra a la ànima, qui no pot pendre los objects[3] entellectuals dentro que ha presos per ymagenació[4] en ses .iij. potencies los objects sensuals, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, lo subiran be no pogra obrar de veritat sens lo jusà be, e enaxí con lo jusan be es finit en temps e en quantitat, enaxí la veritat, de la qual lo subiran be obrara, fóra finida e termenada, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol,[5] seguiras que la veritat qui es en lo subiran be fóra sens obra adoncs con no era jusan be, e si fos sens obra, fóra la veritat del jusan be qui no es sens obra, subirana a la veritat subirana, con sia cosa que veritat e obrar veritat se covenguen ab major, e veritat sens obra[6] ab menor.

5. Veritat es oferta en la fantasia al enteniment per la ymaginativa, qui comunament cull veritat dels .v. particulars e oferla al enteniment. On, mellor obra e pus vera es aquella que lenteniment reeb en sí metex per so que li ofer la ymaginativa, que no es la obra que la ymaginativa ha en oferre al enteniment; e si assò no era[7] enaxí, seguir sia que lenteniment no fos pus noble que la ymaginativa; e assò es inpossíbol, con sia cosa que lenteniment sobrepug la ymaginativa adoncs con pren per object lo subiran be, la demostració del qual la ymaginativa no pot ymagenar. On, si fos cosa que lenteniment, qui vertaderament obra de son entendre en la veritat que li ofer la ymaginativa e en la veritat que ell ha en sí metex[8] en pendre

1. M, si en lo.—2. F, termenat e semblant.—3. F, sobiects.—4. A[1] [per imagenacio].—5. A *repeteix* lo subiran be no pogra obrar de veritat sens lo jusa *tot cancel·lat.*—6. obra=obrar?: *Mg, et non operari veritatem.*—7. M, [no] era.—8. F, ela ha en si matexa.

lobject, pogués engenrar lobject de sí metex e de sa veritat metexa, ab mellor e ab pus vertadera obra presera lobject, que no fa; e si assò fos enaxí, que lenteniment fos veritat e que de sa veritat metexa engenràs lobject que pren e la veritat daquell object, inpossibol cosa fóra que en lenteniment fos innorancia ni falsetat en potencia. On, con assò sia enaxí, doncs si aquesta [1] inpossibilitat fos en lenteniment, qui es jusan be, si fos en ell la obra damunt dita, [2] de necessitat se cové que en lo subiran be aja veritat, qui de sí metexa engenre e fassa altra veritat qui li sia object, e que inpossíbol cosa sia que en lengenrador e lengenrat aja innorancia ni falsetat.

6. Si lo subiran be agués obrat lo jusan be de sí metex, covengra de necessitat que en lo jusan be agués més de veritat que no ha; e cor lo jusan be es creat de no re, en lo qual no re no ha gens [3] de veritat, covengra que en lo jusan be agués més de veritat si fos engenrat de veritat. On, con enfre [4] lo subiran be el jusà no aja mijà be qui sia [5] jusà ni subirà be, per assò es demostrat que sil subiran be agués engenrat de veritat lo jusà, [6] que aquell jusà be agra engenrat de sí metex, e si ho agués, inpossíbol cosa fóra que en lo jusan be fos en potencia mal ni falsetat ni innorancia. On, sil subiran be no pogués engenrar veritat de sa veritat, e pot crear veritat de non re, fóra pus vertadera sa obra e son poder en so qui no es res e en so on no ha [7] veritat, que en so qui es infinit en bonea granea &c. e en so on ha veritat infinida bonea [8] granea e *cetera*, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ha poder de engenrar e obrar veritat de veritat, ab que aquella generació sia en sí metex.

---

1. M, agesquesta *cancel·lat* ges.—2. *Mg, si esset in supradicto opere.*—3. M[1], en [lo qual no re] no a gens (*potser* on no ages = agués).—4. M, en[fre].—5. M, no *tatxat* sia.—6. F, jusa be.—7. M, no [ha].—8. F, en bonea.

7. Major veritat ha en sí metex qui ha aquella veritat en .iij. veritats ínfinides en bonea e en granea e en eternitat &., que no auria si sa veritat no avia les .iij. veritats damunt dites; e major veritat ha en sí lo subiran be si ha sa veritat en .iij. veritats,[1] que no auria si la avia en .ij.^{es} veritats[2] tan solament; cor si les veritats[3] eren .ij.^{es} e no .iij., inpossíbol cosa seria ques poguessen acordar a esser .j.^{a} veritat, .j.^{a} essencia, sens que la concordansa no fos egual en nobilitat a les .ij.^{es} veritats;[4] e major veritat ha en sí metex[5] lo subiran be si sa veritat es en .iij. veritats,[6] que no auria si sa veritat era en més de .iij.; cor si era en més de .iij., seria demostrat que la obra daquelles[7] no fos infinida en bonea granea eternitat, &c.[8] a esser. j.^{a} veritat, .j.^{a} essencia infinida en bonea granea eternitat, &c.

8. De veritat infinida pot ixir veritat infinida; cor si de veritat finida pot ixir en lo jusan be[9] veritat finida, seguex se que en lo subiran be .j.^{a} veritat infinida pusca ixir daltra veritat[10] infinida; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo jusan be veritat se covengués mills ab finitat, que en lo subiran be ab infinitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be pot ixir .j.^{a} veritat daltra veritat,[11] e sin pot ixir, seguexse que nisca; cor si no nixia, lo subiran be auria en sí metex alcú injuriós e innorable e on privaria bonitat en quant no ixiria infinida veritat daltra veritat.[12] On, con sia inpossíbol que[13] en lo subiran be aja null defalliment, per assò es demostrat que de lo subiran be pot ixir e ix infinida veritat de .j.^{a} o de més veritats infinides en bonea[14] granea eternitat &c.

1. M^1 ueritats *tatxat* [uers]: *Mg, veris.*—2. M^1 ueritats *tatxat*: *Mg, manca.*—3. M^1 les veritats *corr.* los vers: *Mg, veri.*—4. F, uertutz: *Mg, veris.*—5. M^1 [en si metex].—6. M^1 *corregit* vers: *Mg, veris.*—7. *Mg, illius.*—8. F, *manca fins a l'altre &c.*—9. F, en lo jusa be hixir.—10. M^1 de veritat infinida pusca ixir veritat: *Mg,*=M^1.—11. M^1 .j. daltra: F^1, .j.^{a} uertut [veritat] daltra veritat: *Mg, verus... de vero.*—12. M^1 infinit daltra: *Mg, infinitus verus de altero vero.*—13. M, [que].—14. M^1 infinit en bonea: *Mg, infinitus verus de infinito vero in bonitate.*

9. Veritat es que tu est en esser, e con tu ments ni fas falsetat ni engan,[1] adoncs la tua falsetat es contraria a la veritat de ton esser, enperò veritat es que tu ments con ments. On, si en lo jusan be ha veritat quis covè ab no esser e ab falsetat, so es mentir, quant més en lo subiran be se covè veritat per obra de vertejar![2] E si assò no era enaxí, seguirsia que en tu se covengués veritat e falsejar, e en lo subiran be nos covenguessen veritat e vertejar, e assò es inpossíbol; e si en lo subiran be veritat e vertejar se covenen, de necessitat se covè que en la veritat e en lo vertejar[3] aja pluralitat de persones, sens la qual pluralitat, veritat e vertejar nos purien convenir.

10. En lo jusan be especia auria més de veritat que no ha si avia tan reyal esser con an sos individuus, e qui li tollia los individuus que ha dejús sí, menys de veritat auria que no ha. On, con assò sia enaxí, covè[4] que en lo subiran be sa essencia aja esser reyal e que aja en sí diverses subpòsits qui sien eguals en nobilitat ab la essencia; e si assò no era enaxí, la humana especia seria subirana veritat, si avia esser reyal e que sos individuus fossen incorrompables.

11. Lo jusan be va al subiran be per obra de veritat. On, sil subiran be no avia obra de veritat en sí, seguirsia que lo jusan be anàs a menys noble de sí metex, e si lo subiran be no obrava en sí metex de veritat, no entendrià ni gloriejaria ni amaria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat, e per les quals inpossibilitats damunt significades, la subirana obra de veritat, que nos encercam, es demostrable.

1. F, *manca* ni engan.—2. *Mg, verificandi.*—3. F, uertedeiar.—4. F, *manca* covè.

VIIII

De la obra de gloria

GLORIA e gloriejant se covenen ab major nobilitat en lo subiran be, e gloria e gloriejat se covenen ab menor nobilitat en lo jusan be, e per assò es demostrat que en lo subiran be se covenen gloria e gloriejant e gloriejat egualment en nobilitat, e en lo jusan be se cové[1] gloriejant qui ha gloria, ab major nobilitat, e gloriejat qui aja gloria e no dona gloria, se cové ab menor nobilitat; e si assò no era enaxí, lo subiran be no seria sobre lo jusà.[2] On, si en lo subiran be ha gloria e gloriejant e gloriejat, cové de necessitat quey aja obrament de gloria; cor sens obrament de gloria, inpossíbol seria quey fos gloriejant ni gloriejat; e si noy era gloriejant ni gloriejat, seguirsia que lo jusan be fos pus noble quel subirà per gloriejat; e si en lo subiran be avia gloriejant e gloriejat qui no aguessen diversitat, seria lo subiran be menys gloriejant e gloriejat que lo jusan be gloriejat, en quant auria major diversitat ab lo gloriejant, quel subirà gloriejat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo jusan be seria, per differencia e per gloriejat, subirà al gloriejat qui es en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

2. En lo jusan be se covenen gloria e generació contra pena e corropció, e pena e corropció se covenen contra gloria e generació, e per assò es demostrat que en

1. M, couenen.—2. M[1] [e si aso .. sobre lo jusa].

lo subiran be se covenen gloria e generació sens que nos covenen [1] pena e corropció contra la gloria e la generació qui son [2] en lo subiran be; cor si ho fayen, seguirsia quel subiran be no seria subirà al jusà, pus en lo subiran be gloria e generació se covenguessen per so ques descovenguessen ab pena e ab corropció; e si [3] en lo subiran be nos covenguessen gloria e generació, fóra lo jusan be subirà al subiran be per la concordansa [4] que agra en sí metex de gloria e de generació; e si per concordansa de gloria e de generació fos lo jusan be sobre lo subirà, seguiras que pus inpossíbol cosa fos pena e corropció en lo jusan be, que en lo subirà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la divina trinitat, sens la qual trinitat, gloria e generació nos purien convenir a esser .j.ª essencia, enaxí con pena e corropció nos purien convenir contral sobject en que son, si eren .j.ª cosa metexa sens pluralitat ab [5] lo sobject.

3. Blancor es accident. On, si blancor avia en sí metexa .j. blanc qui de son blanc metex engenràs altre blanc, e que del blanc engenrador e del blanc engenrat ixís altre blanc, e que tots aquests .iij. blancs fossen en blancor, seguirsia que blancor fos substancia; e cor substancia e major se covenguen, [6] e accident e menor, per assò seria bona cosa a blancor que agués obra de blancs en sí metexa, segons que damunt es dit; e cor blancor sia en lo jusan be, seguexse [7] que en gloria, qui es subiran be, aja gloriós qui de sa gloria metexa, so es de sí metex, engenre altra gloria, so es altre gloriós, [8] e que del engenrador e del engenrat [9] isca altra gloria, so es altre [10] gloriós, e que ensems los .iij. glorioses, qui son .iij. glories, [11] sien per obra gloriosa .j.ª essencia gloriosa en infinida bonea

1. M[1] que [no y son ni si] couenen: *Mg, absque eo quod ibi sint vel conveniant.*—2. M[1] son *raspat* [es].—3. M, en si.—4. M, qual *cancel·lat* concordansa.—5. F, en.—6. F, couenen.—7. M, seguex[se].—8. M[1] altra... altre *raspats: Mg, manquen.*—9. F, e lengerat.—10. M[1], altra... altre *raspats: Mg, manquen.*—11. M[1] qui son .iij. glories *tot tatxat: Mg, manca.*

granea eternitat, &c.; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo jusan be blancor fos de pus nobla obra, si avia la obra dels .iij. blancs damunt dits, que la gloria qui es en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be es la santa trinitat que nos encercam.

4. En lo jusan be blanc qui[1] fos engenrat de blanc e no daltra cosa, pus naturalment seria blanquejat, que no es lo cors blanc qui no es engenrat de blanc, e auria lo blanc pus espressa color en blanquea, que no es[2] lo cors blanquejat; e si lome qui engenra fill, era en gloria[3] e engenrava fill de sa gloria metexa, covenria[4] que lo fill fos gloria engenrada de gloria, e si ho era, covenria que agués major gloria que no ha en so que es engenrat de so qui no es gloria; e si lo demoni era engenrat de pena e ell era pena, covenria que no agués pena, e sa pena seria aver gloria qui es contraria a pena. On, enaxí con lome qui seria engenrat de gloria, no auria franc albitre per que agués possibilitat[5] de pecar, nil pecat nol puria inclinar a pena per justicia, e auria libertat a fer be, nil demoni qui seria engenrat de pena no auria libertat de fer so per que fos gloriós, e auria libertat a fer mal, enaxí cové de necessitat que en lo subiran be aja gloriós qui sia engenrat de gloria e que aja libertat a fer obra per la qual sia digne de esser gloriós, e que sia inpossíbol cosa que en ell pusca caer colpa per la qual meresca pena. On, sil subiran be no obràs de gloria sino en lo jusan be, qui es finit e qui no es gloria e qui no pot reebre gloria infinida, inpossíbol cosa fóra que lo subiran be fos digne que agués infinida eternal[6] gloria, ni que fos infinida gloria en bonea granea, &c.; e si ho fos, fóra sa gloria injuriosa en infinida bonea granea, &c.; e si ho fos, agra

1. M[1] *desprès de* qui *dues lletres raspades* ic? — 2. F, no a. — 3. F, era gloria. — 4. M, couenrias *tatxada la* s. — 5. M, que *cancel·lat* per que ages possibili[tat]: F, per que ages p.º. — 6. F, e eternal.

major justicia en lo jusan be que en lo subirà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que[1] de necessitat cové esser en lo subiran be engenrador gloriejant[2] infinit en bonea[3] granea, qui de sa gloria engenre gloriós infinit en bonea granea, &c., e que am.ij.[4] agen ab ques covenguen a esser .j.ª essencia gloriosa infinida en bonea granea, &c.; cor si assò no era enaxí, seguirsen hien les inconveniencies damunt dites.

5. Enaxí con lo cors de lome infernat aurà major pena per la contrarietat qui serà enfre la materia e la forma, enaxí la ànima daquell aurà major pena per la contrarietat qui serà enfre les sues potencies; e[5] enaxí con la ànima no agra tanta de pena si fos sens[6] contraries potencies, enaxí lo demoni no agra tanta de pena si fos .j.ª forma tan solament sens materia; mas cor ha[7] entellectual forma e materia, e ha contrarietat enfre la forma e la materia, per assò es demostrable la gloria que làngel ha en parays, en quant la materia e la forma covenen esser[8] .j.ª essencia gloriosa, reebent gloria de sa senblant gloria, en .j.ª essencia subirana qui es pura forma sens materia, la qual forma ha diverses subpòsits sens materia; cor si sens materia no pudia aver diuerses subpòsits, no seria subirana al àngel qui sens materia no puria aver diverses potencies en la forma; e cor lo subiran be ha diverses subpòsits en sa pura forma sens materia, per assò es demostrable esser subirà en simplicitat e en gloria e en tota nobilitat, a creatura: la qual nobilitat no fóra demostrable si no pogués aver diverses subpòsits en sa pura forma, sens materia.

6. De necessitat se cové que si en gloria àngel ha major gloria de la gloria del subiran be, que de la sua metexa, que en lo subiran be aja glorioses qui ajen egual

1. M, F, [que].—2. F, gloriant.—3. M, infinida *(tatxada la* a) [en] bonea. —4. F, ab.ij.—5. F, *manca* e.—6. F, ses.—7. M, [a]: F, [ha].—8. F, se couenen a esser: *Mg, conveniunt quod sint.*

gloria la .j. del autre; e si assò no era enaxí, seguirsia que la volentat e la gloria del àngel se covenria mills ab caritat justicia, que la volentat ni la gloria del subiran be, qui no auria gloria de sa egual gloria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que major gloria pot esser en societat[1] de infinits eternals acabats en totes les cambres de la figura, que en .j.ª essencia sola sens que en sí metexa no aja la societat damunt dita. On, con assò sia enaxí, doncs per les inpossibilitats e les demostracions damunt dites, tes demostrada la subirana trinitat que demanes.

X

De la obra de acabament

VERITAT es[2] que en lo be jusà se covenen acabant e acabat e acabament e obra dacabament; cor si nos convenien, inpossíbol cosa seria que nulla forma vengués a conpliment, e si no venia a conpliment, causa final res no seria,[3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo jusan be se covenen acabant e acabat e acabament e sa obra. On, con sia en lo jusan be esta concordansa, de necessitat se cové que en lo subiran be[4] sia concordansa dacabant e acabat e acabament e sa obra; cor si no ho era,[5] no seria subirà en acabament al jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be se concorden[6] es covenen acabant e acabat e acabament e obra d acabament.

1. M, sosietat *passim*.—2. F, *manca* es.—3. F, no seria res.—4. M, [be].—5. F, no era.—6. F, secorden.

2. So per que en lo jusan be se descovenen[1] acabant e acabat en obra, es per so cor la obra ve a conpliment, e pus ha conpliment, no cové que lobrant sia obrant en lobrat, axí con lo ferrer qui no cové que fassa lo coltell[2] que ha fet. On, con en lo subiran be se covenga pus noblament obra dacabament ab lacabant e lacabat, que en lo jusan be, cové de necessitat que en lo subiran be aja acabant obrant dacabament acabat obrat qui sia eternalment e infinida acabant e obrant, e que lacabat e la obra sia eternal e infinida; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be nos covengués en obra e en acabament, a esser subirà a la obra e[3] al acabament del jusan be segons ques cové; cor sil subiran be era acabant e obrant en acabar[4] e en obrar acabat finit e no infinit, e obra finida[5] e no infinida, no seria a acabat obrat finit, subirà per acabat obrat infinit, e si no ho era,[6] lo subiran be seria en nobilitat a enjús e lo jusan be a ensús, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

3. Sil ferrer qui fa coltell, fos ferre eternal infinit, e que eternalment e infinida fos obrant coltell de[7] ferre, covengra de necessitat que obrant coltell engenràs de sí metex coltell, e quel coltell fos eternalment e infinida coltell obrat acabat,[8] e que lo ferrer eternalment e infinida lagués acabat e obrat, e que eternalment e infinida lacabàs e[9] lobràs sens null cessament;[10] e si assò fos enaxí, inpossíbol cosa fóra que en lo coltell pogués esser corropció; e so per que en lo teu coltell[11] corropció es en potencia, es per so cor ferrer qui sia ferre, no là engenrat ni lengenra de sí metex; mas si en lo teu coltell fos continuament generació, e que no cessàs lobrant en aquell, inpossíbol cosa

1. M, descouenen (*raspat* -nen): F, descoue.—2. F, coutel *passim*.—3. M, *manca* e.—4. F, e acabar.—5. F, infinida.—6. F, no era.—7. M, del *cancel·lada la* l.—8. F, *manca fins als altres mots* acabat e obrat.—9. F, *manca* e.—10. M, sesament *et sic de ceteris*.—11. F, coltel teu.

fóra que corropció fos en lo teu coltell dementre que generació fos en lo teu coltell. On, con assò sia enaxí, doncs per la figura de la obra de ferreria damunt dita, tes afigurada la santa trinitat que demanes, cor si en lo subiran be no avia obrant acabat qui infinidament e eternal engenràs acabat obrat infinit e eternal, seguirsia que lo ferrer e sa obra fossen subirans al subiran be en obra e en acabament, e que pus inpossíbol cosa fos corropció en lo coltell, que en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que major possibilitat es que en lo subiran be aja generació actual eternal infinida acabada, que en lo jusan be.

4. Tot acabat finit pot esser pus noble que no es, per acabat infinit; cor si no ho era,[1] lo subiran be no seria infinit en bonea granea eternitat, ni en les altres cambres de la figura; e si acabat be infinit pot muntiplicar be en lo jusan be finit, de necessitat se cové que en lo subiran be infinit aja qui pusca acabar infinit; cor si no ho avia, seguir sia que lo subiran be fos pus noble en lo jusan be acabant aquell, que en sí metex, e assò es inpossíbol; e si linfinit acabant infinit muntiplicava be en lacabat infinit, seria demostrat que linfinit fos ensems finit e infinit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lacabant infinit, de sí metex e de tot sí metex engenrara e acabara[2] eternalment e infinida lengenrat acabat[3] sens null muntiplicament de generació e de[4] acabament; cor si la paternitat es eternal e infinida, e de tota sí metexa engenra e acaba la filiació, cové que inpossíbol cosa sia que en la filiació aja creximent de generació ni de acabament. E si dius que assò es inpossíbol, ver dius en quant lo jusan be, mas en quant lo subiran be no dius ver: cor si no avia diversitat enfre la inpossibilitat qui es en lo jusan be e la inpossibilitat qui es en lo subirà, seguirsia que en-

1. F, no era.—2. *Mg, generat e perficit.*—3, F, e acabat.—4. F, ni de.

fre la possibilitat qui es en lo subiran be e la possibilitat qui es en lo jusà, no agués diversitat; e assò es inpossíbol.

5. Vols tu negar en lo subiran be[1] trinitat? Mit les .xij. cambres de la figura en ton enteniment, e si ton enteniment pot entendre, per la trinitat, defalliment en les cambres, si en lo subiran be afermes trinitat, adoncs poràs negar vertaderament trinitat en lo subiran be; cor inpossíbol cosa es que trinitat pusca esser en lo subiran be a destrucció de les cambres; e si tu entens acabada obra e acabades cambres en lo subiran be per trinitat, doncs tu, per que negues en lo subiran be trinitat? cor negant trinitat negues acabament en lo subiran be: cor axí[2] con tu no pots entendre lo jusà be sil vols entendre sens defalliment, enaxí lo subiran be nol pots entendre sil vols entendre sens trinitat.

XI

De la obra de simplicitat

SIMPLICITAT e major nobilitat se covenen, e conposició e menor, e per assò es demostrat que obra simpla e major se covenen, e obra conposta e menor. On, con assò sia en axí, doncs per assò es demostrat que simplicitat e obra se covenen; cor sis descovenien, seguirsia que obra se covengués ab privació e ques descovengués ab esser, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que generació fos corropció e que corropció fos generació, e que los elements conposts fossen efficients en los simples,

1. F, en lo subiran be negar.—2. F, en axi.

e que les formes fossen incorrompables, e que la materia fos corrompable e engenrada, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be se covenen simplicitat e obra simpla; cor si s descovenien, la subirana simplicitat no auria obra ab qui s covengués, con sia cosa que en lo jusan be nulla simplicitat no s covenga perfetament ab obra simpla. On, con la subirana simplicitat sia a ensús e la jusana a enjús en nobilitat, per assò s seguex de necessitat que la subirana simplicitat se cové[1] ab obra simpla en lo subiran be: per la qual conveniencia la santa trinitat es demostrable.

2. En lo jusan be .j. conpost engenra altre conpost, e si lo conpost qui engenra conpost era espressa conpusició e engenrava conpusició, e que del engenrador e del engenrat ixís[2] conpusició, e que totes .iij. les conpusicions fossen ensems .j.ª conpusició, pus espressa conposició seria, que no es cella qui es en lo jusan be, en la qual son los .iiij. elements simples per conpusició, los quals no y purien esser si la conpusició era engenrada de espressa conpusició. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que en lo subiran be ha simplicitat qui de sí metexa engenra altra simplicitat, e que de amdues les simplicitats ix altra simplicitat, e que totes .iij.[3] son .j.ª pura espressa simplicitat essencial; e si assò no era enaxí, seguir s ia que pus inpossíbol cosa fos en lo jusan be simplicitat esser en conpusició engenrada de conpusició, que conpusició en la subirana simplicitat, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seguira s que en lo subiran be conpusició no fos pus inpossíbol que simplicitat en lo jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la trinitat que demanes t es demostrable, la qual entendràs si la ames entendre ab entenció que la ams si la entens.

3. En lo jusan be, en tota substancia ha conveniencia

1. *Mg, conveniat.*—2. F, e lengenrat hixis.—3. M[1] altra... altra... *raspats;* que totes .iij. *tot tatxat.*

de unitat e pluralitat, en so que tota substancia qui aja esser reyal es en unitat e en pluralitat. On, aytant con la unitat e la pluralitat mills se covenen, aytant més se cové en la substancia simplicitat e si descové conpusició, e per assò ha més de simplicitat en ànima que en cors, e més en àngel que en ànima. On, si en lo jusan be fos discordancia[1] enfre unitat e pluralitat, covengra de necessitat que en la substancia on agra més de simplicitat, pluralitat hi agués menor esser reyal, que en la substancia on agra menys de simplicitat, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seguiras que en làngel, unitat e pluralitat aguessen menys de concordansa que en ànima, e en ànima que en cors; e si assò fos enaxí, seguiras que cors agués per major concordansa e per major pluralitat e per major conpusició, pus reyal esser que ànima,[2] e ànima que àngel, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que cors animat fos incorrompable o que ànima e àngel fossen corrompables, e asssò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha concordansa de unitat e pluralitat; cor si nou avia, seguirsia que enaxí con concordansa en àngel se covenria ab menor si per la simplicitat sa pluralitat se covenia ab menor, enaxí en lo subiran be sa unitat e sa simplicitat aurien menys de concordansa per privació de concordansa enfre unitat e pluralitat, que no aurien en làngel, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be se covenen unitat e simplicitat ab pluralitat.

4. En los corses elementats ha més de conpusició que en los celestials, e assò es per so cor[3] en los elementats los uns elements se contrariegen ab los altres; mas si en los corses elementats no agués contraris, menys de conpusició hi fóra que en los celestials, e assò es per so cor en los elementats ha per generació conveniencia enfre

1. M, discordansia: F, discordansa.—2. M, la anima.—3. F, com.

pluralitat e unitat: per la qual generació no ha concordansa en los celestials en quant no ha en aquells generació. E si assò no fos enaxí, seguiras que generació no fóra causa per que en los corses elementats unitat fos unida de pluralitat, ni que per[1] corropció unitat fos dessolta[2] per disjuncció de diverses coses, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be cové esser unitat e pluralitat e generació, per so que hi sia acabada simplicitat, la qual fos[3] subirana a la unitat e pluralitat qui en cors humà fóra subirana als corses celestials, si y[4] fos generació sens corropció.

5. En cors glorificat, jassia que no y sia generació, major simplicitat hi aurà[5] que no ha en cors corrompable, jassia que i sia generació, e assò serà per la major concordansa qui serà enfre la unitat e la pluralitat del cors glorificat, que no es cella qui es en la unitat e[6] pluralitat del cors corrompable. On, si fos cosa que en cors glorificat agués generació qui no cessàs, e que no y fos corropció, pus gran fóra la concordansa de la unitat e pluralitat, e on major fóra la concordansa, major fóra la simplicitat. On, con assò sia enaxí, e con la simplicitat subirana cové esser[7] major e més a ensús que no fóra la simplicitat del cors glorificat, per assò es demostrat que en la simplicitat subirana ha concordansa de unitat e pluralitat e ha generació qui no cessa[8] a obrar concordansa de unitat e pluralitat e simplicitat.

6. Si infinits en essencia e en diversitat fossen .j.ª essencia sens concordansa infinida, en lo jusan be no agra nulla essencia tan conposta con fóra la essencia damunt dita: doncs si infinits en essencia e en diversitat son .j.ª essencia ab concordansa infinida, cové de necessitat que en lo jusan be no aja nulla essencia tan simpla con aquesta

---

1. M, finida *cancel·lat* unida... ni que [per] (F, que per que).—2. M, desolta: F, dissolta.—3. *Mg, sit.*—4. F, sy hi.—5. M, auria.—6. F, e la.—7. F, subirana sia.—8. M, sessa: F, secessara.

qui es de infinits diverses concordants, avents infinida essencia e diversitat e concordansa. On, con la subirana simplicitat covenga esser subirana, cové que en ella sia so per que al enteniment es demostrable esser subirana.

7. Enaxí con conpusició se fa per térmens finits ajustats e conposts en .j.ª substancia, enaxí, de necessitat, la subirana simplicitat cové que sia per infinits subpòsits units eternalment e infinida per generació e processió en .j.ª essencia eternal e infinida; e si assò no fos enaxí, seguiras que contrarietat no fos enfre simplicitat e conpusició, ni enfre infinit e finit; e assò es inpossíbol.

8. [1] Si dius que inpossíbol cosa es que simplicitat sia en substancia on sia pluralitat, ver dius en lo jusan be, mas en quant lo subirà,[2] no dius ver; cor si tot sos seguia, de la subirana simplicitat, quis seguex de la jusana, la subirana no seria subirana ni la jusana no seria jusana; e assò es inpossíbol. E si dius que pluralitat no es be en unitat, per so cor es occasió[3] de conpusició, no dius ver: cor si pluralitat no era be en unitat, destrucció de pluralitat no seria destrucció de unitat, e assò es inpossíbol:[4] per la qual inpossibilitat es demostrat que conservació de pluralitat en unitat, es be. E si dius que en lo subiran be no ha pluralitat, doncs tu dius que lo jusan be fóra mellor si no agués pluralitat, en quant fóra pus senblant al subiran be, e si lo jusan be fos mellor no avent pluralitat, fóra mellor si no fos so que[5] es; e assò es inpossíbol, con sia cosa que esser contenga més en sí si ha unitat e pluralitat, que no faria si contenia en sí unitat sens pluralitat. E si tu dius que pluralitat no es en lo subiran be per so cor te cuydes[6] quey fos conpusició, doncs tu afermes que major possibilitat auria pluralitat en lo subiran be de donar conpusició, que la unitat de donar simplici-

1. M[1], [Q.º].—2. F, subiran be.—3. *Mg, causa.*—4. M, E si dius... es inpossíbol *repetit i tatxat com cal.*—5. F, qui.—6. M, encuydes (*encancel·lat).*

tat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, inpossíbol cosa seria que en lo subiran be fossen les cambres de la figura.

XII

De la obra de libertat

LIBERTAT e major se covenen, e servitut e menor, en lo jusan be;[1] e en lo subiran be se covenen libertat e major, e en lo jusà,[2] libertat e menor; e si assò no era enaxí, seguirsia que Deus no fos subiran be al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en axí con en lo subiran be libertat e major se covenen, e en lo jusan be[3] libertat e menor, enaxí en lo subiran be libertat e obra se covenen ab major, e en lo jusà, libertat e obra se covenen ab menor; e si assò no era enaxí, seguirsia que libertat e obra se contrariejassen, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol seguirsia que servitut[4] e obra se concordassen, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si libertat e obra se covenen en lo subiran be ab major, en lo jusà ab menor, que de necessitat se seguex que en lo subiran be libertat e obra sien[5] .j.ª cosa metexa, e que en lo jusan be ajen differencia; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria que en lo subiran be libertat e obra se concordassen per totes les cambres de la figura, sens la qual concordansa no purien esser en lo subiran be, lo qual no poria esser subiran be sens libertat e obra; cor si[6] avia obra e no

1. F, siruitut *(passim)* e menor; *manca* en lo jusan be.—2. F, jusa be.—3. F, *manca* be.—4. F, si uirtut.—5. F, se couenen e son.—6. F, si y.

libertat, seria jusan be per la servitut en que seria, e si avia libertat sens obra, auria debades libertat e seria concordant ab menor e ab defalliment, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

2. Si la libertat que home ha fos engenrada daltra libertat, pus espressa e pus pura libertat fóra que no es; e si en lengenrament de libertat fos engenrada karitat justicia prudencia fortitudo trempansa,[1] inpossíbol cosa fóra que home caygués en servitut per colpa; e si aytal libertat era continuament engenrada daltra libertat sens null cessament, inpossíbol cosa seria que en lome, en lo qual seria engenrada la libertat damunt dita, caygués corropció ni innorancia ni null vici ni privació. On, con libertat se covenga en lo subiran be ab major, e en lo jusà ab menor, per assò es demostrat que de necessitat se cové que en lo subiran be aja libertat qui sia engenrada daltra libertat, avent tan alta nobilitat, que inpossíbol cosa sia esser en aquella libertat privació de bonea granea eternitat &c.; e si assò no era enaxí, seguirsia que si lo jusan be avia libertat[2] qui fos engenrada segons que damunt es dit, fos subiran be, el subiran be fos jusà; e assò es inpossíbol.

3. Si en lo subiran be no avia libertat que engenràs e obràs libertat infinida e que donàs libertat infinida, seria la essencia del subiran be infinida e seria sa libertat finida, e seria la essencia subirana e la libertat jusana, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, inpossíbol cosa seria que les .xij. cambres fossen en lo subiran be, sens les quals lo subiran be no seria subirà al jusan be: on, con sia subirà al jusan be, per assòs seguex de necessitat[3] que enaxí con la libertat qui es en lo subiran be es infinida, que enaxí so que en que[4] lo subiran be ha libertat dobrar, sia cosa infinida; cor sens sa infinitat, lo subiran be no puria obrar infinidament ni liberalment.[5]

1. F, tempransa.—2. M, la libertat.—3. F, necessitat.—4. F, que a *(tot tatxat)* en que: *Mg, quod in.*—5. *Mg, libere.*

4. En lo jusan be natura, desijant uzar de sa libertat, pren object, e prenent aquell engenra aquell, e del engenrador e lobject[1] que natura engenra francament, ix concordansa, per la qual, natura conpon substancia de materia e forma; e cor libertat e generació se covenguen, e servitut e corropció, e natura no pusca uzar de sa libertat sens servitut, en so que no pot engenrar .j.[2] forma sens corropció daltra, e cor natura sia jusan be, per assò es demostrat que en lo subiran be es pus alta e pus nobla obra de libertat e de generació, engenrant lengenrador de sí metex lengenrat francament, sens nulla servitut e corropció; e si assò no era enaxí, la subirana libertat no auria en sí metexa nobilitat per la qual fos subirana a la libertat natural, qui es jusana; cor si l subiran be no avia libertat en sí metex dengenrar francament .j. subpòsit altre, natura, qui en sí metexa ha libertat a engenrar de sí metexa .j. object corrompent altre, auria pus nobla e pus espressa libertat quel subiran be, e assò es inpossíbol.

5. [2] Tu sabs que la tua memoria no es libertat; cor si ho era, no cessaria de menbrar, con sia cosa que menbrar sia be e ublidar sia privació de be; e cor la tua memoria ha libertat a menbrar, per assò menbra francament con pot menbrar, e ublida costretament con per alcú accident no pot menbrar; e cor la tua memoria francament pren lobject que menbra e francament lo lexa con ne pren altre, per assò la tua memoria ha libertat en menbrar. On, si la tua memoria era sa libertat metexa, e de sí metexa engenrava continuament lenteniment e engenrava lentendre,[3] qui es operació del enteniment, inpossíbol cosa seria que lenteniment innoràs ni la volentat cessàs de voler lobject menbrat e entès. On, con memoria no sia libertat, e enperò sí engenra[4] entendre en lenteniment, e memoria sia jusan be, quant més lo subiran be, qui es libertat, ha

1. F, e obiect.—2. F, *manca calderó.*—3. F, engenrava entendre.—4. *Mg, et nihilominus habeat libertatem generandi.*

en sí metex libertat, qui de sí metexa engenra altra libertat e la operació que aquella libertat ha[1] en bonea granea eternitar &c.! E si assò no era enaxí, seguirsia que la tua ànima, qui ha en sí metexa libertat de obrar en sí metexa .j.[a] libertat altra, so es ton remenbrament qui engenra ton entendre, seria subirana, en libertat, al subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat, e per les altres inpossibilitats damunt dites, la santa trinitat es demostrable.

6. [2]Si dius que enaxí con la memoria menbrant engenra entendre, que enaxí lenteniment entenent engenre menbrament, no es ver: cor sis convertia, que lenteniment engenràs, confondrias la diversitat del engenrador e del engenrat; e aytant con la differencias confondria, daytant la concordansa seria confusa e anitchilada;[3]e on la differencia e la concordansa seria pus confusa, pus se destruiria lesser reyal del engenrador e lengenrat; e on més seria destruit, més se covenria ab menor; e on més se covengués ab menor, lo creador menys seria demostrable en les cambres de la figura.[4]E si dius que la memoria ha major libertat que lenteniment engenrant lentendre e donant[5]processió al voler en la volentat, no es ver: cor la memoria de tot son remenbrament engenra lentendre, e aytan nobla obra es en lenteniment entendre, con en la memoria remenbrament; e assò es per so cor de tot lo remenbrament es engenrat lentendre, e per assò aytan franc es lenteniment a entendre, con la memoria es a menbrar; e cor lo voler isca egualment del remenbrament e del enteniment, per assò aytan franc es lenteniment en donar iximent[6]al voler entenent, con la memoria en menbrant. E si dius que la memoria e lenteniment an major libertat que la volentat en donar processió al voler, no es ver: cor lo voler de la volentat vol aytan francament e ha aytan

1. F, que ha aquella libertat, ha.—2. M, [Q.º].—3. F, anitxilada.—4. *Mg, a part i núm. 7.*—5. *Mg, quia generat.... et dat.*—6. *Mg, processionem.*

gran libertat, con ha la memoria en menbrar e con ha lenteniment en entendre; e assò es per so cor aquell voler es de tot lo[1] remenbrament e lenteniment, mijanserament[2] lo remenbrament e lentendre, quis covenen en egualtat ab lo voler en quantitat e en libertat.

XIII

De Deu, creatura, operació

So qui es, o es[3] Deu o es creatura o es obra; e so qui no es neguna destes[4] .iij. coses, res no es. On, si creatura, qui es jusan be, engenrava continuament[5] de sí metexa altra creatura, e la obra qui es jusan be, engenrava altra obra sens cessament, seguirsia que lengenrat de creatura e de obra sixiria[6] del jusan be e estendrias a infinit, e no seria en lo jusan be, qui es termenat e finit; e cor lengenrat de creatura e lengenrat dobra no serien .j.ª essencia, si be sestenien a infinit, per assò no purien esser subiran be; cor segons que avem provat en lo segon *Libre*, subiran be se cové a esser[7] .j.ª essencia. On, si creatura qui fos engenrada continuament de creatura, e obra qui no cessàs de esser engenrada dobra, sixirien del jusan be e sobrepujarien[8] aquell, doncs de necessitat se cové que en lo subiran be sia tal generació, que per la generació no sia jusan be e sia subirà, e que del engenrador[9] e del engenrat isca concordansa per la qual lengenrador e len-

1. M[1] [hix] de tot lo: F, ix de tot aquell: *Mg, procedit de totá (memoria)*.—2. *Mg, mediante.*—3. F, [o es].—4. F, daquestes.—5. M[1] F, continuament eternal: M, *continue æternaliter.*—6. *Mg, procederet.*—7. F, esser a. —8 M, si ixien . e sobrepujauen: F, si hixien... e engenrauen: *Mg, exirent... et transcenderent.*—9. F, *manca fins a l'altre mot* engenrador.

genrat sien .j.ª essencia qui sia subiran be; e si en lo subiran be no ha generació ni processió, seguexse que en lo subiran be priva lacabament per lo qual la generació damunt dita de creatura e de operació, serien part lo jusan be; e si en lo subiran be privava null acabament per lo qual so qui es jusan be se convertiria en esser subirà al jusà,[1] segons que damunt es dit, seguirsia que lo subiran be no fos acabadament subiran be al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha generació e processió: per la qual generació e processió la santa trinitat es demostrable.

2. Tot so qui es creatura, o es substancia o es accident; e tot so qui es substancia creada, es en unitat e trinitat: en unitat es en quant es .j.ª substancia; en trinitat es en quant es[2] conposta de materia e de forma e de la concordansa ab que materia e forma se covenen; e tot so qui es accident, cové esser en sobject e cové esser concordansa enfre ell el sobject;[3] cor sens concordansa nos covenrien a esser lo sobject continent, ni laccident contengut; e tot so qui es obra, cové esser per .iij. coses, so es a saber, per lagent e per lobrat e per lo mijà ab que lagent es obrant e lobrat es obrat, e assòs seguex en tota obra natural o artificial. On, tot so[4] qui es en lo jusan be, roda e corre per unitat e per trinitat, segons que damunt es dit: si en lo subiran be no fos trinitat, no fóra per lo jusan be tan demostrable ni tan onorable, con es si ha en sí trinitat; cor la unitat qui es en lo jusan be significa que ha sobre sí altra unitat pus nobla, la qual es en lo subiran be, e la trinitat qui es en lo jusan be demostra que altra trinitat es qui es a ella subirana; e si en lo subiran be no avia trinitat, la trinitat qui es en lo jusan be no auria sobre sí altra trinitat, e si nou avia, lo subiran be, per sola unitat, no seria tan noblament subirà con es

1. F, iusa be.—2. M, *afegeix* .i.ª substancia *(tot cancel·lat)*.—3. M, enfrel el sobiect.—4. M¹ [con] tot so: *Mg, cum omne id.*

per unitat, qui es subirana a la unitat e a la trinitat qui es en lo jusan be,[1] e per la trinitat que ha en sí, la qual es subirana a la unitat e a la trinitat qui es en lo jusan be.

XIIII

De differencia, concordansa, contrarietat

DIFFERENCIA e concordansa son be;[2] cor si eren mal, seguirsia que ànima e cors, qui son diverses e concordants a esser home, fossen mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que differenciejar e concordar son be; cor si eren mal, inpossíbol cosa seria que differencia e concordansa fossen be. On, con differencia e concordansa sien be, per assò es demostrat que la obra de differenciejar[3] e de concordar, es be; cor sens obra, differenciejar e concordar res no serien, e sens differenciejar e concordar, differencia e concordansa no serien be.

2. Enaxí con en lo jusan be obra qui sia de differencia e diversejar e de[4] concordansa e concordar, es be, enaxí en lo jusan be obra qui sia de differencia e de diversejar e de contrarietat e de contrariejar, es mal; e si assò no era enaxí, seguirsia que la obra de diversitat concordansa nos covengués ab esser e ab generació, ni la obra de diversitat contrarietat nos covengués ab corropció e ab privació, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en lo subiran be no avia obra de diversitat diversejar e de concordansa concordar,

1. F, e a la trinitat que ha en si la qual es subirana a la unitat e a la trinitat qui es en lo jusa be.—2. M, [be].—3. F, *manca fins a l'altre mot* differenciejar.—4. M¹, [de].

inposssíbol cosa seria que pus inpossíbol cosa fos en lo subiran be obra de diversejar contrariejar, que en lo jusan be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran be, no auria ab que fos acabadament[1] subirà al jusà. On, con lo subiran be sia acabadament subirà al jusà,[2] per assò es demostrable la santa trinitat que nos encercam.

3. Tu sabs que en lo jusan be no cabria bonea sens bonejar ni granea sens granejar ni poder sens poderejar ni saviea sens saber[3] ni amor sens amar, e assò es per so cor bonea e bonejar, e granea e granejar, &c. se covenen ab major, quis cové ab esser, e bonea e privació de bonejar, e granea e[4] privació de granejar,[5] se covenen ab menor quis cové ab no esser; e cor bonea bonejar e granea granejar nos covenrien ab esser sens differencia differenciejar e concordansa concordar, per assò cové de necessitat que en lo jusan be aja diversitat diversejar, concordansa concordar; e cor diversitat diversejar, concordansa concordar no purien esser en lo jusan be sens pluralitat, per assò cové de necessitat que en lo jusan be aja pluralitat: per la qual pluralitat es demostrat que enaxí con en lo jusan be no cabria bonea granea sens pluralitat, segons que damunt es dit, enaxí en lo subiran be no serien les .xij. cambres de la figura sens que pluralitat no fos en lo subiran be; cor si noy era pluralitat, noy puria esser diversejar concordar, ni sens diversejar concordar no y seria bonea bonejar ni granea granejar ni eternitat eternejar, &c.; e si bonea era en lo subiran be sens bonejar e granea sens granejar e eternitat sens eternejar, &c., per privació de pluralitat e de differencia e de[6] concordansa la bonea e la granea e la eternitat, &c. qui son en lo subiran be, se covenrien ab[7] defalliment; e si en lo subiran be ha pluralitat e diversitat e concordansa, covenen se ab

1. M, *després d'* acabadament, *una raspadura* (e si a?) *en blanc.*—2. M, [On con lo subiran be acabadament sia subira al jus a] — 3. *Mg, sapientificare.*—4. M, de.—5. F, podereiar.—6. M[1] e [de]].—7. P, ad.

acabament. On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se cové que tot so sia en lo subiran be per ques[1] covenguen les cambres ab acabament: per lo qual[2] acabament la trinitat que demanes tes demostrable; cor si en lo jusan[3] be no pot esser ni caber negú be sens bonejar, quant menys en lo subiran be pot esser bonea, &c. sens bonejar!

4. Enaxí con les .xij. cambres de la figura no poden esser conpreses per lo jusan be, per so cor lo jusan be es termenat e finit, enaxí les .xij. cambres no purien esser en la pluralitat del subiran be sens que aquella pluralitat no fos .j.ª essencia infinida en bonea granea &c.; cor si les cambres eren en pluralitat de subirans bens sens unitat de essencia, seria en los subirans bens diversitat diversejar .j.ª essencia daltra, e seriahi contrarietat contrariejar a esser totes les essencies .j.ª essencia;[4] e si assò era[5] enaxí, seguirsia que les essencies on seria contrarietat contrariejar contra concordansa concordar diverses essencies esser .j.ª essencia,[6] no fossen subiran be; cor[7] contrarietat contrariejar no pot[8] esser en subiran be.

5. Major diversitat ha enfre blanc e vermell, que no ha enfre blanc e blanc, e major concordansa ha enfre blanc e blanc, que enfre blanc e vermell; e assò es per so cor blanc e vermell se differenciegen es covenen sots color qui es genre, e blanc e blanc sots blancor qui es especia. On, si fos .j.ª obra en lo jusan be, qui fos .j.ª cosa metexa ab blancor e vermellor,[9] e vermell e blanc, major differencia hi fóra e major concordansa, que no es en la differencia de blanc e vermell, e de blanc e blanc; e si fos la blancor engenrant de sí metexa blancor, e la vermellor engenràs de sí metexa vermellor, e de les .ij.es blancors

1. *Mg, per quod.* — 2. M, [lo] qual. — 3. F, subira. — 4. *Mg, in supremis bonis differentia esset una essentia et differentiare esset altera* (M[1], F, diuersa daltra), *et in illis esset contrarietas et contrariari, ne omnes essentiæ essent una essentia.* — 5. F, nc era. — 6. *Mg, ne diversæ essentiæ* (M[1] subposits) *essent una* (F, en .j.ª) *essentia.* — 7. F, *manca* cor. — 8. F, poden: *Mg, possunt.* — 9. F, uermelar.

ixís altra blancor e de les .ij.es vermellors ixís altra vermellor, e si .j. blanc engenrava de sí metex altre blanc e que dels .ij. blancs ixís altre blanc, e si .j. vermell engenrava de sí metex altre vermell e que dels .ij. vermells[1] ixís altre vermell, e que tota esta generació e processió fos .j.a obra[2] tan solament, e que la obra fos sens cessament, molt major inpossibilitat seria que en la obra fos privació de vermell ni contrari de blanc ni corropció de vermell ni de blanc, que no es en lo jusan be on no es la obra damunt dita. On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se covê que en lo subiran be sia senblant obra, axí parle, de la damunt dita; cor si no ho era, no seria subiran be al jusà per major diversitat e per major concordansa e inpossibilitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be .j. poder engenra altre poder e dels .ij. poders ix altre poder, e .j.a saviea engenra altra saviea e de les dues saviees ix altra saviea, e .j.a amor engenra altra amor[3] e de amdues les amors ix altra amor, e assò eternalment e sens cessament; e lo poder qui engenra altre poder es .j.a cosa metexa ab la saviea qui engenra altra saviea e ab la amor qui engenra altra amor, e lo poder engenrat es .j.a cosa metexa ab la saviea engenrada e ab la amor engenrada, e lo poder qui ix dels .ij. poders[4] es .j.a cosa metexa ab la saviea qui ix de .ij.es saviees e ab la amor qui ix de .ij.es amors;[5] e per assò seguexse que la essencia subirana ha en sí major diversitat e major concordansa enfre los poders e les saviees e les amors damunt dites, que no auria si en sí metexa no avia pluralitat: per la qual pluralitat diversa e concordant, la santa trinitat es significada.

1. F, de amdos los uermells.—2. F, tota obra.—3. F, *manca* engenra altra amor.—4. F, qui hix damdos los poders.—5. F, damdues sauiees... ...damdues amors.

XV

De comensament e' mijà e fi

Enaxí con lo jusan be nos cové a esser subirà per so cor[1] ha comensament e mijà e fi, enaxí lo subiran be[2]nos cové a esser jusan be per so cor lo jusan be ha comensament e mijà[4]e fi. On, si lo comensament qui es en lo jusan be, engenrava de sí metex altre comensament e que de amdós los comensaments ixís altre comensament, e assò eternalment e infinida, inpossíbol cosa seria quel mijà ni la fi qui son en lo jusan be, aguessen aút[5]comensament; e si no avien aút comensament, nos covenrien a esser jusan be;[6]e si nos covenien a esser jusan be, covenriense ab subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que los .iij. comensaments damunt dits se covenrien ab lo[7]subiran be e descovenriense ab lo jusà, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que comensament e[8]mijà e fi se covenguessen ab les cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si per[9]generació qui fos en los .iij. comensaments damunt dits, lo mijà e la fi qui son en lo jusan be, se descovenguessen a esser jusan be es covenguessen a esser subiran be, de necessitat se cové que en lo subiran be aja generació per la qual se descovenga a esser jusan be es covenga a esser subiran be.

2. [10]Si dius que enaxí con lo mijà e la fi qui son en lo

1. F, *manca* e.—2. F, com.—3. F. *manca* be.—4. F, [e miia].—5. F, degessen auer.—6. F, *manca fins a l'altre mot* be.—7. M, *manca* lo.—8. F, *manca* e.—9. F, que per.—10. M[1], [Q.°].

jusan be, se covenrien[1] a esser subiran be per los .iij. comensaments damunt dits, enaxí se cové que en lo subiran be aja .iij. generacions per les quals se descovenga[2] a esser jusan be, no es ver: cor si|l comensament primer engenrava lo segon e que nixís lo ters, lo segon no seria engenrat acabat[3] a esser engenrat en quant hi seria mester altre[4] comensament engenrat; e cor lo Pare en la subirana essencia engenra acabat Fill, nos cové que del Pare ni del Fill sia engenrat Fill; cor si ho faia .j. Fill no seria[5] acabada filiació, ní .j. Pare acabada paternitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa processió del Sant Espirit[6] es demostrable. E si dius que sil Pare[7] es acabat en engenrar e lo Fill en esser engenrat, non cal ixir Sant Espirit, no es ver: cor sens que no ixís utilitat del Pare e del Fill, nos covenria lo Pare a engenrar lo Fill nil Fill a esser engenrat.

3. Si tu pudies privar los .ij. térmens on lo mijà qui es en lo jusan be, es termenat, los quals .ij. térmens son comensament e fi, inpossíbol cosa seria que l[8] mijà fos jusan be; e si lo mijà qui no seria termenat, engenrava de sí metex altre mijà e de amdós[9] los mijans ixia altre mijà e que ensems fossen una essencia, e que la generació[10] ni la proccessió no fos termenada dintre comensament e fi, major inpossibilitat seria que lo mijà fos jusan be, que no seria si era sens generació, jas fos que no fos termenat dintre comensament e fi. On, con assò sia enaxí, doncs per lo mijà damunt dit, la santa trinitat tes significada, con sia cosa que major inpossibilitat sia que en lo subiran be aja comensament ni fi si ha en sí generació en engenrar[11] .j. subiran be, de sí metex, altre be subirà, e de amdós isca altre be subirà, que no seria si[12] lo subiran be no avia en sí

1. F, couengessen.—2. F, se descouengessen.—3. F, no seria acabat: *Mg, non esset perfectum.*—4. F, *manca* altre.—5. F, o feya no seria.—6. F, la processio del .s .s.—7. F, quel .p.—8. M, quel fos (fos *cancel·lat).*—9. F, e que dam.ij.—10. *Mg, et si generatio.*—11. *Mg, per quam... generet.*—12. M, [si].

metex generació: cor enaxí con negre no es demostrat esser inpossíbol en carta blanca per so cor blancor noy engenra blancor, la qual inpossibilitat hi seria demostrada si blancor hi engenrava altra blancor eternalment e infinida, enaxí en lo subiran be no seria demostrada inpossibilitat de comensament[1] e fi, sens generació. On, con la major inpossibilitat qui pusca esser demostrada a esser en lo subiran be comensament e fi, se covenga ab esser, e la menor ab no esser, per assò la santa generació es demostrable en lo subiran be: per la qual la santa trinitat es demostrable.

4. Si la fi qui es en lo jusan be, de sí metexa continuament engenràs altra fi e que de amdues les fins ixís altra fi sens null cessament, seguirsia que en lo jusan be no agués fi ni mijà ni comensament, e seria lo jusan be covinent a esser subiran be pus fos sens comensament e fi; e si la fi qui es en lo jusan be engenrava, en la materia, fi sens cessament, covenria que les especies esdevenguessen en privació. On, con assò sia enaxí, doncs per la major generació damunt dita, per la qual lo jusan be se covenria a esser subiran be, e per la generació per la qual lo jusan be esdevenria en privació, es significat que en lo subiran be ha de necessitat generació; cor si per generació de fi lo jusan be pudia pujar a ensús o[2] devallar a enjús, de necessitat se cové que per generació de infinit, lo subiran be sia subirà al jusà; cor si nou era, lo subiran be no auria ab que fos[3] subirà al jusà.

5. Si dius que, per so cor[4] en lo jusan be es inpossíbol cascuna de les .ij.es fins damunt dites, no pusc dar demostració de la trinitat, no es ver: cor per so cor lo subiran be es a ensús el jusà a enjús, a darte cové tal comparació per la qual pusques entendre e demostrar lo subiran be esser sobre lo jusà, e aquesta intelligencia e

1. F, imp.° comensament.—2. M, [ho].—3. M, [ab que fos].—4. F, com.

demostració es sobre rahó natural, sobre la qual enteniment enten la santa trinitat divina.

XVI

De major e egual e menor

Qui en lo jusan be destruia[1] major e menor e egual, tot lo jusan be destruiria; e qui al subiran be enadia major e menor e egual, lo subiran be destruiria;[2] e qui al menor qui es en lo jusan be, afigia infinit, pujaria a ensús lo menor e devallaria a enjús lo major; e qui al major e al menor afigia[3] infinits, pujaria a ensús lo major el menor, e faria egualtat[4] major que la egualtat qui es de bens finits, e romandria major e menor; e qui a la egualtat menor afigia infinits, romandria egualtat e seria destruit major e menor; e si en lo jusan be era destruit major e menor per enadir infinits a major e a menor e a eguals, so qui es jusan be seria subiran be; cor si no ho era, seguirsia que so qui es jusan be no fos jusà per so cor ha major e menor e egual finit, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lo jusan be avent fi en major e menor e egual, pogués esser subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha egualtat de infinits sens major e menor; cor si nou avia, lo jusan be nos puria convertir en subiran be per afigiment de infinits a sos finits, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada la subirana egualtat per la qual la santa trinitat es demostrable.

---

1. F, Si en lo iusa be destruuia.—2. F, destruuiria.—3. F, infigia.—4. F, egaltat.

2. Tu sabs que pus nobla obra es egualar infinits sens major e menor, que no seria egualar finit ab infinit o finit ab finit. On, si en lo subiran be no avia eguals infinits, inpossíbol cosa seria que hi fos la obra major damunt dita, sens la qual nos covenria a esser subiran be; cor si era subiran be per la obra menor, quant més seria subirà per la obra major! On, con sia inpossíbol que lo subiran be pusca esser pus a ensús que no es, per assò es demostrat que en ell es la obra major: per la qual, trinitat tes demostrable.

3. Tu sabs que en lo subiran be nos cové major ni menor; e si negues en lo subiran be egualtat, doncs tu afermes que lo subiran be no ha major qui sia subirà al major e menor e egual qui son en lo jusan be; e si afermes en lo subiran be, egualtat, doncs tu dius que la sua egualtat es major al major e al menor e al egual qui es en lo jusan be; e si tu assò afermes, doncs tu no negues[1] en lo subiran be trinitat, cor per afermar egualtat no es negada trinitat.

4. Tu, en quant est substancia, no as major ni menor ni egual, mas en quant la tua substancia es conposta de materia e forma, ha la tua substancia en sí[2] major e menor, en quant la forma es pus nobla que la materia e la ànima quel cors; e cor la tua substancia es conposta de avent en sí major e menor, no pot esser a ensús al jusan be jassia que ella, en quant es substancia, no aja major[3] ni menor ni egual. On, si la substancia divina es a ensús e la tua[4] a enjús, cové de necessitat que la subirana substancia aja per que sia a ensús e la tua a enjús. On, si la[5] substancia divina no ha major ni menor ni egual en quant es substancia, ni la tua substancia no ha major ni menor ni egual en quant es substancia, e si la tua substancia ha en sí metexa major e menor[6] per so cor es conposta de so on ha major

1. F, tu neges.—2. F, en si matexa.—3. F, noa maior.—4. M, la tua *corregit*.—5. M, la tua (tua *cancel'lat*).—6. F, menor e maior.

e menor, covê que la simpla substancia subirana sia una de[1] coses eguals sens major e menor; cor si no ho era, no auria ab que fos subirana a la tua substancia.

5. Aytan inpossíbol cosa es que en les cambres de la figura aja major con menor, e menor con major;[2] e pus inpossíbol cosa es que en les cambres aja major e menor, que egual en la tua substancia; e si assò no era enaxí, la subirana substancia no seria subirana a la tua, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en les cambres era inpossíbol cosa egualtat, seguirsia que la tua substancia auria en sí conveniencia e concordansa de major e menor a esser .j.ª substancia, e les cambres on privaria egualtat, no aurien conveniencia ni concordansa a esser .j.ª substancia;[3] e si assò era enaxí, les .xij. cambres de la figura serien dejús a lo major e menor que la tua substancia ha en sí metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada la egualtat[4] que les cambres an en esser .j.ª essencia subirana: per la qual, egualtat diversa concordant es demostrable[5] en la subirana essencia de egual e egual, e bonea e bonea, e granea e granea, e eternitat e eternitat, &c., en la qual egualtat[6] e egualtat, e bonea e bonea, &c. no ha diversitat ni concordansa en quant essencia, mas en quant persones.

6. Sil major qui es en lo jusan be engenrava de sí metex altre major, engenraria egual a sí metex; e si legual qui es en lo jusan be engenrava de sí metex altre egual, no engenraria de sí metex major ni menor; e sil menor qui es en lo jusan be engenrava de sí metex altre menor, engenraria egual a sí metex; e si lengenrador major era ab lengenrat major .j.ª essencia e que cascú[7] fos essencia per sí, seria la essencia major; e si lengenrador

1. M, de *corregit*.—2. F, aia menor com maior e maior com menor.—3. M, e les cambres... .j.ª substancia *repetit i tatxada la repetició*.—4. F, *manca fins a l'altre mot* egualtat.—5. F, demostrada.—6. F, e granea e granea e eternitat et cer. en egualtat.—7. F, e cascu.

e lengenrat eren cascú per sí .j.ª essencia e no eren ensems .j.ª essencia, seria lengenrador e lengenrat menor que lengenrador e lengenrat qui serien .j.ª essencia metexa; e assò metex se seguiria de egual e menor; e cor major obra cové esser sobre menor, per assò es demostrat que la subirana essencia ha en sí metexa major quel jusan be qui engenra de sí metex altre major quel jusan be, e ha en sí metexa egual qui de sí metex engenra altre egual e cascú es per sí metex essencia e son ensems .j.ª essencia subirana al jusan be; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo jusan be .j. major qui engenràs de sí metex major e .j. egual qui engenràs de sí metex egual, no fos major que .j. major qui no engenràs de sí metex major e .j. egual qui no engenràs de sí metex egual, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la santa trinitat divina.

XVII

De afermació e negació e dubitació

Si la afermativa se cové ab menor con aferma alcuna cosa esser en lo jusan be, per la qual lo jusan be se covengués a esser subiran be si avia aquella cosa en sí, cové de necessitat que la afermativa se covenga ab major si aferma en lo subiran be aquella cosa per la qual la subirana bonea se covenga a esser subiran be; e si assò no era enaxí, seguirsia que la afermació qui aferma so que es en lo subiran[1] be, no fos major que la afermació qui aferma

1. M, so que no es en lo [subiran] *(al marge)* jusan *(tatxat)*.

so que no es en lo jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si la afermativa qui es en lo jusan be, avia en sí metexa .iij. diverses afermacions, e que la .j.ª afermació engenràs continuament .j.ª afermació e que de amdues ixís lautra afermació, pus inpossíbol cosa seria en lo jusan be negació e dubitació, que possíbol, si doncs .j.ª negació no avia .iij. negacions en sí e quey fos[1] generació e processió, segons que damunt avem[2] dit en la afermació, e que .j.ª dubitació fos[3] en .iij. dubitacions engenrant la .j.ª lautra e ixent la .j.ª de les .ij.es. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que en lo subiran be ha generació e processió; cor si nou avia, no seria en lo subiran be major inpossibilitat de corropció e de privament de processió, que en lo jusan be privació de afermació e negació e dubitació si eren en lo jusan be, segons que damunt avem dit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

2. Si dius que enaxí con en lo jusan be no calria esser generació per so que noy fos corropció, si avia en sí lo jusan be les .xij. cambres de la figura, enaxí en lo subiran be, on son les .xij. cambres, no cal que aja en sí generació per so que noy sia corropció, ver dius: cor en lo subiran be no es generació per so quen sia privada corropció; cor si ho era, corropció seria occasió de generació en lo subiran be, e assò es inpossíbol; mas cor es major inpossibilitat que corropció sia en so on ha generació infinida en bonea granea eternitat &c., que no es en so on no ha generació o en so on ha generació termenada e finida, per assò cové de necessitat que en lo subiran be sia so per que sia pus inpossíbol cosa aver corropció; e si assò no era enaxí, no puries afermar segons veritat, que en lo subiran be fos pus inpossíbol[4] cosa corropció, que

1. *Mg, et in illa non esset.*—2. F, que auem.—3. *Mg, et non esset una dubitatio.*—4. F, en lo jusa be fos impº.

en lo jusan be, segons ques cové a la subirana inpossibilitat de corropció.

3. Aytant con més dubtes que en lo subiran be .j.ª essencia sia en .iij. essencies e que les .iij. essencies[1] sien .j.ª essencia, aytant més estàs en .ij. térmens, so es a saber, o en aver major fe o en aver major enteniment, si afermes que en lo subiran be ha una essencia qui es en .iij. coses personals e les .iij.[2] son .j.ª essencia. On, si en lo subiran be no avia so per que pots aver major fe o major intelligencia, seguirsia que per so qui es en lo subiran be poguesses aver menor fe e menor intelligencia, e per so qui no es en lo subiran be, major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la trinitat que demanes tes demostrable.

XVIII

De necessitat

Aytan gran necessitat es que sia[3] la pera sensibla si era animal, con es que animal sia sensible; e major necessitat es que lo jusan be fos subirà si avia la nobilitat qui es en lo subiran be, que no es la necessitat damunt dita; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo subiran be no fos de major necessitat infinida bonea granea eternitat &c., que en lo jusan be finida bonea granea e finit poder e saber &c., e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran be no seria subirà al jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si la necessitat

1. M[1] coses... coses *sobre* essencies *raspat: Mg, manca.*—2. *Mg, in tribus personis et tres personæ* (F. coses).—3. *Mg, esset.*

qui es en lo jusan be avia en sí metexa[1] .iij. necessitats, e que la .j.ª necessitat engenràs de sí metexa la .j.ª necessitat e lautra ixís de amdues, e assò infinidament en bonea granea eternitat &c., major inpossibilitat seria en lo jusan be privació de necessitat, que no es con en lo jusan be no[2] son les .iij. necessitats damunt dites. On, con lo subiran be e sa necessitat sien .j.ª cosa metexa, per assò es demostrat que so qui es major inpossibilitat a privar necessitat, cové esser en lo subiran be; cor si no ho era,[3] seguirsia que si en lo jusan be eren les .iij. necessitats damunt dites, que lo subiran be no li fos subirà per major inpossibilitat a privar necessitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

2. Si natura e sa necessitat son .j.ª cosa metexa en lo jusan be, quant més lo subiran be es .j.ª cosa metexa ab sa necessitat metexa! e si natura fa de necessitat finit, quant més cové que lo subiran be aja en sí qui fassa de necesitat infinit! cor si no ho faya, no seria sa necessitat sobre la necessitat de natura per infinit, e assò es inpossíbol. E si en lo jusan be tu engenres fill[4] francament e ton fill es fill[5] de necessitat, quant més en lo subiran be cové esser alcuna cosa qui francament fassa e que so[6] que fa sia de necessitat! e si tu fas francament engenres fill per so cor si t volies no lengenraries, e en lo subiran be ha major libertat e major necessitat dobra que en tu, quant més cové que en lo subiran be aja qui pus francament fassa so que fa en sí metex sens que no aja la libertat que tu as, qui t pots lexar de engenrar fill! e si assò no era enaxí, seguir sia que la subirana libertat e necessitat de obra no fos subirana a la jusana; e assò es inpossíbol.

3. Manifest es que en lo subiran be ha molt major necessitat que en lo jusà, cor si no ho avia, la necessitat subirana no seria sens la jusana, e assò es inpossíbol; cor

1. F, *manca* metexa.—2. M, [no].—3. F, no era.—4. F, .f. *(usual)*.—5. M, es fil es fil, *repetil i raspada la repetició*.—6. F, e so.

si era possíbol, lo subiran be no seria sobre lo jusà per subirana necessitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en[1] tu qui est en lo jusan be, ha major necessitat en quant és de necessitat en unitat e en pluralitat, quant més covê que en lo subiran be aja de necessitat unitat e pluralitat! cor sil subiran be era en unitat e no en pluralitat o era en pluralitat e no en unitat, seguirsia que en tu fos major necessitat que en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si la tua unitat es conposta de necessitat per so cor ha en sí pluralitat, que la unitat subirana sia de necessitat simpla per so cor ha en sí pluralitat; e si assò no era enaxí, la subirana simplicitat no auria necessitat per la qual fos subirana a la jusana pluralitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat tes demostrable.

4. Si tu dius[2] que en tu auria major necessitat que no ha si ton cors era infinit, e que en lo subiran be auria major necessitat que no ha si era cors infinit, tu dius ver en quant tu metex, on auria major necessitat per cors infinit que per finit, mas no dius ver en quant lo subiran be; cor cors no pot esser sens superficients ni superficients sens forma finida e termenada, e per assò es inpossíbol cosa que lo subiran be sia cors; cor si ho era, seria de necessitat finit; e cor la tua ànima ha pluralitat sens que no ha superficients, per assò lo subiran be covés ab pluralitat qui sia sens superficients, e nou fa ab pluralitat avent superficients.

1. M, [en]: *Mg, in*: F, *manca (potser* si tu qui est... has major). — 2. F, Si dius.

XVIIII

De generació e corropció

En lo jusan be no ha generació sens corropció o[1] privació; cor en los conposts elementats no pot esser engenrada nulla forma sens corropció daltra; cor si ho era, seguirsia que la ordial[2] materia no fos sobjecta[3] a aquella forma, e assò es inpossíbol: ni la memoria no pot engenrar .j. entendre sens privació daltre entendre; e si assò no era enaxí, lenteniment auria diverses entendres en diverses objects en .j. temps metex, e assò es inpossíbol: ni los corses celestials no poden dar influencia a[4] engenrar los terrenals sens corropció daltres corses terrenals. On, con assò sia enaxí, e con generació se covenga ab esser e corropció ab no esser, qui pudia metre en lo jusan be generació e quen privàs corropció, pujaria a ensús en nobilitat lo jusan be; e qui en lo jusan be metia corropció e quen privàs generació, devallaria a enjús lo jusan be; e con assò fos enaxí, per assò es demostrat que si lo jusan be pujava a ensús per generació, per la qual no fos corropció, e devallava a enjús per corropció, per la qual no fos generació, que en lo subiran be cové esser generació sens corropció; cor si no ho era,[5] lo subiran be no seria subirà al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa trinitat es demostrable.

2. Si so qui es en lo jusan be generació activa, engenrava de sí metexa[6] eternalment e infinida altra gene-

1. *M*, ho *passim*.—2. F, ordinal *(usual)*.—3. M, sobieca (?).—4. M[1] [dar influencia a] *(afegit sobrer ?)*.—5. F, no era.—6. *Mg, de se ipso.*

ració passiva, inpossíbol cosa seria que corropció[1] fos contraria a generació. On, con sia inpossíbol cosa que corropció sia contraria al subiran be, covè de necessitat que en lo subiran be aja generació a la qual no sia contraria corropció; cor si noy avia generació, lo subiran be seria sens nobilitat, per la qual,[2] corropció li seria contraria. E si dius que corropció no es contraria als corses celestials, no es ver: cor jassia que corropció no sia contra lur essencia, corropció es contra lur operació en so que no poden privar corropció dels corses qui son engenrats per lur operació; e cor al subiran be corropció no pusca esser contraria, covè que en lo subiran[3] be aja en sí metex operació a la qual corropció no sia contraria, e per assò es demostrat que major inpossibilitat es que corropció sia contraria al subiran be si en lo subirà be ha generació, que no seria si en lo subiran be[4] privava generació; e cor la major inpossibilitat de corropció se covenga ab lo subiran be, per assò es demostrat que en lo subiran be ha generació per la qual la trinitat subirana es demostrable.

3. [5] Si dius que en lo subiran be no ha generació, cor si hi havia generació auriay generació activa e generació passiva, e auria hi major e menor, concordant acció ab major e passió[6] ab menor, no es ver en lo subiran be: cor en lo subiran be[7] la generació activa, de tota sí metexa engenra la passiva, per que la activa no pot esser major que la passiva ni la passiva que la activa.

1. F, *manca fins a l'altre mot* corropció.—2. *Mg, sine qua.*—3. *Mg, quod supremum bonum.* —4. M, *manca* be.—5. M[1], *al marge* [Q.°].—6. F, pacio.—7. F, *manca* en lo subiran be.

XX

De unitat et trinitat

PROVAT avem en lo segon libre subiran be esser e esser .j. subiran be tan solament, e en aquell son les .xij. cambres de la figura qui es en lo segon libre. On, encercant unitat e trinitat esser en lo subiran be, no cal encercar si lo subiran be es .j.ª essencia o no, cor ja es provat en lo segon libre; mas cor nos encercam si trinitat es o no en lo subiran be, per assò cové que encerquem si la essencia es en trinitat o no, ni si la trinitat es .j.ª essencia o no. On, con aquest encercament covenga esser fet en esta manera, per assò nos volem encercar unitat e trinitat ab .iij. cambres tan solament, so es poder saviea amor, e so ques seguex destes .iij. cambres, se seguex de les altres cambres qui son en la figura dest libre.

2. De necessitat se cové que en la subirana essencia poder saviea amor sien .j.ª cosa metexa o no. On,[1] si son .j.ª cosa metexa en essencia, cové que en la essencia no aja diversitat ni concordansa ni egualtat de poder e saviea e amor;[2] cor si ho avia, seguirsia que poder saviea amor no serien .j.ª cosa metexa en essencia; e si en lo subiran be no ha infinida differencia concordansa egualtat de infinit poder e de infinida saviea[3] e de infinida amor, seria confusa la forma, so es, la demostrabilitat de poder saviea amor, per privació de infinida differencia e concordansa e egualtat; e si assò era enaxí, seguirsia que en la essen-

1. F, cor.—2. F, poder sauiea amor.—3. F, de infinida concordansa egualtat de infinit poder de infinida sauiea (M, amor *talxat* sauiea).

cia privàs infinida bonea granea eternitat e *cetera*, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que diversitat concordansa egualtat[1] cové esser enfre lo poder e la saviea e la amor qui son en lo subiran be;[2] cor si no ho era,[3] no seria en lo subiran be la major e la pus alta nobilitat; e assò es inpossíbol.

3. Con ajam provat quel poder e la saviea e la amor qui son en lo subiran be sien diverses, si tant es que en la essencia, poder saviea amor[4] no sien .j.ª cosa metexa sens diversitat, e que cascú sia[5] proprietat personal per sí metexa, cové de necessitat que la saviea no pusca saber per sí metexa,[6] ni la amor no pusca amar per sí metexa, nil poder per sí metex no seria poder de saber e damar, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que en la subirana essencia privàs infinida bonea granea eternitat &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be no ha diversitat de poder saviea amor en quant essencia; cor si avien diversitat poder saviea amor en essencia, covenria que aquella diversitat metexa hi aguessen bonea granea eternitat vertut[7] e les altres cambres de la figura, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que més de .iij. proprietats personals fossen mester a unir la essencia, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que les .iij. proprietats personals no fossen abastants en infinida[8] bonea granea eternitat &c.; e assò es inpossíbol.

4. Con contradicció no pusca esser vera sens afermant e negant .j.ª cosa metexa no diversa, e con nos ajam provat que en[9] lo subiran be covenga esser diversitat enfre poder saviea amor, e ajam provat que diversitat no pusca esser enfre lo poder e la saviea e la amor, qui son essen-

---

1. F, e egualtat de uertuts personals.—2. M[1], *afegeix* [uertuts personals]: *Mg, adopta l'afegit.*—3. F, no era.—4. F, e amor.—5. F, e cascu sia (M, [sia]).—6. F, *manca fins a l'altre mot* metexa.—7. F, e uertut.—8. F, abastans infinida.—9. M, [en].

cia, per assòs seguex de necessitat que en quant essencia, poder saviea amor no sien differents, mas en quant proprietats personals cové que sien differents: cor axí con color qui en quant es especia no pot aver en sí diversitat, enaxí, e molt mills sens tota comparació, la subirana essencia, en quant sa unitat e sa essencialitat, no pot aver diversitat en sí metexa. On, con lo poder e la saviea e la amor sien la essencia metexa, cové que pus la essencia no es en sí metexa diversa, que lo poder e la saviea e la amor sien .j.ª cosa[1] metexa sens differencia; e si color ha en sí colors les quals son ses especies, e aquelles especies son diverses, axí con blancor e vermellor e verdor, en la subirana essencia ha proprietats personals diverses les unes ab les[2] altres, e concordants e eguals les unes a les altres, e ensems son .j.ª essencia qui en sí no ha differencia. E si assò no era enaxí, seguirsia de necessitat que en lo subiran be agués unitat sens diversitat de essencia e de proprietats personals, o que en la unitat fos diversitat de poder saviea voler; e assò es inpossíbol, segons que es significat en los paragrafis[3] damunt dits.

5. Con ajam provat que en lo subiran be ha proprietats personals, cové de necessitat que en lo subiran be aja alcuna operació[4] per la qual pusca esser la essencia .j.ª sens diversitat e pusca aver en sí metexa diverses proprietats personals, les quals proprietats personals pusquen esser diverses e concordants e eguals en la essencia[5] si en la essencia ha generació e processió; cor si la essencia ha en sí metexa .j.ª proprietat personal qui sia poder saviea amor, e aquella proprietat personal engenra de tota sí metexa altra proprietat personal qui sia poder saviea amor, e de tota la proprietat engenradora e de tota la engenrada isca altra proprietat personal qui sia poder saviea amor, seguexse que la essencia pot esser

1. F, .i.ª essencia e .i.ª cosa. — 2. F, a les. — 3. F, palagrafis. — 4. F, alcuna cosa de operacio. — 5. F, diuerses concordans ... en sa essencia.

sens diversitat, e que ha en sí metexa diverses suppòsits concordants e eguals en esser .j.ª essencia e esser[1] cascú proprietat personal en que pot esser diversitat concordansa egualtat infinida; e cor[2] aquesta obra tan alta e tan nobla no pusca esser en lo subiran be sens generació e processió, per assò cové de necessitat que en lo subiran be aja generació e processió.

6. Si en la subirana essencia no agués mas .ij.es proprietats personals tan solament, privaran[3] acabament e bonea e benignitat e utilitat, e fóra hi significada enveja e cobea e molts daltres vicis; cor si del Pare e del Fill no ixís egual utilitat qui fos egual a la utilitat del Pare e del Fill, non fóra la obra tan nobla ni tan vertuosa ni tan acabada, e fóra en lo Pare el Fill avaricia en quant no darien a egual de sí metexs[4] infinit poder e infinida saviea e infinida amor; e cor es inpossíbol que en lo Pare nil Fill pusca esser null defalliment, per assò es demostrat que de la generació ix processió don[5] es lo Sant Espirit.

7. Con ajam provat que en lo subirà be covenen esser .iij. proprietats personals, cové que encerquem si ni ha .iiij. o més. On, si en lo subiran be ha .iiij. o més proprietats personals, seguexse que les .iij. sens la quarta o sens la quinta, e axí a infinit,[6] no fossen abastants a esser .j.ª essencia infinida en bonea granea eternitat &c., ni no abastaren[7] a esser diverses concordants eguals en infinit poder e infinida saviea e infinida amor, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que cascuna proprietat personal fos finida en poder saviea amor, e en differencia concordansa egualtat, e en totes les cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en la subirana essencia no ha mas .iij. proprietats personals tan solament.

8. Si en la paternitat eren bonea granea eternitat

1. F, e en esser.—2. F, infinida egualtat E com.—3. *Mg, privarentur.*—4. M, metex.—5. *Mg, per quam.*—6. F, a infinitz.—7. F, abastassen.

poder saviea amor &c., differents, e no eren .j.ª cosa metexa, covenria quel Pare engenràs diverses fills e que ixissen[1] dell diverses processions, e covenria que fossen diverses pares; e nos avem provat que en la essencia no cové aver mas .iij. proprietats personals tan solament: per la qual probació es demostrat que en cascuna proprietat personal no son bonea granea eternitat,[2] differents; e cor en la essencia covenen esser .iij. proprietats personals differents la .j.ª a lautra, per assò se seguex de necessitat que la bonea qui es en la .j.ª proprietat personal, sia diversa a la bonea qui es en lautra[3] proprietat personal; e assò metex se seguex de granea eternitat e *cetera;* e aquesta diversitat es per so cor en lo Pare ha bonea granea &c., e engenra lo Fill qui ha bonea[4] granea &c., del Pare, e del Pare e del Fill ix altra bonea granea &c. qui es lo Sant Espirit, e totes .iij. son .j.ª essencia en la qual son proprietats, no personals ni diverses, bonea granea &c.

9. Con lo Pare sia poder e saviea e amor sens diversitat, per assòs seguex que enaxí con poder saviea amor son en essencia .j.ª cosa metexa sens differencia, en axí lo poder e la saviea e la amor qui son en lo Pare, son .j.ª paternitat metexa sens differencia; e assò metex se seguex de la filiació e de la processió; e enaxí con la essencia sab e ama ab lo poder de sa saviea metexa, e assò per so cor en la essencia no ha differencia de poder saviea amor, enaxí en la paternitat la saviea[5] sab e ama ab son poder metex per so cor lo poder e la saviea e la amor qui son lo Pare, no son diverses en paternitat. E assò metex se seguex del Fill e del Sant Espirit, la qual consequencia no puria esser sens diverses subpòsits, e que poder saviea amor sien en cascú subpòsit sens differencia.[6]

1. F. isquessen.—2. M, *Mg, manca* eternitat.—3. M¹, que lo bo qui es la .iª. proprietat personal sia divers a bo qui es en lautra: *Mg, quod bonitas h. e. bonum quod est una proprietas personalis sit diuersum a bonitate h. e. bono quod est altera.*—4. F, lo f. e la bonea.—5. F, e la sauiea.—6. M¹, sens differencia *tot tatxat.*

10. Si dius quel Fill no es egual al Pare per so cor lo Pare podereja en sí metex e en lo Fill, e lo Fill no podereja en lo Pare, no es ver: cor pus lo Pare de tot sí metex engenra lo Fill, no pot engenrar menor de sí metex ni major; e sil Fill poderejava en lo Pare que lengenràs, seria destruida e confusa la differencia de la paternitat e filiació; e si lo Fill engenrava lo Sant Espirit, seria demostrat que la paternitat del Pare no abastaria a esser paternitat ni a donar processió al Sant Espirit; e si lo Pare engenrava lo Sant Espirit, seria defectiva la filiació del Fill en la essencia en so que hi auria[1] mester dues filiacions e dues paternitats, e assò es inpossíbol; e si lo Sant Espirit ixia del Pare e no del Fill, seguirsia que lo Pare no engenraria de tot sí metex lo Fill e seria major lo Pare quel Fill; e si lo Sant Espirit ixia del Fill e no del Pare, seria major lo Fill quel Pare, e si ho era, no seria tot engenrat; e si lo Sant Espirit engenrava lo Pare el Fill, o lo Pare ol Fill, ol Pare el Fill ixien del Sant Espirit, seria[2] confusa la differencia de les persones e auria en la essencia paternitat e filiació e processió, fi e defalliment, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la unitat e la trinitat[3] qui es en lo subiran be, es demostrable. E si dius que inpossíbol cosa es la trinitat damunt dita, ver dius que en lo jusan be es inpossíbol[4] e en lo subirà no; mas sil jusà be era subirà e avia les .xij. cambres qui son en la figura, so que li es inpossíbol li seria possíbol. E si dius que inpossíbol cosa es que la trinitat sia demostrable per so que no ajes menys de mèrit per privació de fe, doncs tu negues que les demostracions damunt dites, qui son intelligibles, no son intelligibles, e negues que la volentat no pusca tant de mèrit aver per molt amar lobject menbrat e entès, con[5] per amar lobject no menbrat ni entès; e assò es inpossíbol.

1. F, que auria. — 2. F, hixiren del s. s. e seria. — 3. F, e trinitat — 4. F, *manca* inpossibol. — 5. F, cor.

XXI

De participació

HOME participa sensualment e entellectualment ab la obra natural e artificial, segons que la obra es demostrable als .v. particulars e a les .iij. potencies de la ànima. On, si la obra era tota demostrable als particulars e a les potencies, major participació auria lome ab la obra, que no ha en so que la obra natural e artificial es molt secreta a los particulars e a les potencies: cor enaxí com cec qui no [1] participa ab color ni sort ab vou, enaxí home no participa ab la obra qui li es [2] indemostrable.

2. Aytant con lo pintor qui entalla e pinta la ymage, deveex la .j. menbre del autre, aytant la ymage es pus demostrable, e on pus es demostrable, més participa en ella la vertut vesiva e més la ofer la ymaginativa en la fantasia al entendiment, e lenteniment pus fortment pren aquella per object; cor [3] enaxí con la cambra es pus [4] inluminada per gran lum que per poc, e on pus es inluminada, pus son les formes qui son en la cambra demostrables a tos ulls, [5] enaxí, on pus la ymaginativa es gran, pus fortment inlumina la fantasia, e on pus la fantasia es més inluminada, lenteniment pus fortment pren per objects aquelles coses qui en la fantasia li son pus [6] demostrables; e on pus fortment pren aquells per objects, [7] major es la participació que lenteniment ha ab aquells. [8]

---

1. F, sec(M, sec)no.—2. F, lome... qui es.—3. F, Cō.—4. M[1], [pus].—5. M, uls: F, huuls.—6. M, pus *tatxat:* F, *manca:* *Mg, magis.*—7. F, aquels obiectz.—8. F, a aquels.

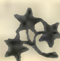
3. Aytant con esperansa karitat justicia prudencia fortitudo trempansa[1] son majors vertuts en tu, aytant son pus diverses e pus concordants e pus eguals, e aytant més participen les .iij. potencies de ta ànima ab aquelles vertuts; e on més les .iij. potencies de la ànima participen ab les vertuts, més se leva a ensús la operació de les .iij. potencies, e més fruexen e contemplen lo subirà be, e més participen ab ell e en ell e per ell.

4. Certa[2] cosa es que si lo subirà be es en unitat e no[3] en trinitat, àngel ni ànima, en la celestial gloria no poden tan be participar,[4] axí parle, ab lo subiran be, con fan si en la subirana unitat ha trinitat: cor enaxí con la ymaginativa en la fantasia no puria representar al enteniment la obra dels .v. particulars sens que diversitat no fos en aquells e en la lur operació, enaxí àngel e ànima[5] no purien aver conexensa del subiran be, sens quel subiran be no agués en sí metex diverses proprietats personals; cor sens diversitat no conexerien diversitat de poder poderejar ni de poder saviejar ni de poderejar[6] amar; cor en so que bonea granea eternitat poder, e les altres cambres de la figura, son .j.ª cosa metexa en la essencia sens differencia, si tant era que trinitat no fos en la essencia e que cascú subpòsit no fos divers al altre, inpossíbol cosa seria que àngel ni ànima poguessen pendre object en la obra quel[7] subirà be ha en sí metex amant entenent glorificant sí metex; e si la obra del subiran be no pudien[8] pendre per object, no participarien ab ell e gloria no aurien dell, e seria defalliment de bonea saviea amor vertut acabament en lo subiran be e sa[9] obra, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha trinitat, e per la trinitat, àngel e ànima poden participar ab lo subiran be entenent diversitat de proprietats

1. F, tempransa.—2. M, F, Serta.—3. F, e no es.—4. F, no poden en celestial gloria participar.—5. M¹, F, ni anima.—6. F, ni poder... ni podereiar.—7. M, que[l].—8. M, pudiā (a *corregida*).—9. M¹, F, e en sa.

personals en lo subiran be: per la qual diversitat entenem con .j. be es divers a altre e una granea a altra e .j.ª eternitat a altra e .j. poder a altre, e *cetera,* e con los bens e les granees e los eternals e los poders[1] diverses, &c., se concorden es covenen e segualen en esser .j.ª essencia subirana infinida en bonea granea eternitat e *cetera;* e per aquesta conexensa que làngel e la ànima an en lo subiran be, reeben gloria del subiran be sens mijà e participen ab ell sens mijà, e es lo subiran be e sa obra metexa object demostrable a àngel e a ànima.

5. Si làngel participa ab lo subiran be per la differencia qui es enfre lo subiran be el jusà, molt més participa ab ell si entén en lo subiran be diversitat de proprietats personals infinides en bonea granea eternitat &c., e entén diversitat enfrel subiran be el jusà; e si en lo subiran be no ha diversitat, seguexse que lo[2] subiran be no pot gloriejar àngel, qui es en lo jusan be, sens diversitat de sí metex e del jusan be; e si lo subiran be glorieja àngel ab diversitat que lo subiran be aja en sí metex, seguexse que aquella obra es major e pus espressa que no es la gloria que làngel ha per entendre diversitat enfre lo subiran be el jusà; e cor, en contradicció, major gloria se covć ab esser e menor ab no esser, per assò es demostrable la santa trinitat qui es en lo subiran be, la privació de la qual concordaria major gloria ab no esser e menor ab esser; e assò es inpossíbol.

1. M[1] entenem con .j. bo es diuers [relativament] a altre e un gran altre (e .j.ª eternitat a..., e cetera *tot tatxat).* E con los bons e los grans [axi parle] (e los eternals e los poders *tot tatxat)*: *Mg,*=M[1].—2. F, en lo.

XXII

De contradicció

Cor lo mon es .j. e es en .iij. especies, les quals son sensualitat e entellectuitat e animalitat, per assò es lo mon pus aparellat a esser intelligible e entellegible,[1] que no fóra si l mon fos .j. sens que no agués en sí diversitat ni especies;[2] cor si lo mon fos axí .j. con blanc es blanc, leugerament fóra entès e comprès per ton enteniment, e menys enteseres en lo mon, que no fas per so cor lo mon ha en sí diverses especies e cada[3] especia ha dejús sí diverses individuus; e cor entens en partida la diversitat e la concordansa e la contrarietat en la qual lo mon es departit, per assò entens més en lo mon, que no feeres[4] si l mon fos simple sens que no agués diversitat ni concordansa ni contrarietat en sí metex; e en quant ton enteniment no pot abastar a entendre tota la diversitat e la concordansa e la contrarietat qui es en lo mon, per assò entens menys en lo mon, que no feeres[5] si l mon no agués en sí metex nulla differencia &c.

2. Mala cosa seria si àngel entenia tot lo subiran be, e mala cosa sería si àngel en alcuna cosa no entenia lo subiran be; e pijor cosa seria que l àngel entesés tot lo subiran be, que no seria si l àngel no entenia, en poc ni en molt, lo subiran be. On, con assò sia enaxí, donc bona cosa es que àngel entena lo subiran be, e mellor cosa es que àngel no entena tot lo subiran be.

---

1. *Mg, mundus* (F, en lo mon) *est magis dispositus quod sit magis intellligibilis.*--2. *Mg, trium specierum.*--3. F, cascuna.--4. F, feres.--5. M, feres.

3. Si en lo subiran be no fos diversitat, seguiras de necessitat que menys inpossíbol cosa fóra a esser tot intellegible per àngel, que no es si en lo subiran be ha diversitat: cor axí[1] con lo mon fóra menys inpossíbol a esser[2] entès per ton enteniment si no agués en sí diversitat, que no es per so cor ha en sí diverses coses, enaxí làngel agra menor inpossibilitat de compendre lo subiran be si en lo subiran be no agués diversitat, que no ha per so cor en lo subiran be ha diversitat; e si en làngel fos la menor inpossibilitat damunt dita e noy fos la major, seguiras quel subirà be no fóra tant a ensús ni làngel tant a enjús per la menor inpossibilitat, con per la major; e cor la inpossibilitat per la qual lo subirà be se covó a esser a ensús e làngel a enjús, se cové ab esser e ab major, e la contraria inpossibilitat se cové ab privació e ab menor, per assò es demostrable la subirana[3] trinitat.

4. Enaxí[4] con lo teu enteniment entesera menys en lo mon si en lo mon no fos diversitat, e on menys lentesseres menys lamares el menbrares; e assò fóra per so cor sens[5] diversitat lo mon no agra en sí metex en que lentesesses ni lamasses nil menbrasses tan acabadament, con ha per so cor ha en sí diversitat e concordansa. On, sil subiran be no agués en sí metex diverses e concordants subpòsits e diverses e concordants obres, menys hi entesera e hi amara e hi menbrara àngel, que no fa per so cor hi ha diverses e concordants coses;[6] e cor so per que més làngel lentena e lam el menbre se covenga ab esser, e lo menor contrari al major se covenga ab no esser, per assò es demostrable la trinitat[7] que demanes.

5. Si lo[8] subirà be ha en sí metex .iij. bens .iij. gra-

1. F, en axi.—2. M, a ser.—3. F, santa.—4. F, Axi.—5. M[1], [sens].—6. *Mg, supposita.*—7. *Mg, sancta gloriosa trinitas.*—8. M, *segueixen vuit linees raspades fins als mots* es processió: M[1] *sobrescrit,* (si lo) subiran be a .iij. persones e cascuna es bona infinida eternal poderosa sauia amant e la .j.ª persona no es lautra e ensems son .j.ª esensia qui es bona infinida eternal poderosa sauia amant e les .iij. persones e la esencia son lo su-

nees .iij. eternals .iij. poders <.iij.> saviees .iij. amors, e enaxí de les altres vertuts de la figura, e[1] en lo subirà be paternitat es la .j. dels .iij. bens e la .j. de les .iij. granees e la .j. de los .iij. eternals e la .j. de los .iij. poders e la .j. de les .iij. saviees e la .j. de les .iij. amors, e lautre .j. de cascuna de les cambres es filiació, e laltre .j. es processió. E si àngel assò entén, molt més entén[2] que no feera si en lo subirà be no fos paternitat ni filiació ni processió,[3] e cor hi ha[4] paternitat e filiació e processió infinida en diversitat e concordansa e egualtat, e en cascú dels subpòsits damunt dits ha infinida bonea granea eternitat &c., per assò àngel menys entén de so que entén e més entén que[5] no entén lo subiran be; e cor aytal enteniment se cové al àngel a demostrar la noblea del object subirà, per assò es demostrable la santa trinitat per major e menor[6] entelligencia creada.

XXIII

De semblansa

En tota semblansa cové esser pluralitat; cor inpossíbol cosa es que nulla cosa pusca esser senblant a altra sens pluralitat; e assò metex se seguex de coses desenblants. On, con assò sia enaxí, doncs cové de necessitat[7] que si en lo subiran be ha coses semblants o desemblants, o semblants e desemblants, quey aja pluralitat; e si en lo

bira be: *Mg*, = M^1.—1. e *reforçativa*.—2. M, entesera *corregit* enten.—3. M, paternitat... ni processio *tot raspat:* M^1 [so que damunt es dit]: *Mg*, = M^1.—4. M, *segueix un raspat de quatre linees fins* eternitat &c.: M^1 [so que damunt es dit]: *Mg*, = M^1.—5. M^1, que [el].—6. F, per menor e major.—7. F, de necessitat coue.

subiran be no ha nulla cosa semblant ni desemblant, inpossíbol cosa es quey pusca esser pluralitat.

2. Si dius que en[1] lo subiran be poder saviea amor[2] son senblants coses, doncs tu afermes pluralitat en lo subiran be; cor si son senblants, cové que la .j.ª vertut[3] no sia lautra, mas que la .j.ª sia senblant a lautra. E si poder saviea amor no[4] son .j.ª cosa metexa en lo subiran be, seguexse que en la essencia sien diverses,[5] e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, les .xij. cambres no serien en essencia .j.ª cosa metexa, e serien en la essencia més de .iij. proprietats personals, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, al acabament de unir la essencia no abastarien tan solament .iij. proprietats personals, e si no ho feyen, aurien defalliment de bonea granea &c.; e assò es inpossíbol.

3. Si dius que en lo subiran be poder saviea amor son desenblants e no son senblants, doncs tu afermes pluralitat en la essencia avent en sí metexa desenblants proprietats; e en so que negues que no son senblants, negues que poder saviea amor no son senblants en infinida bonea granea eternitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que en lo subiran be agués major e menor; e assò es inpossíbol.

4. Si negues que en lo subiran be no ha[6] senblants coses ni desenblants, doncs yo en quant dic que en lo subiran be ha coses senblants e desenblants e no ha senblant ni desenblant, atreboesc al subiran be major nobilitat e tu menor; e cor essencia qui aja en sí senblants coses e desenblants e no[7] senblants ni desenblants, se covenga ab major nobilitat, e la essencia qui no ha en sí senblants

1. M¹, [en].—2. M¹, poder sauiea amor *tot raspat: Mg, manca.*—3. M¹ cosa *sobre raspat.*—4. M, poder sauiea amor no *tot raspat:* M¹ aquelles coses: *Mg, illa.*—5. M, *segueixen sis linees raspades fins a* granea &c.: M¹ *sobre la raspadura* (diverses) coses cor si no o eren priuariay semblansa [e concordansa] quis coue ab esser e ab major e aso es imposibol cor si era posibol auria en la esensia defaliment de bonea poder e cer. e aso es imposibol per la qual imposibilitat trenitat es demostrable: *Mg,* = M¹.—6. F, son.—7. F, no son.

coses ni desenblants se covenga ab menor, e cor la subirana essencia es major que altra essencia, per assò es demostrat que inpossíbol cosa es que so que tu atreboexs a la subirana essencia, sia veritat, ni so que yo li atreboesc sia falsetat; cor si era possíbol, seguirsia que la subirana essencia, qui es major, pogués esser menor; e assò es inpossíbol.

5. Vols tu entendre con en lo subiran be ha senblants coses e desenblants e no senblants ni desenblants?[1] Doncs ama entendre so que yo dic, dient que en lo subiran be ha semblants coses si y ha poders saviees amors[2] senblants en[3] infinida bonea granea eternitat &c.,[4] e aquells poders saviees amors son desenblants e diverses si la .j. poder e la .j.ª saviea e la .j.ª amor son en lo subirà be .j.ª paternitat, sens que lo poder ni la saviea ni la amor paternal no sien senblants ni desenblants en quant paternitat, cor si u eren, serien pares diverses; e assò metex se seguex del altre poder e saviea e amor filial; e assò metex es en lo poder el saber e la amor espiritual; e assò metex se seguex de totes les altres cambres de la figura. On, con assò auràs entès, entín con en la essencia son tots .iij. los poders e totes .iij. les[5] saviees e totes .iij. les amors, .j.ª essencia on es .j. poder .j.ª saviea .j.ª amor, sens que en la essencia no son diverses ni senblants ni desenblants lo poder ni la saviea ni la amor; cor si ho eren, la essencia seria diversa en sí metexa, e assò es inpossíbol. On, con assò auràs entès, entín que tot so damunt dit cové esser

1. M^1, a senblants coses e diuerses e no desenblants ni diuerses: *Mg*, = M^1.—2. M, si y ha poders sauiees amors *tot raspat:* M^1, e diuerses si ya?proprietats personals: *Mg*, = M^1.—3. M, [en].—4. M, *segueixen vint-i-set linees raspades fins al final del paragraf:* M^1 *sobrescrit* en quant *(Mg, in quantum proprietates)* son .j.ª esensia [ab qui no an diferensia]. Diuerses son en quant es la .j.ª *(Mg, una proprietas est)* paternitat e lautra es filiacio a lautra es procesio. On si aso es en axi en lo subira be mes hi pots entendre que no faries si no era enaxi com damunt es dit. E cor so per que mils pots entendre lo subira be se coue ab esser cor si no o faia lo subira be privaria de bonea granea e cer. per aso, trinitat es demostrable: *Mg*, = M^1.—5. F, les .iij.

per paternitat e per filiació e per processió qui sia en lo subiran be, sens la qual no puria esser la obra damunt dita; e cor assò sia enaxí, doncs per la obra tes demostrable generació e processió, e per generació e processió tes demostrable la trinitat que demanes. E si entendre la pots, per que no la ames? e si no la entens per so cor la desames, si la vols entendre, per que no la ames?

6. Tu sabs que contradicció es que les creatures sien pus nobles e menys nobles per unitat e pluralitat. On, sil subiran be es .j. sens que no aja en sí metex pluralitat, foren les creatures pus senblants al subiran be[1] si cascuna fos sens pluralitat,[2] e assò fóra per so cor li foren pus senblants; e si no fossen pus nobles per esser pus senblants[3] al subiran be, fóra demostrat quel subiran be no fos noble, e assò es inpossíbol; e si creatura no agués en sí pluralitat, no fóra tan nobla con es per so cor ha en sí pluralitat; cor per pluralitat en substancia, es substancia sobre los accidents en nobilitat. On, con assò sia enaxí, doncs per la contradicció damunt dita tes[4] demostrat que lo subiran be es en unitat e en pluralitat, e per assò les creatures an .ij.es nobilitats enfre les altres, per unitat e pluralitat: la .j.ª cor son senblants al subiran be avents unitat e pluralitat, lautra car son pus nobles en aver unitat e pluralitat.

7. En lo jusan be, .j. be senblant a altre muntipliquen[5] la nobilitat de la substancia con son en aquella. Doncs per senblant manera cové de necessitat que en lo subiran be aja[6] senblants bens, e que ensems sien .j.ª subs-

1. *Mg, magis nobiles quam supremum bonum.*—2. F, fos pluralitat.—3. M^1 per so cor li fora[n] pus senblant[s] e si no fos[sen] pus nobla[s] per esser pus senblant[s].—4. F, es.—5. *Mg, multiplicat.*—6. M, *segueixen cinc linees raspades fins al mot* inpossibol: M^1 *sobrescril* senblant a altre personalment e distincta e que en esencia sien .j. be matex. E car la esensia en quant es .p. no es .f. ni en quant es .f. no es .p. e aso metex se seguex del .s s. per aso son lo .p. e lo .f. e lo .s.s. senblants *(al marge superior)* coses en esencia E car lo jusa be a major nobilitat per so con a senblants coses en si matex quant mes lo subira be se coue a auer

tancia; e si en lo subirà be no avia senblants bens, no seria per senblant bonea subirà al jusà be, e assò es inpossíbol; cor per tot so per que lo subiran be sia subirà per senblant manera al jusà, cové esser en lo subirà, ab que per nulla manera no fos per aquella senblansa defalliment en lo subirà be.

8. Enaxí con la ànima es forma al cors, enaxí e molt mills, lo subiran be es forma[1] al jusà; e enaxí con lo cors no seria animat sens la ànima,[2] enaxí lo jusan be no seria be sens lo subiran be. On, con assò sia enaxí, doncs aytant con la forma jusana es més senblant a la subirana, daytant es pus nobla. On, con ànima e àngel sien en lo jusan be, e ànima e àngel ajen cascú en sí pluralitat, si en lo subiran be ha pluralitat, pus nobla gloria an ànima e àngel en la celestial gloria, en quant son pus senblants a la subirana gloria qui es forma[3] de lur gloria, que no an si en lo subiran be no ha pluralitat; e les ànimes els demonis qui son en infern, an major pena si son contraris al subiran be qui lur es[4] senblant en aver pluralitat, que no han si en lo subiran be no ha pluralitat; e cor so quis cové ab major gloria per gracia e per justicia e per misericordia, e quis cové ab major pena per justicia e per colpa, se covenga ab esser e lo contrari, en[5] contradicció, ab no esser, per assò es demostrada la santa trinitat per la senblansa damunt dita.

---

senblants coses en si matex: *Mg*, = M[1]. — 1. M[1], conpliment *sobre raspat: Mg, complementum.*—2. F, sens anima.—3. M[1] conpliment *sobre raspat: Mg, complementum.*—4. F, es lur.—5. M, ab *taixat* en.

XXIIII

De humilitat e ergull

Home humil e home ergullós son contraris en lurs obres; cor home humil ama aquells qui son sobre ell en nobilitat e ama aquells qui son eguals a ell en nobilitat e ama aquells qui li son dejús en nobilitat, e home ergullós fa tot lo contrari; e si assò no era enaxí, humilitat e ergull no serien contraris.

2. Enaxí con en lo jusan be lome humil ha major humilitat si sumilia a lome pobre mesquí, que[1] si sumilia a lome ric e honrat pus noble que sí, enaxí lome[2] qui sumilia al subirà be ha major humilitat, que no ha con sumilia a altra cosa qui no sia subiran be; e si assò no era enaxí, seguirsia que humilitat, qui es en lo jusà be, no fos pus nobla per lo subiran be, que per lo jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lome ergullós es pus ergullós con senergulla contra altre home pus ric e pus[3] honrat que ell, que no es con senergulla contra home pobre e mesquí, e pus ergullós es con senergulla contral subiran be, que no es con es ergullós contra alcun[4] home. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que la major humilitat e lo major ergull qui sia en lo jusan be, se forma segons esguardament del subiran be.

3. Veritat es que ergull no es en lo subiran be; cor si ho era, inpossíbol cosa seria que humilitat hi fos; e si

1. M, pobre mesqui que (-qui que *corregit):* F, pobre mes que: *Mg, pauperi misero quam.*—2. F, en axi home.—3. *Mg, vel magis.*—4. M, contralcu.

humilitat es en lo subiran be, inpossíbol cosa es[1] que ergull hi sia; cor si possíbol cosa era que ergull e humilitat fossen en lo subiran be, inpossíbol cosa seria que en lo subiran be fossen les .xij. cambres de la figura; e si no era humilitat en lo subiran be, inpossíbol cosa seria que la[2] humilitat e lergull qui son en lo jusan be, fossen majors segons esguardament del subiran be, que segons esguardament del jusan be, e inpossíbol cosa seria que ergull fos tan inpossíbol cosa en lo subiran be si l subiran be no avia en sí humilitat, con es si ha en sí metex humilitat. On, con la major demostració de humilitat e de ergull qui sia en lo jusan be, se fassa per comparació del subiran be, e cor la major inpossibilitat qui pusca esser es que ergull sia en lo subiran be se covenga[3] ab esser de necessitat, per assò es demostrat que en lo subiran be ha humilitat.

4. Con ajam provat que en lo subiran be ha humilitat, cové de necessitat que aquella humilitat sia primera al jusà be; cor si humilitat no fos en lo subiran be adoncs con lo jusan be no era, fóra la humilitat subirana occasionada per la jusana, e fóra major inpossibilitat que ergull fos en lo subiran be depús fo lo jusan be, que de abans, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seria inpossíbol que les cambres fossen en lo subiran be sens lo jusà; e assò es inpossíbol.

5. No es leguda cosa afermar que la humilitat qui es en lo subiran be, sia senblant a la tua qui es en lo jusan be; cor si tut pots humiliar a major o a menor o a egual de tu metex, nos seguex que en lo subiran be se pusca humiliar major a menor ni menor a major; cor si u faia, seria en ell defalliment de bonea granea eternitat &c., e assò es inpossíbol; e si negues que en lo subiran be .j. egual no sumilia a altre egual, doncs[4] tu afermes pluralitat esser en lo subiran be e negues humilitat esser

1. M, fora *tatxat es.*—2. M, [la].—3. *(passatge corrupte?: Mg, el conveniat.*—4. M, dons.

en lo subiran be, e si afermes que en lo subiran be .j. humil sumilia a altre humil, doncs tu afermes en lo subiran be pluralitat[1] e humilitat e defalliment de egualtat; cor .j. humil nos pot humiliar a altre humil si nos fa menor en alcuna cosa que aquell a quis humilia, e si en lo subiran be ha defalliment de egualtat, cové que sia privada infinitat de les cambres de la figura; e assò es inpossíbol.

6. Si tu negues[2] que en lo subiran be no ha pluralitat, e afermes que lo subiran be es humilitat, yo aferm que en lo subiran be ha pluralitat,[3] e que .j.ª humilitat engenra de sí metexa altra humilitat e damdues les humilitats ix altra humilitat, e totes .iij. les humilitats son infinides per les cambres de la figura e son .j.ª essencia qui es humilitat infinida per totes les cambres.[4] On, enaxí con en lo jusà be se forma ta humilitat per major e menor e egual, al qual major e menor[5] e egual te pots humiliar, enaxí en lo subiran be se forma humilitat e justicia e misericordia e larguea per generació e processió, engenrant .j.ª humilitat altra e ixent .j.ª humilitat de amdues;[6] e cor per so que yo afferm sia en lo subiran be pus demostrable humilitat que per la tua affermació, e assò per so cor la negació que tu fas es contraria a la tua affermació metexa, per assò est ubligat a afermar so per que la humilitat subirana es pus demostrable; cor si eres ubligat a negar e a afermar[7] so per que la subirana humilitat es menys demostrable, seria significat que humilitat en lo subiran be no agués vertut ni ùtilitat e que privàs de nobilitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat tes demostrable.

---

1. M, [e negues... pluralitat] *al marge*.—2. F, si neges.—3. M, *segueixen cinc linees raspades fins a* per totes les cambres: M[1] *sobrescrit* e aferm que *(Mg, quod in illo)* es humilitat e aferm que lo humil qui es .p. engenre lo humil qui es .f. e de lo humil qui es .p. e qui es .f. ix humil qui es .s.s. E ensems lo .p. el .f. el .s.s. son .j.ª humilitat: *Mg*, = M[1].—4. M, *segueixen set linees tatxades* (on... damdues).—5. F, per menor e major... al qual menor e major.—6. M[1] engenrant .j. humil altra [qui es .f.] e ixent humil [qui es .s.s.] damdos.—7. F, e affermar.

7. Manifest es que totes les substancies qui son en lo jusan be son en unitat e en trinitat. On, sil subiran be es en unitat e en trinitat, major humilitat demostra[1] en sí con ha creat tu[2] els altres individuus de les especies en unitat e trinitat, que no feera si lo subiran be fos .j. e en trinitat, e que no agués creats tots los individuus de les especies en unitat e en trinitat; e si lo subiran be fos en unitat e no fos en sa unitat trinitat, major humilitat feera si creàs cascú individuu de les especies en unitat tan solament, que no ha feta[3] en so que ha creat cascú individuu en unitat e en trenitat; e so per que fóra demostrada major humilitat esser en lo subiran be, fóra per so cor agra les creatures creades pus senblants a sí metex. On, con tu sies ubligat[4] a afermar so per que entens major humilitat esser en[5] lo subiran be, per assò te cové affermar de necessitat so per que la subirana humilitat es pus fortment demostrable al jusà be.

XXV

De vida e mort[6]

Si la tua calor natural engenrava continuament de sí metexa altra calor natural, e que de amdues les calors ixís altra calor natural continuament, e que lo teu cors se convertís en aquelles .iij. calors, e que les .iij. calors fossen lo teu cors, inpossíbol cosa seria murir al teu cors dementre que la generació e la processió damunt dita

1. *Mg, demonstravit.*—2. M, ha tu: F, ha creat en tu.—3. F, no feera.—4. M, hubligat *(passim).*—5. F. utilitat (M, esser *tatxat)* en.—6. M, morir.

fossen lo[1] teu cors, qui mor cada[2] dia en quant tacostes a la mort, e mills seria demostrable en ton cors vida e viure, que no es ara con en ton cors no es la generació e la processió damunt dita. On, si tu desames murir e pudies aver la generació e la processió damunt dita, tu no desamaries la generació e la processió per la qual te seria inpossíbol cosa murir.

2. Tu sabs que si la tua ànima es en pecat, que la tua ànima mor per pecat en quant pecat lunya la tua ànima del subiran be, qui es subirana vida. On, si l pecat per lo qual la tua ànima mor, de sí metex engenrava altre pecat, e que de amdós los pecats ixís altre pecat, e que la tua ànima se pervertís en esser los .iij. pecats, inpossíbol cosa seria a la tua ànima viure en lo subiran be dementre que la generació e processió de pecat fos en la tua ànima, e pus demostrable seria lo pecat e la mort de la tua ànima per la generació e processió damunt dita, que no es per la privació de la generació e processió; e si tu amaves viure en lo subiran be, tu desijaries la vertut per la qual fos destruida la generació e la processió de pecat.

3. Si en lo subiran be[3] .j.ª vida engenra de sí metexa altra vida, e damdues les vides ix altra vida, e totes les .iij. vides son .j.ª vida en que son totes les cambres, pus demostrable es vida e viure[4] en lo subiran be e pus demostrable hi[5] es inpossibilitat de mort e de murir,[6] que no es si en lo subiran be no ha mas .j.ª vida tan solament, e que en aquella vida no sia generació ni processió.[7] On, con tu sies ubligat a affermar la major vida e lo[8] pus

1. M, fosen lo: F, fossen en lo: *Mg, essent in.*—2. F, cascun.—3. M, *quatre linees raspades, fins a* les cambres: M^1, *sobrescrit* a .iij. persones uiues e la .j.ª persona engenra de si metexa altra persona e dam.ijes les persones ix altra persona e en cascuna persona son les .xij. cambres de la figura e ensems son les persones .j.ª esensia qui sia deu? *tatxat,* vida? en [la qual son les .xij. cambres]: *Mg,*=M^1.—4. M^1 e uiure *raspat.*—5. F, *manca* hi.—6. M, inpossibilitat... murir *raspat:* M^1 inmortalitat: *Mg, immortalitas.*—7. M^1, [la] generacio ni processio [damunt dita].—8. F, obligat affermar la maior uida e la (a *tatxada).*

noble viure e la major inpossibilitat de murir e de mort quet sia demostrable en lo subiran be, per assò cové que tu no[1] necs trinitat en lo subiran be; e si tu eres ubligat a negar trinitat en lo subiran be per menor demostració de vida e de viure e de inpossibilitat de[2] murir e de mort, seria demostrable ton enteniment en pus alta operació per entendre, que lo subiran be per vida ni per viure ni per inpossibilitat de murir e de mort,[3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.[4]

4. [5] Si dius que major demostració de vida e de viure, e de inpossibilitat de murir e de mort, seria demostrable en lo subiran be si avia en sí metex més de .iij. vides,[6] e més de .j.ª paternitat e de .j.ª filiació e de .j.ª processió, no es ver: cor si en[7] lo subiran be no abastaven .iij. vides e[8] .j.ª paternitat e .j.ª filiació e .j.ª processió a vida e a viure[9] e a inpossibilitat de murir e de mort, inpossíbol cosa seria que les .xij. cambres fossen infinides en les .iij. vides ni[10] en les .iij. proprietats personals, e si no ho eren,[11] aurien defalliment e fi, e no serien dignes de esser en lo subiran be. E assò metex se seguiria de les altres proprietats personals qui serien sobre lo nombre de .iij., e assò a infinit nombre de subpòsits infinits en nombre, los quals no abastarien a esser .j. subiran be pus fossen en sí metexs finits.

5. Si dius que enaxí con no auria acabament en los .iij. subpòsits si ni avia més mester, enaxí no auria acabament en la subirana vida si hi avia mester subpòsits, no es ver: cor la subirana vida, en quant es essencia, abasta per sí metexa a esser vida e a aver[12] inpossibilitat de murir, e cascú dels .iij. subpòsits son tan acabats, que cascú per sí abasta a esser vida e a aver[13] inpossibilitat de murir;

---

1. F, no coue que tu.—2. F, imp.° e de.—3. F, ni per mort.—4. F, es demostrable la santa trinitat.—5. M, Q.° *sense calderó*—6. M¹, persones [uiuents]: *Mg, personas viventes.*—7. F, cor en si en.—8. M¹ .iij. uides e *tot cancel·lat: Mg, manca.*—9. F, a uiure e a uida.—10. M¹ en les .iij. uides ni *tot tatxat: Mg, manca.*—11. M¹, ho [eren]: F, eren.—12. F, e auer.—13. F, e auer.

cor cascú està per sí metex, e per assò es cascú acabament de sí metex e es acabament la .j. del altre, engenrant .j. acabament altre e ixent la .j. dels dos e essents tots .iij. una essencia acabada, essent[1] la essencia en los .iij. acabaments. On, si la essencia era acabament de sí metexa infinidament tan solament[2] e no daltre, no seria acabament a altre sino finidament; e cor ha en sí proprietats personals infinides, per assò pot esser infinit acabament de sí metexa[3] e daltre, so es de les proprietats personals.

6. Si la tua affermativa aferma lo subiran be esser viu en quant entén e ama e jutja e perdona, la mia afermativa[4] qui aferma so que tu afermes, es major que la tua, en quant aferma que en lo subiran be ha vida qui engenra altra vida e ha vida qui ix de amdues les vides;[5] e si lo subiran be amava e guaardonava pus fortment la menor afermativa que la major, desamaria major vida en sí metex amant menor vida, o privaria[6] de justicia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

XXVI

De vida e granea e durament

En lo jusà be entens diversitat enfre vida e granea e durament; cor vida tes demostrable per menbrar e entendre e voler, e granea per .j.ª disminsuració major que

1. F, e essent.—2. F, *manca* tan solament.—3. M, metex[a].—4. F, la affermatiua.—5. M[1] ha uiu [paternal] qui engenra altra uiu [filial] e ha uiu [spirital] qui hix de amdos los uius: *Mg* = M[1].—6. M, amant... [e] priuaria: *Mg, et amando... privaretur.*

altra o per .j.ª vertut major que altra,[1] e durament tes demostrable per concordansa qui sia enfre materia e forma, e enfre lo sobject el accidents, e axí de les altres coses senblants a aquestes.

2. Per so qui[2] en lo jusan be es demostrable la diversitat qui es enfre vida granea durament, es demostrable la diversitat qui es en lo subiran be, enfre la vida[3] granea durament[4] qui son en[5] lo subiran be; cor la vida subirana tes demostrable per saviea amor justicia misericordia, e la granea subirana tes demostrable per alcuna cosa que entens en ella, per la qual es major que lo mon ni nulla disminsuració ni nulla cosa avent quantitat, e durament subirà es[6] demostrable per alcunes coses quis covenguen es concorden a durar més[7] que nulla altra conveniencia ni concordansa qui sia en lo jusan be. On, con assò sia enaxí, doncs cascuna destes .iij. coses son demostrables[8] en lo subiran be esser proprietats personals, distincta e diversa la .j.ª proprietat de lautra; e si assò no era enaxí per saviea amor justicia misericordia, no seria en lo subiran be pus aprendable, so es representable, vida a ton enteniment, que granea ni durament, ni per infinitat de essencia no seria la subirana granea pus aprehendable a ton enteniment, que vida ni durament, ni per concordansa qui sia en diverses coses a durar, no seria a ton enteniment pus representable lo subirà durament, que la subirana vida ni la subirana granea, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be, vida granea durament son proprietats distinctes personals,[9] per les quals trinitat es demostrable;

---

1. M [o per .j.ª... altra].—2. *Mg. Per hoc per quod.*—3. M¹ enfre .j.ª [proprietat personal on es] uida: *Mg*, = M¹.—4. F, e durament.—5. M¹ en *raspat: Mg, manca.*—6. *Mg, est tibi.*—7. F, mes a durar.—8. M¹ destes .iij. [demostrables] son demostrans: *Mg, istarum trium demonstrationum demonstrat.*—9. M, F, distinctes personals: M¹ comunes [demonstrants proprietats personals a les quals son comunes per les quals les *(tatxat?)* cumunes son demostrables] personals: *Mg* = M¹.

e la vida e la granea e lo durament qui es en lo jusan be, son figura e mirall per la qual la santa trinitat es representada per lum denteniment inluminat per lo subiran be.

3. Si en lo subiran be vida granea durament no son .j.ª cosa metexa, inpossíbol cosa es que infinida bonea granea eternitat &c. pusquen esser en los subpòsits damunt dits, e si no ho son, inpossíbol cosa es que sien en lo subiran be; cor en tot so qui es en lo subiran be, cové que sien totes les .xij. cambres de la figura. On, con de necessitat se covenga que en lo subiran be sien les cambres, per assòs seguex de necessitat que cascuna de les cambres sia en la vida e en la granea e en lo durament qui son en lo subiran be; e si cascuna de les cambres son en la vida granea saviea[1] qui son en lo subiran be, cové[2] de necessitat que en lo subiran be vida granea durament sien .j.ª cosa metexa sens nulla differencia.

4. [3] Si dius que major necessitat conté que sien vida granea durament .j.ª cosa metexa en lo subiran be, que no fa que sien proprietats personals destinctes,[4] e que la major necessitat confon la menor, doncs tu afermes en lo subiran be privació de saviea justicia acabament veritat; cor si era axí con tu dius, lo subiran be te daria vijarès[5] que en sí fos so que no es, e per lo vijarès quet daria, afermaries en ell esser so que no es, e de la tua affermació auria colpa lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que de les[6] dues necessitats damunt dites, no es la .j.ª pus forts ni major que lautra, e cor abdues les[7] demostracions aparen a ton enteniment que sien contradicció, cové que nos te digam et demostrem la manera per la qual entenes que les dues demostracions damunt dites no son en contradicció.

5. Si en lo subiran be[8] ha .j.ª vida on sien totes les

---

1. *Mg, duratione.*—2. M^1, coue[se].—3. M^1, [Q.]*sense calderó.*—4. M^1, destinctes [esser en lo subira be]: *Mg, distinctæ in supremo bono.*—5. *Mg, apparientiam.*—6. M, que les.—7. F, les .ij.—8. M, *manca* be.

cambres de la figura,[1] e aquella vida engenra de tota sí metexa altra vida on sien totes les cambres de la figura,[2] e que de aquelles .ij.es vides isca altra vida on sien totes les cambres de la figura, e que ensems les .iij. vides sien .j.ª essencia on sien totes les .xij. cambres, seguexse de necessitat que vida granea durament sien .j.ª cosa metexa en essencia e que sien destinctes per la generació e la processió[3] qui son coses diverses. E assò metex se seguex si en lo subiran be ha .j.ª granea on sien totes les cambres, qui de tota sí metexa engenra altra granea on sien totes les cambres, e damdues les granees isca altra granea on sien totes les cambres, e que ensems les .iij. granees sien .j.ª essencia on sien totes les cambres; e assò metex se seguex del durament.

6. [4]Si dius quel Sant Espirit no obra, mas que es obrat per lo Pare el Fill, no es ver: cor en quant bonea granea eternitat son en lo Sant Espirit, lo Sant Espirit fruex en sí metex sa propia propietat personal en la qual son totes les cambres, e fruex la paternitat e la filiació ab totes ses cambres e ab totes les cambres de la paternitat e de la filiació, e per assò obra, axí parle, bonejant granejant eternejant poderejant &c., jassia que no fassa paternitat ni filiació: cor enaxí con lo teu enteniment obra

---

1. M, *la resta del paragraf està tot deturpat, amb esmenes i afegitons als mots, al principi, quatre linees tatxades després* (e que sien... cambres), *i sis raspades:* M^1, e aquela vida engenra de tota si matexa [.j.ª persona uiua] altra persona uiua *(Mg, et illa vita h. e. persona... generat aliam vitam h. e. personam—i aixi dels altres)* on sien totes les cambres de la figura. e que de aqueles .ij.es persones isca altra persona [uiua] on sien totes les cambres de la figura. e que ensems les .iij. persones sien .j.ª essencia on sien totes les .xij. cambres. seguexse de necessitat que uida granea durament sien .j.ª cosa metexa en essencia *(Mg, in essentia et quod sint distincta per generationem et processionem quæ sint diuersa; et hoc idem sequitur si in supremo bono est una magnitudo duratio in quibus sint omnes cameræ figuræ)*. On si aso es enaxi, doncs veges con noblament vida granea durament an demostrabilitat en lo subira be si en el a generasio e procesio sens la qual generasio e prosesio no aurien *(Mg, haberemus)* demostrabilitat tan noblament.—2. F, *manca fins a l'altre mot* figura.—3. F, e processio.—4. M^1, [Q.º] *en lloc del calderó.*

entenent, jassia que lo teu entendre sia engenrat de ton remenbrament, e la tua volentat obra amant, jassia que ton[1] voler isca de ton remenbrament e entendre, enaxí, e pus altament sens tota comparació, lo Sant Espirit no cessa de bonejar[2] granejar &c., jassia que isca de la paternitat e de la filiació.

XXVII

De infinitat e fi[3]

INFINITAT e major se covenen, e fi e menor. On, si en lo subiran be infinitat es en bonea granea eternitat &c., inpossíbol cosa es que en la bonea granea eternitat &c. qui son en lo subiran be, sia fi, e si hi ha fi, inpossíbol cosa es que hi sia infinitat; e cor lo subiran be se covè ab major e lo jusà ab menor, per assò es demostrat que en lo subiran be no ha fi e quey ha infinitat; cor si noy avia infinitat ni fi, no hi auria esser; e assò es inpossíbol, con sia cosa que ja ajam provat subiran be esser.

2. Si en lo subiran be bonea granea eternitat &c. son .j.ª cosa metexa sens diversitat, de necessitat se covè que infinitat sia .j.ª cosa metexa sens diversitat, con sia cosa que infinitat nos covenga a nulla cosa[4] sino al subiran be; e si en la bonea granea eternitat &c. qui son en[5] lo subiran be, ha diversitat, e cascuna proprietat es per sí metexa e està per sí metexa e es destincta[6] de lautra e cascuna es infinida, covè de necessitat que infinitat sia en

1. F, lo teu.—2. M¹ de [fruir] bonejar: *Mg, frui bonificare.*—3. F, finitat.—4. *Mg, ulli alteræ rei.*—5. M¹, en *raspat: Mg, in.*—6. M¹ a diuersitat [de persones] e cascuna proprietat [personal] es destincta: *Mg* = M¹.

pluralitat;[1] cor si no ho era,[2] inpossíbol cosa seria que les proprietats[3] fossen infinides e destinctes la .j.ª de lautra.

3. De necessitat se[4] cové que en la subirana essencia sien .j.ª cosa metexa, sens[5] differencia, bonea granea eternitat &c.; cor si no ho eren,[6] seguirsia que en la essencia fossen moltes proprietats[7] diverses, infinides e finides: moltes infinides proprietats personals hi serien en so que hi serien les cambres de la figura; e aquelles proprietats personals serien finides si més de .iij. ne covenia aver en la essencia per so que sunissen en ella, axí parle; cor si més de .iij. ni avia mester, no serien abastants les .iij. a esser[8] la essencia, e si no ho eren, serien finides en bonea granea eternitat acabament &c. On, con sia inpossíbol cosa que les proprietats damunt dites sien infinides e finides, cové de necessitat que les proprietats sien .j.ª cosa metexa en essencia en la qual no aja differencia.[9]

4. De necessitat se cové que en la bonea granea eternitat qui son en lo subiran be, sia .j.ª infinitat[10] destincta daltra: cor enaxí con a la essencia se cové que en ella bonea granea eternitat sien .j.ª cosa metexa infinida[11] sens nulla differencia, enaxís cové a cascuna proprietat que sia per sí metexa infinida[12] e destincta de lautra; cor si no ho era, seria confusa cascuna proprietat e no auria esser per sí e seria finida[13] en bonea granea eternitat; e si ho era, inpossíbol cosa seria que fos en lo subiran be, ab lo qual, fi se descové,[14] e seguirsia que en lo subiran be no fos mas una proprietat tan solament, e aquella seria infinida e finida, segons que damunt es demostrat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en

1. M^1, que infinitat [so es essensia] aia en [si] pluralitat: *Mg*, = M^1.— 2. M, no o auia: F, no era.—3. M^1, proprietats [personals]: *Mg, proprietates personales.*—4. F, *manca* se.—5. F, sens nula.—6. F, no eren.— 7. M^1, proprietats [personals]: *Mg, proprietates personales.*—8. M, a unir *tot taixat* [ha esser].—9. M^1, differencia [de proprietats comunes]: *Mg.* = M^1.—10. M^1, infinitat [personal]: *Mg, infinitas personalis.*—11. F, *manca* infinida.—12. F, infinida per sì matexa.—13 F, infinida.—14 F, ab la qual fi se descouenges.

lo subiran be ha de necessitat proprietats personals destinctes e diverses la una de lautra.

5. Con ajam provat que en lo subiran be covenen esser .j.ª cosa metexa, sens differencia, bonea granea eternitat &c., e cascuna[1] cové esser .j.ª infinitat tan solament en la qual no sia nulla differencia, e con ajam provat e demostrat que en lo subiran be cové que aja proprietats personals infinides, destincta la .j.ª de lautra e distincta la .j.ª infinitat de lautra,[2] per assò es representada figurativa[3] e fantàstica contradicció al teu enteniment, lo qual no as exalsat sobre la fantasia; mas si tu leves a ensús ton enteniment, e entens que .j.ª bonea granea eternitat &c. son .j.ª cosa metexa e .j.ª infinitat metexa en essencia sens differencia, e entens que en la essencia ha .j.ª bonea[4] infinida en granea eternitat &c., e aquella de tota sí metexa engenra altra bonea infinida en granea eternitat &c., e de amdues les bonees infinides ix altra bonea infinida en granea eternitat &c., e ensems les .iij. bonees son .j.ª essencia infinida en bonea granea eternitat &c.[5] sens differencia, adoncs entendràs que so qui tera senblant que fos contradicció, no es contradicció, e seguex se so quet[6] nega e taferma so qui en la fantasia es representat a ton enteniment en figura de contradicció, la qual figura es destruida en lenteniment qui entén la subirana generació e processió: per la qual, unitat e trinitat es demostrable.[7]

1. F, e en cascuna.—2. M¹ e destincta la .j.ª infinitat de lautra *tot raspat: Mg, manca.*—3. F, figuratiuament: *Mg, figurative.*—4. *Mg, una bonitas b. e. persona (et sic de ceteris).*—5. M¹ e entens que en la essencia ha .j.ª [persona] bona infinida gran eternal e cer. e aquela de tota si matex engenra altra [persona] bona infinida gran eternal e cer. e de amdues les persones infinides hix altra persona [bena] infinida gran eternal e cer. e ensems les .iij. persones son .j.ª essencia infinida bona gran eternal etc.—6. F, quit.—7. F, qui enten en la subirana generacio e processio la qual unitat e trinitat es demostrable en lo subira be.

XXVIII

De ecxistencia[1]

En lo jusan be cascuna substancia està per sí per influencia del subiran be, e per assò en la tua vinya cascú cep[2] està per sí. On, si morgones alcú cep, lo pare engenrarà altre cep en la sua coria metex,[3] e aquella generació durarà tant dentro que la coria, que auràs mesa dejús la terra, se convertesca en cep qui estiy[4] per sí, e adoncs lo pare daquell retornarà a sí metex sa vertut, e lo mijà se conpondrirà, e serà cascú cep estant per sí metex.

2. En la tua ànima ha .iij. potencies, memoria enteniment volentat, e cascuna està en la tua ànima per sí, en axí con en lo teu cors on estan .iij. disminsuracions per sí; e enaxí con les .iij. disminsuracions son .j. cors, enaxí les .iij. potencies son .j. poder en operació, adoncs con prens alcú object menbrat e entès e amat, o menbrat e entès e desamat. On, si era cosa que les .iij. potencies no estiguessen per sí metexes en la ànima, no aurien poder en sí metexes ni per sí metexes de pendre lobject que prenen, e serien axí mugudes per altre poder a pendre lobject, con es lo teu mulí per lo teu cavall, e serien accidents, e si ho eren, la tua ànima no auria mèrit ni colpa per lo poder de les .iij. potencies, e lo mèrit e la colpa seria[5] daquell poder qui les .iij. potencies mouria; e si assò era enaxí, no seria franca volentat en la tua ànima, e assò es inpossíbol; e si la operació de les .iij. po-

1. F, existencia: *Mg, subsistentia (usuals).*—2. M, F, sep *(usual).*—3. *Mg, in suo proprio surculo vel racemo.*—4. F, estia.—5. F, serien.

tencies de ta ànima no eren[1] .j. poder metex en lobject que prenen, serien tres libertats diverses en la tua ànima en .j. temps metex, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la memoria puria menbrar en .j. temps metex .j. object e lenteniment ne puria entendre altre e la volentat ne puria amar altre; e assò es inpossíbol.

3. Si dius que la ànima mou francament ses potencies, ver dius ab que entenes a dir que la ànima mou ses potencies ab lo poder en lo qual elles metexes unexen[2] lur operació francament de lurs poders metexs en pendre lobject que prenen; e si dius que lo moviment que la ànima fa de sí metexa en les .iij. potencies, es senblant al moviment que ton cors fa en sos menbres con lo teu cors mou sí metex movent sos menbres, ver dius; e si dius que, enaxí con nos fa differencia del moviment de ton cors ab lo moviment de tos menbres con[3] ton cors se mou en sos menbres, enaxí lo moviment entellectual de ta[4] ànima, quis mou en ses potencies, no es different ab lo moviment[5] de ses potencies, ver dius; cor tant es gran la unió qui es enfre la tua ànima e ses potencies, que noy pot esser destincta differencia de poder; e si dius que menbrar e entendre e amar son accidents, ver dius, mas so en que estan aquells accidents son substancials poders en los quals los accidents son muguts, enaxí con tu qui est movent ab calor o ab fredor[6] e est movent tu metex en tos menbres, o enaxí con la ponderositat qui mou sí metexa en la pluja, e en la poma qui cau de ton[7] pomer, o en lo teu cors qui cau de ton[8] cavall.

4. De necessitat se cové que en lo subiran be poder saviea amor e les altres proprietats,[9] sien estants cascuna per sí o no. On, si cascuna es estant per sí metexa, cové

1. *Mg, non esset.*—2. F, unixen.—3. F, *manca* con.—4. F, de la.—5. F, al mouiment.—6. F, ab ta color o fredor.—7. F, del teu.—8. F, del teu.—9. M[1], proprietats [comunes a les personals]: *Mg, proprietates [communes personalibus].*

de necessitat quey sia pluralitat;[1] e si totes les proprietats son .j.ª cosa metexa e que noy sia proprietat personal, lo subiran be no es subirà a les[2] .iij. potencies de la ànima, qui son destinctes e estants per lur poder metex en ta ànima, e movables per lur poder metex, segons que damunt es dit. On, con lo subiran be sia subirà a tot so qui es en lo jusà, e la tua ànima e ses[3] potencies sien en lo jusan be, per assò es demostrat que en lo subiran be son cascuna de ses proprietats estans[4] per sí metexes, e per so cor estan per sí metexes, son eçxistencies, les quals eçxistencies se covenen aytant fortment a esser estants per sí metexes, con fan a esser .j.ª essencia, e con fa la essencia a esser estant per sí metexa; cor si en lo subiran be cascuna proprietat[5] no pudia estar per sí metexa distinctament de lautra, la essencia subirana, qui es destincta de tota altra essencia e qui está per sí metexa, seria pus subirana que ses proprietats,[6] e si ho era, serien ses proprietats finides e la essencia infinida; e assò es inpossíbol, que la subirana essencia[7] pusca esser subirana avent proprietats finides ni qui sien confuses en lur ecxistencia ni en[8] lur differencia: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

5. Con ajam provat que en lo subiran be cové aver eçxistencies, cové que demostrem la manera segons la qual son aprehendables al nostre enteniment, segons que abasta[9] a pendre so qui es a ell inconprehendable, la qual manera es demostrable per generació e processió; cor si en lo subiran be ha .j.ª eçxistencia qui sia estant[10] per sí metexa, axí con la tua ànima qui en la tua humanitat es estant per sí metexa, o la tua cambra qui en lo mon

1. M¹, pluralitat [de poders sauiees amors e aso es inposibol]: *Mg*=M¹.—2. M, al[es] jusa *tatxat.*—3. F, e les.—4. M¹ son proprietats [personals] estants: *Mg, quælibet suarum proprietatum personalium subsistat.*—5. M¹, proprietat [personal]: *Mg, proprietas personalis.*—6. M¹, proprietats [personals]: *Mg, proprietates personales.*—7. F, essencia subirana.—8. F, e en.—9. M, [a]basta.—10. F, extant.

es estant per sí metexa, e aquella eçxistencia sia poder saviea amor e cascuna de les altres proprietats[1] qui son en lo subiran be, e aquella eçxistencia qui es[2] totes les proprietats damunt dites, engenra[3] de tota sí metexa altra eçxistencia qui sia altre poder e saber e amor &c.,[4] e de amdues les eçxistencies isca altra eçxistencia[5] qui sia altre poder altra saviea altra amor, adoncs serà cascú dels .iij. poders e cascuna de les .iij. saviees e cascuna de les .iij. amors, eçxistencia estant per sí metexa, e ensems serà .j.ª eçxistencia,[6] so es .j.ª essencia, estant per sí metexa.

6. Si es demostració so per que lo subiran be es demostrable a esser sobre lo jusà, de necessitat se cové que sia demostració so per que es demostrable lo subiran be esser subirana eçxistencia a la jusana. On, con tu sens generació e processió no pusques reebre la demostració quis cové a la subirana eçxistencia e a la jusana, doncs tu est ubligat a afermar que en lo subiran be es so per ques demostra pus estable que lo jusan[7] be, e en tot so on lo subiran be es pus demostrable a esser estant per sí metex, cové que sia ta afermació encontinent que te nes feta demostració.

1. F, proprietats [comunes]: *Mg, communium proprietatum.*—2. *Mg, quæ habet.*—3. F, e engenra.—4. M¹, eçxistencia on sien les proprietats comunes damunt dites: M, *tot raspat: Mg* = M¹.—5. M, *segueixen tres linees raspades fins a l'altre mot* eçxistencia: M¹ *sobrescrit* on sien les proprietats comunes si? doncs *(Mg, tunc)* generacio e prosesio demostren que cascuna eçxistencia [es] estant: *Mg*, = M¹.—6. *Mg, et quod insimul sint* (M¹ son) *una subsistentia.*—7. F, subira.

XXVIIII

De generació e processió

En aquella manera que tu est pare,[1] fuyst fill, e per senblant manera on ton fill íxí de sa mare, ixist tu de la tua. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que, en lo jusan be, pare e fill, segons cors natural, son senblants en generació e processió.

2. Tu sabs que lo subiran be es pare del jusà per creació e conservació e benefici, e sabs que en lo jusan be, .j. be ix[2] daltre be, e tots los bens son venguts per lo subiran[3] be. On, si en lo subiran be no ha generació e processió,[4] en lo subiran be no serà paternitat ni processió sino segons relació del jusan be, e seguirsa que en lo jusan be sia paternitat e filiació e processió pus vertaderament, que en lo subirà; e si ho era, seguirsia que en lo jusan be veritat se covengués ab major, e en lo subirà[5] ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que veritat se cové en lo subiran be ab pus vera e ab pus nobla paternitat e processió, que en lo jusan be, per la qual pus vera e pus nobla[6] paternitat e filiació es demostrable en lo subiran be pus nobla e pus vera filiació e processió, que en lo jusan be; e on pus nobla e pus vera es la filiació e processió en lo subiran be, pus nobla e pus vera es demostrada la paternitat e la processió; e si assò no era enaxí, seguirsia que de pater-

1. *Mg, pater generando.* — 2. F, hix .j. be.— 3. F, del subira.— 4. F, ni processio.— 5. F, ab menor (*corregit* major) e en lo subira be.— 6. F, pus nobla e pus vera.

nitat infinida e de filiació[1] e processió finida, se formàs a ton enteniment pus nobla generació[2] e processió, que de paternitat e filiació e processió infinida, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable, per la qual, subirana generació e processió es demostrable, de la influencia de la qual ix la generació e la processió[3] qui es en lo jusan be.

3. Tot so qui es en lo jusan be, o es per generació o per processió,[4] e so qui ix del jusan be e senclina a privació, nix per corrobció, qui es contraria cosa a generació, axí con en lo teu oliver on es engenrada oliva, on ix oli, e en la tua muller, on es engenrat fill, de la qual ix let, e en tu son engenrats los .v. particulars per la forma quel teu cors ha per la ànima,[5] de los quals ix vertut sensitiva, axí con dels teus ulls on ix vertut vesiva, e axí de les altres coses senblants a aquestes; e so per que en lo jusan be ixen sos particulars de esser a privació, es per corropció, axí con lo teu cors qui senclina a privació en quant se corromp,[6] e axí de les altres coses. On, con en lo jusà be generació e processió sien tan universals coses, e con lo subiran be aja creat lo jusà[7] a demostrar sí metex, per assò es significat que en lo subiran be ha generació e processió sens corropció, per la qual es demostrable esser subiran be; e si en lo subiran be no eren generació e processió,[8] en lo jusà be no serien tan generals coses generació e processió e corropció, con son, e si ho eren sens que en lo subiran be no fos generació e processió, no seria al humà enteniment tan demostrable la infinida bonea granea eternitat &c. qui son en lo subiran be, con es si en lo subiran be ha generació e processió.

4. Qui en lo jusan be destruia generació e processió

---

1. F, e filiacio.—2. M, operacio *taixat* generacio.—3. F, e processio.—4. F, o processio.—5. F, larma.—6. F, es corropcio axi com lo teu cors *(Mg, appareí in tuo corpore)* qui senclina a priuacio com se corromp.—7. F, iusa be: M, *inferius bonum.*—8. F, ni processio.

e corropció, destruiria tot lo cors natural[1] qui es en aquest mon; cor tots los corses elementats e tots los[2] corses celestials serien destruables si eren sens operació. On, con en aquest mon sia conservada generació e processió, per assò es significat que en lo subiran be ha generació e processió qui conserva la generació e la processió[3] jusana; cor .j.ª cosa senblant vertuosa es a conservació de sa senblant.

5. So per que no es legut a dir que[4] de la generació activa e passiva, axí parle, qui es en lo subiran be, isca generació, e es legut a dir que de lo poder paternal e del poder filial ix altre poder espiritual,[5] es per so cor la paternitat e la filiació son proprietats personals infinides,[6] e si hi avia mester tersa generació, serien finides; e la paternitat sens poder personal[7] infinit, e la filiació sens poder personal infinit, e la processió sens poder personal infinit, aurien fi en bonea granea eternitat e *cetera;* e assò es inpossíbol.

XXX

De entenció[8] principal e segona

PRINCIPAL[9] entenció se cové ab major nobilitat e segona entenció ab menor. On, con lo subiran be e major se covenguen, e lo jusan be e menor, per assòs cové lo

1. M^1, cors natural *sobre raspat.*—2. F, e los.—3. F, e processio.—4, M^1, *després de* que, *dues lletres raspades.*—5. M, poder paternal... espiritual *tot raspat:* M^1, .p. qui es poderos e de lo .f. qui es poderos ix lo s. s. qui es poderos: *Mg, de Patre qui est potestas et de Filio qui est potestas procedit Sanctus Spiritus qui est potestas.*—6. M, infinides [e lo s. s. es proprietat personal infinida]: *Mg,* = M^1.—7. M^1, personal *raspat ací i en els dos casos que venen.*—8. M: entensio *(usual i* entenssio).—9. *Mg. Prima (et sic de ceteris).*

subiran be ab principal entenció e lo jusà ab segona. On, con tu sies en lo jusan be, es covinent cosa que tu ajes al subirà be principal entenció e a tu metex la segona, e quel subiran be aja a sí metex la principal entenció e que aja a tu la segona.

2. En lo jusà be no pot esser major sens menor ni menor sens major,[1] e per assò no hi pot esser principal entenció sens segona ni segona sens principal entenció; e cor en lo subiran be no ha major ni menor, covés en lo subiran be principal entenció sens segona; cor si lo subiran be no pudia aver a sí metex entenció sens segona entenció, seria inperfet,[2] e no auria principal entenció sens menor, e assò es inpossíbol e contra les cambres de la figura; e si en lo jusà be pudia esser principal entenció sens segona, covenrias ab les cambres de la figura e seria subiran be; e assò es inpossíbol.

3. Si tu qui est en lo jusan be eres entenció[3] e avies en tu metex .j.ª entenció qui de sí metexa engenràs altra entenció, e que damdoes les entencions ixís altra entenció e totes .iij. les entencions[4] fossen eguals e fossen tu metex e eguals a tu metex,[5] seguirsia que tu fosses principal entenció, e que cascuna de les .iij. entencions damunt dites fos[6] principal entenció sens segona; e si ho era, tu series senblant al subiran be qui es principal entenció e ha a sí metex principal entenció; e si tu avies[7] so per que fosses senblant al subiran be perfetament en[8] entenció, cové de necessitat que en lo subiran be sia so per que tu series son senblant; cor inpossíbol cosa es que tu per nulla res que ages pugues[9] esser senblant al subiran be perfetament sens que en lo subiran be no fos so per que

1. M, menor *tatxat* maior.—2. *Mg, intentio esset imperfecta.*—3. M^1 entencio[nal] *ací i en tot aquest passatge: Mg, una intentio.*—4. M^1, e tots .iij. los entensio[nals].—5. M, e eguals a tu metex *tot raspat:* M^1, so es ta esensia.—6. M, F, cascuna de les .iij. entencions damunt dites fos (F, fossen): M^1 cascu dels fos: *Mg, quælibet illarum esset.*—7. F, si auies.—8. M, [en].—9. F, re..., pusques (M, puges).

li series senblant. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable la santa trinitat que demanes.

4. Segons subirana justicias cové [1] quel subiran be aja pus nobla entenció a sí metex, que al jusan be, e assò es per so cor es subirà al jusà en bonea granea eternitat &c.; e sil jusà be fos egual al subirà, seguiras que en lo subiran be privàs justicia si agués [2] a sí metex pus nobla entenció que al jusà [3] egual en nobilitat a ell metex. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que per la manera per que lo jusà be es dejús, cové quel subiran be sia dessús. On, si tu qui est en lo jusà be as entenció a alcuna [4] cosa qui no es tu metex, cové que en lo subiran be aja alcuna cosa [5] qui aja entenció a alcuna cosa qui no sia sí metexa, e aquella cosa aja entenció aytan acabada con ha a sí metexa; [6] e si assò no era enaxí, seria la tua entenció pus franca que la sua; cor tu pots [7] aver egual entenció a egual de tu metex, e lo subiran be no puria aver entenció a egual de sí metex [8] si no avia en sí metex egual a sí metex; cor en quant essencia, lo subiran be e sa entenció metexa son .j.ª cosa metexa sens differencia, e si la tua entenció era pus franca que la subirana, seria per libertat subirana e la sua [9] jusana, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be cové aver diverses subpòsits, e que cascú aja entenció a sí metex e al altre egual en infinida bonea e granea e eternitat &c., per la qual entenció lo subiran be es sobre lo jusà per libertat de entenció; cor si tú pots aver libertat de entenció a egual de tu en coses finides, en [10] lo subiran be ha en sí qui ha entenció egual a sí metex en coses infinides; [11] e si tu as libertat a entencione-

1. F, justicia coue.—2. M¹, si ages [lo jusa be].—3. M¹, al subira *(lo que segueix raspat fins a* metex).—4. F, o alcuna.—5. M¹, cosa [destinta daltre]: *Mg, aliquid distinctum ab altero.*—6. M, a (F, en) alcuna cosa... así? metexa *(tot cancel·lat):* M¹ a si matexa e a altra: *Mg, ad se ipsum et ad aliud.*—7. M, pots te?—8. *Mg, æqualem intentionem ad æquale sibi ipsi.*—9. F, e a la sua.—10. *Mg, manca aquesta proposició.*—11. F, finides.

jar en menor que tu, e lo subiran be autrestal,[1] en quant ha entenció a crear e governar lo jusà be; e si tu as entenció franca de servir major que tu, has la libertat per so cor est dejús menor,[2] e agres pus nobla libertat si sobre tu no aguesses major. On, enaxí con lo subiran be seria jusà si avia libertat a aver entenció a servir major de sí metex, enaxí lo jusà be es jusà per so cor ha libertat a servir major de sí[3] metex.

5. Si tu dius que lo subiran be ha entenció infinida en entendre e amar e gloriejar sí metex, dius[4] ver en quant essencia; cor .j.ª cosa metexa son sa essencia e sa entenció, e sens differencia[5] no pot aver entenció a sí metex; e si negues que lo subiran be no ha entenció a sí metex, doncs tu afermes que lo subiran be no ha entenció per sí metex, mas per lo jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha diversitat de proprietats personals, les quals han entenció infinida[6] la .j.ª a lautra, e per la diversitat e concordansa infinida daquelles proprietats personals, la essencia ha entenció a sí metexa, jassia que ella e sa entenció[7] sien .j.ª cosa metexa.

De aver

XXXI

Sabs tu per que color ha color? Per so cor en color ha diverses colors, e cor ha differencia enfre blancor e blanc,

1. F, atretal.—2. *Mg, sub majcri.*—3. F, que si.—4. F, no dius (M, no *raspal: Mg, manca).*—5. M¹, differencia [de subposits]: *Mg, differentia subpositorum.*—6. M, [infinida].—7. F, e sa essencia.

e negror e negre, e blancor e verdor, e enfre blancor e vert, e axí de les altres colors; mas si no fos differencia en color, de colors, ni enfre blancor e blanc, e *cetera*, inpossíbol cosa fóra que color agués color.

2. Sabs tu per que ànima ha memoria e enteniment e volentat? Per so cor ha differencia enfre les potencies e la ànima; cor la ànima[1] es substancia, e la memoria e lenteniment e la volentat son sos poders. E sabs per que la memoria ha remenbrament e lenteniment entendre e la volentat voler? Per so cor ha differencia enfre la memoria e lo remenbrament, e lenteniment e lentendre, e la volentat el voler; mas si no hi fos differencia, la ànima no agra les .iij. potencies, cor ella metexa fóra aquelles, ni la memoria no agra remenbrament, cor[2] ella metexa fóra remenbrament, e assò metex se seguira del enteniment e lentendre,[3] e de la volentat el voler; mas cor ha differencia enfre ànima e potencies e enfre les potencies e lur obra, per assò pot la ànima aver potencies e pot cascuna potencia aver obra. E assò metex se seguex de la differencia qui es enfre .j.ª potencia e altra; cor si les .iij. potencies no fossen diverses, memoria no agra menbrar &c., cor les potencies e lur obra foren .j.ª cosa metexa, e fóra confusa cascuna en lautra e en sí metexa e en sa obra.

3. Si en lo subiran be no ha diversitat enfre .j. poder e altre, e .j.ª saviea e altra, e .j.ª volentat e altra, e enfre poder e saviea e volentat, seguexse que lo[4] subiran be no ha poder ni saviea ni volentat, nil poder[5] qui es subiran be no ha poder ni saber[6] ni voler, ni la saviea qui es subiran be no ha poder de saber ni voler, ni la volentat qui es subiran be no ha poder de voler ni de saber;[7]

1. F, cor anima.—2. F. cō.—3. F, e entendre.—4. M¹, e .j. saui e altre e .j. volent e altre *(lo que segueix* e enfre... e volentat *tot raspat: Mg, manca)* seguexse que lo *(despres de* lo *un mont raspat,* propi ?).—5. M¹, ni volentat [perfetament cor] lo poder: *Mg,* = M¹.—6. M, no [ha] *(en lloc de* es *tatxat)* poder ni saber (M¹ de saber).—7. F, ni saber.

e assò metex se seguex de les altres cambres de la figura; e si totes estes coses, o alcunes o alcuna, privaven del subiran be, no seria so que es, e seriesli tu subirà en quant as poder e saber e voler; e assò es inpossíbol.

4. Si en lo subiran be ha diverses proprietats personals, seguexse que en lo subiran be sia per diversitat so que no hi puria esser si hi privava diversitat; cor si en lo subiran be ha paternitat e filiació e processió qui son coses diverses, e lo Pare es poder saviea volentat, e lo Fill es altre poder e altra[1] saviea e altra volentat, e lo Sant Espirit es altre poder e altra saviea e altra volentat, seguexse que per la diversitat e la concordansa e la egualtat[2] dels .iij. poders e de les .iij. saviees e de les .iij. volentats,[3] la subirana essencia aja poder saviea volentat, jassia que sia .j.ª cosa metexa ab poder saviea volentat sens diversitat; cor si la ànima qui es en lo jusan be[4] ha poder saviea volentat per les .iij. potencies, jassia que ella no sia, sens differencia, .j.ª cosa ab son poder e sa saviea e sa volentat, quant més la subirana essencia, qui es .j.ª cosa metexa ab son poder e ab sa saviea e ab sa volentat,[5] pot aver per sos .iij. poders .iij. saviees .iij. volentats,[6] poder saviea volentat! E si assò no era en axí, la subirana essencia no seria subirana a color qui ha blancor, ni a blancor[7] qui ha blanc, ni a ànima qui ha memoria saviea volentat remenbrament entendre voler, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha diverses proprietats personals per les quals sia subiran be al[8] jusan be.

5. En quant lo Pare ha poder de engenrar lo Fill e de donar processió al Sant Espirit, ha poder de engen-

1. M^1 altre... altra *raspats amb els demés que segueixen: Mg, manquen.*—2. F, e concordansa e egualtat.—3. M^1, dels .iij. poder[osos] e de les sauis e de les volents: *Mg, potestatum sapientiarum et voluntatum.*—4. *Mg, quæ est inferius bonum.*—5. F, e sa sauiea e sa volentat.—6. M^1, per sos .iij. poders .iij. sauiees .iij. volentats *tot raspat: Mg, manca.*—7. M, ab blancor.—8. F, subira al.

rar lo Fill e de donar processió al Sant Espirit, e ha poder de saber e voler sí metex, qui es poder e saber e voler per so cor ha poder de saber e voler lo Fill el Sant Espirit;[1] e cor lo Pare en quant proprietat personal es divers ab la essencia, per assò ha poder de saber e voler sí metex e la essencia;[2] e assò metex se seguex del Fill e del Sant Espirit segons relació de filiació e de processió.[3] On, si en lo subiran be no fos diversitat,[4] inpossíbol cosa fóra que hi fossen los .iij. poders poderejaments ni les .iij. saviees scients ni les .iij. volentats volents.[5] On, con per aver les coses[6] damunt dites, lo subiran be se covenga ab major, e per privació daquelles se covengués ab menor, per assò es demostrat que de necessitat se cové que en lo subiran be sien les proprietats per les quals se cové ab major, e que non priven les proprietats per les quals se covenria ab menor.

XXXII

De ordenable

ORDENACIÓ es be; cor si fos mal, desordenació[7] fóra be, e assò es inpossíbol. On, con lo jusan be sia ordenable

---

1. M^1, En quant lo pare [es] poder de engenrar lo fil e de donar processio al sant espirit *(lo que segueix* ha poder... al sant *tot tatxat)* espirit e es poder de saber e voler si metex e *(lo subsegüent* qui es poder... e voler *tot raspat)* lo fil el sant espirit: *Mg*, = M^1.—2. M^1, ab lo .f. el s. s. *(en lloc de* la essencia *raspat)* per asso ha (F, *manca* ha) poder de saber e voler si metex [el .f. el .s. s.] la essencia *(Mg, in essentia)*: *Mg*, = M^1.—3. F, e processio.—4. *Mg, differentia personarum.*—5. M^1, que hi fos poder poderejaments ni sauiea scients ni volentat volents: *Mg, quod in illo esset potestas potentium, sapientia scientium nec voluntas volentium.*—6. F, totes les coses.—7. F, ordinacio ... desordinacio *(passim)*.

per lo subirà e per sí metex, cové que lo subiran be sia per sí metex e en sí metex[1] ordenable e que per altre no sia ordenable; cor si no fos ordenable, o si fos per altre ordenable, no fóra per ordenabilitat subiran be[2] al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es significada.

2. Enaxí con la major inpossibilitat que negror pusca aver[3] es que sia blancor, enaxí la major inpossibilitat que desordenació pot aver es que sia sí matexa e[4] ordenació. On, si ordenació ha en lo subiran be, cové que la major inpossibilitat de desordenació qui pusca esser, sia[5] desordenació esser en lo subiran be; e si en lo subiran be no avia ordenació, no hi seria tan inpossíbol cosa desordenació; e cor la major inpossibilitat de desordenació se covenga ab infinida ordenació,[6] e nulla cosa no sia infinida sino lo subiran be, per assò es demostrat que ordenació ha en lo subiran be, per la qual, diversitat[7] es demostrable en lo subiran be; cor sens diversitat de coses, inpossíbol cosa es que pusca esser ordenació; e cor per ordenació es significada ordinació[8] en lo subiran be, per assò es demostrat que per la diversitat es significada trinitat en lo subirà be.

3. Si dius que[9] la causa final per que ordenació[10] es en lo jusan be, es per so que no hi sia desordenació, no es ver: cor si era ver, serien ordenació e desordenació eguals en la causa final, e ordenació no seria sobre desordenació, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que ordenació es en lo jusan be per so que ordonament[11] sia dejús lo subiran be, e desordenació es en lo jusan be per so que sia materia, axí parle, a la ordena-

---

1. F, per si matex e en si matex sia.—2. F, *manca* be.—3. F, com major... pot *(Mg, potest)* auer.—4. M, ela *tatxat* e.—5. M, sia que?—6. M[1], ordenacio [de les .iij. proprietats personals]: *Mg*, = M[1].—7. M[1], diuersitat [de persones]: *Mg, differentia personarum.*—8. M[1], pluralitat *(sobre raspat): Mg, pluralitas.*—9. M, [que].—10. F, per hordenacio.—11. F, hordinadament.

ció jusana: per la qual materia tu has franca ordenació[1] per so cor pots eleger desordenació, e per desordenació as conexensa de ordenació, e per assò pots estar pus ordenat dejús lo subiran be.

4. Tu qui est enemic de la subirana trinitat, en quant la perseguexs[2] ab negació e ab tancament dulls entellectuals ab los quals no la vols entendre, veges quant molt més se cové, sens tota comparació, que lo subiran be sia ordenació, e que per la influencia daquella ordenació, sia la ordenació jusana, que no fa que en lo jusan be aja ordenació e que en lo subiran be no sia; e veges quant més se cové que ab ordenació vages a ordenació, que ab ordenació a so on no ha ordenació; e veges quant més se cové que per desordenació te lunys dordenació, que[3] de so on no ha ordenació; e veges quant més est pus[4] contrari per desordenació al subiran be, sil subiran be es ordenació, que no est si ell no es ordenació. On, si per totes aquestes conveniencies e inconveniencies trinitat tes demostrable, per que la negues? ni per que est contra les demostracions per que ella se demostra? cor si est contra so en ques demostra, seguexse que sies contra la trinitat que demanes.

5. Tu qui afermes[5] en lo subiran be ordenació esser en quant ordena lo jusan be e no en quant sí metex, doncs tu no negues quel jusà be sia causa al subirà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la tua negació es contra la tua affermació: per la qual contrarietat negues que lo subiran be no es ordenament del jusà be, cor causa no es dejús causat.

6. Cor tu en ta ànima has .iij. potencies diverses e concordants e eguals ordenades, per assò pots saber en lo jusan be justicia e injuria, e pots amar justicia e desamar injuria; e si fos cosa que justicia e injuria se poguessen

1. F, pus francha ta hordenacio.—2. F, persegexis.—3. F, e que.—4. M, [pus].—5. *Mg, Quando affirmas.*

egualar en egual quantitat, e que amar e desamar fossen en ta ànima eguals en nobilitat, aytan gran fóra ton enteniment per entendre injuria con justicia, e aytan gran fóra ta volentat per desamar injuria con per amar justicia; mas cor lo subiran be ha creat lo jusà a significar e a demostrar sí metex esser just e esser amador de sí metex e desamador de injuria, per assò ha ordenat que en lo jusan be no sia tan gran injuria con justicia, ni desamor con amor; e cor lo saber el voler subirà es sobre lo saber el voler jusà, per assò covó que lo subiran be egualment sapia, en lo jusà be, justicia e injuria, e que la amor que ha a justicia jusana, sia egual a la desamor que ha a la injuria;[1] cor si aquesta egualtat no era en lo subiran be, seria finit son saber e son voler per lo jusà be; e si amava més la justicia de sent Pere, que no airàs la injuria de Mafumet, seguirsia que sen Pere auria gloria qui no auria fi, e la pena de Mafumet auria fi, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, les infernals penes aurien fi, e si avien fi, seria desordenació sens fi en la gloria de sen Pere, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si[2] lo subirà be ha ordenament en amar sí metex e no desamar sí metex, e ha[3] ordenament en ordenar que tu no pusques tant saber injuria con justicia, ni tant desamar con amar, e ha ordenament con sapia e am o desam egualment en lo jusan be, de necessitat se covó que ell sia en sí metex ordenat; cor si no ho era, inpossíbol cosa seria que en la sua obra fos la ordenació damunt dita: per la qual inpossibilitat trinitat es significada e demostrable en la diversitat qui covó esser en lo subiran be, sens la qual no seria ordenable.

7. Si en la tua ànima enteniment e volentat no fos-

---

1. M[1], justicia e injuria [a demostrar que son saber es .j̃.] e que la amor que ha a justicia jusana sia egual a la desamor que ha a la injuria [a demostrar que amor e desamor no fan diuers son uoler]: *Mg*, = M[1] *amb els afegits entre claudators.* — 2. M[1], [si]. — 3. M[1], [ha].

sen diverses, tot so que sabs amares, e tot so que amares saberes, e tot so que ames e sabs desamares, e tot so que sabs e desames amares; mas cor la tua memoria e lo teu enteniment e la tua volentat son diverses, per assò pots saber e amar .j.ª cosa e pots saber e desamar altra cosa, e *e converso*, per diverses temps. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es significat que si lo subiran be no ha en sí diversitat,[1] tot quant sab ama: sab pecat, doncs ama pecat, e assò es inpossíbol; e si sab tot lo be el pecat, e no ama pecat, seguexse quel saber es major quel voler, e si es major, cové esser diversitat enfre son saber e son voler, e si es lo saber major el voler menor, es lo saber subirà e lo voler jusà, e assò es inpossíbol; e si lo voler ama tot lo be que la saviea sab[2] e desama tot lo pecat que la saviea sab, es major lo voler per amar so que sab lo saber en lo subiran be, quel voler que la volentat ha en amar lo jusan be e en desamar pecat, e son eguals volers aquells que la volentat subirana ha en lo jusan be, amant lo be jusà e desamant peccat. On, con assò sia enaxí de necessitat, per assò es demostrat que sens ordenació qui fos essencialment en lo subirà be, lo subiran be no puria saber ni amar ni desamar segons que damunt es dit, e si nou faia, no seria subiran be. On, con sia subiran be, per assò es demostrat que la essencia subirana tot quant sab ama, con sia cosa que en sí metexa no sia diversa; mas cor ha diverses subpòsits, e la .j. subpòsit sab e ama sí metex e lautre infinidament en bonea granea, per assò fas eternalment e infinida ordenació enfre los subpòsits e la essencia, e per aquella ordenació la[3] essencia e los subpòsits saben tot quant es e desamen tot pecat e amen tot be.

8. Si dius que lo Pare sab tot quant be e mal es en lo jusà be, e no ama lo pecat e ama lo be, e son saber e voler no han en lo Pare diversitat, nil saber no es major[4]

1. M¹, diversitat [personal]: *Mg, differentiam [personalem].* — 2. F, *manca fins a l'altre mot* sab. — 3. M, que la. — 4. M, nos maior.

quel voler e *e converso*, ver dius. On, so per que lo Pare no ama pecat e ama be e sab be e pecat, es cor ama infinidament en bonea granea &c. sí metex el Fill el Sant Espirit e tot so que saben e volen lo Fill el Sant Espirit, e lo Fill el Sant Espirit fan aquella cosa metexa; e per so cor enfre los subpòsits ha ordenats e diverses volers e poders e sabers infinits,[1] poder saber san egualment a be e a pecat, e poden amar be e desamar pecat; cor lo Pare vol quel Fill am be e desam pecat justament, e que sapia be e pecat justament, e assò metex vol del Sant Espirit; e assò metex volen lo Fill el Sant Espirit en lo Pare, e assò metex vol lo Fill en lo Sant Espirit e lo Sant Espirit en lo Fill; e cor los volers els poders els sabers e totes les cambres, son coses infinides e diverses[2] e concordants e eguals en bonea granea &c., per assò seguexse que lo Pare pot saber e voler egualment, jassia que am be e desam pecat; cor aytan gran es lo voler del Pare per desamar pecat, segons que damunt avem dit, con per amar lo jusà be eccebtat[3] la humanitat de Crist, en la qual lo Fill covenc esser ajustat per so que lo subiran be en alcú individuu jusà amàs més be que desamar pecat. E assò metex se seguex de nostra Dona Santa Maria, e per la dignitat de Crist e de nostra Dona, se seguex assò metex en los àngels e en los sants[4] de gloria; cor per la encarnació fo feta especialitat de generalitat volentat, sens la qual lo jusan be no fóra ordenat: per la qual ordenació la encarnació de Crist[5] es demostrable en la demostració de trinitat.

1. M¹, ha ordenades e diuerses obres (F, poders e volers...).—2. M¹, e cor los subposits damunt dits son diuerses: *Mg*, = M¹.—3. F, enceptat.—4. M¹, sen[t]s.—5. F, ihesu xrïst.

XXXIII

De abstracto e concreto[1]

Color e blancor e blanc son diverses; cor si no eren diverses, abstractu e concret serien .j.ª cosa metexa, e si ho eren, seguirsia que negror ni negre no fossen color, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en lo jusan be ha diversitat enfre abstractu e concret,[2] que en lo subiran be no ha diversitat enfre deitat e deu; cor si ho avia, seria deitat abstractu e deu concret, e seria deu dejús deitat, enaxí con blanc[3] es dejús blancor e blancor dejús color, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, covenrias deitat a esser subiran be e deu a esser jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que per no diversitat es deitat e deu subirà a abstractu e a concret; cor enteniment humà es causa per qué[4] es differencia enfre abstractu e concret, cor si humà enteniment no fos, no hi fóra diversitat,[5] a demostrar que, jassia que humà enteniment sia, nos seguex que sia differencia enfre deitat e deu.

2. En lo jusan be, so es en abstractu e en concret,[6] ha concordansa enfre color blancor blanc; cor si nos concordaven, lo blanc de ton cavall no seria .j.ª cosa metexa ab blancor e color, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo[7] blanc concret no seria sa blancor ni sa color metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es

1. F, et concrecto.—2. F, concrec *(passim).*—3. F, lo blanc.—4. F, es causa que.—5. F, no fos (M, hi *tatxat* fos) no y fora differencia.—6. F, en (M, [en]) abstractu e concret.—7. M, con? esser? *(tatxat)* lo.

demostrat que en lo subiran be se concorden deitat e deu esser .j.ª essencia metexa; cor[1] si nos concordaven, no serien deitat e deu, per concordansa,[2] sobre la color blancor blanc de ton cavall blanc, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enfre deitat e deu ha concordansa[3] sens abstractu e concret; cor si nou avia, no seria subiran be a abstractu e concret; e si hi ha concordansa, seguexse que hi sia differencia,[4] e si hi ha differencia, covė quey aja pluralitat, per la qual, trinitat es significada.

3. En lo teu cavall blanc son eguals color blancor blanc; cor si no ho eren, seria hi blanc sens blancor o color, o seria hi blancor sens color o blanc, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que per la diversitat dels elements qui han engenrada la color e la blancor el blanc de ton cavall, pot esser egualtat de color e blancor e blanc en lo teu cavall, jassia que en lo conpost sien .j.ª cosa metexa. On, con assò sia enaxí, doncs demostrat es que si en lo jusan be ha egualtat, en .j.ª cosa metexa, de diverses coses, e per la diversitat daquelles ha egualtat enfre color blancor blanc, a la qual egualtat son causa abstractu e concret, quant més en lo subiran be covė aver egualtat de deitat deu sens que a la egualtat[5] no sia causa abstractu ni concret, e que sien .j.ª cosa metexa, deytat e deu,[6] per diversitat de deytats e de deus personals diverses eguals concordants eguals[7] a esser .j.ª essencia on no ha diversitat de deitat deu! E si assò no era enaxí, seguirsia que per egualtat[8] a la qual no sia

1. M^1, se concorden alcunes coses cor: *Mg*, = M^1.—2. F, per concordansa deitat e deu (M^1, deitat e deu *raspat: Mg, manca).*—3. M^1, que enfre .i.ª cosa e altra coue en deu ha[uer] concordansa: *Mg*. = M^1.—4. M^1, e concret [per concordansa] e si hi ha concordansa seguexse que hi sia differencia [de proprietats personals]: *Mg*, = M^1.—5. M^1, de coses sens que [a] (M, F, *manca* a) la egualtat: *Mg, rerum absque eo quod... æqualitati.*—6. F, en essencia deitat deu: M^1, deytat deu *taixat tot fins als altres mots* deitat deu.—7. F, *manca* eguals.—8. M, *anticipa* lo subiran be no fos subira al jusa *tot taixat.*

causa abstractu ni concret, lo subiran be no fos subirà al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

4. En lo jusà be, jas fos so que no hi fos racional qui pren en abstract color e en concret[1] blanc, per tot so nos seguex que enfre color blanc[2] no fos differencia; cor si no ho fos, seguiras que tot so qui no fos blanc, privàs de color, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, negror no fóra color, ni vermellor e[3] verdor no foren en color, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que, jassia que tu prenes deitat e deu en ton enteniment, per tot so nos seguex que tu fasses diversitat enfre deitat e deu; cor si ho faies, series agent en lo subiran be el subirà be seria passiu, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo jusan be seria sobre lo subirà en quant tu no pots fer diversitat[4] enfre color e blanc, jassia que prenes color en abstractu[5] e blanc en concret, cor si ho faies, tu series la color e la blancor;[6] e cor es inpossíbol que[7] lo jusà be sia sobre lo subirà, per assò es demostrat que sens abstract e concret en lo subiran be ha diversitat de .j.ª deitat ab altra e de .j. deu ab altre, axí parle, e de deitat ab deu,[8] e aquesta diversitat es enfre .j. subpòsit e altre, en quant cascú subpòsit es deitat e deu sens diversitat.

5. Si tu tan solament entens en abstractu o en concret, no entens tant con fas si entens en abstracto e concret;[9] e si assò no era enaxí, seria major abstractu o concret,[10] que abstractu e concret, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que tu més entendries en lo subiran be si hi entenies diversitat de deitat e de deu, e no entenies[11] que no ha en lo subiran be diversi-

---

1. F, e en concrec: M, e concret.—2. *Mg, et album.*—3. F, ni: *Mg, nec.*—4. F, diuersitat natural.—5. F, abstrac.—6. M, [cor si o faies tu series la color e la blancor] (F, tu faríes la blancor e la color).—7. M, que en (en *tatxat).*—8. M¹, ha diuersitat de .i.ª proprietat ab altra *(lo reste tatxat fins a* ab deu).—9. F, e en concret.—10. F, abstracto e concret.—11. M¹, diuersitat personal e entenies (F, e entenies).

tat enfre deitat e deu, que no fas con entens la .j.ª [1] entelligibilitat e no lautra; cor .j.ª entelligibilitat es en lo subiran be entendre que la deitat del Pare es diversa a la deitat del Fill e a Fill [2] deu, e assò metex se seguex del Sant Espirit, e *e converso,* [3] e altra entelligibilitat es con en la deitat essencia e deu [4] no an nulla diversitat. On, con sia en tu molt pus nobla entelligencia si entens en lo subirà be dues entelligibilitats, .j.ª segons essencia, altra segons subpòsits, doncs, per que desames per menor entelligencia, major? ni per que ames, en lo jusan be, major intelligencia que en lo subirà, pus tu ames en lo jusan be més [5] major intelligencia que menor?

XXXIIII

De elegible

A lo jusà be es lo subirà pus elegible on més lo subiran be [6] li demostra sos secrets; e si assò no era enaxí, seguir sia que revelació dels secrets subirans no fos [7] be, e assò es inpossíbol. On, con revelació de subirans secrets sia pus possíbol [8] si en lo subiran be ha trinitat, que no seria sens trinitat, per assò es elegible [9] la major revelació de secrets, que la menor; cor si no ho era, revelació de secrets no seria [10] be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significada trinitat esser en lo subiran be.

2. On més lo subiran be tes demostrable, més tacos-

1. F, entens .j.ª — 2. M, e ha fil: F, e a f.: *Mg, et deus Pater a deo Filio.* — 3. entendre... *e converso*] M[1], entendre diuers. — 4. F, com en la essencia de deitat e deu: *Mg, quod in essentia deitate et deo.* — 5. F, *manca* més. — 6. F, *manca* be. — 7. F, fossen. — 8. F, dels subirans secrets sia p.° — 9. *Mg, est magis elegibilis.* — 10. F, cor si no era revelacio no seria.

ta a sí metex, e on pus prob est al subiran be, mellor est: doncs so per que est mellor tes elegible. On, si trinitat e unitat es en lo subiran be, e demostra a tu sa unitat e sa trinitat, mellor est e pus elegible tes lo subiran be a amar e a loar e a servir, que per esser a tu demostrable per unitat tan solament. On, con so per que[1] lo subiran be tes pus[2] elegible e tu est mellor, covenga esser en lo subiran be,[3] per assò tes demostrable trinitat esser en lo subiran be; cor si no ho era, seguirsia que per so que res no es, fos lo subiran be pus elegible a amar e a loar e a conèxer, e esser tu més a ensús que no est, que per so que es,[4] e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, so que no es se covenria ab major, e so que es, ab menor, e assò es inpossíbol.

3. Si[5] lo jusan be es elegible a amar e a conèxer per diversitat e concordansa e contrarietat, quant més lo subirà per diversitat e concordansa sens[6] contrarietat! E si dius que lo jusan be fos pus elegible si privàs en ell diversitat e concordansa e contrarietat, doncs tu dius que lo jusà be fóra mellor si fos so que no es, que con es so que es; e assò es inpossíbol. E si lo jusà be es elegible per so cor ha comensament e fi, quant més lo subiran be[7] es elegible si ha trinitat sens comensament e fi! E si lo jusà be es elegible per so cor ha major e menor e egual, cor sens major tu no fores major quel inracional, ni sens egual ta ànima no desijaria[8] egual remenbrament de sa memoria ni egual entendre de son enteniment ni egual voler de sa volentat, doncs, quant més es elegible lo subiran be si ha eguals subpòsits sens major e menor! E si aquest mon es elegible per generació e corropció, cor sens generació no fores ni viuries, ni sens corropció no

1. F, *manca* que.—2. M[1], [pus].—3. F, *manca fins a l'altre mot* be.—4. *Mg, et quod tu esses* (F, e asser) *magis superior quam es per hoc quod non est, quam* (M, [que]) *per hoc quod est.*—5. M, Si en.—6. M, e *tatxada* [sens].—7. F, *manca* be.—8. M, desigaria: F, desigara.

pendries vida de les plantes ni dels inracionals, ni sens corropció no murries ni puries aver lautre segle, doncs, quant més es elegible lo subiran be per generació e processió sens corropció e sens comensament e fi, essent la generació e la processió[1] infinida en bonea granea &c.!

4. E no sabs tu que lo mon es mellor cor es .j. e es[2] en .iij. especies generals a totes les altres especies, so es sensualitat e entellectuitat e animalitat, que no fóra si la unitat[3] fos sens les .iij. especies? E no entens tu que cascú dels individuus de les especies del mon es pus noble con es en unitat e en trinitat, la qual trinitat es de materia e forma e conjuncció, que no fóra si cascuna agués unitat sens trinitat? e on pus noble es lo mon e ses especies e los individuus de les especies, pus elegible es?[4] On, con lo mon e ses especies e los individuus de les especies sien pus elegibles per unitat e trinitat,[5] si lo subiran be no fos pus elegible que lo mon e les especies e los individuus del mon per pus nobla unitat e trinitat, no fóra tant a ensús sobre lo jusà be, con fóra si per[6] aquell nombre metex, so es unitat e trinitat, fos pus elegible quel mon; e cor assò[7] per que entens lo subiran be pus elegible quel mon, sies ubligat a eleger, per assò as colpa con est[8] contrari a la trinitat subirana, per la qual lo subirà be es elegible.

5. Si en lo subirà be entens alcú defalliment per esser en ell trinitat, e que[9] aquell defalliment no sia tan gran con altre defalliment qui fos en ell per privació de trinitat, encara sí seria trinitat elegible en lo subiran be; e si assò no era enaxí, seguirsia que no fos pus elegible la pena daquest mon, que del autre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si per trinitat defalliment tes demostrable esser en lo subirà be, e per

1. F, e sens *(Mg, existente)* la generacio e processio.—2. F, *manca* es.—3. M, hunitat.—4. F, pus elegibles.—5. M, unitat trinitat.—6. M, per si per.—7. M, haso.—8. F, es.—9. F, *manca* que.

privació de trinitat, acabament tes demostrable, adoncs tatorg que lo subirà be no es elegible per trinitat; e si assò pots demostrar, yo elegeré[1] la tua demostració.

XXXV

De cresible[2] e entellegible

Si lo subiran be fos cresible e no entellegible, fóra la final rahó per que fóra cresible, mèrit de fe, e no fóra entellegible per so que fos amat, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, fóra pus nobla cosa creure per aver gran gloria, que[3] conèxer per intelligencia lo subiran be e per molt amar lo, e assò es inpossíbol; e si lo subiran be[4] fos entelligible e no cresible,[5] seguiras que los homens negociants en les necessitats del cors e uzants de les arts mecàniques, no fossen en estament de salvació; cor a aquells no es intellegible lo subiran be, mas cresible dementre que sien continuament negociants en lurs uficis; e si no eren en estament de salvació, lo subiran be no auria en sí bonea granea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be es cresible e entellegible; e si fos cresible e no entellegible, les errors senblants a veritat ab les quals vendrà Ante Crist, no foren tan destruables per credibilitat con per entelligibilitat.

2. Si creus en lo subiran be unitat[6] e trinitat, més creuràs que no fas si creus unitat tan solament, ab que

1. F, io alegere.—2. F, creible *gairebé sempre.*—3. F, que imp°. *manca fins a l'altre mot* impossibol.—4. F, *manca* be.—5. M, cresible e no intallegible *amb nota de trasposició.*—6. F, hunitat *passim.*

trinitat, enperò, sia en lo subiran be; cor si trenitat no hi era, menys creuries si creies en lo subiran be so que noy fos, que si descreus so que noy es. On, si trinitat es en lo subiran be e tu nas major fe, cové que lo subiran be sia pus cresible per so qui dona major fe, que per so qui no la do tan gran; e si so qui dona major fe e pus nobla no era en lo subiran be e hi era so qui la dona menor, seria demostrat que mala cosa fos lo subiran be esser cresible, e que fos bona cosa no esser cresible; cor si bona cosa era que lo subiran be fos cresible, covenria[1] que fos so per que es pus cresible, e que no fos so per que es menys cresible. On, con ja ajam[2] provat que bona cosa sia lo subiran be esser cresible e entellegible,[3] per assò es demostrat que la trinitat qui es en lo subiran be es entellegible; cor si no ho era,[4] no seria bona cosa que lo subiran be fos cresible; e si la trinitat es[5] entellegible, cové que sia en lo subiran be; cor si noy era, inpossíbol cosa es que fos sa trinitat entellegible.

3. Si lo subiran be es en trinitat, pus entellegible es que no es sens trinitat; cor on més entens en lo subiran be, pus tes lo subiran be entellegible; e cor més entens si entens en lo subiran be unitat e trinitat, que si no entens mas unitat tan solament, cové[6] de necessitat que sia en lo subiran be so per que es més entellegible; cor si no hi era, seria hi[7] tan solament so per que es menys intellegible; e si en lo subirà be no era so per que seria pus entellegible e hi era so per que seria menys entellegible, seria demostrat que mellor cosa fos que lo subiran be no fos entellegible, que con es intelligible, e assò es inpossíbol, segons que damunt avem significat: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

4. Si la tua ànima era intelligencia, e que no agués

1. F, couenrias.—2. F, com aiam.—3. F, *salta a l'altre mot* entelligible.—4. F, no era.—5. M, *anticipa* en lo subiran be *tot puntuat*.—6. F, coue doncs.—7. M, noy *tatxat* seria hi.

diverses potencies, no seria a sí metexa tan intellegibla con es; cor per so cor en la ànima ha diverses poders, pot entendre la .j. e puxes lautre, e auria més de intelligencia si ensems los entenia diverses e concordants e eguals, que no ha con nentén .j. e puxes altre; e si era sens diverses poders, no puria en sí metexa entendre ensems diverses e concordants e eguals poders. On, con la ànima sia pus entellegible per diverses e eguals e concordants[1] poders, cové que lo subiran be, qui es a sí metex[2] pus entellegible, que no es la ànima a sí metexa, aja en sí metex diverses e eguals e concordants poders e savieces e amors &c., e que ensems entena[3] tot so que ha en sí metex; e si en lo subiran be no fos aytal entelligencia e aytal entelligibilitat, no fóra per entelligencia ni per entelligibilitat subirà a la tua ànima, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat tes demostrable.

5. Tu sabs que lo teu àngel, lo qual lo subiran be tà donat per so que tendrès a via de veritat e a bones custumes, es entelligencia, e entén lo subiran be e sí metex e tu ensems; cor si nou faia, no seria entelligencia, ni con entendria sí metex o tu,[4] no auria gloria del subiran be, lo qual no entendria, e si gloria no navia, mala cosa li seria entendre tu ni sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con tu est[5] pus entellegible al àngel per so cor has en tu metex diversitat, que no series si en tu metex diversitat no avies, enaxí es pus entellegible a sí metex si ha en sí metex diversitat, que si diversitat no avia en sí metex; e si diversitat no avia en sí metex, seriesli tu pus entellegible que ell metex a sí metex, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, làngel seria pus noble per entendre tu que sí metex,[6] e tu

1. F, e concordants e eguals.—2. *Mg, a se ipso.*—3. M[1], aja en si metex [persones] diuerses e eguals e concordants (F, e concordants e eguals) e que entena.—4. F, e tu ensems.—5. F, es.—6. M[1], *afegeix* [e si o era tu series pus noble que el?]: *Mg,* = M[1].

puries mills entendre àngel que tu metex,[1] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con àngel es pus intellegible si ha en sí metex diverses coses, que no seria si diversitat no hi avia, enaxí lo subiran be es pus intellegible al àngel si ha en sí metex diversitat,[2] que no seria si era sens diverses subpòsits; cor si no ho era, seguirsia que làngel fos pus entellegible sí metex[3] sens diversitat, que ab diversitat, e que entesés mills tu si eres sens diversitat, que no fa cor has[4] diversitat en tu metex; e tu series pus entellegible a tu metex si eres sens diverses coses, que no est con est conpost de diverses coses, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be es pus entellegible a sí metex per aver diverses subpòsits, que no seria sens diversitat de subpòsits; e si assò no era enaxí en lo subiran be, seguirsia que en lo jusà fossen totes coses pus entellegibles sens diversitat, que ab diversitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es significada.

6. Si lo subiran be entén ensems en sí metex diverses subpòsits infinits en diversitat e concordansa e egualtat e simplicitat, e que entena lo jusà be e totes les diversitats e les concordanses e les contrarietats e les egualtats[5] qui son en lo jusà be, més entén que no fa si en sí metex no entén diverses subpòsits infinits, segons les cambres de la figura;[6] e si lo subirà be no entén en[7] sí metex diverses subpòsits, no es subirà al teu àngel per intelligencia, lo qual àngel entén ensems lo subiran be, e entén en sí metex diverses coses, e entén tu; e cor sia inpossíbol que so per que lo subiran be fos pus entellegible a sí metex, no sia en ell, e sia inpossíbol que no sia subirà al teu àngel, per assò es demostrat que trinitat es en lo subiran be.

---

1. M^1, *afegeix* [con angel sia pus noble que tu]: *Mg*, = M^1.—2. M^1, diuersitat [de persones]: *Mg, differentiam personarum.*—3. *Mg, sibi ipso.*—4. F, ha.—5. F, e contrarietats e egualtats.—6. M^1, segons... figura *tot tatxat.*—7. M^1, [en].

7. Veges quant mills se cové que lo subiran be entenent sí metex entena diverses subpòsits en sí metex, e que de aquella intelligencia e per aquella[1] entena en lo jusà be en .j. temps metex totes les diversitats qui son en lo jusà be, que no fa que lo subiran be no[2] entena en sí metex diversitats[3] infinides, e que entena en lo jusà[4] be diversitats finides; e si assò no era enaxí, seguirsia que so qui es conveniencia fos inconveniencia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable per so qui mills si cové.

XXXVI

De aprendible e inconprendible

De necessitat se cové que en lo subiran be sia so per que es pus aprendible e pus inpossíbol a esser conprehendible per lo jusà be; cor si no ho era,[5] no seria en la eccellencia ni en la altea qui li cové. On, si tu prens per object color blancor blanc en lo teu cavall blanc, més prens e conprens blanc en concret, que no fas si en abstrac prens color o blancor;[6] e si prens e conprens la color e la blancor el blanc de ton cavall, menys prens e conprens de color e blancor en abstrac, que en concret; cor con * prens e conprens color e blancor e blanc en concret, no prens color de negror ni verdor, ni color de blancor de ton ca e de ta mà. On, si no fos differencia enfre abstractu e concret, so que deim fora contradicció, e per

1. M[1], que de... per aquella *tot tatxat.*—2. F, [no].—3. M[1], diuersitats [personals].—4. M, en jusa.—5. F, no era.—6. F, a blancor.
* F, *manquen vuit fols* (113-120).

.j.ª manera dixerem veritat e per altra falsetat; mas cor ha differencia enfre abstractu e concret, per assò dehim ver afermant e negant. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es significat que no es contradicció si es dit que lo subiran be te sia pus aprehendable e pus inpossíbol de esser conprehendable per trinitat, que sens trinitat, pus que en la trinitat ha diverses subpòsits per los quals t es pus aprehendable sils[1] entens, que no seria si diverses subpòsits no havia en sí metex; e cor los subpòsits e lur diversitat e lur obra es infinida, per assò t es pus inpossíbol cosa que pusques conpendre lo subirà be, que no seria sens los subpòsits infinits e diverses en bonea granea &c. E si so per que lo subiran be t es pus aprehendable e pus inpossíbol que tu l pusques conpendre <fos contradicció>, seguir sia que prendabilitat d object fos mal, e que inconprendabilitat[2] on lo subiran be fos conprès, no fos mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

2. De necessitat se covè que lo subiran be sia tot aprehendable a son enteniment metex; cor si no ho era, seria major per essencia, que per entendre, e assò es inpossibol;[3] e de necessitat se covè que lo subiran be no conprenga sí metex; cor si ho fa, major es sa intelligencia que sa essencia, e assò es inpossíbol; e si assò no es inpossíbol, covè que sia contradicció so que dehim, so es que tot sia aprendable a sí metex e que no sia conprendable per sí metex; e si es contradicció, covè que per la negativa o per la affermativa sia inperfet; e si es inperfet no es subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha diversitat de vertuts personals, per la qual se covè es concorda a esser aprendable e conprendable per sí metex; cor si en lo subiran be ha diverses poders infinits e diverses saviees e diverses volentats, e que ajen concordanses infinides e

1. *Mg, si illud.* — 2. *Mg, comprehensibilitas.* — 3. M[1], *ço que segueix (vint linees), tot tatxat fins als mots* contrari a contradicció.

eguals en esser .j.ª essencia per infinitat de diverses e concordants e eguals proprietats en bonees granees eternitats &c., pot esser que no sia contradicció so qui sens diversitats concordanses egualtats infinides en bonees granees eternitats, no puria esser contrari a contradicció; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo subiran be no fossen les cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha diverses proprietats, e cascuna es aprendable a sí metexa e a lautra, e cascuna es conpresa per lautra; cor lo Pare conprèn tot lo Fill el Sant Espirit en quant sab e ama tot lo Fill el Sant Espirit; e cor tot lo Fill el Sant Espirit conprèn, per assò es proprietat per sí diversa al Fill e al Sant Espirit; e lo Fill conprèn lo Pare el Sant Espirit en quant sab e ama tot lo Pare el Sant Espirit, e per assò es diversa proprietat al Pare e al Sant Espirit; e assò metex se seguex del Sant Espirit; e cor la .j.ª proprietat conprèn tota lautra, per assò no es major la .j.ª proprietat que lautra, e son eguals; e cor sens aytals proprietats no puria la essencia, scient sí metexa, conpendre sí metexa, e covė esser conpresa per sí metexa per so que no sia major per essencia que per amor e entelligencia, per assò trinitat es demostrable.

3. Si a tu es molt gran utilitat quel subiran be te sia aprendible,[1] e on pus tes aprendible major utilitat tes sil prens per object, e con lo subiran be te sia pus aprendible si ha en sí trinitat, que no seria si en sí no avia trinitat, doncs de necessitat se cové que so per que ell es a tu major utilitat, sia en ell, per tal que sia a sí metex major utilitat que a tu; e si assò no era enaxí, seguirsia que ell fos, ab so que no es, major utilitat a mi,[2] que a sí metex, ab so que es, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

1. M[1], aprendible [axi parle]. — 2. *Mg, quod illud esset cum hoc, quod mihi non est major utilitas.*

XXXVII

De causa efficients e finalis

Tu sabs que los demés homens qui temen e amen lo subiran be, lo temen e lamen més per pahor de les penes infernals e per aver la celestial gloria, que no fan per ell metex ni per sa bonea metexa; e cor la final rahó per que lo subiran be ha creat lo jusà, es que sia temut e conegut e amat més per la sua bonea, que per les penes ni per la gloria del autre segle, per assò lo mon majorment es desviat de la final rahó per la qual es creat. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que trinitat es en lo subiran be; cor si trinitat es en lo subiran be, mills tes aprehendable e entellegible, segons que ja avem provat; e on més tes aprehendable e entellegible, mills tes aparellat a eser amable e temable; e on més lamaràs el tembràs per sa bonea metexa, més seràs endressat a amar e a tembre lo subiran be per la final rahó per la qual tà creat; e si trinitat no era en lo subiran be, not seria tan aparellat a esser temable ni amable ni loable, con es per trinitat. On, so per que tu est pus[1] aparellat que tenclins a la final rahó per que est creat, covè que sia en lo subiran be; cor si no ho era, series, per so que no es res, pus aparellat a be, que per so que es, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, so que no es res seria be, e so que es seria mal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

---

1. M[1], [pus].

2. La final rahó per quel subiran be es efficients en tu, es per mostrar sí metex a tu per so que lams el temes e que dons laor dell; e sil subiran be no ha en sí metex per quel pusques conèxer, la sua obra seria inperfeta e seria efficients imperfet, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo[1] subiran be ha en sí metex per quèl pots conèxer. On, sil subiran be ha en sí metex paternitat filiació[2] e processió, e aquestes proprietats son diverses concordants eguals en infinida bonea granea eternitat, mills lo pots conèxer, que no faries si ell no avia[3] en sí les proprietats damunt dites: cor enaxí con tu, en lo jusà be, per differencia de genre e despecia has conexensa, enaxí en lo subiran be, per diverses concordants eguals proprietats personals, pots aver conexensa de la bonea granea eternitat qui es en lo subiran be; e si fos cosa que tu fosses pus aparellat de conèxer lo subiran be sens differencia concordansa egualtat, que ab differencia concordansa egualtat, seguiras que en lo jusà be agres major demostració sens diverses e concordants e eguals coses, que per diverses e concordants e eguals coses; e si assò no fos enaxí, fóra la causa e leficients jusà contra lo subirà, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la subirana fi agra creada contraria fi a la sua, a contrariar sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ha en sí diverses e concordants e eguals proprietats personals, e per la influencia daquelles, tu pots més conèxer per diversitat e concordansa e egualtat, que sens diversitat e concordansa e egualtat, e per la major conexensa est pus aparellat a seguir la fi per que est creat ni per que reebs benefici del subiran be.

3. Tu sabs que finit no pot fer infinit; cor si ho faia, faria major que sí, e assò es inpossíbol: per la qual inpossiblitat es demostrat que infinit pot, quant a sa vertut, fer

1. M, en *tatxat* lo — 2. M[1], e filiasio. — 3. *Mg, non habet.*

infinit; cor si no avia poder de fer infinit, auria vertut finida. On, con sa vertut sia infinida, per assò pot fer de finit[1] infinit; mas cor lo finit no pot reebre què sia infinit, per assò lo subirà be infinit[2] no fa, en lo jusà be finit, infinit; e si en lo jusà be no fa infinit, e a ell cové segons sa vertut que fassa infinit, per assò cové de necessitat que en sí metex fassa infinit; cor si nou faia, auria vertut de esser efficients infinit de cosa feta infinida, e no faria aquella; e si no la faia, no fruiria sa vertut, e auria defalliment de perfecció infinida en bonea granea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

4. Si en lo jusà be efficients finit se cové ab finida fi, bes seguex que en lo subiran be sia efficients infinit quis covenga ⟨ab causa final⟩[3] infinida; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo jusà be agués major conveniencia enfre efficients e fi, e en lo subirà menor;[4] e assò es inpossíbol. E si[5] ab lefficients jusà se descové fi infinida per so cor es finit, de necessitat se cové que en lo subiran be, qui es fi infinida, aja efficients infinit quis covenga ab la causa[6] infinida; e si assò no era enaxí, seguirsia que major fos la inconveniencia qui seria en lo jusà be de efficients finit ab causa final infinida,[7] que la conveniencia qui es en lo subiran be enfre efficients e...;[8] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

5. En lo jusà be, on lefficients es major e on la final rahó per que fa es major, daytant es major differencia e concordansa enfre leficients e la ⟨causa⟩;[9] e si per major diversitat e concordansa en lo jusà be, leficients e sa cau-

1. M^1, de finit *tot tatxat*.—2. M^1, Mas cor lo be jusa qui es finit no pot reebre que sia infinit per aso lo subira be infinit (M, per aso lo... -la .j. be?- subira infinit): *Mg*, = M^1.—3. M^1, a fer cosa *sobre raspat*: *Mg, cum fine (cfr. infra* causa final infinida).—4. M^1, menor enfre .j. subposit infinit e altre: *Mg*, = M^1.—5. M^1, *lo que segueix tot tatxat fins als altres mots* e si.—6. *Mg, cum fine*.—7. M^1, ab infinida: *Mg, et finem infinitum*.—8. M, e causa?: M^1, e so que fa *sobre raspat*: *Mg, (efficiens) infinitum et finem infinitum*.—9. M^1, obra *sobre raspat*: *Mg, finem (cfr. infra)*.

sa[1] se covenen ab major, quant més en lo subiran be cové que aja alcuna cosa per que leficients e sa fi[2] se covenguen ab tan gran granea, que la granea sia infinida en bonea eternitat poder &c![3] E si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos eficients sino en lo jusà,[4] e si no ho era, seria finit en obra e en la fi, e si ho era, no seria subirà al jusà be per infinitat dobrant e obra, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trenitat es demostrable.

XXXVIII

De materia e forma

MATERIA e forma no son .j.ª essencia sens differencia, e per assò es la essencia conposta de la materia e la forma. On, si materia e forma eren en la subirana essencia, seria differencia en la essencia, e seria conposta de la materia e la forma, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, no seria subirana en simplicitat a la jusana essencia, e assò es inpossíbol:[5] per la qual inpossibilitat es demostrat que la subirana essencia es pura materia o pura forma simpla. On, con materia no pusca esser sens forma, e con forma se covenga ab major nobilitat e materia ab menor, per assòs cové que la subirana essencia sia forma e no materia; e si assò no era enaxí, seria menor concordant ab lo subiran be contra major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo jusà be cové que tota essencia sensual o entellectual, sia conposta de

1. M, la? causa: M¹, sa obra: *Mg, suus finis.*—2. M, fi? *raspat:* M¹, obra: *Mg, finis.*—3. M¹, ab tan gran... poder &c. *tot taixat.*—4. M¹, jusa be.—5. M, [cor si era possibol... e asso es inpossibol] *al marge.*

materia e forma sensual o entellectual, a demostrar la nobilitat e la puritat de la pura forma simpla essencial essencia subirana.[1]

2. En lo jusà be per materia[2] es feta diversitat de especia e especia, e de .j. individuu e altre. On, si en la subirana essencia avia materia, les cambres de la figura serien diverses en essencia, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que agués més de .iij. proprietats personals en la essencia, e assò es inpossíbol; cor si més de .iij. ni avia mester, no serien les .iij. proprietats infinides en bonea granea &c.,[3] e si no ho eren, no serien cuvinents ab la essencia, e seria la essencia ab proprietats inconvenients o sens proprietats,[4] e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria lo subiran be sens infinida bonea granea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be no ha materia.

3. So qui es en esser en lo jusà be, es en materia e forma, cor sens materia e forma no seria; e cor en lo subiran be no ha[5] materia, segons que damunt avem demostrat, si en lo subiran be no avia forma, no seria forma al jusà be ni no seria demostrat que fos res, e nos avem[6] demostrat en lo segon libre, subirà be esser; e si en lo subiran be no era forma, seguirsia que no fos object a sa saviea ni[7] a la saviea qui es en lo jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha forma.

4. Provat avem que en lo subiran be ha forma sens materia. On, con lo jusà be aja differencia e concordansa per materia e per forma, si per so cor en lo subiran be no ha materia, privava del subiran be diversitat e concordansa,[8] seguirsia que la forma subirana no seria en

1. *Mg, essentialis supremæ essentiæ.*—2. M^1, per forma en materia.—3. M^1, infinides perfetament: *Mg, perfectæ, infinitæ in bonitate magnitudine &c.*—4. M^1, o sens proprietat *tot tatxat.*—5. M^1, haia.—6. M^1, auem ia.—7. M^1, a sa sauiea ni *tot tatxat i al marge* personalment.—8. M^1, concordansa personal.

nobilitat sobre la jusana; cor pus nobla es forma qui sia destincta e concordant ab altra forma, que forma qui no sia destincta ni concordant ab altra forma;[1] e si assò no era enaxí, seguirsia que diversitat e concordansa fos mal, e que contrarietat e privació de diversitat fos be, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, tu valgres més si fosses en humana especia e en azina[2] e en marbrina especia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la subirana forma ha en sí metexa diverses concordants eguals formes,[3] les quals son en essencia .j.ª forma sens diversitat, e en quant son proprietats personals, son diverses formes,[4] concordants e eguals les unes a les altres. On, con assò sia enaxí de necessitat, doncs, per esta necessitat es demostrat que la santa trinitat es demostrable.

5. En so que lo jusà be no pot aver forma sens materia, e lo subiran be es forma e no materia, per assò es demostrat que lo subiran be es a ensús en nobilitat, e lo jusà be es a enjús en nobilitat. On, con assò sia enaxí, si es ver que la subirana forma aja en sí metexa diuerses formes[5] sens materia, seguexse que enaxí con es demostrable a esser a ensús sobre la jusana forma, per so cor es sens materia, e la jusana forma no pot esser sens materia, enaxí es demostrable que es a ensús per so cor ha en sí metexa diverses formes[6] sens materia, e la jusana forma no pot aver en sí diverses formes sens materia: cor axí con materia no pot esser sens actuals formes, axí les formes actuals naturals no poden esser sens materia. On, con so qui mills demostra esser a ensús lo subiran be e a enjús lo jusà, sia elegible, per assò es demostrable la trinitat que demanes.

---

1. M¹, E cor pus nobla es forma qui aja destinctes e concordants proprietats que forma qui no aja destinctes e concordants proprietats: *Mg, quia illa forma est nobilior quæ habet distinctas et concordantes proprietates ab et cum altera forma, quam forma quæ non habet distinctas et concordantes proprietates.*—2. *Mg, asinina.*—3. M¹, eguals proprietats personals: *Mg,* = M¹.—4. M¹, formes *raspat: Mg, manca.*—5. M¹, persones.—6. M¹, persones.

6. Si tu eres forma sens materia, tu no puries esser object a tu metex sens que no aguesses formes diverses en tu metex, e que per la diversitat e la concordansa daquelles, fosses object a tu metex, essent la .j.ª forma object a lautra; cor per so cor la .j.ª forma seria objecta[1] a lautra, puria esser ta essencia sobjecta a sí metexa, e puria cascuna de ses formes particulars esser sobjecta a sí metexa e a la tua essencia, e puria esser la essencia object a cascuna de les formes; e si assò era enaxí, e en la subirana forma no avia diverses concordants eguals proprietats, si tu avies la forma e les particulars formes damunt dites, tu series subirà per forma e formes e object, al subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha so per que es subirà a ta forma e a ta nobilitat, la qual es en pendre los objects que prens.[2]

7. Ánima es forma per sí[3] e es forma al cors. On, si eren .j.ª cosa la forma que la ànima ha per sí e la forma que lo cors ha per la ànima, sens differencia, seguirsia que en la corropció del cors se corrompés e senvellís la ànima, e que la ànima del home cec e mut e sort no agués per sí metexa tan nobles potencies, con la ànima tua qui veus e ous e parles, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que segons la nobilitat dels particulars, fossen les .iij. potencies de la ànima, e si ho eren, seria lo cors forma a la ànima, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que differencia ha enfre la forma que la ànima ha en sí per essencia, e enfre la forma que la ànima ha en esser forma al cors per obra e per usament de[4] ses potencies; e con ajam provada differencia esser enfre amdues les formes damunt dites, per assò es demostrat que aquelles formes son differents per

1. *Mg, objectum.*—2. M¹, la qual... que prens *tot tatxat, i al marge,* so es a saber forma e proprietats personals sens formes.—3. M, al cors *tot tatxat* per si.—4. M, *afegeix* ueritat *puntuat.*

materia sensual e entellectual, qui son diverses; e cor[1] lo cors ha en sa materia sa forma potencialment, dementre que lànima li es forma, la qual forma potencial estoja[2] la materia sensual al cors con la ànima serà separada del cors, e cor la forma que la ànima ha per sí metexa està actualment en la materia entellectual, cor si era en potencia no puries desnuar ni sobre levar lenteniment sobre la fantasia e la ymaginativa qui son particulars de la forma, la qual hal cors per la ànima, per assò es demostrat que en lo subiran be ha .iij. formes personals actuals, les quals son subiranes a les .iij. formes damunt dites, qui son en tu e en tot racional, les .ij.es en actu e la una en potencia;[3] e si assò no era enaxí, la subirana forma no seria sobre la jusana segons la nobilitat qui lis[4] covè, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la trinitat qui es en lo subirà be.

8. Si tu dius que la ànima no ha altra forma mas cella que ha al cors, e con es separada del cors vasen ab aquella forma, e romanen los objects en ella, los quals ha presos ab ses .iij. potencies per los .v. particulars del cors, tu dius ver en quant dius que la ànima sen porta la forma que tu dius[5] per tal que lo subiran be pusca usar de justicia e de gracia en ella; cor si los objects[6] privaven de les potencies de la ànima, lo subiran be no auria ordenat ús[7] de justicia e de gracia en la ànima; e cor la justicia e les altres cambres de la figura son acabades en lo subiran be, per assò covè que la ànima aja aparellament con lo subirà be[8] hi pusca usar de ses vertuts, e per assò es demostrat que los objects quis covenen segons lús de les vertuts, lo qual ús lo subiran be ha en lo jusà, romanen,

1. M^1, e cor *tatxat fins als altres mots* e cor.—2. M, estoja?: *Mg. tribuit.*—3. M^1, .iij. formes personals... en potencia *tot tatxat, i al marge* forma e no materia e a proprietats personals diuerses e concordants.—4. *Mg, illi.*—5. M, la forma? que tu dius *(tot raspat):* M^1, los quis coue: *Mg, illud quod illi convenit.*—6. M^1, objects sensibles.—7. M, hus *(passim).*—8. M, subira: M^1, subira be.

e quen priven los altres objects qui no son segons aquella fi ni aquella[1] entenció. Mas cor tu dius que la ànima no ha altra forma mas aquella que ha al cors,[2] no dius ver: cor si la ànima no avia altra forma, no auria lo subiran be en què li muntiplicàs més objects sobre lo nombre dels objects qui li son romases per los particulars, e si minvava dels objects que les .iij. potencies an aúts dementre era la ànima forma al cors, minvaria la essencia de la ànima minvant aquells objects, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la ànima del defunt ha la forma que avia lo cors per ella, e ha la sua metexa, la qual forma que ha al cors, estoja al cors, per poder divinal, con lo cors serà resucitat.

XXXVIIII

De essencia e de proprietats

Foc ha natura ques mou[3] a ensús. On, si no avia differencia enfre lo foc e sa natura, seguirsia que lo foc qui es mugut a enjús en la neu e en la pluja, quis mou a enjús,[4] agués natura ques mogués a enjús, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que differencia ha enfre lo foc e sa natura: per la qual differencia es demostrat que en lo foc ha proprietat, la qual proprietat no es lo foc; cor si ho era, no seria al foc inpropria cosa moviment a enjús. On, con li sia inpropria[5] cosa, e li sia propria cosa moviment a ensús, per assò es demostrat que .j.ª cosa es la essencia foguenca, altra cosa es la sua proprietat.

1. *Mg, nec ad illam.*—2. M¹, que ha lo cors della.—3. *Mg, se moveat.*—4. *Mg, qui movetur sursum... quæ moventur deorsum.*—5. M¹, propria.

2. Ànima ha .iij. potencies diverses, memoria enteniment e volentat. On, si[1] enfre la essencia e les .iij. potencies de la ànima no avia differencia, seguirsia que no fos differencia enfre les .iij. potencies o que la ànima fos .iij. essencies, e cascuna daquestes consequencies es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que .j.ª cosa es la essencia de la ànima, e que cascuna de les potencies es altra cosa qui no es la essencia, e per assò es demostrat que cascuna potencia es proprietat de la ànima e diversa a la essencia.

3. Àngel es intelligencia,[2] e covè que entenent lo subiran be entena sí metex, o entenent sí metex entena lo subiran be, o que entenent lo subiran be entena[3] sí metex e entenent sí metex entena lo subiran be, o que entena lo subiran be e sí metex sens diversitat de causa, so es a saber, que a sa intelligencia no sia causa lo subiran be esser entès, ni sa intelligencia, entenent sí metexa, no entena lo subiran be. On, con daquestes .iiij. consequencies la primera sia de necessitat, e les altres no sien necessaries ni concordants ab les cambres de la figura, covè que làngel, qui es en lo jusà be, sia entenent sí metex per so cor entén lo subiran be. On, con assò sia en axí, doncs per assò es significada proprietat en làngel per la relació de son enteniment qui entén sí metex per so cor entén altre, so es lo subiran be. On, si làngel e sa proprietat eren .j.ª cosa en essencia sens differencia de proprietat e essencia, noy seria relació ni entendria sí metex entenent altre; e cor assò sia inpossíbol, segons que damunt avem provat, per assò es demostrat que enfre la essencia angèlica e la proprietat de sa intelligencia, ha differencia.

4. Lo subiran be es essencia entelligencia[4] subirana, e enaxí con al subiran be se covenen tan solament les

1. *M*, sila? siha?—2. *M*, intalligen...: *M*[1], intalligencia.—3. *M*, entena lo subiran be (l. s. b. *tatxat*).—4. *Mg*, *et intelligentia.*

cambres de la figura, enaxís cové que entenent sí metex entena sí metex, e que daquella influencia[1] entena lo jusà be,[2] e que lo jusà be no li sia causa de entendre sí metex;[3] cor si ho era, seguirsia quel jusà be fos causa a sa intelligencia,[4] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en la divina essencia ha proprietat diversa a la essencia;[5] cor si nou avia, no seria[6] entenent lo jusà be per la entelligencia de sí metexa. On, la rahó per que lo subiran be ha creat lo jusà, es per tal que do demostració de la differencia qui es enfre essencia e proprietat,[7] la qual ha en entendre lo jusan be entenent sí metex; e si enfre la essencia subirana e lenteniment,[8] lo qual ha a entendre altre entenent sí metexa, no agués differencia,[9] inpossíbol cosa fóra que fos sobre lo jusà be, segons ques cové,[10] per so cor lo jusà be significa diferencia enfre proprietat e essencia[11] en lo subiran be, segons relació que, en quant la subirana essencia, entenent sí metexa entén lo jusà be.

5. Si en lo subiran be no[12] avia differencia enfre proprietat e essencia, no seria tan gran concordansa enfre les proprietats e la essencia, con es si enfre les proprietats personals e la essencia ha[13] differencia; e si ha differencia en la essencia de .j.ª proprietat personal ab altra, sens differencia de proprietats ab essencia, major concordansa ha en la essencia, que no auria si noy avia proprietats personals. On, con la major differencia e concordansa sia pus elegible segons bonea granea eternitat poder e *cetera*, per assò trinitat es significada e demostrada. . . . .[14] saviea que differencia ha

1. M, daquela influencia *tatxat*.—2. M, *repeteix* enten lo jusa be, *tatxat*.—3. M, metexa.—4. *Mg, esset illi causa intelligentiæ*.—5. M^1, ha .j.ª proprietat diuersa daltra.—6. M^1, [no seria]: M, *manca*.—7. M^1, enfre ses proprietats personals.—8. M^1, e son *(Mg, et suum)* enteniment.—9. M^1, no ages differencia *tot tatxat*.—10. M, [segons ques coue] *al marge*.—11. M^1, ha diferencia enfre proprietat e essencia, *tatxat ço que segueix fins a* jusa be.—12. M, no *raspat*.—13. M, no ha.—14. M^1, *una linea raspada i ço qui segueix tatxat fins al final del paragraf: Mg, manca.*

en lo subiran be de essencia e de proprietat, enaxís pot provar per lo subirà poder e la subirana amor e per les altres cambres de la figura. On, con ajam provat que different es proprietat ab essencia en lo subiran be, cové que encerquem si en lo subiran be ha .j.ª proprietat tan solament o si ni ha més de .j.ª, qui sien differents ab la essencia.

6. De necessitat se cové que enfre la essencia e sa proprietat aja concordansa o no. On, si noy ha concordansa, no es sa proprietat, e nos avem provat que propria cosa es a la essencia que entenent sí metexa entena lo jusà be. On, con sia sa proprietat, cové que aja[1] concordansa ab sa proprietat metexa; cor si no ho avia, no seria subirana a la essencia foguenca qui ha concordansa ab sa calor, qui es sa proprietat. On, con lo jusà be sia per totes coses dejús al subiran, per assò es demostrat que enfre la essencia subirana e sa proprietat ha concordansa sens differencia de proprietats personals e essencia. On, con en lo jusà be no pusca esser concordansa de essencia e proprietats sens differencia, per assò cové que en lo subiran be aja concordansa enfre essencia e proprietat, sens differencia de essencia e proprietat, e que aja concordansa e differencia de proprietats personals; e si assò no era enaxí, no seria lo subiran be sobre lo jusà segons ques cové.

7. Con per totes nobilitats lo subiran be covenga esser sobre lo jusà, e cor en lo jusà be aja concordansa de essencia ab proprietats diverses de la essencia, e cor en la subirana essencia e ses proprietats no aja differencia, e cové aver en sí concordansa de essencia e proprietats, e concordansa e differencia enfre .j.ª proprietat personal e altra, per assò cové encercar si en la essencia ha .j.ª proprietat personal tan solament o moltes. On, si

1. *Mg. sua* (M¹, sa: M, *manca) proprietas convenit quod essentia habeat.*

hi ha .j.ª proprietat personal tan solament, agra hi major concordansa si hi agués .ij.es o més proprietats personals concordants ab la essencia e ab sí metexes, e diversa la .j.ª proprietat a lautra; e si més de concordansa hi fos, cové que per so per que[1] hi fóra major concordansa, hi sia; cor si no ho era, inpossíbol cosa seria que en la essencia fos perfecció de bonea granea &c. On, con en la bonea granea &c. sia perfecció, per assò es demostrat que en la essencia ha més de .j.ª proprietat personal,[2] que[3] la concordansa no es sens differencia de essencia e proprietat; e si la concordansa era tan solament sí metexa sens que no fos proprietat ni essencia, serien majors la essencia e la proprietat, que la concordansa, enaxí con lo foc e sa calor quis covenen ab major concordansa, que la concordansa del foc e del aer quis cové ab menor; e cor sia inpossíbol cosa que en lo subiran be aja major ni menor, per assò es demostrat que la concordansa es proprietat e no essencia, segons que damunt avem dit.

8. Demostrat es que en lo subiran be ha .j.ª essencia e .ij. proprietats personals, les quals son[4] destintes ab la essencia e cascuna es destinta de lautra. On, a encercar nos cové si ni ha més de duas o no, e per assò nos deim que enfre la essencia e les dues proprietats cové esser concordansa o no: on, si la essencia se descové ab les proprietats e cascuna proprietat se contrarieja ab lautra, inpossíbol cosa es que en la essencia ni en les proprietats sien les cambres de la figura sens les quals no pusca esser lo subiran be ni ses proprietats, sobre lo jusà be.[5] On, con lo subiran be sia e con aja en sí proprietats, segons que damunt avem dit, per assò es demostrat que concordansa cové esser enfre la essencia e les .ij.es proprietats, la qual

1. *Mg, quod hoc per quod.*—2. M¹, *tatxat ço que segueix fins al final del paragraf (el passatge sembla sobrer o fora de lloc): Mg, manca.*—3. *Potser* e que.—4. M¹, no son.—5. M ni ses proprietats sobre [lo jusa be] *al marge: Mg,* = M¹.

concordansa cové esser tersa proprietat destincta de la essencia e de les altres[1] proprietats personals; e so per que es demostrable esser tersa proprietat, es per la rahó e la demostració per la qual es demostrada la segona proprietat en lo paragrafi damunt dit.

9. Atrobat avem que en lo subiran be ha .j.ª essencia e .iij. proprietats personals destinctes ab la essencia e destincta casçuna de lautra.[2] On, a encercar nos cové si hi ha més de .iij. proprietats personals o no. On, si dehim que concordansa ha enfre la essencia e les proprietats, e enfre .j.ª proprietat e altra, ver deim; e si dehim que aquella concordansa sia proprietat personal e que sia quarta proprietat, cové que totes .iiij.[3] proprietats sien .j.ª essencia o no; e si no son abastants esser .j.ª essencia sens més de .iiij., inpossíbol cosa es que sien proprietats acabades e infinides en bonea granea &c.; e si no ho son, covése que no sien en la essencia, con sia cosa que la essencia sia infinida en bonea granea &c.: doncs demostrat es que a la unió la essencia[4] no ha mester .v.ª proprietat ni .vj.ª, e axí a infinit nombre, e cové que lo nombre sia finit de les proprietats; e si les .iij. proprietats primerament dites no abastaven esser .j.ª essencia divina sens la quarta, seguirsenia la inconveniencia quis seguiria si les .iiij. no podien esser la essencia sens la quinta, ni la quinta sens la .vj.ª, e axí a infinit nombre. Doncs demostrat es que a esser .j.ª essencia subirana no ha mester mas .iij. proprietats tan solament, e si ni avia més de .iij. e no hi era mester, seria hi superfluament,[5] e seria axí con si eren moltes essencies infinides e .j.ª abastàs a esser tot lacabament en que aquelles serien.

10. Si dius que .j.ª o .ij.es proprietats tan solament

---

1. M^1, enfre essencia e proprietats la qual concordansa no coue esser sens tersa proprietat destincta de les altres.—2. M^1, destinctes... de lautra *tatxat.*—3. M^1, les .iiij.—4. M, que [a] la unio la essencia: *Mg, quod unitati essentia.*—5. *Mg, et non essent necessariæ in illa essent superflue.*

serien abastants a esser la essencia, responte, per la probació e demostració on tes provat en los paragrafis damunt dits, que no tan solament cové esser .j.ª proprietat personal en la essencia, enans ni covenen esser .ij.es ab aquella ensems. E si dius que la .j.ª no es complida si nà mester més a esser .j.ª cosa ab la essencia, ver dius: cor la .j.ª ni les .ij.es no serien infinides en bonea granea &c., sens que nos concordassen ensems, e que per la concordansa fossen destinctes la .j.ª de laltra e cascuna fos destincta de la essencia,[1] la qual concordansa e distinció se forma es fa per generació e processió, engenrant la .j.ª proprietat la .j.ª de les dues, e ixent la tersa de amdues, e ensems que sien .j.ª essencia qui en sí metexa, en quant es destincta de les .iij. proprietats personals,[2] no aja differencia, e aja en sí moltes proprietats vertuoses no personals, concordants per les proprietats personals comunes a aquelles,[3] e que en essencia sia cascuna lautra, les quals moltes proprietats son bonea granea eternitat poder saviea amor, e les altres quis contenen en la figura, e encara moltes daltres qui en la figura ni en est *Libre* no son nomenades.

XL

De conveniencia e inconveniencia

Si trinitat es en lo subiran be, cové que sia demostrable per conveniencia e inconveniencia, con sia cosa que so qui es en lo jusà be, sia demostrable per conveniencia e

1. M[1], e cascuna fos destincta de la essencia *tot tatxat*.—2. M[1], en quant... personals *tot tatxat*.—3. M, per (M[1], a) aqueles.

inconveniencia. On, si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos, per demostrabilitat, subirà al jusà, e assò es inpossíbol.

2. Si trinitat se cové a esser en lo subiran be e que lo subiran be se descové a esser[1] subiran be si ha trinitat en sí metex, o si lo subiran be se cové a esser en trinitat e trinitat se descové a esser en lo subiran be, inpossíbol cosa es que trinitat sia en lo subiran be; cor nulla cosa inconvenient nos cové ab lo subiran be; cor si ho faia, lo subiran be no seria subirà al jusà per conveniencia sens inconveniencia, en lo qual jusan be ha coses quis covenen es descovenen, per la qual conveniencia e inconveniencia es covinent a esser jusà be: per la qual conveniencia es demostrable que en lo subiran be cové de necessitat esser conveniencia de subpòsits diverses; cor sens diversitat de subpòsits, no hi puria esser conveniencia, e sens conveniencia on no fos inconveniencia, no puria esser subirà al jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

3. En lo jusà be .j.ª vertut se cové ab altra e .j. vici ab altre, e tota vertut se descové ab tot vici e tot vici ab tota vertut, e nulla vertut no es inconvenient ab altra ni null vici ab altre; e si assò no era enaxí, seguirsia que conveniencia de vertut ab vertut e inconveniencia de vertut ab vici, nos covengués ab perfecció, ni conveniencia de vici ab vici e inconveniencia de vici ab vertut, ab imperfecció, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo jusà be .ij.es o més vertuts se covenen per sí metexes es covenen per so cor se descovenen ab vicis, e los vicis se covenen per ells metexes e per so cor se descovenen ab vertuts. On, si en lo subirà be no avia conveniencia de diverses bens,[2] no seria subirà al jusà be per conveniencia e per inconvenien-

1. *Mg, et disconvenit* (A¹, descouenga) *quod supremum bonum sit.*— 2. M¹, bons personals: *Mg, bonorum [personalium].*

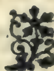
cia qui fos del subiran be als vicis qui son en lo jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que en lo subiran be ha conveniencia de diverses bens,[1] los quals se covenen per ells metexs sens que nos covenen per la inconveniencia la qual an ab els vicis; cor si ⟨ho⟩ faien, serien los vicis causa per ques covenrien, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable; cor sens trinitat, lo subiran be no auria en quès covengués sens que nos covengués per la inconveniencia damunt dita,[2] la qual ha ab los vicis qui son en lo jusà be, axí parle.

4. Enaxí con en lo jusà be les .iij. disminsuracions se covenen a esser .j. cors, e en menor o major nombre nos covenrien a esser cors, e assò metex es de materia e forma e conjuncció, quis covenen a esser .j. conpost, e enaxí con sensualitat e entellectuitat e animalitat se covenen a esser .j. segle,[3] enaxí cové de necessitat que en lo subiran be aja conveniencia de .iij. subpòsits; cor si no ho avia, major conveniencia auria en les coses damunt dites e més se descovenrien a esser més de .iij. ni a esser menys de tres, que no seria la conveniencia quel subiran be auria tan solament en essencia esser .j.ª cosa metexa ab bonea granea eternitat &c.: cor enaxí con a home se cové humanitat e racionabilitat e reibilitat,[4] enaxí la essencia[5] subirana, en quant essencia, se cové ab bonea granea &c.; e enaxí con en home no ha conveniencia de humanitat e racionabilitat per so cor son .j.ª cosa metexa, e en home ha conveniencia de cors e ànima en quant son substancies diverses, e en home ha conveniencia de les .iij. potencies de la ànima qui no es la .j.ª lautra, enaxí covés que en lo subiran be aja conveniencia de vertuts quis covenguen a esser la .j.ª lautra en essencia,[6] e que

1. M^1, bons personals: *Mg, bonorum [personalium]*.—2. M^1, damunt dita *tatxat: Mg, manca*.—3. *Mg. unus mundus*.—4. *Mg, rationalitas et risibilitas*.—5. M, a la essencia.—6. *Mg, virtuosorum* (M^1, de vertuts) *quorum unus conveniat cum altero ut una virtus* (M^1, [uertut]) *sit alia in essentia*.

sia conveniencia en la essencia de subpòsits diverses, e que en cascú se covenguen bonea granea &c., esser la .j.ª lautra, e diversa la bonea granea &c. de la .j. subpòsit, a la bonea granea del altre, e assò personalment.[1] E si assò no era enaxí en lo subiran be, seguirsia[2] que la subirana conveniencia no fos a ensús a la jusana, segons ques cové, e si no ho era, seria lo[3] subiran be inconvenient a esser subirà, e lo jusà a esser jusà; e assò es inpossíbol.

5. Tu sabs que la ymaginativa es mijà per lo qual lenteniment devalla entendre les coses sensibles inluminades per la ymaginativa en la cambra de la fantasia; e cor a coses sensibles sia necessitat ymaginativa, per so cor se cové ab aquelles, e descovés que ab la ymaginativa sien enteses les coses entellectives,[4] e cor tu sies sér[5] de ta ymaginativa, e la trinitat, qui es en lo subiran be, no sia intellegible ab la ymaginativa per so cor es cosa entellectual e no sensual, enans cové esser entellegible per pur enteniment pujat sobre la fantasia e la ymaginativa, per assò tu vols entendre trinitat ab so que no la pots entendre, so es ab la ymaginativa, e no la vols entendre ab so ab que la pots entendre, so es ab lenteniment; e per assò est axí inconvenient al ufici de ton enteniment e de ta ymaginativa, con series si ab los ulls volies oyr e ab les orelles veer.

1. M¹, e diuersa... personalment *tot talxat*.—2. M, enaxi seguirssia.—3. M¹, [lo].—4. *Mg*, *intellectuales*.—5. sér = serf: *Mg*, *certus*.

XLI

De lohable

Tu sabs que lagent subirà es pus loable en làngel que en la ànina, e en la ànima que en lo cors, e en lo racional que en lo inracional, e en lo inracional[1] que en lo vegetable, e en lo vegetable que en lo metall; e assò es per so cor les unes creatures son més a ensús en nobilitat que les altres. On, si en lo subiran be no avia agent en cosa infinida, no seria loable sino per cosa finida, e seria major per essencia que per loabilitat, e assò es inpossíbol; cor aytan digne es de esser loat per obra con per essencia, e si no ho era, sa essencia seria major que sa obra, e si ho era, seria sens obra infinida, e si ho era, no seria pus loable quel jusà be en quant en lo jusan be es loable cascuna cosa segons sa obra finida, e lo subirà no seria loable segons obra infinida, mas segons obra finida; e cor se covè que sil jusà be es loable per obra finida, quel subirà sia loable per infinida, per assò trinitat es demostrable, engenrant .j. subpòsit infinit altre infinit, ixent .j. subpòsit infinit dels .ij. infinits, essent loable la .j. a lautre infinidament en bonea granea &c., e esser loat[2] la .j. per lautre infinidament en bonea granea &c.

2. Pus loable es àngel en entendre e amar lo subiran be, que ⟨en⟩ entendre e amar lo jusà: doncs demostrat es que lo subiran be es pus loable en entendre e amar sí metex, que per so que fa en lo jusà be. On, si àngel

1. M, [in]racional.—2. *Mg, laudante uno alterum infinito... et laudato.*

faia, entenent e amant, lo subiran be, pus loable seria en fer lo subiran be, que lo subiran be en entendre e en amar sí metex; cor làngel feera[1] infinit amant e entenent, e lo subiran be entendria e amaria sí metex sens que no faria sí metex ni altre infinit. On, con assò sia enaxí, doncs so per que làngel seria pus loable que lo subiran be, covê esser en lo subiran be; cor si no ho era, làngel, si faia infinit, no seria pus loable que lo subiran be, qui no faria infinit.

3. Si tu eres infinit, infinidament te seria loable lo subiran be, mas cor est finit, es loable a tu finidament per ta fi; e si no era loable infinidament per infinit, sa loabilitat seria finida en actu e seria potencia a esser loada infinidament; e si aquella potencia no esdevenia en actu, seria inperfeta e no seria loable; e si en lo subiran be ha subpòsit infinit loable a[2] subpòsit infinit, seguexse que sa loabilitat e sa lausor sien actualitat[3] perfeta e infinida, per la qual trinitat es demostrable.

4. Tu entens que lo subiran be es infinit en bonea granea eternitat &c., e per so que nentens, tes loable segons que nentens; e cor finidament entens sa infinida bonea granea eternitat &c., per assò tes loable finidament. On, si lo subiran be no avia qui lentesés tot en sa infinida bonea granea eternitat &c., no seria loable per altre sino finidament; e cor a loabilitat infinida se covê loador infinit, cor si no ho fasia nos covenria en lo jusà be a loabilitat finida loador finit, per assò es demostrable la trinitat que demanes.

5. Si a tu es loable lo subiran be, per so cor tà creat, pus loable tes si ha en sí .j. subpòsit qui de sí metex engenre .j. subpòsit infinit qui taja creat, e que del engenrador e del engenrat isca altra subpòsit infinit qui taja creat. E si tu loes lo subirà be per so cor

1. M[1], fora.—2. M, [a].—3. *Mg. in actualitate.*

ha creat lo jusan be, yo lo lou aytant con tu, qui en aquella metexa laor lo lou; e sil loes per so cor es .j. infinit en bonea granea &c., e[1] yo metex li do aquella laor que tu li dones; e si yo lo lou per engenrador e engenrat e proceít infinit different cascú del autre e avent cascú infinida bonea granea &c., tu, infeel, nol pots tant loar con yo crestià. E cor la major loabilitat sia pus elegible, per assò es demostrat que lo subiran be es en trinitat; e si assò no era enaxí, seria demostrat que fos per la menor loabilitat pus loable, que per la major, e assò es inpossíbol; e si per esta inpossibilitat vols concluir que pus loable fóra si agués més de .iij. proprietats personals, no es ver: cor sil loasses en més de tres subpòsits, blasmares los .iij. subpòsits en quant aquells no foren abastants, sens més, a esser .j.ª essencia infinida en bonea granea &c.; e cor en lo subiran be nos cové que per .j.ª manera sia loable e per altra blasmable, per assò nos cové que per més de .iij. proprietats personals sia loable, e covés que per més de .iij. proprietats no personals, essents .j.ª lautra, sia loable.

XLII

De actu e potencia

Si la ordial materia fos major que no es, més formes agra en actu e en potencia, que no ha, e més fóra la apetibilitat natural, que no es; e si assò no fos enaxí, lo foc no avallara a enjús ni pujara a ensús encercant, per

1. *Mg, omet aquesta copulativa.*

generació e corrompció, la conjuncció simpla apetible per la foguetat[1] e la calor simpla qui es forma a la foguetat, la qual conjuncció es apetible per tal que ensems la materia e la forma e la conjuncció sien .j.ª essencia incorrompable foguenca; e assò metex se seguex dels altres elements, segons ques cové a lur qualitat.

2. Ánima ha .iij. potencies, memoria enteniment e volentat, e la obra daquelles no es tan gran con la potencia; cor si ho era, tu no auries en potencia què menbrasses ni entesesses ni amasses so que no menbres ni entens ni ames, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que major es la memoria que son menbrar, e lenteniment que son entendre, e la volentat que son voler; e per assò es per la ànima apetible egualtat de memoria e menbrar, e de enteniment e entendre, e de volentat e voler, la qual egualtat es apetible engenrant la memoria entendre en lenteniment, per tal que entena egualtat de memoria e de remenbrament, e per eximent de voler de memoria e enteniment en la volentat, per tal que am egualment a la volentat[2] menbrament e memoria, e entendre e enteniment; e cor la ànima ni ses potencies no poden aconseguir en est mon la actualitat que demana, per assò es significat que aconseguesca[3] aquella en lautre segle; cor si no ho faien, lo subiran be auria debades creada la ànima e so qui li es apetible; e assò es inpossíbol.

3. De necessitat se cové que lo subiran be pusca fer altre egual a sí metex[4] o no. On, si pot fer altre egual a sí metex qui no sia essencial a sa essencia, seguexse que lo jusà be sia per potencia infinit e pusca aytant rebre con lo subirà be hi pot fer; e si lo subiran be hi fa aytant con pot, e lo jusà be es egual potencia al poder subirà,[5] e lo poder subirà es infinit, doncs lo subiran be

1. M, fogetat *passim*.—2. *Mg, cum voluntate.* —3. *Mg, quærunt... consequantur.*— 4. M¹, que en lo subiran be una cosa pusca fer altra egual a si metexa.—5. M¹, subira a esser causat.

fa del jusà egual be de sí metex, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, no seria en lo jusan be fi ni peccat, ni no seria jusà ni no auria sobre sí subirà, e assò es inpossíbol; e si lo subirà be no pot fer egual a sí metex, doncs es son poder finit e sa obra finida, e es son poder infinit per potencia infinida a obra infinida, e es inpossíbol que aquella potencia sia en actualitat infinida, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria major per potencia e menor per actualitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be pot fer egual a sí metex, lo qual egual fa engenrant, en lo subiran be, .j. subpòsit de tot son poder infinit, altre poder personal infinit, e ixent .j. poder personal infinit,[1] de amdos los subpòsits infinits, e assò metex se seguex de les cambres altres de la figura; e si assò no era enaxí, seguirsia o que en lo subiran be fossen les cambres actualitat finida o potencia infinida e actualitat finida, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria y major e menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

4. Tu sabs que lo foc es potencia a cremar més lenya, que no es la lenya que crema; cor si no ho era, seguirsia que no fos potencia a cremar con la lenya seria * cremada. On si en lo foc qui es jusà be, ha major potencia que obra actual, de necessitat se cové que en lo subiran be[2] aja poder actual infinit quis covenga ab obra actual infinida; e si assò no era enaxí, no seria subirà al jusà be per pura actualitat de poder[3] e dobra infinida sens differencia de actualitat e potencia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be son[4] poder hi fa aytant con hi pot,[5] e si pot infinidament, cové que infinidament hi fassa, e si hi fa infinidament, cové

1. M[1], engenrant... .j. subposit poderos infinit altre poderos infinit e ixent .j. poderos infinit.

* *Repren el m.s.* F.

2. F. de necessitat se segex que en lo subira poder.—3. F, *manca* de poder.—4. *Mg, manca aquest possessiu.* — 5. F, com pot.

que hi sia obra infinida; e si en lo subiran be ha obra infinida, ové que hi sia diversitat de proprietats personals, cor sens diversitat de proprietats personals[1] noy puria esser la obra; e si en lo subiran be ha proprietats personals, ové que sien en nombre de .iij., cor altre nombre nos ové a obra infinida en bonea granea &c., segons que avem provat per molts locs desta OBRA on ha senyals de notables.

5. Q.° [2] Si dius que lo subiran be fa obra infinida[3] en quant infinidament sentén e sama, ver dius; e si infinidament .j. subpòsit ínfinit, entenent e amant sí metex e altre subpòsit infinit, engenra aquell que entén e ama infinidament, major obra fa que no faria si tan solament sí metex infinidament samava e sentenia; e si lo subiran be avia[4] en potencia, e no en actu, major obra, o no la avia en potencia ni en actu, seria finit en bonea granea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que so qui es major actualitat dobra, ové esser en lo subiran be, pus no sia contrari ni inconvenient a les cambres de la figura.

XLIII

De creació

En lo subiran be, tot so que hi sab la saviea e que hi ama la volentat, es be, e per assò nos ové que aja differencia enfre la saviea e la volentat; cor la volentat hi pot amar tot quant hi sab la saviea, e la saviea hi pot saber

1. M[1], [cor sens... personals] *al marge.*—2. M, Q.° *sense calderó:* F, ¶ *sense* Q.°—3. M, infinidament *(tatxat* -ment).—4. F, ama.

tot quant hi ama la volentat. Mas del jusà be no es en axí; cor tot lo be el mal qui es en ell, tot es sabut per la subirana saviea, e gens del peccat no es amat per la subirana volentat; cor si ho era, no seria en lo subiran be, nil subiran be sens volentat no seria subirà al jusà. On, con assò sia enaxí, doncs per lo jusan be es significada differencia enfre .j.ª proprietat personal e altra qui sien en lo subirà be.[1]

2. De necessitat se covê que la volentat vulla que la saviea sapia so que sab; cor si nou fasia, seria contra la saviea quis covenria ab menor si no sabia pecat; e la volentat covê que en tal manera vulla que la saviea sapia pecat, que la volentat no sia amadora de peccat; cor si ho era, amaria més la saviea que sí metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enfre la saviea e la volentat ha diversitat e concordansa;[2] cor si no ho avia, tot[3] so que sab la saviea amaria la volentat, o la saviea no sabria peccat, o la volentat amaria peccat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat e diversitat de proprietats personals es demostrable.[4]

3. Si la saviea e la volentat[5] fossen diverses en lo subiran be per lo jusà, so es a saber, per so que la volentat no amàs peccat e la saviea sabés pecat, seguiras que lo jusà be fos causa de la diversitat qui fóra[6] enfre la saviea e la volentat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la final rahó per que lo subiran be ha creat lo jusà e ha sofert que en lo jusà[7] sia pecat, es per so que sia demostrada la diversitat e[8] la concordansa e la egualtat personal qui es enfre la saviea e

1. M, personal qui sien... be bondat (bontat *tatxat*). — 2. M, a diuersitat *tot tatxat* a concordansa [sens diuersitat]: F, ha concordansa sens diuersitat. — 3. M, no o auia [no seria sobre lo jusan be e] tot: F, no auia no seria sobre lo jusa be e tot. — 4. M, trinitat [e diuersitat de proprietats personals] es demostrable: F, es demostrable trinitat e diversitat de proprietats personals. — 5. M, uolentat sauiea e la *amb nota de transposició*. — 6. M¹, de diuersitat qui fos (M, fora?: F, es fora). — 7. F, jusa be. — 8. M¹, la diuersitat e *tot tatxat*: F, *manca*.

la amor subirana, desamant la amor pecat e amant lo be que la saviea sab; e si en lo subirà be saviea amor[1] no fossen proprietats personals diverses, jassia que en quant essencia no sien diverses, inpossíbol cosa fóra que lo subiran be agués creat lo jusà en disposició que significàs en lo subiran so que noy fos; cor si ho agués, no agra creat lo jusà be a demostrar sí metex, ans lagra creat contra demostració de sí metex; e si ho agués, agral creat contra sa saviea e sa volentat e contra totes les cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable, engenrant .j.ª saviea personal altre personal, e .j.ª volentat altre, e ixent .j.ª saviea e volentat personal de les .ij. saviees e de les dues volentats personals; e per la diversitat[2] e la concordansa e la egualtat de totes .iij. les persones savies volents[3] en esser .j.ª essencia .j.ª saviea .j.ª volentat, la subirana saviea sia sient[4] tot lo be el pecat qui es en lo jusà be, e la volentat personal[5] sia amant tot lo be e dezamant tot lo peccat.

4. Si diversitat no fos en lo subiran be de proprietats personals, e que la .j.ª amàs be e lautra desamàs pecat, e que aquella qui ama be sabés be e peccat, e aquella qui desama pecat sabés be e pecat e amàs be, covengra que lo mon no fos creat; cor inconvenient cosa fóra que fos lo mon creat e lo subirà be[6] noy fos desamant peccat; e cor lo mon es creat, per assò es demostrat que en lo subiran be es la diversitat damunt dita,[7] per la qual trinitat es demostrable.

1. M^1, sauiea amor *tot tatxat.*—2. M^1, engenrant .j. saui altre e .j. volent altre e ixent .j. saui uolent dels .ij. sauis uolents. E per [la] diuersitat: F, Engenrant .j.ª sauiea e .j.ª uoletat altre e híxent .j.ª sauiea e uolentat de laltre. E per la diuersitat (e concordansa): *Mg,* = M *afegint desprès entre claudators una explicació* ([hoc est...]) = M^1.—3. M^1, .iij. sauis uolents: F, .iij. uolents.—4. F, sauiea sient.—5. M^1, personal *tatxat:* F, *manca.*—6. M^1, [lo subira be] *al marge.*—7. *Mg, supradicta differentia personarum.*

XLIIII

De salvació e dampnació

Lo jusà be o es creat per so que tuit siam salvats o damnats, o per so que los uns sien salvats e los altres damnats,[1] o per so que lo subiran be sia conegut e amat, o conegut e[2] no amat, o amat e no conegut. On, si la final rahó per que som creats es per so que siam tuyt salvats, cové de necessitat que tuyt siam salvs; cor si no ho erem,[3] lo poder e la saviea e la volentat qui es en lo subiran be, no puria dar compliment a la fi per quens ha creats, e assò es inpossíbol; e si tuyt som salvats, inpossíbol cosa es que en lo subiran be sia justicia acabada, cor tuyt no murim en estament de salvació; e con sia inpossíbol que en lo subiran be sia privació de justicia, e con tuyt no siam en estament de salvació, per assò es demostrat que la final rahó per que som creats, no es per so que tuyt siam salvats.

2. Si som creats per so que tuyt siam damnats, doncs en lo subiran be no ha karitat ni justicia ni saviea, e assò es inpossíbol: doncs altra es la final rahó per que som creats; e si som creats per so que los uns sien salvats e los altres damnats, doncs en lo subiran be es defalliment de benignitat e de karitat en quant ha creats homens per so que sien damnats; e cor es inpossíbol que en lo subirà be aja defalliment de benignitat e karitat, per assò es demostrat que altra es la rahó per que los homens

---

1. F, o los altres dampnats.—2. M, conegut [e amat o conegut] e (F, o).—3. F, saluats, cor si no erem.

damnats son creats; e si dius que los damnats no son creats per nulla enteció, doncs tu dius que lo subiran be ha creat sens enteció, e si ho ha, ha defalliment de entenció en sa obra, e assò es inpossíbol.

3. Si som creats per so que lo subiran be sia conegut e amat, seguexse que los damnats lamen, e assò es inpossíbol, cor si lamaven, gloria aurien; e si som creats per conèxer lo subiran be e no amarlo, doncs los salvats no lamarien, e si no lamaven, gloria no aurien; e si som creats per so que sia amat lo subiran be e no sia conegut, som tuyt sals e innoram[1] tuyt la sua justicia e saviea, e es mala cosa aver conexensa dell, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat, e per les quals inpossibilitats damunt dites, es demostrable la final rahó per que som creats, la qual es per so que sia conegut, cor bons e mals lo conexeran; e cor es la final rahó que sia conegut, per assòs seguex que aquells quil conexeran e lamaran, sien salvats, e aquells quil conexeran e no lamaran sien damnats; e cor es inpossíbol que lo subiran be sia pus digne de esser conegut que amat, cové que en los salvats egualment sia la rahó per que son creats, per so que coneguen e amen lo subiran be, e en los salvats els damnats sia la rahó principal universal, per so que sia conegut. On, si en lo subiran be no fos diversitat de subpòsits, fóra la final rahó per que som creats, universal sens especial, e si ho fos, forem tuyt salvats[2] o damnats; mas cor es universal per so que sia conegut, e especial per so que sia amat, per assò es demostrable sa essencia e son demostrables ses proprietats personals; cor la essencia es demostrable per la universitat[3] per que som creats, so es per so que la conegam, e la especialitat per so que sia amat per alcuns quil coneguen, e per aquesta especialitat son significats los subpòsits diverses; cor sens diversitat de subpòsits en

1. F, sauls e ingnoram.—2. *Mg, omnes salvarentur.*—3. *Mg, per universalitatem.*

lo subiran be, no fóra diversa en general e en especial la final rahó per que som creats, e si ho fos,[1] lo subiran be no fóra sobrel jusà per especial e general, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable; cor si trinitat no fos en lo subiran be, lo subiran be no auria tants secrets a revelar[2] als salvats e a tenir secrets als damnats, con ha per so cor[3] ha trinitat en sí; e cor als salvats es gloria[4] la revelació dels secrets subirans e als damnats es pena con no la[5] conexen tan manifestament con los salvats, per assò es demostrat que trinitat es en lo subiran be.

XLV

De predestinació

SAVIEA justicia son perfetament en lo subiran be; cor si no ho eren,[6] noy serien; cor nos covė que nulla cosa inperfeta sia en lo subiran be; e si saviea justicia no eren en lo subiran be, inpossíbol cosa seria que fos subiran be. On, con ajam provat subiran be esser, per assò es demostrat que saviea justicia son en lo subiran be perfetament, sens la qual perfecció noy seria infinida bonea granea &c.

2. En lo jusà be, perfeta saviea hi significa predestinació, e perfeta justicia hi significa franc arbitre.[7] On, con sia differencia enfre predestinació e franc albitre, per assò, per lo jusà be, es significada differencia relativa e

1. *Mg, non esset.*—2. F, en si per arevelar.—3. F, cor ha per so con.—4. M, saluats en gloria.—5. F, com *(Mg, quia)* nala.—6. F, no eren.—7. F, sauiea significa... justicia significa franc albitre.

personal enfre[1] la subirana saviea e la subirana justicia; e si la saviea e la justicia son differents en essencia,[2] seguexse que la .j.ª no sia lautra; e si no ho son, ha bonea e acabament[3] e vertut fi en cascuna, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en essencia .j.ª cosa metexa son saviea justicia; e cor hi es significada differencia per lo jusà be, cové que per alcuna manera, so es personalment, sia differencia en la subirana saviea e justicia;[4] cor si no ho era, lo jusà be ab error e falsament significaria differencia esser enfre saviea e justicia, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, predestinació qui es so que la saviea ha previst, e franc albitre qui es creatura, serien contra veritat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, saviea justicia serien contraries a veritat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la diversitat qui es enfre saviea e justicia[5] en lo subiran be, so es a saber, que .j. subpòsit ha en lo subiran be qui es different a altre, essent cascú saviea e justicia, essent different .j.ª saviea e .j.ª justicia, a la saviea e justicia del autre personalment;[6] e per so que aquesta differencia sia demostrable, predestinació es significada per la saviea de la .j. e franc albitre per justicia daquell,[7] e predestinació es significada per la saviea del autre e franc albitre per la justicia[8] daquell altre; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria que la significació fos sens contradicció; e si no ho era,[9] seguirsenia inperfecció contra la saviea o la justicia.

3. Sabs per que no entens predestinació ni franc

1. M[1], enfre *tatxat* [en subposits qui son]: F, en supposits qui son.—2. F, per essencia.—3. F, bonea acabament.—4. M[1], manera so es personalment sia differencia [de persones diuerses] en lo subiran be (sauiea e justicia *tot tatxat): F*, manera de persones diuerses sia differencia en la subirana sauiea e justicia so es personalment.—5. M[1], diuersitat [personal] qui es en saui e just: F, diuersitat personal qui es en sauiea justicia: *Mg, differentia personalis quæ est inter sapientiam et justiciam.*—6. M[1], F, essent different .j. saui a altre e (F, *omet* e) .j. just a altre personalment: *Mg*, = M, *amb explicació* (hoc est) = M[1], F.—7. *Mg, illius unius.*—8. F, per justicia.—9. F, no era.

albitre? Per so cor[1] no entens la differencia qui es enfre lo franc albitre qui es en la especulativa e en la pràtica; cor en la especulativa aytan franc te sents a fer de .ij. contraris qual te vulles, con[2] si en la pràtica pudies fer cascú dels contraris. On, si tu entenies la differencia damunt dita e entenies con la final rahó per que tu est creat no es per so que sies salvat o presís, ans per so que Deus conegues e servesques, tu entendries predestinació e franc albitre; e cor hi duptes e hi innores, as opinió fantàstica, e cuideste[3] que no sies ubligat a fer be ni a esquivar mal, a la qual ubligació no fores ubligat[4] si la final rahó per que est creat fos ta salvació o ta[5] dampnació, e no fos per so que Deu fos conegut; e con no fas be ni esquives mal, per la falsa openió en que est, tu metex tubligues e tofers a la justicia, e formeste digne de esser presís per so cor[6] fas contra la final rahó per que est creat, e vens tot franc en la pràtica segons quet sents franc en la thesòrica; e si tu entens sobre la fantasia per elevament de enteniment e entens que sia[7] que sies predestinat o presís, tu est ubligat a conèxer Deu e a servirlo; e si ames Deus e servesx e conexs, tu tofers[8] a la saviea tot franc en la pràtica segons quet sents franc en la thesòrica; e cor seguexs la regla de la final rahó per que est creat, la saviea e la justicia telegen[9] a perdurable benauyransa.

1. M, per cor.—2. F, cor.—3. M[1], e cuideste (-ste *sobre raspat): F*, e tes vijares.—4. M, hubligacio... hubligat.—5. F, te... te.—6. F, con.—7. F, *manca* que sia: *Mg, quid sit.*—8. F, e ames deus e serueixs e conexis (M, seruex e conex) tu offers.—9. F, ta elegen.

XLVI

De nombre

Un es primer a nombre, e .ij. son comensament de nombre, e en tres uses de nombre, e si nombre de .iij. no t'es abastant, es demostrat que los .iij. no an conpliment en si metex[1] a so que demanes, e si an conpliment, no t cal nombrar més a avant: cor axí con a cors abasten .iij. disminsuracions e no hi es[2] mester quart ni quint, axí .iij. qui ajen conpliment, no an mester a esser més al conpliment en que[3] son los .iij. abastants; cor si més ni avia enadits, serien hi superfluulment, enaxí con quart e quint serien superfluulment[4] en les .iij. disminsuracions qui son abastants a esser .j. cors.

2. De null[5] nombre no uza tant natura con fa de .j. en .iij. e de .iij. en .j.; cor cascú de los individuus conposts es .j. en substancia e es en .iij. coses, materia e forma e conjuncció; e tot cors es .j. e es en .iij. disminsuracions, lonc e ample e pregont; e ànima e àngel cascú es .j. per substancia[6] e es en .iij., materia e forma e conjuncció entellectual; e lo mon es .j. e es en .iij. especies generals, sensualitat entellectuitat animalitat; e cascuna especia ha sos individuus en nombre de .j. e de tres, cor[7] la sensualitat e la entellectuitat ha l nombre damunt dit; e animal es .j., cor tu est .j. e est .iij. en so que est cors e ànima e la conjuncció damdós. On, con assò sia enaxí,

1. *Mg, in se ipsis.*—2. M, [es].—3. F, qui.—4. F, superfluiment: *Mg, superflue (en ambdós llocs).*—5. F, negu.—6. F, cascu en si es per substancia .j.—7. F, e cor.

doncs de null nombre no es tant, con de .j. e de .iij., e lo pus noble nombre qui sia es .j. en .iij. e .iij. en .j.; cor si no ho era, seguirsia que nombre accidental fos pus noble que substancial, e assò es inpossíbol; cor pus noble nombre es de .j. cors e .iij. disminsuracions, que no es de .ij. o més corses; cor .j. cors es sens altre, e .j. cors e .iij. disminsuracions o .j. segle[1] e .iij. especies, no poden esser la .j. menys del autre.

3. Tu sabs que los elements son .iiij., e jassia que .iiij. sien més que .iij. en quantitat de nombre, per tot so nos seguex que sien més que .iij. en nobilitat; cor si ho eren, mouriense a nombre de quatre formalment, e ells nos mouen sino a nombre de .j. e de .iij. formalment, conpost la .j. de materia e forma e conjuncció, e aquell .j. es los .iij. e los .iij. son la .j.; e cor los .iiij. nos mouen a .j. qui sia quatre e que los .iiij. sien la .j. sino materialment, e mouense a .j. qui es .iij. e los .iij. son la .j., per assò es demostrat que lo nombre de .j. e de tres, es pus noble que lo nombre de .j. e de .iiij. E sabs per que los .iiij. se mouen a nombre de .j. e de .iij., e no a nombre de .j. e de .iiij.? Per so cor los .iiij. son la ordial materia, e los .iij. els conposts[2] dels .iij., es la forma; e con se mouen a nombre de .iiij., mouense per desolviment e per contrarietat, e con se mouen a nombre de .iij. mouense per conpondre concordantment .j. conpost de .iij.; e cor forma e concordansa se covenen ab major nobilitat, e contrarietàt e materia ab menor, per assò es demostrable que nombre de .j. e .iij. es pus noble que no es lo nombre[3] qui es de .j. e de quatre.

4. Sabs tu per que nombre de mil homens es major que de .iij.? Per so cor hi ha més individuus[4] qui son .j. e .iij. E sabs per que[5] nombre de .j. e tres[6] en .j. home vertuós es pus noble nombre que lo nombre de mil ho-

1. *Mg, mundus.*—2. F, el compost.—3. F, de .j. e de .iij... quel nombre.—4. F, de individuus.—5. M, per [que]—6. F, de .j. e de .iij.

mens pecadors? Per so cor mil vicis no valen .j.ª vertut. E sabs per que nombre es pus noble en .j. home savi bo, que en mil cavalls? Per so cor es de pus nobla especia. E sabs per que nombre de mil cavalls es pus noble que de .ij. o més homens[1] pecadors? Per so cor los cavalls no son contra la final rahó per que son creats, e son ho los homens pecadors.

5. Sabs tu[2] per que nombre finit es pus noble que infinit? Cor de infinits en nombre no puria esser unida susbtancia; cor infinides disminsuracions en nombre no abastarien a esser .j. cors, al qual abasten .iij. disminsuracions. E sabs per que nombre de .iiij. o de més qui abastassen a esser .j. cors, no seria tan noble con nombre de tres qui abastassen a esser .j. cors? Per so cor los .iij. sens lo quart no aurien conpliment a esser .j. cors,[3] los quals .iij. an lo conpliment que aurien ab lo quart, e no an lo defalliment lo qual aurien[4] si menys del quart no podien esser sufficients a esser .j. cors.

6. Con sia demostrable en lo jusà be, que nombre de .j. en .iij.[5] e de tres en .j. sia major e pus noble que null altre nombre, e cor lo subiran be ha creat lo jusà a demostrar sí metex al jusà, e cor se cové que per so qui es pus noble en lo jusà sia pus demostrable, que per so qui es menys noble, cor si nos covenia no seria pus demostrable per racional que per inracional, per assòs cové de necessitat que aquell nombre qui es pus noble e major en lo jusà be, sia en lo subirà; cor si no ho era, fóra per altre nombre pus demostrable, lo qual nombre agra creat en lo jusà be pus noble que lo nombre de .j. e de .iij., qui es pus noble el major nombre[6] qui sia en lo jusà be, segons que damunt avem dit;[7] e sil nombre da-

1. F, de .ij. homens.—2. F, *manca* tu.—3. M, [per ço cor... cors] los quals .iij. an lo compliment: *Mg, ideo quia illa tria habent complementum.*—4. F, que aurien.—5. M, de [.i. en] .iij.—6. F, maior e (M, e [lo]) pus noble nombre.—7. F, dit hauem.

munt dit no agués creat a demostrar sí metex, e lo nombre de .j. e de .iij. lo significàs falsament, e ell aja aquell nombre creat[1] pus noble que tot altre,[2] seguirsia que en lo subiran be privàs bonea granea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

7. Si en lo subiran be ha .j. poder[3] essencial e que en aquel poder ha .j. poder[4] qui es paternal e ha .j. poder qui es filial e ha .j. poder qui es processional, e assò metex de saviea amor &c., e que lo poder paternal e filial e processional sien lo poder essencial, pus noble .j. es lo poder essencial,[5] que no seria sens .j. poder paternal, sens .j. poder filial, .j. poder[6] processional; e pus noble es la .j. poder paternal e la .j. poder filial e la .j. poder processional con son .j. poder essencial,[7] que no serien si no eren .j. poder essencial. On, con assò sia en axí, e cor lo pus noble .j. e lo pus noble nombre covê esser en lo subiran be, per assò trinitat es demostrable per unitat de nombre essencial e personal relativament.

8. Si dius que pus noble es[8] .j. on no sia nombre, que .j. on ha nombre, doncs tu dius que lo subiran be degra aver creada alcuna substancia on no fos pluralitat, a demostrar sí metex per aquella; e cor aquella no es en lo jusà be sabuda, per assò es contra tu so que nos avem dit rahonablement en lo damunt dit paragrafi.

1. F, aja creat aquell nombre.—2. M, que tot *(corregit de* nul?) altre: F, que altre.—3. F, ha poder.—4. F, ha poder.—5. *Mg, una potestas essentialis est nobilior.*—6. *Mg, et sine una potestas.*—7. F, *manca fins a l'altre mot* essencial.—8. M, [es].

XLVII

De consideració

Con la tua consideració sia dejús lo subiran be, per assòs cové que tu lams considerar con pus noblament pusques; e si assò nos covenia enaxí, seria demostrat que ell no fos subirà a la tua consideració, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be es pus noble que tu nol pots considerar.

2. Si consideres la nobilitat qui es en lo subiran be, pus nobla e pus alta[1] consideració as que no has con la consideres[2] noble per so que ha donat al jusà, e si no ho avias,[3] seria pus noble per lo jusà be que per sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que pus alta e pus nobla consideració has con consideres .j.ª essencia subirana infinida en bonea granea eternal[4] &c., que no as con consideres lo subiran be esser noble per so cor ha creat e benificiat lo jusà be. On, con assò sia enaxí, doncs considerem lo subiran be, yo e tu,[5] sens relació del jusà, e vejam quil porà, segons sa creensa, pus noblament considerar; cor aquella creensa cové esser[6] en veritat, on pus noblament es considerable; e si assò no era enaxí, seria pus noblament considerable per la creensa qui no fos tan nobla o qui no fos en veritat, que per la pus nobla e qui es en veritat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo jusà be puria esser subirà per consideració; e assò es inpossíbol.

1. F, pus alta e pus nobla.—2. *Mg, illud consideras.*—3. *Mg, esset.*—4. *Mg, æternitate.*—5. F, yo e tu lo subira be.—6. M[1],F, coue esser: M, es.

3. Si consideres infinits deus en nombre, consideres infinides essencies en nombre e finides en essencia; cor inpossíbol cosa es que infinits en nombre pusquen esser infinits en essencia; e si consideres infinits en essencia en cert[1] nombre, pus nobla consideració as; cor possíbol cosa es que .j.ª essencia sia infinida en subpòsits infinits e que sien en cert nombre, enaxí con lo teu cors, al qual es possíbol esser .j. finit essent nombre de disminsuracions finides en cert nombre; e si assò no era possíbol[2] al subiran be e es possíbol al jusà, lo subirà no seria sobre lo jusà; e assò es inpossíbol.

4. Considerant tu infinits deus en nombre esser .j.ª essencia, consideres cosa qui es inpossíbol; cor de infinit nombre no pot esser unitat de essencia, axí con lo teu cors qui no puria esser .j.ª substancia si ses disminsuracions eren infinides en nombre; e cor ta consideració es de so qui no pot esser possíbol, e tu consideres que sia possíbol so qui es inpossíbol, per assò no consideres lo subiran be ab aquella consideració on es considerable; cor si ho faies, ell seria considerable en so que no es, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo jusà be, qui no es considerable sino en so que es, li seria desús per considerabilitat; e assò es inpossíbol.

5. Si consideres infinits deus en nombre e en essencies, essent cascú per sí destint del autre e concordants e eguals sens contrarietat, doncs tu consideres que los uns sien en los altres[3] infinits en nombre e en essencia, e assò es inpossíbol; cor si son los uns en los altres, cové que sien finits en nombre: cor enaxí con de infinits en nombre no puria esser unida .j.ª substancia, enaxí infinits en nombre no purien esser en concordansa ni en egualtat ni en diversitat, ni[4] la .j. no puria esser en lautre.

---

1. M, F, sert *(usual)*. — 2. F, en supposits e que sien en sert nombre enaxi com al teu cors al qual es possibol esser .j. infinit si no era possibol. — 3. F, en los altres sien. — 4. M[1], ni *tatxat*.

6. Si as consideració que sien .M. milia deus o més e que sien en cert nombre, e que en[1] essencia sien infinits essent cascú essencia per sí, e que la .j.[2] sia en lautre, e que sien eguals e concordants e diverses, doncs tuls consideres finits en bonea granea eternetat poder &c.,[3] cor si no ni ha negú qui sia tan solament infinit en bonea granea eternitat poder &c. e que non sia altre infinit en bonea granea eternitat poder &c., doncs cascú es finit en so que negú no ha tota bonea ni granea ni eternitat ni poder; cor[4] si ho avia, lautre no n auria gens; e cor infinitat considerable fassa pus[5] nobla consideració que finit,[6] e cor .j. infinit pot aver infinitat en bonea granea &c., e cor seria superfluitat si eren molts deus, pus que .j. tan solament pot esser a més abastant que tots aquells finits, per assò cové que ab la pus nobla consideració[7] sia Deus considerable.

7. Si dius que pus nobla consideració es considerar .j. deu infinit en bonea granea &c., que considerar .iij. deus, ver dius; e si dius que pus nobla consideració es .j. deu considerar qui no haja en sí infinits subpòsits e que ell sia infinit en bonea granea &c., no es ver: cor pus nobla consideració es de majors e de pus nobles coses; cor axí con tu consideres pus noblament luu si .j.ª luu infinida avia en sí alcú subpòsit infinit qui fos pura luu, e de sí metex engenrava infinida luu, e de amdues les lugors ixia infinida luu, e que ensems fossen .j.ª luu en essencia, enaxí as pus nobla consideració si consideres per senblant manera en lo subiran be, que no auries si tan solament hi[8] consideraves infinitat de essencia e no de subpòsits.

8. Si dius que pus nobla consideració es considerar .iiij. o més subpòsits en la subirana essencia, no es ver:

---

1. M, o mes que sien en sert nombre e que [en].—2. *Mg, et quod una.*—3. F, *passa als altres mots* poder &c.—4. F, e cor.—5. F, [pus].—6. *Mg, quam finitas.*—7. M, *afegeix* es considerar .j. deu infinit *tot puntuat.*—8. F, *manca* hi.

cor si ni avia mester .iiij., los .iij. no serien infinits en bonea granea &c. a esser la unitat de la essencia[1] sens lo quart, e si no ho eren,[2] no serien dignes que fossen en la essencia. E si dius que pus nobla consideració es considerar .j. subpòsit o dos esser sens[3] lo ters en la subirana essencia, no es ver: cor si hi era .j. subpòsit tan solament, no sen seguiria utilitat egual a la essencia e al subpòsit, e si ni avia .ij. tan solament, no sen seguiria utilitat egual als .ij. e a la essencia; e si la utilitat era menor que la essencia nils subpòsits, auria hi major e menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable; cor engenrant lo Pare lo Fill, engenra egual utilitat a sí metex, e ixent[4] lo Sant Spirit damdós, ix egual utilitat a ells; cor cascú es infinit en bonea granea &c. e ensems son egual utilitat en so que son .j.ª essencia infinida en bonea granea e *cetera*.

9. Si dius que pus nobla consideració seria considerar en lo subiran be .iij. pares e tres fills e .iij. sants espirits, no es ver: cor noy seria abastant .j.ª paternitat ni .j.ª filiació ni .j.ª processió; e si tu, infeel, consideres que lo subiran be ama e entén e glorieja sí metex, e[5] yo qui son feel crestià he aquella[6] consideració metexa, e he la consideració pus nobla que tu en quant consider que lo Pare es gloria de sí metex e del Fill e del Sant Espirit e *e converso*, cor ensems son .j.ª gloria; e cor yo creu e entén e am[7] més en lo subiran be que tu no fas, per assò hi pusc aver la nobla consideració que tu hi as, e encara més que tu, en quant més hi creu e hi entén e hi am que tu; e si tu consideres simplicitat de unitat en lo subiran be e noy goses considerar pluralitat, per so cor has temor de considerar conpusició, yo[8] consider la .j.ª simplicitat que tu consideres e consider simplicitat de pluralitat, e

1. *Mg, divinæ essentiæ.*—2. F, no eren.—3. M, ho dos esser (esser *corregit)* sens lo: F, o .ij. esser lo.—4. M, ixen: F, hixent.—5. e *reforçativa.*—6. F, aquexa.—7. M, e am e enten.—8. F, compusio o yo.

assò per infinida bonea granea &c., per la qual infinitat tu no la vols[1] ni la sabs ni la pots considerar segons la creensa en que est; e cor la mia consideració tota ora te serà subirana si consideram en lo subiran be, per assò cové que en lo subiran be sia la vertut per que la mia consideració ha possibilitat a esser subirana a la tua; cor si no ho era, no auria don li vengués vertut per la qual sobrepujàs la tua consideració. On, con assò sia enaxí, doncs per nobilitat de consideració trinitat es demostrable.

XLVIII

De consequencia e relació

SIL subiran be es per nobilitat sobre lo jusà, de necessitat se cové que si en lo subiran be ha[2] consequencia e ha relació, que hi sia pus noblament e pus espressa que en lo jusà be; cor si no ho era,[3] no seria al jusà be, per consequencia e per relació, subirà, e assò es inpossíbol; e si en lo subiran be no ha consequencia ni relació,[4] seguexse que noy sia operació; e si no hi ha operació, ans que fos lo jusà be, no era agent lo subirà;[5] e si no ho era,[6] seria agent accidentalment, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, concordarsia ab menor, e si fos agent eternalment, concordaras ab major. On, con lo major se covenga ab lo subiran be, el menor ab lo jusà, per assò es demostrat que en lo subiran be ha eternalment operació; e si ha en sí

1. *Mg, illud non vis.*—2. M, [a].—3. F, no era.—4. F, consequencia e relacio no ha.——5. M[1], ans que fos [lo] jusa be no era agent [lo subira]: M, e que fos jusa be no era no era agent: *Mg, antequam esset inferius bonum non erat agens æternaliter.*—6. F, no era.

operació, de necessitat se cové [1] que hi sia consequencia e relació; cor inpossíbol cosa es que obra sia sens consequencia e relació. On, con assò sia enaxí, doncs per relació es demostrable pluralitat esser en lo subiran be: per la qual, trinitat es significada.

2. Infinitat pots entendre en lo subiran be sens relació. [2] E sabs per que? Per so cor en lo subiran be infinitat e essencia son .j.ª cosa metexa. Mas infinitat e infinir no pots entendre sens consequencia e relació, e cor infinitat e infinir se covenguen, [3] cor si nos covenien descovenrias infinitat e acció en lo subiran be, e termenat e potencia en lo jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be se covenen infinitat e infinir: per la qual conveniencia es significada consequencia e relació esser en lo subiran be, la qual significa e demostra la santa trinitat que encercam.

3. Si en Sócretes racional es, doncs cors e ànima es; e si en Sócretes ha egualtat e concordansa, de necessitat se cové quey sia pluralitat; e si en Sócretes es pare, cové que aja fill, e axí de les altres consequents e relatives [4] senblants a aquestes. Mas si cors es, nos seguex que [5] en Sócretes sia ni que ànima sia; e si pluralitat es, nos seguex que sia concordansa ni egualtat, ni si pare no es, [6] que sia fill, ni si poder es, nos seguex que sia saviea ni volentat. On, con ajam provat que en lo subiran be cové esser pus nobla e pus simpla e espressa consequencia relació, [7] que en lo jusan be, per assò es demostrat que enaxí con en Sócretes significa cors e ànima, e sa egualtat e concordansa significa pluralitat, e que en Sócretes qui es pare significa fill, que enaxí, e molt mills, en lo subiran be es significant consequent e relació, [8] que si subiran be

1. F, se seguex.—2. *Mg, sine consequentia et relatione.*—3. *Mg, quia infinitas et infinire conveniumt.*—4. F, consequents relatiues.—5. M, *manca* que.—6. F, ni si pare es nos seguex.—7. F, e relacio.—8. *Mg, consequentia et relatio significent.*

es, que sia infinitat e infinir; e si en lo subiran be ha poder, quey sia saviea justicia voler; e si en lo subiran be ha pluralitat, que hi sia concordansa e egualtat; e si en Sócretes pot esser pare e no pot esser ab so que es pare .j.ª essencia, que lo subiran be pusca esser .j.ª essencia on sia Pare e Fill e Sant Spirit. E si assò no era en axí, seguirsia que la consequencia e la relació subirana no seria sobre la jusana, segons ques cové a bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es probable e demostrable.

4. En lo jusan be no ha de eternitat[1] e eternejar; cor si ho avia, covenria que alcuna cosa[2] fos en lo jusan be qui fos eternal e que eternejàs altra cosa o sí metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be el jusà se covenen eternitat e eternejar, so es eternitat e evum. On, con eternitat e eternejar se covenguen mills en lo subiran be, que en lo jusà, per assò es demostrat que si eternalitat subirana se cové segons sa bonea poder &c., ab evum,[3] qui es jusana durabletat, quant més se cové que bonea poder &c. fassen[4] relació personal de eternejat subirà! E si assò no era enaxí, seria demostrat que relació no fos pus noblament dintre lo subiran be, que defora, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significada trinitat, la qual es, consequentment e relativament, enaxí[5] significada per bonea bonejar e poder poderejar e[6] per saviea saviejar e per amor amar e per les altres cambres de la figura, con es per infinitat qui es Pare, e infinir[7] infinitat qui es Fill, e eternitat qui[8] es Pare, <e> eternejar eternal qui es Fill, segons que damunt avem significat.

5. Si dius que en lo subiran be <ha>[9] conveniencia de

1. *Mg, non est æternitas.*—2 F, *manca* cosa.—3. F, que si eternitat (*Mg, æternitas*) subirana se coue segons bonea et cer. ab euom.—4. F, se coue bonea et cer. que fassen.—5. M, en axi es.—6. F, *manca* e.—7. F, infinit.—8. *Mg, et per æternitatem qui* (F, *manca* qui).—9. *Mg, sit.*

eternitat infinitat[1] poder saviea &c., e assò per perfecció e per proprietats essencials comunes obsolutes, ver dius: cor si perfecció[2] ha en lo subiran be, totes les altres vertuts hi covenen[3] esser de necessitat e *e converso,* e aquesta consequencia[4] que tu dius es essencial. Mas cor en lo subiran be relació se covè ab infinitat infinir, eternitat eternejar, &c., e assò segons esguardament dobra, per assò de necessitat se covè que en lo subiran be aja relació personal, so es a saber, que .j. infinit qui es Pare, engenre altre infinit qui es Fill, e que linfinit engenrant e lengenrat no sien la .j. lautre en quant son persones, e que ensems ab lo Sant Spirit sien .j.ª essencia infinida &c., e que la infinitat qui es Pare sia la infinitat qui es Fill, e assò metex del Sant Spirit; e assò metex de eternitat &c.; e assò segons consequencia e relació; cor sil Pare es infinit, sí ses lo Fill &c.; mas cor lo Fill no es lo Pare, covè que personalment .j. poder qui es Pare sia Pare,[5] e engenre Fill qui es poder; e si assò no era en axí, inpossíbol cosa seria que la distincció qui seria en les persones, fos acabada ni agués esser reyal; e[6] cor la distincció e la concordansa e la egualtat personal se covenen ab esser reyal aytan fortment con la essencia, per assò es demostrat que infinir e eternejar e poderejar e amar &c., e paternar e filiar e proceir, se covenen ab major, segons que la essencia se covè ab major; e si lo Pare no era infinitat eternitat &c. essencial, e lo Fill no era infinitat eternitat &c. essencial, e lo Sant Espirit no era infinitat e eternitat[7] essencial, inpossíbol cosa seria que en les persones agués lesser reyal el major quis covè a les persones e a la essencia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que en lo subiran be trinitat es significada e demostrada.

1. F, infinitat eternitat.—2. F, cor perfeccio.—3. F, e couenen.—4. M, consequencia e aquesta *amb nota de trasposició.*—5. F, *manca* sia Pare.—6. F, *manca* e.—7. F, e eternitat et cer.

XLVIIII

De conpusició

Tu sabs que en lo jusan be alcuns conposts son pus prop a simplicitat quels altres, axí con la foguetat e sa calor quis mouen a encercar lur conjuncció[1] simpla, qui son pus simples que lo conpost de tots los .iiij. elements, axí con la pera e ton cors, e axí de les altres coses, e la ànima qui es pus simpla[2] quel foc, e làngel que lànima.

2. En lo jusà be esser se cové egualment en substancia per unitat e per pluralitat; cor lindividuu conpost es .j. en substancia, e es en pluralitat en quant es conpost de materia e forma e conjuncció. On, enaxí con lo conpost seria destruit[3] en substancia si era destruida sa unitat, enaxí seria destruit per[4] lo destruiment de sa pluralitat, e *e converso*. On, si era cosa que lo foc fos pus noble que la pera per simplicitat, per so cor la pera se cové mills ab conpusició[5] e lo foc ab simplicitat, e la pluralitat del foc sanixitlava en la simplicitat muntiplicant la unitat, seguir sia que la pera se covengués mills ab esser, quel foc per pluralitat, e lo foc per simplicitat e unitat; e assò es inpossíbol, con sia cosa que tota substancia se covenga egualment ab unitat e pluralitat, segons esguardament de diversitat e concordansa; e si assò no era enaxí, los particulars naturals nos conpondrien en substancia on fos pluralitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que aytan natural cosa es en substancia plu-

1. *Mg, compositionem.*—2. F, es simpla mes.—3. F, distinct.—4. M, [en substancia... seria] per.—5. F, compusio *(passim)*.

ralitat, con unitat; mas cor les unes unitats e lurs pluralitats se covenen mills ab simplicitat que les altres, e cor simplicitat e major se covenguen, e conpusició e menor, per assòs seguex que la unitat e la pluralitat on ha més[1] de simplicitat, es pus nobla e més a ensús que la unitat e la pluralitat on ha més de conpusició.

3. Manifest es que ta ànima es .j.ª e en[2] pluralitat, en quant es conposta de materia e forma e conjuncció entellectual; e cor unitat e pluralitat sensual contenga més de conpusició que entellectual, e entellectual contenga més de simplicitat que sensual, per assò la ànima ha major nobilitat quel teu cors: per la qual major nobilitat es forma al cors.[3] On, si per la simplicitat que la ànima[4] ha major quel teu cors, era menor en pluralitat, seguirsia que fos egual nobilitat enfre la tua ànima el teu cors: cor axí con la ànima seria més a ensús quel cors per unitat, axí seria més a ensús lo cors que la ànima per pluralitat; e cor es inpossíbol que la ànima el cors ajen egual nobilitat, per assò es demostrat que la ànima ha major nobilitat per unitat major e per pluralitat major, quel cors; e si assò no era enaxí, seguirsia que la ànima no pogués esser forma, avent menor pluralitat, al cors avent major pluralitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que, jassia que la ànima sia a ensús per simplicitat e unitat, el cors a enjús, per tot so la pluralitat de la ànima no es menor en nobilitat que cella[5] del cors; cor si ho era, seguirsenien les inconveniencies damunt dites.

4. Enaxí con en la ànima nos consumex sa pluralitat, jassia que sia pus simpla quel cors, enaxí en làngel nos consumex sa pluralitat, jassia que sia pus a ensús, per simplicitat, que la ànima: cor enaxí com tu est ab més coses en esser, cor hi est ab cors[6] e ab ànima, enaxí làngel es pus a ensús a la ànima si ha major unitat e pluralitat e

1. F, *manca fins als altres mots* on ha mes. — 2. F, e es en. — 3. *Mg, tui corporis.* — 4. *Mg, quam tua anima.* — 5. F, aquella. — 6. F, cor.

simplicitat, que no seria si era pus simple en sa unitat e sa pluralitat e avia menor pluralitat que la ànima.

5. Tu sabs que los .v. particulars son universalment en la ymaginativa, qui en la fantasia los ofer al enteniment, e sabs que la unitat de la ymaginativa e la universitat es pus simpla, que no es la unitat ni la pluralitat de negú dels particulars, cor si no ho era,[1] no seria a ensús nils particulars a enjús, e assò es inpossibol; cor si era possíbol, seguirsia que los particulars fossen en la fantasia e noy fos la ymaginativa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la unitat e la pluralitat de la ymaginativa, so es sa universalitat, se cové ab major quantitat e ab major simplicitat, que no fa negú dels particulars per sí, e la vertut de tots ensems es muntiplicada en la ymaginativa, enaxí con la vertut dels .iiij.[2] elements en lo conpost, la qual es pus noble que no es negú[3] dels elements per sí. On, con assò sia enaxí, si fos cosa que per major simplicitat fos en lo jusà be muntiplicada major unitat e fos consumida la pluralitat, seguiras que la ymaginativa, qui es[4] pus simpla e pus una que no son los .v. particulars, fos menys universal e fos més particular que negú dels particulars, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seguiras que lenteniment, qui es pus simple e pus .j. que la ymaginativa, fos menys universal e més particular que la ymaginativa, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol la ymaginativa fóra sobre lenteniment, e los particulars foren sobre la ymaginativa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que la ànima ha major e pus nobla pluralitat que lo cors, en so que lenteniment, qui es .j.ª de ses potencies, se cové mills a universal, que la ymaginativa; cor lenteniment reeb particularment so que la ymaginativa li ofer particularment, e en quant li ofer universalment, reeb la uni-

1. F, no era. — 2. F, de tots los .iiij.— 3. F, que negu. — 4. F, segons que la himaginatiua es.

versitat, e sobre la universitat de la ymaginativa ell reeb los genres e les especies e les altres coses que la ymaginativa no pot ymagenar, axí con Deu e àngel e ànima e amor, e les altres coses senblants a aquestes.

6. Con ajam provat en lo jusan be, que per la simplicitat major nos destruex la pluralitat, si fos cosa que en lo subiran be fos unitat sens pluralitat e noy fos pluralitat per so que noy fos conpusició, seguiras que lo subiran be no fóra,[1] per nobilitat de simplicitat e unitat e pluralitat, a ensús al jusà; cor si làngel es a ensús e la ànima a enjús, e la ànima es a ensús[2] e lo cors a enjús, e lo foc es[3] a ensús e la pera a enjús, jassia que en cascú sia pluralitat, quant més en lo subiran be se cové que aja simplicitat de unitat e pluralitat sens conpusició, e que sia subirà[4] al jusà per unitat e pluralitat e simplicitat! cor major nobilitat ha en sí e més nes vensuda conpusició en aquell qui ha simplicitat de unitat e pluralitat, que en aquell qui no ha simplicitat sino en unitat; e si avia pluralitat, no puria esser sens conpusició. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que en lo subiran be cové de necessitat esser pluralitat, per la qual, trinitat tes significada e demostrable.[5]

7. Tu entens que en lo jusan be es més tot que sa part, e tot e pluralitat se covenen, e part e unitat se covenen. On, si unitat se covenia ab major e pluralitat ab menor, seguirsia que tot se covengués ab menor e part ab major; e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguir sia que més fos part, que son tot, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con en lo jusà be part se cové ab simplicitat e lo tot ab conpusició, en quant la part e la unitat se covenen e la pluralitat el tot se covenen, enaxí en lo subiran be se covenen unitat e pluralitat egualment ab simplicitat sens conpusi-

---

1. F, no fos.—2. M[1], F, a ensus en nobilitat... a ensus en nobilitat: *Mg.* = M[1], F.—3. F, *manca* es.—4. F, subjecta.—5. F, demostrada.

ció; cor si no ho fasien, lo subiran be no seria subirà al jusà; cor la part se cové per simplicitat ab major, e lo tot se cové per[1] conpusició ab major.

8. Sabs tu con Adam pecà e passà lo manament de Deu, e Deus sabia ans que Adam pecàs, que[2] pecaria, e creà Adam e feuli lo manament sens que no fo causa del pecat? On, si tu no desnues[3] ton enteniment de la ymaginativa e nol puges sobre la fantasia, tu no poràs entendre que Deu pusca crear Adam ni fer lo manament, sens que no sia causa del pecat; e cor es inpossíbol que Deus sia causa a pecat, per assò tu leves a ensús ton enteniment e entens[4] que lo subiran be, per infinida bonea granea &c., poc crear Adam e fer a ell lo manament sens que no fo causa a pecat; e assò metex entens con entens que Deus no saltera en voler si tu ama con fas penitencia et desama con lo descreus; e cor[5] tu no ames la fe cathòlica con la descreus, per assò no leves lenteniment sobre la fanthasia, adoncs con ymagenes que enaxí con en est jusà be no pot esser pluralitat sens conpusició, enaxí en lo subirà no pot esser pluralitat sens conpusició; e si assò ymagenes enaxí, doncs ymagena[6] que enaxí con tu no pots escusar tu que no sies causa a peccat si fas a sient so per que yo fassa peccat, e sabs que yo faré peccat per so que tu fas, e sabs que si no ho fas, no farial peccat, que enaxí lo subiran be no sia innocent del original peccat ni encara del actual; e que enaxí con lo teu voler no pot esser sens alteració si en .j. dia ames mi e en altre dia tum desames,[7] que enaxí lo voler subirà no sia sens alteració si en .j. dia tama con lo creus, e en altre te desama con lo renegues. On, sil subiran be pot fer en altre sens que no serà ocasió a pecat ni salterarà son voler, quant més en sí metex pot aver pluralitat sens

1. M[1], F, per: M, ab.—2. F, que adam.—3. F, si tu desnues.—4. *Mg, si* (M[1], [si] *tu superius elevas tuum intellectum, intelligis.*—5. F, descreus cor.—6. *Mg. tunc imaginaris.*—7. F, dia me desames.

conpusició! cor si nou faia, seguirsia que major poder agués en altre, que en sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

L

De possibilitat e inpossibilitat

En lo jusà be alcunes coses hi son pus possíbols[1] que altres, e alcunes coses hi son pus inpossíbols que altres, axí con a les formes[2] naturals, les quals an major possibilitat a esser en la materia ordial, que les artificials, e major inpossibilitat es que no sien en la materia, que les formes artificials; cor si no ho eren,[3] seguirsia que les formes artificials no senclinassen por corropció a les formes naturals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que possibilitat e inpossibilitat major se covenen mills ab esser, que menor, e possibilitat e inpossibilitat menor se covenen mills ab privació, que ab esser; e si assò no era enaxí, nos seguiria que les formes naturals se covenguessen mills ab esser, que les artificials, ni les artificials mills ab privació, que les naturals.

2. Con lo subiran be sia sobre lo jusà, cové de necessitat que major possibilitat sia son esser, que lesser del jusà be; cor si no ho era,[4] no li seria subirà per esser; e enaxí con al[5] subiran be es pus possíbol cosa esser, que al jusà be, enaxí es pus inpossíbol cosa que lo subiran be sia en privació, que no es al jusà be; e si assò no era enaxí, no li seria subirà per inpossibilitat, e seguirsia que

1. F, possibles.—2. *Mg, veluti formæ.*—3. F, no eren.—4. F, no era.—5. F, com el.

major possibilitat e menor inpossibilitat se covenguessen mills ab esser, que major possibilitat e inpossibilitat, o que menor possibilitat e major inpossibilitat se covenguessen mills ab esser, que major; e assò es inpossíbol.

3. Enaxí con al subiran be es major possibilitat esser,[1] axí parle, e major inpossibilitat no esser, que a tu, enaxí al subiran be es major possibilitat fer so que fa e major inpossibilitat que no ho fassa, que no es a tu so que fas; e si assò no era enaxí, seguirsia que tut covenguesses mills ab esser e[2] ab so que fas, quel subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que tu poguesses crear altre segle pus noble que aquest, e que a tu no fos possíbol cosa peccar,[3] e que al subiran be sia possíbol cosa peccar; e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat en la fanthasia que si al subiran be es pus inpossíbol cosa que no fassa so que fa, que a tu so que fas, que lo subiran be no ha tanta de libertat en so que fa, con as tu en so que fas, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que tu aguesses més de libertat que lo subiran be, e si ho avies, series li subirà per libertat major, e ell te seria dejús per libertat menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat al eneniment qui sexalsa sobre la fanthasia, que al subirà be se covè que sia pus franc a so que fa, que tu, e que li sia major possibilitat fer so que fa, que a tu, e que sia pus inpossíbol cosa que no ho fassa, que a tu, e assò per infinida bonea granea &c., la qual infinitat no es en tu.

4. Con ajam provat que al subirà be sia pus possíbol cosa esser e pus inpossíbol no esser, que al jusà be, e ajam provat que pus possíbol cosa es al subiran be fer tu, que a tu fer coltell, e que pus inpossíbol cosa es que lo subiran be no fassa so que fa, que a tu so que fas, e con ajam provat que lo subiran be fa ab major

1. M[1], [eser].— 2. F. *manca* e.—3. F, , *salta a l'altre mot* peccar.

libertat so que fa, que tu no fas, per assò es demostrable la trinitat gloriosa que nos encercam: cor enaxí con lo subiran be ha major possibilitat de fer so que fa en lo jusan be, que tu, enaxí covó de necessitat que aja major possibilitat de fer en sí metex alcuna cosa, que en lo jusan be; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo jusà be pogués tant reebre en sí, con lo subiran be hi puria obrar, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ha major possibilitat en sí, que en lo jusan be; e si major possibilitat hi ha, major inpossibilitat es que no fassa so que pot en sí, que so que pot en lo jusan be; e si assò no era enaxí, sa major possibilitat e inpossibilitat serien contraries, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con lo subiran be ha major libertat en fer so que fa en lo jusà be, que tu no as en so que fas, que enaxí lo subiran be ha major libertat en fer so que fa en sí, que so que fa en lo jusà be; e si major libertat noy avia, seguirsia que sa libertat nos concordàs ab sa major possibililitat e inpossibilitat, e assò es inpossíbol:[1] per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha .j. infinit qui ha possibilitat que fassa de sí metex altre[2] infinit; cor si nou avia, no auria major possibilitat a fer en sí metex, que en lo jusà be on fa .j. finit[3] daltre finit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable que inpossíbol cosa es que lo subiran be no aja en sí infinit qui fassa infinit; cor si no era inpossíbol, no seria major inpossibilitat[4] que ell no fassa en sí metex so que fa, que la inpossibilitat la qual ha que no fassa so que fa en lo jusan be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha .j. infinit qui francament fa altre[5] infinit; cor si no ho avia, auria menor libertat en fer en sí metex so que fa, que en fer so que fa en lo jusan be, e assò es

1. F, *manca* e asso es inpossibol.--2. M[1], fil: F, .f.—3. F, infinit.—4. F, cor si nou era major imp.° no seria imp.°—5. M[1], altre *tatxat*: F, *manca*.

inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada major possibilitat e inpossibilitat e libertat en engenrar subpòsit infinit en bonea granea &c., altre subpòsit[1] infinit en bonea granea &c. e ixir damdós altre subpòsit infinit en bonea granea &c., e que ensems los damunt dits subpòsits sien .j.ª essencia tan solament infinida en bonea granea &c., e que aquella sia amant e scient e gloriejant sí metexa, que no es si los damunt dits subpòsits priven[2] en lo subiran be.

5. Major inpossibilitat es que vertuts e vicis se covenguen si les virtuts se covenen[3] en sí metexes, dependent la .j.ª a lautra e contrastant cascuna al vici contrari de lautra, que no seria si les vertuts nos concordaven[4] enfre elles metexes nis concordaven contra los vicis. On, con[5] concordansa de vicis e del subiran be sia pus inpossíbol que concordansa de vicis e de vertuts en lo jusà be, si en lo subirà be avia subpòsits quis concordassen contrals vicis, seguirsia que los vicis fossen ocasió a lur concordansa, e si ho eren, no seria subirà per concordansa al jusà be; e si lo subiran be no avia concordansa de subpòsits en sí metex, no seria major inpossibilitat ques concordàs lo subiran be ab vicis, que la inpossibilitat de fe esperansa caritat justicia &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat, concordansa de subpòsits es demostrable en lo subiran be: per la qual es demostrable la divina gloriosa trinitat.

¶ Acabat es lo ters libre on la subirana[6] trinitat es demostrada per gracia e per ajuda del subiran be, al qual sia en plaer,[7] per sa mercè, que aquestes DEMOSTRACIONS sien en sa guarda e en sa comanda, e quels infeels ne venguen a perdurable benauyransa avents conexensa de la eccellent trinitat divina.

---

1. M, [subposit].—2. F, que no es los... priuea.—3. M, [si... couenen].—4. F, *salta a l'altre mot* concordaven.—5. F, *manca* con.—6. F, santa.—7. M, sia plaer.

Ms. M, del XIV.e segle, de la Biblioteca Reial de Munich.

DEUS Pare amable honorable en tots honraments! Volets vos, Sènyer, esser comensament e mijà e fi del quart *libre* en lo qual es demostrable la eccellent encarnació quel vostre Fill gloriós près en la verge eccellent gloriosa nostra Dona Santa Maria.

Del pròlec

Bo amic demana molt coralment on porà atrobar son amat, e ha molt gran plaer con atroba los senyals e les carreres de son amat; e cor la volentat vol que lenteniment aja conexensa de son amat per so que més [1] lo pusca amar, per assò, Sènyer, yo qui novellament son fet procurador del apetit dels infeels, al qual [2] la gloriosa encarnació de nostre Senyor Deus Jhesu Crist es apetible enaxí naturalment per recreació, [3] con es lo subiran be al jusà per creació e sustentació, yo confiant en la ajuda e en la benedicció del Fill de Deu viu, mesfors aytant con es mon poder, con pogués per rahons necessaries demostrar lo sant aveniment maravellós del Fill de Deu, per tal que fos per los infeels conegut e amat e loat [4] e santificat, e que ells fossen desviats dels perdurables turments e venguessen a gloria qui no ha fi, e que en nosaltres

1. F, molt..—2. *Mg, quibus.*—3. F, *salta al mot* creació.—4. F, e loat e amat.

crestians retornàs[1] la frevor e la devoció qui sulia esser en los apòstols e en los màrtirs, qui sens pahor de mort donaven gloria e laor del sant aveniment de Jhesu Crist.

¶ Les condicions dest libre son .v.: la primera es que en cada[2] capítol sien concordants totes les cambres desta figura qui es primer comensament de les demostracions on provam encarnació;

major bonea	major poder	major saviea
major amor	major vertut	major veritat
major gloria	major acabament	major justicia
major misericordia	major humilitat	major paciencia

segona es que la[3] major nobilitat dobra quel subiran be aja en lo jusà, sia atribuida a bonea poder e a les altres cambres: cor enaxí com per la eccellent obra qui es en lo subiran be, es significada trinitat, enaxí per la major obra quel subiran be ha en lo jusà, es significada encarnació; tersa condició es que hom fassa franc son enteniment a entendre, e que primerament lenlumín ab lum de fe, posant possíbol cosa esser la encarnació del Fill de Deu; quarta condició es que hom seguesca la regla dels .iiij. graus quis contenen en lo pròlec del primer libre; quinta condició es que de .ij. oppòsits sia elet aquell qui aporta major necessitat, e si be es calumniat[4] per lo menor oppòsit, per tot so non sia menyspreat lo major[5] ni sia ne-

1. M, [re]tornas.—2. F, cascu.—3. F, *manca* la.—4. F, calumiat *et sic de ceteris*.—5. F, menor.

gat quel major no sia demostració si be es calumniat per lo menor: cor enaxí com Deu sofer que hom pusca pecar per tal que no sia corromput franc albitre, enaxí Deus sofer que les demostracions de trinitat e de encarnació e dels altres articles pusquen esser calumniades per alcunes falses semblanses destruables;[1] e assò sofer Deus per tal que hom sia franc a creure o a entendre los articles; cor si los articles fossen tan demostratius[2] que no poguessen esser calumniats, no fóra fe per aquells articles en home nil humà enteniment no fóra tan exalsat en entendre aquells, cor foren[3] raons grosses e de poca subtilitat; e cor son molt difícils a entendre, per assò volc lo subiran be que los homens qui no an subtil enteniment e qui son occupats en les coses temporals, poguessen usar de fe, e los homens subtils e qui desenparen los bens temporals, pusquen entendre los articles, e per aquells pusca lur enteniment esser[4] exalsat per so que mills los contemplen e que pusquen endressar los homens simples e endur los infeels a via de veritat.

I

De major bonea

En lo jusà be se cové que .j. be finit pusca fer altre be finit; e cor tot lo be jusà es finit, per assòs descové quel jusà be pusca fer be infinit; cor si pudia fer be infinit, puria esser major que sí metex, e assò es inpossíbol: per

1. M, [destruables] *al marge*.—2. F, e a entendre los articles fossen com demostracions *(Mg, ita demonstrabiles)*.—4. F, com foren.—5. M, [esser].

la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be qui es infinit, ha poder de fer be infinit; cor si no ho faia, seguirsia quel jusà be se covengués mills ab sa obra en egualtat, quel subirà, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria per egualtat dobra subirà al subiran be; e assò es inpossíbol:[1] per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ha poder de fer be infinit de be finit quant a esguardament de sí metex; mas cor lo jusà be no pot reebre infinitat, per assò lo subiran be nol fa infinit; cor sil fasia infinit, seguirsia quel jusà be pogués reebre e no reebre en sí metex infinitat, e assò es inpossíbol.

2. Con la final rahó per que lo subiran be ha creat lo jusà sia per so que sia conegut e amat per ell, per assò cové de necessitat quel subiran be sia demostrable al jusà en quant ha poder que de be finit faria be infinit, sil jusà be pudia esser tan gran que hi pogués caber infinitat; e si lo subirà be no era demostrable al jusà per esta possibilitat, nos seguiria la final rahó en la obra per la qual lo subiran be ha creat lo jusà; e si no ho era, seguirsia que en lo subiran be[2] privassen poder saviea amor e les altres cambres de la figura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la final rahó per que lo subirà be[3] ha creat lo jusà, cové ques seguesca de necessitat, e sis seguex, cové que ell sia demostrable en tal manera, que lo jusà entena que ell puria fer de be finit[4] infinit, sil jusà be ho podia reebre.

3. Manifesta cosa es que lo jusà be pot reebre que lo subiran be hi fassa .j. be pus noble que altre; cor si no ho fazia, no seria pus noble be racional que inracional, ni .j. home que altre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat[5] que en lo jusà be pot caber majoritat de be, per la qual majoritat es demostrat que lo subiran be pot fer .j. home mellor que tot altre be[6] creat;

1. F, *manca* e assò es inpossíbol.—2. F, *manca* be.—3. M, [be].—4. F, de finit be.—5. M, demostra.—6. F, tot lo be.

cor si nol pudia fer mellor que tot lautre be[1] creat, no seria demostrat que ell pogués fer de be finit, infinit be; e cor ho pot fer, segons que damunt avem dit, per assò es demostrat que ell pot fer .j. be finit mellor e pus noble que tot lautre be finit; e si lo subiran be pudia fer .j. be finit mellor que tot lautre be finit, mas aquell .j. be no pogués reebre major nobilitat que tot altre be finit, seguirsia que ell no pogués fer .j. be pus noble que altre ni que molts de altres bens, e assò es inpossíbol: cor enaxí con ha poder de fer .j. home mellor que tots los inracionals e .j. home mellor que altre, enaxí ha poder de fer .j. home mellor que tots los altres homens e que tots los altres bens creats; e si assò no[2] era enaxí, seguir sia que finit be vedàs a infinit be que nol pogués muntiplicar en nobilitat finida aytant con se volgués, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol seguirsia que en lo subiran be privassen les cambres quis contenen en la figura del segon libre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be pot fer .j. be finit major que tots los altres bens finits; cor si aytan gran be com sí metex pot fer e fa aquell relativament e personal,[3] mas lo finit be nou pot reebre, bes seguex que per la vertut del infinit be, .j. be finit pusca reebre aytanta bonea finida con lo subirà be ni vulla[4] metre.

4. Provat avem que lo subiran be ha tan gran poder, que pot fer .j. be finit mellor e pus noble que tots los altres bens finits, e per assò es pus[5] demostrable son poder en fer de be finit, infinit be, que no fóra si no pogués fer .j. be pus noble que tots los altres bens. On, sil subirà be no avia fet .j. be finit mellor que tots los altres bens finits,[6] e ha poder que ho fassa, e ha creat lo jusà be per demostrar son poder, seguexse que sa bonea e son poder e les altres cambres de la figura no son acabades

1. F, tot lo be.—2. M, [creats]... [no].—3. M, [e fa... personal] *al marge*.—4. M, voyla.—5. F, *manca* pus.—6. M, [finits].

en lo subiran be; cor mills e pus vertaderament uza lo subiran be del jusà si ha fet .j. be mellor que tots los altres bens, a demostrar que ell puria fer de finit infinit, sil finit ho podia reebre, que no fa si sa demostració es sens obra: cor enaxí con lo teu poder es pus manifestat si pots fer be e fas be, que no seria si pudies fer be e nol fasies, enaxí lo subiran be demostra mills son poder en fer .j. be finit major que tots los altres bens finits, que no fa sil pudia fer e nol fazia; e cor la major e la pus nobla obra quel subiran be aja en lo jusà, sia elegible[1] e afermable, a demostrar sa major bonea e son major poder &c., per assò es demostrable la encarnació de nostre Senyor Jhesu Crist, qui per la unió del Fill de Deu es mellor e major e pus noble be, que tots los altres bens creats.

5. Sabs tu per que lo Fill de Deu près carn[2] en lo ventre de nostra Dona Santa Maria verge gloriosa? Per significar e demostrar[3] que en lo subiran be ha infinit be qui fa de sí metex personalment[4] altre be infinit, e aquell infinit engenrat puria fer de finit be infinit, sil finit ho pudia reebre, en axí con ell qui es infinit reeb en sí infinitat del infinit engenrador; e cor lo finit no pot reebre infinitat, per assò es demostrable la nobilitat del infinit engenrador e del engenrat; e si linfinit engenrat no fos encarnat e no donàs a aquella humanitat que près, major nobilitat que a tot lautre be finit, no fóra tan demostrable lo subiran be ni[5] sa obra. On, con so per que es pus demostrable sia affermable, per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu.

6. Sabs tu con lo Fill de Deu fa pus nobla e major bonea esser en la humanitat que près, que no es tot lautre be creat? Entín, doncs con lo teu cors es pus noble que los .iiij. elements don es conpost, la qual major nobilitat ha per so cor es dels .iiij. elements e es altre be

1. F, pus eligible.—2. F, carn humana.—3. F, gloriosa beneyta, per demostrar e significar.—4. M, [personalment].—5. M,[1] ni *sobre* e ? *raspada*.

qui no es los .iiij. elements, so es lo conpost de materia e forma e conjuncció, e entín con aquell es pus noble que los elements per so cor la ànima li es forma, per la qual uza de sos .v.[1] particulars e conté de la comunitat daquells en lo front e a ensús de la ymaginativa e més a ensús de la fantasia, e en la estrema part del tós[2] conté de la memorativa, e en la fantasia lenteniment pren de la ymaginativa, e en lo cor la volentat uza de son voler, e axí de les altres potencies; e cor la[3] ànima es forma al cors per esta manera, e negú dels elements no ha per sí aquesta nobilitat, per assò lo teu cors es pus noble que los elements don es conpost, ni que tots los altres elements, en quant san a la prima ordial materia. On, con en tu metex auràs assò entès, entín con lo Fill de Deu es compliment a la humanitat que près; e cor per la participació daquella persona divina infinida e la participació de la humana natura, es feta unió de amdues les natures, per assò es aquell home major e pus noble, sens tota comparació, en bonea poder &c., que no es tot lautre be creat. On, axí çon lo teu cors es altre qui no es los .iiij. elements e ha més noblea que no an los .iiij. elements, e assò per la participació de la ànima, enaxí la humana natura de Jhesu Crist es més a ensús que no es tota[4] la humana especia ni que tot lautre be creat; e en axí con cascú àngel es sa especia metexa, enaxí la humanitat de Crist, en quant es més a ensús que tot altre be creat, es sa especia metexa. On, con assò sia enaxí, per assò es demostrat que Deus ha feta una[5] pus nobla creatura que totes les altres creatures, a significar que si Deus pot fer .j.ª creatura pus nobla que totes les altres creatures, pot[6] fer pus nobles creatures que homens ni àngels, ni que les creatures qui son dejús en nobilitat a home e a àngel.[7] On, si fos cosa que lo Fill de Deu no fos encar-

1. M, [.v.].—2. M, tos?: F, cors: *Mg, capitis.*—3. M, [la].—4. F, que tota.—5. M, [una].—6. F, que pot.—7. F, ni angel.

nat, no fóra significat que Deus pogués fer .j. be major que tots los altres bens, ni pogués crear majors ni pus nobles creatures que aquelles que ha creades, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la encarnació que nos encercam es demostrable.

7. Si dius que lo Fill agra fet major be si sencarnàs en moltes fembres e que fossen molts Jesus crists, e que lo Pare feés autretal, e assò metex fezés lo Sant Spirit, no es ver: cor enaxí con en la divina essencia nos cové més de .j. Pare ni de .j. Fill ni de .j. Sant Spirit, cor si ho fasia, auria cascuna paternitat e filiació[1] e processió defalliment, en quant no puria aver lacabament per sí metexa sens lautra, enaxí auria defalliment en[2] lo Fill si a crear[3] .j. be mellor que tots los altres bens no abastava per sí metex, e no puria per sa encarnació tant de be crear con lo jusà be ne puria reebre, en quant puria reebre altre be per encarnació del Pare e altre per la encarnació del Sant Espirit; e si assò era[4] enaxí, seguirsia que més de be pogués esser creat, quel Fill no creà en unirse[5] ab natura humana, e seria finit lo poder del Fill; e si ho era, sís seria del Pare[6] e del Sant Espirit, qui son eguals al Fill, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill ha tanta de nobilitat, que infinit be puria crear per sí metex sil be finit ho pudia reebre. On, con assò sia enaxí, e cor per la encarnació de la .j.ª persona tan solament, sia mills significat que en la essencia divina ha diversitat de subpòsits, la qual diversitat no fóra tan be significada ni demostrable si totes .iij. les[7] persones sencarnassen, per assò covenc que la .j.ª persona sencarnàs tant solament.

8. Q.º[8] Si demanes per que lo Fill sencarnà e no sencarnà lo Pare o lo Sant Spirit, responte: Tu sabs

---

1. F, e cascuna filiacio.—2. M, *manca* en.—3. F, a si crear.—4. F, no era.—5. F, unir si.—6. *Mg, similiter esset finita potestas Patris.*—7. F, les .iij.—8. M, Q.º *sense caldero:* F, ¶ *sense* Q.º.

que jusà[1] be se covè ab reebre generació. On, enaxí con lo Pare engenra lo Fill e lo jusà be es aparellat de reebre gracia e benedicció del subiran be, covenc que aquell qui reeb sí metex del Pare per generació, fos encarnat, e que la humanitat que près lo reebés per unió, enaxí con lo Fill qui reeb lo Pare en esser sa filiació. On, sil Pare ol Sant Spirit sencarnassen, no fóra tan demostrable la subirana operació per la qual trinitat es demostrable.

II

De major poder

Con lo subiran be aja creat lo jusà be a demostrar son poder infinit, per assò lo Pare subirà ha tramès lo Fill subirà, per obra del subirà Sant Spirit, pendre carn en nostra Dona Santa Maria verge gloriosa:[2] cor enaxí con lo Pare ha poder infinit en engenrar Fill qui ha poder infinit, enaxí lo Fill ha poder que forme poder infinit en la carn que près de nostra Dona, e que en la humanitat que près de la Verge sia creat poder infinit per lo Fill subirà, e assò per la unió del Fill subirà e de la humanitat; mas cor la humanitat es creatura, e nulla creatura no pusca esser infinida, per assò lo Fill subirà sà a crear poder infinit en la humanitat que près, la qual de la Verge sà a reebre[3] poder finit. On, per so que sia demostrat quel subiran Fill sà a crear poder infinit, ha enformat e creat major poder en la humanitat que près, que no es tot lautre

1. F, lo jusa.—2. F, gloriosa beneyta.—3. *Mg, debet recipi.*

poder[1] creat; cor per la unió dels .ij. subpòsits damunt dits, ha la humana natura infús poder e pot[2] més que no fan totes les altres creatures. On, sil subirà Fill no fos encarnat, no fóra demostrat que en ell fos poder infinit per tan nobla demostració, con es per so cor ses encarnat; cor daytant con es major lo poder que ha donat a la humanitat que près, que no es tot lautre poder creat, daytant es mills demostrat lo poder del subirà Fill; e on mills es demostrat lo poder del subirà Fill,[3] e mills[4] es demostrable lo poder del subiran Pare e del subirà Sant Espirit. On, con so per quel poder[5] de cascuna persona divina es pus demostrable, covenga esser de necessitat, per assòs seguex que la encarnació del Fill de Deu es demostrable; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo poder del subiran be e dels .iij. subpòsits fos finit, si era ver lopòsit qui es contra la demostració on es pus demostrable lo subiran poder.[6] On, con sia inpossíbol quel subirà poder sia finit, per assò es demostrat quel Fill de Deu es encarnat.

2. En axí con los ulls dàguila[7] poden reebre més de resplandor del sol que los ulls dome, e enaxí con lenteniment conprèn més universals que la yaginativa, en axí creatura reeb més de poder del subiran be per recreació, que[8] per creació: cor crear es sò qui de no esser pot venir[9] en esser per lo subiran be, e recrear es con so qui es vengut de no esser en esser, ses enclinat a no esser per peccat e lo subiran be lo sosté que no esdevènga en no esser, el repara, e li perdona, e li dòna con li perdona, e lo subirà Fill près carn, qui ès individuu de la humana especia,[10] per tal que lo mon, per vertut daquella encarnació, sia reparat. On, a demostrar quel subiran be puria donar infinit poder a creatura si ella ho pudia

1. F. tot lo poder. — 2. F, damunt dits [a la humana natura] infus poder hi pot. — 3. F, .f. subira. — 4. *Mg, eo melius.* — 5. M[1], poder [personal]. — 6. F, be. — 7. F, huuyls de laguila. — 8. F, *manca* per recreació que. — 9. M[1], F, esdeuenir. — 10. M, [especia].

reebre, per assò lo Fill subirà ha presa carn, e ha presa passió la carn que près, per recrear lumà linyatge;[1] e si assò no fos enaxí, fóra lo subiran poder[2] demostrable en la demostració on es menys demostrable, so es creació, e no fóra demostrable per recreació, per la qual es pus demostrable que per creació. On, con la major demostració de poder sia afermable, per assò la encarnació del Fill de Deu es demostrable.

3. Tu sabs que en lo cors vegetable inanimat la forma vegetable ha major poder que no an les formes dels elements, en so que la vegetable es forma daquell[3] cors e nou son los elements, jassia que sien en aquell cors per manera de materia; e en lo cors del inracional la sinsitiva ha major poder que no ha la vegetable, e per assò es forma a aquell cors, jassia que hi sia la vegetable; e assò metex se seguex en lo racional, on la ànima ha major poder que la vegetable ni la sinsitiva en quant es forma daquell cors, al qual no poden esser forma la vegetable ni la sinsitiva, jassia que sien en aquell cors. On, con assò sia enaxí, doncs guarda de grau en grau con ha major poder .j.ª forma que altra en lo jusà be, a demostrar que si alcú individuu qui sia en lo jusà be es unit ab lo subiran be, major poder ha que no es tot lo romanent poder qui es en lo jusà be. On, enaxí con la ànima demostra major poder esser en sí que en la sinsitiva, en so que es forma a assò a que la sinsitiva no pot esser forma, enaxí lo subirà poder[4] es més demostrable si pot crear .j. poder qui sia forma e conpliment per recreació a tota la humana especia, que no seria si aquell poder no avia creat, lo qual poder no puria reebre tan nobla forma sens unió del subiran poder.

4. Sil Fill de Deu es encarnat, veges con lo Fill de la Verge ha major poder de conèxer e amar lo subiran

1. M, F, liyatge.—2. M[1], be? *raspat* [poder].—3. M, del *tatxat* [daquell].—4. F, be.

be e lo jusà, que tot lautre poder, e veges con més lo pot pregar e més pot perdonar e ajudar, que no fa tot laltre poder creat, e veges con yo qui aferm encarnació, he major poder de amar e loar lo subiran poder,[1] que tu qui la encarnació negues, e veges con yo son pus aparellat a uzar[2] de vertuts e a esquivar vicis, que tu; e si assò veus, doncs, per que negues so per que lo subiran be es pus demostrable e amable, e a tu ne poden esser[3] vertuts més amables e vicis més ahirables?[4]

III

De major saviea

MAJOR saviea es en lo subirà be e menor en lo jusan be e egual saviea ha en lo jusan be: doncs covė que en lo subiran be aja egual saviea; cor si no ho havia, en lo jusan be auria subirana egualtat de saviea, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo jusan be cové esser .j.ª saviea qui sia major que tota laltra saviea qui es en lo jusan be, a demostrar que en lo subiran be ha saviea qui faria en lo jusan be egual saviea de sí metexa, si la saviea qui es en lo jusan be ho pudia reebre; mas cor no pot esser la saviea jusana, subirana, per assò la subirana fa .j.ª saviea jusana major que tota lautra saviea jusana, a demostrar que enaxí con en lo subiran be es feta egual saviea infinida per altra saviea infinida,[5] enaxí la

1. F, be.—2. M, ha uzar: F, de usar.—3. M, [poden esser].—4. F, vertuts menys (F¹, mes) amables e vicis menys ahirables.—5. M¹, infida [personal] per altra sauiea [personal] (F, *també* personal) infinida: *Mg* = M¹.

saviea qui es engenrada infinida, faria en lo jusan be saviea infinida, si lo jusà be podia[1] esser enaxí infinit, con es la saviea engenrada en lo subiran be. On, si la saviea subirana no fesia .j.ª saviea en lo jusà be major que tota lautra saviea, no demostraria que feés egual saviea a sí metexa si pudia esser feta en lo jusà[2] be; e cor so per que es demostrable major obra de saviea en lo jusà be, es demostració de la subirana obra de saviea qui es[3] en lo subiran be, per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu, lo qual ses[4] unit ab la natura humana con sencarnà, en la qual ha major saviea, que no ha en tot lautre jusà be; cor per la unió dels .ij. subpòsits e per so cor[5] lo Fill de Deu sab tot lo jusà be el subirà, la humanitat que près ha infusa saviea e sab e conprèn tot lo jusà be e sí metex,[6] e sab més en lo subiran be, que no fa tot lautre be jusà, e sab més que sí metex[7] per la influencia de la unió; cor si nou faia, nol faria[8] la influencia de la unió, major quel jusà be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia quel Fill de Deu no pogués per sa unió fer major saviea quel jusà be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, auria defalliment de bonea poder e de les altres cambres de la figura, e assò es inpossíbol.

2. En lo teu cors la potencia vegetable es per tots tos osses e per totes tes conjunctures e per tots tos nervis e moolls[9] e venes e per totes tes polpes e per tots tos menbres; mas en quant los altres particulars, especial loc[10] has on uzes daquells; cor si nou avies, ab la mà veuries e ab los ulls oyries. On, si fos cosa que per totes tes parts uzasses de veer oyr gustar odorar, major vertut visiva auditiva e[11] gustativa agres que no as, e fóra inpossíbol cosa que privàs de tu neguna destes vertuts dementre que est, enaxí con es inpossíbol cosa que de tu sia privada vege-

1. M[1], F, podia: M, pod.—2. M, en jusa.—3. M, [es].—4. F, es: *Mg, est.*—5. F, com.—6. *Mg, et se ipsam.*—7. *Mg, se ipsam.*—8. *Mg, non illi faceret.*—9. *Mg, musculos.*—10. F, especials locs.—11. F, *manca* e.

tació dementre que est. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu: cor enaxí con tu as per tot ton cors la potencia vegetable, enaxí per tot lo cors de Jhesu Crist e per totes .iij. les potencies de la ànima e per tot lo sobject de les .iij. potencies es saviea infinida, la qual saviea es lo Fill de Deu unit ab natura humana, a demostrar que per tota la essencia divina e per tots los .iij. subpòsits daquella, es saviea infinida. On, sil Fill de Deu no agués presa carn, no fóra demostrable al humà enteniment tan manifestament[1] la saviea qui es per tota la essencia subirana e per tots los seus subpòsits; e cor so per que la saviea subirana es pus demostrable al humà enteniment, es elegible e affermable, per assò es demostrable e afermable lavẹniment de nostre Senyor Deus Jhesu Crist, lo qual fo en la verge gloriosa nostra Dona Sancta Maria.

3. Tu sabs que ab lo teu gustar, qui no es mas .j., pots gustar diverses coses, so es poma e pa e carn e vi e les altres coses, e ab lo teu odorar pots odorar rosa e liri, e assò metex se seguex dels altres particulars; e si cascuna cosa gustes e odores per sí metexa, mills te serà sensible, que no serà si la .j.ª cosa mescles ab lautra, axí con en lo morterol o en lo vi be amerat[2] o en lo letovari conpost de diverses especies, on no pots tan be detriar la qualitat de cascuna de les coses per gustar ni per odorar, con farias si cascuna cosa era per sí metexa destincta; e per assò lenteniment no pot pendre tan destincta demostració de cascuna de les coses con li son comunament offertes, con fa con cascuna li es offerta per sí metexa. On, enaxí con lo teu gustar o odorar es comú a les coses qui li son aprehendibles, e pren aquelles mills con les pren en especial, que no fa en comú, enaxí al teu enteniment, qui no es mas .j., ha dejús[3] diverses coses qui li son aprehen-

1. F, *om.* tan manifestament.—2. *Mg, in emplastro... bene condito.*—3. F, en lo teu enteniment... ha dejus si: *Mg, tuọ intellectui... sunt subjecta.*

dibles, e pren aquelles mills con les pren particularment, que no fa con les pren en comú. On, con assò sia en axí, doncs veges[1] con gran saviea ha en la natura humana si es unida ab lo Fill de Deu: cor enaxí con tu entens ab lenteniment, axí lo cors e la ànima[2] de Jhesu Crist sab e entén ab lo Fill de Deu, ab lo qual es .j. subpòsit; e cor al Fill de Deu no es enbargament mesclament de diverses coses, axí con es a ton oyr diverses[3] veus ensems, ans sab cascuna creatura per sí e sab lajustament e la conpusició daquelles en .j. temps metex, per assò a la mà e al cap e als altres membres de Crist, e a la memoria e al enteniment e a la volentat de Crist no es enbargament a[4] saber nulla cosa creada,[5] sia que sia per sí metexa o ab altra: cor enaxí con tu entens ab ton enteniment, enaxí cascú menbre, e ensems, del cors de Crist, e cascuna, e ensems, de les potencies de sa ànima, entenen ab la saviea del Fill de Deu: cor axí con la luna qui luu ab la lugor del sol, en axí tot so qui es en Jhesu Crist creat, entén ab lo Fill increat; e si assò es enaxí, es demostrat que la paternitat e la filiació e la processió subirana saben personalment[6] ab la essencia subirana, e la essencia[7] sab ab cascú dels subpòsits, e la essencia sab per sí metexa, e cascú dels subpòsits sab ab lautre e per sí metex, e assò segons relació de saber paternal e filial e processional .j. en essencia.[8] On, si al cors[9] de Jhesu Crist, con[10] era sens ànima en la creu, era possíbol cosa a saber ab lo Fill de Deu, e assò per la influencia de la saviea[11] del Fill de Deu qui era e es unida ab lo cors, quant més la essencia subirana e los subpòsits son .j.ª entelligencia! e quant més cascú entén e sab per sí metex e entén e sab ab lautre! On, con aquesta intelli-

1. M, [doncs ueges].—2. M[1], lo cors e *tatxat:* F, *manca* e la anima.—3. F, de diuerses.—4. M[1], [a]: M, de.—5. F, que sia *tot puntuat* creada.—6. M, [subirana] saben [personalment].—7. F, e la essencia subirana.—8. M, [e asso... en essencia] *(l'afegit ens sembla glossa o explicació posterior).*—9. F, on con si el cors.—10. M, *manca* con.—11. F, *manca* de la sauiea.

gencia no fos tan covinentment demostrada sens encarnació e unió del Fill de Deu e del Fill de la Verge, per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu; cor si no fos encarnat, fóra en privació so per[1] que es mills demostrable la entelligencia qui es en lo subiran be, e si ho fos, fóra defalliment en les cambres de la figura, e assò es inpossíbol.

4. Ab los particulars del meu cors tes possíbol cosa saber la operació de les potencies de la mia ànima en alcunes coses, e sens los meus particulars tes inpossíbol. On, con lo subiran be sia invesible, si no ses encarnat, ab que entendràs en gloria si hi entens la operació qui es en sos subpòsits?[2] e si nols entens per lur obra, de que auràs acabada gloria? E si es veritat quel Fill de Deu e la natura que près[3] de nostra Dona sien .j. subpòsit, poràs entendre per los particulars daquell[4] les operacions de la ànima e la intelligencia que ha en lo cors e en la ànima per la unió del Fill de Deu,[5] e per aquella intelligencia poràs entendre aytanta de la operació del subiran be, con nauràs mester a ta gloria, e si més gloria meries,[6] més ne puries entendre; e si encarnat no era, tan cuvinentment no puries aver conpliment[7] a ta gloria, con tu puries merèxer gloria. On, a demostrar que lo subiran be te puria donar gloria infinida en granea si en tu pudia caber, se volc encarnar per so que lat donàs per aquella manera on tu mills lo pots entendre; car si nou feés, no fóra significat quet volgués donar infinida saviea e infinida gloria si en tu pogués caber.

1. M, [per].—2. M[1], [tan be] en gloria si hi entens (F, y entres)... en los subposits [diuinals]: *Mg*, = M[1].—3. M, [e la natura que pres].—4. M[1], daquell[a natura humana]: *Mg*, = M[1].—5. M[1], e la intelligencia... de deu *tot latxat (Suprimim, d'aci en envant, les variants de M*[1]*, quan no consonen amb cap lliçó de les altres)*.—6. F, merexies.—7. F, ton compliment.

IIII

De major amor

Lo sol, en qual que ora sia, del matí que es ixit tro ques pon, enlumenaria tota la fas de la terra si la terra no era redona e era estesa con a pell; mas cor es redona, ella metexa ses causa per que lo sol no la inlumena tota en qual que ora sia del dia. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es significat que lo subiran be, qui ha amor infinida, auria amor infinida al jusan be, si l jusà era digne de esser amat infinidament. On, enaxí con la rahó per que l sol no inlumena en .j.ª ora metexa tota la superficiens de la terra, no es per defalliment del sol, ans es per defalliment[1] de la terra qui es redona, enaxí la rahó per que lo subiran be no ha amor infinida al jusà be, no es de part la sua amor, ans es de part lo jusà be qui es finit, e per so no pot reebre tal dignitat per la qual sia amat infinidament. On, enaxí con tu entens que l subiran be ha amor infinida a sí metex, enaxí entens que[2] series amat infinidament per lo subiran be, si eres tan digne de esser amat, con lo subiran be; e si no ho eres,[3] entendries que en lo subiran be no fos bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ama ab amor infinida[4] sí metex e lo jusan be, e que en sí metex ha subpòsits qui son dignes de esser amats ab amor infinida e que son amats infinidament, e que lo jusà be es amat finidament per lo subiran be,[5] jassia que l subiran be lam

1. F, ans per rao.—2. M[1], F, que tu.—3. *Mg, hoc non esset.*—4. F, infinidament.—5. F, *manca* be.

ab amor infinida; cor[1] si lamàs infinidament, feeral egual a sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que alcú dels subirans subpòsits ses ajustat ab alcú individuu jusà, e que ama aquell més que tot lo romanent jusà[2] e es més amat per aquell que per tot lautre romanent jusà, e assò es per la vertut e la influencia de la unió e de amdues les natures; e si assò no fos enaxí, no fóra demostrable que lo subiran be amàs lo jusà ab amor infinida ni que lamàs infinidament, sil jusà be ho pogués reebre. On, con lo subiran be aja creat lo jusà a demostrar la gran amor que ha a sí metex e al jusà be, per assò es de necessitat veritat so per que la amor[3] subirana es pus demostrable, la qual major demostració es en lajustament del Fill de Deu e del Fill de la Verge.

2. Enaxí con lo subiran be, segons esguardament de sa amor, amaria infinidament lo jusà be, sil jusà be era digne de esser amat infinidament, enaxí lo jusà be, so es àngel e home, amaria infinidament lo subiran be quant a esguardament de la[4] nobilitat del subiran be; mas cor lo jusà be es finit e termenat en amar, per assò no pot amar lo subiran be segons quel subiran be es digne de esser amat; cor si infinidament lo pudia amar, infinidament jamaria. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu; cor si home, qui es cosa fenida, amaria infinidament lo subiran be si pudia amar infinidament, cové quel Fill de Deu, qui ha poder de amar infinidament, am tant alcú home, quel fassa major en nobilitat e en vertut, que tot lautre be jusà, e que per la gran influencia damor la qual lo Fill de Deu ha ⟨a⟩ aquell home, lo subirà be sia més[5] amat per aquell home, que per tot lautre jusà be;[6] e si assò no era enaxí, no seria demostrat quel Fill de Deu amàs infinidament home, si home pudia esser amat infinidament, pus no sunís ab home;

1. F, On. — 2. F, *salta a l'altre mot* jusà. — 3. F, per que la nima amor. — 4. F, *manca* la. — 5. M, [mes]. — 6. F, be juso.

e si home pogués tant amar con lo Fiil de Deu, pogra més amar lo subiran be, que esser amat per lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació és demostrable.

3. La tua volentat ama més lo teu enteniment, que no fal meu. E sabs per que? Per so cor son voler e lentendre de ton enteniment sunexen en lobject[1] que prenen, e la tua volentat e lo teu enteniment sunexen en lur sobject, e la tua volentat e lo meu enteniment no son units en .j. sobject e pot ta volentat pendre object per lo teu enteniment sens lo meu. On, con assò sia enaxí, doncs per assò la tua voluntat naturalment ama més lo teu enteniment, que no fal meu; e per assò es demostrat quel Fill de Deu ses unit ab natura humana per tal que la sua volentat e la volentat de la natura que près, sien ensems amables la .j.ª volentat per lautra tan fortment, con es la unió de les .ij.es natures[2] qui son .j.ª persona, .j. subpòsit metex, en lo qual ha major amor de creador e creatura, que no es tota la amor quel creador ha a les altres[3] creatures, ni es la amor que totes les altres creatures an al creador. E si assò no fos[4] enaxí, no fóra demostrat que lo creador pogués més esser amat per ajustar creatura a sí metex per unitat de subpòsit,[5] que per crear creatura ni per beneficiar aquella, e assò es inpossíbol: cor enaxí con es major nobilitat a creatura esser unida ab creador, que esser creada ni beneficiada dels bens creats, enaxí li es major nobilitat si es amada tant per creador que sia unida ab ell, que no seria si avia tota la nobilitat e lo benefici que an totes les altres creatures; e on més es beneficiada, pus es amable per lo subiran be e per les altres creatures, e més es amant lo subiran be e les altres creatures.

4. O tu, qui negues encarnació! Obre los ulls de ta

1. F, *salta al mot* sobjet *primer vinent.*—2. M, *afegeix* dels .ij. fils damunt dits *tot tatxat.*—3. F, *manca* altres.—4. F, no era.—5. M[1], per unitat de subposit *tot tatxat: Mg, manca.*

pensa e veges si lo subiran be tes tan amable per negar encarnació con per affermarla; e si dius que lo subiran be es aytan[1] amable per no encarnació con per encarnació, ver dius quant a esguardament de sí metex; mas tu nol pots tant amar si encarnació no es, con fas si encarnació es. On, enaxí con Deu es aytan amable per crear pera con home, quant a esguardament de sí metex, cor si no ho era, home seria occasió per que ell fos amable, e assò es inpossíbol, enaxí lo subiran be es aytan amable, sia que sia encarnació, con si encarnació no era; mas enaxí con tu entens les coses sensibles pus vertaderament si as tots tos .v. particulars, que no fas si en tu ne priva[2] alcú, enaxí, quant a tu, pus amable tes lo subiran be si afermes e ames encarnació, que no es si la negues e la desames. E que assò sia ver cogita en laveniment e en la passió e en los altres articles de la humanitat de Crist, e si ames aquells, sintràs en tu metex major vertut damar e loar lo subiran be, que no fas con la encarnació negues. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrada la encarnació del Fill de Deu, sens la qual tu no auries major vertut damar si la ames, que no as con la desames; cor si major amor avies per so que no fos, que per so que es, seria causa so que no es a major amor, e so que es[3] a menor, e assò es inpossíbol.

5. Si dius que lo subiran be fóra més amable si fos en molts homens encarnat e agués preses moltes passions per home, no es ver: cor si .j.ª encarnació e passió no bastàs a recrear lo mon, fóra defalliment en la encarnació e passió,[4] e per aquell defalliment, lo Fill de Deu e la natura humana que près[5] fóra desamable e menyspreable; e si en molts homens lo Fill de Deu fos encarnat, feera moltes amors creades eguals en nobilitat, e no foren les

1. F, tan.—2. F, si entens mas tots tos .v. senys (M^1, [senys]) corporals ...ne priuaua.—3. M^1, que es: M, F, que no es.—4. F, e en la passio.—5. F, *manca* e la natura humana que pres.

amors en .j.ª essencia creada; e si no ho fossen, no significara lo Fill la amor paternal e la amor filial e la amor espiritual qui son eguals en .j.ª essencia subirana, la qual amor paternal &c., son significades en so que lo Fill de Deu no ses encarnat mas en .j.ª natura de .j. home, a demostrar que enaxí con la natura del Fill de Deu e la natura del cors e la natura de la ànima de Jhesu Crist son .j. Jhesu Crist, e la .j.ª natura no es lautra, enaxí la amor paternal e la amor filial e la amor spiritual son .j.ª essencia divina, e la .j.ª amor no es lautra, segons esguardament de relació de persones.[1]

6. Q.º [2] Si dius que al Fill de Deu es passió per so cor ha natura damar infinidament lo jusà be, e no lama infinidament per so cor no es possíbol cosa quel jusà be sia amat infinidament, no es ver: cor enaxí con lo subiran be puria crear mil setgles[3] e fer daquest segle mil segles, e no li es passió cor[4] no ho fa, e assò per so cor ha compliment en sí metex per la obra de paternitat e filiació e processió infinida en bonea poder &c., enaxí no ha passió con ama infinidament creatura quant a sí metex, e no pot la creatura reebre con sia amada infinidament; e si assò no era enaxí e era lo contrari, seguirsia que lo Fill subirà agués passió si amava[5] justament, e que privàs dell aquella passió si ama[6] injuriosament, e assò es inpossíbol.

1. M, [segons... persones] *(l'afegit sembla glossa o explicació posterior)*.—2. F, *manca* Q.º—3. *Mg, mundos (et sic de ceteris)*.—4. F, per so cor.—5. F, anaua: M¹. ama?—5. F, amaua: *Mg, amaret*.

V

De major vertut

Con la subirana paternitat sia vertut, e la paternitat e la vertut sien .j.ª cosa metexa, cové que la paternitat engenre egual filiació e egual vertut de sí metexa; cor si no ho faia, seria major en paternitat que en vertut, o en vertut que en paternitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol seguirsia que la paternitat e sa vertut no fossen .j.ª cosa metexa, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia[1] quel Fill fos .j.ª cosa e altra cosa fos sa vertut, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran Fill e sa vertut no serien per simplicitat de unitat sobre lo jusà fill e sa jusana vertut, lo qual fill jusà[2] es .j.ª cosa, e altra cosa es sa vertut; e assò es inpossíbol, quel subiran Fill e sa subirana vertut no sien sobre lo fill e la vertut del home.

2. Con lo subiran Fill sia subirana vertut filial, per assò lo Fill subirà ha vertut de engenrar egual Fill, egual vertut a sí metex; e cor en lo subiran be no ha mester mas .j. Pare .j. Fill .j. Sant Esperit,[3] .j.ª vertut paternal .j.ª vertut filial .j.ª vertut processional qui sien .j.ª vertut essencial, cor si ho avia,[4] auria defalliment en la vertut damunt dita, per assò lo Fill en lo jusà be engenraria vertut filial[5] egual a sí metex, sil jusà be ho podia reebre;[6] e cor no ho pot reebre, per assò es demostrat quel Fill subirà

1. M, [paternitat... seguirssia].—2. F, jusa .f.—3. M, [.i. sant esperit].—4. M, [.i.ª uertut processional... essencial] cor si o auia (F, essencia. cor si no auia).—5. *Mg, no tradueix aquest mot.*—6. M[1], sil jusa be ho podia reebre *tot raspat, i el passatge redactat altrament de* M, F, *Mg, amb afegits i supressions.*

e sa vertut es subiran al jusà be per so cor[1] pot esser engenrat en egual vertut del subiran Pare; e a demostrar quel Fill subirà de sa vertut puria engenrar egual vertut de sa vertut metexa, ha creada la ànima de Crist e ha format lo cors daquell en la Verge gloriosa, e ha unit sí metex ab aquella humanitat: per la qual unió la umanitat es major en vertut e en nobilitat, que tota lautra vertut creada; enperò per so cor es[2] creatura, no abasta a esser tan gran con lo subiran Fill e sa vertut, a demostrar que lo subiran Fill es major per lo subiran Pare, que la umanitat de Crist per lo subiran Fill, jassia que sia major vertut que tota lautra vertut creada. On, sil subiran Fill no fos encarnat, no fóra qui significàs la vertut quel subiran Fill ha en engenrar vertut egual de sa vertut, ni qui demostràs quel Fill pot esser major per lo[3] Pare, que la creatura per son creador, e que lo Fill ha egual vertut del Pare; e cor major demostració de vertut e major vertut e major veritat se covenen mills ab esser, que menor, per assò la santa incarnació del Fill de Deu es demostrable.

3. Enaxí con trinitat es mirall e demostració de la subirana encarnació; enaxí encarnació es al humà enteniment mirall e demostració de trinitat; cor per la unió quel Fill de Deu ha ab la humanitat que près, es significada egualtat de vertut en lo Pare el Fill el Sant Espirit; cor per la unió quel Fill ha ab la humana natura, es la humana natura aytan gran en vertut per lo Pare el Sant Espirit, con per lo Fill, a demostrar que la vertut del Fill es egual a la vertut del Pare e del Sant Spirit. On, sil Fill no fos encarnat, no fóra qui tant convenientment demostràs la egual vertut[4] dels .iij. subpòsits qui son en lo subiran be, con es per so cor lo subiran be[5] es encarnat; e si la pus congrua demostració de egualtat de vertut no fos, seguiras que en lo subiran be no fos bonea poder saviea &c., e

1. F, com *passim per* cor *de* M.—2. F, en per asso com es.—3. M[1], [per lo]: M, quel.—4. F, la egualtat.—5. M, [be].

assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat la encarnació del Fill de Deu, la qual nos encercam,[1] es demostrable.

4. A demostrar que en la subirana essencia ha .iij. existencies[2] estants cascuna per sí metexa, volc lo Fill de Deu esser encarnat: cor axí con lo Pare es existencia infinida e engenra egual existencia infinida de sí metex engenrant lo Fill, enaxí lo Fill ha vertut que la humanitat de Crist fos existencia infinida per sí, per[3] la encarnació que ha presa en ell;[4] mas cor la humanitat de Crist no pot esser tan gran per lo Fill de Deu, con lo Fill es per lo Pare, e cor lo Fill pot donar major existencia a la humanitat de Crist per unir sa vertut ab ell,[5] que no es tota lautra existencia creada, per assò lo Fill subirà demostra en la humanitat de Crist existencia infinida e la existencia del Pare e del Sant Spirit, la qual demostració no puria esser feta en creatura, sens que aquella creatura no fos major en vertut, que totes les altres creatures, la qual creatura no puria aver major vertut que tota lautra vertut creada, sens que no fos unida ab alcú subpòsit subirà.

5. Si tu, infeel, negues trinitat per so que no sies costret per necessaries rahons a afermar encarnació, doncs tu negues lo ters libre on trinitat es demostrable; e si negues encarnació per so que no sies costret per necessaries rahons a afermar trinitat, doncs tu negues aquest libre. On, con en lo ters libre sia demostrada trinitat, e en aquest libre encarnació, si tant es[6] que trinitat ni encarnació no sien re, deman te, don ve la vertut don es feta demostració de trinitat e de encarnació; cor si trinitat ni encarnació no son res, seguex se que no res sia vertut de demostrar vertut qui res no es, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que pus trinitat es demostrable, que alcuna cosa sia trinitat; e assò metex se

1. F, *manca* la qual nos encercam.—2. *Mg, subsistentiæ (et sic de ceteris).*—3. F, o per.—4. *Mg, in illa.*—5. F, *manca* de Crist *i* ab ell *(Mg, cum illa).*—6. *Mg, si verum est.*

seguex de encarnació. On, con assò sia enaxí, doncs obre los ulls de ta ànima e entín con major vertut es engenrar vertut infinida e ixir infinida de infinida,[1] que no es vertut qui sens generació e processió entén vertut infinida; cor lo Pare qui engenra vertut infinida, es entenent vertut[2] infinida e engenra la vertut que entén infinida, e entén sí metex el Sant Espirit infinidament e es entès per lo Fill e per lo Sant Spirit infinidament; e lo Fill en so que es[3] encarnat, fa esser en esser .j.ª vertut pus nobla que totes les altres vertuts creades. On, si trinitat e encarnació no eren, inpossíbol cosa seria que fos entesa tan gran vertut con es en lo subiran be e en lo jusà. On, con tan gran demostració sia feta en lo subiran be e en lo jusà, què es, doncs, so per que es entesa, si trinitat ni encarnació res no es?

6. O tu, infeel, qui negues encarnació! O tu, feel crestià, qui creus encarnació e negues que encarnació no es demostrable! Obre los ulls de ton enteniment e veges si has tanta de vertut en amar lo subiran be e en amar vertuts e[4] esquivar vicis si encarnació res no es, con[5] si encarnació es; e si tanta de vertut no[6] sents en tu metex per negar encarnació e negar sa demostració, con has si encarnació afermes[7] e si la entens, doncs, per que afermes que vertut sia perfecció ni que vici sia defalliment? ni per que as entenció que per vertuts vajes al subiran be ni per vicis a les infernals penes? ni per que dius que innorancia se covenga ab menor ni sciencia ab major?

1. M¹, F, engenrar la vertut infinida e ixir la vertut infinida de la infinida.—2. M¹, F, la vertut... la vertut.—3. F, ses.—4. F, e en: *Mg, et in.*—5. F, com as.—6. M¹, no *tatxat: Mg, manca.*—7. F, si affermes.

VI

De major veritat

Sil subiran be es la major veritat qui sia, la major falsetat es opòsit del subiran be; cor si no ho era, seguir sia que lo subiran be no fos major veritat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be[1] ha creada en lo jusan be .j.ª veritat qui es major e pus nobla que tot lautre be creat, a demostrar la major veritat subirana; e si assò no fos enaxí, fóra lopòsit de la major veritat, major que tota la veritat qui es en lo jusan be; mas çor lo subiran be ha creat .j. home mellor que tot lautre be jusà, per assò es aquell home major que lopòsit qui es contra la veritat subirana, per lo qual home la subirana veritat es a creatura[2] pus probable, que no es negable per son opòsit; e si .j. home no fos pus noble que tot lautre be creat, fóra a creatura la subirana veritat pus negable que probable, en quant creatura per son defalliment metex no pogra tan be reebre demostració de la subirana veritat, con fa per lome pus noble que tot lautre be jusà, lo qual es opòsit del opòsit qui es contra la major veritat. On, con lome damunt dit no pogués reebre major nobilitat que tot lautre be creat sens unió de alcú subpòsit qui sia en la subirana veritat, per assò covenc quel Fill de Deu fos unit ab natura humana e que ensems fossen .j.ª persona avent natura divina e humana.

2. Tot so qui es jusà be, vera cosa es que es, e tot

1. M, [es demostrat que] *al marge i* lo subiran be (F, que ell; *Mg, quod illud) tatxat.*—2. F, es creatura.

so qui falsetat es, vera cosa es que falsetat es: doncs vera cosa es que més de veritat es en lo jusà be, que de falsetat; e si assò no fos enaxí e fos lo contrari, seguiras que tot so qui es jusà be fos fals, e que tot[1] so qui es veritat fos falsetat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo jusà be ha[2] més de ver que de fals; e si en sí metex ha més de ver que de fals, cové que per lo subiran be aja en sí metex més de ver, que no es lo ver quel jusà be ha en sí metex, so es en quant es sí metex, so es creatura, axí parle; e si per lo subiran be ha més de ver en lo jusà be, que no es lo ver jusà, cové que alcú subpòsit del subiran be sia en alcuna creatura per unió e per ajustament, donant a aquella major veritat, que tota lautra veritat qui es en[3] les altres creatures; e si assò no fos en axí, seguiras que lo jusà be pogués esser major veritat en esser sí metex, que en reebre veritat del subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran be no seria sobre lo jusà en donar major veritat en lo jusà be, que la veritat quel jusà be pot reebre essent egual a sa veritat[4] metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibitat la santa encarnació es demostrable, la qual encarnació es lo Fill de Deu qui es veritat infinida, qui ses unit ab veritat finida en lo Fill de la Verge, lo qual Fill de Verge es major veritat en sí metex[5] per lo Fill de Deu qui es infinit e unit ab ell,[6] que no es tota la altra veritat creada.

3. Sabs per que la resplandor del sol es pus aprehensible que cella de la luna? Per so cor es major. Doncs si assò sabs, seguexse que sapies que la subirana veritat sia pus demostrable e probable,[7] que la jusana veritat; cor si la jusana veritat era pus demostrable e probable que la subirana, seguirsia que per demostració e probació la jusana veritat fos sobre la subirana, e assò es inpossíbol;

1. F, e tot.—2. M, a: F, es.—3. F, en totes.—4. F, uertut.—5. M¹, F, ab ueritat finida la qual es major veritat en si metexa.—6. M¹, F, ab ela.—7. M, probable demostrable e *amb nota de transposició.*

cor si era possíbol,[1] seguirsia que la resplandor de la luna, qui es menor, fos pus aprehensible que cella del sol, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si l sol, qui es resplandor finida, ha vertut que sia pus aprensible en sa resplandor, que la luna, quant més cové quel subiran be sia pus probable per sa veritat, que lo jusà be! E si al teu enteniment es pus probable[2] la veritat que tu entens de tu metex, que no es la subirana veritat, la qual no entens tan be, con entens veritat de tu metex, doncs par en la fantasia[3] que la subirana veritat no sia pus demostrable que la jusana; e cor ho sia, segons que damunt avem dit, per assò es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat, e que[4] a aquella humanitat ab que ses unit sia pus demostrable, que no es a tu la tua veritat metexa, e que per aquella humanitat sia als sants de gloria pus demostrable la veritat subirana, que no es tota la veritat jusana; e si assò no fos enaxí, seguiras que lo subiran be fos, quant a sí, veritat pus demostrable, que a tu ta veritat metéxa, e que per acabament de creatura fos a tu pus demostrable ta veritat metexa, que la subirana, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, la subirana trinitat[5] fóra per defalliment de nobilitat, dejús creatura, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. La resplandor del sol, quant a esguardament de sí metex, aytan aprehensible es en los teus ulls, con en los ulls de la àguila; mas cor los ulls de la àguila son pus aprehensibles, per assò lo sol es, per rahó de[6] la vertut dels ulls de la àguila, pus aprehensible que no es per la vertut visiva de tos ulls; mas als ulls del teu enteniment es pus entelligible sa resplandor, que no es ymagenable a la ymaginativa de la àguila. On, con assò sia enaxí, doncs per assò pots entendre que la veritat subirana aytan demos-

1. F, *manca* cor si era possibol.—2. M, proable?—3. M, en la enfantasia.—4. M, [que].—5. F, ueritat *(potser aquesta lliçó es millor)*.—6. M[1], [per raho de].

trable es, quant a sí metexa, a la .j.ª creatura, con a lautra; mas la creatura qui ha més de vertut que lautra, pren mills conexensa de la subirana veritat, que no fa la creatura qui no ha ab que pusca pendre tanta de conexensa.[1] On, con assò sia enaxí, si es cosa que lo Fill de Deu e la natura que près de la Verge sien .j. Jhesu Crist, major conexensa ha la humanitat de Crist de la subirana veritat e de los sants de gloria, que no an totes les altres creatures; e si ho ha, seguexse que la subirana veritat, quant a sí, es pus demostrable que altra veritat; e cor so per que la subirana veritat es pus aprensible,[2] es affermable, e lopòsit de la major aprensibilitat es negable, per assòs seguex que la santa encarnació del Fill de Deu es afermable e demostrable.

5. Natura en tot so que fa ha entenció a veritat. On, con veritat e major se covenguen, e falsetat e menor, e cor home e major se covenguen, e natura e menor, don vé, doncs, a home que ell ha entenció alcunes vegades a fer falsetat? ni per que no ha entenció, en tot so que fa,[3] a veritat? Cor si natura, qui es menor en[4] nobilitat, no ha entenció a fer falsefat, de necessitat se cové que home, qui es pus nobla que natura, sia desviat de veritat per falsetat, a la qual veritat no poc esser retornat sens major veritat que la veritat qui nol poc[5] conservar en lo primer pare en estament de veritat, la qual major veritat es cella quel fill del home[6] reeb del Fill de Deu ab lo qual es ajustat: per la qual veritat home es tornat[7] per recreació a la final rahó per la qual[8] es creat.

1. F, conoxensa.—2. M, aprencible: F, demostrable.—3. F, en tot so que fa entencio.—4. M, en menor en *(el primer en* tatxat).—5. F, pot... pot: *Mg, potest... potuit.*—6. F, sela quel .f. del *mateix.*—7. F, retornat: *Mg, reductus.*—8. F, per que.

VII

De major gloria

En lo jusà be los .v. particulars son aprehensibles[1] diversament plaers de les coses sensuals, axí con tu qui has .j. plaer per veer, altre per hoír, altre per odorar, altre per gustar, altre per sentir; e tots aquests plaers se fan comuns en lo teu front, e la ymaginativa, qui es enfre lo loc on los particulars son comuns, e la fantasia[2] ofer aquells al enteniment; e dementre que lenteniment reeb la aprensibilitat que la ymaginativa fa dels particulars, met la forma daquells en la memoria quils menbra, amant o desamant la volentat aquells, e per assò es afigurada la celestial gloria al enteniment per la senblansa damunt dita; cor[3] la celèstial gloria per .j.ª manera es aprensible a la memoria e per altra al enteniment e per altra a la volentat, e lur gloria es destincta en cascuna de les potencies e es comuna en quant lur sobject, so es lànima, qui ha aquella gloria metexa que an ses .iij. potencies; cor si la gloria de les .iij. potencies no era comuna al sobject, la volentat tan solament auria gloria, e la memoria e lenteniment no aurien gloria; e si no avien gloria, e la memoria menbrava e lenteniment entenia lo subiran be, seguirsia quel subiran be no uzàs de justicia en les .ij.es potencies, e assò es inpossíbol.

2. Enaxí con los plaers que los particulars prenen, son figura de la gloria de la ànima e de ses potencies, en

1. *Mg. apprehendunt.*—2. *Mg. communes in phantasia* (M. la enfantasia).—3. F, on com.

axí la gloria de la ànima e de ses potencies es figura a demostrar la subirana gloria; cor fruent lo Pare sa gloria infinida, engenra lo Fill qui es gloria infinida; e fruent lo Pare sa gloria e cella del Fill, e fruent lo Fill sa gloria e cella del Pare, fruexen la gloria infinida del Sant Spirit, qui es ixent del Pare e del Fill, fruent lo Sant Spirit sa gloria e la gloria del Pare e del Fill; e cascuna gloria de les persones es distincta la .j.ª de lautra relativament,[1] e cascuna es infinida e ensems[2] son .j.ª gloria, .j.ª essencia infinida, qui fruex sa gloria metexa e la gloria de ses persones destinctament, e es fruida per cascuna de les .iij. persones;[3] e si assò no era enaxí, la subirana gloria no seria[4] sobre la gloria de la ànima qui es en paraís; cor si la ànima es .j.ª cosa, altra es sa gloria, e .j.ª cosa és la ànima en sí metexa, altra cosa son les .iij. potencies, e la gloria de les .iij. potencies es la gloria de la ànima, cové de necessitat que la subirana essencia e sa gloria sien[5] .j.ª cosa metexa, e que sa gloria e la gloria de les .iij. persones sien .j.ª gloria metexa; e si assò no era enaxí, seguirsia que per unitat[6] e diversitat e concordansa de gloria infinida, no fos lo subiran be sobre lo jusà; e assò es inpossíbol.

3. Con per la subirana gloria ajam entesa la unitat de la subirana essencia e ajam entesa cascuna de les glories[7] de les persones destinctament per sí, per assò es demostrable que enaxí con les .iij. potencies son aprensibles finidament la subirana gloria, e per assò la ànima ha finida gloria, enaxí les persones divines han infinida gloria en nobilitat, e per assò la essencia es infinida gloria; e si les .iij. potencies per lur aprensibilitat finida no poden esser causa con la ànima aja infinida gloria, cové de necessitat que en lo subiran be, sens que la essencia no sia causa a

1. M, [relatiuament].—2. M[1], e ensems [les persones]: *Mg, et suæ personæ insimul.*—3. F, e es finida per cascuna de les persones.—4. F, no seria subirana.—5. F, sia.—6. F, sa unitat.—7. F, cascuna gloria: M[1], la gloria: *Mg, quamlibet gloriam.*

les persones ni les persones a la essencia, sia lur gloria infinida; cor si era causa la .j.ª a lautra, no seria lo subiran be sobre lo jusà, qui no pot esser sens que no sia effectu de causa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat e probable que enaxí con les .iij. potencies poden esser causa, quant a lur prensibilitat mijanserament [1] lo subiran be, a la ànima que aja gloria finida, que enaxí, e molt mills sens tota comparació, lo subiran be es causa, quant a sí, de donar gloria infinida al jusà be si l jusà be la pudia reebre; e si assò no era enaxí, no seria, per infinitat de causa, subiran be [2] al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be, quant a sí, es causa a infinida gloria en lo jusà be; mas cor lo jusà be [3] no pot esser effectu egual a la causa subirana, per so cor es finit e termenat, no pot tant reebre con lo subiran be basta a esser causa.

4. Con ajam provat que lo subiran be pot esser causa al jusan be de infinida gloria, e que l jusà be no abasta a reebre infinida gloria, per assò es demostrat que si l Fill de Deu s es encarnat en lo Fill de [4] nostra Dona Santa Maria verge gloriosa, que lo subiran be demostra a aquell [5] més sa gloria, que a tot l autre be creat; e cor lo Fill del home val més que tot l autre be creat, cor per la unió que ha ab lo Fill de Deu, pot més de gloria reebre del [6] subiran be, que tot l autre be creat, e hon més de gloria reeb e pot reebre, mills demostra lo subiran be que ell daria al jusà be gloria infinida, si l jusà be la pudia reebre, e cor lo Fill d ome, qui es creatura finida en quantitat, no pusca reebre del subiran be infinida gloria, [7] jassia que sia unit ab lo Fill de Deu per encarnació, quant menys l autre be creat, ab lo qual lo Fill de Deu no es unit, puria reebre

1. *Mg, mediante.*—2. F, *manca* be.—3. M¹, en lo jusa... jusa be *tot raspat i altra lliçó.*—4. M¹, lo .f. de *tatxat:* F, *Mg, manca.*—5. *Mg, Filio hominis.*—6. F, com per la unio... per asso pot mes de gloria del.—7. F, infinida gloria del subira be.

gloria infinida del jusà be! On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat quel Fill de Deu s es[1] encarnat; cor si no ho era, nos[2] demostraria tant cuvinentment con lo subiran be pot donar gloria infinida, mas lo jusan be no la pot reebre; e si so per que aquesta demostració es pus aprensible e pus probable, no era, e era son opòsit, so es la menor aprehensibilitat e probació, seria demostrat que en lo subiran be agués defalliment en so que no daria demostració que ell donàs gloria infinida, si era qui la pogués reebre, e seria significat que si fos qui reebre la pogués, que ell no la donàs, e assò es inpossíbol; e cor es inpossíbol que en lo subiran be aja defalliment, e cor se cové que ell demostre que daria infinida gloria, si era qui la pogués reebre, per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu.

5. Tu sabs que si .j.ª blancor faia altra blancor e mostrava sí metexa e sa obra a ton enteniment,[3] pus aprensible seria a ton enteniment, que no seria si tan solament mostrava a ton enteniment sí metexa, e que li amagàs sa obra; e si assò no era enaxí, seguirsia que la obra no donàs demostració de sa causa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en la celestial gloria lentenimet creat aurà major gloria entenent la subirana gloria e la subirana obra de la gloria, so es la[4] generació e la processió, que no auria si tan solament entenia la gloria e no entenia la obra que lo subiran be ha en sí metex; e si lo subiran be no avia obra de sa gloria metexa en sí metex, sa gloria no seria, per obra, subirana a la ànima qui per gloria e per obra[5] de ses potencies, ha major gloria que no auria si les .iij. potencies no eren destinctament aprensibles de gloria; e cor es inpossíbol que la subirana gloria no sia sobre la gloria de la ànima, per assò es demostrable que la subirana gloria ha gloria

1. F, es.—2. F, no.—3. F. *salta a l'altre mot* enteniment.—4. M, [la].—5, F, per obra e per gloria.

de sa obra gloriosa, la qual ha en sí metexa. On, con assò sia enaxí, doncs enaxí com la ànima ha major gloria per sa obra e per la obra gloriosa que entén en lo subiran be, enaxí cové que aja major gloria per alcuna obra quel subiran be aja feta en lo jusà be major que tot lautre be jusà, so es lo Fill de la Verge, per lo qual[1] totes les ànimes dels sants de gloria auran major gloria, que per la gloria de elles metexes, e assò per so cor aquell Fill[2] de la Verge es major en gloria que tots los altres bens creats; e aytant con los benauyrats auran més de gloria per la gloria del Fill de la Verge, que per la lur metexa, per so cor es pus aprensible, daytant poran aver major aprensibilitat en pendre gloria del subiran be. On, enaxí con los sants de gloria pendran gloria en .j.ª essencia subirana e pendran gloria dels .iij. subpòsits qui son en la essencia, enaxí pendran gloria en .j. Jhesu Crist qui es tres natures, so es deitat e ànima e cors, e per la natura de la humanitat de Crist e la natura humana dels sants de gloria, serà dada influencia de la natura humana de Crist a la natura humana dels sants de gloria, e de la influencia de la natura divina serà dada influencia a la humana natura[3] de Crist, e per assò la subirana gloria serà aprensible per los sants de gloria molt pus fortment, que no fóra si encarnació no fos.

6. Con ajam provat que si encarnació es, pus aprehensible es la gloria, que no fóra si encarnació no fos, e aquesta major aprensibilitat no sia per so que a la[4] subirana gloria sia encarnació necessitat, ans sia per so cor a la fragilitat de la natura dels sants de gloria sia la encarnació necessaria, per so que per ella la subirana gloria sia pus aprensible als sants de gloria, si fos veritat que encarnació no fos res, seguiras que la mia conside-

1. M¹, so es la natura humana de jhesu crist per la qual: F, so es lo .f. dome so es la natura humana de crist per la qual: *Mg.* = M¹.—2. F, lo .f.—3. F, natura humana.—4. F, que aquela.

ració fos major en aquest mon, que la gloria dels sants de gloria, en so que per encarnació yo consir major gloria, que los sants de gloria no aurien en gloria sens encarnació; e cor es inpossíbol que la mia consideració pusca esser en est mon tan gran en considerar gloria,[1] con es la gloria dels sants de gloria, per assò es la gloriosa encarnació demostrable.

7. Manifest es que gloria e mèrit se covenen ab major, e colpa e pena ab menor. On, si Adam fo per colpa causa a tota la pena natural que hom ha en est mon, seguexse que[2] altre hom pusca esser causa a la[3] reparació de la humana especie; e cor Adam hi poc esser causa per so cor tota la humana especia hi era,[4] covenc que laltre home qui fo aprés Adam, fos major, per altra manera, que tota la humana especia, con sia cosa que tota la humana especia no pogués esser en ell; e si major covenc esser en nobilitat que tota la altra especia, covenc que fos ajustat ab[5] major nobilitat que tota la nobilitat de la humana especia, la qual major nobilitat fo lo Fill de Deu ab lo qual fo unit home, per tal que ab lo Fill de Deu pogués retornar la humana especia a la final rahó per la qual fo creada; e si fos cosa que en la pràtica, so es en leffectu, nos seguís que .j. home pogués més reparar que Adam corrompre,[6] fóra colpa e pena major que gloria e mèrit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la encarnació del Fill de Deu, per la qual lo Fill de la Verge ha puguda[7] mills endressar a gloria la humana especia, que Adam desviar de gloria; cor si Adam la pogués més enclinar a pena, quel Fill de la Verge a gloria, agra Adam major possibilitat de corrompre per la unitat de tota la especia avent en sí, que natura humana en retornar[8] la especia a la causa final per

1. F, en est mon gloria.—2. M, [que[.—3. F, *manca* la.—4. *Mg, erat in illo,*—5. F, en.—6. F, corrompe.—7. F, pugut.—8. F, auent en si *(Mg, quam in se habuit)* natura humana que retornar.

unitat de sí metexa ab lo Fill de Deu, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

8. Si lo Fill de Deu no sagués vestida, en nostra natura, corporalitat animada, no fóra sentit[1] per los sants de gloria sensualment, con sia cosa que la subirana gloria sia invesible; e si no fos sensible, los corses dels sants de gloria no foren guaardonats; e si no ho fossen, Deus fóra injust, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable. E si dius que en gloria serà guaardonat lo cors per menjars e per delits carnals, no es ver: cor si ver fos, no fóra differencia daquest mon al autre,[2] e assò es inpossíbol, con sia cosa que molt gran differencia aja enfre la final rahó per la qual aquest mon fo creat e la final rahó per la qual fo creat lautre segle; e enaxí con es molt gran diferencia enfre les .ij.es entencions damunt dites, enaxí covẻ de necessitat que sia molt gran differencia enfre lestament daquest mon e del autre.

VIII

De major acabament

ACABAMENT e acabar se covenen; cor sis descovenien,[3] seguirsia que defalliment se covengués ab acabament e[4] ab acabar, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat quel subiran be es acabament e acabable per sí metex; cor si no ho era,[5] no si covenrien acabament e acabar eternalment e infinida, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la subirana essen-

1. M, sent[it]. — 2. F, ni del autre. — 3. F, descouenen. — 4. M[1], F, o. — 5. F, no era *(generalment omet la partícula* ho *en casos semblants).*

cia es acabament e es acabada eternalment en so que en sí metexa ha acabament qui de sí metex engenra altre acabament, e de amdós los acabaments[1] ix altre acabament, el engenrar el prosseír e la unitat de tots .iij. los subpòsits en esser .j.ª essencia, son acabar, e lacabament e lacabar son en essencia .j.ª cosa metexa e son destincts en los subpósits; e per assò seguexse[2] en lo subiran be concordansa de acabament e acabar, la qual concordansa noy puria esser eternalment e infinida, sens que en[3] la essencia no agués diverses subpòsits qui fossen acabaments e acabats destincts e concordants.[4]

2. Con en lo subiran be sia demostrable unitat de essencia e trinitat de subpòsits, segons que damunt es probable,[5] e con trenitat sia significació[6] de la encarnació del Fill de Deu, e con lo Pare engenra de son acabament infinit lo Fill qui es acabament infinit, per[7] assò lo Fill engenraria altre Fill en lo subiran be infinit; mas cor en lo subiran be ha abastament de .j.ª paternitat e de .j.ª filiació e de .j.ª processió, per assò lo Fill no engenra en lo subiran be altre Fill; mas a demostrar que ell puria, per son acabament metex, engenrar Fill infinit enaxí con es engenrat infinidament per lacabament infinit del Pare,[8] ses encarnat en lo Fill de[9] la Verge qui es en lo jusà be, e fa esser aquell Fill[10] pus[11] acabat e fali més acabar, so es recrear, que no es tot lautre acabament qui es en lo jusà be, e ferlia esser acabament e acabar infinit e eternal sil Fill de la Verge,[12] ho podia reebre; mas cor es creatura, no pot esser sens terme finit; cor si hó era, puria esser egual al subiran be, e assò es inpossíbol.[13] On, con lo Fill

1. M¹, los acabaments *tatxat:* F, *Mg, manca.*—2. F, se segex.—3. M, [en].—4. M¹. qui fossen... e concordants *tot tatxat:* F, *manca.*—5. *Mg, probatum.*—6. F, significada.—7. F, e per.—8. M¹, *afegeix* [si era couinent cosa que .ij. fils fosen en lo subira be]: *Mg,* = M¹.—9. M¹, lo .f. de *tatxat*: F, *manca.*—10. M¹, *(al marge)* F, fil de la uerge: *Mg, Filium Virginis.*—11. F. *manca* pus.—12. M¹, *(al marge)* F, *afegeixen* en quant es home: *Mg,* = M¹, F.—13. M, inpossibilitat.

de Deu, quant de sa vertut, pogués fer egual a sí metex si fos qui ho pogués reebre en lo jusà be, si no agués fet[1] major acabament e acabar que tot lautre[2] romanent jusà, no agra demostrada sa vertut ni la vertut que ha del Pare ni la vertut que ha en lo Sant Spirit, e si no ho avia, auria en sí defalliment, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa encarnació que encercam es demostrable: per la qual demostració los altres articles son demostrables; cor sens quel Fill de Deu nos fos unit ab home, aquell ome no pogra sobrepujar en acabament e acabar tot lautre acabament e acabat creat.

3. A major defalliment ha obs major acabament. On con lo major defalliment qui sia en lo jusà be fos lo pecat quels demonis feeren e lo pecat que Adam feu contra lo subiran be, per assò covenc que en lo jusà be agués acabament major quel defalliment damunt dit; cor si lacabament no fos major quel defalliment, lacabament per reparació no sobrepujaria[3] lo defalliment; e si no ho feés, nos seguira la final rahó per la qual lo subiran be ha creat lo jusà be, lo qual ha creat per demostrar sí metex e per esser amat per lo jusà be, e que de la demostració e amor isca influencia al jusà be a esser[4] gloriejat, segons ques cové, en gloria senes fi. On, con lo Fill de la Verge[5] no pogués per sí metex esser major acabament que tot lo defalliment[6] damunt dit, per assò covenc quel Fill de Deu se unís ab natura humana la qual vensés[7] e sobrepujàs tot lo pecat el defalliment damunt dit, en tal manera que la fi se pogués complir, per la qual lo subiran be ha creat lo jusà; e si lo subiran be reparàs lo defalliment damunt dit sens acabament de creatura, fóra en creatura major defalliment que acabament,[8] e si ho fos, no fóra creatura materia ni forma a la final rahó per que lo subiran be ha

---

1. *Mg*, *nisi fecisset in inferiori bono*.—2. F, tot lo.—3. F, sobrepujava.—4. F, be esser.—5. M[1], F, on com la natura humana de crist: *Mg*, = M[1], F.—6. M, faliment.—7. M, que uenses.—8. M, [de creatura... acabament].

creada creatura; e si no ho fos, nos seguira la fi per que es creada creatura; e si nos seguís la fi, agra defalliment de poder saviea &c. en lo creador, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Sil fuster fos lo fust don fa la nau e que[1] lo fust fos acabament, pus nobla fóra la forma de la nau, que no es en so que es feta de fust qui no es acabament e es acabada de materia qui no es lo eficients. On, con lo Fill de Deu sia acabament, e de son acabament e de sí metex aja acabat lo Fill dome, per assò lo Fill dome pot reebre més de acabament en sí metex, que tot lautre be creat, lo qual no[2] es unit ab lo Fill de Deu. On, con la pus nobla consideració que hom pusca aver en la obra subirana sia afermable, per so que a aquella consideració trinitat sia demostrable, per assòs seguex que la pus nobla obra que lo jusan be pusca reebre per lo subirà, es afermable, per so que sia mirall de la subirana obra que lo subiran be ha en sí metex. On, si lopòsit de la encarnació fos cuvinent a esser afermable,[3] fóra covinent la encarnació a esser negable; e si ho fos, fóra la pus nobla obra que ta consideració pot considerar en lo subiran be, covinent esser[4] negable, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, fores per considerar subiran al subiran be, e assò es[5] inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. Naturalment lo subiran be es apetible per lo jusà per tal que sia conservat e no esdevenga en privació. On, sil subiran be es apetible per los vegetables e per los inracionals per conservació a[6] la humana especia qui es corrompuda per pecat, cové que sia apetible per reparació; cor si no ho era, los vegetables e los inracionals aurian pus vertuós e pus acabat apetit que los racionals, e assò es inpossíbol. On, sil subiran be es apetible a la[7] humana especia per reparació e lo subiran be no la ha reparada,

1. F, *manca* que.—2. M, [no].—3. F, *salta al mot* negable.—4. F, a esser.—5. M, [e aso es].—6. F, *manca* a,—7. F, per la.

seguexse que lo subiran be es pus favorable als vegetables e als inracionals, que als racionals, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, los vegetables e los inracionals aurien pus acabat e pus noble apetit, que los racionals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la encarnació del Fill de Deu es demostrable.

6. Si l Fill de Deu no fos unit ab home, no fóra en lo jusà be .j. be qui fos major que tot lautre be creat, e si no ho fos, no fóra significat que més de be es en lo subiran be con es .j.ª essencia, que no fóra si fossen moltes essencies: cor enaxí con la natura humana de Crist[1] abasta a esser major acabament que tot lautre be creat per so cor es unida ab lo Fill de Deu, enaxí la essencia subirana abasta a esser major acabament per so cor es .j.ª infinida en bonea &c., que no fóra tot lacabament qui fóra en les altres essencies on no pogra esser infinida bonea &.

7. Q.º[2] Si dius que major acabament fóra en lo jusà be si l Fill de Deu sunís ab molts fills, que no es per so cor no[3] es unit mas ab .j. Fill dome, so es ab natura humana,[4] no es ver: cor si fossen Jhesus crists plurals covengra que aguessen egual acabament, e si ho aguessen, no fóra .j. home qui agués més de acabament que tot lautre be creat; e cor major acabament es que .j. aja major acabament que tot lautre be creat, que no fóra si fossen molts eguals Jhesus crists, per assò covenc que lo Fill de Deu sencarnàs en .j.ª verge tan solament e que fos ab lo Fill daquella, so es ab la humanitat quen pres,[5] unit, a demostrar que millor es .j. qui no ha egual en nobilitat, que molts eguals qui no sien ensems .j.ª essencia; e assò es per la vertut demostrable[6] de la subirana trinitat, qui es pus nobla per esser[7] .j.ª e per aver en sí eguals vertuts personals

1. M[1], [de ihesucrist].—2. M, Q.º *sense calderó:* F, *manca (et sic de ceteris).* —3. F, *manca* no.—4. M, [so es ab natura humana] *al marge: ens sembla glossa.*—5. M, [so es ab la humanitat quen pres]: *també ens sembla glossa.*—6. *Mg, demonstrabile per virtutem.*—7. F, de esser.

qui son .j.ª essencia infinida en bonea poder saviea karitat &c., que no fóra si fos una essencia on no fossen diverses subpòsits qui no fossen .j.ª essencia.

VIIII

De major justicia

La major injuria qui sia es quel jusà be sia desobedient al subiran be; cor si no ho era, no sería lo subiran be subirà al jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat quel subiran be covè punir la major injuria; cor si no ho faia, no seria subirana justicia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que sil subiran be no punia tota la injuria, que la injuria seria major e la justicia menor, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo jusà be seria major per injuria, quel subiran be per justicia, e assò es inpossíbol. On, con tota la[1] humana especia sia estada desobedient, en Adam, al subiran be, segons ques prova a avant, covenc que tota fos punida; e si fo punida per loriginal pecat quant a aquest mon e no quant al autre, fóra major la injuria que la justicia, con sia cosa que la enterció per que lo subiran be ha creada la humana especia, sia lautre segle, al qual[2] la humana especia se desvià per colpa en Adam, e per assò covenc que no tan solament fos punida segons aquest mon, ans covenc que fos punida segons lautre.

2. Si tota la humana especia fos punida, nos seguira la final enteció per la qual lo subiran be ha creada la

1. F, *omet* la. — 2. *Mg*, *a quo*.

humana especia, la qual es que sia conegut e amat, e que aquells quil conexeran e lamaran sien en gloria, e aquells quil conexeran el desamaran sien en pena; e si nos seguís[1] la final rahó per quel subiran be ha creat home, seguiras que en lo subiran be fos privada bonea justicia saviea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que de necessitat se covè ques seguesca la final rahó per que Deus ha creat home.

3. Si lo subiran be no pudia més perdonar, que home pecar, seguirsia que la injuria seria major que la misericordia, e assò es inpossíbol; cor si era possídol, seria major que la justicia, con sia cosa que la justicia e la misericordia sien .j.ª cosa metexa en lo subiran be: per la qual unitat es demostrat que enaxí con la justicia pot punir la injuria per so cor es major que la injuria, enaxí la misericordia pot perdonar tota la[2] injuria per so cor es major que ella; e si la subirana misericordia pot perdonar a la humana especia tota la colpa que hac en Adam, e no perdona, seguexse que la justicia, qui tota la poc punir e la puní, cor si no la punís no fóra tan gran con la colpa, sia major que la misericordia, o que la misericordia e la justicia sien opòsits en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si[3] la subirana misericordia ha perdonat axí perfetament a la humana especia, con la subirana justicia la ha punida, que la humana especia es tornada en lestament primer con Adam era sens pecat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria hom no corrompable ni avent fam ni set ni calt ni fret, e assò es inpossíbol.

4. Provat avem[4] que tota la humana especia covenc esser punida per la subirana justicia, e que a tota la humana especia covè esser perdonat[5] per la subirana misericordia, e provat avem que a la[6] humana especia no es perdo-

1. F, segons.—2. F, *omet* la.—3. F, *manca* si.—4. M[1], [auem].—5. F, [per]donat.—6. M, [que] a la: F, que a tota la.

nada la colpa quant a les penes que sosté en aquest mon naturalment, e per assò es demostrat que la humana especia no es creada segons esguardament de aquest mon, mas segons esguardament del altre; cor si fos creada segons esguardament daquest mon, egualment reebera perdó e pena per la misericordia e la justicia, qui son en lo subiran be .j.ª cosa metexa.

5. Lo sol ab .j.ª vertut metexa desolv[1] la cera e endureex la terra; mas si la cera e la terra no fossen diverses e fossen .j.ª cosa metexa, inpossíbol cosa fóra al sol que ab .j.ª vertut metexa feés en .j.ª cosa metexa contraries obres. On, con la umana natura sia .j.ª especia metexa, e con justicia misericordia sien .j.ª vertut metexa en essencia en lo subiran be, contradicció es que la justicia ponesca e la misericordia perdó a .j.ª cosa[2] metexa. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es significada la santa trinitat gloriosa, qui es mirall e demostració a nos con atrobem les carreres[3] per les quals la santa encarnació del Fill de Deu, que encercam, sia atrobable per rahons necessaries; cor en so que justicia misericordia son .j.ª cosa metexa en lo Pare, qui es justicia misericordia, e engenra de tot sí metex lo subiran Fill, en lo qual justicia misericordia son .j.ª cosa metexa, per so cor lo Fill es justicia misericordia, per assò es destincta la justicia qui es Pare de la justicia qui es Fill, e la misericordia qui es Pare es destincta de la misericordia qui es Fill; e assò metex se seguex de la diferencia qui es enfre lo Pare el Fill ab lo Sant Espirit relativament e personal, no essencial;[4] e cor la justicia qui es Pare es major que tota la colpa de la humana especia, per assò punex tota la humana especia; e cor lo Fill es major[5] misericordia que la colpa humana, per assò perdona a tota la humana especia; e cor lo

1. F, desol e scalfa.—2. F, *manca* cosa.—3. F, *manca* les carreres.—4. M, [relatiuament e personal no essencial] *al marge: ens sembla glossa.*—5. F, ha major.

Pare es misericordia e lo Fill justicia,[1] per assò se covenen en la subirana essencia justicia e misericordia en punir e a perdonar a la humana especia, la qual conveniencia noy fóra si en lo subiran be no fos .j.ª justicia destinta de altra e .j.ª misericordia destincta daltra: cor enaxí con lo sol ab .j.ª vertut metexa fa en diverses coses diverses obres, enaxí lo subiran be ab diverses vertuts personals fa en .j.ª cosa metexa puniment e perdó, a demostrar la diversitat e la[2] concordansa e la benvolensa de les sues proprietats personals.

6. A perdonar colpa ha mester major misericordia que colpa; cor si la misericordia no era major que la colpa, la justicia, qui es major que la colpa, puniria tota la colpa. On, con lo Pare subiran sia major justicia que la colpa qui es en la humana especia per lo pecat original, per assò covenc quel Fill fos encarnat en la humana especia per tal que en la humana especia fos major misericordia que colpa e quey fos egual misericordia a la justicia del Pare, per tal quel Pare no punís tota la colpa; e cor lo Pare es egual misericordia a la[3] del Fill, el Fill es egual justicia a la misericordia del Pare,[4] per assò ha concordansa enfre la justicia e la misericordia del Pare e del Fill, e per la concordansa ix influencia de perdó e reparació a la humana especia, e es hi conservada la entenció per la qual lo subiran be la ha creada; e si lo Fill no fos encarnat, fóra en axí inpossíbol cosa que la humana especia pogués reebre la influencia de la concordansa qui es en la justicia e la misericordia del Pare e en la justicia e la[5] misericordia del Fill, con es inpossíbol que lome cec pusca reebre sens ulls la influencia lugorosa qui ix de la roda del sol; e si la humana especia no pogués reebre la influencia damunt dita, inpossíbol cosa fóra que la humana especia fos recreada; e si recreada no fos,

1. F, es justicia.—2. F. *omet* la.—3. F, a aquela.—4. *Mg. æqualis justicia justitiæ Patris.* – 5. F, e en la.

inpossíbol cosa fóra ques seguís la entenció ni la fi per la qual es creada; e si no ho feés, inpossíbol cosa fóra que en lo subiran be agués acabament de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

7. A demostrar que lo subiran be es infinida justicia, e que lo Pare engenra infinida justicia, e del Pare el Fill ix[1] enfinida justicia, volc punir per .j. pecat tota la humana especia, a demostrar que infinidament puniria si fos qui pogués esser infinit en colpa e pena; e si no punís tota la humana especia, no fóra demostrable que punís infinidament si fos qui pogués aver colpa infinida e pena infinida; e si assò no fos demostrable, no fóra demostrable que lo Pare engenràs infinida justicia, ni del Pare e del Fill ixís infinida justicia; e a demostrar que lo subiran be per .j.ª de ses vertuts personals ajustada ab home, perdonaria infinida colpa si era qui infinida colpa pogués reebre, a demostrar que lo Pare engenra infinida misericordia e dell e del Fill ix[2] infinida misericordia, volc que tota la colpa que la humana especia poc reebre per loriginal pecat delís lo Fill de la Verge[3] per unió del Fill de Deu e de la passió del cors,[4] a demostrar que enaxí con .j. home poc encolpar per son delit[5] tota la humana especia, enaxí .j. home per la unió del Fill de Deu e per passió de mort, poc més[6] que lome encolpar, lo qual poder privara dell si no fos més en ell la humana especia, que en Adam; cor en lo Fill de la Verge fo més en nobilitat la humana especia, que en Adam la totalitat de lá especia, e assò fo per la unió del Fill de Deu ab home.

8. Si tu fas justicia del home traydor con lo penjes, tu fas justicia daltre e no de tu metex; e si tu est innocent

---

1. M[1], engenra [fil qui es].... ix [sant espirit qui es]: F, *Mg.* = M[1].— 2. M[1], engenra [fil qui es]... ix [sant espirit qui es]: F, *Mg.* = M[1].— 3. M[1], lo fil de la uerge *tatxat:* F, *manca.*—4. M[1], e de la passio del cors *tatxat i substituit per* [ab natura humana]: F. *Mg.* = M[1].—5. *Mg. delectum.*—6. *Mg. plus potuerit remittere.*

e portes la colpa del injuriós e fas de tu metex justicia per so quel injuriós no aja pena, tu fas major justicia que no fas sil injuriós penjes; e assò es per so cor la justicia que fas de tu metex per altre, sacorda mills ab misericordia, que no fa la justicia que fas en lome que penjes. On, si la tua justicia es major en punir tu per altre, que no es si ponexs[1] altre e no tu metex per so que sies causa a perdó, cové que tu sies pus aparellat a fer justicia de injuriós si portes colpa daltre per misericordia, que no series si per altre no tumiliaves a sostenir pena; e si assò no era enaxí, seguirsia que justicia e misericordia fossen opòsits, e si eren opòsits, seria la .j. vici e lautre vertut, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be volc de sí metex fer justicia en quant lo Fill humilià a esser unit ab home de la Verge,[2] e lo Fill de Deu humilià lome de la Verge[3] innocent * a pena e a mort per recrear la humana especia, e covenc esser la pena egual a la colpa; e tot assò fo fet per tal que sia demostrat quel subiran be es aparellat a fer gran justicia e a fer gran misericordia al jusà be, e que tot home fassa de sí metex justicia si ha colpa, e que la .j. home sumiliy a portar pena per lautre, e que la .j. fassa justicia del autre segons que ha senyoria ni licencia a fer justicia; e assò metex se seguex de misericordia. On, con aquesta figura de justicia e de misericordia no fos significada al jusan be sens encarnació e passió de nostre Senyor Jhesu Crist qui fos[4] ver deu e ver home, e cor justicia misericordia sien be, per assò lo Fill de Deu volc esser encarnat e volc quel Fill de la Verge,[5] fos liurat a molt angoxosa mort per lumà linyatge[6] a reembre.

---

1. F, ponex.—2. M[1], de la uerge *tatxat:* F, *manca:* *Mg, (cum filio) Virginis.*—3. M[1], de la uerge *tatxat:* F, *manca:* *Mg, (filium) Virginis.*
* F, in- *manca un plec* (fols 145-152).
4. *Mg, fuit.*—5. M, uerge [so es la natura humana de crist] *al marge:* *Mg, admet l'afegit.*—6. M, liyatge.

X

De major misericordia

Provat avem en lo segon libre, que lo subiran be e sa misericordia son .j.ª cosa metexa, e si ho son, cové que en lo subiran be sia obra de misericordia infinida; cor si no ho era, inpossíbol cosa seria que fossen .j.ª cosa metexa; e si la subirana misericordia misericordieja infinidament, cové que sia en esser alcú[1] coupable infinit eternal a qui misericordia perdó infinidament e eternal, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la colpa seria egual a la misericordia, e si ho era, no puria esser delida per la misericordia. On, con sia inpossíbol que la subirana misericordia no sia major que tota colpa, per assò es demostrat que la obra de misericordia infinida, qui es eternalment en lo subiran be, es misericordiejar sens colpa perdonar, so es engenrar misericordia e proceír misericordia;[2] e si en lo subiran be no avia misericordia sino segons relació de perdonar, seguirsia que la colpa fos causa de la misericordia, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria lo subiran be effectu e lo jusà causa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la subirana trinitat es demostrable: per la qual, la encarnació que nos encercam es probable; cor si trinitat es, cové que encarnació sia, cor si trinitat era e encarnació no fos res, inpossíbol cosa fóra, segons la justicia e la misericordia subirana, que aquests

1. M, [alcu].—2. M¹, so es engenrar [pare fil qui es] misericordia e proceir [sant espirit de misericordia qui es pare e de misericordia qui es fil]: *Mg, hoc est generare Filium qui est* etc.=M¹.

.ij. opòsits[1] fossen en .j.ª fe en .j.ª lig; e cor jueus ni sarrayns ni negú dels altres infeels no creeguen trinitat ni encarnació, e cor los cathòlics crestians creeguen trinitat e encarnació, covè de necessitat que si trinitat es, que encarnació sia; e si no ho era, seguirsia que lo subiran be no usàs de justicia ni de misericordia en lo jusà be,[2] e assò es inpossíbol.

2. Q.º Si dius que al subiran be es passió con es[3] misericordia infinida, e en quant esguardament de sí perdonaria eternalment e infinida si fos colpa eternal e infinida, e cor no es a qui perdó eternalment e infinida, ha passió e defalliment con no perdona eternalment e infinida, no es ver: cor per so cor lo Pare engenra Fill qui es[4] misericordia, e lo Sant Spirit qui es misericordia ix del Pare e del Fill, e cascuna de les .iij. persones son misericordia eternal e infinida, e ensems son .j.ª essencia qui es misericordia eternal e infinida, per assò lo subiran be no ha defalliment de perdonar, si be lo jusà be no pot reebre perdó eternal e infinit; cor tant es acabat l engenrament el proceiment de misericordia, lo qual es en les persones, que noy ha mester perdò; mas si en lo subiran be no agués generació ni processió de misericordia e fos misericordia sens perdonar, adoncs agra defalliment de misericordiejar, cor sa misericordia fóra potencia sens fruiment de misericordia; e cor es inpossíbol que en lo subiran be aja defalliment de misericordia, per assò trinitat es demostrable: per la demostració de la qual, encarnació es demostrable; cor per so cor lo Pare qui es misericordia eternal e infinida, engenra de sa misericordia metexa lo Fill qui es misericordia eternal e infinida, lo Fill engenraria e faria en lo jusà be misericordia eternal e infinida si l jusà be ho pudia reebre; e cor assò faria lo Fill si reebre pudia lo jusà be so que l Fill hi faria, covè

1. M¹, .ij. [qui foren] oposits: *Mg, duo quæ esent opposita.*—2. M¹, be [segons ques coué]: *Mg,* = M¹.—3. *Mg, si sit.*—4. M¹, [fil qui es].

quel Fill aja volentat de fer tan gran misericordia en lo jusà be, quel jusà be non pusca més reebre; cor sil Fill ho pudia fer e ho sabia fer e ho devia fer, segons sa benignitat e pietat, e no ho faia, auria defalliment de bonea poder saviea karitat etc., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu ses ajustat ab home, e que per lajustament es major misericordia en aquell home e ha més de misericordia, que no es tot lo romanent[1] qui es en lo jusà be; e assò es per so que en home sia demostrat que lo Fill de Deu faria eternal e infinida misericordia si era qui la pogués reebre en lo jusà be, a significar que ell en sí metex es eternal e es infinida misericordia, la qual es filla de la eternal e infinida misericordia qui es subiran Pare.

3. Sabs tu per que lome qui mor en pecat mortal, per .j. pecat o per més ha penes qui duren sens fi? Per so que sia demostrat que lo subiran be eternalment e infinida puniria per justicia, si era colpa eternalment e infinida; cor si la pena del pecador qui mor en pecat mortal, avia fi, no seria demostrat quel subiran jutge punís colpa eternal e infinida si fos en qui fos; e si assò no fos demostrat, ni la generació ni la processió eternal e infinida de justicia, la qual es en lo subiran be, no seria demostrable, e si hi era e no era demostrable, auria en sí defalliment, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat[2] que la gloria que lome just ha en gloria perdurablement, no la ha per lo be que fa, cor major es la gloria que ha, quel be que ha fet en est mon: doncs ha aquella gloria per so cor la subirana misericordia daria gloria eternal e infinida al jusà be si la pudia reebre; e cor no la pot reebre, dona gloria perdurable a home just, jassia que no la meresca; e si no la li dava pus no la merex, no demostraria que donàs gloria ni perdonàs colpa senes fi eternal-

1. M[1], roromanent [de misericordia]: *Mg. reliquum misericordiæ.* — 2. *Mg. significatur et demostratur.*

ment, e daria lo subirà be falsa demostració de sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con lo subiran be per .j. pecat mortal dona pena qui no ha fi, e per .j. be que fasses te darà gloria qui no aurà fi, e per .j.ª contricció te perdonaria colpa qui no agués aút comensament, enaxí volc que lo Fill se sia encarnat e que aja la natura humana tant exalsada,[1] que lo Fill de la Verge en quant es home, no abast a esser pus exalsada,[2] lo qual exalsament es que sia ab lo subiran Fill .j.ª persona,[3] al qual exalsament lo Fill de la Verge no abasta per sí[4] ni per so que ha de part la natura humana,[5] mas cor lo Fill subirà fa aquella humanitat .j.ª ab sí metex per so que ús en ella[6] de sa misericordia subirana, de la qual ve tanta de influencia a la natura humana, que esdevé misericordia a restaurar lumà linyatge per la unió del subiran Fill e per sa nativitat e passió e per los altres articles.

4. Tu sabs que tot lo jusà be es creat en tal ordonament e en tal disposició, que signific lo subiran be. On, con lo teu ull o la tua mà o alcú altre menbre malaute per corropció de humor o per nafra, aja defalliment de vertut e aja mester ajuda daltra vertut qui sia en erbes o en peres o en paraules, e que amdues les vertuts per alcuna creatura sajusten en lo menbre contra la malautia, per assò es demostrat que la humana especia con fo corrompuda[7] en Adam per pecat, ac defalliment de vertut, e per assò ac mester altra vertut qui sajustàs ab ella, so es la misericordia del Fill, qui suní ab lo Fill del home per tal que enfre la vertut del Fill de Deu e la vertut del Fill del home sanassen per recreació la humana especia; e sil Fill de Deu nos fos encarnat, lo Fill del home ni tota la vertut de la especia humana, no abastara

1. M¹, natura humana.... -da *sobre raspat.*—2. *Mg, non possit magis exaltari.*—3. M, *(raspadura):* M¹, [.j.ª persona].—4. *Mg, non sufficeret per se nisi esset Filius Dei.*—5. M¹. *deturpa tot aquest passatge amb raspats taixadures i afegitons.*—6. M, el[a].—7. M¹, corrompuda [e nafrada]: *Mg, corrupta et vulnerata.*

a sanar sí metexa, e si sanada no fos, fóra de pijor condició que lo teu ull o la tua mà, qui per alcuna vertut pot aver sanitat, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, lespecial particular fóra subirà al general universal, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be privara misericordia justicia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la encarnació del Fill de Deu es demostrable.

5. O tu, infeel, qui negues encarnació[1] del Fill de Deu, la qual fo per reembre tu de poder de diable! Veges si en tu sents tanta de misericordia si negues encarnació, con faries si la afermaves e la amaves, e vejes si en lo subiran be ha tanta de misericordia significada al teu enteniment si la encarnació e la passió es, con es si la encarnació ni la passió no es; e entín si en lo jusà be poràs entendre tanta de misericordia creada si la escarnació es, con si no es; e qual que dels .ij. opòsits te do major demostració de major misericordia, criu[2] a aquell e ama aquell, e si ⟨no⟩ ho fas, doncs tu desames misericòrdia e desames quet sien perdonats tos pecats.

XI

De major humilitat

En lo subiran be o hi ha humilitat o no. On, si en lo subiran be no ha humilitat, inpossíbol cosa es que nulla cosa qui sia en lo jusan be, pusca aver sa gloria perdurable en lo subiran be; cor sens humilitat lo subiran be no acu-

1. *M*[1], [la] encarnacio.—2. *Mg*, *crede*.

lliria null home en sa gloria perdurablement; e si null home no avia en sa gloria perdurablement, auria la gloria dels benauyrats fi; e si avia fi, covenria que del subiran be privàs bonea karitat misericordia vertut larguea e *cetera*, e assò es inpossíbol; e si los benauyrats an gloria en lo subiran be perdurablement per mèrit de bones obres e no per humilitat qui sia en lo subiran be, seguexse que la gloria e les obres se covenguen en quantitat; e si ho fan, aurà ta gloria fi en lautre segle, enaxí con an tes obres fi en aquest, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol seguiras que del subiran be privassen totes[1] les vertuts damunt dites, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha humilitat, per la qual, sobre tots mèrits, te darà gloria perdurable, a demostrar les sues vertuts damunt dites.

2. Provat avem que en lo subiran be ha humilitat. On, la sua humilitat o es per lo subiran be o per lo jusà; e si es per lo jusà, doncs lo jusà es causa al subirà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la humilitat qui es en lo subiran be, es per lo subiran be metex. On, aquella humilitat o es operativa en sí metexa o no; e si no es operativa en sí metexa, ha major vertut en altre que en sí metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossiblitat es demostrat que la subirana humilitat es operativa en sí metexa.

3. Con la subirana humilitat sia operativa en sí metexa, cové de necessitat que aja pluralitat en sí metexa; cor si nou avia, inpossíbol cosa seria que sens pluralitat pogués esser operativa; e si la subirana humilitat ha operació e pluralitat en sí metexa, cové que la .j. subpòsit sumiliy al altre o no; e si la .j. sumilia al altre, cové que ell aja voler en fer[2] pus noble e major que sí metex o que sumiliy per esser major que lautre, e assò es inpossí-

1. M[1], totes *tatxat: Mg, manca.—Mg, quod velit illum facere.*

bol; cor si era possibol seguirsia que defalliment de bonea poder etc. fos[1] en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha subpòsit qui es humilitat, e de sa humilitat metexa engenra altra humilitat egual a sí metexa, e de amdues les humilitats ix altra humilitat qui es egual a les .ij.es[2] e ensems son .j.a essencia humil en bonea poder etc., e per assò ha en les persones, per generació e processió, operació de humilitat; e si assò no fos enaxí, inpossíbol cosa fóra que operació eternal infinida de humilitat fos en lo subiran be.

4. Provat avem que en lo subiran be ha paternitat humil qui engenra filiació humil, e per assò es significada la santa encarnació que nos encercam: cor enaxí con lo Pare engenra humilitat eternal infinida en lo subiran be, enaxí lo Fill engenraria eternal e infinida humilitat en lo subiran be, so es en la essencia subirana, si no era abastant a esser .j.a humil paternitat e .j.a humil filiació e una humil processió en aquella essencia; mas cor en la essencia nos covè mas una humil paternitat e .j.a humil filiació e .j.a humil processió, e assò per so cor cascuna de les .iij. humilitats damunt dites es infinida en bonea poder etc., per assò lo Fill en altra essencia, so es en lo jusà be, ... jusà be ho podia reebre, e assò[3] per gran abundancia que ha en sí de humilitat infinida en bonea poder etc; mas cor tot altre be es fenit sinol subirà, per assò lo jusà be no pot tant reebre con lo su-

1. M, [fos].—2. M¹, à subposit qui es humilitat e de sa humilitat metexa engenra [fil qui ha] altra humilitat egual a si metexa e de amdues les [persones] hix humilitat que es [sant espirit qui es] egual a les .ij.es [persones]: *Mg, sit suppositum, quod est humilitas, quæ est Pater, et de suamet humilitate generet aliam humilitatem æqualem sibi ipsi, quæ est Filius, et de ambabus humilitatibus exeat alia humilitas, quæ est æqualis duabus, quæ est Sanctus Spiritus.* — 3. M¹, *(Tot el passatge es deturpat de raspadures, afegits i trossos tatxats)* en lo jusa be [coue que fassa esser una creatura pus humil que totes les altres] *(sobre raspat)* e asso: *Mg, in inferiore bono faceret unam creaturam infinite humilem, et hoc.*

biran be daria. On, a desmostrar quel Fill faria egual a sí metex e egual al Pare, a demostrar que ell es egual en vertut al Pare qui fa egual a sí metex, per[1] assò lo Fill ses encarnat e esse unit ab home e fa esser per sa unió major humilitat en aquell home, que no es tota lautra humilitat creada; e sil Fill de Deu no fos encarnat, no donara demostració de sa nobilitat segons ques cové, e fóra significat que no feés en lo jusà be la humilitat que pot reebre, e fóra lo jusà be major per[2] possibilitat de reebre, que lo subiran be per obra, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la encarnació que demanes es probable.

5. Lo subiran be no sumilia al jusà per so que fos[3] major, ans ho fa per so que lo jusà be sia major que no es: cor axí con en tu ha defalliment de humilitat si tumilies per entenció que sies major e no per entenció que fasses[4] altre major, enaxí auria en lo subiran be defalliment si sumiliava a tu per esser major que no es. On, con assò no sia vera humilitat, doncs vera humilitat es con major sumilia a menor per ferlo major que no es, o con[5] menor sumilia a son major per demostrar sí menor[6] e son major esser major. On, con assò sia enaxí, per assò la encarnació del Fill de Deu es demostrable; cor per so cor lo Fill de Deu sumilià a pendre natura humana, e cor tota la humana especia era menor que altra especia per pecat original, segons ques prova a avant, per assò lo Fill de Deu sumilià a menor; cor menor es home peccador, que pera ni fust, e si fos pera o fust menor, humiliaras a esser pera o fust per tal que demostràs sa humiliat major e quet donàs exempli que tumiliasses a ton menor e a ton major; cor on pus lo Fill de Deu ses humiliat, més tà humiliat[7] a humiliar a ton menor e a ton major, a demostrar quel major opòsit dergull[8] es en lo subiran be; e per assò lo Fill de Deu volc esser home pobrament nat

1. M, que? per aso.—2. M, [per].—3. *Mg, ut sit.*—4. M, fas[ses].—5. On con.—6. *Mg, se esse minorem.*—7. *Serà* hubligat?—8. M, derguy.

mortal finit aontat venut trahit humiliat a murir e a donar e a escarnir e a blastomar e a descreure e a desenperar e a esser privat[1] domens pobres e de poc nombre e de poc poder, e les altres coses senblants a aquestes; e cor totes estes coses se covenen ab menor, e humilitat se cové ab menor, doncs veges qual humilitat altra pots tu creure, segons ta creensa, major que aquesta. On, si la major humilitat qui es demostrada del subiran be al menor, no fos vera, fóra demostrable quel major opòsit de ergull no fos en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu, qui es infinit eternal en bonea poder etc., ses ajustat ab lo fill finit avent comensament, avent[2] totes les langors damunt dites. On, con assò sia enaxí, doncs, qual humilitat es senblant ab aquesta?

6. Obri los ulls de ta pensa e entín con tu tumiliaries ans a menor per major fi que per menor; e si assò entens, doncs entín quel Fill del subirà Pare, on pus ses humiliat al jusà be, més te representa auta e eccellent la celestial benauyransa, a demostrar que a totes coses tumiliys per assò que aver la pusques. E si tu assò no entens en lo subiran be, doncs, per què entens que tu auries més de humilitat per estorsre a mort,[3] que no auries per aver .j. diner? Mesquí! con no penses que home ergullós es enemic de home major e de home egual e de home menor? cor lo major volria que fos menor, en quant li volria esser desús en nobilitat e que son major no agués la nobilitat que ha, e son egual vulria que fos menor, e lo menor de sí en riquea on alcuna altra cosa, vulria que fos menor que no es. On, con lo major opòsit dergull qui sia, es en lo subiran be, per assò lo Fill del subiran Pare volc que la humana especia, qui era menor per ergull, fos

1. *Mg, ad moriendum et ad esse flagellatus blasphematus... et voluit prædicari* (M, esser privat = tenir intimitat). — 2. *Mg, et habente.* — 3. *Mg, ad evitandam mortem.*

recreada, per so que fos convertida de menor en major; e sil Fill de Deu no fos encarnat, no fóra qui demostràs tan gran humilitat esser en lo subiran be con es la humilitat qui es demostrada per la encarnació; e cor so qui es demostrament de major humilitat cové esser de necessitat, per assò la encarnació es demostrada.

7. Q.º Si dius: Per què no sumilià en esser molts crists per so que fos major sa humilitat, e que cascú fos pecador per so quen fos vist pus humil? Nos dehim que a demostrar que .j. ajustament del Fill de Deu ab lo Fill de home abasta a recrear la humana especia e a fer tanta de humilitat creada con lo jusà be ne abasta a reebre; e si assò no fos enaxí, la vertut del Fill de Deu fóra finida, e no fóra significat que en la subirana essencia abastàs .j.ª paternitat una filiació .j.ª processió, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat quel Fill de Deu no covenc esser encarnat sino en .j. home tan solament, e que en aquell no covenc esser peccat; cor si ho fos, foren .ij. opòsits, e si ho fossen, fóra inpossíbol que poguessen esser .j. suppòsit.

XII

De major paciencia

De necessitat se cové que en lo subiran be sia paciencia o no. On, si en lo subiran be no ha paciencia, no perdona colpa, e assò es inposíbol; cor si no perdonava, auria defalliment de misericordia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha paciencia, la qual paciencia cové que sia en lo subi-

ran be a esguardament de sí metex o a esguardament del jusà be. On, si lo subiran be ha paciencia segons esguardament del jusà be, doncs lo jusà be es causa per que lo subiran be ha paciencia, e assò es inpossíbol; cor si era posíbol, ans quel jusà be fos, no era paciencia en lo subirà be, e si no ho era, avia defalliment de paciencia e de misericordia e de humilitat, quis covenen ab paciencia qui es be; cor si paciencia no era be, inpaciencia seria be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es provat que en lo subiran be ha paciencia a esguardament de son propri esser metex.

2. Provat es que en lo subiran be ha paciencia a esguardament de sí metex, e cové que fruesca sa paciencia eternalment e infinida en sí metex o que ús eternalment e infinida de sa paciencia en lo jusà be. On, si usa de sa paciencia eternalment e infinida en lo jusà be, cové que aquest mon sia sens comensament e fi, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be no uza de sa paciencia en lo jusan be eternalment ni infinida; e si lo subiran be fruex sa paciencia e perdona a sí metex o es pacient a sí metex, ha colpa e es colpa, e assò es inpossíbol; e si lo subiran be ha paciencia e no fruex sa paciencia, es paciencia en potencia e ve en actu sa obra en lo jusan be, e assò es inpossíbol, con sia cosa que potencia e menor se covenguen, e actualitat e major: per la qual conveniencia es demostrat que lo subiran be, quis cové ab major, fruex sa paciencia en sí metex sens perdonament e colpa e pena que no ha en sí metex; cor si ho avia, covenrias ab menor e ab defalliment, e assò es inpossíbol.

3. Con ajam provat que en lo subiran be ha paciencia e fruesca sa paciencia, cové de necessitat que lo subiran be aja en sí metex .ij.es proprietats personals e que la .j.a sia paciencia effectiva e lautra sia paciencia passiva; cor sens estes destinctes dues proprietats, lo subiran be no puria en sí metex fruir sa paciencia metexa ni puria

esser sa essencia paciencia. On, con les .ij.[es] proprietats damunt dites se covenguen en esser[1] en lo subiran be, e la proprietat passiva nos covenga ab pena, cor si ho faia concordarsia ab menor e ab defalliment, per assò es demostrat que la proprietat effectiva engenra de sí metexa la proprietat passiva, e si la efectiva engenra la passiva, cové que la effectiva sia paciencia egual en bonea poder &c. ab la passiva e la passiva[2] ab la effectiva; cor si no ho era, seguirsia que pena fos en la passiva, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, inpossíbol seria que fos en lo subiran be: per la qual inpossibilitat es demostrable que de la paciencia effectiva e passiva ix altra paciencia processiva egual en bonea poder &c., a amdues les proprietats personals damunt dites, la qual se cové ab elles en esser totes .iij. les proprietats personals .j.[a] essencia qui es paciencia bona poderosa &c., la qual fruex sí metexa per paciencia bona poderosa &c. e ha en sí metexa proprietats personals en les quals paciencia es fruida essencialment e personal; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria que lo subiran be fos paciencia ni fruís sa paciencia: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

4. Ab paciencia avem provat que en lo subiran be ha trinitat, per la qual trinitat es demostrat que lo Fill, a demostrar la vertut del Pare e del Sant Espirit e de sí metex. . . . .[3] al Pare e al Sant Spirit e a sí metex en bonea poder &c.; mas cor lo jusà be no puria reebre tanta paciencia del Fill con lo Fill reeb del Pare e lo Sant Spirit reeb del Pare e del Fill, e assò per so cor lo jusà be esdevé de[4] no esser en esser, e tot so qui es de no esser en esser, cové que sia[5] termenat e finit, per assò lo Fill no engenra en lo jusan be so que[6] puria si lo jusan

1. M[1], (dites) couengen esser: *Mg, conveniat quod... sint.*—2. M, [e la passiua].—3. M[1], uolc a si ajustar natura humana *tot sobre raspat, i ço que segueix tatxat fins a* poder &c.: *Mg*, = M[1].—4. M, [de].—5. M, *afegeix* en esser *tot puntuat*.—6. M, so que *raspat:* M[1], [tanta pasiensia con] *al marge: Mg*, = M[1].

be ho pudia reebre; e a demostrar que ell hi pot més engenrar que lo jusà noy pot reebre, esse ajustat ab Fill dome e es ab ell .j. subpòsit metex, so es nostre Senyor Jhesu Crist, lo qual ha infinida e eternal paciencia, quant a la natura del Fill subirà, e ha, en quant la natura humana, major paciencia creada que tota lautra paciencia creada; e cor lo Fill dome no pogués aver tanta de paciencia sens ajustament de sa natura e de la natura divina, ni lo subiran Fill sens aquella unió del Fill dome e sens la passió e la mort daquell Fill dome, no demostràs la gran paciencia del Pare el Sant Spirit e de sí metex, per assò volc pendre carn e volc demostrar la paciencia damunt dita: per la qual volentat e paciencia divina, la encarnació es demostrable; cor si encarnació no fos, la volentat divina se descovengra ab sa paciencia en demostrar aquella segons ques cové, e si ho feés, demostrarala en menor nobilitat segons que nos[1] cové, e assó es inpossíbol.

5. Sabs per[2] què lo Fill de Deu se volc encarnar? Per so que demostràs que jas fos so que ell sera unit ab lo Fill de lome qui penjava e muria en la crou, per tot so ell no avia pena en sí, jas fos quel Fill dome la agués; e per assò es demostrat quel Fill subirà no ha pena, si be es engenrat per la subirana paternitat, qui es paciencia, en la qual no ha pena, nil Fill, si be es paciencia, no ha pena, e assò metex se seguex del Sant Spirit; cor sil Fill de Deu qui es unit ab home, no ac pena en la pena del Fill dome, jas fos que fos ab ell .j. metex subpòsit, quant menys pot esser pena en les .iij. persones divines, si be son .j.ª paciencia en essencia e son cascuna paciencia! E si encarnació no fos, per qual altra demostració te fóra tan be significat ni demostrat que en la subirana paciencia no ha pena, con sia tota paciencia qui sia en lo jusà be, significant pena sensual o entellectual?

1. M, [nos].—2. M, [per].

6. Per so que la paciencia e la pena del Fill de la Verge fos gran, volc lo Fill de la Verge que la humanitat que près portàs egual pena a la paciencia. On, con sa paciencia fos major que tota lautra paciencia creada, covenc que la pena fos major que la colpa de la umana especia per la qual fo corrompuda, per la qual majoritat fos recreada, e per la qual majoritat de pena fos demostrat que jas fos so que en la natura humana de Crist fos tan gran pena, per tot assò en la natura divina no hac pena, jas fos que amdues les natures fossen .j. subpòsit metex; e si fos çosa que la pena del Fill de la Verge fos eternal e infinida, per tot so no fóra lo Fill eternal infinit avent pena, si doncs la pena no fos major cosa que eternitat e infinitat, part la qual eternitat e infinitat no passa majoritat. On, con assò sia enaxí, doncs obri los ulls de ta ànima e veges con per la encarnació del Fill de Deu tes demostrable que inpossíbol cosa es que jassia que en lo subiran be aja paciencia eternal e infinida, per tot so nos seguex quei sia pena.

7. Si afermes encarnació e passió, veges con lo subiran be ama paciencia en lo jusà be; cor si no amàs gran paciencia en lo jusà be, fóras encarnat en home inpacient o en home avent poca paciencia, e si ho fos, no significara que en sí agués gran paciencia. On, con lo Fill de la Verge sia estat pacient en pobretat e ontes e en esser trahit per son dexeble e venut per vil preu e desenperat per los seus metexs, e fo per los jueus haontat e assotat e crucificat e mort e renegat, e encara sia per los infeels ahontat e menyspreat e renegat e blastomat, e per los cathòlics no sia tan onrat con ell es honorable, e ell per tots los damunt dits ha sostengudes totes les passions damunt dites e moltes més que yo no te puria dir, si negues sa encarnació e passió, veges si tanta paciencia es amada per lo subiran be en lo jusà, con es la paciencia que veus per la afermació, e veges si per la afermació ames més

paciencia que per la negació; e si enaxí afermes o negues encarnació, per què no afermes so per que més entens de paciencia en lo subiran be e en lo jusà, e so per que tu est pus proporcionat a sostenir pena per lo subiran be e a amar sa paciencia?

XIII

De fe

Con trinitat sia demostració de encarnació, e encarnació de trinitat, segons que avem provat, per assò cové que per lo lum de fe qui creu en trinitat, demostrem encarnació per necessaries rahons; cor del lum de fe qui creu en trinitat, devalla influencia al enteniment con sia inluminat[1] de tal lum per lo qual la subirana trinitat sia demostrada per necessaries rahons.

2. De necessitat se cové que so que tu creus o descreus sia en lo subiran be o en lo jusà, o que no sia en lo subiran be ni en lo jusa; e si assò no era enaxí, seguirsia que altra cosa fos be qui fos fora lo subiran be e l jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que per so que tu creus de fora lo jusà be, as major creensa que no as per so que creus de fora lo subiran be, e per so[2] que descreus de fora lo jusà be, as major descreensa que no as per so que descreus de fora lo subiran[3] be; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be se covengués ab menor e lo jusà ab major, e assò es inpossíbol.

3. Provat avem que la major creensa o descreensa

1. M, inlluminat *la* l *primera puntuada.*—2. M, [so].—3. M, jusa.

que tu pots aver es per creure o descreure so qui es en lo subiran be. On, si la trinitat que nos creem en lo subiran be es, e tu la descreus, més descreus que no faries si la trinitat no era en lo subiran be e tu la descreus;[1] e cor descreensa e creensa sien oppòsits, cové que loppòsit de la major descreensa sia en veritat e son oppòsit sia en falsetat; e si assò no era enaxí, seguirsia que esser e menor veritat se covenguessen, e no esser e major veritat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que esser e major descreensa se covenguessen, e major fe e no esser, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que veritat fos vici e falsetat fos vertut, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es provada de necessitat; cor si trinitat no era en lo subiran be, seguirsenien les inconveniencies damunt dites.

4. Tu sabs que la major lugor qui es en lo dia es del sol, e la major lugor qui es en la nit es de la luna, e per la influencia que la luna reeb de la resplandor del sol, enlumena la nit. On, per senblant manera[2] pots entendre que la major fe que hom pot aver en lo jusan be es creure la encarnació e la nativitat e la passió del Fill de la Verge, lo qual es .j. subpòsit ab lo Fill de Deu; e enaxí con la luna sà a donar major lugor en la nit que altra cosa, e aquella lugor que dona ha per major de sí metexa, so es per lo sol, enaxí per lo lum de fe, la qual fe creu en trenitat, cové que venga lo major lum de fe que hom pot aver en creure en lo jusan be; e si assò no era enaxí, seguirsia quel sol agués major nobilitat en donar lugor e la luna a reebre, que fe a reebre lugor del subiran be ni a donar lum a creure en lo jusà be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia quel sol e la luna aguessen major vertut quel subiran be ni que fe, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que loppòsit de[3] la major

1. *Mg, illam discrederes.*—2. M, [manera].- 3. M, sia de.

fe que hom pot aver en lo jusan be, es major descreensa; cor si no ho era, nos seguiria que la major descreensa que hom pot aver en lo subiran be, fos lopòsit de la major creensa que hom pot aver en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. So per que vosaltres, jueus, tant preats[1] lo Talmut, es per so cor deís que les senblanses daquell exalsen lenteniment. On, enaxí con aquelles coses quel Talmut reconta del pex qui ha nom johatan, e de les altres coses senblants a aquelles, son causa per que lenteniment sexalse, enaxí major fe es causa a inluminar pus fortment lenteniment, que menor; cor per major fe savigura pus fortment a entendre, e on més entén, més es proporcionat a contemplar lo subiran be per entelligencia e la volentat per bevolensa. On, con major fe sia creure encarnació si tant es que sia veritat que encarnació sia, que no es descreure encarnació si tant es que encarnació no sia, per assò lenteniment es pus aparellat a entendre on lo lum de fe es major, que no es con lo lum de fe es menor; e cor so per que lenteniment es pus entellegible[2] sia amable e afermable, per assò encarnació es demostrable; cor si fos airable que lenteniment fos entellegible, seguiras que entendre e menor se covenguessen, e innorancia e major, e assò es inpossíbol.

6. Tu sabs que la ymaginativa del racional es pus nobla en representar al enteniment en la fanthasia, que no es en la cumunitat dels particulars dels inracionals en la qual representa a la fanthasia, e per assò la ymaginativa ymagena les formes artificials e les altres coses qui son inpossíbols a ymagenar a los inracionals. On, con assò sia enaxí, doncs per esta senblansa pots entendre que si encarnació es, que lenteniment es pus proporcionat que mortific sí metex en la fanthasia per alcuna falsa semblansa

1. *Mg. prædicatis.*—2. *Mg. intellectivus (item infra).*

que la ymaginativa li do contraria a la encarnació, que no es si la encarnació res no es; e per lo mortificament que lenteniment fa en sí metex en la fantasia per lum de fe, guaanya més de mèrit on pus lo mortificament es major, e lenteniment es pus proporcionat con se isca de la fanthasia e ques desnúu e sexals sobre ella e que lex lobject per lo qual la fanthasia li dona falsa senblansa; e hon lenteniment més sexalsa es lunya a ensús de la fanthasia e de la ymagenativa, pus fortment usa de sa vertut operativa, per la qual vertut es covinent a entendre lo subiran be segons ques covè.

7. Tu sabs que volentat sà a bonea e enteniment a veritat. On, con ames lo be que no entens, on més lames e menys lentens, major fe has; e hon més entens lo be que ames, major veritat entens e ames; e hon major veritat entens e ames, cové que més entenes e major amor ajes; e si assò no era enaxí, seguirsia que la vertut operativa de volentat e la vertut operativa del enteniment fossen oppòsits, e si ho eren, sís serien bonitat e veritat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si encarnació es, major be es en creatura, que no es si encarnació no es; e si encarnació no es, en creatura no ha tanta de veritat con ha si encarnació es; e per assò es demostrat que si encarnació es, la volentat tua se pot aver a major bonea e lo teu enteniment a major veritat, que no faria si encarnació no es; e sis pot aver a major bonea e a major veritat, pots aver major fe e major intelligencia si encarnació es, que no auries si encarnació no era. On, con major e esser e veritat e bonea e fe e enteniment se covenguen contra lurs oppòsits, per assò es demostrat que encarnació es; cor si no era, nos contrastarien los oppòsits damunt dits nis concordarien les vertuts damunt dites, e assò es inpossíbol.

XIIII

De esperansa

Si tu as ordenada esperansa en lo subiran be, la subirana justicia e misericordia te farà egual ab lo subiran be en durar sens fi en la celestial gloria. On, si tu qui est en lo jusà be per esperansa e bonea poder &c., est covinent a durar sens fi, quant més lo subiran be per sa propria vertut ac volentat de fer egual a sí metex en durar sens fi! E si assò no era enaxí, seguir sia que lo subiran be agués privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol. On, a demostrar esta inpossibilitat, lo subiran be volc quel Fill sencarnàs e que agués ajustament ab humana natura, e volc assò a demostrar que si tu per aver esperansa as tanta vertut que t fas covinent a durar en gloria senes fi, que lo subiran be per sa propria vertut fa egual a sí metex lo Fill de la Verge ab qui sajusta. On, si l Fill de Deu no fos encarnat, no agra demostrat que per sa propria vertut, en lo comensament de la natura humana de Crist, feés egual a sí en durar sens fi, sens que en Crist no fo esperansa ni hi fo vertut theological ni cardenal,[1] a demostrar que lo subiran be per gran influencia de bonea poder &c. fo en lo jusà be creatura[2] pus digna de esser durable sens fi, sens que no ho meria ans que fos, que tu ni yo ni aquell per moltes vertuts que poguessem aver; e cor aquesta demostració cové esser feta per lo subiran be segons esguardament de bonea poder &c., per assò encarnació es demostrable.

---

1. M, *segueix una raspadura de mitja linia.* — 2. M, [creatura].

2. A demostrar que en lo subiran be no ha esperansa innorancia abstinencia e les altres vertuts dest senblant, volc lo Fill de Deu esser home en lo qual no fo esperansa innorancia abstinencia per la unió del Fill de Deu, sens la unitat del qual no pogra esser privada en est mon esperansa innorancia abstinencia de natura dome. On, con per lo jusà be om aja conexensa del subirà, per assò volc que fos lo Fill de la Verge sens esperansa innorancia abstinencia, a demostrar que si per la unió quel Fill de Deu hac ab natura humana, fo privada esperansa innorancia abstinencia daquella natura humana, quant més per la unitat quel Pare el Fill el Sant Spirit an en esser .j.ª essencia infinida en bonea poder &c., se descové que en lo subiran be aja esperansa innorancia abstinencia. On, si no fos encarnat lo Fill de Deu, no fóra per nulla altra cosa tan covinable a significar que en lo subiran be no ha esperansa innorancia abstinencia; e cor la pus covinent significació cové al subiran be esser amable, per assò la encarnació que encercam es demostrable.

3. De necessitat se cové que la creensa dels crestians o dels jueus o dels sarahins sia vera; cor si neguna destes creenses no era vera, inpossíbol cosa seria que en lo subiran be fos bonea justicia misericordia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lig cové esser per la qual hom sia anant a vida vera; e cor lig cové esser de necessitat, per assò cové que los crestians ols juzeus ols sarrazins sien en lig; cor ensems no y poden esser per so cor les .iij. creenses damunt dites son oppòsits, los quals son contradicció; cor los crestians creen en lo subiran be trinitat e creen encarnació, e los jueus els sarazins ho descreen; e los jueus descreen la secta dels sarazins; e per assò cové de necessitat que los crestians ols juzeus ols sarazins sien en veritat. On, qual que sia en veritat, cové que aja pus alta e pus nobla esperansa que les altres creenses; cor si no ho avia, seguirsia que esperansa

e veritat fossen contraris, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, desesperansa e veritat serien concordants, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la encarnació que encercam del Fill de Deu; cor tota quanta de esperansa poden aver los jueus e los sarazins en lo subiran be, segons bonea poder e les altres cambres de la figura, poden aver los crestians, e encara més quels juzeus nils sarazins, per la encarnació e la passió de Jhesu Crist; cor sil Fill de Deu volc esser home, e liurà la humana natura que près a greus dolors e a angoxosa mort per nos, e resucità ab cors glorificat, doncs esperansa[1] podem aver quens do ens perdó e que ajam resurrecció, la qual esperansa no poden aver tan gran los infeels segons lur creensa. On, si fos cosa que lo subiran be agués donada veritat a esperansa menor qui fos oppòsit de major esperansa, la qual major esperansa fos falsetat, fóra contradicció; cor la esperansa vera fóra major per lig e menor per sí metexa, e la esperansa falsa fóra major en sí e menor per falsetat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la esperansa major dels crestians es major per veritat e per lig e per sa quantitat metexa: per la qual majoritat encarnació es probable.

4. Si ton pare es misericordiós e as colpa, major esperansa pots aver en ell que en lo meu pare; e si ton pare es just e as colpa, major temor deus aver dell que del meu pare; cor major justicia faria ton pare en punir tu de ta colpa, que en punir mi de ma colpa. On, con assò sia enaxí, doncs per assò encarnació es demostrable; cor per so que ages gran esperansa en lo subiran be quet perdó,[2] volc esser home, e per assò quel temesses per justicia, volc que la humanitat que près murís per justicia. On, si aquella humanitat innocent volc que murís per justicia, so es per delir la colpa del original pecat, doncs

1. M, [esperansa].—2. M[1], perdo [ta o la colpa]: *Mg, remittat tuam culpam.*

temable es a tu la sua justicia. On, sil Fill de Deu no fos encarnat ni mort en quant natura humana, not fóra, quant a ta natura, tan esperable ni temable, jassia que lo subiran be quant a sí metex, aytan esperable es a ta esperansa, e aytan temable tes per ta colpa ab encarnació, con sens incarnació; mas cor tu nol pots tan cuvinentment reebre per object a esser esperable e temable sens encarnació con fas ab encarnació, per assò ha vulguda pendre encarnació e passió; e si no ho agués, fóra sa obra e sa vertut oppòsit de so per que ell te pot esser pus esperable e temable, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, fóra oppòsit sa obra e sa vertut de sa bonea poder etc., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

XV

De karitat

Tu sabs que en los banys ha dues cases, la .j.ª es trempada e lautra es calda. On, si entres sobtosament en la casa calda no poràs tan be soferre la calor, con fas si primerament estàs en la casa trempada. On, con la major karitat que tu pots aver al subiran be sia que ams ell sobre totes coses, e que per amor de loar ell vulles esser pobre e ams sostenir ontes e treballs e mort, e cor a aquesta perfeta amor tu no pusques venir tan ivasosament con fas si afermes la encarnació e la passió e los altres articles qui pertanyen a la humanitat, per assò es demostrat que encarnació es; cor tot so per que tu pusques aver major karitat al subiran be e a tu metex e a ton pruísme, cové que taja aparellat lo subiran be, per tal que per la

proporció daquell aparellament pusques pujar contemplar la subirana karitat qui es en ell; e si assò no era enaxí, lo maistre qui ha maestria en fer los banys, auria major saviea en fer los banys, que lo subiran be en proporcionar la tua karitat, e assó es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que los sants religioses els màrtirs primerament passen per la karitat quel Fill de Deu demostrà en la encarnació e passió, e puxes pujen per aquella veritat [1] contemplar la subirana caritat qui es en lo subiran be, a la qual no pogren tan be pujar sens la encarnació del Fill de Deu, a demostrar que sens quel subirà be no ajudàs a la nostra fragilitat ab senblant natura de la nostra, no pogrem pujar a contemplar la subirana karitat, a la qual fragilitat ajuda ab la influencia de la karitat creada de nostre Senyor Jhesu Crist, e daquella influencia pujam contemplar la influencia qui vé de la subirana * karitat.

2. En lugor sensual no ha tan gran lugor con es cella [2] del sol, cor totes les altres lugors enlumena e vens, e major lugor es la sua que no son totes les altres lugors. On, si en caritat creada no avia .j.ª karitat increada qui fos influencia a totes les altres karitats creades e que fos major karitat [3] que totes altres karitats, no seria en especia de karitat tan noble individuu con en especia de luu, e seria demostrat quel sol fos pus noble sots sa especia, que karitat, e assò es inpossíbol, con sia cosa que sensualitat e menor se covenguen, e entellectuitat e major: per la qual conveniencia es demostrat que en lo subiran be auria defalliment de bonea poder &c. si dejús especia sensual avia posat pus noble individuu que [4] dejús especia entellectual; e cor es inpossibol que en lo subiran be aja privació de bonea poder &c., per assò es demostrat que sots karitat ha pus noble individuu, que sots especia de luu: la qual

1. veritat, *sembla que ha d'esser* caritat.
* *Repren el ms.* F.
2. F, aquela *passim per* sela *de* M.—3. F, *manca* karitat.—4. M, [que].

pus nobla nobilitat no pogra esser en lindividuu sens quel Fill de Deu nos fos encarnat.

3. Si de[1] la tua vertut visiva e de la blancor que pren per object, e del teu enteniment e de la blancor que pren, e de la tua volentat e de la blancor que pren amant se pudia unir .j. subpòsit, major concordansa seria enfre lobject aprehensible e les potencies damunt dites, que no es con lo subpòsit nos pot unir del object ni de les potencies. On, con lo subiran be prena pus noblament los objects creats, que tu, per assò volc esser encarnat, e que la natura divina e la natura humana fossen .j. subpòsit; e aytant con la natura humana fo pus espressament presa e unida ab la divina, aytant fos[2] pus alta e pus nobla sa caritat; e si lo subiran Fill no fos encarnat, no fóra demostrat quel subiran be prezés[3] pus karitativament e pus espressa lobject, que lo jusà be, si ta vista e ton enteniment e ta volentat aguessen possibilitat de esser .j. subpòsit ab blancor sensible e[4] entellegible e amable, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Ton avi ama naturalment més[5] ton pare, que tu e que ton frare, e tu ames més ton frare, que mi; e assò es per so cor pus prop es a ton avi ton pare per generació, que tu per processió, e pus prop tes en natura ton frare, que yo no son;[6] e tot assò es a demostrar la paternitat e la filiació e la processió subirana en la qual no ha lunyament de natura; cor si ho avia, no seria lo subiran be per unitat de diverses subpòsits, subirà al jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si loriginal peccat no fos, per la influencia de la karitat subirana ton avi amara naturalment aytant tu con ton pare, e tu amares aytant mi con ton frare, a significar la subirana karitat; e con per pecat ses destruida e corrompuda la[7] nostra fraternitat, per assò lo Fill de Deu ha vulguda reparar aquella

1. M, [de].—2. F, fo.—3. F, pres.—4. F, *manca* e.—5. F, mes naturalment.—6. M, F, s8.—7. F, *manca* la.

per encarnació passió;[1] cor tant ha fet lo Fill de Deu per ton avi e per ton pare e per tu[2] e per ton frare e per mi, e axí dels altres individuus de la humana especie, que tots devem[3] esser con a frares egualment segons forma de karitat; e si encarnació no fos, no fóra quit pogués donar la forma de karitat tan nobla con la agres si pecat original no fos; e si Deus agués creada altra forma de karitat e no agués reparada la forma de fraternitat corrumpuda per pecat, fóra pecat pus ajent en destruir karitat, que lo subiran be en repararla, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. Sabs per que lo subiran be ha donada a karitat creada natura e proprietat que ajust diverses coses ensems e que de so qui es en especial fassa comú? Per so que sia demostrada la paternitat increada qui es karitat, e la filiació increada qui es karitat, e la processió increada qui es karitat, e que ensems son .j.ª essencia qui es karitat increada; e cor la significació damunt dita es mills demostrable[4] si karitat increada ha unida a sí creada, que no seria sens unió de karitat increada e creada, per assò lo subiran be ha vulgut quel Fill, qui es karitat increada, se sia encarnat, a demostrar que si karitat increada pot esser .j. subpòsit ab natura humana hon ha caritat creada,[5] quant més, sens tota comparació, .iij. caritats increades[6] poden esser .j.ª karitat en essencia increada! E si dius que inpossíbol cosa es que karitat increada pusca esser .j. subpòsit ab subpòsit creat, doncs tu afermęs que de karitat increada no pot venir major influencia a caritat creada, que daltra karitat creada, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, la karitat increada no agra major poder que la creada, ni la creada no pogra tanta de nobilitat reebre de la increada, con de sa par karitat creada.

6. Si afermes encarnació e passió segons que la tua

1. F, e passió.—2. F, *manca* e per tu.—3. M, F, deuem?: *Mg, debent.*—4. F, es mostrada.—5. F, increada.—6. M[1], F, .iij. increats.

ymaginativa la pot ymagenar nil teu enteniment la pot entendre ni la tua volentat la pot amar, totes passions te seran leugeres a sostenir per loar lo subiran be, e nulles viandes ni costumes not seran estranyes, e totes terres te seran cumunes a ta habitació; e hon més pusques amar e loar[1] lo subiran be, là iràs estar e abitar, e ab aquelles jents amaràs més[2] participar, que ab altres, e totes[3] te seran pares e fills e frares, e assò per abundancia de caritat;[4] e si encarnació no fos, no fóra qui salvant a ton voler sa libertat, te pogués donar tan gran affecció ni tant gran karitat. On, con assò sia enaxí, e con caritat sia tan noble sender danar a perdurable benauyransa, doncs, per què est enemic del subiran be negant so per que ell te demostra pus fortment sa karitat et proporcioneja[5] so per que ajes major karitat a ell e a tu metex e a ton pruísme?

XVI

De justicia

Si tu eres justicia e que de tu metex engenrasses justicia e de amdues les justicies ixís altra justicia e que ensems fossen .j.ª justicia, major opòsit series de injuria, que no est con est so que est; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos major opòsit de injuria que tu, si eres opòsit de injuria segons los .iij. subpòsits[6] damunt dits, opòsits a injuria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si tu qui est finit, eres major oppòsit de injuria si eres .j.ª essencia ab los altres

1. F, loar e amar.—2. M, [mes].—3. F, tots.—4. F, de gran caritat.—5. F, pus fortment te demostra... e proporcionega.—6. F, oposits.

oppòsits de justicia damunt dits, doncs, quant més est proporcionat que sies opòsit de injuria si l Fill subirà, qui es infinida justicia, ses encarnat per justicia per tal que mills te fassa opòsit de injuria, que no series si eres justicia e engenraves justicia e que nexís altra justicia! E si assò no era enaxí, seguirsia que de ajustament de justicia infinida ab finida no ixís tan gran influencia de justicia contra injuria, con de unió de justicies finides en esser opòsit contra injuria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat per so que tu ne sies major opòsit de injuria, sit vols;[1] e si encarnat no fos e tun[2] fosses major oppòsit de injuria, no fóra demostrat que en ell fos acabament de bonea saviea karitat vertut misericordia humilitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat[3] encarnació es demostrable.

2. Lo subiran be aytan de dret ha en tu si ses encarnat con si no ses encarnat; e si assò no era enaxí, seguirsia que la encarnació fos causa a sa dominació, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, creatura fóra causa a son creador, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat quel Fill de Deu no ses encarnat per sa necessitat, mas per so quet sia causa con ajes major justicia; cor per so que[4] tu menbres quel Fill de Deu ses encarnat e ha vulgut que la carn que près fos trahida e venuda e ahontada e crucificada e morta e donada per amor de tu, adoncs[5] est pus proporcionat a esser just, que no series si assò no menbraves; e cor a tu per ton defalliment es mester ajuda con sies just, e en nulla altra manera no fosses tan be ajudat[6] a esser just con est per la encarnació e la passió[7] damunt dita, per assò covenc quel Fill de Deu sencarnàs; cor si no agués presa carn, no usara en tu de justicia en so que no tagra ajudat a esser just

1. M[1], *al marge* [sit vols]: *ens sembla un afegit posterior.* — 2. F, e tu. — 3. F, *manca* per la qual inpossibilitat. — 4. F, com. — 5. *Mg, igitur.* — 6. *Mg, posses juvari.* — 7. F, e passio.

segons la manera que mills ne pots[1] ésser ajudat; e cor es inpossíbol cosa que lo subiran be no ús de tu justament, per assò es demostrat quel Fill de Deu es encarnat.

3. Tu e tot so que tu as es del subiran be. On, sil Fill de Deu ses encarnat e ha presa passió[2] per reembre tu, sit dona malaltia ot toll fill o frare o riqueza o alcuna altra cosa que molt ames, mills est proporcionat a justicia en aver paciencia, que no series si encarnat no fos, e mills ne son justicia paciencia oppòsits de injuria inpaciencia; e si tu no as paciencia ni justicia en so que lo subiran be te toll, major opòsit es[3] ta injusticia e ta inpaciencia, de justicia paciencia si lo Fill de Deu ses encarnat, que no seria si encarnat no sera; e cor los .ij. majors opòsits se covenen ab esser per so que mills pusques reebre la justicia del subiran be, e .ij. menors opòsits daquells se covenguessen ab esser si encarnació no fos, e cor per los .ij. majors opòsits pots esser pus proporcionat a reebre justicia, que per los menors, e cor major e esser se covenguen, e privació e menor, per assò es demostrat quel Fill de Deu ses encarnat; cor si encarnat no fos, seguiras que esser e menor se covenguessen contra privació e major, e privació e major contra esser e menor, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, lo subiran be se covengra ab menor contra major, e assò es inpossíbol.

4. La major justicia que tu pots aver es conèxer e amar e loar[4] e servir lo subiran be; cor per totes aquestes coses, e per les altres[5] senblants a aquestes, pots esser pus[6] just, que per nulles altres coses. On, con les coses damunt dites pusques mills aver si afermes e ames encarnació, que no as si la negues e la desames, per assó cové segons bonea poder saviea e les altres cambres qui son en la figura, que lo subiran be taja proporcionat en so per que mills pots esser just, e si no ho avia, no seria de-

1. F, pot.—2. F, carn e passio.—3. F, tes.—4. F, conexer amar loar.—5. F, estes coses e les altres.—6. M, [pus].

mostrat quet volgués punir per ta injuria a turments qui no an fi, e si en laltre segle les penes infernals an fi, sí fa la justicia,[1] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que de necessitat est proporcionat a assò per que sies pus just, e si ho est, cové quel subiran be sia encarnat; cor sens encarnació no series tan proporcionat a esser just si la afermes e la ames, ni a esser injust si la negues e la desames.

XVII

De prudencia

O tu qui est enemic de prudencia negant e desamant la encarnació del Fill de Deu! Sabs quinya[2] diferencia ha enfre sciencia e saviea e prudencia? Sciencia sà a esser materia a prudencia con sia ajent convertent sciencia en saviea; cor siencia es saber be e mal, e saber fer be e mal, e saviea es saber be e mal, e amar lo be e desamar lo mal, e prudencia es so per que sciencia se convertex en saviea; e per assò sciencia sà a materia e saviea sà a forma e prudencia sà a causa efectiva, per la qual, saviea sab fer be e esquivar mal. On, con prudencia sia be, e cor per nulla manera hom no pogra tan be esser[3] proporcionat a aver prudencia, con per encarnació, per assò la encarnació del Fill de Deu es demostrable; cor sil Fill de Deu no fos encarnat, fóra opòsit de prudencia, e si ho fos, no fóra saviea, e assò es inpossíbol.

2. Tu sabs que contradicció es, segons cors de na-

---

1. M, si fa *tot tatxat* la justicia: M[1], F, la justicia del subira be ha fi: *Mg.* = M[1], F.—2. *Mg, quænam.*—3. F, esser tan be.

tura, que ta mare sia verge e mare en .j. temps metex; cor inpossíbol cosa es[1] que ta mare sia mare e no mare, e verge e no verge ensems. On, si era contradicció en la subirana obra so qui es contradicció en lo jusà be, la obra subirana no seria sobre la jusana, e assò es inpossíbol. On, a demostrar obra subirana e jusana lo subirà Pare tramès la subirana filiació, e volc que nostra Dona Santa Maria fos en .j. temps metex mare e verge, a demostrar que axí con dajustament de infinit ab finit es demostrada mellor obra per la influencia del infinit en[2] lo finit, que de ajustament de finit ab finit, so es ton pare e ta mare, en axí de unitat de infinit ab infinit,[3] so es lo Pare subirà el Fill subirà, ix mellor obra que de infinit e finit, so es lo Fill de Deu e la humanitat de Crist. On, si major obra e pus miraculosa no fos unitat de infinit ab infinit[4] que de infinit ab finit, ni major de infinit ab finit que de finit ab finit, no fóra infinit major que finit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable: per la qual demostració prudencia ha proporció contra innorancia e estulticia, per la qual innores la major nobilitat qui es enfre infinit e infinit e enfre infinit e finit,[5] que enfre finit e finit; e cor so per que la prudencia es mills proporcionada a esser oppòsit de la innorancia, se cové ab esser e ab la bonea e la karitat[6] e la misericordia del subiran be, per assò lopòsit de la major prudencia se cové ab menor e ab privació e ab defalliment.

3. Miracle es cosa qui es sobre cors de natura per influencia de infinit en finit, en sanar o resucitar lo finit, e cors natural es influencia de finit en finit. On, con sia major influencia cella qui es de[7] infinit en finit, que cella qui es de finit en finit, e con sia major influencia sanar la humana especia del original peccat, e resucitar .j. cors mellor e pus noble que tota creatura corporal e incorpo-

1. M, *manca* es.—2. F, ab.—3. F, ab finit.—4. F, ab finit.—5. M, F, finit e finit.—6. F, e ab la caritat.—7. M, *salta e l'altre mot* de: M[1], *supleix*.

ral, ecceptada la ànima de Crist, e con sia major influencia unir infinit ab finit, que nulla altra influencia de finit ab finit, e con sia contradicció que ton cors sia en .j. temps mort e viu, e a influencia de infinit en finit[1] no sia contradicció, axí con lo cors[2] de Crist qui era mort en la crou de mort natural con la ànima devallà als inferns, e era viu de vida miraculosa per la unió de la[3] filiació qui es vida, per assò es demostrat que si encarnació es, pus proporcionat est a aver prudencia per la qual ajes saviea a conèxer la major influencia qui es de infinit ab finit, que la influencia de finit ab finit; e hon mills est proporcionat de aver prudencia, mills est proporcionat con pusques convertir ta sciencia en saviea, e per assò encarnació tes demostrable; cor si encarnació no era res, seria demostrat que sciencia fos pus nobla cosa que saviea, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que saber e voler pecat fossen oppòsits de mal, e assò es inpossíbol.

4. Contradicció es que tu sies en est mon home segons cors natural e que sies innorable e corrompable; cor si no era assò contradicció, series en lo temps de innocencia,[4] ans que Adam agués pecat, e assò es inpossíbol. On, a demostrar que lo subiran be pot, per son subiran poder, més fer que natura, volc esser home qui no fos innorable ni corrompable e que fos resucitable. On, con lo subiran be per aquest mon do[5] demostració del altre, per so que ajes prudencia per la qual te guarts que no t engan nulla falsa semblansa, volc esser home e volc privar daquell innorancia e corropció e volc aquell resucitar, a demostrar que en lautre segle home serà incorrompable e que resucitarà e que null temps no aurà innorancia de so que sabrà. On, si encarnació no fos, home no pogra tan gran prudencia aver con per aquest mon agués conexensa del altre; e cor aquest mon sia fet per lautre, per assòs covè

1. F, ab finit.—2. F, axi lo cors.—3. F, de filiacio.—4. F, ingnorancia.—5. F, de.

esser de necessitat[1] que sia so per que prudencia e aquest mon mills se covenen contra lopòsit de so per que prudencia e aquest mon menys se covenen.

5. Sensualment sents e entellectualment entens que los inracionals an inlustria e manera con sapien viure, e con sapien esquivar mort e fuger los uns als altres, e[2] con los uns prenguen vida dels altres. On, si en los inracionals ha Deus posada aquesta vertut, quant més ha donada prudencia als racionals con se sapien guardar de temtacions, ni con pusquen mortificar vicis e vivificar vertuts! E con assò sia enaxí, doncs obri los ulls de ta pensa e veges si la encarnació e la passió[3] e la resurrecció e los altres articles de nostre Senyor Jhesu Crist, te son causa per la qual ajes prudencia a esser savi, e si veus que[4] sia causa a aver prudencia, per què la negues ni[5] la desames? Mesquí! con no guardes los perills els engans daquest mon? e per què no ames tot so per que major prudencia pusques aver? cor menyspreant so qui tes causa a aver major prudencia, menysprees la gloria qui no ha fi e les penes infernals qui no auran fi.

XVIII

De fortitudo

MEMBRAR saber voler se covenen a vivificar o mortificar vertuts o vicis;[6] e cor vivificar vertuts e mortificar vicis sia be, e mortificar vertuts e vivificar vicis sia mal, per

1. F, per assos coue de necessitat: *Mg, de necessitate convenit.* — 2. F, *omet* e. — 3. F, e passio. — 4. M¹, que[t]: *Mg, quod tibi.* — 5. F, ni per que. — 6. F, o a mortificar uertuts a uicis.

assò uzar de menbrar saber voler en vivificar fe esperansa karitat justicia prudencia fortitudo trempansa,[1] es be, e uzar de menbrar saber voler en vivificar gula luçxuria avaricia enveja ergull accidia ira, es mal. On, con assò sia enaxí, e con nos siam encercadors de les demostracions segons les quals lavenimient de nostre Senyor Deus[2] Jhesu Crist es demostrable, per assò volem encercar segons quals de les .iij. creenses, so es a saber, dels crestians e dels juzeus e dels sarrazins,[3] fortitudo se cové mills ab menbrar saber voler a vivificar vertuts e a mortificar vicis; cor aquella creensa cové esser vera ab la qual fortitudo mills se covenga ab vertuts contra vicis; cor si no ho era, seguirsia que en lo subiran be no fossen bonea poder saviea karitat &c., e assò es inpossíbol.

2. Tu sabs que natura dona forsa corporal a alcuns inracionals major que a home; mas cor natura nols dona enteniment ni rahó, no poden aver los objects que los homens an menbrant e entenent e amant, e per assò los homens, per so cor han pus nobles e més objects que los inracionals, per artifici e per armes vensen e aucien los inracionals qui son pus forts segons forsa corporal, axí con lo leó[4] e la balena e los altres animals inracionals. On, con assò sia enaxí, doncs fortitudo dànima es nobilitat dobjects[5] menbrats e enteses e amats. On, los pus nobles objects que tu pusques menbrar e entendre e amar son causa a major fortitudo, e los menys nobles objects que pots menbrar e entendre[6] e amar son causa a menor fortitudo; e si assò no era enaxí, seguirsia que fortitudo e nobilitat fossen opòsits, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lopòsit de nobilitat e lopòsit de fortitudo fossen opòsits, e assò es inpossíbol.

3. Provat avem que los pus nobles objects son mills causa a fortitudo que los menys nobles. On, los pus no-

1. F, tempransa.—2. F, *manca* Deus.—3. F, sarreyns.—4. F, lao.—
5. *Mg, nobilitatur ab objectis.*—6. F, membrar entendre.

bles objects que tu pots menbrar ni[1] entendre ni amar, cové que sien en lo subiran be; cor si no ho eren, seguir sia que per altres objects poguesses[2] aver major fortitudo que per los objects que prens menbrant e entenent[3] e amant en lo subiran be, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que so per que puries esser pus forts contra vicis e puries aver majors vertuts, fos jusà be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con tu pots esser pus forts per los objects que menbres e entens e ames en lo subiran be, que per altres objects, enaxí pots aver major fortitudo per los objects qui son possíbols a esser menbrats e enteses e amats en subpòsit qui sia natura divina e natura humana, que en subpòsit on no sia sino natura creada; e si assò no era enaxí, seguirsia que objects infinits no fossen major causa a fortitudo que finits, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable; cor si encarnació no fos res, no fóra fortitudo tan causada con es per encarnació, e si so per que fortitudo fos mills causada no fos, e fos so per que es menys causada, seguiras quel subiran be fóra contrari a fortitudo, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, concordaras ab lopòsit de fortitudo, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Si tu qui est jove menbres e entens[4] e ames castetat, con est temptat a luçxuria, pus fort seràs contra luçxuria si menbres[5] e entens e ames castetat, que no seràs si castetat no menbres ni entens ni ames; e si tu prens per objects a ta memoria e a ton enteniment e a ta volentat los articles del aveniment de nostre Senyor Deus[6] Jhesu Crist e desames aquells, menys[7] forts seràs contra luxuria, e seràs pus forts contra luxuria sils ames; e assò metex

1. F, *omet* ni.—2. M, poges: F[1], poges[ses].—3. F, los altres obiects ...membrant entenent.—4. F, *manca* e entens.—5. F, pus forts seras si membres.—6. F, *omet* Deus.—7. M[1], [menys]: M, mes.

se seguex dels altres pecats mortals; e si tu molt menbres e entens[1] e ames simplament castetat, per tot so no seràs tan forts contra luçxuria, con seràs si simplament molt menbres e entens e ames la encarnació e la passió els altres articles del aveniment de Crist, e assò no to cal provar en altre, que en tu metex ho pots provar; e si assò no era enaxí, seguirsia que per influencia de castetat, qui es cosa finida e termenada, fos ta fortitudo pus causada contra luçxuria, que per la influencia dels articles en los quals es la operació del Fill de Deu, qui es infinit, lo qual te pot donar major influencia de fortitudo contra luçxuria, que no fa castetat; e si assò no era enaxí, seguirsia que de infinit no vengués major influencia a fortitudo[2] que de finit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es de necessitat,[3] a donar major influencia de fortitudo contra los vicis e a fortificar vertuts, que fluencia[4] de coses finides; e si aquesta demostració no fos enaxí, seguiras que en lo subiran be no fos bonea poder saviea karitat &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. Aytant con la gloria celestial es pus amable que la gloria daquest mon, e aytant con les penes infernals son pus airables que les penes daquest mon, aytant fortitudo es pus necessaria en so per que pots aver major gloria o major pena, que en so on as menor gloria o pena. On, si laveniment de nostre Senyor Jhesu Crist tes causa a major fortitudo con te sia amable pus fortment la gloria del altre segle que aquesta, con te sia[5] pus fortment temable la pena infernal que la pena daquest mon, per què est negador ni enemic de so qui tes causa a major benauyransa ni a esser[6] desviat de majors penes?

1. F, membres entens.—2. F, de fortitudo.—3. F, es necessitat.—4. *Mg, influentiam.*—5. *Mg, quam hujus, et ut tibi... sit.*—6. F, *manca* ni a esser.

XVIIII

De trempansa

PER apetit natural se fa trempansa sensual enfre dues estremitats, la .j.ª es major e lautra es menor, e assò per so cor la vertut major senclina a la menor, e la menor per influencia de la major se convertex de menor a egual. On, con lo subiran be aja creat lo jusà be a demostrar sa nobilitat e sa operació, la qual ha en sí metex, segons que avem provat en lo *Libre de Trinitat*, per asso lo subirà Fill ha presa natura humana, a demostrar que sil foc, o alcú altre element, senclina a son menor per tal que fassa atrempament de diverses e concordants e contraries qualitats per engenrar los individuus de les especies e per conservar los apetits naturals, quant més lo subiran be se volc enclinar a son menor, so es a esser home, a demostrar que en la subirana trinitat no ha enclinament de major a menor ni de menor a major! cor sil Fill de Deu nos feu menor per esser home, qui es jusà be, ni la humanitat que près no fo egual a la subirana filiació, quant més se cové que lo Fill nos fassa menor quel Pare, si be es engenrat, ni lo Sant Spirit nos fassa menor quel Pare el Fill, si be ses proceít, con sia cosa que cascú sia infinit[1] en bonea poder &c.! On, con assò sia enaxí, e con la humanitat quel Fill de Deu près[2] sia pus exalsada que tot so qui es creat, e per tot so no es egual[3] ab la deitat, per assò es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat; cor si

1. F, si be es proceit... sien infinits.—2. F, la humanitat de crist la qual el pres.—3. F, nos egual.

encarnat no fos, lo subiran be no agra en lo jusà be tan nobla obra, con lo foc a altre element qui[1] senclina a menor per exalsarlo en fer[2] egual a sí, ni no agra demostrada la nobilitat de les persones divines qui son eguals sens enclinament de major e menor, ni per son enclinament a menor en lo jusan be, no fóra exalsat alcú be jusà sobre tot lautre be creat; e si assò no fos enaxí, seguiras que en lo subiran be privàs bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

2. En los irracionals no ha trempansa, cor no hi ha[3] major qui senclín a menor, per la influencia del qual se fassa[4] en la ymaginació atrempament de ymagenar e de voler; e per assò lo inracional en son menjar e en son beure no ha trempansa, mas que seguex lapetit natural; e assò metex sesdevé del infant e del home orat hon no ha trempansa per so cor no uzen de rahó. On, con en lo subiran be no aja trempansa, per assò volc esser home qui uzás de rahó sens trempansa; cor si en la humanitat de Crist agués trempansa, agra hi estremitats de vicis on fóra formada trempansa, enclinantse major a menor e menor a major, e no fóra enbeguda la trempansa per la influencia de la natura divina en la humana; e si no ho fos, covengra que la humanitat agués libertat a intrempansa, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, inpossíbol fóra que fos .j. subpòsit ab la natura[5] divina. On, a demostrar que en gloria trempansa serà privada dels sants de gloria per influencia de la presencia del subirà be, lo subiran be volc en est mon esser home qui uzàs de rahó, en lo qual no fos trempansa; e[6] cor sens ajustament de natura divina e humana no pogra esser conservada la natura humana qui no uzara[7] de trempansa uzant de rahó, per assò covenc quel Fill de Deu fos encarnat, a demostrar que enaxí con per subiran poder saber voler &c. pot en lautre segle

1. F, com.—2. F, en effer.—3. F, no a.—4. M, fa[sa].—5. F, inp.° cosa fora... a la natura.—6. F, *manca* e.—7. *Mg*, *ne uteretur*.

conservar especia e natura dome sens trempransa abstinencia e les altres coses senblants a aquestes, e assò per sa presencia e per so cor home[1] en lautre segle es pervengut a sa fi, enaxí per encarnació poc ajustar ús de rahó en home, so es Crist, conservant natura dome en Jhesu Crist on no fo trempansa abstinencia innorancia, jas fos que fos en est mon en lo qual home no es en la fi per que es creat.

3. Q.° Si dius que lo subirà poder no es acabat si en est mon no pot fer home qui ús de rahó sens trempansa abstinencia, sens que no sia unit ab home, tu dius contradicció; cor home no pot uzar de rahó sens franc albitre, ni pot aver proporció a la fi per que es creat sens rahó e franc albitre. On, si home uzàs de rahó sens franc albitre, fóra home e no home, e fóra creat a fi e a no fi,[2] e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat lo subiran be[3] per influencia de son ajustament ab home, pot fer home en tal proporció on home no puria esser per sola creació; e si assò no era enaxí, no seria demostrat que de ajustament de natura infinida ab finida ixís major influencia a home, que de fluencia[4] creada finida, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, infinitat no sería subirana a fi, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Si tu as trempansa en menjar o en boure o en parlar o en despendre per pahor de malautia o de mort o de pobrea o per aver alcun be[5] temporal, major trempansa auràs en totes les coses damunt dites si prens amant per objects los articles del aveniment de nostre Senyor Jhesu Crist. On, sils menors objects te donen trempansa, quant més los majors! E si era so per que pots aver menor trempansa e no era so per que la pots aver major, seria

1. F, per presencia per so cor lome.—2. F, e no a fi: *Mg, et non esset creatus ad finem.*—3. M, [be].—4. F, fruencia: *Mg, influentia.*—5. *Mg, propter aliquod bonum.*

demostrat que lo subiran be fos oppòsit de trempansa, e si ho era, concordarsia ab lopòsit de trempansa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ses encarnat, e que la humana natura ha presa per tu passió molt greu, e ha amada pobretat en aquest mon per tal que tu sies atrempat en amar tos infants[1] e tes riquezes, e que ajes atrempament en lús de tos .v. particulars, e en totes les altres coses volc Deus que fosses tan proporcionat a esser trempat en tes obres, que més no poguesses[2] esser proporcionat, salvant en tu franc albitre; cor sil franc albitre no sen destruís, encarat feera, per nobilitat dobjects, pus proporcionat a esser atrempat, que tu no pots reebre; mas lo subiran be not fa proporcionat a aver trempansa contra libre albitre; cor si ho faia, muntiplicaria ta proporció per una manera e destruirlia per altra, e assò es inpossíbol.

XX

Del sacrifici del altar

Enaxí con lo jusà be significa e demostra en lo subiran be bonea poder saviea &c., enaxí cové de necessitat que do demostració de la subirana trinitat: cor enaxí con es inpossíbol que lo mon fos creat sens que no demostràs en lo subiran be bonea poder saviea karitat &c., enaxí es inpossíbol cosa que lo mon fos creat sens que no demostràs la subirana trinitat; e si assò no fos enaxí, fóra demostrat que en lo subiran be foren bonea poder saviea

1. F, tos infinits.—2. M, poges[es].

karitat e *cetera*, pus nobla cosa que trinitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu sés encarnat, a demostrar que lo Pare es en lo Fill e lo Fill en lo Pare, e assò metex del Sant Spirit; e per assò ha vulgut que la ostia sacrada sia transsubstanciejada en vera carn de Jhesu Crist, e que sens nulla[1] divisió Jhesu Crist sia en lo cel e en cascú loc on es sacrificat, en .j. temps metex, a demostrar que si de infinits se seguex que sia la .j. en lautre, quant més finit pot[2] esser en .j. temps metex en diverses locs per influencia de la vertut infinida qui vol esser .j. subpòsit metex ab lo finit, a demostrar que sil finit per la vertut del infinit pot esser en lo cel e en tots los altars, quant més les .iij. persones infinides qui son en lo subiran be, poden infinidament esser les unes en les altres![3] On, sil Fill de Deu no fos[4] encarnat ni la carn que près no fos per obra de sacrifici en diverses locs, no fóra tan noblament lo jusà be demostrant la trinitat e la unitat subirana, con es demostrant la bonea poder saviea karitat &c. subirana; e si no ho fos, agra privació de saviea vertut veritat perfecció en lo subiran be, en quant lo jusà be no donara tan vertaderament demostració de la essencia e trinitat subirana, con de les vertuts subiranes, e assò ès inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

2. Tu sabs que contradicció es diversa enfre lo subiran be el jusa; cor si no ho era, seguirsia que no fos differencia enfre lo subiran be el jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo subiran be ha tramès lo Fill pendre carn, a demostrar la diferencia qui es enfre so qui es contradicció segons lo subiran be, e so qui es contradicció segons lo jusà be; e per assò pots tu entendre que contradicció es enfre tu e la ostia, que tu pusques caber en les disminsuracions de la ostia; e assò es per so

1. F, transsubstanciada... neguna.—2. F, que pot.—3. *Mg, una in altera.*—4. F, nos fos.

cor les disminsuracions de ton cors son majors que les disminsuracions de la ostia. On, so per que assò es contradicció enfre tu e la ostia, es per so cor tu no est .j. subpòsit ab lo Fill de Deu, per la influencia del qual lo cors de Jhesu Crist e la ostia sacrada son .j.ª cosa metexa; e si era inpossíbol que fossen .j.ª cosa metexa, seguirsia que lo teu cors no auria major vertut si era unit ab lo Fill de Deu,[1] que no ara con no est unit ab lo Fill de Deu, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat, a demostrar que per lajustament de les .ij.es natures en esser .j. subpòsit, es tal cosa contradicció enfre .j.ª creatura e altra, qui[2] no es contradicció enfre creador e creatura.

3. Con lo mon no era, nulla cosa no era en lo subiran be sino sí metex,[3] e ara con lo mon es, es lo mon en lo subiran be, e lo subiran be,[4] sens que no ses alterat, es infinidament en sí metex e en lo mon e oltra lo mon; e si assò no era enaxí, seguirsia quel subiran be fos finit, e assò es inpossíbol. On, a demostrar esta inpossibilitat, lo subiran be vol que vera carn e vera sanc sien sots forma de pa per[5] influencia de la vertut subirana ajustada e unida ab aquella carn e sanc de Jhesu Crist; per lo qual es significat que enaxí con lo seu cors està sots forma de pa, que enaxí la essencia subirana es per tot lo mon sots forma de pera e arbre e home e foc e sol e cel e per totes les altres coses. On, si sots forma de pera la subirana essencia es, sens que ella ni la pera no son .j.ª essencia, bes seguex quel cors de Jhesu Crist pot esser sots forma de pa e sots los accidents de pa per lajustament del Fill de Deu qui ab aquell cors e ab la ànima daquell es .j. subpòsit. On, a demostrar esta[6] possibilitat volc lo Fill de Deu esser encarnat, sens la qual encarnació no fóra demostrat tan perfetament con lo subiran be sia en

1. M, *Mg, ometen fins a l'altre mot* Deu.—2. *Mg, quod.*—3. F, el matex.—4. F, *manca* e lo subiran be.—5. F, per la.—6. F, aquesta.

la pera, e assò es per so cor ne falliria[1] conparació; cor tota demostració es mills probable per conparació e per exempli,[2] que sens conparació e exemplificació; e cor nulla conparació ni null exempli, mas la encarnació el sacrifici del Fill de Deu tan solament, no sia abastant a exemplificar quel subiran be sia sots forma de pera e sots les altres formes creades, per assò encarnació es demostrable per rahons necessaries.

4. Tu sabs que est dezamat per lo subiran be con fas pecat, e que est amat per lo subiran be con fas be et penets e[3] confesses del pecat; e si assò no sabies e sabies lo contrari, seguirsia que sabesses en lo subiran be injuria, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que sots les tues obres es la volentat subirana sens nulla alteració, enaxí con es la sua essencia sots forma de ton cors sens que no es ton[4] cors. On, a demostrar que lo subirà voler no es alterat per tes obres diverses e contraries,[5] ha vulgut exemplificar en laveniment de Jhesu Crist e en lo sacrifici del altar so per que pusques apercebre quel voler del subiran be es inalterable; cor sil cors de Jhesu Crist, qui es en lo cel, no saltereja si be es essencialment en .j. temps en diverses locs en la terra, e lo cors qui es creatura ha aquesta vertut per lajustament del Fill de Deu, ab lo qual es unit, quant més lo subiran voler, qui es creador, es inalterable per obra de creatura! On, con la encarnació e lo sacrifici te sien lo pus demostratiu exempli que tu pusques aver en esser inalterable lo voler subirà per obra de creatura, per assò encarnació e sacrifici son probables; cor si no ho eren, seguirsia que lo subiran be fos opòsit de la pus aprobable demostració de la inalteració de son voler, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria[6] privació de bonea poder saviea karitat &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol.

1. F, falira.—2. *Mg, per exemplificationem*: F, per exempli- *salta a*-ficacio.—3. F, et.—4. F, en ton.—5. F, contraris.—6. F, segirsia que seria.

5. Sabs per que lo subiran be fa miracles? Per demostrar que ell es senyor de natura, a demostrar que ell fa tots jorns en lo sacrifici del altar so que no pot fer natura, cor natura no pot fer substancia sens accidents ni accidents sens substancia; e cor lo major miracle qui sia es si la ostia se transubstancieja en carn, per so qui es major miracle e quis fa pus suvín e quis fa en més locs, se vol lo subirà be demostrar senyor[1] de natura; e si so per que ell mills se demostra senyor de natura no era, e era so per que menys se demostra senyor de natura, doncs ell seria opòsit de la demostració major; e si ho era, seria opòsit de sa dominació metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilirat encarnació es demostrable.

6. Sensualment sentim que los .v. senys particulars alcunes vegades san a veritat e alcunes vegades senclinen a falsetat, e assò metex fa lenteniment en la fanthasia. On, a demostrar que lenteniment més sà a veritat per les cambres de la figura que per los particulars, ha vulgut que so per que lenteniment pus fortment senclina a les cambres contra los particulars, sia veritat, la qual veritat es la encarnació del Fill de Deu el sacrifici del altar; e si so per que lenteniment pren mills vertuosament les cambres de la figura contra los particulars sensuals, no era veritat, seguirsia que lenteniment no fos pus noble con entén, sobre la fanthasia e la ymaginativa, les cambres, que con entén los accidents de pa en la ostia sacrada en la fanthasia e la ymaginativa, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria demostrat que pus nobles objects agués en la fanthasia que sobre la fanthasia, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

7. Tu sabs que pecat es so per que home es menor que per nulla altra cosa, e assò es per so cor menor e esser son opòsits segons relació de major e esser, qui son

1. M[1], F, esser senyor: *Mg, se esse dominum.*

opòsits de menor e privació quis covenen ab pecat. On, si tu est prevere e dius les paraules quis covenen al sacrifici del altar, ja tant pecador no seràs que per tot so romanga que la hostia nos transsubstancieg en lo cors de Jhesu Crist, qui es major que totes les altres creatures, e lexar sà manejar[1] e tractar a tu, e si tu est[2] malaute, a la tua caza[3] se lexarà portar es lexarà presentar a tu; e si assò es enaxí, doncs vejes humilitat e major e encarnació e sacrifici sis covenen; e sis covenen, per què negues ni desames la encarnació del Fill de Deu? cor si la encarnació el sacrifici era contra major humilitat, rahó auries que negasses e desamasses la encarnació e lo sacrifici; cor si eren contra major humilitat, serien contra lo subiran be, en lo qual es major humilitat que en nulla altra cosa.

XXI

De causa efficients

VERITAT es que home participa ab totes creatures, e per assò natura no pot obrar en home ab altra cosa qui no sia creatura; cor si ho faia, seguirsia que home no agués participació ab tota creatura, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be, qui es subirà a natura, sia agent en home ab cosa qui no sia creatura; cor si no ho era, no seria sa obra sobre natura, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran Pare ha tramès lo Fill pendre humana natura, per tal que home particip per obra divina ab pus

1. F, se manejar: *Mg. se comedi.* — 2. F, e si est. — 3. *Mg. cameram.*

nobla cosa que creatura, a demostrar que enaxí con lo Pare es pus noble efficients en engenrar lo Fill, que no es natura en fer participar home ab tota creatura, que en axí lo Fill es en creatura pus noble eficients que creatura en ajustar e participar creatura ab creador.

2. Q.ª Si dius que lo subiran be usa en home de so qui no es creatura con hi fa[1] miracles, no es ver: cor so qui es resurrecció e sanament cové esser creatura; cor si no ho era, home reebria més que sí metex e seria increant[2] e creat, e assò es inpossíbol. E si dius que lo subiran be es ajent en home ab sa justicia karitat misericordia poder e ab les altres vertuts increades, ver dius: mas sil Fill de Deu no ses[3] encarnat, no participa ab aquelles en unitat de persona, e per assò lo subiran be no es tan noble agent en lo jusà be si usa de ses vertuts en home e no pren natura dome, con fa si usa de ses vertuts en home e pren natura dome; e cor la acció pus nobla es de necessitat afermable, per assò trinitat es de necessitat probable.

3. Tota creatura pot més reebre de proporció e de vertut, que natura no lin pot donar; e si assò no era en axí, seguirsia que lo subiran be no pogués més obrar en creatura, que natura, e assò es inpossíbol. On, a demostrar esta inpossibilitat, lo Fill de Deu ses encarnat per donar a creatura més que no pot reebre; cor en quant la humanitat es unida ab la deïtat, no pot la humanitat reebre aquella unió per son poder, e lo Fill per lo seu poder potse unir ab la humanitat; e per assò es demostrat que lo subiran be es agent en finit[4] més que finit no pot reebre, e so que jusà be reeb, reeb per poder fora de sí metex, so es a saber, poder infinit. On, sil subiran be no fos pus agent en jusà be que[5] jusà be passiu[6] a reebre, fóra lagent egual ab lo passiu, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat trinitat es demostrable.

1. F, con fa.—2. *Mg, increatus.*—3. F, no es.—4. F, aient infinit.—5. F, quel.—6. *Mg, patiens (item infra).*

4. So qui en lo jusà be ha reebut major esser, pot reebre major privació, e so qui ha reebuda major perfecció, pot reebre major inperfecció; e si assò no era enaxí, seguirsia en lo jusan be que major esser e major perfecció no fossen opòsits de major privació e inperfecció, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en lo subiran be ha esser perfet major que esser perfet creat, lo qual esser perfet increat no pot reebre major ni menor ni egual privació ni enperfecció; cor si ho faia, seria egual al subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ha creat en lo jusà be esser major[1] e pus perfet, que null altre esser, sens que aquell major esser no pot reebre privació ni inperfecció, a demostrar lesser e la perfecció subirana; e so per que no pot reebre privació ni inperfecció, es per unió de ell e del Fill de Deu, per la influencia del qual lo dessenbla de les altres creatures qui son possíbols a esser privades de[2] major esser e perfecció segons que les unes son pus nobles que les altres; e si assò no era enaxí, no seria qui demostràs que lo jusan be pogués reebre major per esser e perfecció,[3] que per privació e inperfecció; e si no era qui assò demostràs, no seria qui demostràs lo subiran be segons ques cové, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran be seria agent avent privació de perfecció e esser de inperfecció, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. Si lapetit, so es obra natural, avia conpliment per sí metex, o que àngel per sa propria vertut infundàs[4] la perfecció de la forma actual en lo cors, seria lo subiran be comensament per creació, e lo jusà fi per perfecció, e assò es inpossíbol: cor axí con lo subiran be es comensament, axí cové esser fi de la causa. On, con assò sia enaxí, per assò encarnació es demostrable: cor axí con ape-

1. M, *e puntuada* major: M[1] F, qui es major: *Mg, quod est majus.*— 2. F, e de.—3. M, esser perfeccio.—4. *Mg, infunderet.*

tit[1] natural ni àngel ni natura no abasten a conplir la forma natural, axí a retornar la humana especia no pot abastar creatura sens unitat de natura divina ab ella.

6. En lo jusà be .j. be hi fa egual be a sí metex, a demostrar que en lo subiran be lo Pare fa lo Fill qui es egual be a sí metex. On, si l Fill no vulia fer en lo jusà be egual be a sí metex, jas fos[2] que lo jusan be no ho pusca reebre, seguirsia que lo jusà be significàs mills la subirana obra qui es en la trinitat subirana, que lo Fill qui es engenrat del subiran Pare, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que l Fill de Deu ses encarnat en nostra Dona Santa Maria verge gloriosa.

XXII

De causa material

La primera ordial materia elemental es en .iiij. punts simples, foc aer aygua terra, e cascú daquests punts es simple en sa espera; e la materia primera es conposta de tots los .iiij. simples, e cascú dels .iiij. punts simples ha en sí metex .iij. punts simples, materia e forma e conjuncció, e cascú element ha aquests .iij. punts simples en la primera materia, sia que sien los elements en lur espera, e[3] que sien los uns elements conposts ab los altres en los individuus de les especies en la segona materia conposta en los corses conposts de .iij. punts conposts, materia[4] e forma e conjuncció conposta[5] dels .iiij. punts simples e dels .iij. punts simples que cascú element[6] simple ha en sí metex; e

1. M, lapetit (l *puntuada*).—2. F, jassia.—3. *Mg, sive.*—4. F, de materia.—5. *Mg, compositis.*—6. F, punt.

si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria, segons cors natural, que fos generació ni corropció ni que los elements simples devallassen ni pujassen dels locs de lurs esperes per entenció que de los .iij. punts que cascú element simple ha en sí metex, se composés cors simple avent quantitat simpla continua sens conpuzició daltre element.

2. Manifest es que lo pus alt e lo pus noble punt qui sia en la materia, es lo foc, e per assò ha pus nobles sos .iij. punts que negú dels altres elements: per la qual major nobilitat ha pus nobla operació que negú altre punt; e per assò la materia apetex pus vertuosament e pus ivassossa[1] e pus violentment la operació del foc, que nulla operació daltre element; e si assò no era enaxí, no seria pus nobla per lo foc, que per altre element, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la calor natural no seria més causa de vida als conposts vegetats e sensibles, que les altres causes naturals, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es significat que enaxí con la primera materia ha en sí pus noble lo foc que null altre element, que enaxí lo subiran be ha en sí pus agradable .j. home, que tots los altres homens; cor si no ho avia, no seria sobre la proporció de la primera materia sa delectació,[2] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con la materia per cors natural se covê en major proporció ab .j. element que ab altre, e més ab .j. element que ab tots los altres, enaxí lo subiran be se covê, per natura de sa gran influencia, mills ab .j. home, que ab tots los altres; ab lo qual nos puria mills convenir que ab tots los altres homens per natura dome tan solament, cor no hi puria abastar, ans covê que per sa natura naturant e per la natura humana ab la qual ses ajustat, sia la concordansa major que totes les altres concordanses creades.

3. Q.° Si dius que enaxí con la materia ha major

1. M, iussosa.—2. F, delectio.

apetit con ha apetit en tots los corses conposts per calor natural, que no agra si agués apetit en .j. cors tan solament, e per assó entens a provar que lo subiran be agra major benvolensa a la humana especia si s volgués encarnar en molts homens, que en .j. tan solament, no es ver: cor enaxí con lapetit de la primera materia natural es major en esser lo foc[1] .j. cors simple continuu en disminsuracions continues de continuitat simpla sens compusició daltre element, que no es en la materia segona conposta de les universals formes actuals conpostes dels .iiij. elements, enaxí, e molt mills sens tota comparació, lo subiran be ha major amor si ama que .j. home tan solament sia pus noble que tots los altres, que no faria si .j. no n amava més que tots los altres.

4. Ordial e primera materia no pot aver nulla forma en actu estant la forma en individuu despecia,[2] e segona materia no pot aver nulla forma en actu en la qual no sia corropció en potencia. On,[3] a demostrar que lo subiran be ha sa obra sobre natura, volc que en la primera materia fos forma sens potencia,[4] e en la segona, materia fos sens corropció; cor lo cors de Jhesu Crist fo concebut per Sant Spirit sens que materia primera ne segona no y seguiren lo cors natural per potencia ni per actu ni per corropció. On, si l Fill de Deu no fos encarnat, lo subiran be agra la ordial[5] materia vensuda per fer Adam e Eva contra cors natural, e no la agra sobrepujada per fer home, lo qual lo Fill de Deu agués ajustat a sí. On, si per demostrar son poder volc vensre la materia en Adam e Eva, quant més en home ab lo qual aja ajustat a sí![6] cor ja s fos que no fos en potencia la forma de Adam e de Eva,[7] ans que fos segons cors natural, fo en corropció potencialment tan tost con agren pecat. On, si fos forma natural

1. *Mg, est major quia ignis est.*—2. *Mg,* afegeix *sed tantum in potentia.*—3. M, *manca* On.—4. F, sens enpotencia.—5. F, agra ordinal.—6. *Mg, cum quo se conjunxit.*—7. F, en Adam e Eva.

elemental qui no fos en la materia potencialment ni corrompable, no fóra la subirana obra demostrable segons ques covenc, a demostrar que per ajustament del subiran be ab la carn que prés, la materia de la qual[1] no hac en sí aquella forma corrompable potencialment ni actual.

5. Q.º Si dius que lo subiran be pogra fer home incorrompable de la materia, sens que no sencarnàs, no es ver: cor contradicció es que de materia on per pecat forma es[2] corrompable, pusca esser forma incorrompable. E si assò no era enaxí contradicció, seria materia so que es e que no es, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que per influencia del ajustament del subiran be ab la carn[3] que près, romàs la carn en la materia sens que sa forma noy fo incorrompable potencialment ni actual.

6. O tu enemic[4] qui la santa encarnació e passió de nostre Senyor Jhesu Crist negues! Veges:[5] si en lo jusa be no ha nulla materia, so es doctrina, quit sia tan be occazió de bones custumes ni de tots bens, con la encarnació e la passió[6] de Jhesu Crist, per què la dezames? On, si tu ames la forma, per què desames la materia, sens la qual no pots aver la forma de doctrina tan noblament?

XXIII

De causa formal

FORMA es en lo jusà be demostració de materia; cor sens forma la materia no seria aprehensible als .v. senys parti-

1. F, del qual: *Mg, illius.*—2. F, es forma.—3. F, per la influencia del ajustament ab lo subira be e ab la carn.—4. M, emic.—5. F, *manca* Veges: M¹, *taxa* negues.—6. F, e passio.

culars; e la forma qui demostra la materia covê esser sensible als .v. senys particulars, cor si no ho era, no puria demostrar la materia; e de la materia e la forma aprehensible son conposts los individuus de les especies,[1] e per assò la materia e la forma aprensible se covenen a demostrar la primera materia e la forma universal a totes les formes, la qual materia e forma son inaprehensibles als .v. particulars. On, con assò sia en enaxí, doncs per assò es demostrada la encarnació del Fill de Deu; cor si la segona forma, so son les formes aprehensibles, dona demostració de la universal forma inaprehensible, de necessitat se covê que la subirana forma inaprehensible als senys[2] particulars, aja en lo jusà be forma aprehensible per la qual sia significada e demostrada; e que enaxí con la segona forma dona demostració de la universal per la influencia de la universal forma, que enaxí la forma jusana do demostració de la subirana per influencia e per ajustament[3] del subiran be; e si assò no era enaxí, seguirsia que major unió[4] e concordansa fos enfre la segona forma e la forma universal, que enfre la subirana forma e forma dome, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que la universal forma fos pus nobla en esser significada per la segona forma, que la subirana per home, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria la forma universal sobre la subirana en esser mills significada e demostrada, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable, la qual encarnació covenc esser per so que home qui es forma aprensible, fos ajustat al Fill[5] de Deu qui es invesible: per la qual unió la subirana forma fos[6] significada e demostrada.

2. Si en mil formes ha .j.ª forma mellor e pus nobla que totes les altres formes, mills significa e demostra la nobilitat de sa causa, que no fan les altres formes; e si

1. F, potencies.—2. F, .v. senys.—3. F, per la influencia e per la justament.—4. M, e *puntuada* unio.—5. F, ab lo .f.—6. F, es.

assò no era enaxí, seguirsia que no seria pus nobla que les altres formes: on, con sia pus nobla que les altres formes, cové que sa causa sia pus noblament significada e demostrada per ella, que les causes o causa de les altres formes menys nobles. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es significat e demostrat que si en lo jusa be ha .j.ª forma pus nobla e pus vertuosa que totes les altres formes, que la subirana forma es mills significada e demostrada per aquella, que per totes les altres, e on mills[1] es significada e demostrada, mills es loable e amable e honorable, e on mills es loable e amable e honorable, mills es afermable que .j.ª forma sia pus nobla en lo jusà be,[2] que tot lautre be, la qual forma no puria esser pus nobla que tot lautre be tan noblament ni tan eccellent, con es si es unida ab lo subiran be. On, con lo pus[3] subirà exalsament que jusana forma pusca reebre sia que sia .j.ª[4] ab lo Fill de Deu, per assò es demostrat que so per que lo jusà be pot més reebre del subiran be, cové esser de necessitat; cor si no ho era, en la subirana forma no seria demostrable subirana bonea ni subiran poder &c., e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Enaxí con ànima sà a esser forma al cors, enaxí la universal forma sà a esser forma a la primera materia; enaxí con la ànima es per tot lo cors, enaxí[5] la universal forma es per tota la materia; e enaxí con la ànima, quant a esguardament de sí metexa, uzaria aytant de sa vertut en .j. menbre del cors con en altre e en .j. seny con en altre, enaxí la universal forma uzaria de tota[6] sí metexa en tota la primera materia si ho pudia reebre aytant en .j. particular de la materia con en altre. On, enaxí con la ànima demostra sí esser forma al cors en los .v. senys sensuals, enaxí la universal forma demostra sí esser forma

1. M, mes.—2. F, en lo iusa be pus nobla.—3. M, *manca* pus.—4. F, *manca* .j.ª—5. F, e enaxi.—6. F, *manca* tota.

a la materia ordial en los .iiij. elements qui son particulars de la materia; e enaxí con la ànima demostra mills sa vertut en .j. seny que en altre o en .j. menbre que en altre, enaxí la universal forma demostra mills sa vertut en alcuns elements que en altres,[1] axí con lo foc[2] qui es pus noble que laer e laer que laygua e layga que la terra; e enaxí con de la vertut visiva se ve vezer e de la vertut odorativa odorar, enaxí de la universal forma e de la primera materia, ab ajuda de la influencia dels corses celestials, se ve en la segona materia e en la segona forma generació e corropció; e enaxí con per la universal forma la primera materia es apetible la conservació de les especies a conservar la segona materia, enaxí la subirana forma ama en lo jusà be .j.ª forma sobre les altres, per la qual ama conservació de les altres formes; e si assò no era enaxí, seguirsia major concordansa enfre la universal forma e la primera materia, que enfre la subirana forma infinida e alcuna forma finida qui sia en lo jusà be, e assò es inpossíbol; cor de necessitat se cové que enfre forma infinida e finida, aja major conveniencia que enfre forma e materia qui son coses finides; e cor la universal forma qui no es mas .j.ª, se cové mills ab la primera materia qui no es mas .j.ª, que no es la conveniencia qui es enfre la universal forma e la primera materia ab la segona forma qui es departida en diverses formes, e la segona materia qui es departida en diverses individuus, per assò es demostrat que de necessitat se cové que la subirana forma qui no es mas .j.ª, aja major concordansa ab .j.ª forma en lo jusan be, que ab totes les[3] altres formes; cor si no ho era, no seria en unió de forma e forma, subirana forma en concordansa ab la[4] universal forma e la materia ordial, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es significable e[5] demostrable.

1. M, [que en altres].—2. *Mg, sicut in igne.*—3. M, [les].—4. M, a la.—5. F, *manca* significable e.

4. Tu qui ab .j.ª forma mezures altra forma e per .j.ª forma as conexensa daltra forma, enforma en les .iij. potencies de ta ànima la encarnació e la passió de Jhesu Crist, e obri los ulls[1] de ta pensa e veges si la concebció e nativitat e la passió els altres articles te son forma a tota forma de bones obres e de bones custumes; e si per lopòsit dels articles no pots enformar en[2] la tua ànima tantes bones obres ni tantes bones custumes, per què dessames ni descreus la forma jusana qui es causa a totes les altres formes jusanes per influencia del ajustament que ha ab la subirana?

XXIIII

De causa final

La final rahó per que lo subiran be ha creat home, es per so que home lo conega e lam e li[3] fassa reverencia e honor; e si assò no era enaxí, seguirsia que home puria esser creat per pus alta e per pus nobla fi que aquesta, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que sobre lo subiran be agués altre be, e sobre aquell, altre, e assò a infinit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la pus nobla fi per que home es creat, es conèxer e amar e loar e servir lo subiran be. On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se cové que so qui es major e es pus covinable a la fi[4] per la qual hom es creat, se covenga ab esser e ab veritat; cor sis convenia ab no esser e ab falsetat, son opòsit qui es menor e menys covi-

1. F, huuls.—2. F, *manca* en.—3. F, e que li.—4. F, ab la fi.

nable, se covenria ab esser e ab veritat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que en lo subiran be privàs bonea poder &c., e assò es inpossíbol.

2. Manifesta cosa es que a conèxer e a amar[1] e a loar e servir lo subiran be, nos covè nulla cosa tant con fa encarnació del Fill de Deu e los altres articles[2] consequents, e assò es per la influencia del ajustament de la natura divina e de la natura humana; e si assò no era enaxí e era alcuna altra cosa pus cuvinable a la fi per que home es creat, seria la fi pus causada per creatura que per increat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat per so que do a la fi so per que es pus causada e proporcionada; cor si[3] lo Fill de Deu no[4] ses encarnat e es causa a mills proporcionar la fi per que hom es creat, seguirsia que lo subiran be fos opòsit de la fi per que home es creat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo subiran be seria opòsit de sí metex, con sia cosa que home sia creat per conèxer e servir e amar lo subiran be; e cor es inpossíbol que lo subiran be sia opòsit a sí metex, per assò encarnació es demostrable.

3. Home es fi de totes les creatures qui li son dejús en nobilitat, so es a saber, les plantes els metalls els inracionals; cor totes aquestes[5] coses ha creades lo subiran be per home. On, con assò sia enaxí, covè se[6] de necessitat que lo subiran be sia fi dome;[7] cor si no ho era, home no seria fi de so que li es dejús en nobilitat; e cor lo subiran be es fi dome, covè que .j. home sia fi de tots los individuus de la humana especia e que lo subiran be sia fi daquell home: cor enaxí con home es mijà per lo qual lo subiran be es fi de les plantes e dels metalls e dels inracionals, enaxí covè de necessitat que .j. home sia mijà per lo qual lo subiran be sia fi de tots homens; e si

1. F, e amar.—2. F, e los articles.—3. F, ç si.—4. M, [no].—5. F, estes.—6. F, couense.—7. M, *afegeix* coue que a home *tot tatxat.*

lo subiran be era fi de tots homens sens que no hi fos mijà, seria conpliment de tots homens, e si ho era, no uzaria de justicia en los homens peccadors ni en los justs pus tuyt aguessem[1] gloria; mas cor .j. home es fi a tots homens, e a aquell home, so es Jhesu Crist, es fi lo subiran be,[2] per assò aquell home es fi a tots los benauyrats per la influencia del ajustament del Fill de Deu e daquell home, e los homens pecadors injurioses[3] son dignes de penes per so cor son opòsit de la fi per que son creats, e per justicia lo subiran be es fi de tots aquells, a demostrar la bonea e lo poder &c. qui es en lo subiran be.

4. Q.° Si negues que la humana natura de Jhesu Crist no es fi a tots los individuus de la humana especia, e assò entens a negar per so que a la sua humanitat no sia feta tanta donor, doncs tu negues la encarnació del Fill de Deu, qui es molt major honor a home sens tota comparació,[4] que no es esser fi .j. home a tots homens; e cor se cové que .j. home qui[5] sia unit ab lo Fill de Deu, aja major honor que tots homens, per assòs cové de necessitat que enaxí con home pren la major honor que pot pendre en esser .j. ab lo Fill de Deu, que enaxí sia per tots los homens honrat en quant pot esser més honrat per homens, so es que sia fi a tots homens; cor si es fi a tots homens, mills se cové a esser ajustat ab lo subiran be.

5. Tu no pots eleger pus nobla vida con es viure per conèxer e amar[6] e loar e servir lo subiran be, ni no pots eleger pus nobla mort con es que vulles murir per amar e loar e servir lo subiran be. On, con assò sia la mellor e la pus nobla fi de ta vida e de ta mort, per assòs cové de necessitat que so per que tu sies mills ordenat e proporcionat a venir a la pus nobla fi de ta vida e de ta mort, sia en veritat; cor si no ho era e era en falsetat, seguirsia que la pus nobla fi de ta vida e de ta mort se concordàs ab

1. F, agessen.—2. F, es lo subira be fi.—3. F, e injurioses.—4. F, major a home sens comparacio.—5. M, *manca* qui.—6. F, conexer amar.

menor e ab privació, e la menys nobla fi de ta vida e de ta mort[1] se concordàs ab esser e ab major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la encarnació e la passió de Jhesu Crist es demostrable.

XXV

Si Messies[2] es vengut o si es a venir

En los capítols qui son passats e qui son a venir es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat; mas en aquest capítol volem provar de necessitat que Messies es vengut, so es nostre Senyor Jhesu Crist.

2. De necessitat se covè que la obra que lo subiran be ha en sí metex se covenga ab major, e la obra que lo jusà be ha en sí metex se covenga ab menor; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos sobre lo jusà, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con la subirana obra se covè ab major, e la jusana obra ab menor, que enaxí la obra quel subiran be ha en lo jusà, se concorda ab major,[3] e la obra que lo jusà be ha en sí metex, se concorda ab menor; e si assò no era enaxí, seguirsia que la subirana obra no fos sobre la jusana, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en la jusana obra ha conveniencia[4] de temps e dordenació ab la causa final, quant més covè esser conveniencia e concordansa de temps e de ordenació ab la obra e ab la causa final per la qual lo Fill de Deu se encarnà! On, sil Fill de Deu no sera encarnat

1. F, *manca* e de ta mort.—2. M, mesies *gairebé sempre.*—3. M, menor?—4. *Mg, convenientia et concordantia.*

e sera[1] a encarnar, serien tots los crestians qui son passats e qui son, en error e en dampnació, e serien encara los prophetes els sants pares en infern; e si ho eren, seguirsia que temps e ordenació privàs en la encarnació del Fill de Deu, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seria possíbol[2] que en lo subiran be privàs bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que Messies es vengut; cor si vengut no era, los crestians qui creen que sia vengut, se covenrien mills ab temps e ab ordenació, que lo subiran be, en quant farien lur poder en uzar dels articles, e natura se covenria mills ab la fi en engenrar les plantes els animals en lo temps ques cové, que los crestians ab laveniment de Messies ni lo subiran be ab la encarnació, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la operació jusana seria sobre la subirana, e assò es inpossíbol.

3. Error e falsetat e vicis se covenen, e veritat e endressament e vertuts[3] se covenen. On, si Messies encara no era[4] vengut, les vertuts quels crestians an, so es fe karitat esperansa justicia &c., les quals vertuts an vivificament e multiplicament per laveniment e la passió de Jhesu Crist, aurien comensament de falsetat e de error,[5] e si ho avien, concordasien ab vicis e descovenrien se ab sí metexes, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguir sia que veritat e endressament e vicis se concordassen, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que Messies es vengut; cor si era a venir, les vertuts damunt dites serien contraries a vertut, e si ho eren, los vicis serien contraris a defalliment, e assò es inpossíbol.

4. Natura comensa a engenrar la forma per la causa final, e per assò ve la forma de potencia en actu per tal que sia la causa final; e per assò natura no es contra la forma dentro que es la causa final, e con es venguda la forma a la fi per altra fi contraria a la primera, natura

1. F, e que fos. — 2. F, *manca* seriá possibol. — 3. M, [e uertuts]. — 4. F, no era encara. — 5. M, eror.

engenra altra forma qui es contra la primera per so cor ha entenció a altra fi. On, si Messies no era vengut, natura se covenria mills ab la fi, que lo subiran be ab laveniment de Messies; cor lo subiran be seria en lo comensament contrari a la fi del aveniment en so que soferria[1] que aquells qui creen contradicció[2] en laveniment metex, fossen en error e creurien .j.ª fi metexa; e cor es contradicció e cosa inpossíbol que lo subiran be sia concordant e contrari a .j.ª fi metexa, per assò es demostrat de necessitat que Messies es vengut.

5. Tu sabs que ponderositat no mou sí metexa, mas que mou so en que es als locs on ha son apetit, so es a son centru,[3] e assò metex de leugeria; cor si ponderositat se movia en sí metexa, seria movable en son centru, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si[4] ponderositat qui no uza de rahó, nos mou e mou so en que[5] es a son centru, con es en sa forsa, si Messies no era vengut e era a venir, qui mouria a vertut los crestians qui ara son, si eren en error? a la qual vertut son muguts per laveniment de Messies, a contemplar e amar lo seu aveniment e a esser[6] en religió e en pendre martire e en fer almoynes e dejunis e romeries e sacrificis, e a desenperar los delits daquest mon per amor de Messies; ni la causa final per que Messies es, per què s mouria contra sí metexa ni mouria altre contra sí metexa, con sia cosa que la final rahó per que Messies es, sia molt pus nobla e pus eccellent, sens tota comparació, que la fi a la qual ponderositat e leugeria se mouen?

6. Si Messies no era vengut e era a venir, nulla secta no seria tan contraria a Messies con cella dels crestians qui creen que sia vengut; cor si vengut no era, en altre hom creurien qui no[7] es Messies, e aquell home seria pus opòsit de Messies, que altre, e aquell home seria amat e

1. M, soferia.—2. F, *manca* contradicció.—3. F, sencru *(bis més avall)*.—4. F, *manca* si.—5. F, so que.—6. F, e esser.—7. M, [no].

loat e adorat en loc de Messies; e los consequents daquell home serien pus coupables que los infeels qui en aquell home no creen ni qui aquell[1] home no adoren; e si pus coupables eren, major colpa covenria que aguessen, e assò es inpossíbol, con sia cosa que laveniment e los articles sien .j.ª cosa metexa e .j.ª fi metexa: per la qual inpossibilitat es demostrat que vengut es Messies.

XXVI

De la concepció de nostre Senyor Jhu. Crist.

Lo foc e los altres elements son altra cosa sots forma de les plantes o dels animals; cor .j.ª cosa es lo conpost qui es individuu de la especia, altra cosa son los elements qui son en aquell individuu, lo cors del qual es conpost dels elements. On, con la fembra concep fill del[2] home, adoncs son los elements sots forma vegetativa, e es .j.ª cosa la forma e[3] altra cosa son los elements; e con la forma vegetable es venguda a la fi e no pot pus a avant obrar sa vertut sens altra forma, adoncs la forma sincitiva es forma a la vegetable, e per la perfecció que la sinsitiva es a la vegetable, roman en actu la operació vegetable; e assò metex se seguex de la racional forma e de la sinsitiva; cor la ànima es forma al cors, lo qual cors concep[4] que la ànima sia sa forma per so cor per lo conpliment e la influencia de la ànima, lo cors ha conpliment en la sinsitiva e en la vegetable operació. On, con assò sia enaxí, doncs per assò

1. F, ni aquel.—2. M, del *tatxat* .f. del.—3. F, *amet* e.—4. M, consep.

es demostrat que totes les formes son sots les altres ensebtada[1] la ànima qui es forma al cors; e assò metex se seguex de totes les altres coses[2] en les formes naturals; e aquesta consequencia es per donar demostració que enaxí con en[3] lo jusà be nulla forma qui s conpona ab altra en alcun subpòsit no pot[4] romanir en sa propria simplicitat e es altra en lo conpost, a demostrar[5] la subirana unitat del Pare e del Fill e del Sant Spirit qui son .j.ª essencia, sens que neguna de les persones no priva sa simplicitat ni s altereja de sa essencia ni de sa vertut; e cor assò es en axí, per assò es demostrat quel subiran be es sobre lo jusà en bonea poder &c.

2. Con ajam donada demostració per la qual es significat que lo sobiran be es sobre lo jusà, e cor lo subiran be per sa benignitat e karitat e vertut &c. faria egual a sí metex en lo jusà be si ho pudia reebre, per assò ha vulgut que lo Fill se sia encarnat e que sia concebuda la carn que près per obra de[6] Sant Spirit, e que la natura divina ni la natura humana no sien alterables en la unió del subpòsit, e[7] cascuna forma romanga en sa propria simpla natura e vertut, a demostrar que si de la unió del Fill de Deu e de la humana natura de Jhesu Crist, lo Fill ni la humana natura no son altra cosa en lo subpòsit, so es en Jhesu Crist, quant més, sens tota comparació, lo Pare el Fill el Sant Spirit poden esser .j.ª essencia sens alteració de les persones en la essencia ni en sí metexes! On, con aquesta demostració sia molt necessaria al humà enteniment per tal que aja conexensa de la santa trinitat e per la delecció que lo subiran be ha al jusà, per assò covenc de necessitat que lo Fill de Deu fos encarnat e que la encarnació fos per obra sobre cors natural, so es per gracia de[8] Sant Spirit; cor si fos per obra natural, no pogra ni fóra digna a demostrar la subirana operació quel subiran be ha en sí metex, e si lo subiran be no demostràs la operació damunt

1. F, exceptada. —2. M, [coses]. —3. M, *manca* en. —4. M, pusca. —5. *Mg, sic demonstrent.* —6. F, del. —7. F, en lo supposit e que. —8. F, del.

dita, agra defalliment de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Tu sabs que verge, segons cors de natura, no pot concebre fill ni enfantar fill estant verge. On, aytan inpossíbol cosa es que fembra verge pusca concebre[1] ni enfantar fill estant verge, con es inpossíbol que fill[2] sia engenrat segons cors natural[3] sens comensament e fi. On, a demostrar que lo subiran Pare engenra lo subiran Fill sens comensament e fi, volc engenrar fill humà en verge sens corropció de la verge, e volc que fos nat de verge. On, si a esta obra poc esser en verge sobject, qui es cosa finida e creada, e assò per influencia del subiran be, quant més sens tota comparació, lo subiran be pot aver en sí vertut qui engenre de sí metexa altra vertut e que damdues les vertuts proceesca[4] vertut e que la generació e la[5] processió sia sens comensament e fi! On, a demostrar que assò sia enaxí se covenc de necessitat, segons esguardament de bonea poder &c., que verge conseubés[6] e enfantàs fill sens corropció e sens paria dome.

4. Si la materia primera qui es creatura, ha apetit a conservar les especies, quant més lo subiran be qui es increat e es creador,[7] ama les demostracions e les circumstancies on pus cuvinentment es demostrat con lo subiran Pare engenra lo subiran Fill! cor si assò no amava, no seria sobre la materia en nobilitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con en lo[8] jusà be no pot esser concebció sens apetit natural, enaxí cové que enfre lo subiran be e lo jusà sia concepció qui sia mijà, la qual[9] sia pus nobla que la concepció natural qui es en lo jusà be, e que aquella concepció sia menys nobla que la generació e la processió[10] qui es en lo subiran be, a

1. F, concebre .f.—2. M, [fil].—3. F, cor de natura.—4. M[1], F, engenra de si metexa vertut e quen proseesca: *Mg, generet virtutem et quod ab ambabus virtutibus procedat.*—5. F, *omet* la.—6. F, concebes.—7. F, e creador.—8. M, con lo.—9. F, lo qual.—10. F, e processio.

demostrar que si la concepció de Crist es més a ensús en nobilitat que nulla altra concepció, e assò per influencia del ajustament que ha ab lo subiran be, quant més la generació e la processió subirana es sobre tota concebció!

5. Con lo subiran be pusca més donar a creatura que creatura reebre, cové que la inpossibilitat que creatura ha en no tant reebre con creador li pot donar, sia menor, e la possibilitat quel creador pot donar, cové esser major; cor si no ho era, la possibilitat no seria sobre la inpossibilitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, lo creador no seria major en possibilitat,[1] que la creatura menor per inpossibilitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, serien eguals la possibilitat e la inpossibilitat, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la possibilitat del creador seria finida pus fos egual ab la inpossibilitat de la creatura qui es finida. On, con sia inpossíbol que la possibilitat[2] del creador sia finida, per assò es demostrat que si en alcú[3] especial be jusà no era concebut lo Fill de Deu sobre so que natura no[4] pot reebre, no seria demostrat que lo subiran be pogués més obrar en creatura, que creatura reebre, e si més pot obrar que creatura reebre e no obrava sobre so que natura pot[5] reebre, auria defalliment en quant no uzaria en creatura de son poder. On, cón sia cosa inpossíbol que en lo subiran be aja defalliment, per assò es demostrable la concebció del Fill de Deu qui es creador, lo qual creatura no pot reebre ni compendre; mas ell per sa influencia fa en creatura so qui es sobre creatura.

6. Los comensaments que tu as, que més sia tot que sa part, son con tu has conexensa de tot e de part; cor si conexensa non avies, no puries saber que més fos tot que sa part. On, enaxí con tu fas demostració per lo mijà, dels comensaments damunt dits, que més es tot que sa

1. *Mg, per possibilitatem.*—2. M, F, inpossibilitat (*M*, in-*cancel-lat)*.—3. F, que sia (-a *puntuada)* alcu.—4. *Mg, manca la negació.*—5. F, que creatura no (M, [no]) pot.

part, pots[1] fer demostració de la concebció de nostre Senyor[2] Jhesu Crist si sabs sa bonea son poder sa saviea e les altres cambres de la figura; cor si de tot e de part, qui son coses creades, se fa comparació demostrativa, quant més de vertuts increades e de creatura mellor e pus nobla que totes les altres[3] creatures, se pot fer demostració per concebció demostrant pus nobles les cambres de la figura! la qual nobilitat no puria esser demostrada tan be per null opòsit de la concepció de Jhesu Crist.

7. Tu sabs que no re[4] concep esser per influencia de creador. On, si no re concep re per influencia de creador, quant més esser pot concebre creador per influencia increada! E si assò no era enaxí, seguirsia que per influencia de creador se covenguessen pus fortment no esser e creatura, que creatura e creador, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que creador e sa influencia se covengués mills ab no esser e ab creatura, que ab creatura e ab sí metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat a significar e a demostrar, es demostrable la concepció de Jhesu Crist per los comensaments damunt dits.

XXVII

De la nativitat de nostre Senyor Deus[5] Jesu Crist.

Tot lo major honrament que home pusca reebre es que sia unit a natura divina, e tot lo major honrament que fembra pusca reebre es que estant verge nasca della Deu e

1. *Mg, sic potes.*—2. F, senyor deus.—3. F, totes altres.—4. *Mg, non esse (item infra).*—5. F, *omet* Deus.

home. On, con lo subiran be vulla esser honrat per home e per fembra, segons que home e fembra lo poden honrar, per assò covê de necessitat que lo subiran be aja honrat home e fembra, segons que home e fembra poden reebre honrament per lo subiran be; cor si no ho agués, no agra demostrat que volgués esser honrat per home e per fembra segons quel poden honrar; e si assò no volgués, fóra ell metex contrari als comensaments desta[1] ART, los quals son les cambres de la figura quis contenen en lo pròlec dest[2] libre; e cor es inpossíbol que lo subiran be sia contrari a sí metex, per assò es demostrat que lo subiran be ha presa natura dome per honrar home, e que es nat de verge per honrar fembra.

2. Veritat es que lo subiran be es causa e lo jusà be es effectu. On, sil subiran be se fa causat, axí parle, e fa creatura esser causa de sí metex, son la causa e lo causat comensaments don es demostrable lo major causat qui esser pusca. On, a demostrar lo causat quis covê a esser[3] demostrable en lo subiran be, so es lo Fill nat del Pare,[4] covenc quel subiran be presés[5] natura humana, e que la natura humana lo causàs a nèxer estant .j. subpòsit ab la natura humana de Jhesu Crist qui nasc de la Verge gloriosa nostra Dona Santa María; e si assò es enaxí, es demostrat que enaxí con lo subiran be es sobre lo jusà per esser causa, e lo jusà be es dejús per esser causat, enaxí lo subiran be es sobre lo jusà per esser causat a néxer,[6] e lo jusà be es dejús per esser causa con lo Fill de Deu sia nat.[7] On, con assò sia enaxí, dones per assò es demostrat que enaxí con per esser causa lo subiran be al jusà, es major que creatura, enaxí per[8] esser causat lo subiran be per la creatura a néxer, es major lo causat que la creatura, e si major es que la creatura, covê que sia lo[9] subiran be

1. F, daquesta.—2. F, daquest.—3. F, coue esser.—4. F, nat del (d ell? *manca* Pare).—5. F, prees.—6. F, a conexer.—7. M[1],F, nat de fembra: *Mg, natus ex muliere.*—8. F, es per.—9. M, *omet* lo.

major per esser causat e causa, que creatura; e si no fos major per esser causat, que creatura, agra defalliment de bonea poder &c., en quant no agra sobrepujada creatura per esser causat, enaxí com la ha sobrepujada per esser causa, e no agra donat egual causat a sa causa; e cor es inpossíbol que en lo subiran be aja defalliment de bonea poder &c., per assò es demostrat que lo Fill de Deu nasc de fembra e fo causat a nèxer[1] per so cor fo ajustat a natura humana quis cové ab nativitat.

3. Provada es trinitat en lo ters libre. On, a demostrar que lo Pare eternalment e infinida engenra e engenrara[2] lo Fill ab perfecta saviea, volc lo Pare que lo Fill sencarnàs e nasqués, e que la humanitat que près nasqués ab[3] aytanta saviea con ac adoncs con fo pervenguda a perfeta edat, a demostrar que si la humanitat ac aytanta de saviea con nasc, con[4] hac con fo a perfeta edat, e aquesta saviea hac per lajustament de la natura divina, doncs quant més lo Fill qui es .j. ab lo Pare el Sant Spirit en essencia, hac aytanta de saviea ans quel mon fos, con ha ara e con aurà eternalment e infinida! On, sil subiran be no fos encarnat ni fos nat ab natura humana avent perfeta saviea, no donara de sí matex la perfeta demostració de saviea damunt dita, e si no ho feés, agra defalliment de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual impossibilitat la nativitat del Fill de Deu es demostrable.

4. Natura no nex, mas conpost natural individuu despecia, nex, e si los individuus de les especies nexen per conservar les especies, de necessitat se cové que sia nat alcú home per conservar en tu e en mi e en aquell, fe esperansa karitat justicia &c., e si assò no era enaxí, seguirsia que lapetit natural sagués més a conservació de les especies, que lo subiran be a conservar vertuts en los racionals, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat es

1. M[1], F, a nexer de fembra: *Mg, ad nascendum de muliere.*—2. *Mg, generabit.*—3. M, con ab.—4. F, e com.

demostrat que lo Fill de Deu es nat per conservar en home les vertuts[1] que li covenen, sens la qual encarnació no purien esser les vertuts damunt dites tan congrualment conservades en home, con son per la encarnació e la nativitat e los altres articles.

5. Q.° Si dius que inpossíbol cosa es que infinit pusca nèxer de finit, ver dius: mas axí con ta ànima, qui nasqué de ta mare ab lo cors, per so cor era .j. subpòsit ab lo cors e no per so cor era ànima, e lo cors teu nasc per so cor senclinà a néxer segons cors natural, enaxí linfinit de que[2] tu entens a parlar, so es lo Fill de Deu, nasc en quant era .j. subpósit ab la humanitat qui nasc; mas en quant la divina natura, nos covenc que nasqués de finida natura, a significar que de infinida natura, so es del Pare, es engenrat Fill infinidament e eternal sens quantitat e comensament e fi.

XXVIII

De la passió de nostre Senyor Jhesu Crist

De necessitat se covẻ que mort qui sia en est mon causa final a vida, se covenga ab major, e vida qui sia en aquest[3] mon causa final a mort,[4] se covenga ab menor; e si assò no era enaxí, seguirsia que la mort de les plantes e dels inracionals, qui es per so que los racionals viven, nos concordàs ab menor, ni la mort que los racionals an per servir e loar e onrar[5] lo subirà be, la qual mort es causa final de la vida quels màrtirs an aúda en aquest mon, nos con-

1. F, *salta a l'altre mot* vertuts.—2. F, qui.—3. F, aquest ...est.—4. F, final mort.—5. F, e honrar e loar.

cordàs ab major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que nostre Senyor Jhesu Crist murí e volc murir per loar e honrar e servir lo subiran be; cor si no murís, seguiras que la mort dels màrtirs qui son morts per loar e honrar e servir lo subiran be,[1] se concordàs ab major, e la vida de Jhesu Crist ab menor, e assò és inpossíbol; cor si fos possíbol, seguirsia que lajustament del Fill de Deu ab la humana natura de Jhesu Crist, lo qual ajustament avem provat en est libre, no fos causa a la vida de Jhesu Crist con fos pus nobla que totes les altres vides creades, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que nostre Senyor Jhesu Crist fo mort per mort accidental, a demostrar que la sua mort e la sua vida fo sobre tota altra vida qui fos[2] ni sia en creatura.

2. Certa cosa es al humà enteniment que lo subiran be ha perfecció en sí metex e en sa obra, la qual obra ha en sí metex, e assò es provat e demostrat per lo segon e per lo ters libre. On, con lo subiran be sia acabat en sí metex e en sa obra, covê que fora sí metex fassa obra acabada, a demostrar la obra acabada la qual ha en sí metex; cor si assò no faia, auria defalliment en sa obra de fora, per la qual seria demostrat que defalliment fos en la obra que ha en sí metex; e cor es inpossíbol que ell aja defalliment en sí metex ni en la obra[3] que ha en sí metex, per assò covê que aja creada e feta obra fora sí metex qui sia acabada en lo pus alt acabament que creatura pusca reebre; cor si creatura pogués més reebre, no fóra la obra venguda al acabament ni a la fi ni al subiran grau que creatura pot reebre, e si no ho fos,[4] no fóra la obra que lo subiran be agra feta fora de sí, acabada. On, per so que la obra fos acabada volc la obra acabar ab sí metex adoncs con sajustà ab humana natura, la qual fo en lo pus alt acabament e en la pus nobla fi que creatura pot reebre; e

1. *Mg, supremum bonum:* M, lo sub.: F, *manca.*—2. *Mg, fuit.*—3. F, sa obra.—4. F, no o fees.

cor aquella natura humana es pus nobla e pus acabada si sa mort es causa e fi a recrear la humana especia, que no fóra si no murís per recrear la humana especia, per assò es demostrat que enaxí con lo subiran be volc exalsar la natura humana de Jhesu Crist per ajustarse ab ella, enaxí[1] la volc honrar e exalsar per mort qui fos fi e reparació del humà linyatge; e si assò no fos enaxí, seguiras que lo subiran be agra acabada la humana natura de Jhesu Crist,[2] so es per encarnació, e per altra manera, so es per mort e per recreació, no la agra honrada, lo qual honrament la natura humana de Crist pogra reebre, e lo subiran be no fóra tant honrador con la natura humana poderosa de reebre honor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa passió de Jhesu Crist e la recreació del humà linyatge es demostrable.

3. Moltes son les rahons per que lo subiran be ses encarnat, e enfre les altres pots saber que lo subiran be, so es lo Fill, ses encarnat per so que fassa .j. home tot acabat en sa vida e en sa mort, per donar eximpli[3] a tu e a mi e a aquell con fassam tot so que puscam per so que lo subiran be sia honrat per aquells quil desonren, e que sia loat per aquells quil blastomen, e que sia conegut per aquells qui linnoren, e que sia amat per aquells quil dezamen, e axí de les altres coses. On, axí[4] com tu seràs senblant a Deu segons que est creatura, si fas so que pots en servir lo subiran be per murir e per viure e per lexar muller e infants e senyor[5] terrenal e amics e parents e bens temporals, e lexes ta terra e vas en terra estranya murir per lo subiran be, enaxí lo subiran be en quant es encarnat e es creador, es senblant a tu en so que ha tant fet per amor de tu; cor de no esser tà tret e tà dat esser humà,[6] e hat dats bens temporals e hat fet crestià e hat recreat ab

1. F, e en axi.—2. *Mg, Jhesu Chisti per unum modum.*—3. M, *Mg, manca aquest mot.*—4. F, en axí.—5. *Mg, dominium.*—6. F, e hat dar esser so es esser huma.

la carn e la[1] sanc que près per tu a reembre, e tente gloria aparellada[2] qui no aurà fi. On, per tal que lo subiran be aja fet tant[3] per amor de tu e quet pusca endur a assò que tu fasses tot quant pusques fer per honrar e servir e amar ell, volc pendre natura dome e volc que aquella natura murís per restaurar home. On, si assò no fos enaxí, no tagra lo subiran be tan proporcionalment causat con tu fosses senblant a ell en fer tot ton poder, enaxí con ell qui en sí metex fruex tot son poder en engenrar lo Fill e en proceír[4] lo Sant Spirit del Pare e del Fill a esser .j.ª essencia bona poderosa savia &c.

4. Vida e esser se covenen, e mort e privació se covenen. On, con esser e major se covenguen, e privació e menor, e cor lo subiran be ha creat lo jusà be a demostrar sa nobilitat e sa altitudo, doncs veges, si .j.ª mort es pus nobla e pus alta en .j.ª creatura que totes les vides de les altres creatures, quant més la nobilitat e la altitudo nes pus fortment demostrable que no fóra si ell no agués ennobleída .j.ª mort sobre totes altres vides e morts! On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se cové so per que sa nobilitat e sa altitudo es pus fortment demostrable.

5. Si tu vols amar lo subiran be aytant con lo pots amar, doncs tu vols murir per loar e honrar lo subiran be, e si per amor dell vols murir, cové que ho metes en obra; cor si no ho fasies, no vulries[5] tant amar con vols amar; e si no vols murir per ell honrar e servir, doncs nol vols amar tant con lo pots amar. On, con assò sia enaxí, doncs per so que lo subiran be demostràs con en sí metex lo Pare vol amar aytant[6] lo Fill con lo pot amar, per assò lo Fill se volc encarnar e volc amar aytant la carn que près, con la carn poc[7] reebre la amor del Fill, e per assò aquella carn de Jhesu Crist fo crucificada e vituperada e morta

---

1. F, e ab la.—2. *Mg, et ad tantam gloriam te disposuit.*—3. M, tan.—4. *Mg, in spirando.*—5. *Mg, non velles illud.*—6. F, aytant amar *(item infra).*—7. *Mg, potest.*

per amar, aytant com pudia amar, tu[1] e mi e aquell. On, si la carn de Jhesu Crist no muris, més pogra amar que no amara, e si ho feés, fóra defalliment damor en lo Fill de Deu unit ab ella, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada la santa passió de nostre Senyor Jhesu Crist.

6. Si tu muries per so que anasses en gloria, doncs ta mort seria causa de gloria, e si ho era, seguirsia que mort se descovengués ab pecat e ques covengués ab vertut, e si ho faia, no seria mort en home per rahó del pecat original. On, con tu jueu, e aquell sarrazí, e yo crestià digam que naturalment murim per lo pecat original, si ver deim, de necessitat se cové que sia .j.ª mort per la qual muyra e delesca lo pecat original, e que aquella mort qui es per lo pecat otiginal no sia causa per que hom vaja a gloria, ans ho sia altra mort qui sia contraria al pecat, la qual sia pus gran que lo pecat, la qual mort sens ajustament de natura divina e humana no abastaria a esser causa de gloria ni a esser major que tot loriginal pecat.

7. Si tu mavies creat e mavies donats[2] los bens daquest mon e mavies mès en via de gloria perdurable per ta passió e ta mort, doncs yo no puria mills esser teu ni mills esser sotsmès a ta honor. On, con assò sia enaxí, doncs obri tos ulls[3] e veges con la passió de Jhesu Crist es significada e demostrada en estes paraules.

1. *Mg, ad amandum* (F, per amor) *te.*—2. F, donat.—3. F, obre tos huylls.

XXVIIII

De la ànima de Jhu. Crist qui devallà als inferns per tal quen trasqués aquells qui en ell avien esperansa.[1]

Los comensaments on se prova que la ànima de Jhesu Crist devallà als inferns, son les cambres de la figura quis conté[2] en lo pròlec dest libre; e que assò sia enaxí, nos ho provam per esta manera. De necessitat se cové que si en lo subiran be ha bonea poder saviea &c., que aquestes cambres sien aytant[3] demostrades al jusà be con lo jusà be ho pusca reebre; cor si lo jusà be pus altament e pus noblament pudia reebre demostracions de les cambres, que no son les demostracions que lo subiran be ne dona, seguirsia que lo subiran be fos opòsit a ses vertuts metexes, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que sil jusan be pudia més de demostració reebre que no fa, que lo subiran be se demostraria encara més[4] que no fa. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que la ànima de Jhesu Crist devallà als inferns, a demostrar que lo Fill de Deu es en tot loc essencialment en bonea poder &c.; cor sil cors de Jhesu Crist romàs en la creu e la ànima devallà als inferns, e lo Fill de Deu fo .j. subpòsit ab lo cors e la ànima, demostrat fo que lo Fill de Deu[5] essencialment e bonament e potencialment &c. era en la crou e en los inferns; cor si no ho fos, inpossíbol cosa

1. F, per trer los sants pares.—2. *Mg, quæ continentur.*—3. F, tant.—4. F, mes encara.—5. M, *Mg, manca* de Deu.

fóra que pogués esser .j. subpòsit ab la ànima e ab lo cors dementre quel cors era en la creu e la ànima en infern.

2. Con[1] los prophetes e los sants pares fossen en infern per so cor no foren recreats dentro que Jhesu Crist près passió, e assò provas a avant, covenc que la ànima de Crist devallàs als inferns e quen trasqués aquells, a demostrar que enaxí con home, so es Adam, fo causa de lur pena per so cor pecà, que enaxí home, so es Jhesu Crist, fos causa de lur redemsó[2] per passió e per mort; e si assò no fos enaxí, fóra demostrat que més pogra la especia humana esser mortificada e destruida per pecat, que vivificada e restaurada per vertut; e si ho fos, seguiras que pecat e home se covenguessen contra la humana especia pus fortment, que la concordansa de vertut e home ab la humana especia, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol seguiras que home e pecat se concordassen ab esser e ab major, e vertut e home ab privació e ab menor,[3] e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que pecat se concordàs ab major e vertut ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la ànima de Crist devallà als inferns.

3. Tu sabs que si testimoni de .ij. es pus afermable que de .j., que pus demostrable es que lo Fill de Deu es .j. subpòsit ab Jhesu Crist si la ànima devallà als inferns e demostràs als infernats e lexà per justicia los coupables e trascne per karitat e per justicia[4] los innocents de pecat actual per esser testimonis, que no fóra si la ànima de Jhesu Crist no devallàs als inferns ni donàs de sí los testimonis que dona dels sants pares en gloria als àngels e en infern[5] als dampnats; e cor so qui es pus probable es afermable segons les condicions desta ART per assò es demostrat que la ànima de Crist devallà als inferns.

4. Tu sabs que humilitat e acabament e esser se co-

1. F, cor.—2. F, fo... redempsio.—3. F, *manca* e ab menor.—4. F, e justicia.—5. F, dels angels e en inferns.

venen, e ergull e defalliment e privació se covenen. On, sil cors de Jhesu Crist fo[1] humiliat a greus treballs e a angoxosa mort e a esser[2] mès sots terra, e assò per demostrar acabada humilitat, covenc que la ànima sumiliàs a devallar als inferns, a demostrar acabada humilitat; e si assò no fos enaxí, lo cors donara major demostració de humilitat que la ànima, e cor se covenen en humilitat e perfecció, per assò covenc que sil cors fo humiliat a mort, que la ànima fos humiliada a devallar als inferns per so que pujàs los humils e que lexàs los ergulloses.

XXX

De la resurrecció de nostre Sènyer Deus[3] Jhesu Crist.

Les cambres de la figura qui es en lo pròlec dest libre e la mort de Jhesu Crist son los comensaments per los quals es demostrable la resurrecció de nostre Senyor[4] Jhesu Crist; cor si resucitat no fos, seguiras que la ànima de Jhesu Crist qui ac[5] acabades vertuts, e lo cors qui sostenc greu passió e mort per venir a la fi per la qual[6] fo creat e ajustat al Fill[7] de Deu, se concordassen ab major, e bonea poder &c. ab menor, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat se cové de necessitat que Jhesu Crist sia resucitat.

2. La principal rahó[8] per que Jhesu Crist murí es per so que demostràs la gran bonea el gran poder &c. qui es

1. M, fos (-s *puntuada: potser* fos).—2. F, e angoxosa mort e esser.—3. F, *omet* Deus.—4. F, *omet* nostre Senyor.—5. F, qui a.—6. F, lo qual.—7. F, ab .f.: *Mg, cum Filio.*—8. *Mg, ratio et intentio.*

en lo subiran be, e la secundaria entenció[1] per que murí fo per recrear lumà linyatge. On, si fos a contrari seny, fóra demostrat per sa mort que lo subiran be se covengués ab menor e lo jusà be ab major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si Jhesu Crist es resucitat, que bonea poder &c. se covenen a[2] la fi per la qual Jhesu Crist murí, e si resucitat no fos, seguiras que bonea poder &c. fossen opòsits a sí metex,[3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la santa resurrecció es demostrable.

3. No tan solament es .j.ª fi so per quel Fill de Deu ses encarnat, ans[4] ho son moltes; cor si no fos mas .j.ª fi, no fóra mas .j.ª demostració feta per .j.ª fi, e si no fos mas .j.ª demostració, seguiras que en lo subiran be privàs bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con lo Fill de Deu ses encarnat[5] per demostrar sa bonea poder &c. e per recrear lumà linyatge, que en axí ses encarnat e volc que lo cors murís e que la ànima devallàs als inferns e que resucitàs lo cors, per demostrar que en lo subpòsit no fo alteració, jas fos que la ànima se partís[6] del cors ni tornàs en lo cors; e aquesta demostració covenc esser feta per so que fos demostració de altra demostració qui cové esser feta, so es a saber, que si[7] lo Fill de Deu no salterà a esser .j. subpòsit ab lo cors e la ànima de Jhesu Crist, jas fos so quel cors e la ànima salterassen en mutació per la mort[8] e la resurrecció del cors, quant,[9] doncs, se descové que lo Pare el Fill el Sant Spirit sien alterats per la encarnació del Fill! cor si creatura no es alterada en lo creador, jassia que ella sia alterable en sí metexa, quant mills se cové que les .iij. persones no sien alterables en la encarnació! e cor aquesta demostració se cové per resurrecció, si resurecció

1. F, rao: *Mg, ratio et intentio.* — 2. F, ab: *Mg, cum.* — 3. *Mg, sibimetipsis.* — 4. F, que ans. — 5. M, demostrat e *tot tatxat?* encarnat. — 6. F, parti. — 7. M, [si]. — 8. F, per mort. — 9. *Mg, quanto magis.*

no fos, bonea poder &. foren opòsits de la demostració ab la qual se covenen, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat resurrecció es demostrable.

4. Si Jhesu Crist es resucitat, tun pots aver major fe esperansa en ta resurrecció si afermes la resurrecció de Crist; e si Crist no es resucítat e tu afermes que es resucitat, aytanta de fe esperansa auries en la tua resurrecció con auries si era Jhesu Crist resucitat; e si ho avies, privaria bonea poder &c. en lo subiran be, cor de so qui no es auries aytanta de vertut con de so qui es; e cor no esser se cové ab menor e esser ab major, per assòs cové que Crist sia resucitat, e que per la vertut de son esser e sa resurrecció tu ajes major fe esperansa en ta resurrecció si afermes que Crist sia encarnat, e que ajes menys de fe esperansa en resurrecció si negues la resurrecció de Jhesu Crist.

XXXI

De la assumpció de nostre Senyor Deus[1] Jhesu Crist.

PER los comensaments qui son en la figura daquest libre e per la concebció e per la[2] nativitat e per los altres articles de Jhesu Crist es demostrada la assumpció de nostre Sènyer Jhesu Crist, cor si Jhesu Crist no fos pujat als cels, moltes inconveniencies sen seguiren[3] contra los comensaments damunt dits, per los quals la assumpció[4] de Jhesu Crist es demostrable.

1. F, *omet* Deus.—2. F, e la.—3. F, seguirien.—4. F, resurreccio.

2. Provat avem que nostre Senyor Jhesu Crist es mort e que es resucitat. On, per assò la sua mort e la sua resurrecció e les cambres de la figura daquest libre son comensaments a provar que Jhesu Crist resucità avent cors glorificat; cor si no agués cors glorificat, agra cors corrompable, e si ho agués, no fóra acabament de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat lo cors glorificat de Jhesu Crist es demostrable, la qual demostrabilitat es comensament ab los damunt[1] dits comensaments a demostrar la assumpció de nostre Senyor Jhesu Crist, con sia cosa que aquest mon no sia loc de cors glorificat; cor si ho era, no seria differencia enfre aquest mon e laltre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo cors glorificat de Jhesu Crist se cové ab lautre segle quis cové ab major, e quis[2] descové ab aquest segle quis cové[3] ab menor. On, sil segle quis cové ab major no avia en sí so que li cové, e aquest quis cové ab menor avia en sí so que li descové, seria privació de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol.

3. Certa cosa es que ànima no es en est mon en son loc, cor si ho era, auria conpliment en la acció de ses potencies; e cor ànima nos pusca sadollar de voler, cor si ho faia, con auria so que ha vulgut no vulria aver so que no ha ni vulria entendre so que no entén, pus entén so que vol entendre, per assò es demostrat que lautre segle es loc dànima; cor si aquest mon no es son loc ni lautre mon no era son loc, seguirsia que ànima no vengués a la fi per la qual es creada, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que en lo subiran be agués privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es provat que lautre segle es loc de ànima: per la qual probació es demostrat que la ànima de Jhesu Crist es en

1. M, [damunt].—2. M[1], ques.—3. M, F, descoue *(lliçó corrompuda? sobra o manca alguna cosa?).*

lautre segle; cor si no ho fos, concordarense les altres ànimes ab major e la sua ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat e per la resurrecció es demostrable la assumpció de nostre Senyor Jhesu Crist.

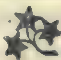
4. Sotsposat que los demonis pecaren,[1] segons que ho té la santa fe cathòlica, es demostrable la assumpció de Jhesu Crist; cor si Jhesu Crist es en gloria, los àngels ladoren per so cor es .j. subpòsit on ha natura divina, e no an enveja de esser eguals a ell[2] en nobilitat, els demonis nan enveja en son pus opòsits als àngels, e per assò an los àngels més de mèrit e més de gloria, e los demonis nan més de pena per so cor an major colpa; e cor major gloria e major pena son comensaments per los quals es significada la major bonea poder &c. qui son en lo subiran be, per assòs cové de necessitat que so per que mills es demostrable bonea poder &c. en lo subiran be, se covenga ab esser; cor sis covenia ab privació, la menor demostració opòsit de la major se covenria ab esser, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, la subirana bonea poder e les altres vertuts serien opòsits de sí metexes, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la assumpció que demanes tes demostrable.

5. Ymaginació e esperansa son comensaments per los quals es demostrat que Jhesu Crist sen es pujat als cels; cor les ànimes qui son en gloria veen les coses corporals ab la ymaginació[3] e la ymaginació les ofer al enteniment sens los .v. senys particulars; e si assò no era enaxí, aurien defalliment de gloria e aurien innorancia daquest mon, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, privaria del subiran be bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que les coses corporals son aprehensibles a les ànimes, qui son sens cors, ab la[4] ymaginativa. On, sil cors de Jhesu Crist es en los cels e la

1. F, procuren.—2. F, ab el.—3. M, los corses corporals e (M¹, ab) la ymaginacio (F, ab himaginació).—3. F, a la.

ymaginativa de les ànimes lo demostra al enteniment, formas esperansa de resurrecció pus fortment si Jhesu Crist es en los cels, que no faria si en los cels no era, e cascuna ànima nimagena pus noblament son cors, que no faria si lo cors de Jhesu Crist no ymagenava. On, con per la assumpció de Jhesu Crist se seguesca pus nobla ymaginació e pus nobla esperansa de resurrecció que no faria si Jhesu Crist no era en la celestial gloria, per assò es demostrable la sua assumpció; cor si Jhesu Crist no era en gloria,[1] seguirsia que bonea poder &c. fossen oppòsits de la ymaginació e de esperansa[2] e ques concordassen ab la menoritat de ymaginació esperansa, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol serien oppòsits de so on pus fortment son demostrables, e assò es inpossíbol.

6. Si tu és[3] creat per pujar als cels corporalment e tu no est .j. subpòsit ab lo Fill de Deu, doncs cové de necessitat quel cors de Jhesu Crist sia abans en los cels quel teu; cor si no ho era, nos covenria ab major nil teu ab menor; e si Jhesu Crist es en los cels, pus covinent es que ell te remenbre sejús per so que pugs[4] a ell, e que tu lo remenbres en los cels per so que sies ab ell, que no seria si ell era sejús; e si la tua ànima demostra mills sa vertut en los pus nobles menbres de ton cors que en los menys nobles, de necessitat se cové que Jhesu Crist do major demostració de sí metex en los pus nobles locs que en los menys nobles. On, con assò sia enaxí, doncs per totes estes probacions e per moltes daltres es demostrat que Jhesu Crist sen es pujat a la celestial gloria.

1. F, gloria celestial.—2. F, de himaginacio e esperansa.—3, F, est.—4. F, puigs.

XXXII

Con se prova que nostre Senyor Jhesu Crist jutjarà.

JUSTICIA saviea se covenen a jutje, e si jutje se covenia ab injuria innorancia, inpossíbol cosa seria que justicia saviea se covenguessen a jutge. On, a demostrar que justicia saviea se covenguen[1] al subiran be e que lo subiran be nos cové ab injuria innorancia, volc lo subiran Pare que lo subirà Fill sencarnàs e que fos home, e que ab aquell home se covengués tan fortment justicia savìea, que injuria innorancia nos covengués[2] ab aquell home en jutjar[3] aquell home totes creatures; cor si per influencia de natura divina ajustada a la[4] natura humana pot aquella natura humana esser cuvinent a jutjar totes creatures, quant més lo subiran be es covinent a esser jutge de totes creatures! E cor aquesta demostració cové esser feta e home no pogra esser cuvinent a jutjar totes creatures sens unitat de natura divina e humana, per assó covenc que lo Fill de Deu sencarnàs e que lo jutge fos Deu e home.

2. Tu sabs que a jutjar se covenen testimonis, a demostrar la justicia del jutge als jutjats. On, sil Fill de Deu no jutjàs ab natura humana, jutjara sens testimonis; cor sens que creatura no sia unida ab natura divina, inconvenient cosa es que .j.ª creatura sapia tots los bens e tots los mals que creatures an fets. On,[5] per so quel Fill de Deu jutjàs ab testimonis, volc esser encarnat e volc que

1. F, couenen.—2. M, covenges[en]: F, couengessen.—3. M, F, jutgar (*passim*).—4. M, a ela.—5. F, *manca* On.

la natura humana ab la qual fo .j. subpòsit, sabés tots los bens e tots los mals que hom ha fets per tal que fos testimoni a la sentencia divina; e per so que la natura divina fos testimoni a la humana, volc que aquella sentencia metexa fos donada per natura humna. On, con aytal sentencia se covenga ab esser e ab major, si fos son opòsit, qui s cové ab menor, en esser, fòra la bonea poder &c. opòsit de esser e de major,[1] e concordaras ab privació e menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo jutge qui al dia del judici[2] jutjarà bons e mals, cové esser Deu e home.

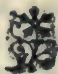
3. Anc no fo més ni será tan gran sentencia con serà la sentencia qui serà donada al dia del judici. On, si a menor sentencia se cové que lo jutge[3] sia oyt e vist, quant més se cové que a tan gran sentencia con es cella del dia[4] del judici sia vist e oyt lo jutge qui donará la sentencia! E si assò era inconvenient,[5] seguirsia que vertut viziva e oyment se descovenguessen ab major sentencia e ques covenguessen ab menor, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que bonea poder &c. se covenguessen ab menor contra major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo jutge qui darà sentencia al dia del judici, cové esser vezible e oyble;[6] e cor Deus es invesible e inoyble segons sa espressa natura divina, per assò covenc quel Fill sencarnàs e ques vestís natura per la qual fos vesible e oyble sensualment.

4. Q.° Si dius que lo subiran be es vesible entellectualment, ver dius. On, si los damnats vesien entellectualment lo subiran be al dia del judici, inpossíbol cosa sería que aguessen dampnació; cor si era possíbol, seguirsia que vezer Deus no fos gloria. On, con sia gloria, per assò es demostrat que per so que los damnats veessen

1. F, e major.—2. F, juy *passim*.—3. M, [jutge].—4. F, del jorn.—5. F, inconuenient cosa.—6. F, donara la sentencia al dia del juy coue esser oible e veible.

lo jutge sensualment e nol vesessen en sa essencia divina, covenc esser lo jutge Deu e home. E si dius que los demonis qui son dampnats veen la essencia divina, ver dius en quant la veen[1] per usament de justicia poder saviea &c., mas en quant essencia no es[2] ver: cor si la essencia veien, no serien passibles, e si ho eren,[3] auria privació de bonea poder &c. en la subirana essencia, e assò es inpossíbol.

5. Si Jhesu Crist es ver Deu e ver home, e es mort per salvar tu e ha jutjat sí metex a murir per delir los teus pecats els meus els peccats daquell, si tut jutges a murir per honrar e servir ell e ell te jutja al dia del judici a gloria perdurable, pus proporcionadament te jutjaràs a murir e seràs jutjat a gloria senes fi, que no series si lo jutge quit jutjarà al jorn del judici no era home ni era mort per home; e cor la major proporció de justicia e de sentencia[4] se covenga ab bonea poder &c., si son opòsit, quis cové ab menor, se covenia ab esser, seguirsia que la bonea poder &c. fossen contraris a la causa per que tu est pus proporcionat a jutjar tu metex a mort e a vestir les vestidures que Crist vestí per amor de tu, so son les nafres,[5] e que fossen contra la causa per que lo subiran be te pot mills jutjar a gloria qui no ha fi, e assò e inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo jutge qui darà la derrera sentencia cové esser Deu e home e cové esser mort per home.

1. M, ueeren?—2. F, no dius.—3. *Mg, non essent.*—4. F, de justicia de sentencia.—5. F, son naffres.

XXXIII

De pecat original

A provar e a demostrar que natura divina aja ajustada a sí natura humana, cové encercar los comensaments per los quals se pot provar e demostrar; e cor lo pecat original es covinent terme a provar e a demostrar encarnació, per assò volem per lo pecat original significar e demostrar la encarnació que encercam; mas ans que provem per lo pecat original encarnació, cové que provem e demostrem pecat original per alcuns comensaments: cor enaxí con lo pecat original prenem per comensament a provar encarnació, enaxí cové que encerquem comensament o comensaments[1] a provar pecat original, los quals comensaments son bonea justicia acabament majoritat concordansa e los altres comensaments de la *Art datrobar veritat*.

2. Sensualment sentim e entellectualment entenem que en home ha passió per calor e fret e fam e set[2] e malautia e mort e per moltes altres maneres, e aquesta passió es natural a tota la especia humana. On, si aquesta passió e corropció fos en home sens colpa, seguiras que la bonea justicia acabament qui es en lo subirà be, se concordàs ab menor ús en creatura; cor si no ho feessen, nos seguira[3] que si la passió damunt dita fos en home per colpa, ques concordassen ab major uzament en creatura, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, bonea justicia acabament major no serien so que son, e assò es inpossí-

1. F, a comensamens.—2. F, *manca* e set.—3. *Mg, quia si non, sequeretur.*

bol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la passió natural qui es en home naturalment, es per la colpa dels primers pares en los quals era la humana especia, so es a saber, Adam e Eva. On, con assò sia en axí, doncs per assò es demostrat quel pecat original es en la humana especia.

3. Con ajam provat que naturalment es en home devallat lo pecat original del primer pare, cové que provem sil peccat original es espiritualment[1] en la humana especia o no. On, enaxí con per los comensaments damunt dits avem provat pecat original corporalment, enaxí per los comensaments damunt dits podem provar que lo pecat no tan solament es original en quant lo cors, que ans ho es en quant la ànima.

4. De necessitat se cové que en la essencia subirana bonea justicia sien[2] .j.ª cosa metexa, e cor es de necessitat que bonea justicia sien en lo subiran be .j.ª cosa metexa, per assò es demostrat que lo pecat original es espiritualment sobre la humana especia; cor si no ho era, seguir sia que la bonea agués major ús en la humana especia, que justicia, e si ho avia, inpossíbol cosa seria[3] que fossen .j.ª cosa metexa. On, con sien .j.ª cosa metexa, cové que enaxí con la bonea sobrepujà per benignitat e per gracia en Adam la humana especia sobre les altres especies, en axí la justicia per colpa d Adam devallàs la humana especia dejús les especies sobre les quals la exalsà bonea, lo qual avallament[4] e aminvament fo fet en quant colpa espiritual; cor sil pecat no fos general espiritualment, qual que home fos avent opinió que fos en vera creensa, se salvara, jas fos que fos en falsa secta e creensa, e sis salvàs avent falsa opinió e creensa, no fóra la humana especia dejús a les especies dels vegetables ni dels inracionals, als quals es dejús si los homens qui no son recreats, son damnats; cor mellor fóra a ells que fossen inracionals o vege-

1. F, spiritualment es.—2. M, i sien.—3. M, serian (= seria n ?).—4. F, devalament.

tables, que esser homens e damnats;[1] e cor lús de justicia e de bonea sia .j. metex en quant son .j.ª cosa metexa, per assò es demostrat que egal acabament ha lús[2] que bonea ha en la humana especia, ab lús que hi ha justicia: per assò[3] es demostrat que lo pecat original es espiritualment en la humana especia; e si assò no fos enaxí, bonea e acabament e major se covengren, e justicia e acabament e menor, e assò es inpossíbol; la qual inpossibilitat es lo comensament per lo qual lo pecat original espiritual es demostrable.

5. Si Adam no pecàs, los individuus de la humana especia no foren mortals ni corrompables, e lapetit natural agra conpliment en lindividuu racional, mas la ànima no agra conpliment; cor si home no fos mortal ni corrompable, no agra *liberum arbitrium* a guaanyar[4] mèrit ni colpa tan be con ha ara con[5] es mortal, e si nou agués, Deus no agra acabada saviea en sa obra, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat pecat original, e per lo pecat es demostrada encarnació[6] per retornar en mellor estament home que dabans no era con no avia[7] pecat, segons que damunt es dit, en lo qual estament mellor no fóra sens encarnació del Fill de Deu.

6. Con ajam provat per raons necessaries demostrades per los comensaments damunt dits necessaris, pecat original corporalment e espiritual, per assò es demostrada per necessaries raons la[8] encarnació del Fill de Deu; cor sil Fill de Deu no fos encarnat, no fóra qui la humana especia retornàs al grau en lo qual fo pujada per la subirana bonea, del qual grau la devallà la subirana justicia segons que damunt es dit; e si no fos retornada la humana especia al grau on fo pujada per creació, no fóra en la fi per la qual fo creada, e si no ho fos, agra defalliment de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per

1. F, homens dampnats.—2. M, al hus.—3. *Mg, et ideo.*—4. F, librum albitrium a guayar.—5. M[1], F, con home: *Mg, cúm homo.*—6. F, recreacio.—7. F, com nauia.—8. M, [la].

la qual inpossibilitat es demostrat que la humana especia fo retornada a la fi a la qual fo creada, de la qual fi fo desviada per loriginal pecat: per lo qual retornament es demostrable la encarnació que encercam, sens la qual home ni àngel ni nulla creatura no abastara a retornar la humana especia a la fi per la qual fo creada: cor enaxí con lo subiran be per bonea la creà e justicia per pecat original la devallà, enaxí lo subiran be ell[1] metex covenc que la pujàs[2] ab sí metex en la humana especia metexa[3] per ajustament de natura divina e humana.

7. La subirana justicia volc quel pecat fos original, a demostrar que si la subirana volentat no consentí en lo pecat original, jas fos que la subirana saviea sabés lo pecat ans que Adam lo feés, quant més es demostrat que si tu fas pecat, per tot so la subirana volentat no consentí en lo teu pecat ans quet creàs, jas fos que la subirana saviea sabés que tu peccaries sit creava! On, enaxí con la bonea poder &c. qui es en lo subiran be es mills demostrat sil peccat es original, que no fóra si general no fos, enaxí la subirana volentat es pus fortment demostrada si la natura divina ses ajustada ab natura humana per influencia de la subirana volentat, que no fóra si natura divina no sunís ab natura humana;[4] e cor la subirana justicia se concort ab la subirana volentat, per assò la subirana justicia volc de necessitat so per que majorment fos demostrable la subirana volentat; cor si assò no volgués, fóra opòsit de la volentat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

1. M, [el].—2. M, pujas *sobre raspat.*—3. F, *manca* en la humana especia metexa.—4. F, no sunis ab humana.

XXXIIII

De recreació[1]

Lo subiran be es vertut infinida, e tot quant ha creat ni fet en lo jusà be, ha creat e fet ab sa vertut infinida; cor ab aquella vertut metexa que lo subiran be ha efecció[2] en sí metex fruent sa trinitat metexa, crea e fa en lo jusan be; mas cor lo jusà be no ha dignitat ni possibilitat de esser[3] infinit, per assò es vertut finida creada[4] e feta per vertut infinida. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que enaxí con lo subiran Pare ha poder e saber e voler obsolut en engenrar lo Fill e lo Fill ha poder e saber e voler obsolut en esser engenrat, e assò per so cor lo Pare es vertut infinida paternal e lo Fill filial e lo Sant Spirit processional,[5] enaxí totes .iij. les persones divines[6] uzen del jusà be ab poder e saber e voler obsolut; mas cor lo jusà be no pot esser infinit, per assò reeb que les .iij. persones divines uzen dell ordenadament[7] e finida en quant relació del jusan be, e per assò la fi per la qual lo jusan be es creat covés[8] ab materia e forma finida, per la qual fi lo subiran be uza del jusà segons ques cové a la fi.

2. Segons so que damunt es dit, es significat que lo subiran be aja creada e feta mellor e pus nobla creatura que creatura no pot reebre; cor si no ho avia, seria egual la creatura en reebre ab lagent, so es lo creador, e assò es

1. F, de recreacio *al marge.*—2. F, affeccio: *Mg, productionem.*—3. M, [esser].—4. F, e creada.—5. F, processial.—6. M, *salta als altres mots* persones divines: M[1], *supleix amb petites variants.*—7. M, del ordena[da]ment.—8. F, lo jusa be creat con *(puntuat)* es.

inpossíbol; cor si era possíbol, nos concordaria lo creador ab major en sa acció, ni la creatura ab menor en sa recebció e passió, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la divina natura[1] ha ennobleída la natura humana ab sí metexa, con sia cosa que no sia altra natura increada sino la natura divina; e si la natura increada ha ennobleída la creada sobre sos termens, cové que sia ajustada e unida ab ella en esser .j. subpòsit, en lo qual subpòsit la natura creada es pus nobla que sí metexa.

3. De los .ij. paragrafis[2] damunt dits avem fets dos comensaments on es significada la recreació que encercam: cor[3] enaxí con lo subiran be obra en lo jusà be de obsolut poder e saber e voler, e enaxí con lo subiran be ennobleex creatura ab unir natura humana ab divina,[4] enaxí cové que natura humana sia recreada ab pus nobla natura que creatura: cor enaxí con la natura humana fo afrevolida e aminvada en nobilitat e en vertut per menor que creatura, so es pecat, adoncs con Adam pecà, e lo pecat fo general, segons que avem provat, enaxí covenc de necessitat que la natura humana fos recreada per major que creatura; cor si no hò fos, fóra menor que creatura, so es pecat descendent[5] e anitchilant[6] creatura e major que sí metex, e creador no fóra exalsant e renovellant e creant[7] creatura qui es menor que sí metex; e si assò fos enaxí, fóra en lo subiran be privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitada es demostrada la recreació que encercam.

4. Molt major e pus nobla vertut es recrear lo mon que crearlo; cor en crear no ha mester misericordia qui perdó ni justicia qui jutge colpa, e a recrear es mester ús de misericordia e de justicia. On, a demostrar que lo Pare el Fill el Sant Spirit qui son .iij. subpòsits, pogren crear lo mon, volc lo Pare trametre lo Fill e que lo Fill

1. F, natura divina.—2. F, En los .ij. palagrafis.—3. F, On.—4. *Mg, naturam divinam cum humana.*—5. M, desendent.—6. F, auxiliant.—7. *Mg, nec recrearet.*

fos .j. subpòsit ab natura humana e que aquell .j. subpòsit abastàs a recrear lo mon, a demostrar que si .j. subpòsit abasta a recrear lo mon, e recrear es més que crear, e en aquell subpósit ha natura finida, so es la humana natura, doncs quant més .iij. subpòsits infinits qui son .j.ª essencia infinida abastaren a crear lo mon! On, si recreació no fos, no fóra feta la demostració damunt dita, e cor la demostració se cové a demostrar la[1] perfecció del creador, si la demostració no fos feta per recreació, fóra defalliment de bonea poder &c. en lo subiran be, en quant[2] fóra contrari a sa demostració, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat recreació es demostrable.

5. Con lo subiran be crea lo jusà ni fa nulla cosa en lo jusà be,[3] so que fa en lo jusan be fa fora de sí metex; mas si la natura divina s à unida a sí[4] natura humana e per aquella unió e per la mort e la passió del home ab lo qual s es unida natura divina, segons que avem provat, es recreat[5] lo mon, adoncs la natura divina ajusta[6] en sí metexa natura humana ab la qual recrea[7] lo mon. On, si per influencia de la unió del Fill ab la natura humana de Crist lo subirà be ha lo mon, quant més es .j. en sí[8] metex per sa espressa natura e per la unitat de les .iij. persones divines! On, con recreació sia demostrant molt convenientment la obra quel subiran be pot aver e ha en sí metex, per assò covenc de necessitat que recreació fos, a demostrar que si lo subiran be per[9] so qui es fora sí matex, axí parle, ajusta tant fortment a sí metex, quant més fa en sí metex per so qui no es fora sí metex, so son les .iij. persones divines!

6. Enfre les altres rahons per les quals es demostrable recreació, es per so que sia demostrada en lo subiran be trinitat e unitat; cor con Adam fo creat, adoncs fo en

1. M. per *puntuat* la.—2. F, e asso en quant.—3. F, *omet* be.—4. F, ha unida assi.—5. M, creat: *Mg, creatus.*—6. *Mg, conjunxit.*—7. *Mg, recreavit.*—8. F, ab si.—9. *Mg, no tradueix per ací ni més avall.*

ell ennobleída per bonea benignitat la humana especia sobre les especies qui li son dejús en nobilitat, e con Adam ac pecat, adoncs la justicia devallà la humana especia dejús les especies a les quals la humana especia es dessús per recreació; e assò fo enaxí a demostrar la differencia e la concordansa e la unitat qui es enfre les persones divines justicia[1] paternal e la bonea justicia filial e la bonea justicia processional,[2] e per so que fos demostrat que la bonea justicia paternal e filial e processional son .j.ª essencia metexa, volc[3] la bonea e la justicia essencial retornar la humana especia en la nobilitat[4] per la qual se cové a la fi per la qual es creada, a la qual nobilitat retornà[5] per recreació; e si la recreació no fos, no fóra demostrable tan congrualment la trinitat e la unitat subirana, e si no ho fos, agra en lo subirà be privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, fóra possíbol que lo subiran be fos contrari a la demostració de sa trinitat e unitat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrable la encarnació que encercam.

XXXV

De termenació

Tot so que lenteniment entén en les coses sensibles, entén mijanseramant ab la ymaginativa. On, jassia que lentendre e limagenar sien termenats dins certs termens con lenteniment e la ymaginativa son en .j.ª consideració metexa, per tot so nos seguex que lenteniment sia termenat

1. *Mg, bonitatem et justitiam.*—2. F, processial.—3. F, uol.—4. F, en nobilitat.—5. F, a la qual retorna.

en la ymaginativa, cor si ho era, seguirsia que lenteniment no pogués entendre sens ymaginativa, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lenteniment no pogués entendre nulla cosa sino corporal, con sia cosa que la ymaginativa prena object corporal e no pusca pendre object incorporal; e cor lenteniment[1] pren object incorporal, per assò es demostrat que lenteniment no es termenat en la ymaginativa. On, a demostrar que si .j.ª consideració conposta dentendre e de ymagenar es, sens que lenteniment no es termenat en la ymaginativa,[2] quant més .j. subpòsit infinit pot esser .j. subpòsit ab natura finida sens quel subpòsit infinit no es termenat en la natura finida! On, sil subpòsit infinit nos volgués unir ab[3] natura finida per tal que conservàs en sí metex infinitat, fóra demostrat que si sunís ab natura finida no pogués conservar en sí sa infinitat, e si no ho feés, fóra dejús en nobilitat al enteniment damunt dit, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat a esser demostrada volc lo Fill de Deu esser encarnat, a demostrar que ell es subirà al enteniment creat avent .j.ª consideració ab ell, so es ab lenteniment de Jhesu Crist, e que lo Fill de Deu no es termenat en aquella consideració, ans entén infinidament part lenteniment creat termenat e finit; e sil Fill de Deu no fos encarnat, no agra demostrada la demostració damunt dita, e si no ho agués, fóra demostrat que en[4] ell privàs bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

2. Lo teu enteniment es potencia e lo teu entendre es operació de ton enteniment, e lenteniment e lentendre son .j.ª cosa, e la potencia no es termenada en son entendre; cor si ho era, nos concordaria la potencia ab major ni lentendre ab menor, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que tu no poguesses entendre més que

1. M, cor enteniment.—2. M, *repeteix* On... composta *tot tatxat.*—3. F, ab la.—4. M, [en].

so que entens, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si lenteniment es .j.ª cosa ab son entendre sens que no es termenat en son entendre, quant més se cové que lo Fill de Deu pusca esser .j. subpòsit ab natura humana sens que no sia termenat en natura humana! E si assò no era enaxí, seguirsia que lenteniment humà se covengués ab major poder e lo subirà be ab menor, e assò es inpossíbol. On, a demostrar[1] esta inpossibilitat lo Fill de Deu volc esser encarnat per so que demostràs en sí metex major possibilitat que en creatura, sens la qual demostració de possibilitat no fóra demostrable en lo subiran be poder acabat.

3. La[2] tua ànima e lo teu cors son .j.[3] subpòsit, so es a saber, tu metex. On, jassia que la tua ànima e lo teu cors sien .j. subpòsit, per tot so nos seguex que la tua ànima sia termenada en ton[4] cors, cor si ho era, no puria entendre ni amar ni ymagenar les coses qui son fora ton cors, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con la tua ànima no es termenada en ton[5] cors, enaxí la natura divina de Jhesu Crist no es termenada en la natura humana, e enaxí con la tua ànima no es termenada en lo cors per so cor la ànima se concorda ab major, e les vertuts e los menbres de ton cors son termenats en ta ànima per so cor se concorden[6] ab menor, enaxí en nostre Senyor Jhesu Crist la natura divina no es termenada en la humana, e la humana es termenada en la divina, per so cor la natura divina se concorda ab major e la humana ab menor.

4. A demostrar que lo Fill no es termenat si be es engenrat, volc lo Fill esser encarnat e que fos .j. subpòsit ab natura humana finida sens que no fos termenat per la natura ab la qual es .j. subpòsit; cor si per natura finida lo Fill no reeb termenació, jassia que sia ab ella .j. sub-

1. M, on demostrar. — 2. M, Si *puntuat* la. — 3. M, [son .j.]. — 4. F, en lo teu. — 5. F, en lo teu. — 6. F, com se concorda.

pòsit, quant més es inconvenient que reeba termenació si be es engenrat per paternitat infinida! On, si l Fill no fos encarnat, no demostrara al jusan be la infinitat qui es en lo subiran Pare e en sí metex, la qual infinitat es molt cuvinent a esser demostrable: per la qual demostració encarnació es demostrable, a demostrar la bonea poder &c. qui en lo subiran be es demostrable.

5. Si lo subiran be era ab la pera .j. subpòsit e era termenat en la pera, seguirsia que lo subiran be no fos en lo cel. On, con sia en lo cel e en la pera, puria esser .j. subpòsit ab la pera sens que no fos termenat en la pera, a demostrar que enaxí con en[1] lo jusà be materia e forma no poden esser .j. subpòsit sens termenació, enaxí en lo subiran be ha natura qui pot esser .j. subpòsit ab natura finida sens termenació de la natura divina e sens infinitat de natura creada; e cor lo subiran be ha creat lo jusà a demostrar sí metex en major bonea[2] poder &c. quel jusà be, per assò covenc quel Fill de Deu sencarnàs e que demostràs que enaxí con es inpossíbol cosa que materia e forma se pusquen ajustar ni unir sens limitació,[3] enaxí es inpossíbol cosa que finit pusca limitar ni termenar infinit, jassia que sia ab ell .j. subpòsit. On, con encarnació sia molt cuvinent a demostrar la demostració damunt dita, si encarnació res no fos, fóra demostrat que en lo subiran be agués privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

1. M, [en].—2. M. en bonea *(manca* major): *Mg, majus in bonitate:*— 3. F, e unir sens limentacio.

XXXVI

De simplicitat e conpusició[1]

LA ordial materia es conposta dels .iiij. elements, enperò en ella son los .iiij. elements simples; cor si eren conposts, no auria cascú element sa propria espera, axí con lo foc qui ha sa espera sobre laer, e laer ha la sua sobre layga, e laygua ha la sua sobre la terra, e per assò es demostrat que en quant universal materia e forma, los elements son simples, e en quant se conponen en los individuus de les especies, son particulars conposts avent[2] materia e forma particular.

2. Materia e forma son so de que es conpost lindividuu de la especia, sens que la forma no es conposta de la materia ni del individuu de la especia; cor si ho era, auria .ij. individuus en cascú individuu conpost de materia e de forma,[3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que la forma es simpla, jassia que sia ab la materia, qui es conposta dels elements, .j. individuu despecia conpost[4] de materia e de forma.

3. Enaxí con sensualment lindividuu sensible[5] es conpost de materia e forma sensual, enaxí entellectualment entendre es conpost de enteniment e de la especia del object entès; enperò lenteniment no es conpost ni la especia, jassia que entendre ne sia conpost; e si lenteniment e la especia del object entès eren conposts per la conpusició[6] del entendre, seguirsia que enteniment fos conpost de entendre

1. F, *manca* e conpüsiciõ.—2. F, auents.—3. F, e forma.—4. *Mg, speciei compositæ.*—5. F, los indiuiduus sensibles.—6. F, compusio *passim.*

e de especia e que especia fos conposta de enteniment e de entendre,[1] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enteniment e especia no son conposts, jassia que entendre sia conpost de enteniment e especia, e si no son conposts, cové de necessitat que sien simples.

4. Ome es conpost dànima e de cors, e ànima es forma al cors; enperò ànima no es conposta, jassia que sia della e del cors conpost home, cor si era conposta covenria que fos conposta de hom e de cors, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que ànima es simpla, jassia que sia della e del cors conpost home: enperò ànima es conposta segons conparació de la simplicitat de Deu, la qual conpusició no ha segons esguardament de sí metexa e del cors; cor si ho havia, seguirsia que con es partida[2] del cors fos simpla segons conparació de la simplicitat de Deu, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que ànima es conposta en sí metexa e que es simpla en quant conparació del cors, jassia que ab lo cors qui es[3] conpost dels .iiij. elements, sia .j. individuu animal[4] racional.

5. Con lo subiran be aja creat e ordenat lo jusà be a demostrar sa simplicitat gloriosa, e cor en los .iiij. paragrafis damunt dits sia demostrat que los .ij. termens no entren en conpusició, jassia quel mijà sia conpost dells, per assò es demostrada la santa encarnació de la qual som encercadors, per necessaries rahons; cor si los .ij. termens creats e finits nos conponen en sí metexs, jassia quel mijà ne sia conpost, e si la forma roman simpla, jassia que ab la materia conposta sia lindividuu conpost, de necessitat se cové que la natura divina qui es simpla e infinida, pusca esser .j. individuu conpost de natura divina e humana sens conpusició, jassia que la natura humana sia creada e finida e conposta, e si la natura divina no pudia esser

1. F, e entendre.—2. F, departida.—3. F, es .j.—4. M, de *tatxat* animal.

simpla e era conposta per esser .j. individuu conpost de natura divina e humana, no seria sa simplicitat sobre la simplicitat creada, e assò es inpossibol: per la qual inpossibilitat es demostrada encarnació, la qual encarnació covenc esser per so que fos feta demostració de la simplicitat subirana segons que cové esser demostrada per la bonea poder &c. qui son en lo subiran be.

6. Sabs tu per què no pots entendre que simplicitat sia en la natura divina, jassia que sia della e de natura humana conpost .j. individuu, so es Jhesu Crist? Per so cor tu no desnues lenteniment[1] de la ymaginativa qui ymagena que so ques seguex de les coses conpostes en lo conpost delles, se aja a seguir de necessitat en la natura divina si ses unida ab[2] natura humana; e cor tu no fas differencia enfre vertut increada e creada, ni atriboexs[3] majoritat a vertut increada ni menoritat a vertut creada, ni no entens los primers paragrafis dest capitol, per assò innores e est contrari a la bonea poder &c. qui es en lo subiran be: per la qual contrarietat est indigne de entendre encarnació dementre que est contrari a vertut increada.

XXXVII

De vida contemplativa e activa[4]

Enaxí con la forma vegetable en lanimal està dejús la sinsitiva e la sinsitiva està dejús la forma racional, enaxí la vida activa cové que sia dejús la contemplativa; e cor lapetit natural e vida activa e aquest mon se covenen, cor

1. M, de lenteniment.—2. F, si es unida ab la.—3. F, atribueixs.—F, *manca* e activa.

sis descovenien auria en aquest mon més homens en la vida contemplativa que en la activa, per assò lo Fill de Deu volc esser home e elec[1] vida contemplativa, a demostrar la nobilitat de vida contemplativa e a donar exempli que tots aquells qui son en vida activa deuen esser sotsmeses de aquells qui an vida contemplativa. On, enaxí con la forma racional cové esser per so que sia forma a la sincitiva, e per so cor es cuvinent a esser forma de la sinsitiva, es en esser, enaxís cové que lo Fill de Deu ell metex sia home e que prena, en quant es home, vida contemplativa per tal que sia la vida contemplativa forma a la activa, e si assò se cové del Fill de Deu e de vida contemplativa e activa, e lo Fill de Deu no avia fet so quis cové, seria demostrat que en lo subiran be agués privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es significable.

2. Si tu est ocupat tan[2] fortment per los bens temporals que no pots jaquir vida activa, cor si la lexaves series injuriós a ta muller e a tos infants[3] o a ta sensualitat metexa, si lo Fill de Deu ses encarnat e ha presa passió e mort per amor de tu, més est causat a amar vida contemplativa que activa; e cor per justicia e per karitat tens vida activa, major justicia fas e més de desig e de karitat has;[4] e cor la encarnació e la passió de Jhesu Crist se cové a fortificar speculativament en tu vida contemplativa e praticalment te fortifica vida activa, per assò covenc que lo Fill de Deu feés so per que[5] tu fosses mills proporcionat a vida contemplativa e a vida activa; cor si nou feés, fóra contrari a vida contemplativa e a vida activa, e si ho fos, fóra privació de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat la encarnació que demanes tes sifinificada e demostrada.

3. Karitat e contricció e làgremes e plors e vida con-

1. F, elege.—2. F, accupat tant.—3. F, o a tos infants.—4. F, fa... as *Mg, facies... habebis*.—5. M, que [per].

templativa se covenen, e si vols plorar per amor o per contricció de tos peccats e no pots plorar, retorna a la vida activa e lexat anar a ta sensualitat metexa menbrant ta muller o tos infants o alcú parent que molt ams, e ymagena que hom a tort los taucia denant e que ells te guarden e quet criden[1] que tu los ajuts e que tu nols pusques ajudar; e adoncs la tua sinsitiva mouràs a pietat e a plorar; e puxes retorna a la vida contemplativa e menbra Jhesu Crist, qui en quant es home es ton parent e en quant es Deu es ton senyor, e ymagena con lasotaven el crucificaven e laucieren[2] sens colpa que no avia, e adoncs tu ploraràs e contemplaràs en ell. On, sil Fill de Deu no es encarnat e tu creus que sia encarnat, no auràs tanta de vertut a mudarte de vida activa a contemplativa plorant, con auràs si Crist es encarnat; cor si ho avies, seguirsia que so qui es e qui no es se covenguessen en egual causalitat,[3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Fill de Deu es encarnat per tal que per la sua encarnació pusques mills convertir tos plors de vida activa a contemplativa.

4. Dezirar e alegrar e loar e grayr e les altres coses senblants[4] a aquestes se covenen ab vida contemplativa. On, si es ver que natura divina aja presa natura humana e que la natura humana aja presa mort per amor de tu a salvar, pus causat est a desirar e a alegrar[5] e a loar e a grair, que no fores si natura divina e humana no fossen ajustades en .j. subpòsit; e on més est causat a desirar e a alegrar[5] e a loar e a servir, més est causat a contemplar; e on més est causat a contemplar, més est causat a esser consolat dalcuns dans que prens en la vida activa. On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se cové que so per que est mills causat a totes les coses damunt dites, sia en esser; cor si no ho era, seguirsia que lo subiran be e esser

1. F, et criden.—2. *Mg, occidebant.*—3. F, sensualitar.—4. M, [senblants].—5. F, e alegrar.

fossen opòsits, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que lo subiran be e privació se covenguessen, e que lo jusà be e esser se covenguessen, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. Vols tu be[1] espressament contemplar? Gita de ton cor[2] totes coses e mit en ell lo subiran be, e per so que los objects sensibles qui enbarguen contemplació not sien contraris, veten en los locs agrests e està aquí, e considera en lo subiran be e en la gloria de parays[3] e en les penes infernals[4] aytant con pusques; e si la encarnació e la passió e los altres articles que encercam te son ajudables a la contemplació, per què negues los articles? ni per què dezames so qui a contemplar tes ajudable? cor desamant la causa desames lefectu. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable encarnació; cor si encarnació del Fill de Deu fos possibilitat per la qual fosses mills causat a contemplar e fos inpossibilitat al subiran be, seguiras que en lo subiran be fos inpossíbol so per que tu as major possibilitat a contemplar, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seguirsia que tu te covenguesses ab major possibilitat e lo subiran be ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

XXXVIII

De apetit natural

SEGONS cors natural lo foc qui es en sa espera, ha apetit natural de devallar a les esperes dels altres elements qui

1. *Mg*, *bonum*.—2. M, cors.—3, *Mg*, *ometen* e en la gloria de parays (F, parenys).—4. M, [e en les penes infernals].

li son dejús per so que pug a sa espera so qui no es en sa espera; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo foc qui es alt[1] en sa espera, no devallàs naturalment a enjús e que violentment fos devallat e que no fos agent en sa operació, e assò es inpossíbol e contra cors natural. On, enaxí con lo foc qui es alt ha apetit que devall per so que pug so qui es bax, enaxí ha apetit con es devallat que pug a ensús en sa espera ab so per que[2] ac apetit a devallar sejús. On, con assò sia enaxí, doncs per lapetit del foc es significada la santa encarnació[3] del Fill de Deu; cor sil foc qui es creatura ha apetit que del loc alt devall al bax, e del bax pug al loc alt so qui es en loc bax, quant més lo creador covė que aja volentat que devall en creatura e que pug creatura pus alt que sí metexa, so es la natura[4] divina ab la qual fo unida! E si assò no fos enaxí, seguiras que lo foc agra pus noble apetit que lo subiran be volentat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es significada e demostrable.

2. Lo foc qui es en sa alta espera no pot devallar en la espera dels altres elements ni pot pujar de les baxes esperes a les altes sens mutació de locs e sens moviment. On, a demostrar que lo Fill de Deu es inmutable e inmovable e que es infinit e que es[5] en tot loc e part loc, volc lo Pare quel Fill devallàs en terra pendre carn humana e que sen pujàs en los cels aquella carn, e per assò lo Fill devallà pendre aquella natura e pujàsen aquella natura sens que no fo mutable[6] ni movable, e assò per so cor es en los cels e es en la terra e es en tot loc, e tot loc es termenat en lo Fill. On, con a significar quel Fill sia infinit e que sia en tot loc e que sia inmutable e inmovable, sia molt cuvinent cosa la encarnació e la assumpció que encercam, per assò covenc que la encarnació e la assumpció fos

---

1. M, [alt].—2. F, a sa espera ab so que.—3. F, doncs lapetit del foc es significada la encarnacio.—4. *Mg, hoc est ad naturam.*—5. F, qui es...qui es.—6, M, F, inmutable (*serà* ni mutable ?).

de nostre Senyor Jhesu Crist; cor si no ho fos, privara la demostració quis cové a significar la infinitat e la inmutabilitat e la inmobilitat[1] del Fill, e si privàs la demostració del Fill, sís feera del Pare e del Sant Spirit, e assó es inpossíbol; cor si fos possíbol, privara del subiran be bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. La primera materia es per totes les esperes dels .iiij. elements quantitat continua, e la segona materia es avent quantitat discreta en los individuus sensíbles composts de materia e forma, e per assó an comunicació la materia primera e la segona en vertut; e cor lo foc es pus noble en sa espera[2] que en altra espera, per assò lo foc qui es en la segona materia, ha apetit de esser en la espera on lo foc ha més de regió en la primera materia; e cor la primera materia avent quantitat continua demostra sa vertut en la segona materia avent quantitat discreta, per assò es demostrable per obra e per apetit natural la santa unitat e trinitat qui es en lo subiran be; cor per la materia primera[3] es significada la essencia subirana, e per la materia segona son significades les .iij. persones divines. On, si la materia primera e la segona qui son creatures, son couvinents a significar la subirana essencia e les .iij. persones divines, quant més se cové que sia alcuna de les .iij. persones divines .j. subpòsit ab alcuna creatura e que ensems donen significació de la subirana essencia e de les .iij. persones divines! E si assó no fos enaxí, fóra demostrat que creatura sens unió de creador fos pus cuvinent a significar e demostrar creador, que creatura unida ab creador, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, fóra significat que creatura se concordàs ab major e creador ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. La segona materia es limitada en la primera, mas

1. F, innobilitat.—2. F, *salta a l'altre mot* espera.—3. F, primera materia.

assò nos convertex; cor sis convertia, seguirsia que la primera materia no fos enfre lespay[1] qui es enfre tu e la luna, e assò es inpossíbol. On, a demostrar quel Fill es en lo Pare el Pare en lo Fill sens nulla limitat, covenc que lo Fill sencarnàs e que la humanitat fos limitata en lo Fill e lo Fill no fos termenat en la humanitat. On, enaxí con la primera materia es en la segona essencialment e la segona es en la primera essencialment, cor si no eren la una en lautra essencialment, seguirsia que la primera materia no seria continua ni la segona no seria ab la[2] forma conpost sensible, enaxí lo Pare el Fill son essencialment la .j. en lautre; cor si la primera materia e la segona qui son creatures, son essencialment la .j.ª en lautra, quant més lo Pare el Fill el Sant Spirit qui son proprietats personals increades son essencialment la .j.ª en lautra![3] e si la primera materia e la segona donen demostració damunt dita, quant més covė quel Fill ell metex ab unió dell metex e dalcuna creatura do demostració que ell es essencialment .j. ab creatura e creatura es .j.ª ab ell essencialment, a demostrar que lo Pare el Fill el Sant Spirit son una esencia!

5. Veritat es que natura ha apetit que conserve alcunes especies esser en major nobilitat que altres, e que los uns individuus de la especia sien pus nobles que los altres; mas natura no ha apetit que fassa .j.ª creatura pus nobla que totes les altres, ni que conserve .j.ª creatura en major nobilitat que tota la nobilitat de les altres creatures; e cor natura e menor se covenen, e lo creador e major se covenen, per assò covė que en so que natura avé[4] con vol .j.ª especia pus nobla que altra e .j. individuu de la especia pus noble que altre, e defall en so que no ha apetit que .j.ª creatura sia pus nobla que totes les altres creatures,[5] covė que lo subiran be vulla que .j.ª creatura sia pus nobla que totes les altres,[6] a demostrar que la subirana volentat

1. F, les payn.—2. F, a la.—3. *Mg, unus in altero.*—4. *Mg, appetit.*—5. F, que totes creatures.—6. F, altres creatures.

vol sobre so a que natura no abasta; e cor .j.ª creatura no puria esser mellor que totes les altres sens ajustament e unió de creador, per assò encarnació es demostrable.

6. Natura no fa[1] mas so que pot fer e no fa menys que son poder; e si assó no era enaxí, sa obra no seria natural. On, con sa obra sia natural, a demostrar que lo subiran be no fa en sí metex més ni menys de so que pot fer, per assò volc lo subiran be quel Fill sencarnàs e que fos demostrat que enaxí con creatura, qui no pot fer major que sí metexa, que lo subiran be qui no pot fer major que sí metex, fassa en creatura major que creatura, e enaxí con creatura pot fer menor que sí metexa, so es pecat, a demostrar quel subiran be no pot fer menor que sí metex, que enaxí lo Fill per esser opòsit a pecat volc que creatura fos en ell major que sí metexa. On, con aquesta demostració sia molt cuvinent a demostrar la bonea poder &c. qui es en lo subiran be, per assò[2] covenc de necessitat encarnació esser: per la qual pots entendre que en la ostia sacrada ha major quantitat que sa forma, e en la humanitat de Crist ha major vertut que sí metexa.

XXXVIIII

De predestinació e de liberum arbitrium

JAS fos so que predestinació ni liberum arbitrium no fos, per tot so nos seguex que lo subiran be no sia; cor si lo subiran be no fos sens predestinació e liberum[3] albitre, se-

---

1. F, no pot fer.—2. F, *Mg, manca* per asso.—3. F, que subira be no sia cor si subira be no fos sens predestinacio librum *(passim)* albitre.

guiras quel subiran be no fóra[1] si l jusà be no fos, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si l subiran be el jusà son, cové de necessitat que si[2] liberum albitre es, que predestinació sia; cor si no ho era, seguirsia que liberum albitre fos pus noble que predestinació, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seguirsía quel subiran be se covengués ab menor e lo jusà be ab major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat e per les altres inpossibilitats damunt dites, es significat e demostrat que la subirana saviea e justicia se covenen ab predestinació e franc albitre, segons esguardament de sí metexes, pus fortment que segons esguardament de creatures; cor si no ho faien, inpossíbol cosa seria que la subirana acabada saviea e justicia fossen comensaments don predestinació e franc albitre son demostrables, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que jas fos so que tu sabesses que fosses predestinat o pressís sens liberum arbitrium, per tot so no series escusat a esquivar mal ni a fer be, tant ha fet lo Fill de Deu per tu, si es veritat que Jhesu Crist sia ver deu e ver home e que sia mort per salvar home. On, con so per que tu series mills proporcionat a fer be e a esquivar mal se covenga ab esser e ab major, e so per que menys hi series[3] proporcionat se covenga ab privació e ab menor, per assò encarnació es demostrable.

2. A demostrar que concordansa no es privada en lo Pare el Fill el Sant Spirit, covenc esser jusà be, e covenc que predestinació fos e liberum arbitrium, e que la saviea significàs que liberum albitre no es: cor axí con la subirana saviea ho sap, sà a conplir, e la justicia significas[4] que liberum albitre cové esser[5] per so quet pusca jutjar justament a gloria o a pena. On, enaxí[6] con saviea justicia savenen, jassia que en tu metex par que sien en contradicció,

1. F, sens: F[1], [no fos].—2. M, [si].—3. F, hi m *puntuada* series menys.—4. *Mg, significaret.*—5. F, librum albitrium deu esser.—6. F, O enaxí.

enaxí savenen en la encarnació del Fill de Deu; cor la justicia volc quel Fill sencarnàs e que reemés per dignitat e per mort e passió lumà linyatge,[1] a demostrar franc albitre, e la saviea ho volc; cor si no ho volgués, fóra opòsit de la justicia; e si ho fos, no fóra significada la concordansa infinida qui es en lo Pare el Fill el Sant Spirit; e si no ho fos, agra defalliment de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable, a demostrar predestinació justicia per la qual es demostrada la concordansa de saviea justicia, per la qual es demostrable la concordansa del Pare e del Fill e del Sant Spirit.

3. Si la subirana saviea sab que tu sies presís, per tot so not forsa nit costreny a fer mal ni a vedar que fasses be; cor sens que no ten fors, auràs a venir a assò a que la saviea sab que[2] venràs; cor si tu no hi venies sens que ella no ten forsàs, seguirsia que la saviea fos opòsit de liberum albitre, e si ho era, seria opòsit de justicia, qui es demostrable per liberum albitre, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con justicia not[3] costreny a fer be ni mal donantte franc albitre, enaxí saviea not costreny a fer lo mal ol be lo qual sab que faràs. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que lo Fill de Deu ses encarnat per tal que per sa encarnació sies pus proporcionat a fer be e a esquivar mal conservant franc albitre, que no series si lo Fill de Deu no avia presa carn; cor per la encarnació e passió de Jhesu Crist est[4] tan ocasionat de fer be e de esquivar mal, que quaix par que franc albitre te sia tolt; e cor te roman, per assò es més en tu conservat, on pus est enclinat a fer be e a esquivar mal; e cor so per que[5] franc albitre es més[6] conservat es mills demostrada justicia, e so per que més es calumniat es predestinació, per assò encarnació es demostrable.

1. F, luman linyatge *(usual)*.—2. F, la sauiea (M, sauia) sab a que.—3. M[1],F, qui not.—4. F, *manca* est.—5. *Mg, per hoc per quod*.—6. M, mils.

4. Si tu est predestinat a salvació, més est predestinat a salvació per les obres del subiran be que per les tues; car si no ho eres,[1] serien tes obres eguals a ta salvació, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que les tues obres nos covenen tant a ta salvació, con fan les obres del subiran be. On, con tot so quel subiran be fa, fassa ab justicia, per assò est pus proporcionat per les obres del subiran be que per les tues, sil subiran Pare ha tramès lo Fill e Crist es mort per tu, que no series menys de encarnació; e cor so per que les obres subiranes mills son causa de salvació, es afermable e loable e eligible, per assò[2] encarnació es demostrable.

5. Si tu est presís, tes obres e ta colpa son occasió de ta dampnació e la justicia te dampna, e si justicia fos causa de ta dampnació e no tes obres, fóra la justicia opòsit de la bonea poder &c. qui es en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada la encarnació e passió[3] de Jhesu Crist, a demostrar que ta colpa tes occasió de dampnació; cor si justicia fos causa de ta dampnació, no fóra per amor de tu encarnat ni mort nostre Senyor Jhesu Crist; e cor encarnació del Fill de Deu e la passió de la natura que près es demostrant[4] que la subirana justicia no es causa de ta dampnació, per assò covenc esser encarnació e passió e los altres articles qui pertanyen a la humanitat de nostre Senyor Jhesu Crist.

1. F, no eres: *Mg, hoc non esset.*—2. F, e alegible e loable, per so.—3. F, e la passio.—4. F, demostrat.

XL

De unitat e pluralitat

Si la pus alta e pus[1] nobla unitat e pluralitat es en lo subiran be, cové que la menys nobla sia en lo jusà be. On, con assò sia enaxí, doncs de la pus alta e pus[1] nobla unitat e pluralitat cové ixir influencia tan gran al jusà be, que fassa en ell .j.ª unitat .j.ª pluralitat pus alta e pus nobla que tot lautre jusà be, a demostrar la eccellencia e la nobilitat de la subirana unitat e pluralitat; e si assò no era enaxí, auria defalliment de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable, en la qual[2] ha pus nobla unitat e pluralitat creada, que totes les altres unitats e pluralitats creades, la qual unitat es de nostre Senyor Jhesu Crist qui es .j.ª persona e es en pluralitat en quant ha natura divina e natura[3] humana, la qual natura humana es .j. home qui ha pluralitat, so es cors e ànima. On, con la unitat e pluralitat[4] de la humanitat de Crist no pogués esser mellor que tota unitat e pluralitat creada sens ajustament e unió de natura divina, e cor a natura divina se cové crear .j.ª unitat e pluralitat[5] pus nobla que totes les altres creades, a demostrar la noblea de sa unitat e pluralitat increada, per assò encarnació es demostrable.

2. Si .j. subpòsit entén sí metex infinit en bonea poder &c., major entendrà sí metex, quel subpòsit qui entén sí metex finit en bonea poder &c.; e si .j. subpòsit entén

1. F, e la pus.—2. F, es demostrable encarnacio en lo qual.—3. F, natura e.—4. F, e la pluralitat.—5. F, *salta a l'altre mot* pluralitat.

sí metex infinit e finit en bonea poder &c., major entendrà sa unitat en bonea poder &c., que no fa lo subpòsit qui sentén finit en bonea poder &c. On, con lo pus noble enteniment se covenga ab esser, e lo menys noble, qui es opòsit del pus noble, se covenga ab no esser, per assò es demostrat, segons bonea poder &c., que .j. subpòsit covè esser de necessitat qui sentena infinit e finit, per la qual intelligencia es significada pluralitat en lo subpòsit damunt dit; cor sens pluralitat, inpossíbol cosa seria ques pogués entendre infinit e finit.

3. Materia e forma se covenen a .j.ª fi, so es a cónpondre .j. conpost, e lo conpost qui es .j. se cové ab materia e forma qui son pluralitat de la unitat del conpost. On, con aquesta concordansa natural sia a demostrar la concordansa qui es en la subirana unitat e pluralitat, per assò es demostrat que si natura, qui es cosa creada, ha tanta de nobilitat que ab sa unitat e pluralitat significa e demostra la unitat e pluralitat subirana, quant més se cové, segons bonea poder &c., que lo Fill de Deu ell metex ab creatura demostre la concordansa qui es enfre ell e lo Pare e lo Sant Spirit, la qual concordansa es de unitat de essencia e de pluralitat de persones! E si assò no era enaxí, seguirsia que natura fos pus nobla en significar la unitat e la pluralitat subirana, quel Fill[1] de Deu, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable per concordansa de unitat de subpòsit ab pluralitat, la qual unitat es en Jhesu Crist, qui es .j. subpòsit en lo qual ha pluralitat en so que es unit de natura divina e humana,[2] a demostrar que si natura divina e humana poden esser .j. subpòsit, quant més .iij. naturals[3] divinals poden esser .j.ª essencia!

4. En lo subiran be lo Pare, en quant de sí metex engenra Fill, engenra de sa unitat altra unitat, so es la

1. F, del .f.—2. F, *salta a l'altre mot* humana.—3. F, de naturals.

unitat del Fill, e de la unitat del Pare e de la unitat del Fill ix altra unitat, so es la unitat del Sant Spirit qui ix del Pare e del Fill: on, totes .iij. estes[1] unitats se convertexen en unitat de essencia sens privació de pluralitat, segons ques prova en lo ters libre. On, a demostrar aquesta unitat e pluralitat damunt dita, lo Fill de sa unitat metexa e de unitat de natura humana, en la qual unitat humana ha pluralitat, so es ànima e cors, ha unit .j. subpòsit, so es Jhesu Crist, e conserva en aquell pluralitat, so es natura divina e humana, e amdues les natures se convertiren[2] en esser .j. subpòsit sens privació de les natures e de la pluralitat; e cor per aquesta operació aytal de unitat e pluralitat sia mills significada al humà enteniment la unitat e pluralitat subirana, per assò covenc se, segons bonea poder &c., que lo Fill de Deu fos .j. ab natura humana, e covenc que en aquella unitat agués diverses natures.

XLI

De secrets

De necessitat se covÉ que en lo subiran be aja pus nobles secrets que en lo jusà;[3] cor si no ho avia, no serien los secrets increats sobre los creats, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que los pus nobles secrets son pus demostrables que lo menys nobles; cor si no ho eren,[4] seria significat que revelació de secrets fos mal, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que en la gloria de paraís[5] no fossen revelats los secrets de Deu, e

1. F, totes estes.—2. *Mg, convertuntur.*—3. F, iusa be.—4. F, no era.—5. F, pareyns *passim.*

assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que inpossíbol cosa fos en paradís aver gloria; e si ho era, seguirsia que bonea poder &c. privassen en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que revelació de secrets es be: per la qual revelació es demostrat que sens encarnació[1] lo subiran be no revelara a creatura tants de sos secrets,[2] con fa per so cor encarnació es; e cor revelació de secrets se cové[3] ab bonea poder &c., per assò encarnació es significada e demostrada: per la qual encarnació lo subiran be revela més de sos secrets[4] a creatura, que per nulla altra cosa.

2. Sabs per què son los secrets de ta volentat més revelats a ton enteniment que a null altre enteniment creat? Per so cor ton enteniment e ta volentat an .j. subject. E sabs per què los secrets de ton cors son pus revelats a la tua ànima que a la mia? Per so cor es ta ànima .j. subpòsit ab ton cors. On, con a lo subiran be se cové que revel sos secrets pus noblament e pus espressa que a nulla creatura, per assòs cové, segons bonea poder &c., que lo Fill de Deu sia .j. subpòsit ab creatura, per tal que per la unió del Fill de Deu e de la natura humana, la humana natura ne pusca mills reebre la revelació dels secrets divinals.

3. Natura demostra tots sos secrets; mas cor home no ha possibilitat de entendre los comensaments per los quals natura demostra tots sos secrets, per assò yo e tu e aquell no podem reebre tots los secrets de natura. On, si natura qui es creatura finida e termenada, ha tanta de benignitat que tots sos secrets demostra, quant més lo creador qui es infinit en bonea poder &c. cové que demostre tots sos[5] secrets! On, si l subiran be no agués creada creatura qui pogués reebre més de sos secrets que natura demostrar, no fóra sa bonea poder &c. sobre la demos-

1. F, que si encarnacio no fos.—2. F, de secrets.—3. F, couenen.—4. M, cecrets *passim*.—5. F, tots tos.

tració que natura fa de sos secrets, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Tu sabs que la forma artificial no revela tan fortment los secrets de la materia con fa la forma natural, cor si ho faia, la forma natural no seria pus apetible a la materia que la[1] artificial, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que los majors e los pus nobles secrets que pusquen esser revelats a creatura son los secrets de trinitat. On, axí con la forma natural demostra mills los secrets de la primera materia, que la forma artificial los secrets de la materia segona, e enaxí con tu entens mills los secrets de la materia segona per la forma artificial, que los secrets de la materia primera, e assò per so cor pus greument sentén la primera materia que la segona, enaxí la santa trinitat demostra pus declaradament sos secrets, que creatura los seus metexs. On, si en los secrets divinals no fos lacabament qui defall a les dues formes damunt dites, no foren los secrets de la santa trinitat, segons ques cové, sobre los secrets de la primera materia e[2] segona, e si no ho fossen, seguiras que en lo subiran be agués defalliment de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable: per la qual encarnació la subirana trinitat demostra a creatura més sos secrets, que creatura, e la[3] creatura ne reeb més de la trinitat, que de totes les altres[4] creatures, per tal que sia testimoni que lo subiran be demostra més sos secrets, que totes les creatures.

5. Lo Pare demostrant tot sí metex al Fill, engenra lo Fill, e lo Pare el[5] Fill demostrant cascú tot sí metex al Sant Spirit, ix lo Sant Spirit del Pare e del Fill. On, la mellor e la pus eccellent e acabada demostració o revelació de secrets increats infinits eternals, es que infinit increat eternal sia .j. subpòsit ab creat termenat. On, con

1. F, que a la.—2. M[1], e [de la]: F, e la.—3. M, [e] la.—4. M[1], altres *tatxat: Mg, manca.*—5. F, *manca* Pare e l.

aquesta sia la pus nobla manera, si la manera no fos, seguiras que bonea poder &c. fossen opòsits de la pus nobla demostració de secrets, e si ho fos, fóra en lo subiran be privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

6. Los universals revelen[1] més de secrets al enteniment quels particulars a la ymaginativa, e si assò no era enaxí, seguirsía que la ymaginativa fos pus nobla potencia que lenteniment, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que enaxí con los universals demostren més secrets quels particulars e demostren a[2] pus nobla potencia que la potencia a la qual demostren los particulars, enaxí lo subiran be qui es pus noble que los universals ni los particulars, covć que[3] demostre més de secrets e pus nobles secrets e ab pus[4] espressa demostració a .j. particular tan solament pus noble que totes les altres creatures,[5] que no fan tots los universals e tots los particulars damunt dits; e cor aquesta demostració damunt dita se covć segons bonea poder &c., per assò encarnació es demostrable.

7. En la celestial gloria cascú bonauyrat revela al altre[6] sa gloria e cascú ha gloria de la gloria del autre. On, si en gloria ha creatura qui sia .j. subpòsit ab natura divina e revela sa gloria als altres[7] benauyrats, la major gloria creada revela qui pusca esser revelada, e si major es, covć que major gloria do. On, con revelar e donar major gloria se covenga ab gloria, e gloria se covenga ab bonea poder &c., per assò encarnació es demostrable.

1. F, reeben.—2. F, *manca* a.—3. M, [que].—4. F, e pus ab.—5. F, que tots los altres.—6. M, bonauyrat (F, benahuyrat) i reuela al atre.—7. M[1], [altres].

XLII

De grayr

Si grair e major se covenen, covése que desgrair e menor se covenguen, e si assò no era enaxí, seguirsia que grair se covengués ab menor e desgrair ab major, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que tu deguesses aver major grat si Deus tagués fet contret e orat[1] e pobre, que con tà fet sancer e savi e ric, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que aytant con Deus més tà donat e més tà honrat, que aytant més[2] de grat li deus aver. On, con assò sia enaxí, doncs per assò encarnació es demostrable; cor sil Fill de Deu es encarnat e ha donada <a> greu passió e a[3] angoxosa mort la carn que près, e assò ha fet per salvar tu, més de grat li deus aver que si encarnat no fos ni si la[4] humanitat que près no liuràs a mort; e cor major grat se cové mills ab bonea poder &c., que menor, a demostrar que bonea poder &c. se covenen ab major, per assò cové de necessitat esser la encarnació e passió[5] que encercam; cor si no ho fos, seguiras que grat e major se covengren en privació e no en esser,[6] e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, seguiras que bonea e poder[7] &c. se covenguessen ab menor e que grat e major se covenguessen, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació e passió es demostrable.

2. Grat e quantitat se covenen; cor sis descovenien seguirsia que aytant de grat deguesses aver a lome quit

1. F, o orat.—2. M, *manca* més.—3. F, *omet* a.—4. F, ni sa la: *Mg, et suam.*—5. F, e la passio.—6. F, e priuacio e no esser.—7. F, bonea poder.

dona .j. diner, con a lome quit dona .j. castell, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que major grat deus aver a Deu si ha donat sí metex a tu, que no as con li as grat con tà donat tu metex, e major grat deus aver a Deu con tà donat tu metex, que con tà donades riquees; e si assò no fos enaxí, fóra demostrat que Deu no fóra[1] pus noble que tu, ni que tu no fosses pus noble que tes riquees, e assò es inpossíbol, per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable, per demostrar lo major grat que tu pots aver al subiran be qui ha donat sí metex a tu en quant ses encarnat per tu e ha donat tu metex a tu metex en so que tà recreat; e cor lo do el grat se covenen ab major, si encarnació no fos bonea poder &c., descovengrense lo do el grat damunt dit,[2] e si ho feessen, foren opòsits de major e concordarense ab menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Si tu me castigaves em nodries[3] de mos defalliments ab paraula e ab feriment e yo to graia, major grat tauria que sim castigaves de paraula e nom feries, e tu me[4] deus aver més de grat si yo te graesc[5] con me fers, que si yot graesc con me castigues de paraula e nom fers. On, con la encarnació e passió de nostre Senyor Jhesu Crist te sia ocasió con tu li deges aver grat si ell te turmenta en est mon per ta colpa e per so quet castics, e cor lo subiran be ten aja grat si tu ho graexs[6] e ho prens en paciencia, per assò es demostrat, per major grat, encarnació esser; cor so per que tu est mills[7] proporcionat a grair e a esser agradable al subiran be se covè mills ab bonea poder &c., que so qui nos covè ab tanta de proporció daver[8] grat e esser agradable; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo subiran be

1. F, fos.—2. *Mg, si incarnatio non esset, bonitas, potestas &c. discovenirent cum dicto dono et gratitudine.*—3. *Mg, instrueres.*—4. F, men.—5. F, gresc.—6. *Mg, et ut te castiget; et quia tu es acceptus supremo bono si illi es gratus* (F, si tu graeixs).—7. F, mils pus.—8. M, [d]auer.

agués privació de bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Si tu, qui est ric e honrat, per trer mi de prezó, qui son vil e pobre,[1] anaves en alcuna terra estranya e hom te turmentava e taucesia[2] e yo no ten avia grat e tu mo perdonaves, més de grat te deuria aver del perdó que sim perdonaves alcú falliment que yo feés contra tu sens que tu per mi no aguesses[3] neguna passió. On, con lo subiran be vulla que tu li ajes lo major grat que[4] li pots aver per so que molt li sies agradable, e cor lo major grat que tu li pots aver es que ell sia per amor de tu encarnat e que la natura que près aja liurada a mort per salvar tu, per assò encarnació e passió es demostrable.

5. Si tu infeel deus aver grat a Deu per so cor tà creat e tà fet[5] home, yo qui son feel crestià li deg aver aquell grat metex que tu li pots aver sens que tu no men pots sobrar,[6] pus que yo sia aytan sencer e aytan ric e aytan bell e aytan savi con tu; e cor yo segons ma creensa li pusca aver més de grat que tu segons la tua, per assò es encarnació demostrable; cor si encarnació no era, inpossíbol cosa seria que yo fos proporcionat a aver major grat al subiran be, que tu, e si ho era, seguirsia que de falsetat e error fos pus proporcionat a aver major grat, que tu de veritat e endressament, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, grat e falsetat se covenrien ab major, e grat e veritat ab menor, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol, bonea poder[7] &c. foren oppòsits de grat e major, e concordarense ab grat e menor, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

1. F, uil pobre.—2. M, tausesia: F, tauseya.—3. F, ages.—4. F, que tu: *Mg, quam tu*.—5. F, e fet.—6. M, pots auer sobrar.—7. F, e poder.

XLIII

De pregar e honrar

HONRAMENT e honor pus fortment se cové al subiran be que al jusà, e per assò tu qui est en lo jusà be, pus diligentment e pus frevent e pus sovén deus pregar lo subiran be quet fassa gracia con lo pusques honrar e pregar[1] per ta honor e per ton honrament. On, si assò no era en axí, seguirsia que tu no fosses pus honrat en honrar lo subiran be que tu metex, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que alcuna cosa sia per que tu est mills ordenat e proporcionat a pregar lo subiran be con lo pusques honrar, que no series si aquella cosa no era; cor si aquella cosa no era, bonea poder &c. no serien perfetament[2] en lo subiran be, e assò es inpossíbol:[3] per la qual inpossibilitat es demostrada la[4] encarnació e passió de nostre Senyor Jhesu Crist, per la qual est mills proporcionat a pregar Deu con lo pusques honrar, que no fores si encarnació no fos.

2. Aytan con lo subiran be ha fet per honrar tu qui no creus encarnació, aytant ha fet per honrar mi qui la encarnació creu;[5] e si lo subiran be ha tramès lo Fill pendre carn per honrar tu e mi, e yo creu la encarnació e tu la descreus, yo honre lo subiran be e tu lo desonres; e si lo subiran be no ha tramès lo Fill e tu ho descreus e yo ho creu, yo nol desonre; cor si l desonrava inpossíbol cosa

1, F, honrar que pregar.—2. M, [perfetament].—3. F, *manca* e asso es impossíbol.—4. F, *omet* la.—5. M, per honrar tu *tatxat* ([mi]) qui no creus la encarnacio creu (*sobra* no creus).

seria que yo fos mills aparellat a honrar lo subiran be per creure falsetat, que tu qui creuries veritat; e si assò no era inpossíbol[1] segons que damunt avem[2] dit, seria inpossíbol que bonea poder &c. fossen en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Sil Fill de Deu ses encarnat e tà recreat ab greu mort e passió,[3] molt mills te prega con tu sostengues treballs tribulacions per honrar lo subiran Pare,[4] que no feera si Crist encarnat ni mort no fos per tu a reembre; e cor so per que lo subiran be mills te prega que lonres se cové ab bonea poder &c., per assòs seguex que la encarnació e la passió de nostre Senyor Jhesu Crist sia;[5] cor si no era, seguirsia que la causa final per que lo subiran be mills tencarrega e tenaga[6] et prega que lonres, se covengués ab privació, e son opòsit quis cové ab menor, se covengués[7] ab esser, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que esser e menor se concordassen, e privació e major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Si lo teu cors era .j. subpòsit per sí metex e la tua ànima era altre subpòsit e que ensems fossen tu metex, mills puria pregar lo teu cors la tua ànima, que la mia ab la qual no[8] es .j. subpòsit; e si assò no era enaxí, seguir sia que unió de .j. subpòsit ab altre en esser .j.ª essencia, se covengués ab contrarietat privació, e que disjuncció de .j. subpòsit ab altre se covengués ab esser, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que los. iij. subpòsits qui son .j. subiran be, se descovenguessen en unitat de essencia, e assò es inpossíbol, segons que avem provat en lo *Libre de Trinitat:* per la qual inpossibilitat es demostrada encarnació e ajustament de natura divina e humana, per so que la humana pusca mills pregar la divina per lumà linyatge.

---

1. F, enaxi inpº.—2. M, [auem].—3. F, e ha recreat... tu.—4. F, treballs e passions per lo subira .p. honrar.—5. F, *manca* sia.—6. F, te carrega e tanaga.—7. F, couengesses.—8. F, *manca* no.

5. Si es veritat que lo Fill de Deu aja presa natura humana en la verge gloriosa nostra Dona Santa Maria, molt pus noblament e pus honorable, sens tota comparació, es lo subiran be pregat per lo jusà, que no seria sens encarnació del Fill de Deu; e si assò no fos enaxí, inpossíbol cosa fóra que .j. rey fos pus noblament pregat ni honrat[1] per altre rey que per .j. comte, ni per .j. comte que per .j. pagès, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada encarnació, la qual covenc esser per so que la humanitat de Jhesu Crist e nostra Dona Santa Maria son[2] .ij.es creatures mellors e pus honrades que totes les altres, per tal que lo subiran be ne fos pus honradament pregat que per[3] totes les altres; e cor sens la[4] encarnació del Fill de Deu lo subiran be no fóra tan saviament ni tan amable ni tan poderosament ni tan vertuosa pregat, per assò encarnació es demostrable.

6. Si l Fill de Deu es encarnat e crucificat, e lo sagrament de la missa es veritat, tota hora que tu[5] ab los ulls corporals e espirituals veus la creu[6] e la passió de Jhesu Crist e lo sagrament del autar, est pregat que honres lo subiran be; e si no es ver que lo Fill de Deu sia encarnat ni sia sacrificat, covê esser alcú altre senyal opòsit del damunt dit, per lo qual sies pus suvín e pus afectuosament pregat con honres lo subiran be, que no series per lo senyal de la creu e de la ostia sacrada; e cor null senyal no sentim ni entenem per lo qual siam tant ocasionats a servir e honrar lo subiran be, con som per lo senyal de la creu e de la ostia sacrada, per assò es demostrada la santa encarnació que encercam.

1. F, e honrat.—2. *Mg, sint.*—3. M, [per].—4. F, *omet* la.—5. M, tu ueus.—6. F, crou *passim.*

XLIIII

De especia

Lo teu cors per so cor es .j. subpòsit ab la tua ànima e la tua ànima es .j. subpòsit ab lo teu cors, son la ànima el cors .j. individuu de especia humana. On, sil Fill de Deu ha presa natura humana, covè que per rahó de la natura humana e per rahó de la natura divina qui son .j. subpòsit, sia aquell subpòsit individuu despecia humana e que sia subpòsit sobre humana especia; e si assò no era enaxí, seguirsia alteració de deitat o de humanitat en lo subpòsit, e seria contradicció que natura divina e humana fossen ensems[1] .j. subpòsit. On, con en nulla creatura nos seguesca que individuu despecia sia dejús sa especia e que li sia dessús, covencse a demostrar la bonea poder &c. qui es en lo subiran be, que fos en esser .j. subpòsit unit de natura divina e humana, e que per[2] la natura divina fos sobre tota especia e sobre tot genre, a demostrar que en lo subiran be no ha genre ni especia, e covenc que la humanitat que près fos conservada en natura creada[3] per la qual fos dejús genre e especia, per demostrar[4] que sil Fill de Deu en quant es Deu, no es dejús genre ni especia,[5] jassia que sia .j. subpòsit ab natura humana qui es dejús genre e especia, quant més, doncs, se descovè quel Pare nil Fill nil Sant Spirit ni la essencia sien dejús genre ni especia!

2. Angel en quant lo consideres en abstractu, lo[6] consideres en especia angelical; mas con lo consideres en con-

1. F, *manca* ensems.—2. F, de diuina natura e humana e per.—3. M, [creada].—4. F, a demostrar.—5. F, e especia.—6. F, *omet* lo.

cret, adoncs consideres cascú àngel esser sa especia metexa, cor aytantes especies son angelicals con son àngels; e assò es per so cor la forma de .j. àngel no diversifica per materia sí metexa de la forma daltre àngel; e assò es per so cor los àngels no son de cumuna materia, axí con som yo e tu e aquell qui som diverses[1] individuus per la diversitat que forma fa de la materia de la qual[2] som yo e tu e aquell. On, a demostrar que la bonea poder &c. poc fer, sots menys nobla especia que especia angèlica, pus noble individuu que totes les especies angelicals, per assò volc pendre carn lo Fill de Deu, per la qual assumpció de carn esdevenc aquella carn pus nobla que totes les especies angelicals, e la ànima unida a aquella carn fo pus nobla que totes les formes angelicals. On, si assò no fos enaxí, no fóra demostrada tan fortment la bonea poder &c., e si no ho fos, foren bonea poder &c., contra la major nobilitat de lur demostració, e si ho fossen, privaren de esser perfecció, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació[3] del Fill de Deu es demostrable, sens la qual encarnació del Fill de Deu de humana especia, no pogra esser home pus noble que totes les angelicals especies.

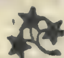
3. Sabs tu per què es pus nobla especia celia de lome que cella del aze? Per so cor hi ha pus nobles individuus. E sabs per què es pus nobla especia la angèlica que la humana? Per so cor hi ha pus nobles individuus; cor en especia angelical no ha individuus corrumpables[5] e ha ho en la humana; e humana especia no ha esser real,[6] cor tu no est especia, e especia angelical ha esser real, cor sen Michel es sa especia metexa. On, si especia, qui ha individuus corrumpables et no ha esser real, es pus nobla per aver .j. home[7] en sí, que la especia

---

1. F, en diuerses.—2. F, per la qual.—3. F, la encarnacio.—5. M, F, no a indiviuus incorrompables(M[1] *tatxa la particula* no: *Mg, la omet.)*—6. F. reyal *usual.*—7. M, Per so cor, *després d'aze, fins a* home, *es de lletra distinta molt més atepeida.*

qui no ha individuus corrompables[1] e ha esser reyal, e aquesta nobilitat ha si lo Fill de Deu ses ajustat ab home, quant més, doncs, lo Fill de Deu es pus noble que tots los àngels! On, con sens encarnació aquesta demostració no fos feta tant cuvinentment, per assò es demostrada encarnació; cor si encarnació no fos amable a la bonea[2] poder &c., fóra a bonea poder airable la demostració segons la qual lo Fill de Deu se demostra pus nobla que los àngels, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Si privaves de en Sortes la potencia vegetable o sinsitiva o racional, de la especia humana lo privaries; cor null individuu no es de especia humana sens les potencies damunt dites; e si en en Sortes afigies especia de cavall o de pera o daltra cosa, de la humana especia seria privat; cor inpossíbol cosa es que individuu de humana especia sia conpost ab les especies damunt dites. On, con lo subiran be aja creades totes les especies e tots lurs individuus e lurs genres[3] a demostrar sa bonea poder &c., per assò volc lo Fill de Deu pendre natura humana, e privà daquella natura potencia de pecar,[4] e uní aquella natura ab natura divina, e conservà la natura humana en son estament, a demostrar que per la unitat del Fill de Deu bonea poder &c. pogren fer en natura humana major be que no pogren fer ab altra cosa que no es[5] natura divina; e si assò no fos enaxí, fóra demostrat que lo subiran be pogués fer aytant de be en lo jusà ab be creat con increat, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

1. M, F, incorrompables *(sospitam una alteració del text en l'escriptura de mà distinta anterior, de guisa que, segons la lliçó genuina, aquest mot realment bagués de dir* incorrompables). — 2. F. on si... ab bonea.—3. F, lurs genres e lurs indiuiduus.—4. F, peccat.—5. F. on no fos (M¹, *també* fos): *Mg, quæ non esset.*

XLV

De relació e consequencia

Si la pus nobla relació qui sia es en[1] lo subiran be, doncs la menys nobla es en lo jusà be. On, con assò sia enaxí, doncs enfre amdues[2] estes relacions covê esser .j.ª relació qui sia ajustada de la subirana e de la jusana, a demostrar la nobilitat de la subirana pus fortment per mijà, que la jusana sens mijà; e si assò no era enaxí, la subirana no auria la demostrabilitat qui li covê e privaria del subiran be bonea poder[3] saviea &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació[4] del Fill de Deu es demostrable; cor si .j. creador es qui es[5] pus noble que tota altra unitat, de necessitat se covê que .j.ª creatura sia qui sia pus nobla que nulla altra unitat creada, a significar la nobilitat de la unitat increada, e si .j.ª pluralitat es increada creadora de tota altra pluralitat, de necessitat se covê que sia .j.ª pluralitat creada pus nobla que tota altra pluralitat creada, a demostrar la nobilitat de la pluralitat increada; e cor la unitat e la pluralitat creada damunt dita no puria esser pus nobla que tota altra unitat e pluralitat creada sens ajustament de unitat increada, per assò covê que de natura[6] increada e creada sia unit .j. subpòsit qui aja natura increada e creada.

2. En lo jusà be si es pare covê que sia fill,[7] cor sens fill no puria esser pare. On, con la relació subirana sia

1. M, es [en]: F¹, [es] en.—2. F, enfremdues.—3. F, poder bonea.—4. F, la encarnacio.—5. F, qui sia.—6. F, que natura.—7. F. coue que si es .p. que sies .f.

sobre la jusana, covése de necessitat que si en lo subirà be ha poder qui es Pare, que hi aja[1] saviea qui es Fill; cor si en lo subiran be era poder[2] qui es Pare e no hi era saviea qui fos[3] Fill, inpossíbol cosa seria que poder saviea[4] fossen .j.ª essencia metexa en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que si en lo jusà be fill no pot esser sens pare, jassia quel fill el pare no sien .j.ª cosa metexa, quant més, doncs, se cové que en lo subiran be sia saviea qui es Fill si hi ha poder qui es Pare, con sia cosa que poder e saviea sien .j.ª essencia, .j.ª cosa metexa en lo subiran be. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que enaxí con en lo subiran be lo poder qui es Pare es lo poder qui es Fill, enaxí en lo jusà be creatura es creatura e es mellor que sí metexa en quant es unida ab creador, a demostrar quel poder qui es Pare el poder qui es Fill, e assò metex del poder qui es Sant Spirit, es .j. poder metex en essencia; e assò metex se seguex de bonea saviea &c.; cor si creatura qui es jusan be pot esser mellor que sí metexa per lajustament que fa ab major de sí metexa, quant més lo poder qui es Pare el poder qui es Fill el poder qui es Sant Spirit pot esser egual en bonea saviea amor &c. qui son Pare Fill Sant Spirit! On,[5] si encarnació no fos, no fóra significada tan convenientment la egualtat damunt dita, e si no ho fos, fóra privació de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Si creatura es mellor que sí metexa, doncs es mellor per mellor que sí metexa; e si es inpossíbol que creatura sia mellor que sí metexa, seria inpossíbol que si lo creador se unia ab creatura, que la creatura ne fos mellor que sí metexa, e assò es inpossíbol. On, a demostrar aquesta inpossibilitat lo Fill de Deu volc esser home qui es creatura; cor sens encarnació[6] no fóra tan cuvinentment

1. F, que aia.—2. F, ha poder.—3. F, qui es.—4. F, e sauiea.—5. F, cor.—6. F, creatura *subrallat* encarnacio.

demostrable la inpossibilitat damunt dita, e si no ho fos, fóra defalliment de bonea poder &c. en lo subiran be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. En lo subiran be so qui es comú no pot esser propri, e so qui es propri[1] no pot esser comú. On, con assò sia enaxí, doncs covése de necessitat que si en lo subiran be ha Pare, que aquell Pare sia Deu aytan necessariament con esser[2] Pare, e sil Pare es Deu, covése de necessitat que Deu sia Fill aytan necessariament con Deu esser Pare,[3] e la bonea poder &c. qui es Deu, covė esser comú al Pare e al Fill qui son Deu, e la paternitat qui es Pare, covė esser en quant es Pare, destincta ab la filiació qui es Fill; e si assò no era enaxí, seguirsia que en lo subiran be fos major e menor,[4] e que lo Pare el Fill fossen .j.ª persona metexa, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrada encarnació, a demostrar que nos seguex que sil Fill subira es home, que home sia Deu; cor si assòs seguia de necessitat, seria aytan gran relació enfre natura divina e humana en .j. subpòsit, con enfre Pare e Fill en natura divina, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo Pare no es lo Fill, jassia que totes tres les[5] persones sien[6] .j. Deu .j. poder .j.ª saviea .j.ª amor &c., e enaxí con lo Fill de Deu no ac passió en la passió e la mort de Crist, jas fos que ab la humanitat fos .j.ª persona, enaxí lo Pare no es engenrat ni proceít, jassia que sia ab lo Fill e ab lo Sant Spirit .j. Deu .j.ª bonea .j. poder &c. On, con assò sia enaxí, e cor sens encarnació no fos tan decla-radament demostrable, per assò covenc esser encarnació.

5. A demostrar que en lo subiran be .j. es lo Pare, altre es lo Fill, altre es lo Sant Spirit, e totes .iij. les persones son .j. Deu, volc lo Fill esser .j.ª persona ab lo cors e la ànima de Jhesu Crist, jassia que .j.ª cosa sia la ànima,

1. F, propl... propi.—2. *Mg, est.*—3. *Mg, quam Pater est Deus.*— 4. F, fos (M, a: M[1], [fos]) menor e major.—5. F, les .iij.—6. M[1], [sien].

altra cosa sia lo cors;[1] cor si .j.ª cosa es la ànima, altra cosa es[2] lo cors, e altra cosa es lo Fill de Deu, e ensems son .j.ª persona, e aquesta unitat es de natura infinida e de natures finides, quant més pot esser unitat de .iij. persones infinides[3] esser .j.ª natura .j.ª essencia! E si assò no era en axí, seria demostrat que major unitat e pus simpla e pus espressa fos de natures on fos infinitat[4] e fi, que de natura infinida avent proprietats infinides, e assò es inpossíbol: per lo demostrament de la qual, encarnació es demostrable.

6. En lo subiran be al Pare[5] en quant es Pare se cové .j.ª natura, e al Fill en quant es Fill se cové altra natura, e al Sant Spirit en quant es Sant Spirit se cové altra natura; e si assò no era enaxí, inpossíbol cosa seria que relació fos en lo Pare el Fill el Sant Spirit, e assò es inpossíbol. On, a demostrar esta inpossibilitat[6] lo Fill sencarnà e près .ij.es natures, corporal e entellectual, e foren .iij. natures .j.ª persona, a demostrar que lo subiran be es una natura en .iij. persones. On, con assò sia mills demostrat per encarnació que per altra cosa, per assò encarnació es demostrable.

XLVI

De possibilitat e inpossibilitat

La major possibilitat qui pusca esser en lo jusà be, es que sia .j.ª cosa ab lo subiran be, e si assò no era la major possibilitat, seria inpossíbol cosa que lo subiran be fos sobre lo jusà. On, a demostrar que lo subiran be es sobre lo jusà, volc lo Pare trametre lo Fill pendre natura huma-

1. F, al cors.—2. F, altra es.—3. *Mg, no traducix aquest mot*—4. M, [in]finitat.—5. F, en quan *tot tatxat* lo .p.—6. F, possibilitat.

na, a demostrar la major possibilitat damunt dita: per la qual possibilitat es demostrada bonea poder &c., sens la qual possibilitat, la[1] bonea poder &c. no foren tant cuvinentment demostrades com son; e cor la pus nobla demostració de bonea poder &c. se cové ab esser, e aquella pus nobla demostració[2] es feta per la encarnació del Fill de Deu, per assò encarnació es demostrable.

2. La major inpossibilitat qui pusca esser en lo jusà be es que lo jusà be pusca esser egual al subiran be en bonea poder &c., e si assò no era la major inpossibilitat, lo subiran be no seria sobre lo jusà. On, a demostrar aquesta inpossibilitat, lo Fill de Deu près natura humana, e ell e la natura que près no foren ni son mas .j.ª persona tan solament, a demostrar que enaxí con la natura humana no es egual ab la divina en nulla vertut, jassia que sien .j.ª persona amdues les natures, enaxí lo jusà[3] be no pot esser egual al subiran be; cor si la natura humana de Jhesu Crist no pot esser egual ab la divina, jassia que sien .j.ª persona, quant menys les altres creatures, qui no son unides ab la natura divina, poden esser eguals ab la divina natura! On, con encarnació do major demostració de la inpossibilitat damunt dita, per assò encarnació es demostrable; cor si encarnació no fos, no fóra demostrable la inpossibilitat qui cové esser demostrable segons bonea poder &c., e si no ho fos, bonea poder &c. foren oppòsits de la major[4] demostració damunt dita, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. La major possibilitat qui sia en lo jusà be[5] daver vertuts e de no aver vicis, es si natura humana es .j.ª ab natura divina; e si assò no era enaxí, no seria demostrat que la major inpossibilitat qui sia, fos que en lo subiran be[6] sien vicis, e assò es inpossíbol. On, a demostrar aquesta

1. F, *manca* possibilitat, la.—2. M, *repeteix* se coue ab esser *tot tatxat.*—3. F, sub *puntuat* iusa.—4. F, de major.—5. F, *manca* be.—6. M, fos en lo subiran be que (que *raspat).*

inpossibilitat e la possibilitat damunt dita, covenc, segons bonea poder &c., quel Fill de Deu sia encarnat; cor si encarnat no fos, a demostrar la major possibilitat e inpossibilitat damunt dita, foren opòsits bonea poder &c. a la major demostració, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

4. Manifesta cosa es que de natura divina e de natura creada pusca esser feta major concordansa que de neguna natura creada; e si assò no era enaxí, natura increada no seria sobre natura creada. On, a demostrar la major concordansa, covenc que natura divina presés natura creada, a demostrar la major possibilitat de concordansa e la major inpossibilitat de contrarietat; e cor per demostrar major possibilitat de concordansa e major inpossibilitat de contrarietat es demostrada major bonea poder &c., per assò de necessitat se covenc, segons esguardament de bonea poder &c., que la natura divina ajustàs a sí metexa la natura humana, a demostrar la possibilitat e la inpossibilitat de concordansa e de[1] contrarietat damunt dita.

5. Major possibilitat ha lo subiran be si ajusta a sí metex creatura que sia ab ell .j.ª persona, que no ha en crear creatura. E sabs per què es assò major possibilitat? Per so cor mellor e major obra[2] fa lo creador en ajustar a sí creatura, que en crear creatura. On, con major e mellor obra se covenguen ab major possibilitat, e major possibilitat se covenga ab bonea poder &c., per assò encarnació es demostrable.

6. La major inpossibilitat qui sia en creatura es que creatura per sa propia vertut sajust e sunesca ab son creador: doncs la major possibilitat que lo subiran be ha en creatura es ajustar a sí metex, per sa propia vertut, creatura. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrable, segons bonea poder &c., encarnació.

---

1. M, de *puntuat?*—2, F, maior obra e melor.

7. Si fos inpossíbol cosa[1] que lo jusà be agués comensament e mijà e fi, inpossíbol cosa fóra que lo subiran be fos creador: on, con lo subiran be sia creador, per assò es possíbol cosa que en lo jusà be sia comensament e mijà e fi. On enaxí con per la possibilitat quel subiran be ha en esser creador es possíbol cosa al jusà be aver comensament e mijà e fi, enaxí es possíbol cosa quel subiran be do major o menor comensament e mijà e fi al jusà be; e cor major comensament e mijà e fi se cové ab esser e ab bonea poder &c., per assò encarnació es demostrable; cor si encarnació es, lo major el mellor comensament e mijà e fi qui pusca esser en lo jusà be, es lo comensament e lo mijà e la causa final de la natura humana quel Fill de Deu près. On, con assò sia enaxí, doncs per assò encarnació es demostrable.

8. Con tot so qui sia en lo subiran be sia infinit e tot so qui es en lo jusà be sia finit, per assò es demostrat que la possibilitat e la inpossibilitat qui es en lo subiran be se cové ab major, e la possibilitat e la inpossibilitat[2] qui es en lo jusà be se cové ab menor. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es demostrat que lo subiran be ha possibilitat de fer infinida bonea poder &c. en lo jusà be si lo jusà be ho podia reebre; mas cor la possibilitat del jusà be es finida, per assò per la inpossibilitat qui es en lo jusà be es inpossíbol cosa que lo subiran be pusca fer infinida bonea poder &c. en lo jusà be; e si assò no era enaxí, seguirsia que la possibilitat e inpossibilitat qui es en lo subiran be e la possibilitat e inpossibilitat qui es en lo jusà, fos egualtat,[3] e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que lo subiran be ha possibilitat de fer en lo jusà be més que finit. On, a demostrar aquesta infinitat volc pendre natura humana per so que la feés mellor que tot lautre be creat, a demostrar que aquella pogra fer infinida si ho pogués reebre; cor molt mills es demostrat que la pogra fer

1. M, possibol [cosa] *(potser deia* inpossibol *i* M¹, *raspà* in- *i afegí* cosa): *Mg, si non esset possibile.*—2. F, e inp°.—3. *Mg, essent æquales.*

infinida si la ha feta mellor que totes les altres creatures, que no agra si no fos[1] mellor que totes creatures; e cor bonea poder &c. se covenen ab la major demostració de la subirana possibilitat, per assò encarnació es demostrable.

XLVII

De predicació[2]

SABS per què en lo jusà be .j. be fa altre be senblant a sí metex? Per demostrar que en lo subiran be lo Pare qui es be fa lo Fill qui es be, e del Pare e del Fill ix lo Sant Spirit qui es be. E sabs per què tu vulries fer be infinit sil pudies fer? A demostrar que en lo subiran be es fet be infinit per generació e processió. On, con assò sia enaxí, doncs les coses que les creatures fan, fan[3] senblants a sí metexes; e cor tu qui est[4] be finit, faries be infinit sil pudies fer, per assò les creatures[5] te preiquen et demostren la santa trinitat gloriosa en la qual es preicada e demostrada la santa encarnació de Jhesu Crist: cor axí con en lo subiran be es fet senblant be a sí metex,[6] enaxí lo subiran be faria senblant be a sí en lo jusà be si lo jusà be ho podia reebre; cor si tu qui est be finit fas senblant be a tu metex e faries be infinit si navies poder, doncs quant més lo subiran be faria be infinit en lo jusà be si ho pudia reebre! e cor no ho pot reebre, e cor lo subiran be ho puria[7] fer si reebre ho pudia, per assò ha vulgut fer .j. be, so es la humanitat de nostre Senyor Jhesu Crist fill de nostra Dona Santa Maria verge gloriosa, qui es

1. F, si fos.—2. F, prelacio.—3. M, [fan] fan.—4. F, es.—5. M, [per aso les creatures].—6, M, [metex].—7. M, pud[r]ia (d *puntuada).*

major be que tot lautre be creat; e si aquest be no agués fet, foren les creatures pus acabades en significar e preicar la santa trinitat, que bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable; cor molt pus propria cosa es a bonea poder &c. demostrar e significar la santa trinitat, que a les creatures.

2. La diversitat e la concordansa qui es en les creatures, preiquen la unitat e la trinitat qui es en lo subiran be; cor la differencia qui es enfre .j.ª especia e altra, e la concordansa en la qual se covenen en genre, e assò metex dels individuus de les especies, preiquen unitat e trinitat en lo subiran be, e aytan con les differencies son majors en les creatures, daytant poden esser majors les concordanses, e on majors poden esser les differencies e les concordanses,[1] majorment poden preicar la unitat qui es en lo subirà be preicada[2] per la concordansa de les creatures[3] e la trinitat qui es preicada per la diversitat de les creatures. On, con assò sia enaxí, doncs si les creatures, qui son coses finides, preiquen significant la unitat e trinitat[4] qui es en lo subiran be, quant més covê que aquella unitat e trinitat sia significada per bonea poder &c. qui aja ajustada a sí natura creada per significar la unitat e trinitat subirana! E si assò no era enaxí, seria demostrat que per bonea poder &c. e per creatura pus nobla que totes les altres creatures,[5] no fos donada tan nobla demostració con per les creatures tan solament, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, seguirsia que defalliment fos en bonea poder &c., e assò es inpossídol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Tot lo pus noble ufici qui sia en lo jusà be es preicació; cor si no ho era, lo subiran be no seria sobre lo jusà. On, con los corses celestials e los elementats[6] e la ope-

1. F, les concordanses e les differencies.—2. F, predicada.—3. F, *salta a l'altre mot* creatures.—4. F, e la trinitat.—5. F, e creatura pus nobla que totes creatures.—6. F, elemens.

ració daquells preiquen per obra natural los racionals, covè que lo subirà be preic per obres los racionals; cor si no ho faia, seguirsia que les creatures inracionals aguessen pus noble ús en los racionals que lo subiran be, e assò es inpossíbol. On, con a la natura divina nos covenga[1] orar ni dejunar ni passió ni mort ni les altres coses semblants a aquestes, e cor la preicació daquell qui fa so que preica se covenga ab major, e la preicació daquell qui no fa so que diu se covenga ab menor, per assò[2] covenc, segons esguardament de bonea poder &c., que lo Fill de Deu presés natura humana[3] la qual preicàs e feés so que preicava; e cor lo Fill de Deu e la natura que près eren e son .j.ª persona tan solament, per assò lo subiran be, so es lo Fill de Deu, ha pus noble ús a preicar los racionals que no an los inracionals. On, con assòs covenga enaxí, segons que damuntes significat, per assò encarnació es demostrable.

4. Daquesta present vida null home no pot passar en lautra pus noblament con aquell qui hi passa preicant e avent virginitat[4] e sostenent martire; cor lo major mèrit que hom pusca guaanyar es per preicar[5] e per virginitat e per martire. On, si tu est verge em preiques e mors per loar lo subiran be, pus noblament me preiques a esser preicador e a esser verge o cast e a murir[6] per lo subiran be, que no faries si neguna de les .iij. coses damunt dites no avies; e si tu as les .iij. coses damunt dites e est mellor e pus noble que totes creatures, pus nobla es ta preicació que no seria si alcuna creatura avia egual nobilitat a la tua; e si tu est .j.ª natura ab la natura divina e est preicador e verge e màrtir e as mellors condicions que totes les condicions qui son en les altres creatures, pus noblament preiques que totes les altres[7] creatures. On, con la pus nobla preicació se covenga[8] ab esser, e esser e major se

1. M, [nos couenga].—2. F, assos.—3. F, *manea* humana.—4. F, qui passa preycant e auent vergenitat *(passim)*.—5. F, guanyar es preycar.—6. F, e murir.—7. F, totes altres.—8. M, [se couenga].

covenguen, e bonea poder &c. se covenguen ab esser e ab major, per assò la santa encarnació e virginitat e passió e mort de nostre Senyor Deus [1] Jhesu Crist es demostrable.

5. Si tu preiques laor e veritat del subiran be là on hom per pahor de mort no la gosa preicar, pus nobla es ta preicació que no es con preiques là on no tems [2] murir, e si tu preiques vertuts e blasmes vicis e est vertuós, pus noble sermó fas que no faries si eres viciós e preicaves vertuts e blasmaves vicis. On, con assò sia enaxí, doncs de necessitat se seguex que si lo subiran be ha preza natura humana vertuosa sens null vici e ha aquella donada a mort e a passió per amor de tu e de mi, pus ferventment me poràs preicar e yo pus devotament te poré oyr e obeyr, que si lo subiran be no avia presa natura humana ni era mort per mi en quant home. On, con lo major qui pot esser en tu e en mi [3] se covenga ab esser, e lo menor opòsit del major se covenga ab privació, per assò encarnació e passió es demostrable per la major preicació damunt significada; e si assò no era enaxí, seguirsia que bonea poder &c. fossen opòsits de major [4] e de vertuts, e ques concordassen ab menor e ab vicis, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

6. O tu preicador! Si est crestià o sarrazí o jueu e est preicat [5] a esser preicador de vertuts e de blasmar vicis e de convertir los homens qui son en error, veges si est mills ocazionat e preicat [6] que sies preicador, segons que damunt es dit, si lo Fill de Deu ha presa natura humana e aquella es morta per preicar tu, que si no ha presa natura humana; e so per que tu est mills preicat [7] e est més ocazionat a esser preicador, e as mellor materia a dir pus nobles e pus belles [8] e pus devotes paraules, e est pus proporcionat a convertir los infeels, tu ama e aferma; cor si

1. F, *omet* Deus.—2. F, on tems.—3. F, en mi e en tu.—4. M, de lo(?) major.—5. *Mg, ordinatus.*—6. *Mg, et dispositus.*—7. *Mg, dispositus.*—8. F, *manca* e pus belles.

ho negues e desames, doncs tu afermes que preicació e endur a veritat los errats[1] es mal, e si ho es, covè que bonea poder &c. sia privació de be, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació e passió[2] es demostrable.

XLVIII

De Sancta Esgleya

VERITAT es que antigament lenperi de Roma ha senyorejat tot lo mon. On, con la Esgleya romana en lo comensament fos en poques persones e aquelles fossen pobres e tals que per forsa darmes no conquistassen terres, ans per preicació e per martire multiplicassen lo poble dels crestians, e con lenperi de Roma, e molts daltres principats, sia donat a ells, per assò es demostrat que la creensa dels crestians es agradable a nostre Senyor Deus; cor de necessitat se covè que miracles e obra divina ajen donat lenperi a lEsgleya romana. On, con assò sia enaxí, doncs per assò es significat que lo Fill de Deu ha presa natura humana.

2. Sensualment sentim e entellectualment entenem que en lo mon ha diverses e contraries sectes de gents. On, con lo subiran be sia .j. tan solament, e con les sectes sien contraries les unes a les altres en creensa, per assò covè que .j.ª fe, .j.ª creensa sia en veritat tan solament, e que totes les altres contraries a aquella sien en error. On, con .iij. coses majorment sien necessaries a endressar e a convertir lo mon e endurlo a bon estament, les quals .iij. coses son poder saviea volentat, e car la Esgleya romana[3] aja

1. F, los errats a ueritat.—2. F, *manca* e passio.—3. F, de roma.

poder e saviea major a convertir e a endressar lo mon que nulla altra creensa,[1] per assò es significat que lo Fill de Deu ses encarnat, e que[2] en quant es home, aja sostenguda passió e mort, a encarregar e ubligar[3] la volentat de la Esgleya romana, la qual per sa encarnació e passió es tant[4] onorable, e que la volentat mova lo gran poder e saber que la Esgleya de Roma ha a convertir[5] e a endressar lo mon per ajuda del subiran be. On, sil Fill de Deu no fos encarnat, fóra la Esgleya romana en error e tot lo poble de los crestians, e segons esguardament de bonea poder saviea[6] &c. covengra que la secta qui fóra en veritat e fóra opòsit de la fe cathòlica, agués pus fortment e pus proporcional les .iij. coses damunt dites; cor si no ho agués, inperfecció fóra en bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació e passió e mort e resurrecció &c. de Jhesu Crist es demostrable.[7]

3. En nulla creensa no son tant honrats los sants con en la creensa dels crestians. On, si la creensa dels crestians fos en error e que los sarains o los jueus o álcú altre poble fos en veritat segons esguardament de bonea poder saviea &c., de necessitat se covengra que los sents daquella creensa fossen més e pus[8] honrats que los sents dels crestians, e covengra que en la creensa dels crestians Jhesu Crist ni nostra Dona ni sent Pere e los altres sents no aguessen la honor que an; e cor en la fe cathòlica ha més sents e pus honrats que en nulla altra, axí parle, per assò es demostrable la encarnació que encercam.

4. En los jueus no ha tants de religioses con en los sarains, ni no amen tant filozofia con los sarains; enperò los clergues dels sarains an vedat que publicament liga hom en lur terra filosofia, e assò an vedat per so cor per

1. F, e maior a conuertir e endressar lo mon que nula altra cosa.—2. F, *omet* que.—3. M, e hubligar: F, e a ubligar.—4. F, la carn per sa encarnacio e passió estec.—5. F, en conuertir.—6. F, sauiea amor.—7. F, encarnacio es demostrable e passio e mort e resurreccio &c. del .f. de deu jhesu crist.—8. F, plus.

la philozofia descreen lur lig, axí parle; e cor en los crestians[1] aja més religioses que en los sarains, e cor los crestians publicament ajen estudi de philosofia, e cor en la fe cathòlica los religioses e los altres homens son pus fervents e pus devots en lur creensa on mills saben philozofia, per assò es demostrable la fe cathòlica esser en veritat; e si assò no era enaxí e era altra fe en veritat qui fos opòsit de la fe dels crestians e no valia tant per philozofia ni per religioses ni per bones custumes, seguirsia que inperfecció fos en bonea poder &c., e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

5. Segons bonea poder &c. a pus noble creensa se covĕ pus nobles e pus honrats uficials. On, con los clergues qui mantenen[2] la fe cathòlica sien pus nobles e pus honrats que no son los clergues dels jueus ni dels sarrains, per assò bonea poder &c. signifiquen e demostren en los comensaments damunt dits la encarnació e passió de nostre Senyor Jhesu Crist.

6. Custumes aytant con son pus nobles, aytant son pus veres, e si no ho eren, seguirsia que menor veritat se covengués aytan fortment ab esser, con major, e assò es inpossíbol; cor si era possíbol, aytan fortment te covenries tu ab esser, con Deu, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que en so que los clergues dels crestians amen més virginitat e castetat e dejunis e afliccions e satisfacció e confessió e oració e les altres custumes senblants a aquestes, que los clergues qui son en les altres sectes, per assò es demostrat que si encarnació res no fos, seguirsia que bonea poder &c. se concordarien ab menys nobles custumes que ab pus nobles, e assò es inpossíbol; per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

1. F, en crestians. — 2. *Mg. gubernant.*

XLVIIII

De donar

PERFECT be pot donar de sí metex perfet be sens inperfecció de sí metex e del be que dona; e assò metex se seguex de perfet poder e de perfeta[1] saviea e de perfeta amor &c. On, con en lo subiran be sia perfecció de bonea poder saviea amor &c., per assò es demostrat quel subiran do quel Pare dona al Fill en quant lengenra, e lo do quel Pare el Fill donen al Sant Spirit en quant ix del Pare e del Fill, covè esser demostrat, lo qual es pus noblament demostrat al jusà be si encarnació es, que no fóra si encarnació no fos; cor si encarnació es, lo subbiran be ha més donat a creatura, que no ha si encarnació no es; e cor lo major do que Deus ha donat a creatura pot mills significar lo do qui es en les .iij. persones divines, que lo menor do, per assò segons esguardament de bonea poder saviea &c. la encarnació e la passió que encercam es demostrable:[2] cor enaxí con lo Fill de Deu près a sí metex natura humana e li donà major do que a totes les altres creatures, e aquell do fo a perfecció de la natura que près e a perfecció de recreació sens que lo Fill non es contrari[3] a sa perfecció, enaxí la encarnació demostra que lo Pare dona al Fill, e lo Pare el Fill donen al Sant Spirit, sens inperfecció de bonea poder &c., e lo do es a perfecció[4] de la bonea poder &c. qui es en la essencia e en les persones.

2. Major do ha donat Deu[5] a tu que a la peyra, e

1. F, e perfeta.—2. F, *calderó*.—3. F, no es contraria.—4. *Mg*, *est perfectio*.—5. F, ha deus donat.

major do ha donat al àngel que a tu. E sabs per què? Per so[1] cor tu est pus noble que la pera, e àngel es pus noble que tu. On, con assò sia enaxí, doncs per lo do qui es donat a tu es pus demostrable lo donador que per lo do qui es donat a la pera, e lo do qui es donat al àngel demostra mills lo donador quel do qui es donat a tu. On, con assò sia enaxí, doncs sil subirà donador ha donat a .j.ª creatura pus noble do que a totes les altres creatures, covè que per aquella sia demostrat pus noble donador, que per totes les altres creatures. On, si bonea poder &c. no avien ordenat con .j.ª creatura pogués mills significar e demostrar la larguea del donador, serien opòsits del donador e del do e de la larguea, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Si major se covè a creador e menor a creatura, seguexse que major do sia donar natura increada que creada. On, si natura increada ha presa natura creada ab la qual sia .j.ª persona, seguexse que natura increada se sia donada a creada; e si assò es[2] enaxí, seguexse que lo major do que creatura pusca reebre de creador, es que sia ab ell .j.ª persona. On, con esser e major do se covenguen ab bonea poder &c., per assò encarnació e passió el do que fo fet a Josep ab Arimacia[3] es demostrable.

4. En lo subiran be natura increada dona en sí metexa natura increada, e assò per so cor en lo subiran[4] be ha perfeta bonea poder &c. On, si en lo subiran be bonea poder &c. se covenen que natura increada do en sí metexa natura increada, covè[5] de necessitat segons bonea poder &c., que natura increada do de sí metexa natura increada al jusà be, a demostrar que si natura increada ha tanta de larguea de[6] benignitat que de sí metexa dona natura increada a natura humana, qui es creada, en quant la ha unida a sí,

1. F. *manca* per so.—2. F, dada a natura creada. E si asso no es.—3. M, arimasia.—4. *Mg, quia supremum.*—5. F, couese.—6. F, *omet* de: *Mg, et.*

quant més sens tota comparació se cové que natura in-* creada do de sí metexa en sí metexa a natura increada! e cor aquest don tan maravellós sia mills demostrat al jusà be per encarnació passió, que no fóra sens encarnació passió, per assò encarnació passió es demostrable; cor si encarnació passió no fos, bonea poder &c. foren contraris a la demostració del do que natura increada dona en sí metexa a natura increada.

5. Si lo subiran be avia creats mil milia segles[1] aytan nobles o pus nobles con aquest segle, a .j.ª creatura puria més donar que a tots los mil milia segles; e si lo subiran be infinidament creava infinits segles en nombre, no puria donar a .j.ª creatura pus noble esser que a los segles infinits; e assò es per so cor cosa finida no pot reebre pus nobla vertut que infinida. On, a demostrar que lo subiran be pot donar més a .j.ª creatura finida que no seria tota la vertut quels segles infinits aurien, volc donar a natura humana tanta vertut que fos una ab natura humana, la qual humana natura ha major vertut per influencia de la natura divina ab la qual es .j.ª persona, que no aurien tots los segles[2] infinits. On, con sens encarnació aquest do tan maravellós no fos demostrable, per assò encarnació es probable.

6. Si lo subiran be ha donat esser a mi qui son crestià e a tu qui est infeel, seguexse que yo e tu donem lo nostre esser a servir lo subiran be. On, qual que sia mills proporcionat a donar son esser al subiran be, cové que sia en estament de veritat; cor si no ho era, seguirsia que lo subiran be no amàs lo teu nil meu esser, e assò es inpossíbol; cor si fos possíbol no agra donat esser a mi e a tu. On, con la mia creensa e la tua sien opòsits, e cor veritat o error covenga esser en tu o en mi, per assò es demostrat que veritat cové esser en aquell qui es pus proporcionat e pus encarregat de donar son esser reyal al

* F, in- *manca un fol (el 190) i en lloc seu se n'hi afegí un en blanc.*
1. M, mons *tatxat* segles.—2. M, seges.

subiran be. On, sil subiran be ha tramès lo Fill per mi a recrear, doncs ha donat lo Fill a ma salvació, e si ho ha, yo son pus proporcionat a donar mi metex al subiran be, que tu, e si ho só, covés que la encarnació e passió que nos encercam sia demostrable, e si es demostrable cové esser; cor inpossíbol cosa es que fos demostrable e que fos en privació; cor si era possíbol, seria possíbol que en bonea poder &c. fos per[1] inperfecció, e assò es inpossíbol.

L

De les .iiij. questions generals

Les questions generals son utrum, què, quiny,[2] per que. On, con nos siam encercadors de atrobar per rahons necessaries la santa encarnació de Jhesu Crist, per assò volem aquella encercar per les significacions de les .iiij. questions damunt dites.

2. Si tu demanes si lo subiran be es o no, pus nobla questió fas que no fas si demanes si lo jusà be ha comensament o no; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos sobre lo jusà. On, con sia sobre lo jusà, si demanes sil Fill de Deu ha presa natura humana o no, pus nobla questió fas que no fas si demanes sil mon es eternal o no; cor pus nobla cosa es a natura humana si es ajustada a natura divina, que no seria al mon, si era eternal, sa eternitat;[3] e cor major e esser se covenguen, e menor e privació, per assò es demostrat segons bonea poder &c. que la pus nobla questió se cové ab esser[4] e son opòsit se cové

1. M, [per].—2. *Mg, quale.*—3. *Mg, duratio.*—4. M, al esser.

ab privació; e si assò no era enaxí, bonea poder &c. serien opòsit de la pus nobla demanda e concordarsien ab la menys nobla, opòsit de la pus nobla, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat encarnació es demostrable.

3. Si demanes què es lo subiran be, pus nobla demanda fas que no fas[1] si demanes què es lo jusà be; e si demanes què es Jhesu Crist, e Jhesu Crist es Deu e home, pus nobla demanda fas que si demanes què es[2] lo jusà be; e si assò no era enaxí, seguirsia que lo subiran be no fos sobre lo jusà, e assò es inpossíbol. On, a demostrar que lo subiran be es molt eccellentment sobre lo jusà, volc que pus nobla demanda sia feta de creador e creatura en .j.ª persona tan solament, que en tot[3] lo jusà be; cor si en .j.ª persona on es lo jusà be es feta pus nobla demanda que en totes les altres creatures, e assò per influencia del subiran be, quant més es feta pus nobla demanda con demanes què es lo subiran be! On, con bonea poder &c. se covenguen ab la pus nobla demanda, cové ques covenguen ab la pus nobla respunció, la qual pus[4] nobla respunció qui pusca esser feta del subiran be el jusà es que Jhesu Crist sia Deu e home; cor pus nobla respunció es respondre que Crist es Deu e home, que no seria respondre nulla veritat qui sia de lo jusà be. On, con bonea poder &c. se covenguen ab la pus nobla respunció, enaxí con se cové ab la pus nobla demanda, per assò encarnació es demostrable.

4. Si demanes quiny es lo subiran be, pus nobla demanda fas que no fas con demanes quiny es lo jusà be, e si la demanda no era pus nobla, inpossíbol cosa seria que bonea poder se covenguessen ab la pus nobla respunsió, ab la qual se covenen con respons que lo subiran be es infinit eternal &c. e lo jusà be es finit comensat &c. On, si demanes quiny es Jhesu Crist, e Jhesu Crist es Deu e home, pus nobla demanda fas de creatura, que no faries

1. M, no fos.—2. M, [que es].—3. M, [tot].—4. M, es pus.

si creatura no era ajustada ab creador; cor si Crist es Deu e home pots respondre que la natura humana de Crist es pus nobla e pus poderosa pus savia pus amant &c. que totes les creatures;[1] e cor bonea poder etc. se covenguen ab la pus nobla respunció qui pusca esser feta de creatura, a demostrar la nobla respunció que hom pot fer de creador, per assò encarnació es demostrable.

5. Si demanes per que es lo subiran be, e hom te respon: Per sí metex, pus nobla demanda fas e pus nobla respunció tes feta que no fas* si demanes per que es lo jusà be, per[2] lo subiran be o per sí metex; e si hom te respon que lo subiran be es per altre e no es[3] per sí metex, la tua demanda se cové ab esser e[4] ab major, e la respunció ab privació e menor. On, con assò sia enaxí, doncs per los comensaments damunt dits es demostrat que si demanes per que lo subiran be volc ajustar a sí lo jusà be encarnant[5] lo Fill en natura humana, pus nobla respunció te pot esser feta si lo subiran be ses encarnat e hom te respòn: Lo subiran be ses encarnat per mills usar de bonea poder saviea amor &c. en lo jusà be, que no fóra per nulla altra respunció que hom te pogués fer del jusà be; e cor la bonea poder &c. se covenguen mills ab major e ab pus noble ús que ab menor, per assò encarnació es demostrable.

6. Si demanes: Deus per que ha creat home? e tes respost: Per demostrar sa bonea poder &c. a home, pus nobla respunció tes feta que no fóra si hom te resposés: Per salvar home; e si assò no fos enaxí, fóra cognició de Deu concordant ab menor, e salvació dome ab major, e assò es inpossíbol: per la qual inpossibilitat es demostrat que encarnació es; cor si encarnació del Fill de Deu es,

---

1. *Mg, omnibus aliis creaturis.*
* F, fas *repren la lliçó.*
2. F, e hom te respon per.—3. F, e es.—4. M, [ab esser e].—5. F, encarnat.

Deus demostra pus fortment a home sa bonea poder &c. que no feera si encarnat no fos. E si demanes: Per que Deus ses encarnat? e hom te respon: Per salvar home, pus nobla respunció tes feta que si hom te respon per negació, con sia cosa que en negar encarnació no sia significada salvació. On, con assò sia enaxí, doncs per los comensaments damunt dits e per molts[1] daltres dels quals hom pot aver conexensa per los comensaments desta ART, es demostrada la eccellent encarnació de nostre Senyor Deus Jhesu Crist.

7. Si Ante Crist ve e fa miracles denant tu per so que creses en ell, pus fortment poràs mortificar la sensibilitat dels miracles que veuràs si as rahons necessaries[2] que Jhesu Crist sia encarnat e que en lo subirà be sia trinitat, que no puries per fe sens rahons necessaries; e si lo Fill de Deu no es encarnat ni trinitat no es en lo subiran be, rahons necessaries non pots aver, e si ho creus, as falsa creensa. On, so per que tu[3] pus fortment pots mortificar la vista sensual dels miracles que Ante Crist farà falsament, se covenga ab bonea poder &c. e ab major e ab esser, per assò es demostrable la encarnació del Fill de Deu e la santa trinitat qui es en lo subiran be.

¶ Acabat es aquest libre de la encarnació del Fill de Deu, la qual avem demostrada e significada per rahons e per comensaments necessaris;[4] e si tu assò negues, prova e demostra e significa lo subiran be esser .j. e aver en sí bonea poder &c., e prova e demostra àngels esser, e lautre segle esser, e demostra aquest segle esser creat; e aytan forts e aytan necessaries rahons con tu poràs donar a totes estes coses damunt dites, pots donar per les rahons qui son en aquest libre, a significar la encarnació de nostre Senyor Jhesu Crist.

---

1. F, e moltz.—2. M, *salta a l'altre mot* necessaries: M[1], *supleix al marge (gairebé illegible)*.—3. F, per tu.—4. F, necessaries.

¶ Con per la divinal lugor e resplandor nos siam endressats a acabar aquest LIBRE, per assò pregam e soplegam que lo LIBRE aquest e tots los altres sien en guarda e en comanda de nostre Senyor Deus Jhesu Crist, e de nostra Dona Santa Maria verge gloriosa, e de tots los Angels e los Sants de gloria; e per aquest LIBRE e per los altres, la entenció e la fi per que[1] aquest LIBRE e los altres son comensats e acabats, venga a tal conpliment que per tot lo mon sia honrat e loat e conegut nostre Senyor Jhesu Crtst qui es ver hom e Deu.[2]

1. F, *manca* que.—2. F, *afegeix* amen *i més avall, separadament, segueix:*
¶ finito libro sit laus et gloria x.°.
¶ laus tibi sit xpte. quem liber explicit iste.
¶ Qui scripsit scribat semper cum domino uiuat.

TAULA[1]

		Pàgines
	PROEMI	VII
	SIGLA	2
	DEL PRÒLEC	3
	LIBRE I[2]	
I	*De fide et ratione*	7
II	*De significatione S. Trinitatis in anima.*	8
III	*De essentia et operatione Dei in intellectu et lapide*	9
IIII	*De differentia inter intellectum et lapidem*	10
V	*De majori nobilitate intellectus et voluntatis*	11
VI	*De majori et minore triangulo.*	12
VII	*De alteratione actus et potentiæ*	13
VIII	*De trinitate et unitate*	13
VIIII	*De veritate Dei et creaturæ*	14
X	*De potestate intellectus et voluntatis*	15
XI	*De alteratione fidei et intelligere*	15
XII	*De tribus statibus creaturarum*	16
XIII	*De majoritate finis*	17

1. *M, F, no porten Taula.* — 2. *M, F, no posen titulació als capítols d'aquest llibre. Per facilitar la recerca de materies posam la Taula de la Maguntina (Mg).*

		Pàgines
XIIII	*De demonstratione miraculosa.* . . .	18
XV	*De prædestinatione et præscientia.* . .	19
XVI	*De majori possibilitate intelligendi* . .	19
XVII	*De demonstratione naturali et supernaturali*	20
XVIII	*De demonstratione formæ et materiæ.* .	21
XVIIII	*De cognitione S. Trinitatis per cognitionem creatoris*	22
XX	*De possibilitate intelligendi ante et post peccatum Adami*	22
XXI	*De fine incarnationis*	23
XXII	*De transcendentia intellectus et voluntatis super phantasiam*	24
XXIII	*De prima et secunda intentione* . . .	24
XXIIII	*De intelligere hujus et alterius mundi.* .	25
XXV	*De operatione ignis et intellectus* . . .	26
XXVI	*De scientia et ignorantia*	27
XXVII	*De fide et spe et incarnatione*	28
XXVIII	*De lumine et tenebris*	29
XXVIIII	*De majori et minore lumine*	29
XXX	*De materia forma et motore*	30
XXXI	*De differentia servitutis et significationis intellectus et voluntatis*	31
XXXII	*De differentia et concordantia intellectus et voluntatis in objecto*	32
XXXIII	*De differentia hominis et bruti* . . .	33
XXXIIII	*De ascensu et descensu luminis* . . .	34
XXXV	*De apprehensione et comprehensione* . .	35
XXXVI	*De unitate et trinitate creaturarum* . .	36
XXXVII	*De servire et intelligere.*	37
XXXVIII	*De majori et minore necessitate* . . .	38
XXXVIIII	*De illuminatione voluntatis per intellectum*	38
XL	*De differentia concordantia et contrarietate intellectus et voluntatis.* . . .	39

Pàgines

XLI *De concordantia officii intellectus et voluntatis* 40
XLII *De acu magnetica et magnete* 41
XLIII *De igne et aqua* 42
XLIIII *De objecto sensuali et intellectuali.* . . 42
XLV *De mediate et immediate* 43
XLVI *De theorica et practica* 45
XLVII *De vegetativa et sensitiva* 45
XLVIII *De generatione et corruptione* 46
XLVIIII *De sono voce et auditu* 48
L *De virtute visiva sensuali et intellectuali.* 49

LIBRE II

DEL PRÒLEC 51
I De bonea granea 53
II De bonea eternitat 55
III De bonea poder 56
IIII De bonea saviea 58
V De bonea amor. 61
VI De bonea vertut 64
VII De bonea veritat 68
VIII De bonea gloria 72
VIIII De bonea acabament 76
X De bonea justicia 80
XI De bonea senyoria. 83
XII De bonea simplicitat 86
XIII Dels tres graus de demostració necessaria 92
XIIII De desig natural 97
XV De semblant e de desemblant . . . 98
XVI De ànima e de cors 100
XVII De operació miraculosa e de operació natural 102
XVIII De sinonima. 105

		Pàgines
XVIIII	De accident	107
XX	De resurrecció	109
XXI	Del primer comensament.	111
XXII	De alteració.	115
XXIII	De pecat	117
XXIIII	De sustentació	119
XXV	De quantitat.	123
XXVI	De affermació e de negació. . . .	126
XXVII	De demostració qui es sobre natura .	129
XXVIII	De entendre e de ymagenar. . . .	132
XXVIIII	De possibilitat e inpossibilitat . . .	136
XXX	De temps e de moviment	140
XXXI	De fruir e de usar	145
XXXII	De unitat e de pluralitat e de simplicitat e de conpusició	148
XXXIII	De subirana operació.	151
XXXIIII	De potencia	155
XXXV	De differencia e de concordansa e de contrarietat e de egualtat. . . .	159
XXXVI	De primer e derrer	162
XXXVII	De misericordia e de misericordiejat.	165
XXXVIII	De major e mijà e menor	169
XXXVIIII	De primera entenció e de segona . .	170
XL	De forma.	175
XLI	De actualitat	180
XLII	De justicia e de misericordia . . .	184
XLIII	De prima causa.	188
XLIIII	De donar.	192
XLV	De servir.	197
XLVI	De colpa e de pena	200
XLVII	De libertat	203
XLVIII	De esser e no esser	205
XLVIIII	De contrarietat.	208
L	De amant e amor e amat.	211

Pàgines

LIBRE III

SIGLA 214
DEL PRÒLEC 215
I De la obra de bonea 217
II De la obra de granea. 223
III De la obra de eternitat 227
IIII De la obra de poder 231
V De la obra de saviea 237
VI De la obra de amor 243
VII De la obra de vertut 249
VIII De la obra de veritat 256
VIIII De la obra de gloria 262
X De la obra de acabament 266
XI De la obra de simplicitat 269
XII De la obra de libertat 274
XIII De Deu, creatura, operació. . . . 278
XIIII De differencia, concordansa, contrarietat 280
XV De comensament e mijà e fi. . . . 284
XVI De major e egual e menor 287
XVII De afermació e negació e dubitació . 290
XVIII De necessitat 292
XVIIII De generació e corropció 295
XX De unitat e trinitat 297
XXI De participació. 303
XXII De contradicció 306
XXIII De semblansa 308
XXIIII De humilitat e ergull. 313
XXV De vida e mort. 316
XXVI De vida e granea e durament . . . 319
XXVII De infinitat e fi. . . . . . . : 323
XXVIII De ecxistencia 326
XXVIIII De generació e proccessió 330
XXX De entenció principal e segona. . . 332

		Pàgines
XXXI	De aver	335
XXXII	De ordenable	338
XXXIII	De abstracto e concreto	344
XXXIIII	De elegible	347
XXXV	De cresible e entellegible	350
XXXVI	De aprendible e inconprendible	354
XXXVII	De causa efficients e finalis	357
XXXVIII	De materia e forma	360
XXXVIIII	De essencia e de proprietats	365
XL	De conveniencia e inconveniencia	371
XLI	De loable	375
XLII	De actu e potencia	377
XLIII	De creació	380
XLIIII	De salvació e dampnació	383
XLV	De predestinació	385
XLVI	De nombre	388
XLVII	De consideració	392
XLVIII	De consequencia e relació	396
XLVIIII	De conpusició	400
L	De possibilitat e inpossibilitat	405

LIBRE IIII

	DEL PRÒLEC	411
I	De major bonea	413
II	De major poder	419
III	De major saviea	422
IIII	De major amor	427
V	De major vertut	432
VI	De major veritat	436
VII	De major gloria	440
VIII	De major acabament	446
VIIII	De major justicia	451
X	De major misericordia	457
XI	De major humilitat	461

		Pàgines
XII	De major paciencia	466
XIII	De fe	471
XIIII	De esperansa	475
XV	De karitat	478
XVI	De justicia	482
XVII	De prudencia	485
XVIII	De fortitudo.	488
XVIIII	De trempansa	492
XX	Del sacrifici del altar	495
XXI	De causa efficients.	500
XXII	De causa material	503
XXIII	De causa formal	506
XXIIII	De causa final	510
XXV	Si Messies es vengut o si es a venir .	513
XXVI	De la concepció de nostre Senyor Jhesu Crist	516
XXVII	De la nativitat de nostre Senyor Deus Jhesu Crist	520
XXVIII	De la passió de nostre Senyor Jhesu Crist	523
XXVIIII	De la ànima de Jhesu Crist qui devallà als inferns per tal que n trasqués aquells qui en ell avien esperansa .	528
XXX	De la resurrecció de nostre Senyor Deus Jhesu Crist	530
XXXI	De la assumpció de nostre Senyor Deus Jhesu Crist	532
XXXII	Con se prova que nostre Senyor Jhesu Crist jutjarà	536
XXXIII	De pecat original	539
XXXIIII	De recreació	543
XXXV	De termenació	546
XXXVI	De simplicitat e conpusició	550
XXXVII	De vida contemplativa e activa. . .	552

		Pàgines
XXXVIIII	De apetit natural	555
XXXVIIIII	De predestinació e de liberum arbitrium	559
XL	De unitat e pluralitat	563
XLI	De secrets	565
XLII	De grair	569
XLIII	De pregar e honrar	572
XLIIII	De especia	575
XLV	De relació e consequencia	578
XLVI	De possibilitat e inpossibilitat . . .	581
XLVII	De predicació	585
XLVIII	De sancta Esgleya.	589
XLVIIII	De donar.	592
L	De les .iiij. questions generals . . .	595

EXPLICIT IDIBUS DECEMBRIS: FESTO DIE S. LUCIAE VIRG. ET MART.

Lull, Ramón
Obres de Ramon Lull